

Notes du mont Royal

www.notesdumontroyal.com

Cette œuvre est hébergée sur « *Notes du mont Royal* » dans le cadre d'un exposé gratuit sur la littérature.

SOURCE DES IMAGES
Google Livres

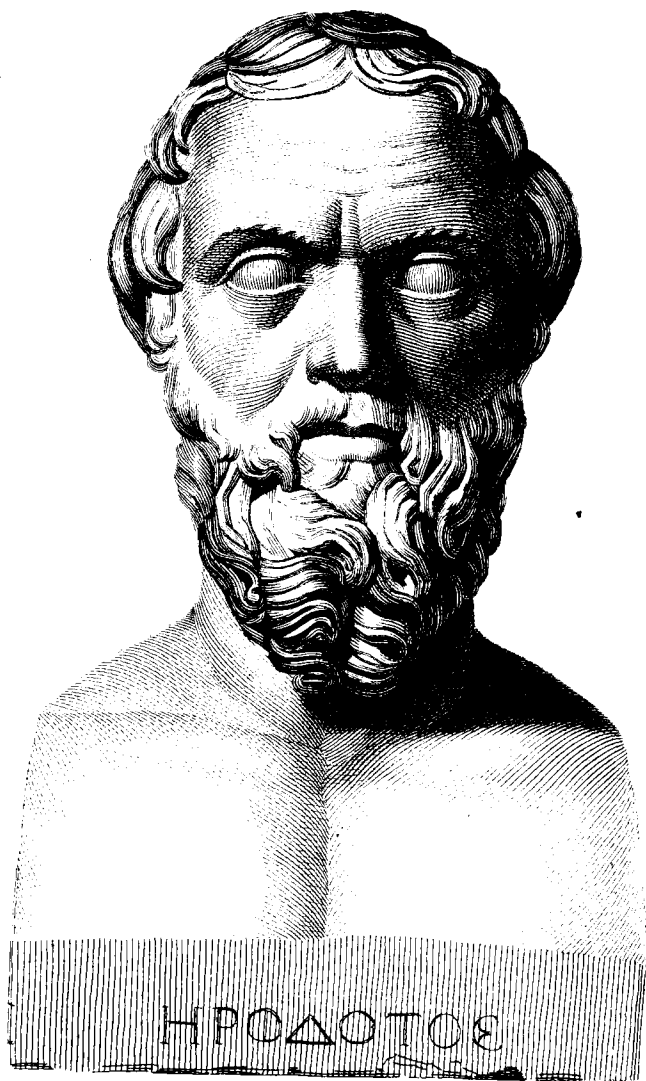
HERODOTI
HISTORIARUM LIBRI IX.
GRAECE ET LATINE.

TOMUS I.
Liber I et II. cum Varietate Lectionis.

ARGENTORATI

TYPIS PHILIPPI IACOBI DANNBACH.

Bein del. et sculpt.

HERODOTI MUSAE

SIVE

HISTORIARUM LIBRI IX.

AD VETERUM CODICUM FIDEM
DENUO RECENSUIT
LECTIONIS VARIETATE
CONTINUA INTERPRETATIONE LATINA
ADNOTATIONIBUS
WESSELINGII ET VALCKENARII
ALIORUMQUE ET SUIS
ILLUSTRAVIT

IOHANNES SCHWEIGHAEUSER

IN ACAD. ARGENT. ET SEM. PROT. LITERAR. GRAEC. PROP.
ACADEMIAE REG. INSCRIPT. ET HUM. LITERAR. ADSCR.

TOMUS PRIMUS.

ARGENTORATI ET PARISIIS
APUD TREUTTTEL ET WÜRTZ, BIBLIOPOLAS.
MDCCCXVI.

IOH. SCHWEIGHAEUSER

MUSARUM AMICIS SALUTEM.

LIBERARE posse fidem publice datam, promissumque absolvere opus, clementer nobis adspirante Dei Opt. Max. numine, per multiplices tempestatum turbines contigit. Sextus hic agitur annus, ex quo Bibliopolae quorum periculo in lucem hoc opus exit, schedâ in publicum emissâ, meis verbis professi sunt, non esse me alienum a consilio, si favisset studiosorum hominum voluntas, et vita viresque suppetiissent, *Wesselingianam Herodoti Editionem* ea lege *instaurandi*, ut, si quid vel in graeco exemplo, vel in adiecta latina versione, vel in Wesselingii Valckenarii Adnotationibus desideraretur, quod aut commodius poni posse aut suppleri debere videretur, id ita corrigeretur supplereturque, ut nihil tamen eorum, quae a summis illis Duumviris in Historiae parentem collata sunt, neglectum abiectumve lateret Lectores.

IN manibus iam tunc meis erant *e quinque Codicibus Mssis Parisiensibus*, cum exemplo Wesselingiano ab erudito iuvene *Georgiade* Thessalonicensi, cuius et fidem et industriam mihi BOISSONADUS Vir clarissimus commendaverat, diligenter collatis, excerpta *Lectionis Varietas*. Accesserunt
Praef. T. I. P. I.

deinde *Lectiones e sexto quodam Regio Codice* enotatae, qui quidem nonnisi Fragmenta nonnulla, satis tamen illa notabilia, Historiarum Herodoti complectitur: accesseruntque, primum, *e membranaeo vetusto Codice Italico*, integrum Scriptoris nostri opus exhibente, neque umquam antea excusso, excerptae Lectiones, a CREUZERO, Heidelbergensis Academiae decore, penes quem tunc is codex erat, ultro mihi oblatae; moxque, veniâ ab illustri membranarum possessore, LIBERO BARONE DE SCHELLERSHEIM, *Eisbergae aliorumque in Westphalia locorum domino*, per eiusdem Creuzeri apud illum gratiam et in me benevolentiam impetratâ, ipsae illae praestantissimae Membranae ad me transmissae, earumque usura in tantum temporis spatium, quantum mihi ipsi commodum visum fuisset, supra quam dici potest liberaliter concessa.

HISCE munitus praesidiis, de quibus in Praefatione alteri Parti huius Tomi praemissa uberius exponam, ac *praecipuarum* quarumque *Herodoti Editionum* exemplo instructus, postquam intellexi haud ingratam fore doctis studiosisve hominibus operam nostram Herodoto navandam, primam in eo diligentemque posui curam, ut ex collatis inter se *diversis Lectionibus*, quas ad quemque Scriptoris nostri locum vel Wesselingianus adparatus vel nostrae nobis copiae offerebant, eam seligerem adoptaremque, quae aut citra controversiam repraesentare *genuinam Auctoris scripturam* aut ad eam proxime accedere videretur; quo admirabili huic antiquitatis monumento nativus suus color atque habitus, quoad fieri posset, restitueretur. Quod quum

mihi fuerit propositum, ridiculus sim utique, si cunctis in locis, quae difficultatem habere aliquam videntur, acu (quod aiunt) rem tetigisse mihi persuadeam; qui saepenumero ipse, quid adoptarem, quid seponerem, incertissimus haeseram: abunde mihi gratulandi erit materia, si maiori ex parte, et his quidem maxime in locis quae sunt potioris cuiusdam momenti, doctorum iudicio Virorum satisfecero.

DE ratione quædam in constituendo graeco exemplo sive contextu, quem vulgo vocant, secutus WESSELINGIUS est, sic ipse Vir doctus exposuit:*) *Ex scriptis Codicibus Ionici sermonis, quoties licuit, formam et habitudinem reformavi; in integrum nullo suo merito possessione deiecta restitui: innumera mendis liberavi, sed parcissime de coniectura, atque illis duntaxat in vocabulis, quae dictionis indoles aversabatur. Qua re nonnullis, quod aperte mendosa et levi brachio concinnanda reliquerim, iusto visus fui cautior: verum illud malui; satis habens, si ad medicinam via monstraretur.**)* Haec ille. Nos probas multas Lectiones, quae videri poterant haud satis certa auctoritate a Viro doctissimo receptae, accedente nostrorum Codicum testimonio firmavimus; plurimas alias, ab illo sepositas, partim nunc primum, partim praeceuntibus aliis ante aut post illum Editoribus, vindicavimus auctori; nonnullas etiam, Wesselingio ne memoratas quidem, nunc primum e Co-

*) In Praefationis postrema pagina.

**) Nempe id frequenter in Adnotationibus a Viro praestantissimo praestitum.

dicibus nostris productas, quum verissimae nobis visae essent, Herodoto restituimus; denique haud pauca loca, quae vel Wesselingio, vel Valckenario praesertim, aut corrupta aut prorsus adulterina et ab aliena manu inculcata visa erant, demonstrasse mihi videor aut omnino sollicitari non debuisse, aut leniore quadam medicina, ab ipsis vetustis libris indicata, persanari. Coniecturas vero, ut Wesselingius, sic et nos non nisi rarissimis quibusdam in locis in contextum recepimus, ubi et manifesto corrupta esse librorum omnium scriptura nobis videbatur, et emendatio occurrebat, quae non modo probabilis, sed et certa atque ita evidens videretur, ut ipsa per se sui faceret fidem.

P O N O, quum ionica dialecto scriptae hae Historiae sint, consentaneum utique fuit, ut, sicubi loco formarum communi Graecorum sermone tritarum ionicarum verborum formas libri veteres exhiberent, eae non negligerentur, sed ionice loquenti restituerentur Scriptori: atque in hoc etiam genere largam messem nobis reliquam fecit Wesselingii industria. Nec vero putandum est, cunctis eis in locis, ubi etiam nunc formae verborum communes praeceuntibus libris omnibus supersunt, quum alibi in eisdem verbis formam Ionibus propriam usum esse videamus Scriptorem, per librariorum aut temeritatem aut socordiam esse illas invectas. Licitum fuit ionico scriptori communibus verborum formis promiscue atque illis uti quae Ionibus propriae erant: et haud dubiis documentis intellexisse mihi videor, ut olim Homerum, sic etiam *Herodotum*, si quis alius, hanc sibi veniam sumsisse; et, quamvis idem *optima ionicarum*

dialecti norma merito dicatur, *) tamen, ut aliis multis modis, **) sic et hoc ipso in genere *variationem* consulto esse secutum. Quo minus caussae esse equidem iudicavi, cur perspicua in hanc partem *Hermogenis* verba, †) *non pura, sed mixta dialecto scripsisse Herodotum* docentis, cum doctissimo *Wesselingio* nostro ††) aliam in partem interpretaremur.

AD *Varietatem Lectionis* quod spectat, idem *Wesselingius* in sua *Præfatione*, continuo post verba superius adposita, haec subiecit: *Ex contextu, uti vocant, quae exterminavi, relegata in Variantes sunt Lectiones; copiosissime, quo censendi facultas foret, adpositas. Qua quidem in re nihil novi, praeterque consuetudinem machinatus fui. Conquirimus sollicita cura et in pensis amplis diversas membranarum scripturas; cui tandem bono, si uti illis nefas putetur? — Nos, eandem cum Viro doctissimo rationem secuti, Lectionibus ab illo prolatis has, quas nostri insuper Codices et notabiliores offerebant Editiones, larga manu adiicimus. Qui artem criticam attigerunt, et*

*) Ἡρόδοτος, τῆς Ἰαίδος διαλέκτου ἄριστος κεινός. *Dionys. Halic. Epist. ad Pompei. Opp. T. VI. ed. Reisk. p. 775.*

**) Vide eundem *Dionys. de Compos. Verbor. cap. 19. T. V. p. 133 seq.*

†) *Hermog. de Formis Orationis lib. II, pag. 513. coll. p. 406.*

††) *Dissert. Herodotea, p. 147 seq. Schaeferum, virum de Scriptore nostro praeclare meritum, postquam in edendis Musis coepisset, expulsis ubique formis verborum communibus, ionicas substituere formas, mox meliora edoctum abiecissee novimus istud consilium.*

in tractandis vetustis codicibus vel mediocriter sunt versati, satis hi norunt, etiam vitiosissimarum notationem Lectionum multiplicem posse usum praestare; et ex medio fumo tenebrisque, quas librariorum vel oscitantia vel temeritas vel ignorantia obfudit genuinae auctoris scripturae, inopinatam subinde lucem oriri. Constitutum mihi erat initio, eis in locis, ubi de selectu ex diversis Lectionibus faciendo incertus fuisset ipse, aut ubi ambigi ab aliis non sine causa posse videretur, illas Lectiones, quae a me sepositae forent, ipsi statim contextui qualibet in pagina subiicere. Sed tanta fuit huius generis multitudo, ut in hac praesertim minori forma, qua prodit haec editio, nimium spatii absumtura fuisset illa ratio, magno incommodo taedioque plerorumque Lectorum; qui in legendo Scriptore, seriei nexuique rerum intenti, graviter ferunt, si criticis notulis, ad singulorum verborum selectum plerumque spectantibus, interrumpitur attentio animi et ad minuta, quae quidem ipsis videntur, distrahitur. Quare, abiecto illo consilio, consultissimum duxi univolum simul adparatum *Variarum Lectionum*, quae ad quemque Editionis huius *Tomum* pertinerent, separata *Parte* ita complecti, ut illarum *Partium* quaeque, pro Lectorum arbitrio, vel simul cum ea *Parte*, quae *Contextum* continet, uno eodemque volumine posset compingi, vel seorsim per se compacta sive seponi posset ab his qui haec talia minus curant, sive inter legendum a latere prioris *Partis* poni commodiusque inspicere ab eis, qui in locis quibusque difficilioribus, aut si qua loca suspecta ipsis videntur, continuo cognoscere cupiunt quid sit quod ibidem aliae Editiones aliive Codices ma-

nuscripti praeferant. Rarioribus tamen nonnullis in locis ipsi statim contextui criticam Notulam placuit subiicere; ibi praesertim ubi aut ex coniectura aliquid in contextu positum est, nullius veteris Codicis auctoritate firmatum, aut ubi diversae Lectiones, quae de principatu inter se contendere posse videbantur, non ad singula verba idem significantia, aut ad solam verborum formam seriemque, sed ad rem ipsam sententiamque pertinebant.

Post Graeci exempli constitutionem proxima nobis cura in *Latinam Versionem* impendenda visa erat; quam a se paene prorsus neglectam esse Wesselingius his verbis professus est:*) *Vallae Latina*, inquit, *praeuentium more Graecis adiunxi; non illa profecto optima, sed a clariss. Gronovio multifariam purgata, et, sicubi in τῇ αὐτῇ aliquid innovatum, a me quoque. Maluissem equidem, ut suavissimus Scriptor ea dialecto ab omnibus tereretur, qua agnosci voluit. Sed, uti seculum est, Latina postulantur; maneat proinde hoc Catone per me contentum.* — Iam fuit quidem Laurentius ille Valla elegantiarum Latinarum inprimis callens, at non proinde Graeci sermonis scientia imbutus; cuius adipiscendae multis etiam tunc subsidiis, quae nobis hac aetate in promptu sunt, destituti erant doctissimi viri. Quare, quum admodum etiam corrupto usus esset Herodoti codice, ita Scriptorem hunc latine convertit, ut incredibile dictu sit quam multis in locis aut prorsus ab auctoris mente aberret illius Versio, aut ita ambigua

*) Sub finem Praefationis.

sit et parum dilucida, ut haud raro, quid sit quod vel graecus Scriptor vel eius Interpres dicere voluerit, perinde incertus haereas. Denique videtur ille etiam non tantam curam, quantam potuerat, in hanc conficiendam Herodoti Versionem impendisse, sed totam admodum deproperasse operam. Et *Gronovius* quidem multa *Vallae* errata passim correxit, sed longe tamen plurima intacta reliquit: nonnulla etiam ita mutavit, ut pervertisse magis quam corripuisse videatur. Quae vero *Wesselingius* in eadem Versione correxit, oppido pauca sunt; caetera a Viro longe doctissimo, maiora spectante, consulto neglecta. Ita fit ut vix ullus exstet Graecus auctor, cuius *Latina versio* tam male misereque comparata sit, quam ea quae ad hunc usque diem suavissimis *Herodoti Musis* comes iuncta erat. Quare, quum hac nova Editione propositum nobis fuerit, non solum doctorum hominum, qui tali adminiculo non indigerent, inservire studiis, verum etiam ab eis Musarum amicis inire gratiam, quibus in hoc mari, quamvis placido, non sine cortice natare datum est; illusurus mihi visus eram Lectoribus, si *Latinam Versionem*, qualis adhuc fuit, repetitam exhibuissem. In qua quidem emendanda postquam primum ita constitueram versari, ut, intacta relinquens quaecumque ferri utcumque possent, ea demum mutarem, quae aut obscuriora, aut ad sensum minus commode posita, aut quae ab auctoris mente prorsus essent aliena; mox intellexi, et ad aequabilitatem orationis aptius fore, et alioqui multo commodius, si totam de integro refingerem. Atque hoc ita peregi, ut, absoluta pro mei captu ingenii singulorum capitum versione, *Latina nostra* cum *Lau-*

rentianis et cum his quae in illis vel ab *Henr. Stephano* in ora suae editionis mutanda proposita, vel quae a *Gronovio* aut *Wesselingio* mutata sunt, plerumque conferrem; et, si quid in his rectius commodiusve positum videretur, id ipsum, deletis nostris, adoptarem. Ita in conficienda hac Latina versione idem prorsus secutus sum consilium, quod *Reizio* olim clarissimo Viro propositum fuisse deinde demum animadverti:*) cui si exsequi quod constituerat licuisset, plurimum ille otii nobis hac parte erat factururus. *Larcheri* praestantissimam *gallicam Versionem* in locis difficilioribus consului: e qua ut multum passim me profecisse gratus profiteor, sic ab eadem haud raro in diversum mihi discedendum putavi: cuius dissensionis causas, sicubi opus esse videbatur, in Adnotationibus exposui. Alias vernaculas Herodoti versiones, non quod eas spernam, sed otio parciturus, consulere supersedi.

Ad *Adnotationes* quod pertinet, Tomo quinto sextoque huius Editionis comprehensas, iam initio professus sum, illud mihi primum fuisse propositum, quod etiam magno numero studiosorum hominum inprimis gratum fore intellexeram, ut eorum, quae vel a *Wesselingio* vel a *Valckenario* ad Herodotum adnotata in *Wesselingiana* Editione exstant, nihil praetermitterem. *Iacobi Gronovii* Notas, quas eadem Editio repetitas exhibet, indignas indicavi quibus bonae chartae denuo contaminarentur. Quodsi illas subinde laudavit *Wesselingius*, non eo id factum quod per se magni fecerit, sed, (qui

*) Vide *Reizii* Praefationem, Herodoti Historiis ab illo edi coeptis praemissam p. xxix. *

praestantissimi Viri candor et humanitas fuit) quod daret aliquíd et praeceptoris olim sui memoriae, et omnino nomini *Gronoviano*, quod ob paterna maxime merita magno apud Batavos in honore erat. Si quando tamen bonae frugis quidpiam, quod per raro quidem mihi usu venire memini, in Notis huius viri reperi, quod ad illustrandum faceret Scriptorem nostrum, non id negligendum putavi, sed fideliter inde excerptum adposui Lectoribus. Reliqua quae *Wesselingianis* aut *Valchenarii* Adnotationibus adieci, partim ex Virorum doctorum scriptis publice editis (quorum quemque, uti par erat, suo loco laudavi) excerpta sunt; de multis etiam privatim me eruditi Amici monuerunt, in quibus prae caeteris *Boissonadi* mei et singularis benivolentia, et exquisitissima doctrina, et indefessum de me et de Herodoto nostro bene merendi studium eminuit. Quae de meo adiunxi, in his illud maxime spectavi, ut partim receptam a me scripturam, sicubi dubia nonnullis posset videri, nec illam iam satis in *Var. Lect.* adseruissem, quoad fieri posset vindicarem stabiliremque; partim ut Scriptoris sententiam mentemque, quam haud paucis in locis parum recte perceptam vulgo aut prorsus in alienam partem detortam vidi, patefacere enuclearemque. In disquisitiones ad reconditiorem veterem Historiam, ad Chronologiam, ad Geographiam spectantes, et quae sunt alia genera in quibus illustrari eruditorum Commentatorum solertia solet, rarius me immersi: atque eo etiam magis ab his talibus consulto me abstinui, quod iam pluribus abhinc annis eam provinciam

idem. Vir doctissimus, cuius in hanc nostram Editionem praeclarissimum meritum supra praedicavi, sibi designavit. *)

LIBELLUS de *Vita Homeri*, vetustus ille quidem, sed falso *Herodoti* nomen in fronte gerens, ab hac Editione non debuit abesse; quum praesertim haud indignum *Wesselingius* iudicaret quem eruditus suis Notis illustraret. De *Ctesiae Excerptis*, quae praeter idoneam causam pleraeque onerant *Herodoti* Editiones, omissis aliis, satis habui reliquias *Rerum Persicarum* ad ea usque tempora, in quibus *Herodotus* desinit, adposuisse.

POSTERIORI Parti quarti Tomi adiectus est *Index Rerum et Personarum*; quem, per *Iungermani* industriam satis commode confectum, superiores exhibebant Editiones, nostri autem causâ denuo recensuit, partimque auxit, partim melius passim digessit et ordinavit meus in corrigendis specimenibus typographicis socius *Daniel Waetien*, Bremensis, qui humaniorum divinarumque literarum et scientiarum curriculum, quibus per quatuor continuos annos in Argentoratensi Academia et in Seminario theologico Protestantium apud nos strenue incubuit, his ipsis diebus multa cum laude absolvit.

GLOSSARIUM *vetus Vorum Herodoteorum*, ad quod in *Wesselingii* Adnotationibus et in *Varietate Lectionis* subinde provocatur, in fine posterioris

*) Vide **GEORG. FRID.** *corum (die Historische Kunst*
CHEUZERI Praefationem *der Griechen)* Lips. 1803.
bro de *Historica arte Grae-* praemissam, p. 7 seq.

Partis sexti Tomi cum eiusdem *Wesselingii* in illud Animadversionibus repraesentavi. Vellem etiam nunc continuo comitem huic Herodoti Editioni dare potuissem *Lexicon Herodoteum*, in quo instruendo iam a plusculis inde annis operam collocavi, sed cui elaborando perficiendoque ad hunc diem defuit otium. Quod si et vita et corporis animique suffecerint vires, poterit illud, interiecto quodam temporis spatio, separatim in lucem emitti: quae res multis Herodoti Lectoribus eo etiam gratior, ut equidem coniicio, erit futura, quoniam eadem haec veluti *Clavis Herodotea*, quam meditor, ad omnes Musarum Editiones, quae inde a Iungermaniana prodierunt, perinde erit adcommodata. Igitur, postquam et probari studiosis hominibus intellexero hanc operam adhuc a nobis Herodoto impensam, et postquam (id quod factum iri cupio speroque) de his, quae in tractando hoc Scriptore melius a me administrari debuerant, a doctis Viris fuero admonitus; tunc quidem, Bono cum Deo, ultimam illi operi adiiungere manum constitui, nisi interim aut *Schaeferus*, Vir doctissimus diligentissimusque, promisso steterit iam ante hos sedecim annos in Praefatione splendidae Editionis Herodoti interposito, aut ab alio erudito Viro provincia haec fuerit occupata. Quod si nobis contigerit ut Lexicon istud in lucem emittere liceat, transferre in illud decrevi, suisque inserere locis, quidquid continet Wesselingianae editioni adiectus *Index Vocum et Dictionum graecarum* de quibus in *Adnotationibus* tractatur, commodeque adiiici poterit *Index veterum Scriptorum*

PRAEFATIO.

-XVII

in Adnotationibus ad Herodotum emendatorum aut illustratorum.

* * *

HIS praemissis, iam quae de HERODOTI *Persona, Vita et Scriptis* in introitu operis praefanda videntur, ea non rectius certiusque expositum iri putavi, quam si, quae huc spectant, ex WESSELINGII *Praefatione* ipsis doctissimi Viri verbis, cum eiusdem Notulis in ima paginarum ora adpositis, repraesentarem.*) Sic igitur ille praefari infit.

A E Q U O L E C T O R I

S. D.

P E T. W E S S E L I N G I U S.

FACTURUS mihi operae pretium videor, si prius nonnulla de HERODOTO eiusque libris, quam instituti mei rationes, exposuero. Magni viri, Ios. Scaliger, Ger. Io. Vossius, Io. Alb. Fabricius, et novissime Io. Bouherius, erudite ea in re fuerunt occupati; saepe tamen discordes, et nonnunquam etiam lapsi. Seligam inde veritati maxime adsimilia, et electa adfirmabo.

*) Quae istis adiecta a nobis sunt, et de *Codicibus Manuscriptis*, quibus vel Wesselingius usus est vel nobis licuit uti, ea commodius in introitu alterius *Partis primi* huius Tomi, qua *Varietas Lectionis* continetur, exposita fore existimavi.

Praef. T. I. P. I.

b

I. HERODOTI VITA.

PATRIAM praeclarissimi Scriptoris Halicarnassum primis verbis Clio; illustre genus, et parentes Lyxen et Dryonem, Suidas a) vetusque Epigramma b) ostendunt. Aetas ac natalis annus testimonio Pamphilae cognoscitur, c) perhibentis principio belli Peloponnesiaci annos illum habuisse tres et quinquaginta: quod bellum Olympiadis LXXXVI. anno secundo cum coeperit, primam utique lucem adspexit ineunte Olympiade LXXIV., quatuor annis ante Xerxis in Graeciam expeditionem. Educatum edoctumque liberaliter fuisse, quamquam de praeceptoribus altum silentium, dubitare nefas. Adultior Halicarnassum, tyrannidem Lygdamidis non ferens, reliquit, seque in insulam Samum contulit; ubi Ionici sermonis Veneres amplexus animum ad scribendum adpulit, in foro et caussis agendis nihil omnino versatus, teste Cicerone. d)

Ante id tempus in publicum edita fuisse Hecataei Milesii Περιήγησις τῆς Ἀσίας fertur: hinc, quae Aegyptum, descriptionem phoenicis, hippopotami, et crocodilorum venationes spectant, ἑκαταίκα παραποιήσας, mutatis paucis, nisi a Porphyrio fallimur, e) mutuatus est. Et fallimur fortasse: namque valde dubium est, fuerit-ne eius Περιήγησις Hecataeus auctor. Callimachus, cui tali in negotio iusta caussae dictio est, eam Hecataeo abiudicatam obscuriori homini tribuit apud Athe-

a) In Ἡρόδοτος et Πανόσσας. d) In libro II. de Orat.
b) In scholiis ad Aristoph. c. 13. e) In Eusebii Praep.
Nub. vs. 331. c) Apud Gel- Evang. X. 2. [lib. X. c. 3.]
lium Noct. Attic. XV. 23. p. 466.

naeum. f) *Non addo, quod Cl. Valckenarius vtriusque rissime monuit, g) nihil huiusmodi ab aliis, ne quidem a Plutarcho, exprobratum Herodoto fuisse. Vulgata quoque Xanthi Ἀνδραῖα fuerant, dederantque illi τὰς ἀφορμὰς, sive ansam et occasionem ad res Lydorum exponendas: neque enim opinor Ephori apud Athenaeum verba h) ulterius posse porrigi. Multa sane Herodotus i) de Lydis eorumque in Italiam coloniis, de quibus nihil Xanthus, aut omnia alia; Dionysio, Herodoti populari, docente. k) Erant praeterea in doctiorum manibus et celebritate Hellanici Milesii et Charontis Lampsaceni Περικλῆς, aut l) similis certe argumenti commentaria. Quorum quidem libris a scribendo de-*

f) Deipnos. lib. II. p. 70. B. [cap. 82. nuperae edit. Conf. Creuzeri Fragmenta Histori-
cor. Graecor. Antiquiss. p. 21
seq.] g) Ad Musae II. 77.
h) lib. XI. 3. [c. 11.] p. 515.
i) Vid. lib. I. 94. k) An-
tiq. Rom. lib. I. p. 22. [c. 28.
At, quod in narratione de
Lydorum colonia in Italiam
deducta discedit a Xantho
Herodotus, non inde effi-
citur, nihil e Xantho pro-
fecisse Nostrum: neque du-
bitandum mihi videtur, τὰς
ἀφορμὰς, quas Herodoto de-
disse Xanthum Ephorus ait,
non modo ansam et occasio-
nem, (haec foret, ἢ ἀφορμή)
sed materiam scribendi argu-
mentumque intelligi debere:
in quo quum alios doctos

viros tum Larcherum T. V.
p. 381. et Creuzerum lib. cit.
p. 142 seq. consentientes ha-
beo. S.] l) Vid. Dionysii
Halic. Epist. ad Pompeium
p. 129. [Dionys. Hal. Vol.
VI. ed. Reisk. p. 769. De Hel-
lanico vero, post Sturzium,
qui illius Fragmenta colle-
cta edidit, monuit Creuzerus
in libro de Historica arte Grae-
corum p. 96 seq. fuisse illum
quidem natu paulo maiorem
Herodoto, caeterum post hunc
scripta sua edidisse. Charon-
is Lampsaceni, Hecataei, et
Xanthi Fragmenta collecta,
commentariisque illustrata,
edidit idem Creuzerus in li-
bro paulo superius (nota f.)
laudato, qui Heidelb. 1806.
prodiit. S.]

territus non est, sed conmotus, ut auderet uberius, quam superiores, et ornatius dicere; quae Ciceronis verba: m) Dionysii autem, οὐκ ἀπετράπετο, ἀλλ' ἐπίστανται αὐτῶν κριῖσόν τι ἔχουσιν.

Hunc in finem, ut singula expiscaretur et regionum situs atque habitus coram intueretur et exploraret, taedium ac aerumnas longae peregrinationis non recusavit. Lustrata omni Graecia et Epiro, visaque Macedonia et Thracia, in Scytharum ultra Istrum et Borysthenem n) oras transiit. Neque ab Asia abstinuit, cuius peragrata multo maxima parte, adiit Syriam, ubi Tyrum, o) Phoenicum nobilissimam urbem, et Palaestinam maritimam p) inspexit diligenter. Hinc commodum in Aegyptum iter; quam visendi cupiditate oberasse, Euterpe loquitur. Ex Aegypto in Libyam excucurrit, Cyrenenque vidit, q) forsan et alia amplissimae regionis oppida. Africae ab Aegypto ad promontorium Soloëntem sollicita descriptio et crebri cum Carthaginiensibus habiti sermones r) hoc possent persuadere, neque valide tamen. An Babylonem et uberrimos eius agros inviserit, venit in disputationem. Vir doctissimus, Des Vignoles, sed Herodoto saepius, quam par erat, iniquior, eo profectum vehementer infitatur. s) Non nego, quod illi opinioni obtentui fuit, itineris Babylonici districtam a Musis mentionem abesse. At sunt de verissima Ampl. Bouherii t) observatio-

m) Orator. c. 12. n) Vid. 168 etc. et ibid. cap. 43. et lib. IV. 81 etc. o) Libro II. 195. 196. s) Chronol. 44. p) Lib. III. 5. et II. 106. lib. IV. 4, 5. et VI. 3, 10. q) Lib. II. 181. r) Lib. IV. t) Dissert. Herod. cap. 1.

ne conplura, quae illud sibi desiderant: in his repetita cum Chaldaeis u) colloquia, vix ea tempestate extra Babyloniae fines conserta: tum amplissimae urbis operosa et accurata delineatio, templorum praeterea et statuarum, quibus illa merito superbiebat. Ait in eam usque aetatem Babylone durasse Iovis Beli fañum aereis portis, Διὸς Βήλου ἱερὸν χαλκοῦπυλον, x) καὶ ἐς ἡμῖν τοῦτ' ἔτι ἰόν. Contra ea non vidisse sese isthic statuam duodecim cubitorum ex solido auro, quod eam Xerxes aliorum asportasset, ἐγὼ μὲν μιν οὐκ εἶδον. y) Porro declarata cultissimis verbis soli Babylonici ubertate, ἐκ z) δὲ κέγχρου καὶ σπασάμου ὅσον τι δένδρον μέγας γίνεται, ἡξεπιστάμενος, μνήμην οὐ ποιήσομαι· εὖ εἰδὼς ὅτι τοῖσι μὴ ἀπιγμένοισι ἐς τὴν Βαβυλωνίην χώραν καὶ τὰ εἰρημένα καρπῶν ἐχόμενα ἐς ἀπιστίην πολλὴν ἀπίκται. Ex milio autem et sesamo quantae proceritatis arbor surgat, etsi probe mihi comperta, memorare supersedeo; bene gnarus, iis, qui nunquam Babylonicam regionem adierunt, quae de frugibus dicta sunt, perquam incredibilia visum iri. Talia commentantem negabimus earum rerum testem fuisse oculatum? Verum ista erudito viro, nimio Ctesiae amore in transversum abrepto, condonemus.

HERODOTUS, visis tot regionibus, urbibus et hominum moribus, in Samum reversus, quae ad sedulae apis instar undique collegerat, scriptis consignare, Suida auctore, ingressus fuit. Intento autem isti negotio spes Halicarnassum tyrannico dominatu liberandi adfulsit; quorsum delato res

u) Lib. I. 183. x) Ibid. c. 181. y) Ibid. c. 183.
z) Ibid. c. 193.

bene cessit. Expulsus enim Lygdamis est, et civibus aequa rediit libertas; sed, uti fit, factiones civitatem miscuerunt, invidiaque liberatorem, factionis fortasse gravem, incessit. Tum patriam reliquit, inque Graeciam tetendit. Huc pertinent Luciani ista, a) difficilia quibusdam intellectu visa, πλεύσας γὰρ οἶκον Herodotus ἐκ τῆς Καρίας εὐθὺς τῆς Ἑλλάδος, ἰσχοπῆτο, videlicet, qua tandem ratione et minimo labore insignis ac celebris evaderet. Instabat per illi commodum Olympiorum tempus sollemne: properavit ad illud certamen, atque in magno Graecorum consessu recitavit Historias suas. Namque ea non docent, absolvisse Herodotum historiarum libros Halicarnassi, sed compositos in Samo insula, quod ex Suida adsciscendum, ex Caria ad Olympicum conventum secum portasse, et Graecis, ut illis innotesceret, praelegisse. Eligunt ad eam recitationem Olympiadem LXXXI. viri docti, quippe aetati Herodoti egregie congruam: neque mihi refragari animus est, eoque minus, quod pueriles Thucydidis anni Elidensem hanc Olympiadem sibi postulent. Aderat Thucydides una cum patre Oloro admodum adolescens, b) ἔτι παῖς ὢν, in summo Graecorum plausu recitanti, illacrymavitque, aemulatione quadam iam tum ad consimile laudis studium accensus; quo Herodotus animadverso, ad Olorum, c) ὁρῶν ἢ φύσει τοῦ υἱοῦ σου πρὸς τὰ μαθήματα, optime de puero XV. annorum, et gloriae desiderio lacrymante. Atque hic non obliviscor secundae recitationis,

a) In Herodoto cap. 1. p. 832. [T. IV. ed. Bipont. p. 116.] b) Suidas in Θουκυδίδης. c) Marcellinus Vit. Thucydid. p. 9.

*Athenis Olymp. LXXXIII. anno tertio institutae; quam Thucydidem auscultare potuisse, certum quidem est, sed iam virili aetate, non puerum. Erudite hoc H. Dodwellus exsecutus, d) adprobavit Ed. Corsino, e) sibi tamen non constanti, et eandem praelectionem in Olymp. LXXXIV. conii-
cienti. Lucianus et Plinius, quorum auctoritate in illas partes abiit, nihil iuvant. De priore dictum supra est; de Plinio deinceps. Ubi vero post Olympiadem LXXXI., et qua Graeciae in urbe con-
moratus fuerit, an peregre denuo abierit, dicere non habeo. Auctor Dio Chrysostomus est, f) Co-
rinthum venisse, scriptas a se Historias attulisse, grande expectasse praemtum ob adpersas bello Persico Adimanti et Corinthiorum laudes: fru-
stratum ea spe, delevisse plura, et civitatis ducisque gloriam inminutum ivisse. Quae, etsi in Corin-
thiorum et Adimanti rebus laudandis mire parvus fuerit, g) criminationes videntur hominum aevi
senioris. Certius habetur, Athenis suos, cum li-
bros legisse in consilio, uti Hieronymus scribit, et honoratum fuisse, idque festo Panathenaeorum
die anni tertii Olympiadis LXXXIII., quae elegans ill. Scaligeri h) doctrina.*

Sub idem tempus Athenis colonia in Mugnam Graeciam deducta Thurios fuit, i) cui sponte sua comitem se Herodotus addidit, Θούριος ea propter

d) Appar. ad Annales Thucydid. p. 23. e) Fast. Attic. T. III. p. 203. et p. 213. f) Orat. Corinth. p. 456. g) Vid. ad Lib. VIII. 33. [immo ad VIII. 94.] h) Ad Eusebii Chronic. pag. 104. i) Diódorus Sicul. lib. XII. 7. et 10.

saepe dictus, διὰ τὸ κοινωρῆσαι τῆς εἰς Θουρλους ἀποκρίας, ut apud Strabonem. k) Ibi per otium Historias recensuit, multaque illis adstruxit. Nam, quod in Plinio est, l) Thuriis in Italia condidisse Historiam anno urbis trecentesimo decimo, aliter si accipiat, erroneum erit. Condidit Historiarum libros alibi, eosdemque ante Italicum iter semel atque iterum in frequenti Graecorum mercatu praelegit; isthic vero illos elimavit, nonnulla adiecit, alia fortasse retexuit. Addidisse autem, ea argumento sunt, quae projectione in Magnam Graeciam longe sunt posteriora. Talis est, neque latuit Ampl. Bouherium, Thebanorum in Plataeenses invasio, m) et caedes Eurymachi, Leontiadae filii, principio belli Peloponnesiaci; τὴν Θηβαίων ἐκβολὴν εἰς τὴν Πλάταιαν, Marcellinus n) vocat, frustra ibi doctis viris adhaerescantibus. Talis etiam Spartanorum in Asiam legatio, et infelix eius (fraude Sitalcae, Thracum reguli) eventus. Verissime Hemodotus, o) ταῦτα μὲν νυν πολλοῖσι ἔτισι ὕστερον ἐγένετο τοῦ βασιλέως στόλου. Contigerunt quippe anno Olympiadis LXXXVII. tertio, sive annis post Xerxis in Graeciam transitum duobus et quinquaginta. Pertinerent ad hunc quoque censum, quae de Amyrtaeo et filio eius Pausiri perscripta meminimus, si, quod viro amplissimo in opinionem venit, rege Persarum Dario Notho evenissent: at eam falli, videor mihi clare ostendisse. p) Iustior locus erit fugae Zopyri, filii Megabyzi, ad Athe-

k) Lib. XIV. p. 970. A. [p. 656. ed. Casaub.] l) Nat. Hist. lib. XII. c. 4. [segm. 8.] m) Lib. VII. 233. n) Vid. Thucyd. p. 9. Edit. Duker. [T. I. p. xxviii. ed. Bipont.] o) Lib. VII. 137. p) Vid. ad lib. III. 15.

nienses, q) quem Ctesias sub Olymp. LXXXVIII. non multo ante Artaxerxis obitum ab rege defecisse atque Athenas abiisse, r) commemoravit. Verum de his abunde.

Quo usque vitam extenderit, et ubi eius finem fecerit, partim scriptorum taciturnitas, partim discordia, in dubio relinquit. Suidas s) Thuriis supremum obiisse diem et in foro urbis coptumulum perhibet; esse tamen, qui Pellae in Macedonia decessisse de vita, aiant. Si Marcellino fides constat, t) sepulcrum Herodoti ad portas Athenarum Melitidas in Coela, ubi Κηρώνα μνήματα, ostendebatur olim. Quae de mea quidem sententia expediri nequeunt, nisi cenotaphia tumulique honorarii in auxilium vocentur. Τάφες, tamen Marcellino, quo de H. Dodwelli u) luculenta est animadversio.

II.

SCRIPTA HERODOTI.

Ex Scriptis summi viri solae ad nos incundissimae IX. MUSAE devenerunt. Nam, Ἐξήγησεν de vita Homeri titulum ementiri et Herodotum auctorem perperam edere, liquidis rerum argumentis evicisse me puto. Ipse-ne Historiarum libris Musas inscripserit, non liquet. Lucianus, x) cuius Vossius et Fabricius obliti non sunt, hominum ad-

q) Lib. III. c. ult. r) Persic. cap. 42. s) In Ἡρόδοτος.
t) Vita Thucyd. p. 3. [p. ix. ed. Bip.] u) Appar. ad Annal. Thucyd. Sect. xi. [immo Sect. xx. p. 15. ed. Duk.] x) In Herodoto c. i.

mirationi, ex narrationum et dictionis iucunditate progenitae, eos adscripsit titulos. In more ipsi fuit, y) τὸν πρῶτον λόγον, τοὺς πρῶτους λόγους primores libros, et sequentes τοὺς ἑπὶ αὐτοῖς λόγους, τοὺς ὀπίσθους λόγους, posthabito Musarum, tametsi iustissimo, nomine adpellare. Quid enim illis ex cuncta Graecia iucundius, quid suavius, elegantiusve? Veracitatis tamen amor, sine quo historiae nihil nisi nugae et Siculae gerrae, pluribus olim et nostri aevi hominibus abesse visus est. Scripserat Ael.

y) Vid. lib. V. 36. VII. 93. et 213. I. 75. [Nec vero in hisce locis, aut horum similibus, vocabulum λόγος ita intelligi debet, quasi singulos e novem Historiarum suarum libris singulos λόγους diceret: sed λόγος in huiusmodi locis nihil aliud nisi narrationem, vel historiam, ut nos vulgo vocamus, significat: qua ratione etiam Hecataeus, ut hoc utar, λογοποιός Nostro dicitur; II. 143. V. 36. et 125. id est, Historiarum scriptor; de eodemque Hecataeo loquens idem Noster VI. 137. ait, Ἐκαταῖος ἐν τοῖσι λόγοις, Hecataeus in suis Historiis; denique VII. 152. ubi πάντα τὸν λόγον ait, universam suam Historiam intelligit. Itaque, ubi se ait de re quadam ἐν ἄλλῳ λόγῳ esse dicturum, non semper alium ex novem Historiarum suarum Libris intel-

ligit, verum subinde etiam aliam eiusdem Libri partem; veluti, quae Lib. VI. c. 39. profitetur se ἐν ἄλλῳ λόγῳ expositurum, ea cap. 103. eiusdem sexti Libri exposita leguntur. Eodem modo Pausanias lib. III. cap. 2. quum ait Ἡρόδοτος ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐς Κροῖτον, non hoc dicit, Herodotus in Libro de Croeso, sed Herodotus in ea narratione (sive, in ea Historiarum suarum parte) quae ad Croesum spectat. Similiterque idem Pausanias lib. V. cap. 26. p. 447. ait, Ἡρόδοτος ἐν τοῖς λόγοις, Herodotus in suis Historiis. Sed de hoc usu vocabuli λόγος vide mox ipsum Wesselingium verissime monentem. — De Musarum nominibus, quae singulis Herodoti libris inscribi vulgo solent, in Varietate Lectionis ad Inscriptionem libri primi nonnihil diximus. S.]

Harpocratio 2) περὶ τοῦ κατεψεύσθαι τὴν Ἡροδότου ἱστορίαν. *Quid carpserit, et quibus in rebus fabulosam iudicaverit, ignoratur. Id novimus, in rhetorum olim usu fuisse, cum clari nominis famam aucupabantur, aliorum meritis detrudere: quod eo non dicitur, ut de Harpocrate adseveretur. Fieri potuit, ut ad nonnulla, quae veri fidem videbantur excedere, offenderit. Multos in consimilem fraudem fabellae induerunt, Musis saepenumero innexae, quibus Scriptor ipse adsensum negavit, crebro obtestatus, se a) ἀκοῇ λέγειν, fando accepta referre, neque omnia sibi πιστὰ videri: immo hanc sibi legem dixisse, ut audita enarret, neque cunctis adstipuletur tamen, atque hoc inculcatum omnibus cupere lectoribus. Ἐγὼ b) δὲ ὁφείλω λέγειν τὰ λεγόμενα, πείθεσθαι μὲν οὐ πᾶσι ὁφείλω καὶ μοι τοῦτο τὸ ἔπος ἔχτω ἐς πάντα τὸν λόγον. Quod eius monitum si criminatores habuissent in promptu, uti aequitas postulabat, taxandi utique modum fecissent, debuissent profecto Acrior. tamen, eius non ignarus, insurrexit Plutarehus, vir eccellente eruditione, non falsi, sed et malignitatis c) Herodotum traducendo. Actio docta est, verum mirifice colorata, saepissime fallax, et arecscita adeo, ut culpam, qua illum nimio patriae studio onerare gestit, ipse sustineat. Ioach. Camerarius et H. Stephanus id non dissimularunt, neque nos eorum exemplo, illis praesertim in rebus, quae suggillabantur.*

Atque hic laudibus ferre debeo doctissimi Ab-

2) Suidas in Ἀρποκρατίων. a) Vide lib. II. 29. et cap. 121, 5. III. 116. IV. 5. 25. etc. b) In lib. VII. 152. c) De Malignitate Herodoti, Operum T. II. p. 855. etc.

batis Geinozii in vindictis et defensione Herodoti ab accusationibus Plutarchi et aliorum studium, cuius partem nobis Academiae Inscriptionum Acta sistunt. d) Fuit Herodotus, vitio humani ingenii, obnoxius erroribus; lapsus veri ignorantia haud raro est, saepius etiam ab aliis deceptus. Manetho, referente Iosepho, e) iactitabat, Herodotum πολλά τῶν Αἰγυπτιακῶν ὑπ' ἀγνοίας ἐψευμένον, in rebus Aegyptiis propter ignorantiam crebrius aberrasse: vere fortasse: mallet tamen locupletiolem, quam Manetho vulgo habetur, huius accusationis auctorem. At enim plurima olim in fabulis et figmentis deputabantur, quorum iustissime numero nunc eximuntur. Fabulosa censebantur de Afrorum institutis et moribus prodita, de circumnavigata ea nostri orbis parte, de Aegyptii soli genio et Pyramidibus, de Scythis, succini origine, Caspio mari, innumerisque aliis, quae serior aetas et peregrinatorum frequentia veritati animadvertit congrua. Enimvero, horum omnium memoriam replicare, nihil attinet.

ISTUD haeret in dubio, truncatae-ne Musae sint, et an alios similis argumenti commentarios Herodotus digesserit? Mutilationis et defectus suspicionem de Athenada, viro Trachinio, indicata movent: f) οὗτος ἀπίκτυνε μὲν Ἐπιάτεια δι' ἄλλην αἰτίην, τὴν ἐγὼ ἐν τοῖσι ὀπίσθεν λόγοισι σημαίνω: hic Epialtem aliam ob causam, quam ego sequentibus in libris [sive, in sequenti narratione] reddam, interemit. Reddidit autem nusquam, non octavo, nedum li-

d) Tom. XIX. Edit. Paris. p. 115. e) lib. I. contr. Apion. c. 14. f) lib. VII. 213.

bro nono. Ergo-ne ea excidit commemoratio? an promissi oblivio eius animum incessit? an decimum adiungere meditatus fuit librum? Utrumque fieri quitum est. Nam hiatus illis in Musis nullum se mihi indicium prodidit. Similis fluctuatio, sed expeditu pronior, de libris Libycis, Λιβυκοῖσι λόγοισι, quorum meminit ipse. g) Io. Alb. Fabricius h) elaboratos non censuit, sed intra promissum stetisse. Iustior veriorque Raphelii et Bouherii coniectura, innuisse Scriptorem extimam Musae quartae partem, sedulo rebus Libycis occupatam, et sectionem in primis centesimam quinquagesimam nonam, ubi de Apriae, Aegyptii regis, suscepta in Cyrenen expeditione et infau- sto eius eventu, multo tamen parcius quam promiserat: quod quī contigerit, et an aliquid de prio- re sententia demutaverit, non temere dixerō. Possum adfirmare, veterum neminem Λόγους He- rodoti Λιβυκούς ad testimonium excitasse, contra ex libro quarto res Afras depromsisse plures: im- mo solere illum partem libri λόγον et λόγους adpella- re; de nece Cimonis, patris Miltiadae, τὸν μὲν ἐνὰ τῷ ἄλλῳ λόγῳ σημάνειν: i) dixit autem eiusdem Musae cap. 103. Geminum illi Libri primi cap. 75. *)

Hoc itaque bene habet. Quam autem vellem de Rerum Assyriarum libris idem adseri dicique pos- set. Sic de illis: k) Τῆς δὲ Βαβυλωνίας ταύτης πολλοὶ μὲν καὶ ἄλλοι ἐγένοντο βασιλεῖς, τῶν ἐν ταῖσι Ἀσσυρίοισι λόγοισι

g) lib. II. 161. h) Biblioth. Gr. lib. II. 20. i) lib. VI. 39.

*) [Scilicet, quam rem lib. I. c. 75. ait se ἐν τοῖσι ὀπίσω λό- γοις declaraturum, eam non in sequentium librorum ali- quo, sed in eodem lib. I. cap. 124. declaratam videmus. S.]

k) lib. I. 184.

μνήμην ποιήσομαι, quorum ego regum in libris *Resum Assyriarum* mentionem faciam. *Tum de Nino a Medis occupata*: l) καὶ τὴν Νῖνον εἶλον· ὡς δὲ, ἐν ἑτέροις λόγοις, δηλώσω· καὶ τοὺς Ἀσσυρίους ὑποχείρλους ἐποίησαντο: et Ninum expugnarunt, (ut autem ceperint, in aliis libris indicabo,) Assyriosque suam in ditionem redegerunt. *Conposuit ergo rerum Assyriarum libros, aut animo scriptionem agitavit eorum, neque absolvit*: posterius Io. Alb. Fabricius, quoniam nusquam illorum recurrit memoria, elegit; neque displicuerat Ger. Io. Vossio, m) opportune tamen atque ex vero adfirmanti, apud Aristotelem quidpiam reperiri, n) quod ex Herodoti *Assyriacis fluxisse videatur*. Deposuit Philosophus pro certissimo, τὰ γαμφώνυχα ἄποτα εἶναι: culpavit Herodotum; in Nini obsidionis descriptione, τῇ διγνήσῃ περὶ τὴν πολιορκίαν τῆς Νίνου, aquilam hibisse memorantem, cum illa avis, sicuti reliquae aduncis unguibus, potu abstineat. Quod quidem in Musarum opere nusquam nunc obvium, capessere locum in *Historia Assyria commodissimum potuit, siquidem Ninus, ut Vossius optime, Assyriae metropolis*. Non equidem nescio, Cel. Fabricium de integrioribus, quam nostrae sunt, Musis, ab Aristotele versatis et lectis, suspicatum: quae suspicio, si verum amamus, litem lite resolvit. Ostendi enim oportuerat, ubi et quibus rebus fuerint decurtatae. Liber utique primus, *Babylonicis et Assyriis rebus abundans, adeo aptus et nexus co-*

l) Libro eodem cap. 106. m) De Historicis Graec. lib. I. c. 3. n) *Histor. Animal. lib. VIII. 1.* — [Immo lib. VIII. c. 18. quod aliis est cap. 20. At ibi alii libri, quos Camus et Schneiderus secuti sunt, non Herodotum, sed Hesiodum edunt auctorem.]

haeret, ut locum τῇ διηγήσει περὶ τὴν πολιτείαν τῆς Νίνου adpositum concedat nullum. Ἀόγοι προinde Ἀσσύριοι, nisi memoria Philosophum deceperit, absoluti editique fuerunt. Quorum quidem editio tanto certior et omnibus dubiis in posterum foret libera, si fragmentum inde, quod Io. Bouherii sollertiam advertit, perduraret. Apud auctorem Chronici, cui Paschale nomen, o) Sesostris, rex Aegypti, continuo victoriarum cursu Assyrios, Chaldaeos, Persas Babylonem usque, Asiam praeterea, omnem Europam, Scythiam et Mysiam domat: in Aegyptum reversurus xv. millia Scythicae iuventutis in Perside, assignata illis fertili et comoda sede, collocat: postea illi Parthi de Persico sermone, alioqui Scythae, virtute bellica longe praestantissimi, καθὼς additur Ἡρόδοτος ὁ σοφώτατος ταῦτα εὐρυτέλατο, sicuti sapientissimus Herodotus haec tradidit. Ubi tandem? Musae tacent. Ergo ex libris, uti coniicitur, p) rerum Assyriarum. Quod equidem valde demiror. Herodotus de Sesostride multo scripsit diversiora: q) Assyriaca eius post Aristotelis fata Historicos, Geographos et Grammaticos latuerunt omnes, nec quisquam hilum inde decerpit; et obscurum hominem seculi post Christi natales septimi ea lectitasse putabimus? Immo cuncta cum pulvisculo Chronici sartor corrasit ex Io. Malala, r) quem Suidas s) sibi ducem optavit, haud sane fidelem, et in Herodoti tempore finiendo t) plane stultum. Sed poenarum ille satis Rich. Bentleio, V. Cl., in eruditissima ad Io. Mil-

o) Chr. Pasch. p. 38. d. Edit. Venet. p) Vid. Bouherii Diss. Herodot. cap. 1. q) Lib. II. 103. r) Chronograph. p. 28. s) In Πάτρι et Σώτρεις. t) Chronogr. p. 200.

lium *Epistola dedit, et sperni potest. At plurima* Is. Vossius *fragmenta Herodoti detexit, quae nihil nostras ad Musas; ea promi ex commentariis Rerum Assyriacarum potuisse, u) suspicantur. Fateor ultro, talia in Grammaticorum scholiis et Lexicis inveniri, quae Is. Vossius, modo ea curate excussisset, Herodoto citra dubium abiudicaret. Conpendiario scriptionis modo, in scriptis codicibus non parce obvio, HP, HPO, HPOΔ. notare Herodotum, Herodorum, Herodianum, queunt. Inde error et confusio: hinc iactata toties Herodoti fragmenta, verae Herodori aut Herodiani lacinae; quemadmodum in Dissertatione Herodotea liquidissime, ut opinor, patefeci: questus ibidem sum de doctissimi Des Vignoles v) imprudente decreto super interitu Assyriacorum, de quibus hactenus.*

HAEC de *Herodoti Vita Scriptisque* WESSE-
LINGIUS. Idem argumentum erudite copioseque *Larcherus* etiam in introitu Gallicae versionis pertractavit. De universo vero harum Historiarum instituto, et de mirabili arte qua illud exsecutus est suavissimus Scriptor, in primis legi meretur supra laudatus *Creuzeri* nostri liber qui de *Historia Arte Graecorum* inscribitur. *)

u) *Bouherius* Dissert. Herod. c. I. *Colomesius* Oper. p. 325. *Berkelius* in *Steph. Byz.* voc. Ἀρδανία. v) *Chronolog.* lib. IV. 4, 6. etc. *) Consuluisse etiam iuvabit duas *Commentationes*, auctore *Meierotto*, *Sur Hérodote et le but de son Histoire*, *Actis Acad. Reg. Berolin.* ann. 1792. et 1793. p. 574 seqq. et p. 599 seqq. insertas.

HERODOTI HISTORiar.

T. I. P. I.

LIBER PRIMUS ET SECUNDUS

GRAECE ET LATINE.

ἩΡΟΔΟΤΟΥ ἹΣΤΟΡΙΩΝ ΠΡΩΤΗ.

ΚΛΕΙΩ.

ἩΡΟΔΟΤΟΥ Ἀλικαρνησσοῦ ιστορὴς ἀπόδεξις
ἥδε· ὥς μήτε τὰ γενόμενα ἐξ ἀνθρώπων τῷ χρόνῳ
ἐξίτηλα γένηται, μήτε ἔργα μεγάλα τε καὶ θαυμα-
στά, τὰ μὲν Ἕλλησι, τὰ δὲ βαρβάροισι ἀποδεχθέντα,
δ ἀκλεᾶ γένηται· τὰ τε ἄλλα, καὶ δι' ἣν αἰτίην ἐπολέ-
μησαν ἀλλήλοισι.

HERODOTI HISTORIARUM

LIBER PRIMUS.

C L I O.

HERODOTUS Halicarnasseus, quae quum caeteris
de rebus, tum de caussa bellorum Graecos inter Bar-
barosque gestorum, perquirendo cognovit, ea his
libris consignata in publicum edit; ne, quae ab ho-
minibus gesta sunt, progressu temporis oblivione
deleantur, neve praeclara mirabiliaque facta, quae
vel a Graecis edita sunt vel a Barbaris, sua laude
fraudentur.

Herod. T. I. P. I.

A 2

1 ΠΕΡΣΕΩΝ μὲν νυν οἱ λόγοι Φοίνικας αἰτίους Φασὶ
γενέσθαι τῆς διαφορῆς. τούτους γὰρ, ἀπὸ τῆς Ἐρυ-
θρῆς καλεομένης θαλάσσης ἀπικομένους ἐπὶ τήνδε τὴν
θάλασσαν, καὶ οἰκήσαντας τοῦτον τὸν χώρον τὸν καὶ
νῦν οἰκέουσι, αὐτίκα ναυτιλίῃσι μακρῇσι ἐπιθέσθαι. 5
ἀπαγνέοντας δὲ Φορτία Αἰγυπτία τε καὶ Ἀσσύρια, τῇ
τε ἄλλῃ χώρῃ ἐσταπικνέεσθαι, καὶ δὴ καὶ ἐς Ἄργος.
τὸ δὲ Ἄργος τοῦτον τὸν χρόνον προεῖχε ἀπασὶ τῶν ἐν
τῇ νῦν Ἑλλάδι καλεομένη χώρῃ. ἀπικομένους δὲ τοὺς
Φοίνικας ἐς δὴ τὸ Ἄργος τοῦτο, διατίθεσθαι τὸν φόρον. 10
πέμπτη δὲ ἡ ἕκτη ἡμέρῃ ἀπ' ἧς ἀπίκοντο, ἐξεμπολη-
μένων σφι σχεδὸν πάντων, ἐλθεῖν ἐπὶ τὴν θάλασσαν
γυναῖκας, ἄλλας τε πολλὰς, καὶ δὴ καὶ τοῦ βασι-
λῆος θυγατέρα· τὸ δὲ οἱ οὐνομα εἶναι, κατὰ ταῦτό τὸ

(1.) Iam *Persarum* quidem literatos si audias, inimicitiarum primi auctores *Phoenices* fuere. Hos enim, aiunt, postquam a mari quod Rubrum vocatur ad hoc nostrum mare advenissent, hancque regionem quam etiam nunc incolunt, coepissent habitare, continuo navigationibus longinquis dedisse operam, et transvehendis mercibus Aegyptiis Assyriisque quum alias Graeciae partes, tum vero et Argos adiisse. Argos enim illis temporibus inter alia eius regionis oppida, quae Graecia nunc nominatur, rebus omnibus eminebat. Ad Argos igitur hoc postquam adpulissent *Phoenices*, ibique merces suas venum exposuissent, quinto aut sexto ab adventu die, divenditis fere rebus omnibus, mulieres ad mare venisse, quum alias multas, tum vero et regis filiam, quam quidem eodem nomine Persae adpellant atque Graeci, *Io Ina-*

25 καὶ Ἕλληνες λέγουσιν, Ἰοῦν τὴν Ἰνάχου. ταύτας στά-
 σας κατὰ πρύμνην τῆς νηὸς, ἀνέεσθαι τῶν Φοινίκων,
 τῶν σφι ἦν θυμὸς μάλιστα· καὶ τοὺς Φοινίκας διακα-
 λευσαμένους ὀρμῆσαι ἐπ' αὐτάς. τὰς μὲν δὴ πλεῖνας
 τῶν γυναικῶν ἀποφυγείν, τὴν δὲ Ἰοῦν σὺν ἄλλῃσι ἀρ-
 30 πασθῆναι. ἐσβαλομένους δὲ ἐς τὴν νέα, ὄχισθαι ἀπο-
 πλέοντας ἐπ' Αἰγύπτου. Οὕτω μὲν Ἰοῦν ἐς Αἴγυπτον 2
 ἀπικέσθαι, λέγουσι Πέρσαι, οὐκ ὡς Ἕλληνες· καὶ
 τῶν ἀδικημάτων τοῦτο ἄρξαι πρῶτον. μετὰ δὲ ταῦτα,
 Ἑλλήνων τινὰς (οὐ γὰρ ἔχουσι τοῦνομα ἀπηγήσασθαι)
 5 Φασὶ τῆς Φοινίκης ἐς Τύρον προσσχόντας, ἀρπάσαι τοῦ
 βασιλῆος τὴν θυγατέρα Εὐρώπην. (εἶψαν δ' αὖ οὗτοι
 Κρήτες.) ταῦτα μὲν δὴ ἴσα σφι πρὸς ἴσα γενέσθαι.
 Μετὰ δὲ ταῦτα, Ἕλληνας αἰτίους τῆς δευτέρας ἀδικίης
 γενέσθαι. καταπλώσαντας γὰρ μακρῇ νηὶ ἐς Αἶαν τε

chi. Quae dum ad puppim navis stantes mercarentur
 merces quae illarum maxime animos advertissent,
 Phoenices interim mutuo sese cohortatos impetum in
 illas fecisse: et maiorem quidem mulierum nume-
 rum profugisse, Io vero cum aliis fuisse raptam: qui-
 bus in navem inpositis, soluta navi Phoenices Aegy-
 ptum versus vela fecisse. (2.) Hac quidem ratione
 in Aegyptum pervenisse Io aiunt Persae, secus atque
 Graeci, idque primum fuisse iniuriarum initium.
 Deinde vero Graecos nonnullos, quorum nomina
 non possunt memorare, (fuerint hi autem Cretenses)
 Tyrum Phoeniciae aiunt adpulisse, filiamque regis
 rapuisse *Europam*; ac sic quidem par pari fuisse ab
 his repensum. Post haec autem Graecos secundae in-
 iuriae fuisse auctores: etenim longa navi Aeam, Col-

τὴν Κολχίδα καὶ ἐπὶ Φᾶσιν ποταμὸν, ἐνθεῦτεν, δια- 10
 πρηξαμένους καὶ τᾶλλα τῶν εἵνεκεν ἀπίκατο, ἀρπάσαι
 τοῦ βασιλῆος τὴν θυγατέρα Μηδείην. πέμψαντα δὲ
 τὸν Κόλχον εἰς τὴν Ἑλλάδα κήρυκα, αἰτέειν τε δίκας
 τῆς ἀρπαγῆς, καὶ ἀπαιτέειν τὴν θυγατέρα. τοὺς δὲ
 ὑποκρίνασθαι, ὥς οὐδὲ ἐκεῖνοι Ἰοῦς τῆς Ἀργείης ἔδοσαν 15
 σφι δίκας τῆς ἀρπαγῆς, οὐδὲ ὧν αὐτοὶ δώσειν ἐκείνοισι.

3 Δεύτερῃ δὲ λέγουσι γενεῇ μετὰ ταῦτα Ἀλέξανδρον τὸν
 Πριάμην, ἀκηκοῦτα ταῦτα, ἐβελῆσαι οἱ ἐκ τῆς Ἑλ-
 λάδος δι' ἀρπαγῆς γενέσθαι γυναῖκα, ἐπιστάμενον πάν-
 τως ὅτι οὐ δώσει δίκας· οὔτε γὰρ ἐκείνους δίδοιαι. οὕτω
 δὲ ἀρπάσαντος αὐτοῦ Ἑλένην, τοῖσι Ἑλλησι δόξαι, 5
 πρῶτον πέμψαντας ἀγγέλους, ἀπαιτέειν τε Ἑλένην,
 καὶ δίκας τῆς ἀρπαγῆς αἰτέειν. τοὺς δὲ, προῖσχομέ-
 νων ταῦτα, προφέρειν σφι Μηδείης τὴν ἀρπαγὴν ὥς

chidis oppidum, ad Phasin profectos, perfectis cae-
 teris rebus quarum caussa advenissent, rapuisse in-
 de regis filiam *Medeam*; quumque ad poenas raptus
 huius repetendas et ad reposcendam filiam caducea-
 torem in Graeciam misisset Colchus, respondisse
 Graecos, *quemadmodum illi de raptu Argivae Ius*
sibi non dedissent poenas, sic ne se quidem illis
daturos. (3.) Tum deinde, proxima aetate, *Alex-*
andrum Priami filium, quum ista audivisset, cupi-
 dinem incessisse uxoris sibi e Graecia per rapinam
 comparandae; existimantem utique se non daturum
 poenas, quoniam nec illi dedissent. Ita quum is ra-
 pisset *Helenam*, visum esse Graecis primum missis
 nunciis Helenam repetere et poenas de raptu pos-
 scere; illos vero hisce, postulata sua exponentibus,

οὐ δόντες αὐτοὶ δίκας, οὐδὲ ἐκδόντες ἀπαιτούντων, βου-
 λoίατό σφι παρ' ἄλλων δίκας γίνεσθαι. Μέχρι μὲν ὦν 4
 τούτου, ἀρπαγὰς μούνας εἶναι παρ' ἀλλήλων· τὸ δὲ
 ἀπὸ τούτου, Ἕλληνας δὴ μεγάλως αἰτίους γενέσθαι.
 προτέρους γὰρ ἄρξαι στρατεύεσθαι εἰς τὴν Ἀσίην, ἢ σφέας
 5 εἰς τὴν Εὐρώπην. τὸ μὲν νυν ἀρπάζειν γυναῖκας, ἀνδρῶν
 ἀδίκων νομίζειν ἔργον εἶναι· τὸ δὲ ἀρπασθεϊσῶν σπου-
 δὴν ποιήσασθαι τιμωρέειν, ἀνοήτων· τὸ δὲ μηδεμίην ἄσπην
 ἔχειν ἀρπασθεϊσῶν, σωφρόνων. δῆλα γὰρ δὴ, ὅτι, εἰ
 μὴ αὐταὶ ἐβουλεύατο, οὐκ ἂν ἠρπάζοντο. σφέας μὲν
 10 δὴ, τοὺς ἐκ τῆς Ἀσίας, λέγουσι Πέρσαι, ἀρπαζομέ-
 νων τῶν γυναικῶν λόγον οὐδένα ποιήσασθαι· Ἕλληνας
 δὲ Λακεδαιμονίης εἴνεκεν γυναικὸς στέλων μέγαν συνα-
 γεῖραι, καὶ ἔπειτα ἐλθόντας εἰς τὴν Ἀσίην, τὴν Προιά-

raptum exprobrasse Medae, ut qui, quum ipsi nec
 poenas dedissent, nec illam reposcentibus reddi-
 dissent, vellent ab aliis poenas sibi dari. (4) Huc-
 usque igitur mutuis solum rapinis esse actum: ab il-
 lo vero tempore Graecos utique graviorum iniuria-
 rum exstitisse auctores; hos enim prius Asiae coepisse
 bellum inferre, quam Persae intulissent Europae. Et
 mulieres quidem rapere, videri sibi aiunt iniquorum
 esse hominum; raptarum vero ultionem tanto studio
 persequi, amentium; contra, nullam raptarum curam
 habere, prudentium; quippe manifestum esse, nisi
 ipsae voluissent, non futurum fuisse ut raperentur.
 Itaque se quidem, Asiam incolentes, aiunt Persae,
 raptarum mulierum nullam habuisse rationem; Grae-
 cos autem mulicris Laconicae caussa ingentem con-
 traxisse classem, et mox in Asiam profectos Priami

μου δύναμιν κατελεῖν. ἀπὸ τούτου αἰεὶ ἡγήσασθαι τὸ Ἑλληνικὸν σφίσι εἶναι πολέμιον. Τὴν γὰρ Ἀσίην καὶ 15
τὰ ἐνοικέοντα ἔθνη βαρβάρᾳ οἰκειῦνται οἱ Πέρσαι, τὴν
δὲ Εὐρώπην καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἡγήνται κεχωρισθαι.

- 5 Οὕτω μὲν Πέρσαι λέγουσι γενέσθαι, καὶ διὰ τὴν
Ἰλίου ἄλωσιν εὐρίσκουσι σφίσι εἶναι τὴν ἀρχὴν τῆς
ἐχθρῆς τῆς ἐς τοὺς Ἕλληνας. Περὶ δὲ τῆς Ἰοῦς οὐκ ὁμο-
λογέουσι Πέρσησι οὕτω Φοίνικες. οὐ γὰρ ἀρπαγῇ σφέας
χρησαμένους λέγουσι ἀγαγεῖν αὐτὴν ἐς Αἴγυπτον, ἀλλ' 5
ὥς ἐν τῷ Ἀργεὶ ἐμίσγετο τῷ ναυκλήρῳ τῆς νηὸς· ἐπεὶ
δὲ ἔμαθεν ἔγκυος εἶναι, αἰδεομένη τοὺς τοκέας, οὕτω
δὴ ἐβελοντὴν αὐτὴν τοῖσι Φοίνιξι συνεκπλῶσαι, ὥς ἂν
μὴ καταδηλὸς γένηται. ταῦτα μὲν νυν Πέρσαι τε καὶ
Φοίνικες λέγουσι. Ἐγὼ δὲ περὶ μὲν τούτων οὐκ ἔρχομαι 10

regnum evertisse: ab eo tempore se constanter Graeciae populos sibi esse inimicos existimasse. Nam Asiam, et barbaras gentes eam incolentes, ad se pertinere autumant Persae; Europam vero et Graecos nihil secum commune habere.

(5.) Hunc in modum Persae quidem gestas res esse memorant, et ab Ilia excidio repetunt inimicitiarum suarum adversus Graecos initium. De Io vero cum Persis non consentiunt *Phoenices* rem isto modo esse gestam. Negant enim se raptu usos illam in Aegyptum abduxisse: sed Argis eam cum nauclero aiunt concubuisse, et quum se gravidam sensisset, veritam parentum iram, sic volentem ipsam cum Phoenicibus enavigasse, ne comperta foret. Haec sunt igitur, quae partim a Persis, partim a Phoenicibus memorantur. Ego vero, utrum tali modo haec gesta

3, 79.

ἐρέων ὡς οὕτως ἢ ἄλλως κως ταῦτα ἐγένετο· τὸν δὲ οἶδα
αὐτὸς πρῶτον ὑπάρξαντα ἀδίκων ἔργων ἐς τοὺς Ἑλλη-
νας, τοῦτον σημῆνας, προβήσομαι ἐς τὸ πρόσω τοῦ
λόγου, ὁμοίως σμικρὰ καὶ μεγάλα ἄστεα ἀνθρώπων
15 ἐπέξιων. τὰ γὰρ τὸ πάλαι μεγάλα ἦν, τὰ πολλὰ
αὐτῶν σμικρὰ γέγονε· τὰ δὲ ἐπ' ἐμεῦ ἦν μεγάλα,
πρότερον ἦν σμικρὰ. τὴν ἀνθρωπότην ὧν ἐπιστάμενος
εὐδαιμονίην οὐδαμᾶ ἐν ταύτῳ μένουσαν, ἐπιμνήσομαι
ἀμφοτέρων ὁμοίως.

ΚΡΟΙΣΟΣ ἦν Λυδὸς μὲν γένος, παῖς δὲ Ἀλυάτ- 6
τεω, τύραννος δὲ ἐθνέων τῶν ἐντὸς Ἀλυος ποταμοῦ· ὃς
ῥέων ἀπὸ μεσαμβρίας μεταξύ Σύρων καὶ Παφλαγόν-
ων, ἐξίει πρὸς βορρῇν ἄνεμον ἐς τὸν Εὐξείνον καλεόμενον
5 πόντον. οὗτος ὁ Κροῖσος, βαρβάρων πρῶτος, τῶν ἡμεῖς

sint, an alio, non adgredior disceptare: sed, quæ
ipse novi *primum* fuisse *iniuriarum Graecis inla-
tarum auctorem*, hunc ubi indicavero, tunc ad reli-
qua exponenda progrediar, perinde et parvarum ci-
vitatum et magnarum res persecuturus. Etenim quæ
olim fuerant magnæ, earum plurimæ parvæ factæ
sunt: et quæ nostra memoria magnæ fuere, eac-
dem prius exiguæ fuerant. Itaque, bene gnarus hu-
manam felicitatem nequaquam in eodem fastigio
manere, perinde utrarumque faciam mentionem.

(6.) CROESUS, genere Lydus, Alyattis filius,
rex fuit populorum intra Halyn fluvium incolen-
tium; quod flumen, a meridie Syros inter et Paphla-
gonas interfluens, ad septentrionem in Euxinum qui
vocatur Pontum se exonerat. Hic Croesus e barbaris,
quos novimus, primus alios Graecorum imperio suo

ἰόμεν, τοὺς μὲν κατεστρέψατο Ἑλλήνων ἐς Φόρου ἀπα-
 γωγὴν, τοὺς δὲ, Φίλους προσεποιήσατο. κατεστρέψατο
 μὲν Ἰωνάς τε καὶ Αἰολέας, καὶ Δωριέας τοὺς ἐν τῇ Ἀσίῃ·
 Φίλους δὲ προσεποιήσατο Λακεδαιμονίους. πρὸ δὲ τῆς
 Κροίσου ἀρχῆς πάντες Ἕλληνες ἦσαν ἐλεύθεροι. τὸ γὰρ 10
 Κιμμερίων στρατεύμα τὸ ἐπὶ τὴν Ἰωνίην ἀπικόμενον,
 Κροίσου ἐὼν πρεσβύτερον, οὐ καταστροφῇ ἐγένετο τῶν πο-
 7 λίων, ἀλλ' ἐξ ἐπιδρομῆς ἀρπαγῇ. Ἡ δὲ ἡγεμονίη οὐ-
 τω περιῆλθε, εὐῶσα Ἡρακλειδῶν, ἐς τὸ γένος τὸ Κροί-
 σου, καλεομένους δὲ Μερμνάδας. Ἦν Κανδαύλης,
 τὸν οἱ Ἕλληνες Μυρσίλον ὀνομάζουσι, τύραννος Σαρδίων,
 ἀπόγονος δὲ Ἀλκαίου τοῦ Ἡρακλέος. Ἀγρων μὲν γὰρ 5
 ὁ Νίνου, τοῦ Βήλου, τοῦ Ἀλκαίου, πρῶτος Ἡρακλει-
 δῶν βασιλεὺς ἐγένετο Σαρδίων. Κανδαύλης δὲ ὁ Μύρ-
 σου, ὕστατος. οἱ δὲ πρότερον Ἀγρωνος βασιλεύσαντες

subiecit et ad tributum pendendum adegit, alios si-
 bi socios et amicos adiunxit. Subegit Iones et Aeoles
 et Dorienſes Aſiam incolentes; amicos autem ſibi
 conciliavit Lacedaemonios. Ante Croeſi vero impe-
 rium Graeci omnes liberi fuerunt: nam Cimmerio-
 rum expeditio adverſus Ioniam, ante Croeſi aetatem
 ſuſcepta, non oppidorum fuerat redactio in potesta-
 tem, ſed rapina ex incuſſione. (7.) Caeterum re-
 gnum illud, quum Heraclidarum antea fuiſſet, ad
 Croeſi genus, qui *Mermnadae* nominabantur, tali
 modo pervenerat. CANDUALES, quem Graeci *Myrſi-*
lum vocant, Sardium fuit rex, ab Alcaeo oriundus,
 Herculis filio. Nam Agron, Nini filius, Beli nepos,
 Alcaci pronepos, primus ex Heraclidis rex fuerat
 Sardium; Candaules vero, Myrſi filius, poſtremus.

ταύτης τῆς χώρας, ἦσαν ἀπόγονοι Λυδοῦ τοῦ Ἀτυός·
 10 ἀπ' ὅτε οὗτος ὁ δῆμος Λυδῖος ἐκλήθη ὁ πᾶς οὗτος, πρότερον πᾶς
 Μήαν καλεόμενος. παρὰ τούτων Ἡρακλεΐδαι ἐπιτρα-
 Φθέντες, ἔσχον τὴν ἀρχὴν ἐκ Θεοπροπίου, ἐκ δαύλης
 τε τῆς Ἰαρδάνου γεγονότες καὶ Ἡρακλῆος. ἀρξάντες μὲν
 ἐπὶ δύο τε καὶ εἴκοσι γενεαὶ ἀνδρῶν, ἔτα πέντε τε καὶ
 15 πεντακόσια, πᾶς παρὰ πατρός ἐκδεκόμενος τὴν ἀρχὴν,
 μέχρι Κανδαύλεω τοῦ Μύρσου. Οὗτος δὲ ὦν ὁ Καν- 8
 δαύλης ἠράσθη τῆς ἑωυτοῦ γυναίκος· ἐρασθεὶς δὲ, ἐνό-
 μιζε οἱ εἶναι γυναῖκα πολλὸν πασέων καλλίστην. ὥστε
 δὲ ταῦτα νομίζων· ἦν γὰρ οἱ τῶν αἰχμοφόρων Γύγης ὁ
 5 Δασκύλου ἀρεσκόμενος μάλιστα· ταύτῃ τῇ Γύγῃ καὶ
 τὰ σπουδαιότερα τῶν πραγμάτων ὑπερετίθετο ὁ Καν-
 δαύλης, καὶ δὴ καὶ τὸ εἶδος τῆς γυναίκος ὑπερεπαίνεων.

Qui vero ante Agronem in eadem regione regnave-
 rant, a Lydo Atysis filio erant oriundi, a quo uni-
 versus populus *Lydorum* nomen invenit, quum
 prius *Maeones* fuissent nominati. Ab his priscis re-
 gibus commissum sibi regnum ex oraculi edicto ob-
 tinuerunt Heraclidae, Iardani ancillā et Hercule
 prognati; regnantes, per duas et viginti virorum ge-
 nerationes, annos quinque et quingentos, continua
 serie filius patri succedens usque ad Candaulem
 Myrsi filium. (8.) Hic igitur CANDAULES uxoris suae
 amore tenebatur, eamque depericiens arbitrabatur es-
 se sibi uxorem mulierum omnium formosissimam.
 Quod quum ei esset persuasum, apud Gygen Da-
 scyli filium, unum e corporis custodibus, quem ma-
 xime acceptum habebat, ut de rebus etiam gravissi-
 mis cum eo communicaret, formae laudem uxoris

χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ διελθόντος, (χρῆν γὰρ Κανδαύλη
 γενέσθαι κακῶς,) ἔλεγε πρὸς τὸν Γύγην τοιαύδε· „Γύγη,
 „οὐ γὰρ σε δοκέω πείθεσθαι μοι λέγοντι περὶ τοῦ εἶδους 10
 „τῆς γυναικός· (ᾧτα γὰρ τυγχάνει ἀνθρώποισι ἐντα
 „ἀπιστότερα ὀφθαλμῶν) ποῖεε ὅπως ἐκείνην θεήσεται
 „γυμνήν.“ Ὁ δὲ μέγα ἀμβώσας, εἶπε· „Δέσποτα,
 „τίνα λέγεις λόγον οὐκ ὑγίεια, κελεύων με δέσποιναν
 „τὴν ἐμὴν θεήσασθαι γυμνήν; ἅμα δὲ κιθῶνι ἐκδυο- 15
 „μένω συνεκδύεται καὶ τὴν αἰδῶ γυνή. πάλαι δὲ τὰ
 „καλὰ ἀνθρώποισι ἐξεύρηται, ἐκ τῶν μανθάνειν δεῖ. ἐν
 „τοῖσι ἐν τῷδε ἐστὶ, σκοπέειν τινα τὰ ἐαυτοῦ. ἐγὼ δὲ
 „πείβομαι ἐκείνην εἶναι πασέων γυναικῶν καλλίστην”
 9 „καὶ σοι δέομαι μὴ δέεσθαι ἀνόμων.“ Ὁ μὲν δὴ, λέ-
 γων τοιαῦτα, ἀπεμάχετο, ἀρρώθεων μὴ τι οἱ ἐξ αὐ-

supra modum extulit. Nec multo post (erat enim in fa-
 tis ut infortunatus esset Candaules) his verbis Gygen
 est adlocutus: *Gyge, videris tu mihi de forma uxoris
 meae verba facienti fidem non adhibere; auribus
 enim minus fidere amant homines quam oculis:
 fac igitur ut nudam illam spectes. At ille, vehementer
 exclamans, Domine, inquit, quemnam sermonem
 haudquaquam sanum profers, iubens me
 heram meam nudam spectare! Mulier enim tuni-
 cam exuens, simul etiam verecundiam exuit. Iam
 olim vero honestatis praecepta inventa sunt ab ho-
 minibus, a quibus discere oportet: quorum unum
 est, Sua quemque debere inspicere. Ego vero per-
 suasum habeo esse illam mulierum omnium pulcher-
 rimam; teque oro, ne postules illicita. (9.)* His
 usus verbis repugnavit Gyges, veritus ne quid sibi

τῶν γένηται κακόν. ὁ δὲ ἀμείβετο τοῖσδε· „Θάρσει
 „Γύγη· καὶ μὴ φοβεῦ μήτε ἐμέ, ὡς σεο πειρώμενος
 5 „λέγω λόγον τόνδε· μήτε γυναῖκα τὴν ἐμὴν, μὴ τι τοι
 „ἐξ αὐτῆς γένηται βλάβος. ἀρχὴν γὰρ ἐγὼ μηχανή-
 „σομαι οὕτω, ὥστε μηδὲ μαθεῖν μιν ὀφθεῖσαν ὑπὸ σεῦ.
 „ἐγὼ γὰρ σε εἰς τὸ οἶκημα, ἐν τῷ κοιμώμεθα, ὅπισθε
 „τῆς ἀνοιγομένης θύρης στήσω μετὰ δ' ἐμὲ ἐσελθόντα,
 10 „παρέσται καὶ ἡ γυνὴ ἡ ἐμὴ εἰς κοῖτον. κεῖται δὲ ἀγχού-
 „τῆς ἐσόδου θρόνος· ἐπὶ τοῦτον τῶν ἱματίων κατὰ ἐν ἑκά-
 „στον ἐκδύνουσα θῆσει· καὶ κατ' ἡσυχίην πολλὴν παρέ-
 „ξει τοι θεήσασθαι. ἐπεὰν δὲ ἀπὸ τοῦ θρόνου στείχῃ ἐπὶ
 „τὴν εὐνὴν, κατὰ νότου τε αὐτῆς γένη, σοὶ μελέτω τὸ
 „ἐνθεῦτεν ὅπως μὴ σε ὤψεται ἰόντα διὰ θυρῶν.“ Ὁ 10
 μὲν δὴ, ὡς οὐκ ἠδύνατο διαφυγεῖν, ἦν ἐτοιμός. ὁ δὲ

ex ea re mali accideret. Cui rex vicissim, *Confide*,
 inquit, *Gyge; neque aut me time, quasi te tenta-*
turus utar hoc sermone, aut uxorem meam, ne
quid tibi ex illa detrimenti creetur. Omnino enim
eas rationes equidem inibo, ut illa ne intellectione
sit quidem, esse se a te conspectam. Te enim post
apertam ianuam cubiculi, in quo cubamus, col-
locabo. Postquam ego ero ingressus, aderit et
uxor mea in cubiculum: posita est autem prope
introitum sella, in qua illa vestes suas, aliam post
aliā exuens, deponet: ibi tunc licuerit tibi multo
cum otio eam spectare. Deinde, quum e sella in le-
ctum conscendet et tu a tergo eius eris, reliquum
est ut tu cures ne illa te conspiciat foras exeuntem.
 (10.) Igitur Gyges, quum effugere non posset, pa-
 ratus fuit: quem Caudales, postquam cubandi tem-

Κανδαύλης, ἐπεὶ εἶδεκεν ὥρῃ τῆς κοίτης εἶναι, ἤγαγε
τὸν Γύγεα εἰς τὸ οἶκημα· καὶ μετὰ ταῦτα αὐτίκα πα-
ρῆν καὶ ἡ γυνή. ἐσελθοῦσαν δὲ καὶ τιθεῖσαν τὰ εἴματα 5
εἶθεῖτο ὁ Γύγης. ὥς δὲ κατὰ νότου ἐγένετο, ἰούσης τῆς
γυναικὸς εἰς τὴν κοίτην, ὑπεκδύς ἐχώρεε ἕξω. καὶ ἡ γυ-
νὴ ἐπορεύετο μιν ἐξιόντα. μαθοῦσα δὲ τὸ ποιηθὲν ἐκ τοῦ
ἀνδρός, οὔτε ἀνέβωσεν αἰσχυρθεῖσα, οὔτε ἔδοξε μα-
θεῖν, ἐν νόῳ ἔχουσα τίσεσθαι τὸν Κανδαύλεα. παρὰ 10
γὰρ τοῖσι Λυδοῖσι, σχεδὸν δὲ καὶ παρὰ τοῖσι ἄλλοις
βαρβάροισι, καὶ ἄνδρα ὀφθῆναι γυμνόν, εἰς αἰσχύνῃ
11 μεγάλην φέρει. Τότε μὲν δὴ οὕτω, οὐδὲν δηλώσασα,
ἡσυχίην εἶχε· ὥς δὲ ἡμέρῃ τάχιστα ἐγεγόνεε, τῶν οἰκε-
τέων τοὺς μάλιστα ὥρα πιστοὺς εὐντας ἐωυτῇ, ἐτοίμους
ποιησάμενη, ἐκάλεσε τὸν Γύγεα. ὁ δὲ, οὐδὲν δοκέων αὐ-
τὴν τῶν προχθέντων ἐπίστασθαι, ἦλθε καλεόμενος· ἐὼ 5

pus visum est adesse, in cubiculum introduxit;
pauloque post uxor etiam adfuit. Ingressam et ve-
stimenta ponentem Gyges quum spectasset, mox ubi
aversa illa in lectum se contulit, clam ipse foras se
subduxit: at egredientem conspicata est mulier. Quae
ut intellexit quid a marito actum esset, neque exclamavit,
pudore retenta, et se animadvertisse dissimulavit,
in animo habens ultionem capere de Can-
daule. Apud Lydos enim, ac fere apud caeteros quo-
que barbaros, etiam viro magnum in probum ver-
titur nudum conspici. (11.) Itaque tunc quidem
nihil aperiens, silentium tenuit illa: simul ac vero
illuxit, praesto esse iussis famulis quos maxime fidos
sibi cognoverat, Gygen ad se vocavit. Et ille, nihil
eam nosse ratus eorum quae gesta essent, arcessitus

10 „Φε γὰρ καὶ πρόσθε, ὅπως ἡ βασίλεια καλέοι, Φοι-
 τᾶν. ὡς δὲ ὁ Γύγης ἀπῆκετο, ἔλεγε ἡ γυνὴ τὰδε· „Νῦν
 „τοι δυοῖν ὁδοῖν παρουσίων, Γύγη, δίδωμι αἵρεσιν, ὅκο-
 „τέρην βούλει τραπέσθαι. ἢ γὰρ Κανδαύλεα ἀπο-
 „κτείνας, ἐμὲ τε καὶ τὴν βασιλῆην ἔχε τὴν Λυδῶν, ἢ
 „αὐτὴν σὲ αὐτίκα οὕτω ἀποθνήσκειν δεῖ· ὥς ἂν μὴ,
 „πάντα πειθόμενος Κανδαύλῃ, τοῦ λοιποῦ ἴδῃς τὰ μὴ
 „σε δεῖ. ἀλλ' ἤτοι κενόν γε τὸν ταῦτα βουλευσάντα δεῖ
 „ἀπολλύσθαι, ἢ σέ, τὸν ἐμὲ γυμνὴν θηησάμενον, καὶ
 15 „ποιήσαντα οὐ νομιζόμενα.“ Ὁ δὲ Γύγης τίως μὲν
 ἀπειθώμαζε τὰ λεγόμενα· μετὰ δέ, ἰκέτευε μὴ μιν
 ἀναγκαίῃ ἐνδεῖν διακρίναι τοιαύτην αἵρεσιν. οὐκ ἂν δὴ
 ἔπιθε, ἀλλ' ὥρα ἀναγκαίην ἀληθῶς προκειμένην, ἢ
 τὸν δεσπότηα ἀπολλύναι, ἢ αὐτὸν ὑπ' ἄλλων ἀπόλλυ-
 20 σθαι. αἰρεῖται αὐτὸς περιεῖναι. ἐπιφρόντα δὴ λέγων τὰδε·

venit; quippe et antea solitus, quoties regina voca-
 ret, eam convenire. Ut venit, his verbis eum adlo-
 cuta est mulier: *Gyge, nunc duarum viarum tibi*
aperturam optionem concedo utram ingredi volue-
ris: aut enim, interfecto Candaule, et me et re-
gnum Iydoorum habeto; aut te ipsum protinus
sic mori oportet, ne posthac, Candauli in om-
nibus obsequens, spectes quae tē spectare nefas
est. Enimvero aut illum, qui ista molitus est, in-
terire oportet, aut te, qui nudam me es conspicu-
tus et illicita fecisti. Ad haec verba Gyges primum
 stupere, tum deinde obsecrare illam ne se necessitati
 illigaret diiudicandae talis optionis. Nec vero ei per-
 suasit; sed vidit necessitatem utique sibi propositam
 aut perdendi herum aut per alios pereundi. Elegit

- „Ἐπεὶ μὲ ἀναγκάζεις δεσπότεα τὸν ἐμὸν κτείνειν, οὐκ
 „ἐθέλοντα, Φέρε ἀκούσω τέω καὶ τρόπῳ ἐπιχειρήσομεν
 „αὐτῷ.“ Ἡ δὲ ὑπολαβοῦσα ἔφη· „Ἐκ τοῦ αὐτοῦ μὲν
 „χωρίου ἡ ὁρμή ἔσται, ὅθεν περ καὶ ἐκείνος ἐμὲ ἐπεδέξα-
 12 „το γυμνὴν· ὑπνωμένῳ δὲ ἡ ἐπιχείρησις ἔσται.“ Ὡς
 δὲ ἤρτυσαν τὴν ἐπιβουλήν, νυκτὸς γινομένης, (οὐ γὰρ
 μετίετο ὁ Γύγης, οὐδὲ οἱ ἦν ἀπαλλαγὴ οὐδεμίη, ἀλλὰ
 ἔδεε ἢ αὐτὸν ἀπολωλέναι, ἢ Κανδαύλεα,) εἶπετο εἰς τὸν
 θάλαμον τῇ γυναϊκί. καὶ μιν ἐκείνη, ἐγχειρίδιον δοῦσα, 5
 κατακρύπτει ὑπὸ τὴν αὐτὴν θύρην. καὶ μετὰ ταῦτα,
 ἀναπαυομένου Κανδαύλεω, ὑπείσθυσ τε καὶ ἀποκτείνας
 αὐτὸν, ἔσχε καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὴν βασιλῆϊν Γύγης·
 τοῦ καὶ Ἀρχίλοχος ὁ Πάριος, κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον γε-
 13 νόμενος, ἐν ἰάμβῳ τριμέτρῳ ἐπεμνήσθη. Ἐσχέ δὲ τὴν

itaque ut ipse superesset: et illam percontans, *Quandoquidem invitum me*, inquit, *adigis ad herum meum occidendum, age audiam ecquo illum modo adgressuri simus?* Et illa excipiens, *Ex eodem loco*, inquit, *adoriendus erit, unde ille nudam me tibi ostendit: in sopitum somno impetus fiet.* (12.) Ita quum de faciendis insidiis inter se constituissent, ingruente nocte Gyges (nec enim dimittebatur, neque ullum ei effugium erat, sed aut ipsum interire oportebat aut Candaulem) secutus est mulierem in cubiculum; ubi eum illa, tradito pugione, post eandem ianuam occultavit. Deinde quiescente Candaule leniter accessit, illoque obtruncato et uxorem et regnum obtinuit Gyges; cuius etiam *Archilochus* Parius, qui eadem vixit aetate, in iambis trimetris meminit. (13.) Obtinuit autem regnum, in

Βασιλήην, καὶ ἐκρατύνη, ἐκ τοῦ ἐν Δελφοῖσι χρηστήριου. ὥς γὰρ δὴ οἱ Λυδοὶ δεινὸν ἐποιεῦντο τὸ Κανδαύλεως πάθος, καὶ ἐν ὅπλοισι ἦσαν, συνέβησαν ἐς ταῦτό οἱ τε
 5 τοῦ Γύγews στασιῶται καὶ οἱ λοιπαὶ Λυδοί, ἣν μὲν δὴ τὸ χρηστήριον ἀνέλη μιν βασιλέα εἶναι Λυδῶν, τόνδε βασιλεύειν ἣν δὲ μὴ, ἀποδοῦναι ὀπίσω ἐς Ἡρακλείδης τὴν ἀρχήν. ἀνείλε τε δὴ τὸ χρηστήριον, καὶ ἐβασίλευσεν οὕτω Γύγης. τοσόνδε μέντοι εἶπε ἡ Πυθίη, ὥς Ἡρακλείδῃσι
 10 τίσις ἥξει ἐς τὸν πέμπτον ἀπόγονον Γύγews. τοῦτου τοῦ ἔπειος Λυδοὶ τε καὶ οἱ βασιλεῖς αὐτῶν λόγον οὐδένας ἐποιεῦντο, πρὶν δὴ ἐπετελέσθῃ.

Τὴν μὲν δὴ τυραννίδα οὕτω ἔσχον οἱ Μερμνάδαι, τοὺς 14
 Ἡρακλείδης ἀπελόμενοι. Γύγης δὲ τυραννεύσας ἀπέπεμψε ἀναθήματα ἐς Δελφοὺς οὐκ ὀλίγα. ἀλλ' ὅσα μὲν ἀργύρου ἀναθήματα ἔστι οἱ πλεῖστα ἐν Δελφοῖσι

eoque confirmatus est, ex Delphici oraculi effato. Nam quum indigne ferrent Lydi casum Candaulis, essentque in armis, convenit inter Gygae factionem et reliquos Lydos, ut, si respondisset oraculum hunc esse regem Lydorum, ipse regnaret; sin minus, Heraclidis restitueret regnum. Accepto igitur oraculo, GYGES ita regnum obtinuit. Verumtamen hoc simul edixerat Pythia, ultionem venturam esse Heraclidis in quintum ex posteris Gygis: quod quidem vaticinium nec Lydi, nec eorum reges, ullius momenti fecerunt, donec exitu comprobatum est.

(14.) Tali igitur modo ad *Mermnadas* pervenit Lydiae regnum, Heraclidis ereptum. Gyges autem, regnum adeptus, Delphos donaria misit non pauca. Et argentea quidem eius donaria quam plurima Del-

παρέξ δὲ τοῦ ἀργύρου, χρυσὸν ἄπλετον ἀνέθηκεν, ἄλλον 5
 τε, καὶ, τοῦ μάλιστα μνήμην ἄξιον ἔχειν ἐστὶ, κρητῆρες
 οἱ ἀριθμὸν ἐξ χρύσειοι ἀνακείαται. ἐστᾶσι δὲ οὗτοι ἐν τῷ
 Κορινθίων θησαυρῷ, σταθμὸν ἔχοντες τριήκοντα τάλαν-
 τα· ἀληθεῖ δὲ λόγῳ χρεωμένῳ, οὐ Κορινθίων τοῦ δημο-
 σίου ἐστὶν ὁ θησαυρὸς, ἀλλὰ Κυψέλου τοῦ Ἡετίωνος. 10
 Οὗτος δὲ ὁ Γύγης, πρῶτος βαρβάρων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν,
 ἐς Δελφοὺς ἀνέθηκε ἀναθήματα, μετὰ Μίδην τὸν Γορ-
 δίῳ, Φρυγίης βασιλῆα. ἀνέθηκε γὰρ δὴ καὶ Μίδης τὸν
 βασιλῆϊον θρόνον, ἐς τὸν προκατίζων ἐδίκασε, ἔοντα ἄξιο-
 δέητον. κεῖται δὲ ὁ θρόνος οὗτος ἐνθα περ οἱ τοῦ Γύγεω 15
 κρητῆρες. ὁ δὲ χρυσὸς οὗτος καὶ ὁ ἀργυρὸς, τὸν ὁ Γύγης
 ἀνέθηκε, ὑπὸ Δελφῶν καλεῖται Γυγάδας ἐπὶ τοῦ ἀνα-
 δέχτος ἐπωρυμνίῃ. Ἐσέβαλε μὲν νυν στρατιὴν καὶ οὗτος,

phis exstant: praeter argentum vero, auri etiam im-
 mensam vim dedicavit, quum aliarum rerum, tum
 vero (quod praecipue memoratu dignum) crateres
 aurei numero sex ab eodem dedicati exstant talento-
 rum triginta pondo, repositi in Corinthiorum the-
 sauro; qui quidem thesaurus, vere ut dicam, non
 publicus civitatis Corinthiorum est; sed Cypseti,
 Eetionis filii. Est autem hic Gyges barbarorum quos
 novimus primus qui donaria Delphis dedicavit post
 Midam Gorgiae filium, Phrygiae regem. Dedicave-
 rat enim *Midas* etiam regiam sellam, in qua prae-
 sidens ius dicere consueverat, spectatu dignam; posi-
 taque est haec sella ibidem ubi Gygae crateres. Au-
 rum vero istud et argentum, quod a Gyge dedica-
 tum est, *Gygadas* [id est, *Gygaeum*] vocatur a Del-
 phensibus de illius nomine qui dedicavit. Et hic

ἐπεὶ τε ἤρξε, ἐς τε Μίλητον καὶ ἐς Σμύρνην, καὶ Κολο-
 20 φῶνος τὸ ἄστυ εἴλε. ἀλλ', οὐδὲν γὰρ μέγα ἔργον ἀπ'
 αὐτοῦ ἄλλο ἐγένετο βασιλεύσαντος δυῶν δέοντα τεσσε-
 ράκοντα ἔτεα, τοῦτον μὲν παρήσομεν, τοσαῦτα ἐπιμνη-
 σθέντες. Ἄρδυος δὲ τοῦ Γύγῃ μετὰ Γύγην βασι- 15
 λεύσαντος μνήμην ποιήσομαι. οὗτος δὲ Πριηνεὺς τε εἴλε,
 ἐς Μίλητον τε ἐσέβαλε. ἐπὶ τούτου τε τυραννεύοντος Σαρ-
 δίων, Κιμμέριοι ἐξ ἡθέων ὑπὸ Σκυθῶν τῶν Νομάδων
 5 ἐξαναστάντες, ἀπικέατο ἐς τὴν Ἀσίην, καὶ Σάρδεις πλὴν
 τῆς ἀκροπόλεως εἶλον.

Ἄρδυος δὲ βασιλεύσαντος ἐνὸς δέοντα πεντήκοντα 16
 ἔτεα, ἐξεδέξατο Σαδυάττης ὁ Ἄρδυος, καὶ ἐβασί-
 λευσεν ἔτεα δώδεκα· Σαδυάττει δέ, ἈΛΥΑΤΤΗΣ.
 Οὗτος δὲ Κυαξάρῃ τε τῷ Δηϊόκῃ ἀπογόνῳ ἐπολέμησε,
 5 καὶ Μήδοισι· Κιμμερίους τε ἐκ τῆς Ἀσίης ἐξήλασε·

quidem, postquam regno est potitus, arma etiam intulit Mileto et Smyrnae, et Colophonem arce exceptâ cepit: caeterum, quum per octo et triginta, quos regnavit, annos nihil aliud memorabile ab eodem gestum sit, hisce commemoratis, missum hunc faciemus. (15.) *Ardyis* vero, *Gygae* filii, qui post illum regnavit, mentionem iniiciam. Hic Prienenses expugnavit, et Miletum invasit: eodemque regnum Sardium obtinente, Cimmerii suis sedibus a Scythis nomadibus pulsi, in Asiam venerunt, Sardesque praeter arcem ceperunt.

(16.) *Ardys* postquam undequingenta annos regnasset, successorem habuit filium *Sadyatten*, qui annos regnavit duodecim. *Sadyattae* successit *ALYATTES*; qui cum *Cyaxare*, *Deioca* nepote, et cum

Σμύρνην τε τὴν ἀπὸ Κολοφῶνος κτισθεῖσαν εἴλε, ἐς
 Κλαζμενάς τε ἐσέβαλε. ἀπὸ μὲν νυν τούτων οὐκ ὡς
 ἤθελε ἀπῆλλαξε, ἀλλὰ προσπταίσας μεγάλως. ἄλ-
 λα δὲ ἔργα ἀπεδέξατο ἑὼν ἐν τῇ ἀρχῇ, ἀξιαπρηγτό-
 17 τατα τὰδε. Ἐπολέμησε Μιλησίοισι, παραδεξάμενος
 τὸν πόλεμον παρὰ τοῦ πατρὸς. ἐπελαύνων γὰρ ἐπο-
 λούρκεε τὴν Μίλητον τρόπῳ τοιῷδε· ὅπως μὲν εἴη ἐν τῇ
 γῇ καρπὸς αἰδρὸς, τηνικαῦτα ἐσέβαλλε τὴν στρατιήν.
 ἐστρατεύετο δὲ ὑπὸ συρίγγων τε καὶ πηκτίδων, καὶ 5
 αὐλοῦ γυναικίου τε καὶ ἀνδρηίου. ὡς δὲ ἐς τὴν Μι-
 λησίην ἀπῆκοιτο, οἰκήματα μὲν τὰ ἐπὶ τῶν ἀγρῶν οὔτε
 κατέβαλλε, οὔτε ἐνεπίμπρη, οὔτε θύρας ἀπέσπα, ἕα
 δὲ κατὰ χάρην ἐστάμεναι· ὁ δὲ τὰ τε δένδρεα καὶ τὸν
 καρπὸν τὸν ἐν τῇ γῇ ὅπως διαφθείρειε, ἀπαλλάσσετο 10

Medis bellum gessit. Idem Cimmerios ex Asia eie-
 cit; et Smyrnam, Colophoniorum coloniam, cepit;
 et Clazomenas invasit: quo quidem ab oppido non
 ita ut voluerat discessit, sed cladem haud medio-
 crem passus. Verum et alias res, dum regnum te-
 nuit, gessit; quarum memoratu dignissimae hae sunt.
 (17.) Bellum gessit cum Milesiis, a patre traditum.
 Oppugnabat autem incursione facta Miletum tali mo-
 do: quando terrae fruges adultae erant, tunc exerci-
 tum in regionem immittebat, expeditionem faciens
 ad cantum fistularum fidiumque, ac tibiae tam mu-
 liebris quam virilis. Ubi vero in fines Milesiorum
 pervenerat, aedificia in agris nec diruebat nec in-
 cendebat, neque fores abstrahebat, sed intacta sta-
 re omnia sinebat; verum arboribus et terrae frugibus
 corruptis domum se recipiebat: quum enim mare

ὀπίσω. τῆς γὰρ θαλάσσης οἱ Μιλήσιοι ἐπεκράτεον,
 ὥστε ἐπέδρῃς μὴ εἶναι ἔργον τῇ στρατιῇ. τὰς δὲ οἰκίας
 οὐ κατέβαλλε ὁ Λυδὸς τῶνδε εἵνεκα, ὅπως ἔχοιεν ἐν-
 θεῦτεν ὀρμειώμενοι τὴν γῆν σπεῖρειν τε καὶ ἐργάζεσθαι
 15 αἱ Μιλήσιοι, αὐτὸς δὲ, ἐκείνων ἐργαζομένων, ἔχει τι
 καὶ σίνεσθαι ἐσβάλλων. Ταῦτα ποιεῶν, ἐπολέμει 18
 ἔτεα ἑνδεκά· ἐν τοῖσι τρώματα μεγάλα διφάσια Μι-
 λησίων ἐγένετο, ἐν τε Λιμενήϊῳ χώρῃ τῆς σφετέρης
 μαχεσασμένων, καὶ ἐν Μαιανδρῷ πεδίῳ. τὰ μὲν νυν
 5 ἐξ ἔτεα τῶν ἑνδεκά Σαδυάττης ὁ Ἄρδυος ἔτι Λυδῶν
 ἦρχε, ὁ καὶ ἐσβάλλων τηλικαῦτα ἐς τὴν Μιλησίην τὴν
 στρατιήν· (Σαδυάττης γὰρ οὗτος καὶ ὁ τὸν πόλεμον
 ἦν συναΐφας) τὰ δὲ πέντε τῶν ἐτέων τὰ ἐπόμενα τοῖσι
 10 ἐξ Ἀλυάττης ὁ Σαδυάττεω ἐπολέμει, ὃς παραδε-
 ξάμενος (ὡς καὶ πρότερόν μοι δεδήλωται) παρὰ τοῦ

obtinerent Milesii, nil adtinebat circumsedere ur-
 bem cum exercitu. Aedificia autem non diruebat
 Lydus hoc consilio, ut possent inde progressi Mile-
 siii terram serere colereque, ipse vero, postquam illi
 terram coluissent, haberet quod incursione facta po-
 popularetur. (18.) Hoc maxime modo per undecim
 annos bellum gerebatur; intra quos duo ingentia
 vulnera Milesii acceperere, unum praelio ad Lime-
 neum in ipsorum finibus commisso, alterum in
 Maeandri campo. Horum undecim annorum sex ad-
 huc Sadyattes, Ardyis filius, apud Lydos regnave-
 rat, qui per id tempus cum exercitu fines Milesio-
 rum incursabat; Sadyattes enim hic conflaverat id
 bellum: quinque vero insequentibus annis Alyattes,
 Sadyattis filius, bellum gerebat, qui illud, a patre

πατρός τὸν πόλεμον, προσεῖχε ἐντεταμένως. τοῖσι δὲ
 Μηλησίοισι οὐδαμοὶ Ἰώνων τὸν πόλεμον τοῦτον συνεπε-
 λάφρυνον, ὅτι μὴ Χῖοι μούνοι. οὗτοι δὲ τὸ ὅμοιον ἀν-
 ταποδιδόντες ἐτιμώρεον· καὶ γὰρ δὴ πρότερον οἱ Μηλή-
 σιαι τοῖσι Χῖοισι τὸν πρὸς Ἐρυθραίους πόλεμον συνδήνει- 15
 19 καν. Τῷ δὲ δωδεκάτῳ ἔτει ληίου ἐμπιπραμένου ὑπὸ
 τῆς στρατιῆς, συκηνείχθη τι τοιόνδε γενέσθαι πῆγμα·
 ὡς ἄφθῃ τάχιστα τὸ ληῖον ἀνέμῳ βιώμενον, αἶψα το
 νηοῦ Ἀθηναίης, ἐπὶ κλησιν Ἀσσησίης. ἀφθεῖς δὲ ὁ νηὸς,
 κατεκαύθη. καὶ τὸ παραυτίκα μὲν λόγος οὐδεὶς ἐγέ- 5
 νετο· μετὰ δὲ, τῆς στρατιῆς ἀπικομένης ἐς Σάρδεις,
 ἐνόησε ὁ Ἀλυάττης. μακροτέρης δὲ οἱ γενομένης τῆς
 νόσου, πέμπει ἐς Δελφοὺς θεοπρόπους, εἴτε δὴ συμ-
 βουλευσάντες τευ, εἴτε καὶ αὐτῷ ἔδοξε πέμψαντα τὸν
 θεὸν ἐπείρεσθαι περὶ τῆς νόσου. τοῖσι δὲ ἡ Πυθίη ἀπι- 10

(ut supra etiam memoravi) sibi traditum, intente
 persecutus est. Quo in bello nulli e Ionibus subleva-
 runt Milesios, praeterquam Chii soli: hi autem,
 opem illis ferentes, vicem rependerunt; nam et Mi-
 lesii antea Chiis, in bello cum Erythraeis, sociam
 praestiterant operam. (19.) Sed anno duodecimo,
 succensis ab exercitu segetibus, hoc rei accidit. Si-
 mulatque incensae segetes erant, valido coorto ven-
 to, Minervae templum cognomine Assesiae corripuit
 flamma, eoque incendio templum conflagravit. Quae
 res principio nullius momenti est habita; deinde ve-
 ro, postquam Sardes rediisset exercitus, in morbum
Alyattes incidit. Diuturnior quum esset morbus,
 Delphos misit qui Deum de valitudine consulerent,
 sive alieno consilio ad mittendum inductus, sive suo.

κοιμένοισι ἐς Δελφοὺς οὐκ ἔφη χρήσειν, πρὶν ἢ τὸν νηὸν
τῆς Ἀθηναίης ἀνορθώσωσι, τὸν ἐνέπρησαν χώρας τῆς
Μιλησίδος ἐν Ἀσσησίῳ. Δελφῶν οἶδα ἐγὼ οὕτω ἀκού- 20
σας γενέσθαι. Μιλήσιοι δὲ τὰδε προστιθεῖσι τούτοις·
Περιάνδρον τὸν Κυψέλου, ἑόντα Θρασυβούλῳ τῷ τότε
Μιλήτου τυραννεύοντι ξεῖνον ἐς τὰ μάλιστα, πυθόμενον
5 τὸ χρηστήριον τὸ τῷ Ἀλυάττῃ γνόμενον, πέμψαντα
ἄγγελον κατεπιπεῖν, ὅπως ἂν τι προειδώς πρὸς τὸ παρὲν
βουλευῆται. Μιλήσιοι μὲν νυν οὕτω λέγουσι γενέσθαι.
Ἀλυάττης δὲ, ὡς οἱ ταῦτα ἐξαγγέλβη, αὐτίκα ἔπεμπε 21
κῆρυκα ἐς Μίλητον, βουλόμενος σπονδὰς ποιήσασθαι
Θρασυβούλῳ τε καὶ Μιλησίοις χρόνον ὅσον ἂν τὸν
νηὸν οἰκοδομή. ὁ μὲν δὲ ἀπόστολος ἐς τὴν Μίλητον ἦν·
5 Θρασύβουλος δὲ σαφέως προπετυσμένος πάντα λό-

Hi quum Delphos venissent, negavit Pythia se re-
sponsum eis reddituram priusquam Minervae tem-
plum restituisent, quod Assesi in Milesiorum agro
cremassent. (20.) Haec ita acta esse equidem ex
Delphensibus audire memini: sed Milesii istis hoc
adiiciunt, Periandrum Gypseli filium, quum audis-
set oraculum Alyattae redditum, ea de re Thrasybu-
lum, Milesiorum tunc temporis tyrannum, hospitio
et amicitia sibi in primis coniunctum, misso nuncio
fecisse certiores; quo ille, re ante cognita, consi-
lium aliquod ad rem pertinens caperet. Ita quidem
Milesii rem gestam narrant. (21.) *Alyattes* vero,
nunciato Pythiae responso, praeconem protinus Mi-
letum misit, inducias cum Thrasybulo et Milesiis
ad tempus pacturus dum templum aedificaret. Mile-
tum dum se confert legatus, Thrasybulus de tota re

γον, καὶ εἰδὼς τὰ Ἀλυάττης μέλλοι ποιήσῃν, μηχανᾶται τοιαύδε. ὅσος ἦν ἐν τῷ ἄστει σῖτος καὶ ἐωυτοῦ καὶ ἰδιωτικὸς, τοῦτον πάντα συγκομίσας ἐς τὴν ἀγορὴν, προσεῖπε Μιλησίοισι, ἐπεὰν αὐτὸς σημήνῃ, τότε πίνειν 22 τε πάντας καὶ κώμῳ χρεέσθαι ἐς ἀλλήλους. Ταῦτα δὲ ἐποίησε τε καὶ προαγόρευε Θρασύβουλος τῶνδε εἵνεκεν, ὅπως ἂν δὴ ὁ κήρυξ ὁ Σαρδιηνός, ἰδὼν τε σωρὸν μέγαν σίτου κεχυμένον, καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐν εὐπαθείῃσι ὄντας, ἀγγεῖλῃ Ἀλυάττῃ. τὰ δὴ καὶ ἐγένετο. ὡς γὰρ δὴ ἰδὼν τε ἐκεῖνα ὁ κήρυξ, καὶ εἶπας πρὸς Θρασύ- 5 βουλον τὰς ἐντολάς τοῦ Λυδοῦ, ἀπῆλθε ἐς τὰς Σάρδεις, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, δι' οὐδὲν ἄλλο ἐγένετο ἢ διαλλαγὴ. ἐλπίζων γὰρ ὁ Ἀλυάττης σιτοδείην τε εἶναι ἰσχυρὴν ἐν τῇ Μιλήτῳ, καὶ τὸν λεῶν τετροῦσθαι ἐς τὸ ἔσχατον

liquido antea certior factus, nec ignarus quid moliretur *Alyattes*, haec machinatur. Quidquid frumenti in urbe erat, tam suum, quam privatorum, id omne in forum comportari iussit, praedixitque Milesiis, ut, ubi signum ipse dēdisset, tunc comotationes comensationesque mutuas cuncti instituerent. (22.) Id fecit praedixitque Thrasybulus hoc consilio, ut Sardinianus legatus, postquam ingentem frumenti acervum in foro profusum et homines vidisset oblectationibus vacantes, Alyattae rem renunciaret. Quod et factum: nam postquam ista vidit caduceator, expositisque Thrasybulo Lydi mandatis domum rediit, nullam aliam ob causam (ut ego audio) pax composita est. Quum enim existimasset *Alyattes* vehementem frumenti penuriam Miletī esse, populumque ad extremum malorum esse redactum, audivit

10 κακοῦ, ἤκουε τοῦ κήρυκος νοστήσαντος ἐκ τῆς Μιλή-
του τοὺς ἐναντίους λόγους ἢ ὡς αὐτὸς κατεδόκει. μετὰ
δὲ, ἢ τε διαλλαγή σφι ἐγένετο, ἐπ' ᾧ τε ξείνους ἀλ-
λήλοισι εἶναι καὶ συμμάχους. καὶ δύο τε ἀντὶ ἐνὸς
νηοὺς τῇ Ἀθηναίῃ ἀποδόμῃσι ὁ Ἀλυάττης ἐκ τῇ Ἀσ-
15 σσηῶ, αὐτὸς τε ἐκ τῆς νούσου ἀνέστη. κατὰ μὲν τὸν
πρὸς Μιλησίους τε καὶ Θρασύβουλον πόλεμον Ἀλυάτ-
τη ὥδε ἔσχε.

Περίανδρος δὲ ἦν Κυψέλου παῖς, οὗτος ὁ τῷ 23
Θρασυβούλῳ τὸ χρηστήριον μηνύσας. ἐτυράννευε δὲ ὁ
Περίανδρος Κορίνθου. τῷ δὴ λέγουσι Κορίνθιοι (ὁμολο-
γέουσι δὲ σφι Λέσβιοι) ἐν τῷ βίῳ θάῤυμα μέγιστον
5 παραστήναι· Ἀρίονα τὸν Μηθυμναῖον ἐπὶ δελφῖνος ἐξε-
νιχθεῖντα ἐπὶ Ταίναρον, ἐόντα καθαρωδὸν τῶν τότε ἐόν-
των οὐδενὸς δεύτερον· καὶ διθύραμβον, πρῶτον ἀνθρώπων

ex caduceatore domum redeunte contraria eorum
quae erat opinatus. Inde paullo post pax inter illos
conciliata est hac lege, ut mutuo hospites essent so-
ciique: et, pro uno Minervae templo ad Assesum,
duo aedificavit Alyattes, ipseque e morbo convaluit.
Haec igitur ratio exitusque belli fuit, quod *Alyattes*
eum Milesiis et Thrasybulo gessit.

(23.) PERIANDER vero, Cypseli filius, is qui Thra-
sybulum de edito oraculo certiore fecit, Corinthi
fuit tyrannus: cui maximum, quod umquam inter
homines evenit, oblatum fuisse miraculum narrant
Corinthii, hisque Leabii adsentiuntur; scilicet *Ario-*
nem Methymnaeum delphino insidentem ad Taenaron
fuisse delatum. Citharoedus is erat, nulli suae aetatis
secundus; primusque hominum, quos novimus, di-

τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, ποιήσαντά τε καὶ ὀνομάσαντα καὶ
 24 διδάξαντα ἐν Κορίνθῳ. Τοῦτον τὸν Ἀρίονα λέγουσι,
 τὸν πολλὸν τοῦ χρόνου διατρίβοντα παρὰ Περίανδρῳ,
 ἐπιθυμῆσαι πλῶσαι ἐς Ἰταλίην τε καὶ Σικελίην· ἐργα-
 σάμενον δὲ χρήματα μεγάλα, θελῆσαι ὀπίσω ἐς Κό-
 ρινθον ἀπικέσθαι. ὁρμᾶσθαι μὲν νῦν ἐκ Τάραντος, πι- 5
 στεύοντα δὲ οὐδαμοῖσι μᾶλλον ἢ Κορινθίοισι, μισθώσα-
 σθαι πλοῖον ἀνδρῶν Κορινθίων. τοὺς δὲ ἐν τῷ πελάγει
 ἐπιβουλευεῖν, τὸν Ἀρίονα ἐκβαλόντας, ἔχειν τὰ χρή-
 ματα. τὸν δὲ, συνέντα τοῦτο, λίσσεσθαι, χρήματα
 μὲν σφι προϊέντα, ψυχὴν δὲ παραιτούμενον. οὐκ ἔστι δὲ 10
 πείθειν αὐτὸν τούτοισι· ἀλλὰ κελεύει τοὺς πορθμέας ἢ
 αὐτὸν διαχρᾶσθαι μιν, ὡς ἂν ταφῆς ἐν γῇ τύχη, ἢ
 ἐκπηδᾶν ἐς τὴν θάλασσαν τὴν ταχίστην. ἀπειληθέντα
 δὲ τὸν Ἀρίονα ἐς ἀπορίην, παραιτήσασθαι, ἐπειδὴ σφι

thyrambum et fecit et nominavit docuitque Corinthi.
 (24.) Hunc *Arionem* aiunt, postquam plurimum
 temporis apud *Periandrum* esset versatus, in Italiam
 Siciliamque cupivisse navigare, ingentique pecuniâ
 ibi comparatâ, voluisse Corinthum reverti. Igitur
 quum Tarento esset profecturus, nec ullis magis
 quam Corinthiis fidem haberet, navigium conduxis-
 se hominum Corinthiorum: at hos, ubi altum te-
 nuere, consilium agitasse de illo in mare proicien-
 do, quo pecuniâ potirentur. Tum illum, quid age-
 retur intelligentem, ad preces confugisse; et, pecuniâ
 omni nautis oblatâ, vitam esse deprecatum: nautas
 vero, precibus viri nil commotos, iussisse ut aut
 sibi manus inferret, quo in terra sepulturam nanci-
 sceretur, aut ut illico in mare se proliceret. Has in

15 οὕτω δοκέοι, περιιδέειν αὐτὸν ἐν τῇ σκευῇ πάσῃ στάντα
ἐν τοῖσι ἐδωλίοισι, αἰεῖσαι· αἰείσας δὲ, ὑπεδέκετο ἑαυτὸν
κατεργάσασθαι. καὶ, τοῖσι ἐσελθεῖν γὰρ ἡδονὴν, εἰ μέλ-
λοιεν ἀκούσεσθαι τοῦ ἀρίστου ἀνθρώπων αἰδοῦ, ἀναχω-
ρῆσαι ἐκ τῆς πρύμνης εἰς μέσσην νέα. τὸν δὲ, ἐνθύντα τε
20 πᾶσαν τὴν σκευὴν, καὶ λαβόντα τὴν κιθάρην, στάντα
ἐν τοῖσι ἐδωλίοισι, διεξελθεῖν νόμον τὸν ὄρθιον· τελευτῶν-
τος δὲ τοῦ νόμου, ρίψαι μιν εἰς τὴν θάλασσαν ἑαυτὸν,
ὥς εἶχε, σὺν τῇ σκευῇ πάσῃ. καὶ τοὺς μὲν ἀποπλέειν
εἰς Κόρινθον· τὸν δὲ, δελφῖνα λέγουσι ὑπολαβόντα ἐξε-
25 νεῖκαι ἐπὶ Ταίναρον. ἀποβάντα δὲ αὐτὸν χωρεῖν εἰς
Κόρινθον σὺν τῇ σκευῇ, καὶ ἀπικόμενον ἀπηγγέεσθαι
πᾶν τὸ γεγονός. Περιάνδρον δὲ ὑπὸ ἀπιστίας Ἀρίονα
μὲν ἐν Φυλακῇ ἔχειν, οὐδαμῇ μετιέντα, ἀναγκῶς δὲ ἔχειν

angustias et consilii inopiam redactum *Arionem* oras-
se, ut, quandoquidem ita eis placitum esset, sine-
rent se omni ornatu suo indutum, in summo puppis
foro stantem, canticum canere; quo facto polliceba-
tur sibi se manus inlaturum. Tunc nautas, cupidine
captos audiendi praestantissimi omnium cantoris,
e puppi mediam in navem concessisse; et illum,
omni ornatu indutum, captâ citharâ, in summo na-
vis foro stantem, carmen quod *orthion* vocatur per-
egisse; peractoque cantu, ita ut erat, cum omni or-
natu in mare se coniecisse. Tum illos, continuato
cursu, Corinthum navigasse: hunc vero, aiunt, a
delphino exceptum dorso, Taenaron fuisse delatum;
ubi quum in terram esset egressus, Corinthum inde
eodem habitu perrexisse, ibique quid accidisset enar-
rasse. *Periandrum* vero, quum fidem non haberet,

τῶν πορθμένων ὡς δὲ ἄρα παρῆναι αὐτοὺς, κληθέντας
 ιστορέεσθαι εἴ τι λέγοιεν περὶ Ἀρίονος. Φαμένων δὲ ἐκεί- 30
 νων ὡς εἴη τε σῶς περὶ Ἰταλίην, καὶ μιν εὖ πρήσσοντα
 λίποιεν ἐν Τάραντι, ἐπιφανῆναί σφι τὸν Ἀρίονα, ὥσπερ
 ἔχων ἐξεπήδησε καὶ τοὺς, ἐκπλαγέντας, οὐκ ἔχειν
 ἐτι ἐλεγχομένους ἀρνέεσθαι. Ταῦτα μὲν νυν Κορίνθιοί
 τε καὶ Λέσβιοι λέγουσι. καὶ Ἀρίονός ἐστι ἀνάθημα 35
 χάλκεον οὐ μέγα ἐπὶ Ταινάρῳ, ἐπὶ δελφίνος ἐπέων ἄν-
 θρωπος.

- 25 Ἀλυάττης δὲ ὁ Λυδὸς τὸν πρὸς Μιλησίου πόλεμον
 διενείκας, μετέπειτα τελευτᾷ, βασιλεύσας ἕτεα ἑπτὰ
 καὶ πενήκοντα. ἀνέθηκε δὲ, ἐκφυγῶν τὴν νοῦσον, δεύ-
 τερος οὗτος τῆς οἰκίης ταύτης, ἐς Δελφοὺς κοιτῆρά τε

XXIV. 36. οὐ μέγα. *Alii μέγα, magnum, absque particula
 negante; quod verum videtur.*

tenuisse Arionem in custodia, ne quo prodiret, cae-
 terum curam intendisse in nautas. Nautae ut Corin-
 thum advenerunt, accitos ad se percontatum esse
 Periandrum, ecquid de Arione memorarent: quibus
 dicentibus salvum illum in Italia esse, et fortuna-
 tum Tarenti a se relictum, adparuisse *Arionem* eo-
 dem cultu quo in mare prosiluerat; et illos, perter-
 ritos convictosque, non potuisse amplius ire inficias.
 Haec quidem et Corinthii narrant et Lesbii; et ex-
 stat Taenari donarium Arionis aeneum, non magnum
 illud quidem, homo insidens delphino.

(25.) *Alyattes* Lydus, confecto cum Milesiis bel-
 lo, deinde, quum septem et quinquaginta annos re-
 gnasset, vita excessit. Dedicavit autem hic, secundus
 ex hac familia, postquam e morbo convaluerat,
 Delphis craterem argenteum ingentem, et basin cra-

5 ἀργύρεον μέγαν, καὶ ὑποκρητήριδιον σιδήρεον κολλητὸν,
 θέης ἄξιον διὰ πάντων τῶν ἐν Δελφοῖσι ἀναθημάτων
 Γλαύκου τοῦ Χίου πρῶμα, ὃς μούνος δὴ πάντων ἀν-
 5 δρώπων σιδήρου κόλλησιν ἐξεῦρε.

Τελευτήσαντος δὲ Ἀλυάττεω, ἐξεδέξατο τὴν βασι- 26
 λειάν ΚΡΟΪΣΟΣ ὁ Ἀλυάττεω, ἐτέων ἐὼν ἡλικίην πέντε
 καὶ τριήκοντα· ὃς δὴ Ἑλλήνων πρῶτοις ἐπεβήκατο Ἐφε-
 σίοις. ἔνθα δὴ οἱ Ἐφέσιοι πολιορκεόμενοι ὑπ' αὐτοῦ,
 5 ἀνέθεσαν τὴν πόλιν τῇ Ἀρτέμιδι, ἐξαίψαντες ἐκ τοῦ νηοῦ
 σχοινίον ἐς τὸ τεῖχος. ἔστι δὲ μεταξὺ τῆς τε παλαιῆς
 πόλιος, ἣ τότε ἐπολιορκέετο, καὶ τοῦ νηοῦ, ἑπτὰ στά-
 διαι. πρῶτοις μὲν δὴ τούτοις ἐπεχείρησε ὁ Κροῖσος·
 μετὰ δὲ, ἐν μέρει ἐκάστοις Ἰωνῶν τε καὶ Αἰολέων, ἄλ-
 10 λοις ἄλλας αἰτίας ἐπιφέρει τῶν μὲν ἐδύνατο μέζονας
 παρφυρίσκειν, μέζονα ἐπατιώμενος, τοῖσι δὲ αὐτέων καὶ

teris ferream ferruminatam, spectatu dignam inter omnia quae sunt Delphis donaria; Glauci Chii opus, qui primus ferruminationem ferri invenit.

(26.) Mortuo Alyattae successit in regnum CROESUS, Alyattae filius, annos natus quinque et triginta: qui Graecorum primos Ephesios armis invasit. Ibi tunc Ephesii, quum ab eo obsiderentur, urbem suam Dianae dedicarunt, fune ex illius templo ad murum adligato: est autem inter veterem urbem, quae tunc obsidebatur, et Dianae templum, septem stadiorum intervallum. Hos igitur primos adgressus est Croesus; deinde vero, per vices, singulos quosque Ioniae et Aetoliae populos, aliis alias causas inferens, graviora causatus adversus hos in quibus graviores reperire causas poterat, nonnullis etiam levia admo-

27 Φαῦλα ἐπιφέρων. Ὡς δὲ ἄρα οἱ ἐν τῇ Ἀσίῃ Ἕλληνες κατεστράφατο εἰς Φόρου ἀπαγωγὴν, τὸ ἐνθεῦτεν ἐπενόεε, νέας ποιησάμενος, ἐπιχειρῆειν τοῖσι νησιώτησι. ὄντων δὲ οἱ πάντων ἐτοίμων εἰς τὴν ναυπηγίην, οἱ μὲν Βιάντα λέγουσι τὸν Πριηνέα ἀπικόμενον εἰς Σάρδεις, οἱ δὲ Πι- 5 τακὸν τὸν Μιτυληναῖον, εἰρομένου Κροῖσου εἴ τι εἴη νεώτερον περὶ τὴν Ἑλλάδα, εἰπόντα τάδε, καταπαῦσαι τὴν ναυπηγίην. „ὦ βασιλεῦ, νησιῶται ἵππον συνω- „νέονται μυρίην, εἰς Σάρδεις τε καὶ ἐπὶ σὲ ἔχοντες ἐν νῶ „στρατεύεσθαι.“ Κροῖσον δὲ, ἐλπίσαντα λέγειν ἐκείνον 10 αἰληθέα, εἰπεῖν. „Αἱ γὰρ τοῦτο θεοὶ ποιήσειαν ἐπὶ νόον „νησιώτησι, ἐλθεῖν ἐπὶ Λυδῶν παῖδας σὺν ἵπποισι.“ Τὸν δὲ, ὑπολαβόντα φάναι. „ὦ βασιλεῦ, προθύμως „μοι φαίνεαι εὐξασθαι νησιώτας ἱππευομένους λαβεῖν

dum exprobrans. (27.) Deinde, postquam Asiam incolentes Graeci ad pendendum tributum erant subacti, constituit aedificatis navibus insulanos adgredi. Ad quas compingendas quum omnia ei essent parata, aiunt alii Biantem Priensem, quum Sardes venisset, alii Pittacum Mitylense, interrogatum a Croeso *ecquid maxime novi gereretur apud Graecos*, ea respondisse quae illum ne classem conficeret inhibuerunt. Dixisse enim: *Insulani, ó rex, decem millia equitum conducunt, expeditionem adversus Sardes atque te molientes*. Croesus autem, ratum vera cum dicere, respondisse: *Utinam dii hanc mentem dent insulanis, ut Lydorum filios cum equitatu invadere velint!* Tum illum excipientem dixisse: *Videris mihi, rex, cupide vota facere ut insulanos equis vectos deprehendas in continente, haud*

- 15 „ ἐν ἡπείρῳ, οἰκότες ἐλπίζων· νησιώτας δὲ τί δοκέεις
 „ εὐχεσθαι ἄλλο, ἢ, ἐπεὶ τε τάχιστα ἐπύθοντό σε, μέλ-
 „ λοντα ἐπὶ σφίσι ναυπηγέεσθαι νέας, λαβεῖν ἀειράμενοι
 „ Λυδούς ἐν θαλάσῃ, ἵνα ὑπὲρ τῶν ἐν τῇ ἡπείρῳ οἰκη-
 „ μένων Ἑλλήνων τίσωνταί σε, τοὺς σὺ δουλώσας ἔχεις; “
- 20 Κάριτα τε ἡσθῆναι Κροῖσον τῷ ἐπιλόγῳ· καὶ οἱ (προσ-
 Φυέως γὰρ δοῖται λέγειν) πειθόμενον, παύσασθαι τῆς
 ναυπηγίης. καὶ οὕτω τοῖσι τὰς νήσους οἰκημένοισι Ἰωσι
 ξεινίην συνεθήκατο.

Χρόνου δὲ ἐπιγινομένου, καὶ κατεστραμμένων σχε- 28
 δὸν πάντων τῶν ἐντὸς Ἄλυσ ποταμοῦ οἰκημένων· πλὴν
 γὰρ Κιλικίων καὶ Λυκίων, τοὺς ἄλλους πάντας ὑπ’
 ἑαυτῷ εἶχε καταστρεψάμενος ὁ Κροῖσος· εἰσὶ δὲ οἷδε,
 5 Αὔδοι, Φρύγες, Μυσοὶ, Μαριάνδυοι, Χάλυβες, Πα-

XXVII. 17. ἀειράμενοι ex nostra coniect. Vulgo ἀρώμενοι.
 Nonnulli codd. ἀρᾶσθαι.

*absurda spe; insulanos vero quid putas, ex quo pri-
 mum aedificare te contra se classem audiverunt;
 exoptare aliud, nisi ut, postquam vela dederint
 ventis, in mari deprehendant Lydos, teque pro
 Graecis continentem incolentibus, quos tu in ser-
 vitute contineres, ulciscantur? Cuius conclusione
 orationis admodum delectatum Croesum, paruisse
 illi, ut qui perapte ad rem locutus videretur, et a
 fabricanda classe destitisse. Atque ita cum Ionibus
 insulas incolentibus hospitium contraxit.*

(28.) Insequente tempore, subactis fere omnibus
 populis intra Halyn fluvium incolentibus: (nam, ex-
 ceptis Cilicibus ac Lyciis, caeteros omnes suae po-
 testati subjectos Croesus tenebat; sunt autem populi
 hi, Lydi, Phryges, Mysi, Mariandyni, Chalybes,

Φλαγόνες, Θρήϊκες, οἱ Θῦνοι τε καὶ Βιθυνοὶ, Κᾶρες,
 29 Ἴωνες, Δωριέες, Αἰολέες, Πάμφυλοι· κατεστραμμέ-
 νων δὲ τούτων, καὶ προσεπικτωμένου Κροίσου Λυδοῖσι,
 ἀπικνέονται ἐς Σάρδις ἀκμαζούσας πλούτῳ ἄλλοι τε
 οἱ πάντες ἐκ τῆς Ἑλλάδος σοφισταί, οἱ τοῦτον τὸν χρό-
 νον ἐτύγχανον εἶόντες, ὥς ἕκαστος αὐτέων ἀπικνέοιτο· καὶ 5
 δὴ καὶ Σόλων, ἀνὴρ Ἀθηναῖος, ὃς Ἀθηναίοισι νόμους
 κελεύσας ποιήσας, ἀπεδήμησε ἕτεα δέκα, κατὰ θεω-
 ρίης πρόφασιν ἐκπλάσας, ἵνα δὴ μή τινα τῶν νόμων
 ἀναγκασθῇ λῦσαι τῶν ἔθετο. αὐτοὶ γὰρ οὐκ οἶοί τε
 ἦσαν αὐτὸ ποιῆσαι Ἀθηναῖοι· ὀρκίοισι γὰρ μεγάλοις 10
 κατείχοντο, δέκα ἕτεα χρῆσεσθαι νόμοισι τοὺς ἂν σφι
 30 Σόλων θῇται. Αὐτῶν δὴ ὧν τούτων καὶ τῆς θεωρίας ἐκ-

Paphlagones, Thraces quum Thyni, tum Bithyni,
 Cares, Iones, Dorienses, Aeolenses, Pamphyli:) (29.) hos igitur postquam sub potestatem suam Croe-
 sus redegisset, eaque accessione regnum Lydorum
 auxisset, adveniebant Sardes, urbem divitiis floren-
 tem, quum alii omnes e Graecia viri sapientiae laude
 clari, ut cuique commodum erat eo proficisci, tum
 vero etiam S O L O N, Atheniensis: qui postquam
 Atheniensibus iussu ipsorum scripsisset leges, navi
 profectus, caussam interserens velle se alias spectare
 regiones, decem annos peregrinatus est; ne scilicet
 quampiam ex legibus, quas tulerat, mutare cogere-
 tur. Nam ipsis Atheniensibus per se id facere nefas
 erat, quippe qui gravissimo iureiurando sese ob-
 strinxerant, per decem annos eis legibus, quascum-
 que ipsis S o l o n tulisset, esse usuros. (30.) Hanc
 ipsam igitur ob caussam, tum vero etiam spectandi

δημήσας ὁ Σόλων εἵνεκεν, εἰς Αἴγυπτον ἀπῆκετο παρὰ
 Ἀμασιν, καὶ δὴ καὶ εἰς Σάρδεις παρὰ Κροῖσον. ἀπικό-
 μενος δὲ, ἐξεινίζετο ἐν τοῖσι βασιλείοισι ὑπὸ τοῦ Κροῖ-
 5 σου· μετὰ δὲ, ἡμέρῃ τρίτῃ ἢ τετάρτῃ, καλεῦσαντος
 Κροῖσου, τὸν Σόλωνα θεράποντες περιῆγον κατὰ τοὺς
 θησαυροὺς, καὶ ἐπεδείκνυσαν πάντα ὄντα μεγάλα τε
 καὶ ὀλβία. θησάμενον δὲ μὴ τὰ πάντα καὶ σκεψά-
 μενον ὥς οἱ κατὰ καιρὸν ἦν, εἶρετο ὁ Κροῖσος τάδε·
 10 „Ξεῖνε Ἀθηναῖε, παρ’ ἡμέας γὰρ περὶ σέο λόγος ἀπῆ-
 „ κται πολλός, καὶ σοφίης εἵνεκεν τῆς σῆς καὶ πλάνης,
 „ ὥς φιλοσοφῶν γῆν πολλὴν θεωρίας εἵνεκεν ἐπελήλυ-
 „ θας. νῦν ὦν ἡμέρος ἐπιείρεσθαί μοι ἐπῆλθε, εἴ τινα ἤδη
 „ πάντων εἶδες ὀλβιώτατον; “ Ὁ μὲν, ἐλπίζων εἶναι ἀν-
 15 θράπων ὀλβιώτατος, ταῦτα ἐπειρώτα. Σόλων δὲ, οὐ-

gratia, peregre profectus Solon, in Aegyptum se con-
 tulit ad Amasin, atque etiam Sardes ad Croesum. Quo
 ut advenit, in regia hospitio acceptus est a Croeso.
 Tum tertio aut quarto post die, iussu Croesi, ministri
 regis circumduxerunt Solonem, thesauros omnes et
 quidquid inibi magni et opulenti inerat, ostentantes.
 Quae quum ille spectasset, et cuncta, ut ei commo-
 dum fuerat, esset contemplatus, tali modo eum per-
 cunctatus est Croesus: *Hospes Atheniensis*, inquit,
multa ad nos de te fama manavit, quum sapientiae
tuae caussa, tum peregrinationis, ut qui sapien-
tiae studio incumbens multas terras spectandi
caussa obieris. Nunc igitur incessit me cupido ex
te sciscitandi, ecquem tu adhuc videris omnium
hominum beatissimum. Nempe, quod se ipsum ho-
 minum beatissimum esse putaret, idcirco hanc illi
 quaestionem proposuit. At Solon, nulla usus adsenta-
Herod. T. I. P. I. C

δὲν ὑποθαυπέσας, ἀλλὰ τῷ ἔοντι χρυσάμενος, λέγει·
 „ὦ βασιλεῦ, Τέλλον Ἀθηναῖον“ Ἀποθαυμάσας δὲ
 Κροῖσος τὸ λεχθὲν, εἶρετο ἐπιστρέφειν· „Κοίη δὴ κρή-
 νεις Τέλλον εἶναι ὀλβιάτατον;“ Ὁ δὲ εἶπε· „Τέλλω,
 „τοῦτο μὲν, τῆς πόλιος εὖ ἡκούσης, παῖδες ἦσαν καλοὶ 20
 „τε καγαθοὶ, καὶ σφί εἶδε ἅπασιν τέκνα ἐκγενόμενα,
 „καὶ πάντα παραμείναντα· τοῦτο δὲ, τοῦ βίου εὖ ἦκοντι,
 „ὡς τὰ παρ' ἡμῖν, τελευταίη τοῦ βίου λαμπροτάτη ἐπε-
 „γένετο. γενομένης γὰρ Ἀθηναίοισι μάχης πρὸς τοὺς
 „Ἀστυγείτονας ἐν Ἐλευσίνι, βοηθήσας, καὶ τροπὴν ποιή- 25
 „σας τῶν πολεμίων, ἀπέθανε κάλλιστα. καὶ μὲν Ἀθη-
 „ναῖοι δημοσίῃ τε ἔθαψαν αὐτοῦ τῇ περ ἐπίσει, καὶ ἐτί-
 „μησαν μεγάλως.“

31 Ὡς δὲ τὰ κατὰ τὸν Τέλλον προετρήψατο ὁ Σόλων

tionem, sed ut res erat respondens, *Ego vero*. inquit, *beatissimum vidi Tellum Atheniensem*. Quod dictum miratus Croesus, concitate quaerit: *Qua tandem ratione Tellum beatissimum iudicas?* Cui ille: *Tellus*, inquit, *florante civitate filios habuerat bonos viros honestosque, et illis cunctis prognatos viderat liberos, eosque omnes superstites: idemque, quum re familiari satis laeta, ut apud nos, usus esset. vitae finem habuit splendidissimum; nam in praelio, quod Athenienses cum finitimis ad Eleusinem commiserunt, postquam fortiter pugnavit, hostemque in fugam vertit, honestissima morte defunctus est; et eodem loco, quo cecidit, publice ab Atheniensibus sepultus est et magnifice honoratus.*

(31.) Hisce quum Solon, quae de Tello eiusque felicitate copiose exposuit, admonuisset Croesum,

14, 55.

- τὸν Κροῖσον, εἶπας πολλά τε καὶ ὄλβια, ἐπειρώτα
 τίνα δεύτερον μετ' ἐκείνον ἴδοι, δοκέων πάγχυ δευτερεῖα
 γῶν οἴσεσθαι. ὁ δὲ εἶπε· „Κλέοβιν τε καὶ Βίτωνα. τού-
 5 „τοις γὰρ, εὐσὶ γένος Ἀργείοισι, βίος τε ἀρκέων
 „ὑπὴν, καὶ πρὸς τούτῳ, ῥώμη σώματος τοιῆδε· ἀεθλο-
 „φόροι τε ἀμφοτέροι ὁμοίως ἔσαν, καὶ δὴ καὶ λέγεται
 „ὅδε ὁ λόγος. εὐούσης ὀρτῆς τῇ Ἑρῇ τοῖσι Ἀργείοισι,
 „ἔδεε πάντως τὴν μητέρα αὐτῶν ζεύγεϊ κομισθῆναι ἐς
 10 „τὸ ἱόν· οἱ δὲ σφι βόες ἐκ τοῦ ἀγροῦ οὐ παρεγίνοντο
 „ἐν ὥρῃ ἐκκληϊόμενοι δὲ τῇ ὥρῃ οἱ νεηνῖαι, ὑποδύντες
 „αὐτοὶ ὑπὸ τὴν ζεύγλην, εἰλκον τὴν ἀμάξαν, ἐπὶ τῆς
 „ἀμάξης δὲ σφι ὀχέετο ἡ μήτηρ. σταδίους δὲ πέντε
 „καὶ τεσσεράκοντα διακομίσαντες, ἀπίκοντο ἐς τὸ ἱόν.
 15 „ταῦτα δὲ σφι ποιήσασι, καὶ ὀφθεῖσι ὑπὸ τῆς πανη-
 „γύριος, τελευτὴ τοῦ βίου ἀρίστη ἐπεγένετο. διέδεξε

interrogare hic institit, quemnam secundum ab illo vidisset beatissimum? existimans utique secundas certe partes sese laturum. At ille, *Cleobin*, inquit, *et Bitonem*. *His enim, genere Argivis, et victus suppetebat probabilis, et robur corporis erat tale, ut et uterque pariter certaminum praemia abstulerit, et de eisdem haec etiam narretur historia. Quum festus dies ageretur Iunonis, oporteretque omnino matrem horum bigis in templum vehi, nec vero in tempore ex agro adessent bovès; tunc iuvenes, urgente hora, iugum ipsi subeuntes, plaustrum traxerunt quo mater vehedatur, eoque per quadraginta quinque stadia tracto ad templum pervenerunt. Quo facto quum oculos universi coetus in se convertissent, optimus eisdem obtigit vi-*

„τε ἐν τούτοισι ὁ Θεός, ὡς ἄμεινον εἴη ἀνθρώπῳ τεθνά-
 „ναι μᾶλλον ἢ ζῶειν. Ἀργεῖοι μὲν γὰρ περιστάντες
 „ἐμακάριζον τῶν νενηιέων τὴν ῥώμην· αἱ δὲ Ἀργεῖαι,
 „τὴν μητέρα αὐτῶν, οἶον τέκνων ἐκύρησε. ἡ δὲ μήτηρ 20
 „περιχαρῆς ἐοῦσα τῷ τε ἔργῳ καὶ τῇ Φήμῃ, στᾶσα ἀν-
 „τίστον τοῦ ἀγάλματος, εὐχετο, Κλέοβί τε καὶ Βίτωνι,
 „τοῖσι ἐαυτῆς τέκνοισι, οἳ μιν ἐτίμησαν μεγάλως, δοῦ-
 „ναι τὴν Θεὸν τὸ ἀνθρώπῳ τυχεῖν ἄριστόν ἐστι. μετὰ
 „ταύτην δὲ τὴν εὐχὴν, ὡς ἔθυσάν τε καὶ εὐωχῆθησαν, 25
 „κατακοιμηθέντες ἐν αὐτῷ τῷ ἱερῷ οἱ νενηῖαι, οὐκέτι ἀνέ-
 „στησαν, ἀλλ' ἐν τέλει τούτῳ ἔσχοντο. Ἀργεῖοι δὲ
 „σφραγίσαντες εἰκόνας ποιησάμενοι, ἀνέθεσαν ἐς Δελφοὺς, ὡς
 „ἀνδρῶν ἀρίστων γενομένων.“

32 Σόλων μὲν δὴ εὐδαιμονίης δευτερεῖα ἔνεμα τούτοις.

XXXI. 19. ῥώμην. Al. γνώμην, consilium, animum.

*tae exitus; ostenditque in his Deus, melius esse
 hominibus mori, quam vivere. Nam quum circum-
 stantes Argivi laudarent iuvenum robur, mulieres
 vero felicem praedicarent matrem quod tales ha-
 beret filios; mater, et facto vehementer gavisae et
 omine, stans ante simulacrum precata est deam,
 ut Cleobi et Bitoni filiis suis, qui ipsam magni-
 ifice honorassent, id daret quod optimum esset
 contingere homini. Post hanc precationem, pera-
 cto sacrificio, laute epulati iuvenes; quum in ipso
 templo somno se dedissent, non amplius resurre-
 xerunt, sed hoc vitae exitu sunt perfuncti. Eo-
 rumdem dein imagines, ut qui homines fuissent
 praestantissimi, fieri curarunt Argivi, Delphis-
 que dedicarunt.*

(32.) Istis igitur secundum felicitatis locum Solon

- Κροῖσος δὲ σπερχθεῖς, εἶπε· „ὦ ξῆας Ἀθηναῖε, ἡ δὲ
 „ἡμετέρη εὐδαιμονία οὕτω τοι ἀπέρριπται εἰς τὸ μηδὲν,
 „ὥστε οὐδὲ ιδιωτέων ἀνδρῶν ἀξίους ἡμέας ἐποίησας;“
 5 Ὁ δὲ εἶπε· „ὦ Κροῖσε, ἐπιστάμενόν με τὸ θεῖον πᾶν
 „εἰς Φθονερὸν τε καὶ ταραχῶδες, ἐπειρωτᾶς ἀνθρωπείων
 „πρηγμάτων πέρι; ἐν γὰρ τῷ μακρῷ χρόνῳ πολλὰ
 „μὲν ἐστὶ ἰδέειν τὰ μὴ τις ἐθέλει, πολλὰ δὲ καὶ πα-
 „θεῖν. εἰς γὰρ ἐβδομήκοντα ἔτεα οὐρον τῆς ζῆς ἀν-
 10 „θράπτω προτίθημι. οὗτοι ἔοντες ἐνιαυτοὶ ἐβδομήκοντα,
 „παρέχονται ἡμέρας διηκοσίας καὶ πεντακισχιλίας καὶ
 „δισμυρίας, ἐμβολίμου μηνὸς μὴ γινομένου. εἰ δὲ δὴ
 „ἐβελήσῃ τούτερον τῶν ἑτέων μηνὶ μακρότερον γίνεσθαι,
 „ἵνα δὴ αἱ ὥραι συμβαίνωσι παραγινόμεναι εἰς τὸ θεῖον,
 15 „μῆνες μὲν παρὰ τὰ ἐβδομήκοντα ἔτεα οἱ ἐμβόλιμοι
 XXXII. 11 seq. διηκοσ. καὶ πεντακ. etc. rursusque l. 19 seq.
 πεντηκ. καὶ διηκ. etc. Erratum haud dubie in dierum numeris.
 Priori loco videntur numerari debuisse 24500, posteriori
 25550.

tribuebat. Tum vero subiratus Croesus: *Hospes Atheniensis*, ait; *nostra vero felicitas adeo abs te in nihilum proiicitur, ut ne privatis quidem hominibus aequiparandos nos existimes?* Cui ille: *Me, ó Croese*, inquit, *gnarum invidam omnino et turbulentam Fortunam esse, interrogas de rebus humanis? In diuturno tempore multa videre est quae quis nolit, atque etiam tolerare multa. Propono enim homini terminum vitae, ad septuaginta annos. Hi septuaginta anni constant ex viginti quinque millibus ac ducentis diebus, mense intercalari non posito. Sin velis alternos ex illis annis interiecto mense fieri longiores, quo tempestatum vicissitudines iusto tempore redeant, men-*

„ γίνονται τριήκοντα πέντε· ἡμέραι δὲ ἐκ τῶν μηνῶν
 „ τούτων, χίλιαι πεντήκοντα. τούτων τῶν ἀπασέων
 „ ἡμερέων, τῶν ἐς τὰ ἐβδομήκοντα ἕτεα εὐσεύων πεν-
 „ τήκοντα καὶ διηκοσίων καὶ ἑξακισχιλίεων καὶ δις μυ-
 „ ριέων, ἡ ἑτέρα αὐτέων τῇ ἑτέρῃ ἡμέρῃ τὸ παράπαν 20
 „ οὐδὲν ὁμοῖον προσάγει πῆγμα. οὕτω ὦν, ὦ Κροῦσε,
 „ πᾶν ἐστὶ ἄνθρωπος συμφορῇ. ἐμοὶ δὲ σὺ καὶ πλου-
 „ τέειν μὲν μέγα φαίνεαι, καὶ βασιλεὺς εἶναι πολ-
 „ λῶν ἀνθρώπων· ἐκεῖνο δὲ τὸ εἶρέό με, οὐκ αἶσέ σε ἐγὼ
 „ λέγω, πρὶν ἂν τελευτήσαντα καλῶς τὸν αἰῶνα πύ- 25
 „ θωμαι. οὐ γάρ τοι ὁ μέγα πλούσιος μᾶλλον τοῦ ἐπ’
 „ ἡμέρην ἔχοντος ὀλβιώτερός ἐστι· εἰ μὴ οἱ τύχῃ ἐπί-
 „ σποιτο, πάντα καλὰ ἔχοντα τελευτῆσαι εὖ τὸν βίον.
 „ πολλοὶ μὲν γὰρ ζᾶπλουτοὶ ἀνθρώπων, ἀνόλβιοί εἰσι·

*ses intercalares per annos septuaginta conficien-
 tur triginta quinque, dies autem ex his mensibus
 mille et quinquaginta. Horum autem dierum om-
 nium, qui in septuaginta annis sunt numero du-
 centi et quinquaginta supra viginti sex millia,
 nullus est qui rem prorsus similem, qualis ab alio
 adducta est, adducat. Itaque, Croese, homo quan-
 tus est, fortunae casibus est obnoxius. Iam te
 quidem ego et opulentum video, et multorum ho-
 minum regem; istud vero, quod ex me quaeris,
 de te nondum praedicabo priusquam te vitâ bene
 defunctum audiero. Neque enim beatior est ma-
 gnis opibus praeditus, quam is cui in diem victus
 suppetit, nisi eidem omnibus bonis praedito for-
 tuna concesserit vitâ bene defungi. Etenim multi
 homines perquam opulenti, non idcirco beati*

30 „ πολλοὶ δὲ μετρίως ἔχοντες βίου, εὐτυχέες. ὁ μὲν δὴ
 „ μέγα πλούσιος, ἀνόλβιος δὲ, δυοῖσι προέχει τοῦ εὐτυ-
 „ χέος μούνοισι· οὗτος δὲ, τοῦ πλουσίου καὶ ἀνολβίου
 „ πολλοῖσι. ὁ μὲν, ἐπιθυμίην ἐκτελέσαι, καὶ ἄτην με-
 „ γάλην προσπεσοῦσαν ἐνεῖκαι δυνατώτερος. ὁ δὲ, τοισίδη
 35 „ προέχει ἐκείνου· ἄτην μὲν καὶ ἐπιθυμίην οὐκ ὁμοίως δυ-
 „ νατὸς ἐκείνῳ ἐνεῖκαι, ταῦτα δὲ ἡ εὐτυχία οἱ ἀπαρύκει·
 „ ἄπηρος δὲ ἐστί, ἄνουςος, ἀπαθὴς κακῶν, εὐπαις, εὖει-
 „ δής. εἰ δὲ πρὸς τούτοις ἔτι τελευτήσῃ τὸν βίον εὖ,
 „ οὗτος ἐκείνους τὸν σὺ ζητεῖς, ὀλβιος κεκληῖσθαι ἄξιός
 40 „ ἐστί. πρὶν δ' αὖν τελευτήσῃ, ἐπισχέειν, μηδὲ καλέειν
 „ κω ὀλβιον, ἀλλ' εὐτυχέα. τὰ πάντα μὲν νυν ταῦτα
 „ συλλαβεῖν ἄνθρωπον ἑὸντα ἀδύνατόν ἐστι, ὥσπερ χάρις

sunt: multi vero, quibus mediocris res familiaris est, felices. Iam qui admodum dives est, nec tamen beatus, is duabus tantum rebus antecellit felicem; hic vero divitem, multis rebus. Ille ad explendas cupiditates, et ad tolerandum magnum aliquod incidens damnum, validior est. Hic vero illum superat hisce rebus; damnum quidem et cupiditatem non similiter, atque ille, potest ferre, sed haec incommoda ab illo abigit felicitas; est vero membris integris, prospera fruens valitudine, malorum exsors, laetus liberis, formosus. Quod si praeterea diem quoque extremum feliciter obierit, hic ille est quem tu quaeris, dignus qui beatus praedicetur. Priusquam vero diem obierit, differendum est; nec dum beatus hic nominandus, sed felix. Iam ista simul cuncta ut consequatur homo, id quidem fieri non potest; quem-

„οὐδεμὴ καταρκεῖ πάντα ἐαυτῇ παρέχουσα, ἀλλὰ.
 „ἄλλο μὲν ἔχει, ἑτέρου δὲ ἐπιδέεται· ἢ δὲ ἂν τὰ πλεῖ-
 „στα ἔχῃ, ἀρίστη αὐτῇ. ὥς δὲ καὶ ἀνθρώπου σῶμα ἐν 45
 „οὐδὲν αὐταρκές ἐστι· τὸ μὲν γὰρ ἔχει, ἄλλου δὲ ἐνδεές.
 „ἐστι. ὃς δ' ἂν αὐτέων πλείστα ἔχων διατελέῃ, καὶ ἐπι-
 „τα τελευτήσῃ εὐχαρίστως τὸν βίον, οὗτος παρ' ἐμοὶ τὸ
 „ὄνομα τοῦτο, ὦ βασιλεῦ, δίκαιός ἐστι φέρεσθαι. σκο-
 „πέειν δὲ χρῆ πάντος χρημάτων τὴν τελευτὴν κῆ ἀπο- 50
 „βήσεται. πολλοῖσι γὰρ δὴ ὑποδέξας ὄλβον ὁ θεός,
 33 „προρρίζους ἀνέτρεψε.“ Ταῦτα λέγοντι Κροῖσος οὐ
 πως οὔτε ἐχαρίζετο, οὔτε λόγου μιν ποιησάμενος οὐδενός,
 ἀποπέμπεται· κάρτα δόξας ἀμαθεία εἶναι, ὃς τὰ πα-
 ρέοντα ἀγαθὰ μετείς, τὴν τελευτὴν πάντος χρημάτων
 ὁρᾶν ἐκέλευε.

XXXIII. 1. λέγοντι Κροῖσος. Vulgo λέγων τῷ Κροίσῳ. Et dein
 1. 3. ἀμαθείς ed. Wess. et seqq.

admodum nulla est terra quae cuncta sibi suppe-
ditet, sed aliud habet, alio indiget; quae vero
plurima habet, ea optima est. Nempe eodem modo
etiam hominum nemo est omnium, cui uni omnia
cumulate adsint, sed alia habet, aliorum vero
indiget: qui vero eorum plurima ad vitae usque
exitum habuit, ac deinde placide finiit vitam, hic,
ὁ rex, me iudice, nomine isto praedicari dignus
est. Denique in omni re respiciendus finis est, in
quem sit res exitura: multos enim deus, postquam
felicitem illis ostendit, funditus dein evertit.
 (33.) Haec dicentem Croesus nec munere ullo donavit,
 et nullam eius rationem habens a se dimisit; incertum
 admodum esse hominem ratus, qui praesentia bona
 omittens, finem cuiusque rei iuberet respicere.

Μετὰ δὲ Σάλανα οἰχόμενον, ἔλαβε ἐκ Θεοῦ νέμεσις 34
μεγάλη Κροῖσον· ὥς εἰκάσαι, ὅτι ἐνόμισε ἑαυτὸν εἶναι
ἀνθρώπων ἀπάντων ὀλβιώτατον. αὐτίκα δὲ οἱ εὐδοτεῖ
ἐπέστη ὄνειρος, ὅς οἱ τὴν αἰληθήην ἔφαινε τῶν μελλόν-
5 των γενέσθαι κακῶν κατὰ τὸν παῖδα. ἦσαν δὲ τῷ Κροί-
σῳ δύο παῖδες· τῶν οὐτερος μὲν διέφθαρτο· ἦν γὰρ δὴ
κωφός· ὁ δὲ ἕτερος, τῶν ἡλίκων μακρῶ τὰ πάντα πρῶ-
τος· οὐνομα δὲ αἱ ἦν Ἄτυς. τοῦτον δὲ ὦν τὸν Ἄτυν ση-
μαίνει τῷ Κροίσῳ ὁ ὄνειρος, ὥς ἀπολέει μιν αἰχμῇ σι-
10 δηρῇ βληθέντα. ὁ δὲ ἐπεὶ τε ἐξεγέρθη, καὶ ἑαυτῷ λό-
γον ἔδωκε, καταρρωδήσας τὸν ὄνειρον, ἄγεται μὲν τῷ
παυδί γυναῖκα· ἐωθότα δὲ στρατηγέειν μιν τῶν Λυδῶν,
σὺδαμῇ ἔτι ἐπὶ τοιοῦτο πρῆγμα ἐξέπεμπε· ἀκόντια δὲ
καὶ δοράτια, καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα τοῖσι χρέονται ἐς
15 πόλεμον ἄνθρωποι, ἐκ τῶν ἀνδρεῶνων ἐκκομίσας, ἐς τοὺς

(34.) Post Solonis discessum, gravis divinitus vin-
dicta Croesum excepit; hac caussa (ut coniiicere
licet) quod se ipsum hominum beatissimum iudica-
ret. Ac statim quidem per quietem oblatum ei som-
nium est, veritatem indicans malorum quae filio eius
essent eventura. Erant enim Croeso filii duo; alter
corporis vitio laborabat, erat enim mutus; alter inter
aequales rebus omnibus primus, cui nomen erat Atys.
Hunc Atyn, Croeso significat somnium, fore ut amit-
tat ferreâ cuspide ictum. Expergefactus ille, re secum
versata, pertimescens somnium, capit filio uxorem;
eumque, quum solitus esset exercitum ducere Lydo-
rum, nusquam porro ad tale munus emittit: iacula
vero et hastas, et cuiusque generis tela quibus ad
bellum utantur homines, e virorum habitatione in

Θαλάμους συνένησε, μή τι οἱ κρεμάρμενον τῷ παιδί ἐμ-
 35 πύσῃ. Ἐχοντας δὲ οἱ ἐν χερσὶ τοῦ παιδὸς τὸν γάμον,
 ἀπικνέεται ἐς τὰς Σάρδεις ἀνὴρ συμφορῇ ἐχόμενος, καὶ
 οὐ καθαρὸς χεῖρας ἔων, Φρυῖ μὲν γενεῇ, γένεος δὲ τοῦ
 βασιλείου. παρελθὼν δὲ οὗτος ἐς τὰ Κροῖσου οἰκία,
 κατὰ νόμους τοὺς ἐπιχωρίους καθαρσίου ἐδέετο κυρῆσαι 5
 Κροῖσος δὲ μιν ἐκάθηρε. ἔστι δὲ παραπλησίη ἡ καθαρ-
 σις τοῖσι Λυδοῖσι καὶ τοῖσι Ἑλλήσι. ἐπεὶ τε δὲ τὰ νο-
 μιζόμενα ἐποίησε ὁ Κροῖσος, ἐπυνθάνετο ὁκόθεν τε καὶ
 τίς εἴη, λέγων τάδε· „Ὠνθρωπε, τίς τε ἔων, καὶ κό-
 „θεν τῆς Φρυγίης ἦκων, ἐπίστιος ἐμοὶ ἐγένεο; τίνα τε 10
 „ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν ἐφόνευσας;“ Ὁ δὲ ἀμείβετο·
 „Ὡ βασιλεῦ, Γορδῖεω μὲν τοῦ Μίδεω εἰμι παῖς, οὐνο-
 „μάζομαι δὲ Ἀδρηστος· φονεύσας δὲ ἀδελφεὸν ἐμεῶν-

interiora conclavia congeri iubet, ne quid suspensum
 in filium suum incidat. (35.) Interim, dum nuptias
 filii parat Croesus, advenit Sardes vir calamitate ob-
 strictus, cui manus non erant purae, natione Phryx,
 regio de genere. Qui quum ad aedes Croesi venisset,
 orassetque ut ritu patrio expiari sibi contingeret,
 expiavit eum Croesus: est autem modus expiandi
 apud Lydos similis ei quo Graeci utuntur. Peractis
 legitimis, percontatur Croesus hominem, unde veni-
 ret, quisve esset, his usus verbis: *Quis tu es, homo,*
et quonam e Phrygiae loco veniens, ad meos lares
supplex te recepisti? et quem virum, quamve foe-
minam occidisti? Cui ille respondit: *O rex, Gor-*
diae sum filius, Midae nepos; est autem nomen
mihi Adrasto. Fratrem meum occidi invitus; unde
eiectus a patre adsum, et rebus omnibus destitutus.

13 τοῦ αἰκῶν, παρσιμι ἐξεληλαμένοις τε ὑπὸ τοῦ πατρὸς
 15 „καὶ ἐστερημένοις πάντων.“ Κροῖσος δὲ μιν ἀμείβετο
 τοῖσδε· „Ἀνδρῶν τε φίλων τυγχάνεις ἔκγονος ἑὸν, καὶ
 „ἐλήλυθας ἐς φίλους· ἔνθα ἀμνηχανήσεις χρημάτων
 „οὐδενός· μένων ἐν ἡμετέρου. συμφορὴν δὲ ταύτην ὡς
 „κουφότατα φέρων, κερδανέεις πλεῖστον.“ Ὁ μὲν δὴ
 20 δίαίταν εἶχε ἐν Κροΐσου.

Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ χρόνῳ τούτῳ, ἐν τῷ Μυσίῳ Οὐλύμῳ 36
 πῶ σὺς χρῆμα γίνεται μέγα· ὀρμεῖόμενος δὲ οὗτος ἐκ
 τοῦ οὐρεὸς τούτου, τὰ τῶν Μυσῶν ἔργα διαφθείρεσκα.
 πολλὰκι δὲ οἱ Μυσῶν ἐπ' αὐτὸν ἐξελθόντες, ποιέεσκον
 5 μὲν οὐδὲν κακόν, ἔπασχον δὲ πρὸς αὐτοῦ. τέλος δὲ,
 ἀπικόμενοι παρὰ τὸν Κροῖσον τῶν Μυσῶν ἄγγελοι,
 ἔλεγον τάδε· „Ὁ βασιλεῦ, ὃς χρῆμα μέγιστον ἀνε-
 „φάνη ἡμῖν ἐν τῇ χώρῃ, ὃς τὰ ἔργα διαφθείρει. τοῦ-
 „τον προθυμώμενοι ἐλέειν, οὐ δυνάμεθα. νῦν ὦν προσδεό-

Tum Croesus: *Ex viris amicis*, inquit, *oriundus es, et ad amicos venisti, ubi nullius rei indigebis quoad apud nos manseris. Istam autem calamitatem quam poteris levissime ferendo, plurimum lucri feceris.* Ita ille in Croesi aedibus vitam agebat.

(36.) Per idem tempus in Olympo Mysio aper exstitit mira magnitudine, qui ex illo monte irruens Mysorum arva vastabat; contra quem quum saepe egressi essent Mysi, nihil ei mali inflixerant, sed male ab illo fuerant accepti. Ad extremum venere ad Croesum Mysorum legati, haec dicentes: *Adparuit, ó rex, in regione nostra immani magnitudine aper, qui agrestia corrumpit opera; cuius ut potiamur studiosi operam dantes, nihil profi-*

- „μεθά σευ, τὸν παῖδα καὶ λογάδας νεηνίας καὶ κύνας 10
 „συμπέμψαι ἡμῖν, ὡς ἂν μιν ἐξέλωμεν ἐκ τῆς χώρας.“
 Οἱ μὲν δὴ τούτων ἐδέοντο. Κροῖσος δέ, μνημονεύων τοῦ
 ὀνείρου τὰ ἔπεα, ἔλεγε σφι τάδε· „Παιδὸς μὲν πέρα
 „τοῦ ἐμοῦ μὴ μνησθῆτε ἔτι· οὐ γὰρ ἂν ὑμῖν συμπέμ-
 „ψαιμι· νεόγαμός τε γάρ ἐστι, καὶ ταῦτα οἱ νῦν μέλει. 15
 „Λυδῶν μέντοι λογάδας καὶ τὸ κυνηγέσιον πᾶν συμ-
 „πέμψω· καὶ διακελεύσομαι τοῖσι ἰοῦσι, εἶναι ὡς προ-
 „θυμοτάτοισι συνεξέλειν ὑμῖν τὸ θηρίον ἐκ τῆς χώρας.“
 37 Ταῦτα ἀμείψατο. ἀποχρεωμένων δὲ τούτοις τῶν Μυ-
 σῶν, ἐπιστρέχεται ὁ τοῦ Κροίσου παῖς, ἀκηκοὺς τῶν
 ἐδέοντο οἱ Μυσοί. οὐ Φαμένου δὲ τοῦ Κροίσου τὸν γε
 παῖδά σφι συμπέμψειν, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ νεηνίας
 τάδε· „ὦ πάτερ, τὰ κάλλιστα πρότερόν ποτε καὶ 5

cimus. Itaque te nunc oramus, filium tuum et se-
lectos iuvenes canesque nobiscum emittas, quo bel-
luam e terra nostra tollamus. Haec illis precan-
tibus Croesus, recordatus eorum quae per somnum
ipsi praedicta erant, ita respondit: Filii quidem mei
nolite amplius facere mentionem: nec enim illum
emittere vobiscum possum, est enim novus nup-
tus, et haec res ei nunc curae est. Lydorum au-
tem selectam manum et venaticum omne ministe-
rium una mittam; hortaborque exeuntes, ut quam
promptissime vobiscum belluam e terra submoveant.
 (37.) Haec Croesus respondit; quibus quam con-
 tenti essent Mysi, intervenit filius, auditis quae Mysi
 precarentur. Pernegante vero Croeso, se filium cum
 illis missurum, haec inquit ad eum adolescens: *At*
antehac, o pater, hoc mihi honestissimum et no-

„γενναϊότατα ἡμῶν ἦν, ἔς τε πολέμους καὶ ἐς ἀγῶνας
 „Φοιτέοντας εὐδοκίμεειν· νῦν δὲ ἀμφοτέρων με τούτων
 „ἀποκλήϊσας ἔχεις, οὔτε τινα δειλίην μοι παριδῶν, οὔτε
 „ἀδυμίην. νῦν τε τέισί με χρεὶ ὄμμασι ἔς τε ἀγορὴν
 10 „καὶ ἐξ ἀγορῆς Φοιτέοντα φαίνεσθαι; κοῖος μὲν τις
 „τοῖσι πολήτησι δόξω εἶναι; καῖος δὲ τις τῇ νεογάμῳ
 „γυναικί; κοῖω δὲ ἐκείνῃ δόξει ἀνδρὶ συνοικέειν; ἐμὲ ὦν
 „σὺ ἢ μέθες εἶναι ἐπὶ τὴν θήρην, ἢ λόγῳ ἀνάπεισον
 „ὅπως μοι ἀμείνω ἐστὶ ταῦτα οὕτω ποιούμενα.“ Ἀμεί- 38
 „βεται Κροῖσος τοῖςδε· „ὦ παῖ, οὔτε δειλίην, οὔτε
 „ἄλλο οὐδὲν ἄχαρι παριδῶν τοι, ποιεῶ ταῦτα· ἀλλὰ
 „μοι ὄψις ὀνείρου ἐν τῷ ὕπνῳ ἐπιστᾶσα ἔφη σε ὀλι-
 5 „γοχρόνιον εἶσεσθαι, ὑπὸ γὰρ αἰχμῆς σιδηρέης ἀπο-
 „λέεσθαι. πρὸς ὦν τὴν ὄψιν ταύτην, τὸν τε γάμον τοι

*bilissimum fuit, in bella et in venationes exeundo
 gloriam parare: nunc vero utroque horum exclu-
 sum me tenes, nullâ in me cognitâ ignaviâ aut
 animi deiectione. Nunc ergo quibus oculis me con-
 spici oportet euntem in forum, aut ex foro re-
 deuntem? quis tandem esse videbor civibus? qualis
 videbor novae nuptae? cui illa viro putabit se con-
 nubio esse iunctam? Proinde me tu aut sinas ve-
 natum exire, aut ratione mihi persuadeas, melius
 mihi hoc esse quod tu ita facis. (38.) Cui respon-
 dens Croesus, Non quod ignaviam, inquit, ô fili,
 aut aliud quidquam parum mihi gratum in te co-
 gnoverim, hoc facio; sed quod mihi somnii species
 per quietem oblata dixit brevi aevi te futurum,
 quippe ferrea perituum cuspide. Cuius visi caussa
 et has tuas nuptias maturavi, nec ad ea quae nunc*

- „τούτον ἔσπευσα, καὶ ἐπὶ τὰ παραλαμβάνόμενα οὐκ
 „ἀποπέμπω, Φυλακὴν ἔχων εἴ κως δυναίμην ἐπὶ τῆς
 „ἐμῆς σε ζῆς διακλέψαι. εἰς γὰρ μοι μῦθος τυγ-
 „χάνεις ἐὼν παῖς· τὸν γὰρ δὴ ἕτερον, διεφθαρμένον 10
 39 „τὴν ἀκοήν, οὐκ εἶναι μοι λογίζομαι.“ Ἀμείβεται
 ὁ νεηγὴς τοῖςδε· „Συγγνώμη μὲν, ὦ πάτερ, τοί,
 „ιδόντί γε ὅψιν τοιαύτην, περὶ ἐμὲ Φυλακὴν ἔχειν· τὸ
 „δὲ οὐ μανθάνεις, ἀλλὰ λέληθέ σε τὸ ὄνειρον, ἐμὲ
 „τοὶ δίκαιόν ἐστι φράζειν. Φῆς τοι τὸ ὄνειρον ὑπὸ 5
 „αἰχμῆς σιδηρῆς φάναι ἐμὲ τελευτήσειν· ὅς δὲ κοῖαι
 „μὲν εἰσι χεῖρες, κοίῃ δὲ αἰχμῇ σιδηρῇ, ἣν σὺ φο-
 „βέαι; εἰ μὲν γὰρ ὑπὸ ὀδόντος τοι εἶχε τελευτήσειν με,
 „ἢ ἄλλου τευ ὅ τι τούτῳ ἔοικε, χεῖρ δὴ σε ποιέειν τὰ
 „ποιέεις· νῦν δὲ ὑπὸ αἰχμῆς. ἐπεὶ τε ὦν οὐ πρὸς ἄν- 10
 40 „δρας ἡμῶν γίνεται ἡ μάχη, μέβες με.“ Ἀμείβεται
 XXXVIII. 11. τὴν ἀκοήν suspecta verba viris doctis.

suscipiuntur te emitto; et custodio te, si quo pacto, dum vivo, periculo te queam subducere. Es enim unicus mihi filius; nam alterum [auribus captum] pro nullo existimo. (39.) Ibi rursus adolescens: Ignosco quidem tibi, inquit, pater, quod, quum tale tibi oblatum sit visum, custodiam mei agas: sed, quod tu parum animadvertis, quodve oblitus es in hoc insomnio, id me te monere fas est. Somnium ais tibi dixisse, ferrea cuspide me periturum: at apro quaenam sunt manus, quaeve ferrea cuspis, quam tu timeas? Quod si enim a dente me periturum dixisset, aut ab alia re simili, tum hoc, quod agis, agere te oporteret; nunc vero a cuspide dixit. Quare, quum non sit nobis cum viris proposita pugna, abire me patere. (40.) Tum

19. 31.

Κροῖσος· „ὦ παῖ, ἔστι τῇ με νικᾷς, γνώμην ἀπο-
 „Φαίνων περὶ τοῦ ἐνυπνίου. ὡς ὢν νενικημένος ὑπὸ σέο,
 „μεταγινώσκω, μετήμῃ τε σε ἰέναι ἐπὶ τὴν ἄγρην.“

Εἶπας δὲ ταῦτα ὁ Κροῖσος, μεταπέμπεται τὸν Φρύ- 41
 „γα Ἀδρηστον, ἀπικομένω δέ οἱ λέγει τάδε· „Ἀδρηστέ,
 „ἐγὼ σε συμφορῇ πεπληγμένον ἀχάρι, τὴν τοι οὐκ ὄνει-
 „δίζω, ἐκάθηρα, καὶ οἰκίοισι ὑποδεξάμενος ἔχω, πα-
 5 „ρέχων πᾶσαν δαπάνην· νῦν ὢν (ὀφείλεις γὰρ, ἐμεῦ
 „προποιήσαντος χρηστὰ ἐς σέ, χρηστοῖσί με ἀμείβε-
 „σθαι) Φύλακα παιδός σε τοῦ ἐμοῦ χρηρίζω γενέσθαι,
 „ἐς ἄγρην ὀρμεομένου· μὴ τινες κατ' ὁδὸν κλῶπες κα-
 „κῶργοι ἐπὶ δηλήσει Φανέωσι ὑμῶν. πρὸς δὲ τούτῳ,
 10 „καὶ σέ τοι χρεῶν ἔστι ἰέναι ἐνθα ἀπολαμπρύνειαι τοῖσι
 „ἐργοῖσι πατρώϊόν τε γὰρ τοι ἔστι, καὶ προσέτι ῥώμη

Croesus: *Fili, ait, aliquatenus me vincis, sententiam insomniæ declarans. Itaque, tamquam a te victus, sententiam muto, et veniam tibi do venatum exeundi.*

(41.) Quibus dictis, Adrastum Phrygem iubet vocari; eumque, ubi adfuit, sic est adlocutus: *Adraste, ego te funesta calamitate obstrictum, quam tibi non exprobro, expiavi, et domum meam recepi, in qua etiam nunc omnium rerum sumtum tibi supposito. Nunc ergo (debes enim de me, prius de te bene merito, in vicem bene mereri) rogo te ut custos sis filii mei venatum exeuntis, ne qui in itinere cooriantur malefici grassatores qui illum interimant. Ad haec, tuâ etiam ipsius interest ut eas ubi splendorem ex rebus gestis possis parare; nam et patrum hoc est tibi, et praeterea robur inest.*

- 42 „ὑπάρχει.“ Ἀμείβεται ὁ Ἄδρηστος „ὦ βασιλεῦ,
 „ἄλλως μὲν ἔγω γε ἂν οὐκ ἦτα ἐς ἄεθλον τοιόνδε· οὔτε
 „γὰρ συμφορῇ τοιῇδε κεχωρημένον οἶκός ἐστι ἐς ὀμήλι-
 „κας εὖ πρήσσοντας ἰέναι, οὔτε τὸ βούλεσθαι πάρα·
 „πολλαχῇ τε ἀνίσχον ἐμεωυτόν. νῦν δὲ, ἐπεὶ τε σὺ 5
 „σπεύδεις, καὶ δεῖ τοι χαρίζεσθαι, (ὁφείλω γὰρ σε
 „ἀμείβεσθαι χρηστοῖσι,) ποιεῖν εἰμὶ ἐτόιμος ταῦτα.
 „παῖδά τέ σόν, τὸν διακελεύεαι φυλάσσειν, ἀπήμονα
 „τοῦ φυλάσσοντος εἵνεκεν προσδόκα τοι ἀπονοστήσειν.“
- 43 Τοιούτοις ἐπεὶ τε οὗτος ἀμείψατο Κροῖσον, ἦσαν
 μετὰ ταῦτα ἐξηστυμένοι λογάσι τε νηνήησι καὶ κυσί.
 ἀπικόμενοι δὲ ἐς τὸν Οὐλυμπον τὸ ὄρος, ἐζήτεον τὸ θη-
 ρίον· εὐρόντες δὲ, καὶ περιστάγτες αὐτὸ κύκλῳ, ἐσηκόν-
 τισιν. ἔνθα δὴ ὁ ξεῖνος, οὗτος δὴ ὁ καθαρθείς τὸν Φόον, 5
 καλεόμενος δὲ Ἄδρηστος, ἀκοντίζων τὸν σὺν, τοῦ μὲν

(42.) Cui Adrastus: *Alioquin, inquit, rex, in istud certamen non eram proditurus; neque enim tali adfectum calamitate fas est aequalibus se immiscere fortunatis, neque id ego cupio; atque etiam aliàs saepe me continui. Nunc vero, quoniam tibi hoc cordi est, cui gratum facere debeo, paratus sum exsequi mandatum: tuque filium tuum, quem custodire me iubes, rediturum esse incolumem, quod quidem penes custodem fuerit, exspecta.*

(43) Haec postquam Croeso ille respondisset, proficiscuntur deinde selectis iuvenibus stipati canibusque. Ubi ad Olympum pervenerunt, indagant belluam, et inventam circumfusi iaculis incessunt. Ibi tum hospes, idem ille qui a caede fuerat purgatus, cui Adrasto nomen, vibrato in aprum iaculo, ab illo aber-

ἁμαρτάνει, τυγχάνει δὲ τοῦ Κροίσου παιδός. ὁ μὲν
 δὴ βληθεὶς τῇ αἰχμῇ, ἐξέπλησε τοῦ ὀνείρου τὴν Φήμην.
 ἔβηε δὲ τις ἀγγελέων τῷ Κροίσῳ τὸ γεγονός· ἀπικόμω-
 10 νος δὲ ἐς τὰς Σάρδεις, τὴν τε μάχην καὶ τὸν τοῦ παιδός
 μόρον ἐσήμνηε οἱ. Ὁ δὲ Κροῖσος, τῷ θανάτῳ τοῦ 44
 παιδός συντεταραγμένος, μᾶλλον τι ἐδεινολογέετο, ὅτι
 μιν ἀπέκτεινε τὸν αὐτὸς Φόνου ἐκάθηρε. περιημεκτέων
 δὲ τῇ συμφορῇ δεινῶς, ἐκάλεε μὲν Δία Καθάριστον,
 5 μαρτυρόμενος τὰ ὑπὸ τοῦ ξείνου πεπονθὰς εἶη· ἐκάλεε
 δὲ Ἐπίστιόν τε καὶ Ἐταιρηῖον, τὸν αὐτὸν τοῦτον ὀνομά-
 ζων θεόν· τὸν μὲν Ἐπίστιον καλέων, διότι δὴ οἰκίοισι
 ὑποδεξάμενος τὸν ξεῖνον, φονέα τοῦ παιδός ἐλάνθανε βό-
 σκων· τὸν δὲ Ἐταιρηῖον, ὡς Φύλακα συμπέμψας αὐτὸν,
 εὐρήκοι πολεμιάτατον. Παρῆσαν δὲ μετὰ τοῦτο οἱ Λυ- 45
 δοὶ φέροντες τὸν νεκρόν· ὅπισθε δὲ εἶπετό οἱ ὁ Φονεύς.

rans, Croesi filium feriit: atque ita ille, cuspide ictus,
 somnii effatum explevit. Quod factum nunciaturus
 aliquis Croeso cucurrit, veniensque Sardes et pugnam
 ei et fatum filii indicavit. (44.) Croesus, morte filii
 consternatus, tanto gravius eam tulit, quod is eum oc-
 cidisset quem ipse expiaverat a caede. Et calamitatem
 eam gravissime lamentans, *Iovem Expiatorem* invo-
 cavit, testificans quae ab hospite esset passus; et *Larem*
 quoque et *Sodalitium* invocavit, eumdem deum adpel-
 lans. Nempe *Larem* (sive *Focorum praesidem*) vo-
 cavit, quod, quem hospitem domi suae receperat,
 eumdem inprudens interfectorem filii sui aluisset:
Sodalitium vero, quod, quem custodem adiunxis-
 set filio suo, eumdem inimicissimum deprehendisset.
 (45.) Post haec Lydi venerunt cadaver ferentes, quos
Herod. T. I. P. I.

στας δὲ οὗτος πρὸ τοῦ νεκροῦ, παρεδίδου ἑαυτὸν Κροῖσῳ,
 προτείνων τὰς χεῖρας, ἐπικατασφάξαι μιν κελεύων τῷ
 νεκρῷ· λέγων τὴν τε προτέραν ἑαυτοῦ συμφορὴν, καὶ ὡς 5
 ἐπ' ἐκείνῃ τὸν καθήραντα ἀπολωλεκῶς εἶη, οὐδὲ οἱ εἶη
 βιώσιμον. Κροῖσος δὲ τούτων ἀκούσας, τὸν τε Ἀδρη-
 στον κατοικτεῖρει, καίπερ ἑὸν ἐν κακῷ οἰκῆμαί τοσούτῳ,
 καὶ λέγει πρὸς αὐτόν· „Ἐχω, ὦ ξεῖνε, παρὰ σέῃ
 „πᾶσαν τὴν δίκην, ἐπειδὴ σεαυτοῦ καταδικάζεις θά- 10
 „νατον. εἰς δὲ οὐ σύ μοι τοῦδε τοῦ κακοῦ αἴτιος, εἰ
 „μὴ ὅσον αἰέκων ἐξεργάσαιο· ἀλλὰ θεῶν κου τις, ὅς
 „μοι καὶ πάλαι προσήμαινε τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι.“
 Κροῖσος μὲν νυν ἔβαιψε ὡς οἶκός ἦν τὸν ἑαυτοῦ παῖδα.
 Ἀδρηστος δὲ ὁ Γορδῖεω τοῦ Μίδεω, οὗτος δὴ ὁ Φονεὺς 15
 μὲν τοῦ ἑαυτοῦ ἀδελφεοῦ γενόμενος, Φονεὺς δὲ τοῦ κα-
 θήραντος, ἐπεὶ τε ἡσυχίῃ τῶν ἀνθρώπων ἐγένετο περὶ

pone sequebatur interfector. Et hic quidem, ubi ad-
 fuit, stans ante cadaver tradidit sese Croeso, manus
 protendens, oransque ut se super cadavere mactaret;
non esse sibi vivendum, dicens, *qui, post superio-*
rem calamitatem, expiatiorem etiam suum perdi-
disset. Quibus auditis Croesus, tanto licet domestico
 in luctu, commiseratus tamen Adrastum, dixit illi:
Habeo abs te, hospes, omnem vindictam, quo-
niam te ipse morte condemnas; nec tu mihi huius
malī auctor es, nisi quatenus invitus illud fecisti,
sed deorum nescio quis; qui mihi iampridem hoc
futurum ante significavit. Croesus igitur filium
 prout iustum erat sepeliendum curavit. Adrastus vero,
 Gordiae filius, Midæ nepos, hic idem qui et fratris sui
 fuerat interfector, et sui expiatoris, ubi silentium fuit

τὸ σῆμα, συγγνωσκόμενος ἀνθρώπων εἶναι τῶν αὐτὸς
 ἦειδε βαρυσυμφωρότατος, ἑαυτὸν ἐπικατασφάζει τῷ
 20 τύμβῳ. Κροῖσος δὲ ἐπὶ δύο ἔτεα ἐν πένθει μεγάλῳ
 κατῆστο, τοῦ παιδὸς ἐστερημένος.

Μετὰ δὲ, ἡ Ἀστυάγειος τοῦ Κυαζάρου ἡγεμονίᾳ κα- 46
 ταιρεθεῖσα ὑπὸ Κύρου τοῦ Καμβύσεω, καὶ τὰ τῶν
 Περσέων πρήγματα αὐξανόμενα, πένθεος μὲν Κροῖσον
 ἀπέπαυσε· ἐνέβησε δὲ ἐς Φροντίδα, εἴ πως δύναιτο,
 5 πρὶν μεγάλους γενέσθαι τοὺς Πέρσας, καταλαβεῖν αὐ-
 τῶν αὐξανομένην τὴν δύναμιν. Μετὰ ὧν τὴν διάνοιαν
 ταύτην αὐτίκα ἀπεπειρᾶτο τῶν μαντήϊων τῶν τε ἐν
 Ἑλλήσι, καὶ τοῦ ἐν Λιβύῃ· διαπέμψας ἄλλους ἄλλη,
 τοὺς μὲν ἐς Δελφοὺς ἰέναι, τοὺς δὲ ἐς Ἄβας τὰς Φω-
 10 κέων, τοὺς δὲ ἐς Δωδώνην· οἱ δὲ τινες ἐπέμποντο παρὰ
 τε Ἀμφιάρεω καὶ παρὰ Τροφώνιον· οἱ δὲ, τῆς Μιλη-

hominum circa sepulcrum, agnoscens se esse homi-
 num quos ipse novisset calamitosissimum, super busto
 se ipse iugulavit. Croesus vero, filio orbatus, duos
 annos ingenti in luctu desedit.

(46.) Sed posthac imperium Astyagis, Cyaxaræ
 filii, a Cyro Cambysis filio eversum, resque Persarum
 crescentes, luctui *Croesi* finem fecerunt, curam-
 que iniecerunt et cogitationem, si qua ratione posset
 crescentem Persarum potentiam, priusquam nimium
 invalesceret, coercere. Ab hac igitur cogitatione sta-
 tim tentare oracula coepit, tum quæ apud *G* raccos
 erant, tum id quod in Libya: aliosque alio dimisit,
 quorum alii Delphos irent, alii Abas, Phocensium
 oppidum, alii Dodonam. Alii item ad Amphiarum
 mittebantur, et ad Trophonium; alii ad Branchidas

σίης ἐς Βραγχίδας. ταῦτα μὲν νυν τὰ Ἑλληνικὰ μαν-
 τήια, ἐς τὰ ἀπέπεμψε μαντευσόμενος Κροῖσος. Λι-
 βύης δὲ παρὰ Ἀμμωνα ἀπέστειλε ἄλλους χρησόμε-
 νους. διέπεμπε δὲ πειρώμενος τῶν μαντηῶν ὅτι Φρο- 15
 νέοιεν ὥς, εἰ Φρονέοντα τὴν ἀληθινήν εὐρεθείη, ἐπείρηται
 σφρα δεῦτέρα πέμπων, εἰ ἐπιχειρήσει ἐπὶ Πέρσας στρα-
 47 τεύεσθαι. Ἐντειλάμενος δὲ τοῖσι Λυδοῖσι τάδε, ἀπέ-
 πεμπε ἐς τὴν διάπειραν τῶν χρηστηρίων ἀπ' ἧς ἂν ἡμέ-
 ρης ὀρμηθῶσι ἐκ Σαρδίων, ἀπὸ ταύτης ἡμερολογέον-
 τας τὸν λοιπὸν χρόνον, ἑκατοστῇ ἡμέρῃ χρῆσθαι τοῖσι
 χρηστηρίοις, ἐπειρωτέοντας ὅτι ποιεῶν τυγχάνοι ὁ Λυ- 5
 δῶν βασιλεὺς Κροῖσος ὁ Ἀλυάττω. ἄσσα δ' ἂν ἑκα-
 στα τῶν χρηστηρίων θεσπίσῃ, συγγραψαμένους ἀνα-
 φέρειν παρ' ἐωυτόν. Ὅτι μὲν νυν τὰ λοιπὰ τῶν χρη-
 στηρίων ἐθέσπισε, οὐ λέγεται πρὸς οὐδαμῶν ἐν δὲ

ditionis Milesiae. Haec graeca sunt oracula, ad quae Croesus misit consulenda: in Libyam vero ad Hammonem alios misit, qui ab illo responsa peterent. Misit autem tentaturus oracula quid saperent; ut, si illa reperisset verum nosse, tum iterum mitteret qui ex illis quaererent, *an expeditionem adversus Persas deberet suscipere.* (47.) Ad tentanda igitur oracula hisce cum mandatis Lydos emisit, ut ab eo die, quo Sardibus essent profecti, centum consequentes numerarent dies, et centesimo die oracula adirent, ex eisque quaererent, *quid esset quod illo die ageret rex Lydorum Croesus, Alyattae filius;* et quidquid a quoque oraculo responsum fuisset, id scripto mandarent, ad seque deferrent. Iam, quid fuerit quod caetera responderint oracula, a nemine memoriae

- 10 Δελφοῖσι ὡς ἐσῆλθον. τάχιστα ἐς τὸ μέγαρον οἱ Λυδοὶ
 χρησόμενοι τῷ θεῷ, καὶ ἐπειρώτεον τὸ ἐντεταλμένον,
 ἥ Πυθίῃ ἐν ἑξαμέτρῳ τόνῳ λέγει τάδε·

Οἶδα δ' ἐγὼ ψάμμου τ' ἀριθμὸν, καὶ μέτρα θαλάσσης,
 καὶ κωφοῦ συνίημι, καὶ οὐ Φωνεῦντος ἀκούω.

- 15 Ὀδμή μ' ἐς Φρένας ἦλθε κραταιρίνοιο χελώνης
 εἰσομένης ἐν χαλκῷ ἄμ' ἀρνείοισι κρέεσσι,
 ἥ χαλκὸς μὲν ὑπέστρώται, χαλκὸν δ' ἐπιέσται.

Ταῦτα οἱ Λυδοὶ θεοπισιάσης τῆς Πυθίης συγγράψα- 48
 μενοι, οἷχοντο ἀπίοντες ἐς τὰς Σάρδεις. ὡς δὲ καὶ ἄλ-
 λοι οἱ περιπεμφθέντες παρήσαν φέροντες τοὺς χρησμούς,
 ἐνθαῦτα ὁ Κροῖσος ἕκαστα ἀναπτύσσων ἐπ' ὥρα τῶν συγ-
 5 γραμμάτων. τῶν μὲν δὴ οὐδὲν προσιέτό μιν· ὁ δὲ, ὡς
 τὸ ἐκ Δελφῶν ἤκουσε, αὐτίκα προσεύχετό τε καὶ προσε-

proditum est: Delphis autem, simul atque Lydi, Deum
 consulturi, penetrale templi intrassent, et quod ipsis
 mandatum erat interrogassent, Pythia hexametro te-
 nore hacce respondit:

*Aequoris est spatium et numerus mihi notus
 arenae,*

mutum percipio, fantis nihil audio vocem.

*Venit ad hos sensus nidor testudinis duræ,
 quæ simul agnina coquitur cum carne lebetæ,
 aere infra strato, et stratum cui desuper aes est.*

(48.) Hoc Pythiae responsum quum scripto man-
 dasset Lydi, Sardes sunt reversi. Postquam vero cæ-
 teri quoque, quos circum miserat Croesus, rediere
 vaticinia ferentes, singula scripta evolvens Croesus
 inspexit. Ac horum quidem nullum advertebat eius
 animum, præter id quod Delphis erat adlatum: quod

- δέξατο, νομίσας μόνον εἶναι μαντήϊον τὸ ἐν Δελφοῖσι, ὅτι οἱ ἐξευρήκει τὰ αὐτὸς ἐποίησε. ἐπεὶ τε γὰρ δὴ διέπεμψε παρὰ τὰ χρηστήρια τοὺς θεοπρόπους, Φυλάξας τὴν κυρίην τῶν ἡμερέων, ἐμηχανήσατο τοιαύδε' ἐπινοήσας 10 τὰ ἦν ἀμήχανον ἐξευρεῖν τε καὶ ἐπιφράσασθαι· χελώνην καὶ ἄρνα κατακόψας, ὁμοῦ ἔψεε αὐτὸς ἐν λέβητι
- 49 χαλκίῳ, χάλκεον ἐπίθημα ἐπιθείς. Τὰ μὲν δὴ ἐκ Δελφῶν οὕτω τῷ Κροίσῳ ἐχρήσθη· κατὰ δὲ τὴν Ἀμφιάρεω τοῦ μαντήϊου ἀπόκρισιν, οὐκ ἔχω εἶπαι ὅ τι τοῖσι Λυδοῖσι ἔχρησε ποιήσασι περὶ τὸ ἱερόν τὰ νομιζόμενα. οὐ γὰρ ὧν οὐδὲ τοῦτο λέγεται ἄλλο γε, ἢ ὅτι 5 καὶ τοῦτο ἐνόμισε μαντήϊον ἀψευδὲς ἐκτῆσθαι.
- 50 Μετὰ δὲ ταῦτα θυσίῃσι μεγάλῃσι τὸν ἐν Δελφοῖσι θεὸν ἱλάσκετο. κτήνιά τε γὰρ τὰ θύσιμα πάντα τρις-

simul atque cognovit, adoravit probavitque, unum existimans esse oraculum illud Delphicum, quippe cui compertum fuisset, quid ipse fecisset. Postquam enim emisisset homines qui oracula consulerent, statutum diem observans, tale quidpiam machinatus erat, ea commentus quae nemo cognoscere aut harrolari posset: testudinem et agnum in frusta concidit, et unâ coxit ipse aeneo in lebate, aeneo imposito operculo. (49.) Hoc igitur Delphis responsum accepit Croesus: quid sit vero quod ab Amphiarai oraculo Lydis fuerit responsum, postquam in illius templo legitimis sacrimoniis essent perfuncti, non habeo dicere: nec enim de hoc aliud quidquam memoratur, nisi quod hoc etiam oraculum Croesus verax se esse nactum existimaverit.

(50.) Post haec autem ingentibus sacrificiis Delphi-

χίλια ἔβυσσε, κλίνας τε ἐπιχρύσους καὶ ἐπαργύρους,
καὶ φιάλας χρυσέας, καὶ ἑμάτα πορφύρεα, καὶ κι-
5 θῶνας, νηήσας πυρὴν μεγάλην, κατέκαιε· ἐλπίζων τὸν
θεὸν μᾶλλον τι τούτοις ἀνακτήσεσθαι· Λυδοῖσί τε
πᾶσι προεῖπε, θύειν πάντα τινὰ αὐτῶν τούτῳ ὅ τι ἔχει
ἕκαστος. ὥς δὲ ἐκ τῆς θυσιῆς ἐγένετο, καταχεάμενος
χρυσὸν ἄπλετον, ἡμιπλίνθια ἐξ αὐτοῦ ἐξήλαυνε· ἐπὶ
10 μὲν τὰ μακρότερα, ποιέων ἐξαπάλαιστα· ἐπὶ δὲ τὰ
βραχύτερα, τριπάλαιστα· ὕψος δὲ, παλαιστιᾶϊα·
ἀριθμὸν δὲ, ἑπτακαίδεκα καὶ ἑκατόν· καὶ τούτων,
ἀπέφθου χρυσοῦ τέσσαρα, τρίτον ἡμιτάλαντον ἕκα-
στον ἔλκοντα· τὰ δὲ ἄλλα ἡμιπλίνθια, λευκοῦ χρυσοῦ,
15 σταθμὸν διτάλαντα. ἐποιέετο δὲ καὶ λέοντος εἰκόνα

Cap. L. lin. 13. τρίτον ἡμιτάλαντον. Vulgo omnes tria ἡμιτά-
λαντα, id est, unius talenti cum dimidio.

cum deum propitium sibi reddere instituit. Lectas enim victimas ter millenas de quoque genere immolavit; praeterea lectulos auro argentove obductos, et phialas aureas, et purpureas vestes tunicasque, in ingenti pyrâ exstructâ, concremavit, hisce sperans Deum magis sibi se conciliaturum; Lydisque cunctis edixit, ut de suo, quidquid quisque haberet, eidem deo sacrificaret. Tum peractis sacrificiis, conflatâ immensâ vi auri, dimidiatos lateres ex eo procudi iussit, palmarum sex in longitudinem, trium palmarum in latitudinem, crassitie palmari, numero centum et septemdecim. Horum quatuor ex purissimo auro erant, singuli pondo duorum talentorum cum dimidio; reliqui semilateres ex albido auro, pondo binorum talentorum. Fecit etiam leonis effigiem ex auro

χρυσοῦ ἀπέφθου, ἔλκουσαν σταθμὸν τάλαντα δέκα.
 οὗτος ὁ λέων, ἐπεὶ τε κατεκαίετο ὁ ἐν Δελφοῖσι νηὸς,
 κατέπεσε ἀπὸ τῶν ἡμιπληθίων· ἐπὶ γὰρ τούτοις ἴδρυτο
 καὶ νῦν κεῖται ἐν τῷ Κορινθίων θησαυρῷ, ἔλκων σταθ-
 μὸν ἑβδομον ἡμιτάλαντον. ἀπετάκη γὰρ αὐτοῦ τέταρ- 20
 51 τον ἡμιτάλαντον. Ἐπιτελέσας δὲ ὁ Κροῖσος ταῦτα ἀπέ-
 πεμπε εἰς Δελφούς· καὶ τὰδε ἄλλα ἅμα τοῖσι κρη-
 τήρας δύο μεγάβει μεγάλους, χρύσειον καὶ ἀργύρεον·
 τῶν ὁ μὲν χρύσειος ἐκέετο ἐπὶ δεξιὰ ἐσιόντι εἰς τὸν νηὸν,
 ὁ δὲ ἀργύρεος ἐπ' ἀριστερά. μετεκινήθησαν δὲ καὶ οὗτοι 5
 ὑπὸ τὸν νηὸν κατακαέντα· καὶ ὁ μὲν χρύσειος κεῖται ἐν
 τῷ Κλαζομενίων θησαυρῷ, ἔλκων σταθμὸν ἑννατον ἡμι-
 τάλαντον καὶ ἔτι δυώδεκα μνέας· ὁ δὲ ἀργύρεος, ἐπὶ
 τοῦ προνήϊου τῆς γωνίης, χωρέων ἀμφορέας ἑξακοσίους.

purissimo, cuius pondus decem talenta colligebat.
 Hic leo, quo tempore deflagavit Delphicum tem-
 plum, de semilateribus decedit, (super illis enim erat
 collocatus) et nunc in Corinthiorum thesauro est re-
 positus, pondusque eius sex talentorum est cum dimi-
 dio; periere enim liquefacta talenta tria cum dimidio.
 (51.) Haec Croesus postquam confecta habuit, Del-
 phos misit, cum eisque simul haecce: crateres duos
 ingenti magnitudine, alterum aureum, argenteum al-
 terum; quorum aureus ad dextram positus erat intran-
 tibus templum, argenteus ad sinistram. Sed et hi, quo
 tempore conflagravit templum, loco moti sunt: et
 aureus quidem, cuius pondus octo talenta cum dimi-
 dio colligit duodecimque insuper libras, in Clazome-
 niorum thesauro positus est; argenteus vero in atrii
 angulo, capiens amphoras sexcentas; miscetur enim

10 ἐπικίρνεται γὰρ ὑπὸ Δελφῶν Θεοφανίοισι. Φασὶ δὲ
 μιν Δελφοὶ Θεοδώρου τοῦ Σαμίου ἔργον εἶναι· καὶ ἐγὼ
 δοκέω, οὐ γὰρ τὸ συντυχὸν φαίνεται μοι ἔργον εἶναι.
 καὶ πῖβους τε ἀργυρέους τέσσαρας ἀπέπεμψε, οἱ ἐν τῷ
 Κορινθίων θησαυρῷ ἐστᾶσι· καὶ περιρραντήρια δύο ἀνέ-
 15 θηκε, χρυσέον τε καὶ ἀργύρεον· τῶν τῷ χρυσέῳ ἐπιγέ-
 γραπτὰι, ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΩΝ, Φαμένων εἶναι ἀνάθη-
 μα· οὐκ ὀρθῶς λέγοντες. ἔστι γὰρ καὶ τοῦτο Κροῖσου.
 ἐπέγραψε δὲ τῶν τις Δελφῶν, Λακεδαιμονίοισι βου-
 λόμενος χαρίσασθαι· τοῦ ἐπιστάμενος τὸ οὐνομα, οὐκ
 20 ἐπιμνήσομαι. ἀλλ' ὁ μὲν παῖς, δι' οὗ τῆς χειρὸς ῥέει τὸ
 ὕδωρ, Λακεδαιμονίων ἐστὶ· οὐ μέντοι τῶν γε περιρραν-
 τηρίων οὐδέτερον. ἄλλα τε ἀνάθηματα οὐκ ἐπίσημα πολ-
 λὰ ἀπέπεμψε ἅμα τούτοις· ὁ Κροῖσος, καὶ χεύματα
 ἀργύρεα κυκλοτερέα· καὶ δὴ καὶ γυναικὸς εἰδῶλον χρύ-

in eo vinum a Delphensibus festo Theophaniorum die.
 Aiunt autem Delphenses, esse opus Theodori Samii;
 quod etiam ego existimo, esse enim fabricam haud
 vulgarem adparet. Praeterea quatuor dolia misit ar-
 gentea, quae in Corinthiorum thesauro reposita sunt.
 Duas item urnas lustrales dedicavit, auream alteram,
 alteram argenteam: quarum illa, quae ex auro est, titu-
 lum praefert LACEDAEMONIORUM, dicuntque Lace-
 daemonii suum esse donarium, falso; nam et hoc
 Croesi est, titulum autem inscripsit Delphensium non
 nemo, Lacedaemoniis gratificaturus; cuius nomen,
 bene mihi cognitum, edere nolo. Sed puer quidem,
 cuius per manum effluit aqua, Lacedaemoniorum
 donarium est, at urnarum neutra. Alia denique multa
 donaria nullo titulo signata simul cum istis misit

- σιον τρίπηχυ, τὸ Δελφοὶ τῆς ἀρτοκόπου τῆς Κροίσου εἰ- 25
κόνα λέγουσι εἶναι. πρὸς δὲ, καὶ τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς
τὰ ἀπὸ τῆς δειρῆς ἀνέθηκε ὁ Κροῖσος, καὶ τὰς ζῶνας.
- 52 Ταῦτα μὲν εἰς Δελφούς ἀπέπεμψε. τῷ δὲ Ἀμφιάρεω,
πυθόμενος αὐτοῦ τὴν τε ἀρετὴν καὶ τὴν πάθην, ἀνέθηκε
σάκος τε χρύσειον πᾶν, ὁμοίως καὶ αἰχμὴν στερεὴν πᾶ-
σαν χρυσεήν, τὸ ξυστὸν τῇσι λόγχῃσι ἐὼν ὁμοίως χρύ-
σειον· τὰ ἔτι καὶ ἀμφοτέρω εἰς ἐμὲ ἦν καίμενα ἐν Θήβησι, 5
καὶ Θηβαίων ἐν τῷ νηῶι τοῦ Ἰσμηνίου Ἀπόλλωνος.
- 53 Τοῖσι δὲ ἄγειν μέλλουσι τῶν Λυδῶν ταῦτα τὰ δῶρα
εἰς τὰ ἱερά ἐνετέλλετο ὁ Κροῖσος ἐπειρωτᾶν τὰ χρηστή-
ρια, εἰ στρατεύεται ἐπὶ Πέρσας Κροῖσος, καὶ εἴ τινα
στρατὸν ἀνδρῶν προσθέοιτο φίλον; Ὡς δὲ αἰπικόμενοι
εἰς τὰ ἀπεπέμψθησαν οἱ Λυδοὶ ἀνέβησαν τὰ ἀναθήμα- 5
τα, ἐχρέωντο τοῖσι χρηστηρίοις, λέγοντες· „Κροῖσος,
„ὁ Λυδῶν τε καὶ ἄλλων ἐθνέων βασιλεὺς, νομίσας τὰδε

Croesus: in his guttos argenteos orbiculatâ formâ; et
praesertim mulieris simulacrum aureum tricubitale,
quam Delphenses aiunt effigiem esse pistricis Croesi.
Ad haec uxoris etiam suae collare dedicavit, eiusdem-
que cingula. (52.) Ista igitur dona Delphos Croe-
sus misit. Amphiarao vero, cuius et virtutem et cala-
mitatem fando audierat, clypeum dedicavit totum ex
auro; item hastam ex solido auro totam, hostile pa-
riter aureum atque spiculum: quae donaria ad meam
usque aetatem Thebis reposita sunt, nempe Thebano-
rum in templo Ismenii Apollinis.

(53.) Haec dona ad deorum templa delaturis Ly-
dis iniunxit Croesus, ut interrogarent oracula, *An
adversus Persas expeditionem susciperet Croesus,*

„μαντήϊα εἶναι μούνα ἐν ἀνθρώποισι, ὑμῖν τε ἄξια δῶ-
 „ρα ἔδωκε τῶν ἐξευρημάτων, καὶ νῦν ὑμέας ἐπειρωτᾷ,
 10 „εἰ στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας, καὶ εἴ τινα στρατὸν ἀν-
 „δρῶν προσθέοιτο σύμμαχον;“ Οἱ μὲν ταῦτα ἐπει-
 ράτεον. τῶν δὲ μαντήϊων ἀμφοτέρων ἐς ταῦτο αἱ γυνῆμαι
 συνέδραμον, προλέγουσαι Κροίσῳ, ἣν στρατεύηται ἐπὶ
 Πέρσας, μεγάλην ἀρχὴν μὴ καταλύσαι. τοὺς δὲ Ἑλ-
 15 λήνων δυνατωτάτους συνεβούλευόν οἱ ἐξευρόντα φίλους
 προσθέσθαι. Ἐπεὶ τε δὲ ἀνενειχθέντα τὰ θεοπρόπια 54
 ἐτύθετο ὁ Κροῖσος, ὑπερήσθη τε τοῖσι χρηστηρίοισι· πάγ-
 χυ τε ἐλπίσας καταλύσειν τὴν Κύρου βασιλείην, πέμ-
 ψας αὐτὶς ἐς Πυθῶν, Δελφοὺς δωρέεται, πυθόμενος
 5 αὐτῶν τὸ πλῆθος, κατ' ἀνδρα δύο στατήρησι ἕκαστον

et an copiarum auxilium manum sibi adiungeret? Qui ut eo quo missi erant pervenire, dedicatis donariis, oracula consuluerunt his verbis: Croesus, Lydorum rex aliorumque populorum, existimans haec sola vera esse oracula hominibus, dona vobis misit digna vestris inventis, et nunc e vobis quaerit, an adversus Persas suscipere expeditionem, tum ecquem exercitum socium armorum debeat sibi adiungere? Quae quum illi interrogassent, utriusque oraculi responsa ad eandem sententiam collinearunt; nempe praedicebant Croeso, si bellum inferret Persis, eversurum eum esse magnum imperium; simulque ei consulebant, ut Graecorum exquireret potentissimos, eosque sibi socios adiungeret. (54.)
 Ea oracula postquam ad se relata Croesus cognovit, responsis istis vehementer est gavisus: prorsusque existimans se Cyri regnum esse eversurum, missis

χρυσού. Δελφοὶ δὲ ἀντὶ τούτων ἔδωσαν Κροίσῳ καὶ
 Λυδοῖσι προμαντήϊν καὶ ἀτελείην καὶ προσδρήν, καὶ
 ἐξεῖναι τῷ βουλομένῳ αὐτέαν γενέσθαι Δελφὸν ἐς τὸν
 55 αἰεὶ χρόνον. Δωρησάμενος δὲ τοὺς Δελφοὺς ὁ Κροῖσος,
 ἐχρησθηριάζετο τὸ τρίτον. ἐπεὶ τε γὰρ δὴ παρέλαβε τοῦ
 μαντήϊου ἀληθείην, ἐνεφορέετο αὐτοῦ. ἐπειρώτα δὲ τὰδε
 χρησθηριάζομενος, εἴ οἱ πολυχρόνιος ἔσται ἡ μοναρχία.
 ἢ δὲ Πυθίῃ οἱ χρᾶ τὰδε·

5

Ἄλλ' ὅταν ἡμίονος βασιλεὺς Μήδοισι γένηται,
 καὶ τότε, Λυδὲ ποδαβρὲ, πολυψήφίδα παρ' Ἑρμον
 Φεύγειν, μὴδὲ μένειν, μὴδ' αἰδεῖσθαι κακὸς εἶναι.
 56 Τούτοις ἐλθοῦσι τοῖσι ἔπεσι ὁ Κροῖσος πολλόν τι μά-

rursus Delphos legatis, Delphensium singulos, numerum illorum percontatus; viritum duobus stateribus auri donavit. Vicissimque Delphenses Croeso Lydisque in omne futurum tempus primas detulerunt in consulendo oraculo partes, immunitatemque, et primum in consensibus locum, denique ius civitatis cuique qui numero Delphensium voluisset adscribi. (55.) Caeterum donis istis Delphenses prosecutus Croesus, tertio oraculum consuluit; quippe veracitatem eius expertus, largiter sibi in eo consulendo indulgebat. Interrogavit autem oraculum, *an diuiternum sibi futurum esset imperium?* Cui Pythia haec respondit:

*Regis apud Medos mulo iam sede potito,
 Lyde, fugam mollis scruposum corripe ad Hermon,*

neve mane; ignavus posito sis, Lyde, pudore!
 (56.) Quibus verbis ad Croesum perlatis, longe

λιστα πάντων ἦσθη, ἐλπίζων ἡμίονον οὐδαμᾶ ἀντὶ ἀν-
δρὸς βασιλεύσειν Μήδων· οὐδ' ὦν αὐτὸς, οὐδὲ οἱ ἐξ
αὐτοῦ, παύσεσθαι κοτε τῆς ἀρχῆς. Μετὰ δὲ ταῦτα
5 ἐΦρόντιζε ἱστορέων, τοὺς ἀν' Ἑλλήνων δυνατωτάτους ἐόν-
τας προσκτῆσαιτο Φίλους. ἱστορέων δὲ, εὗρισκε Λακε-
δαιμονίους καὶ Ἀθηναίους προέχοντας, τοὺς μὲν τοῦ
Δωρικῆς γένους, τοὺς δὲ τοῦ Ἰωνικοῦ. ταῦτα γὰρ ἦν
τὰ προκεκριμένα ἐόντα τὸ ἀρχαῖον· τὸ μὲν, Πελασγι-
10 κόν· τὸ δὲ, Ἑλληνικὸν ἔθνος. καὶ τὸ μὲν, οὐδαμῇ κα-
εἰσεχώρησε· τὸ δὲ, παυλυπλάνητον κάρτα. ἐπὶ μὲν γὰρ
Δευκαλίωνος βασιλῆος οἴκεε γῆν τὴν Φθιώτιν· ἐπὶ δὲ
Δώρου τοῦ Ἑλλήνος, τὴν ὑπὸ τὴν Ὀσσαν τε καὶ τὸν
Οὐλύμπον χώραν, καλεομένην δὲ Ἰστιαϊώτιν· ἐκ δὲ τῆς
15 Ἰστιαϊώτιδος ὡς ἐξανέστη ὑπὸ Καδμείων, οἴκεε ἐν Πίν-

omnium maxime gavisus est, ratus nunquam apud
Medos mulum pro viro esse regnaturum, adeoque
nec ipsum, nec suos posteros, umquam privatum iri
imperio. Deinde curam suam eo convertit, ut inqui-
reret quoniam essent Graecorum potentissimi, quos
socios sibi adiungeret. Sciscitatus igitur reperit, *La-
cedaemonios* et *Athenienses* praeter caeteros emine-
re, illos quidem *Dorico* in genere, hos vero in *Io-
nico*. Hi enim duo populi antiquitus praecipui habe-
bantur; alter, *Pelasgius* populus; alter *Hellenicus*: et
alter quidem numquam solo suo excesserat, alter ve-
ro valde multumque erat vagatus; nam sub Deucalio-
ne rege Phthiotin terram habitaverat; sub Doro vero,
Hellenis filio, regionem Ossae et Olympo subiectam
occupavit, quae Histiaeotis vocatur; tum ex Histaeo-
tide eiectus a Cadmeis, Pindum incoluit, et Maced-

δω, Μακεδνὸν καλεόμενον. ἐνθεῦτεν δὲ αὐτὶς εἰς τὴν Δρυοπίδα μετέβη, καὶ ἐκ τῆς Δρυοπίδος οὕτως εἰς Πελοπόννησον ἑλθὼν, Δωρικὸν ἐκλήθη.

- 57 Ἦν τινα δὲ γλῶσσαν ἴσαν οἱ Πελασγοὶ, οὐκ ἔχω ἀτρεκέως εἶπαι. εἰ δὲ χρεὼν ἐστὶ τεκμαιρόμενον λέγειν τοῖσι νῦν ἔτι εἶναι Πελασγῶν, τῶν ὑπὲρ Τυρσηνῶν Κρηστώνων πόλιν οἰκούντων, οἱ ὅμουροί ποτε ἦσαν τοῖσι νῦν Δωριεῦσι καλεομένοισι, οἴκεον δὲ τηνικαῦτα γῆν τὴν νῦν Θεσσαλιῶτιν καλεομένην καὶ τὴν Πλακίην τε καὶ Σκυλάκην Πελασγῶν οἰκισάντων ἐν Ἑλλησπόντῳ, οἱ σύνοικοι ἐγένοντο Ἀθηναίοισι καὶ ὅσα ἄλλα Πελασγικά ἐόντα πολίσματα τὸ οὐνομα μετέβαλε· εἰ τούτοις τεκμαιρόμενον δεῖ λέγειν, ἦσαν οἱ Πελασγοὶ βάρβαρον γλῶσσαν ἰέντες. εἰ τοίνυν ἦν καὶ πᾶν τοιοῦτο τὸ Πελασγικόν, τὸ Ἀττικὸν ἔθνος, εἰς Πελασγικόν, ἅμα τῇ με-

nus populus est nominatus; inde rursus in Dryopidem transiit; et ex Dryopide denique in Peloponnesum venit, et Doricus est adpellatus.

(57.) Iam *Pelasgi* quamam lingua usi sint, pro certo adfirmare non possum. Sed si fas est coniecturam capere ex his qui etiam nunc supersunt Pelasgi, qui supra Tyrrenos Crestonem oppidum incolunt, qui eam terram olim, quae nunc Thessalia vocatur, habitaverant, finitimique per id tempus fuerant eorum qui *Dorienses* hodie nominantur; item ex illis Pelasgis qui Placiam et Scylacen in Hellesponto condiderunt, qui cum Atheniensibus unâ habitaverant; sive quae sunt alia oppida, quae nomen mutarunt: ex his si coniecturam capere fas est, barbarâ linguâ usi sunt Pelasgi. Quod si igitur eadem ratio fuit universi Pelasgici generis, statuen-

ταβολῇ τῇ ἐς Ἑλλήνας καὶ τὴν γλῶσσαν μετέμαθι.
καὶ γὰρ δὴ οὔτε οἱ Κρησιῶνται οὐδαμῶσι τῶν νῦν
15 σφεας περιοικεόντων εἰς ὁμόγλωσσοι, οὔτε οἱ Πλακι-
νοὶ σφίσι δὲ, ὁμόγλωσσοι. δηλοῦσί τε, ὅτι, τὸν ἡνείκαν-
το γλώσσης χαρακτῆρα μεταβαίνοντες ἐς ταῦτα τὰ
χωρία, τοῦτον ἔχουσι ἐν Φυλακῇ. Τὸ δὲ Ἑλληνικὸν 58
γλῶσση μὲν, ἐπεὶ τε ἐγένετο, αἰεὶ κοτε τῇ αὐτῇ δια-
χρέεται, ὡς ἐμοὶ καταφαίνεται εἶναι. ἀποσχισθὲν μὲν-
τοι ἀπὸ τοῦ Πελασγικοῦ, εἰς ἀσθενὲς, ἀπὸ σμικροῦ
5 τοῦ τὴν ἀρχὴν ὁρμώμενον, αὐξήται ἐς πλῆθος τῶν ἐθνέων
πελλῶν, μάλιστα προσκεχωρηκότων αὐτῷ καὶ ἄλλων
ἐθνέων βαρβάρων συγχῶν. ὡς δὴ ὦν ἐμοὶ τε δοκεῖ οὐδὲ

LVIII. 7. ὡς δὴ etc. Alii πρὸς δὴ.

dum fuerit *Atticum* populum, cum sit Pelasgici ge-
neris, ex quo in *Hellenum* nomen transiit, simul lin-
guam suam dedidicisse et cum *Hellenum* lingua per-
mutasse. Etenim neque *Crestoniatarum* lingua cum ul-
lis eorum, qui nunc circum habitant, consentit, neque
Placianorum; inter ipsos autem convenit: et satis
adparet, servasse utrosque eandem sermonis formam,
quam secum adtulerant quum in has, quas nunc in-
colunt, regiones immigrarunt. (58.) *Hellenicum*
vero genus, ex quo ortum cepit, linguâ quidem sem-
per utitur eadem, ut mihi quidem prorsus videtur:
sed discretum a Pelasgico genere, quum esset infirmum
et ab exiguis profectum initiis, in hanc tamen popu-
lorum multitudinem adcrevit; compluribus maxime
populis, atque etiam barbaris haud paucis, sese illi
adiungentibus. Quo nimirum, ut mihi etiam videtur,

τὸ Πελασγικὸν ἔθνος, ἐὼν βάρβαρον, οὐδαμᾶ μεγά-
λως αὐξήθηται.

- 59 Τούτων δὴ ὧν τῶν ἐθνέων τὸ μὲν Ἀττικὸν κατεχόμε-
νόν τε καὶ διεσπασμένον ἐπυνθάνετο ὁ Κροῖστος ὑπὸ Πει-
σιστράτου τοῦ Ἱπποκράτεος, τοῦτον τὸν χρόνον τυραν-
νεύοντος Ἀθηναίων. Ἱπποκράτει γὰρ, ἐόντι ιδιώτῃ, καὶ
θεωροῦντι τὰ Ὀλύμπια, τέρας ἐγένετο μέγα. θύσαν- 5
τος γὰρ αὐτοῦ τὰ ἱερά, οἱ λέβητες ἐπιστεῶντες, καὶ
πρῶν τε ἐόντες ἐμπλεοὶ καὶ ὕδατος, ἀνευ πυρὸς ἔξεσαν,
καὶ ὑπὲρβάλον. Χίλων δὲ ὁ Λακεδαιμόνιος παρατυ-
χῶν, καὶ θεσπόμενος τὸ τέρας, συνεβούλευε Ἱπποκρά-
τει, πρῶτα μὲν γυναῖκα τεκνοποιὸν μὴ ἀγεσθαι εἰς τὰ 10
οἰκία· εἰ δὲ τυγχάνει ἔχων, δεύτερα τὴν γυναῖκα ἐκ-
πέμπειν· καὶ εἰ τίς οἱ τυγχάνει ἐὼν παῖς, τοῦτον ἀπεί-
πασθαι. οὕκων, ταῦτα παραινέσαντος Χίλωνος, πείθε-

factum est, ut Pelasgicum genus, barbarum quum
esset, numquam magnos fecerit profectus.

(59.) Horum igitur populorum *Atticum* quidem
rescivit Croesus occupatum distractumque teneri a
PISISTRATO, Hippocratis filio, qui ea tempestate
tyrannus erat Atheniensium. Hippocrati enim, quum
esset privatus spectaretque Olympia, ingens oblatum
prodigium fuerat. Sacra quum fecisset, in propinquo
stantes lebetes, carnibus et aquâ repleti, absque igne
fervere coeperant et exundare. Itaque Chilon Lace-
daemonius, qui forte aderat prodigiumque erat con-
spicatus, suavit Hippocrati, primum quidem, *ne do-
mum duceret uxorem ex qua liberos procrearet: sin
iam haberet, secundo loco, ut repudiaret uxorem;
filiumque, si forte ei iam natus esset, abdicaret.*

σθαι θέλειν τὸν Ἱπποκράτεια. γενέσθαι οἱ μετὰ ταῦτα
 15 τὸν Πεισίστρατον τοῦτον, ὃς, στασιαζόντων τῶν παρά-
 λων καὶ τῶν ἐκ τοῦ πεδίου Ἀθηναίων, καὶ τῶν μὲν προ-
 στεῶτος Μεγακλέος τοῦ Ἀλκμαίωνος, τῶν δὲ ἐκ τοῦ
 πεδίου Λυκούργου Ἀριστολαΐδew, καταΦρονήσας τὴν
 τυραννίδα, ἤγειρε τρίτην στάσιν. συλλέξας δὲ στασιώ-
 20 τας, καὶ τῷ λόγῳ τῶν ὑπερακρίων προστάς, μηχανᾶ-
 ται τοιαύδε τραμάσας ἑαυτὸν τε καὶ ἡμίονους, ἤλασθ
 ἐς τὴν ἀγορὴν τὸ ζεῦγος, ὡς ἐκπεφειγώς τοὺς ἐχθρούς,
 οἱ μιν ἐλαύνοντα ἐς ἀγρὸν ἠβέλησαν ἀπολέσαι δῆθεν·
 ἐδέετό τε τοῦ δήμου Φυλακῆς τινος πρὸς αὐτοῦ κυρῆσαι,
 25 πρότερον εὐδοκιμήσας ἐν τῇ πρὸς Μεγαρέας γενομένῃ
 στρατηγίῃ, Νίσαιάν τε ἐλὼν, καὶ ἄλλα ἀποδεξάμενος
 μεγάλα ἔργα. Ὁ δὲ δῆμος ὁ τῶν Ἀθηναίων ἐξαπατηθεὶς.

Cuius consilio parere nolenti Hippocrati natus post-
 hac est hic Pisistratus; qui in seditione litoralium
 Atheniensium, quibus praeerat Megacles, Alcmaeo-
 nis filius, et campestrium, quibus Lycurgus praece-
 rat Aristolaidae filius, tertiam concitavit factionem,
 tyrannidem adfectans. Contractis enim seditiosis qui
 secum facerent, per caussam tutandi montanos, huius-
 cemodi rem machinatus est. Se ipsum ac mulos quum
 vulnerasset, agitavit iumenta in forum, quasi elapsus
 esset ex inimicorum manibus, qui ipsum rus profici-
 scentem interimere nimirum voluissent; precatusque
 est populum, ut aliquid custodiae ab illo obtineret;
 iam enim prius in existimatione apud populum fuerat,
 quod in bello adversus Megarenses, ipsius ductu ge-
 sto, cepisset Nisaeam, et alia praeclare facta edidis-
 set. Sic deceptus populus Atheniensium adiunxit ei
Herod. T. I. P. I. E

ἔδωκέ οἱ τῶν ἀστῶν καταλέξας ἄνδρας τούτους, οἱ δορυ-
 φόροι μὲν οὐκ ἐγένοντο Πεισιστράτου, κορυνηφόροι δέ.
 ξύλων γὰρ κορύνας ἔχοντες εἶποντό οἱ ὅτισθε. συνεπα- 30
 ναστάντες δὲ οὗτοι ἅμα Πεισιστράτῳ, ἔσχον τὴν ἀκρό-
 πολιν. ἐνθα δὴ ὁ Πεισιστράτος ἦρχε Ἀθηναίων, οὔτε
 τιμὰς τὰς εὐσας συνταράξας, οὔτε θέσμια μεταλλά-
 ξας· ἐπὶ τε τοῖσι κατεστῶσι ἐνεμε τὴν πόλιν, κοσμέων
 60 καλῶς τε καὶ εὖ. Μετὰ δὲ οὐ πολλὸν χρόνον ταῦτό
 φρονήσαντες οἱ τε τοῦ Μεγακλέους στασιῶται καὶ οἱ
 τοῦ Λυκούργου, ἐξελαύνουσί μιν. οὕτω μὲν Πεισιστρά-
 τος ἔσχε τὸ πρῶτον Ἀθήνας, καὶ τὴν τυραννίδα οὐκ α-
 κέρτα ἐρρίζωμένην ἔχων, ἀπέβαλε. οἱ δὲ ἐξελάσαντες 5
 Πεισιστράτον, αὐτίς ἐκ νέης ἐπ' ἀλλήλοισι ἐστασίασαν.
 περιελαυνόμενος δὲ τῇ στάσει ὁ Μεγακλής, ἐπεκηρυ-
 κεύετο Πεισιστράτῳ, εἰ βούλοιτό οἱ τὴν θυγατέρα ἔχειν

delectos viros, qui ut satellites non quidem hastis
 eum stipabant, sed clavis: ligneas enim clavas ge-
 stantes, a tergo eum sequebantur. Iidem vero simul
 cum Pisistrato insurgentes, arcem occuparunt. Inde
 igitur imperio Atheniensium potitus *Pisistratus*, nul-
 lis qui tunc erant magistratibus perturbatis, neque
 legibus mutatis, sed priore statu integro, administra-
 vit civitatem, ac bene recteque ordinavit. (60.) Sed
 haud multo post Megaculis factio, et factio Lycurgi,
 factâ consensuone, eum eiecerunt. Ita Pisistratus, post-
 quam primum Athenas obtinuerat, mox tyrannidem
 nondum satis firmatam rursus amisit. Sed, qui eum
 eiecerant, mox denuo inter se dissidium fecerunt.
 Fatigatus autem seditione Megacles, misso ad Pisi-
 stratum caduceatore, sciscitatus est *velletne filiam*

γυναῖκα ἐπὶ τῇ τυραννίδι. ἐνδεξαμένου δὲ τὸν λόγον καὶ
 10 ὁμολογήσαντος ἐπὶ τούτοις Πεισιστράτου, μηχανῶνται
 δὴ ἐπὶ τῇ κατόδῳ πρῆγμα εὐθέστατον, ὥς ἐγὼ εὐρί-
 σκω, μακρῶ· ἐπεὶ γε ἀπεκρίθη ἐκ παλαιτέρου τοῦ βαρ-
 βάρου ἔθνεος τὸ Ἑλληνικόν, ἐὼν καὶ δεξιότερον, καὶ
 εὐθής ἡλιθίου ἀπηλλαγμένον μᾶλλον· εἰ καὶ τότε γε
 15 οὔτοι ἐν Ἀθηναίοις, τοῖσι πρῶτοις λεγομένοις εἶναι
 Ἑλλήνων σοφίην, μηχανῶνται τοιαύδε. Ἐν τῷ δήμῳ τῷ
 Παιανίῃ ἦν γυνή, τῇ οὐνομα ἦν Φύη, μέγας ἀπὸ
 τεσσέρων πηχέων ἀπολείπουσα τρεῖς δακτύλους, καὶ
 ἄλλως εὐειδής. ταύτην τὴν γυναῖκα σκευάσαντες πανο-
 20 πλῆ, ἐς ἄρμα ἐσβιβάσαντες, καὶ προδέξαντες σχῆμα
 οἷόν τι ἐμελλε εὐπρεπέστατον φανέσθαι ἔχουσα, ἤλαν-
 νον ἐς τὸ ἄστυ, προδρόμους κήρυκας προπέμψαντες, οἱ

suam ducere uxorem, tyrannidis praemio. Quem sermonem ubi admisit Pisistratus, eaque conditione pactionem cum Megacle iniit, machinantur hi ad illum reducendum rem, ut mihi quidem plane videtur, longe stultissimam. Quandoquidem enim iam a priscis inde temporibus a barbarico genere distinctum Graecum fuit, utpote dexterius et a stolidi fauitate magis abhorrens, stultum utique debet videri, usos illos esse tali invento apud Athenienses, qui inter Graecos feruntur sapientiâ principes. Erat in pago Paecianiensi mulier, nomine Phya, quatuor cubitorum staturâ minus tribus digitis, et alioqui formosa. Hanc mulierem quum universâ instruxissent armaturâ, in currumque sustulissent edoctam prius cum adsumere vultus corporisque habitum quo maxime decora esset adparitura, in urbem agunt, praemissis

τὰ ἐντεταλμένα ἡγόρευον ἐς τὸ ἄστυ ἀπικόμενοι, λέγοντες τοιαύδε· „ὦ Ἀθηναῖοι, δέκεσθε ἀγαθῶ νῶν Πεισίστρατον, τὸν αὐτὴ ἡ Ἀθηναίη τιμήσασα ἀνθρώπων 25
„μάλιστα, κατὰγει ἐς τὴν ἐαυτῆς ἀκρόπολιν.“ Οἱ μὲν δὴ ταῦτα διαφοιτέοντες ἔλεγον· αὐτίκα δὲ ἐς τε τοὺς δῆμους Φάτις ἀπίκετο, ὡς Ἀθηναίη Πεισίστρατον κατὰγει· καὶ οἱ ἐν τῷ ἄστει πειθόμενοι τὴν γυναῖκα εἶναι αὐτὴν τὴν θεὸν, προσεύχοντό τε τὴν ἀνθρώπων, καὶ ἐδέ- 30
κοντο τὸν Πεισίστρατον.

- 61 Ἀπολαβὼν δὲ τὴν τυραννίδα τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ ὁ Πεισίστρατος, κατὰ τὴν ὁμολογίην τὴν πρὸς Μεγακλέα γενομένην γαμέει τοῦ Μεγακλέους τὴν θυγατέρα. οἷα δὲ παίδων τέ οἱ ὑπαρχόντων νεηνιέων, καὶ λεγομένων ἐναγέων εἶναι τῶν Ἀλκμαιωνιδέων, οὐ βουλόμενός οἱ γε 5
νέσθαι ἐκ τῆς νεογάμου γυναικὸς τέκνα, ἐμίσγετό οἱ οὐ

qui praecurrerent praeconibus, qui ubi in urbem venissent haec mandata edicerent: *Athenienses, bono animo excipite Pisistratum, quem Minerva ipsa praecipuo inter homines honore prosecuta, in suam reducit arcem!* Hi igitur passim circumeuntes haec praedicaverunt: statimque rumor per pagos manavit, Pisistratum a Minerva reduci; et qui in urbe erant, persuasi hanc mulierem esse ipsam Minervam, adorarunt eam, Pisistratumque receperunt.

(61.) Hunc igitur in modum, quem diximus, recuperatâ tyrannide, *Pisistratus* ex pacto cum Megacle inito filiam Megacelis duxit uxorem. Verum quum et filii essent ei adolescentes, et Alcmaeonidae dicerentur obnoxii esse piaculo, nolens ex novo coniugio liberos suscipere, non uti fas est coibat cum

- κατὰ νόμον. τὰ μὲν νυν πρῶτα ἔκρυπτε ταῦτα ἡ γυνή·
 μετὰ δὲ, εἴτε ἰστορεύσῃ, εἴτε καὶ οὐ, Φράζει τῇ ἑαυτῆς
 μητρὶ ἡ δὲ, τῷ ἀνδρί. τὸν δὲ δεινόν τι ἔσχε, ἀτιμάζε-
 10 σθαι πρὸς Πεισιστράτου. ὀργῇ δὲ, ὡς εἶχε, καταλλάσ-
 σετο τὴν ἔχθρην τοῖσι στασιώτησι. μαθὼν δὲ ὁ Πεισί-
 στρατος τὰ ποιούμενα ἐπ' ἑαυτῷ, ἀπαλλάσσετο ἐκ τῆς
 χώρας τὸ παράπαν. ἀπικόμενος δὲ εἰς Ἐρέτριαν, ἐβου-
 λεύετο ἅμα τοῖσι παισὶ. Ἰππίεω δὲ γνώμῃ νικήσαντος,
 15 ἀνακτᾶσθαι ὀπίσω τὴν τυραννίδα, ἐνθαῦτα ἤγειρον δω-
 τίνας ἐκ τῶν πολίων, αἱ τινὲς σφι προηδέατό κού τι.
 πολλῶν δὲ μεγάλα παρασχόντων χρήματα, Θηβαῖοι
 ὑπερεβάλλοντο τῇ δόσει τῶν χρημάτων. μετὰ δὲ, οὐ πολ-
 λῷ λόγῳ εἰπεῖν, χρόνος διέφυ, καὶ πάντα σφι ἐξήρτυα
 20 εἰς τὴν κάτοδον. καὶ γὰρ Ἀργεῖοι μισθωτοὶ ἀπῆκοντο ἐκ

uxore. Atque id quidem primum celavit mulier : de-
 inde vero, sive interrogata a matre, sive minus, ma-
 tri suae adperuit, atque illa cum marito rem commu-
 nicavit. Megacles vero inique ferens se a Pisistrato
 ludibrio haberi, per iram e vestigio cum adversae
 factionis hominibus, positus inimicitiiis, in gratiam
 rediit. Tum Pisistratus, ubi quid contra se ageretur
 rescivit, prorsus e terrâ Atticâ discessit: et Eretriam
 profectus, ibi cum filiis de rebus suis deliberavit.
 Ubi vincente Hippiae sententiâ, *tyrannidem postli-
 minio occupandam* censentis, munera colligebant ex
 eis civitatibus, quae illos superiori tempore obser-
 vantia quadem erant prosecuti. Quarum quum mul-
 tae magnas conferrent pecunias, Thebani prae cacte-
 ris liberalitate eminuerunt. Posthaec, ut brevi sermo-
 ne absolvam, interiecto tempore, omnia ad reditum

Πελοποννήσου· καὶ Νάξιος σφι ἀνὴρ ἀπιγμένος ἐβελον-
 τῆς, τῷ οὐνομα ἦν Λύγδαμις, προθυμίην πλείστην πα-
 62 ρείχετο, κομίσας καὶ χρήματα καὶ ἄνδρας. Ἐξ Ἐρε-
 τρίας δὲ ὀρμηθέντες, διὰ ἐνδεκάτου ἔτεος ἀπίκοντο ὀπί-
 σω. καὶ πρῶτον τῆς Ἀττικῆς ἰσχουσι Μαραθῶνα. ἐν
 δὲ τούτῳ τῷ χώρῳ σφι στρατοπεδευομένοισι, οἱ τε ἐκ
 τοῦ ἄστεος στασιῶται ἀπίκοντο, ἄλλοι τε ἐκ τῶν δήμων 5
 προσέρρεον, οἷσι ἡ τυραννὶς πρὸ ἐλευθερίας ἦν ἀσπαστό-
 τερον. οὗτοι μὲν δὴ συνηλίζοντο. Ἀθηναίων δὲ οἱ ἐκ τοῦ
 ἄστεος, ἕως μὲν Πεισίστρατος τὰ χρήματα ἤγειρε, καὶ
 μεταῦτις ὡς ἔσχε Μαραθῶνα, λόγον οὐδένα εἶχον. ἐπεὶ
 τε δὲ ἐπύθοντο ἐκ τοῦ Μαραθῶνος αὐτὸν πορεύεσθαι ἐπὶ 10
 τὸ ἄστυ, οὕτω δὴ βοηθέουσι ἐπ' αὐτόν. καὶ οὗτοί τε

eis parata fuere: nam et Argivi mercenarii advene-
 rant ex Peloponneso, et Naxius vir, cui Lygdamis
 nomen, ultro eos convenerat, et quum pecuniis col-
 latis, tum adductis militibus, propensam inprimis
 animi voluntatem probaverat. (62.) Itaque Eretriâ
 profecti, undecimo anno in patriam redierunt, et pri-
 mum in Atticâ terrâ Marathonem occuparunt. Quo
 loco quum castra posuissent, mox partim ex urbe qui
 cum illis sentiebant ad eos conveniebant, partim e
 pagis alii confluebant; quibus regnum libertate erat
 optabilius. Atque ita hi quidem congregabantur.
 Athenienses vero in urbe, quam diu Pisistratus pecu-
 niam cogebat, ac deinde rursus quum Marathonem
 teneret, nullam eius rationem habuerant: sed ubi
 resciverunt, Marathone eum urbem versus movere,
 tum vero ei occurrendum statuerunt. Hi igitur cum
 omniibus copiis adversus redeuntes egressi sunt:

29. 77.

πανστρατιῇ ἦσαν ἐπὶ τοὺς κατιόντας· καὶ οἱ ἀμφὶ Πει-
 σίστρατον, ὡς ὀρμηθέντες ἐκ Μαραθῶνος ἦσαν ἐπὶ τὸ
 ἄστυ, ἐς ταῦτό συνιόντες ἀπικνέονται ἐπὶ Παλληνίδος
 15 Ἀθηναίης ἱρόν, καὶ ἀντία ἔθεντο τὰ ὅπλα. ἐνθαῦτα θείη
 πομπῇ χρεώμενος παρίσταται Πεισιστράτῳ Ἀμφίλυτος
 ὁ Ἀκαρνάν, χρησματολόγος ἀνὴρ, ὅς οἱ προσίων χρεῶ ἐν
 ἑξαμέτρῳ τόνω, τάδε λέγων·

Ἐρρίπται δ' ὁ βόλος, τὸ δὲ δίκτυον ἐκπεπέτασται·

20 θῦνοι δ' οἰμήσουσι σεληναίης διὰ νυκτός.

Ὁ μὲν δὴ οἱ ἐνθεάζων χρεῶ τάδε· Πεισίστρατος δὲ, συλ- 63
 λαβὼν τὸ χρηστήριον, καὶ Φὰς δέκεσθαι τὸ χρηστὸν,
 ἐπῆγε τὴν στρατὴν. Ἀθηναῖοι δὲ οἱ ἐκ τοῦ ἄστεος πρὸς
 ἄριστον τετραμμένοι ἦσαν δὴ τηνικαῦτα· καὶ μετὰ τὸ
 5 ἄριστον μετεξέτεροι αὐτῶν, οἱ μὲν, πρὸς κύβους, οἱ δὲ,

LXII. 17. Ἀκαρνάν) Rectius Ἀχαρνῆς, Acharnensis.

simulque Pisistratus et qui cum eo erant, ut Mara-
 thone profecti contra urbem ivere, illis occurrentes
 ad templum pervenerunt Pallenidos Minervae, ibique
 castra ex adverso posuerunt. Ibi tum divinitus missus
 adstitit Pisistrato Amphilytus Acarnan, [*sive potius*
 Acharnensis,] vir vaticinia edere doctus; qui illum
 adiens, hexametro tenore vaticinium edidit his verbis:

Iactum est verriculum nunc, est tibi rete repa-
sum:

nocte aderunt thynni claro sub sidere lunae.

(63.) Sic ille divino adflatu concitatus cecinit:
 Pisistratus vero, percepto oraculo, accipere se omen
 dicens, exercitum in hostes duxit. Athenienses autem
 urbani per id tempus ad prandium se converterant,
 et a prandio alii ad tesserarum ludum, alii ad som-

πρὸς ὕπνον. οἱ δὲ ἀμφὶ Πεισίστρατον ἐσπεσόντες, τοὺς Ἀθηναίους τρέπουσι. Φευγόντων δὲ τούτων, βουλὴν ἐν-
 θαῦτα σοφωτάτην Πεισίστρατος ἐπιτεχνᾷται, ὅπως
 μὴτε ἀλισθεῖεν ἔτι οἱ Ἀθηναῖοι, διεσκεδασμένοι τε εἶεν.
 ἀναβιβάσας τοὺς παῖδας ἐπὶ ἵππους, προέπεμπε· οἱ 10
 δὲ καταλαμβάνοντες τοὺς Φεύγοντας, ἔλεγον τὰ ἐντε-
 ταλμένα ὑπὸ Πεισιστράτου, θαρσέειν τε κελεύοντες,
 64 καὶ ἀπιέναι ἕκαστος ἐπὶ τὰ ἑαυτοῦ. Πειθομένων δὲ
 τῶν Ἀθηναίων, οὕτω δὴ Πεισίστρατος τὸ τρίτον σχῶν
 Ἀθήνας, ἐρρίξωσε τὴν τυραννίδα ἐπικουροῖσι τε πολλοῖσι,
 καὶ χρημάτων συνόδοισι, τῶν μὲν, αὐτόθεν, τῶν δὲ, ἀπὸ
 Στρυμόνος ποταμοῦ συνιόντων· ὁμήρους τε τῶν παρα- 5
 μενάντων Ἀθηναίων καὶ μὴ αὐτίκα Φυγόντων παῖδας
 λαβὼν, καὶ καταστήσας ἐς Νάξον· (καὶ γὰρ ταύτην
 ὁ Πεισίστρατος κατεστρέψατο πολέμῳ, καὶ ἐπέτρεψε

num. Hos igitur Pisistratus cum suis, facto impetu, in fugam vertit. Qui dum profugiant, ibi tum prudentissimo consilio usus est Pisistratus, quo minus ordines redintegrent Athenienses, sed dispersi manerent. Filios suos equis impositos praemisit; qui consecuti fugientes, Pisistrati verbis *bono animo esse iuberent, et ad sua quemque abire.* (64.) Ita, dicto parentibus Atheniensibus, *Pisistratus* tertio potitus Athenis, tyrannidem firmavit quum auxiliaribus multis, tum pecuniarum redditibus, quae partim ex ipsa regione, partim a Strymone fluvio cogeabantur. Filios quoque eorum Atheniensium, qui restiterant, nec e vestigio fugam capessiverant, obsidum loco captos Naxum transtulit: nam etiam hanc Pisistratus bello subegerat, et Lygdamidi tradiderat administrandam.

Λυγδάμι) πρὸς γε ἔτι τούτοις, τὴν νῆσον Δῆλον κα-
 10 θήρας ἐκ τῶν λογίων. καθήρας δὲ ᾧδε. ἐπ' ὅσον ἔπο-
 ψις τοῦ ἱοῦ· εἶχε, ἐκ τούτου τοῦ χώρου παντὸς ἐξορύξας
 τοὺς νεκροὺς, μετεφέρει εἰς ἄλλον χώρον τῆς Δήλου.
 καὶ Πεισίστρατος μὲν ἐτυράννευ Ἀθηναίων· Ἀθηναίων
 δὲ οἱ μὲν ἐν τῇ μάχῃ ἐπεπτώκεσαν, οἱ δὲ αὐτῶν μετὰ
 15 Ἀλκμαιωνίδεω ἐφύγον ἐκ τῆς οἰκῆς.

Τοὺς μὲν νυν Ἀθηναίους τοιαῦτα τὸν χρόνον τοῦτον 65
 ἐπυνθάνετο ὁ Κροῖστος κατέχοντα· τοὺς δὲ Λακεδαιμο-
 νίους ἐκ κακῶν τε μεγάλων πεφυγέτας, καὶ ἔοντας
 ἤδη τῷ πολέμῳ κατυπετέρους Τεγεατῶν. ἐπὶ γὰρ
 5 Λέοντος βασιλεύοντος καὶ Ἡγησικλέος ἐν Σπάρτῃ, τοὺς
 ἄλλους πολέμους εὐτυχέοντες αἱ Λακεδαιμόνιοι, πρὸς
 Τεγεάτας μόνους προσέπταιον. τὸ δὲ ἔτι πρότερον τού-
 των, καὶ κακονομώτατοι ἦσαν σχεδὸν πάντων Ἑλλήνων,

Ad haec Delum insulam ex oraculi responso expiavit.
 Expiavit autem hoc modo: quousque prospectus tem-
 pli pertinet, ex tota ea regione effodienda cadavera
 curavit, et in alium insulae locum transferenda. Ita
 Pisistratus Athenis regnabat: Atheniensium autem
 alii in praelio ceciderant, alii cum Alcmaeonida e
 patria terra profugerunt.

(65.) Talem igitur rerum statum per id tempus
 apud Athenienses obtinere audiverat CROESUS. Lace-
 daemonios vero rescivit, magnis malis defunctos,
 bello iam superiores esse Tegeatis. Quippe, regnan-
 tibus Spartaе Leone et Hegesicle, quum caeteris in
 bellis feliciter rem gessissent Lacedaemonii, a Tegea-
 tis solis cladem acceperant. Ac superioribus quidem
 temporibus et inter se invicem legibus usi erant pes-

κατά τε σφέας αὐτοὺς, καὶ ξείνοισι ἀπρόσμικτοι. με-
τέβαλον δὲ ὧδε εἰς εὐνομήην. Λυκούργου, τῶν Σπαρ- 10
τητέων δοκίμου ἀνδρὸς, ἐλθόντος εἰς Δελφοὺς ἐπὶ τὸ
χρηστήριον, ὡς ἐσήϊε εἰς τὸ μέγαρον, εὐθὺς ἡ Πυθίη λέ-
γει τὰδε·

Ἦκεις, ὦ Λυκούργε, ἐμὸν ποτὶ πίονα νηὸν,
Ζηνὶ Φίλος, καὶ πᾶσιν Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσι. 15
διζῶ ἢ σε θεὸν μαντεύσομαι, ἢ ἄνθρωπον.

ἀλλ' ἔτι καὶ μᾶλλον θεὸν ἔλπομαι, ὦ Λυκούργε.

Οἱ μὲν δὴ τινες πρὸς τούτοις λέγουσι καὶ φράσαι αὐ-
τῷ τὴν Πυθίην τὸν νῦν κατεστεῶτα κόσμον Σπαρτιήτησι.
ὡς δ' αὐτοὶ Λακεδαιμόνιοι λέγουσι, Λυκούργον ἐπιτρο- 20
πέυσαντα Λεωβάτῳ, ἀδελφιδέου μὲν ἑωυτοῦ, βασι-
λεύοντος δὲ Σπαρτιητέων, ἐκ Κρήτης ἀγαγέσθαι ταῦ-

simis fere omnium Graecorum, et cum aliis populis
nullum habuerant commercium. Sed leges eorum in
melius mutatae sunt hoc modo. *Lycurgo*, viro inter
Spartanos probato, Delphos ad oraculum profecto,
simulatque penetrare ingressus est, protinus Pythia
haecce profatur:

*Ad mea venisti praepingula templa, Lycurge,
grate Iovi et cunctis qui tecta tuentur Olympi.*

*Ambigo, te - ne deum iam nunc, homineswe,
salutem:*

sed multo magis esse deum te credo, Lycurge.

Nonnulli praeter haec aiunt Pythiam eidem leges
etiam et instituta ea tradidisse, quae nunc apud Spar-
tanos obtinent. At Lacedaemonii ipsi narrant, *Ly-*
curgum, quum fuisset tutor filii fratris sui *Leobotae*,
Spartanorum regis, e *Creta* haec adtulisse. Simulat-

τα. ὡς γὰρ ἐπετρόπευσε τάχιστα, μετέστησε τὰ νόμι-
μα πάντα, καὶ ἐφύλαξε ταῦτα μὴ παραβαίνειν. μετὰ
25 δὲ, τὰ ἐς πόλεμον ἔχοντα, ἐνωμοτίας καὶ τριηκάδας καὶ
συσσίτια, πρὸς τε τούτοις τοὺς ἐφόρους καὶ γέροντας
ἔσθησε Λυκοῦργος. Οὕτω μὲν μεταβαλόντες εὐνομή- 66
θησαν. τῷ δὲ Λυκούργῳ τελευτήσαντι ἱρὸν εἰσάμενοι,
σέβονται μεγάλως. οἷα δὲ ἐν τε χώρῃ ἀγαθῇ, καὶ πλή-
θει οὐκ ὀλίγων ἀνδρῶν, ἀνά τε ἔδραμον αὐτίκα, καὶ
5 εὐβηνήθησαν. καὶ δὴ σφι οὐκέτι ἀπέχρα ἡσυχίην ἄγειν,
ἀλλὰ καταφρονήσαντες Ἀρκάδων κρείσσονες εἶναι, ἐχρη-
στηριάζοντο ἐν Δελφοῖσι ἐπὶ πάσῃ τῇ Ἀρκάδων χώρῃ.
ἡ δὲ Πυθίῃ σφι χρεῶν τάδε·

Ἀρκαδίην μ' αἰτεῖς; μέγα μ' αἰτεῖς· οὐ τοι δώσω.
10 πολλοὶ ἐν Ἀρκαδίῃ βαλανηφάγοι ἄνδρες ἔασι,

que enim tutor factus est, omnia iura immutavit,
operamque dedit ne quis ea quae ab ipso constituta
essent transgrederetur. Deinde quae ad bellum per-
tinent ordinavit, enomotias, triacadas et syssitia: ad
haec ephoros et senatores instituit Lycurgus. (66.)
Ita igitur legibus institutisque in melius mutatis usi
sunt Lacedaemonii: vita autem functo Lycurgo tem-
plum statuerunt, et magnopere eundem colunt. Tum
vero bonitate soli et cultorum frequentia factum est,
ut brevi incrementum caperent, opibusque augeren-
tur. Iamque quietem agere non contenti, quum Ar-
cadibus praestantiores esse arbitrantur, de universa
Arcadum regione oraculum Delphis consuluerunt.
Quibus Pythia haecce respondit:

*Me petis Arcadiam? Magnum petis: haud tibi
tradam.*

Multi apud Arcadiam vescentes glande viri sunt,

οἱ σ' ἀποκαλύσουσιν. ἐγὼ δέ τοι οὐ τι μεγαίρω
 δώσω τοι Τεγέην ποσσίκροτον ὀρχήσασθαι,
 καὶ καλὸν πεδίων σχοίνῳ διαμετρήσασθαι.

Ταῦτα ὡς ἀπενειχθέντα ἤκουσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, Ἀρ-
 κάδων μὲν τῶν ἄλλων ἀπείχοντο· οἱ δὲ, πέδας Φερό- 15
 μνοι, ἐπὶ Τεγεήτας ἐστρατεύοντο, χρησμῶ κιβδήλων
 πίσυνοι, ὡς δὴ ἐξανδραποδιούμενοι τοὺς Τεγεήτας. ἐσ-
 σωθέντες δὲ τῇ συμβολῇ, ὅσοι αὐτέων ἐζωγρήθησαν, πέ-
 δας τε ἔχοντες τὰς ἐφέροντο αὐτοῖ, καὶ σχοίνῳ διαμε-
 τρησάμενοι τὸ πεδίων τὸ Τεγεητέων, ἐργάζοντο. αἱ δὲ 20
 πέδαι αὗται, ἐν τῇσι ἐδεδέατο, ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἦσαν
 σῶαι ἐν Τεγέῃ, περὶ τὸν νηὸν τῆς Ἀλέης Ἀθηναίης κρε-
 μάμεναι.

67 Κατὰ μὲν δὴ τὸν πρότερον πόλεμον συνεχέως αἰεὶ

*qui te reiiciunt. Nec vero invidero prorsus :
 saltandam Tegeam plantâ plaudente daturus,
 utque queas campum metiri fune feracem.*

Quod responsum ubi acceperunt Lacedaemonii, a cae-
 teris quidem abstinuerunt Arcadibus, Tegeatis vero
 bellum intulerunt, compedes secum ferentes; vide-
 licet captioso oraculo freti, tamquam redacturi Tegea-
 tas in servitutem. Verum praelio victi, quicumque
 eorum vivi sunt capti, hi eisdem compedibus vincti,
 quas ipsi secum adtulerant, campumque Tegeatarum
 fune metientes, opus facere sunt coacti. Compedes
 autem illae, quibus hi vincti erant, ad meam usque
 aetatem Tegeae servatae sunt, circa Minervae Aleae
 templum suspensae.

(67.) Ita quidem priore bello infelicitèr semper

- κακῶς ἀέθλεον πρὸς τοὺς Τεγεήτας. κατὰ δὲ τὸν κατὰ
 Κροῖσον χρόνον, καὶ τὴν Ἀναξανδρίδεω τε καὶ Ἀρίστω-
 νος βασιλίην ἐν Λακεδαίμονι, ἥδη οἱ Σπαρτιῆται κα-
 5 τυπέρτεροι τῷ πολέμῳ ἐγεγόνεσαν, τρόπῳ τοιῷδε γε-
 νόμενοι. ἐπειδὴ αἰεὶ τῷ πολέμῳ ἐσσοῦντο ὑπὸ Τεγεη-
 τῶν, πέμψαντες Θεοπρόπους εἰς Δελφοὺς, ἐπειρώτεον,
 τίνα αὖ Θεῶν ἰλασάμενοι, κατύπερθε τῷ πολέμῳ Τε-
 γεητῶν γενοίατο. ἡ δὲ Πυθίη σφι ἔχρησε, τὰ Ὁρέ-
 10 στεω τοῦ Ἀγαμέμνονος ὅστέα ἐπαγαγομένους. ὥς δὲ
 ἀνευρεῖν οὐκ οἶοί τε ἐγινέατο τὴν θήκην τοῦ Ὁρέστεω,
 ἐπεμπον αὐτὶς τὴν εἰς Θεὸν ἐπειρησομένους τὸν χρόνον ἐν
 τῷ κέοιτο ὁ Ὁρέστης. εἰρωτῶσι δὲ ταῦτα τοῖσι Θεοπρό-
 ποιςι λέγει ἡ Πυθίη τάδε·
- 15 Ἔστι τις Ἀρκადίης Τεγέη λευρῷ ἐνὶ χώρῳ,
 ἐνθ' ἀνεμοὶ πνέουσιν δύο κρατερῆς ὑπ' ἀνάγκης,

pugnauerant cum Tegeatis : sed Croesi aetate, regnum
 Lacedaemone tenentibus Anaxandrida et Aristone, su-
 periores iam bello fuerant Spartani, idque tali ratione
 erant consecuti. Quum in bello numquam non supe-
 rarentur a Tegeatis, missis Delphos consultoribus
 sciscitati sunt oraculum, *quemnam deorum placarent, ut bello superiores Tegeatis essent futuri.*
 His Pythia respondit, *tum futuros, quum ossa Orestis, filii Agamemnonis, Spartam adtulissent.*
 At loculum Orestis postquam reperire nullo pacto
 potuerunt, rursus ad Deum mittunt sciscitatu-
 ros, *quonam loco situs Orestes esset?* Id interroganti-
 bus haec respondit Pythia :

*Est quaedam Arcadiae Tegea in regione patenti :
 hic duo flant venti, vi pervehemente citati ;*

καὶ τύπος ἀντίτυπος, καὶ πῆμ' ἐπὶ πῆματι κεῖται.
 ἐνθ' Ἀγαμεμνονίδην κατέχει Φυσίζοος αἶα

τὸν σὺ κομισσάμενος, Τεγέης ἐπιτάρροθος ἔσση.

Ὡς δὲ καὶ ταῦτα ἤκουσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἀπείχον 20
 τῆς ἐξευρέσιος οὐδὲν ἔλασσον, πάντα διζήμενοι· ἐς οὗ δὴ
 Λίχης, τῶν ἀγαθοεργῶν καλεομένων Σπαρτιητέων,
 ἀνεῦρε. οἱ δὲ ἀγαθοεργοὶ εἰσὶ τῶν ἀστῶν, ἐξίόντες ἐκ τῶν
 ἱππέων αἰεὶ οἱ πρεσβύτατοι, πέντε ἔτεος ἐκάστου· τοὺς
 δεῖ τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν, τὸν ἂν ἐξίωσι ἐκ τῶν ἱππέων, 25
 Σπαρτιητέων τῷ κοινῷ διαπεμπομένους, μὴ ἐλυνεῖν,
 68 ἄλλους ἄλλη. Τούτων ὦν τῶν ἀνδρῶν Λίχης ἀνεῦρε
 ἐν Τεγέῃ, καὶ συντυχίῃ χρησάμενος καὶ σοφίῃ. εὐούσης
 γὰρ τοῦτον τὸν χρόνον ἐπιμιξίης πρὸς τοὺς Τεγεήτας,
 ἐλθὼν ἐς χαλκήϊον, ἐθηῖτο σίδηρον ἐξελαυνόμενον· καὶ

forma hostis formae, et noxae superindita noxa.
Hic Agamemnonides terrâ omniparente tenetur;
quo tu sublato, Tegeae sperabere victor.

Ubi haec quoque audierunt Lacedaemonii, nihilo magis reperire potuerunt, omnia licet disquirentes: donec tandem Lichas, unus ex iis Spartanis qui *benemeriti* (*Agathoërgi* graece) vocantur, invenit. Sunt autem *Benemeriti*, cives e militiâ equestri egressi, aetate semper maximi, quinque quotannis: qui eo anno, quo ex equitibus exeunt, non debent otium agere, sed rei publicae caussâ Spartanorum alius alio dimittuntur. (68.) Ex horum igitur hominum numero Lichas id quod quaerebatur invenit Tegeae, quum fortunâ usus, tum solertiâ. Nam quum eo tempore ius commercii esset Lacedaemoniis cum Tegeatis, intrans ille Tegeae in ferrariam officinam, specta-

5 ἐν θάσματι ἦν, ὁρέων τὸ ποιούμενον. μαθὼν δὲ μιν ὁ
χαλκεὺς ἀποθωμάζοντα, εἶπε παυσάμενος τοῦ ἔργου·
„ Ἡ κοῦ αὖν, ὦ ξεῖνε Λάκων, εἴ περ εἶδες τό περ ἐγὼ,
„ κάρτα αὖν ἐθώμαζες, ὅκου νῦν οὕτω τυγχάνεις θάσμα
„ ποιούμενος τὴν ἐργασίην τοῦ σιδήρου. ἐγὼ γὰρ ἐν τῇδε
10 „ θέλων τῇ αὐτῇ Φρέαρ ποιήσασθαι, οὐρύσσω ἐπέτυχον
„ σορῶ ἐπταπήχει· ὑπὸ δὲ ἀπιστίας μὴ μὲν γενέσθαι
„ μηδαμᾶ μέζοντας ἀνθρώπους τῶν νῦν, ἀνῶξα αὐτήν, καὶ
„ εἶδον τὸν νεκρὸν μήκει ἴσον ἔοντα τῇ σορῶ. μετρήσας
„ δέ, συνέχωσα ὀπίσω.“ Ὁ μὲν δὴ οἱ ἔλεγε τὰ περ
15 ὀπάπее· ὁ δὲ, ἐνώσας τὰ λεγόμενα, συνεβάλλετο τὸν
Ὀρέστεα κατὰ τὸ θεοπρόπιον τοῦτον εἶναι, τῇδε συμ-
βαλλόμενος· τοῦ χαλκεὺς δύο ὁρέων φύσας, τοὺς ἀνέ-
μους εὗρισκε ἔοντας· τὸν δὲ ἄκμονα καὶ τὴν σφύραν, τὸν

bat ibi procudendi ferri rationem, mirabaturque id quod fieri videbat. Cuius admirationem animadvertens faber, cessans ab opere ait: *Profecto magis quodammodo, hospes Lacon, miratus fuisses, si id quod ego vidi, tu vidisses, qui nunc fabricationem ferri ita admiraris. Hac ipsa enim in aula puteum quum facere voluissem, fodiendo incidi in loculum septem cubitorum. Ego vero, quum persuadere omnino mihi non potuissem, fuisse umquam maiores quam nunc sunt homines, aperui loculum, et vidi cadaver eadem cum loculo longitudine: cuius postquam mensuram cepi, rursus terrā loculum obrui. Haec illo quae viderat referente, Lichas narrata animo volvens, coniectabat esse hunc Orestem, quem oraculum dixisset. Coniectabat autem hac ratione. Duos videns fabri ferrarii folles, hos esse ventos illos*

τε τύπον καὶ τὸν ἀντίτυπον· τὸν δὲ ἐξελαυνόμενον σίδηρον, τὸ πῆμα ἐπὶ πῆματι καίμενον· κατὰ τοιόνδε τι εἰκάζων, 20 ὡς ἐπὶ κακῷ ἀνθρώπου σιδήρος ἀνεύρηται. Συμβαλλέμενος δὲ ταῦτα, καὶ ἀπελθὼν εἰς Σπάρτην, ἔφραζε Λακεδαιμονίοισι πᾶν τὸ πρῆγμα. οἱ δὲ, ἐκ λόγου πλαστοῦ ἐπενείκαντές οἱ αἰτίνην, εἰδῶσαν. ὁ δὲ, ἀπικόμενος εἰς Τεγέην, καὶ φράζων τὴν ἑαυτοῦ συμφορὴν πρὸς τὸν 25 χαλκία, ἐμαυτοῦ παρ' οὐκ ἐκδιδόντος τὴν αὐλήν. χρόνῳ δὲ ὡς ἀνέγνωσε, ἐνοικίσθη. ἀνορύξας δὲ τὸν τάφον, καὶ τὰ ὅστέα συλλέξας, οἶχeto φέρων εἰς Σπάρτην. καὶ ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου, ὅπως ἐπιπυρώατο ἀλλήλων, πολλῶ κατυπέρτεροι τῷ πολέμῳ ἐγίνοντο οἱ Λακεδαι- 30 μόνιοι· ἥδη δὲ σφι καὶ ἡ πολλὴ τῆς Πελοποννήσου ἦν κατεστραμμένη.

reperiebat: incudem vero et malleum, formam (*sive* ictum) et formae (*sive* ictus) repercussionem: pro-
cuscum vero ferrum, noxam superinditam noxae;
quod quidem ex ea coniectabat ratione, quod in
noxam hominis inventum esset ferrum. Quae quum
ita ille coniectasset, Spartam abiit, totamque rem La-
cedaemoniis exposuit. Tum illi ex composito fictum
crimen homini inferentes, exilio eundem mulcant.
Qui Tegeam profectus, calamitatem suam retulit fa-
bro, cum eoque egit ut aulam sibi elocaret: cui diu
quidem reluctanti quum ad extremum persuasisset,
inibi habitavit; moxque effosso sepulcro ossa collegit,
Spartamque remigrans transportavit. Quo ex tem-
pore, quoties vires suas invicem tentarunt, semper
superiores bello excessere Lacedaemonii: eisdemque
iam maior etiam pars Peloponnesi erat subiecta.

ΤΑΥΤΑ δὲ ὦν πάντα πυνθανόμενος ὁ Κροῖσος, 69
 ἔπεμπε εἰς Σπάρτην ἀγγέλους δῶρά τε φέροντας, καὶ
 δεησομένους συμμαχίης, ἐντειλάμενός τε τὰ λέγειν χρῆν.
 αἱ δὲ, ἐλθόντες ἔλεγον· „Ἐπεμψε ἡμέας Κροῖσος ὁ
 5 „Λυδῶν τε καὶ ἄλλων ἐθνέων βασιλεὺς, λέγων τὰδε·
 „ὦ Λακεδαιμόνιοι, χρήσαντος τοῦ Θεοῦ τὸν Ἕλληνα
 „Φίλον προσθέσθαι, ὑμέας γὰρ πυνθάνομαι προστά-
 „ναι τῆς Ἑλλάδος, ὑμέας ὦν κατὰ τὸ χρηστήριον
 „προσκαλέομαι, Φίλος τε θέλων γενέσθαι καὶ σύμ-
 10 „μαχος ἄνευ τε δόλου καὶ ἀπάτης.“ Κροῖσος μὲν δὲ
 ταῦτα δι' ἀγγέλων ἐπεκηρυκεύετο. Λακεδαιμόνιοι δὲ,
 ἀκηκοότες καὶ αὐτοὶ τὸ Θεοπρόπιον τὸ Κροίσῳ γεγόμενον,
 ἡσθησάν τε τῇ ἀφίξει τῶν Λυδῶν, καὶ ἐποίησαντο ὅρ-
 κια ξεινίης περὶ καὶ ξυμμαχίης· καὶ γὰρ τινες αὐτοὺς
 15 εὐεργεσίαι εἶχον ἐκ Κροίσου πρότερον ἔτι γεγονῆναι. πέμ-

(69.) Haec igitur cuncta quum Croesus comperisset, legatos Spartam misit dona ferentes, societatemque petentes; quibus quae dicerent mandavit. Qui ubi advenere, his usi sunt verbis: *Misit nos Croesus, Lydorum rex aliorumque populorum, haec dicens: O Lacedaemonii, quoniam deus me per oraculum monuit, ut Graecum adsciscerem socium, vos audio principatum tenere Graeciae, vos idcirco ex oraculi mandato invito, amicus esse cupiens et socius absque dolo et fraude.* Haec Croesus per legatos nunciavit. Quorum aduentu gavisii Lacedaemonii, qui et ipsi oraculum Croeso editum cognoverant, hospitium et societatem pacto foedere cum eo contraxerunt; nam et antea iam beneficia nonnulla Croesi in illos exstiterant. Sardes enim
Herod. T. I. P. I. F

ψαντες γὰρ οἱ Λακεδαιμόνιοι εἰς Σάρδεις, χρυσὸν ᾠνέον-
 το, εἰς ἀγάλμα βουλόμενοι χρήσασθαι, τοῦτο τὸ νῦν τῆς
 Λακωνικῆς ἐν Θέρνακι ἴδρυται Ἀπόλλωνος· Κροῖσος δὲ
 70 σφι ᾠνεομένοισι ἔδωκε δατίνην. Τούτων τε ᾧν εἵνεκεν
 οἱ Λακεδαιμόνιοι τὴν συμμαχίην ἐδέξαντο, καὶ ὅτι ἐκ
 πάντων σφέας προκρίνας Ἕλληνας, αἰρέετο Φίλους. καὶ
 τοῦτο μὲν, αὐτοὶ ἔσαν ἐτοῖμοι ἐπαγγεῖλαντι· τοῦτο δὲ,
 ποιησάμενοι κρητῆρα χάλκεον, ζωδίων τε ἕξωθεν πλή- 5
 σαντες περὶ τὸ χεῖλος, καὶ μεγάθει τριηκοσίους ἀμφο-
 ρέας χωρέοντα ἄγον, δῶρον βουλόμενοι ἀντιδοῦναι Κροί-
 σω. οὗτος ὁ κρητὴρ οὐκ ἀπίκετο εἰς Σάρδεις, δι' αἰτίας
 διφασίας λεγομένας τάσδε· οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι λέ-
 γουσι, ὡς ἐπεὶ τε ἀγόμενος εἰς τὰς Σάρδεις ὁ κρητὴρ ἐγί- 10
 νετο κατὰ τὴν Σαμίνην, πυθόμενοι Σάμιοι ἀπελοίατο
 αὐτὸν, νηυσὶ μακρῇσι ἐπιπλάσαντες. αὐτοὶ δὲ Σάμιοι

quum misissent Lacedaemonii ad emendum aurum,
 quo usuri erant in statuam, hanc quae Apollini po-
 sita nunc est in Thornace Laconiae, Croesus illud
 emturis dono dederat. (70.) Quum hanc igitur ob-
 caussam, tum quod ipsos reliquis omnibus praeferens
 Graecis selegisset amicos, societatem admiserunt La-
 cedaemonii. Ac non modo parati erant denunciante
 mittere auxilia, verum etiam craterem aeneum fabri-
 candum curarunt, multis imagunculis circa exterius
 labium ornatum, ea magnitudine ut trecentas cape-
 ret amphoras, quem ad Croesum miserunt, dono
 hoc illum remuneraturi. Hic vero crater Sardes non
 pervenit, cuius rei causa dupliciter narratur. Lace-
 daemonii quidem aiunt, quum Sardes veheretur cra-
 ter et prope Samum esset, Samios, re cognita, na-

λέγουσι, ὡς ἐπεὶ τε ὑστέρησαν οἱ ἄγοντες τῶν Λακεδαι-
μονίων τὸν κρητῆρα, ἐπυνθάνοντο δὲ Σάρδεις τε καὶ Κροῖ-
15 σον ἡλωκέναι, ἀπέδοντο τὸν κρητῆρα ἐν Σάμῳ, ἰδιώτας
δὲ ἄνδρας πριαμένους ἀναβείναι μὴ ἐς τὸ Ἡραῖον τά-
χα δὲ ἂν καὶ οἱ ἀποδόμενοι λέγοιεν, ἀπικόμενοι ἐς
Σπάρτην, ὡς ἀπαιρεθείησαν ὑπὸ Σαμίων. κατὰ μὲν
νυν τὸν κρητῆρα οὕτως ἔσχε.

Κροῖσος δὲ ἁμαρτῶν τοῦ χρησμοῦ, ἐποίηετο στρατηγὴν 71
ἐς Καππαδοκίην, ἐλπίσας καταρῆσειν Κῦρόν τε καὶ
τὴν Περσέων δύναμιν. παρασκευαζομένου δὲ Κροίσου
στρατεύεσθαι ἐπὶ Πέρσας, τῶν τις Λυδῶν, νομιζόμε-
5 νος καὶ πρόσθεν εἶναι σοφός, ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς γνώμης
καὶ τὸ κάρτα οὐνομα ἐν Λυδοῖσι ἔχων, συνεβούλευσε
Κροίσῳ τάδε· (οὐνομά οἱ ἦν Σάνδανις) „ὦ βασιλεῦ,

vibus longis advectos, eum intercepisse. Ipsi vero
Samii aiunt, Lacedaemonios craterem advehentes,
quum sero venissent, et Sardes expugnatas regemque
captum esse comperissent, craterem in Samo insula
vendidisse, privatosque homines suo aere emtam in
Iunonis templo consecrassse: fortasse autem hos, qui
eum vendiderant, Spartam reversos, dixisse fuisse
illum a Samiis vi ablatum. Ac de cratere quidem ita
res se habet.

(71.) CROESUS vero, quum ab oraculi sententia ab-
errasset, Cappadociam bello invasit, Cyrum et Per-
sarum potentiam eversurum se sperans. Dum vero bel-
lum adversus Persas Croesus parabat, Lydorum ali-
quis, qui et iam ante habitus erat sapiens, et ab hac,
quam tunc dixit, sententiâ vel maxime etiam nomen
est adeptus, (Sandanis homini nomen erat) his ver-

„ἐπ' ἀνδρας τοιούτους στρατεύεσθαι παρασκευάζει, οἱ
 „σκυτίνας μὲν ἀναξυρίδας, σκυτίνην δὲ τὴν ἄλλην ἐσθῆ-
 „τα φορέουσι· σιτέονται δὲ οὐκ ὅσα ἐθέλουσι, ἀλλ' 10
 „ὅσα ἔχουσι, χῶρην ἔχοντες τρηχέην· πρὸς δὲ, οὐκ
 „οἶνω διαχρέονται, ἀλλὰ ὑδροποτέουσι· οὐ σῦκα δὲ
 „ἔχουσι τρώγειν, οὐκ ἄλλο ἀγαθὸν οὐδέν. τοῦτο μὲν
 „δὴ, εἰ νικήσεις, τί σφεας ἀπαιρήσεις, τοῖσί γε μὴ ἐστὶ
 „μῆδέν; τοῦτο δὲ, ἣν νικήθῃς, μάθε ὅσα ἀγαθὰ ἀπο- 15
 „βαλέεις. γευσάμενοι γὰρ τῶν ἡμετέρων ἀγαθῶν, πε-
 „ρίεζονται, οὐδὲ ἀπωστοὶ ἔσονται. ἐγὼ μὲν νυν θεοῖσι
 „ἔχω χάριν, οἱ οὐκ ἐπὶ νόον ποιεοῦσι Πέρσῃσι στρα-
 „τεύεσθαι ἐπὶ Λυδούς.“ Ταῦτα λέγων, οὐκ ἐπείθε
 τὸν Κροῖσον. Πέρσῃσι γὰρ, πρὶν Λυδούς καταστρέψα- 20
 72 σθαι, ἦν οὔτε ἄβρον, οὔτε ἀγαθὸν οὐδέν. Οἱ δὲ Καπ-

bis Croesum admonuit: *O rex, inquit, tales adver-*
sus homines tu bellum paras, qui coriacea subliga-
cula et ex corio reliquam vestem gestant: qui co-
medunt non quantum volunt, sed quantum habent,
aspero solo utentes: adhaec non vino utuntur, sed
aquam bibunt: non ficos habent quas comedant,
nec aliud bonum ullum. Hos igitur sive viceris,
quid eis auferes, nihil habentibus? sin victus fue-
ris, vide quot quantaque bona sis amissurus. No-
stra enim bona postquam degustaverint, nolent ea
e manibus dimittere, neque se abigi patientur.
Equidem nunc diis habeo gratias, quod Persis non
in animum inducunt bello invadere Lydos. Haec
 ille dicens, Croeso non persuasit: [quamvis vere
 dicta:] etenim Persis, priusquam Lydos subegissent,
 nihil delicati, nihil boni fuerat. (72.) Cappadoces

παδόκαι ὑπὸ Ἑλλήνων Σύριοι ὀνομάζονται· ἔσαν δὲ οἱ Σύριοι οὗτοι, τὸ μὲν πρότερον ἢ Πέρσας ἀρξαι, Μηδων κατήκοι, τότε δὲ Κύρου. ὁ γὰρ οὗτος ἦν τῆς τε
 5 Μηδικῆς ἀρχῆς καὶ τῆς Λυδικῆς ὁ Ἄλυς ποταμός· ὃς ῥέει ἐξ Ἀρμενίου οὗτος διὰ Κιλικίων· μετὰ δὲ, Ματιηνοὺς μὲν ἐν δεξιῇ ἔχει ῥέων, ἐκ δὲ τοῦ ἐτέρου Φρύγας· παραμειβόμενος δὲ τούτους, καὶ ῥέων ἄνω πρὸς βορέην ἀνεμὸν, ἔνθεν μὲν Συρίους Καππαδόκας ἀπέργει,
 10 ἐξ εὐωνύμου δὲ Παφλαγόνας. οὕτω ὁ Ἄλυς ποταμός ἀποτάμνει σχεδὸν πάντα τῆς Ἀσίας τὰ κάτω ἐκ θαλάσσης τῆς ἀντίαν Κύπρου ἐς τὸν Εὐξείνιον πόντον. ἔστι δὲ αὐτὴν οὗτος τῆς χώρας ταύτης ἀπάσης· μῆκος ὁδοῦ, εὐζώνῳ ἀνδρὶ πέντε ἡμέραι ἀναισιμῶνται.
 Ἔστρατεύετο δὲ ὁ Κροῖσος ἐπὶ τὴν Καππαδοκίην τῶν 73
 δε εἰνκαὶ καὶ γῆς ἡμέρῳ, προσκλήσασθαι πρὸς τὴν

illi a Graecis Syrii nominantur. Fuerant autem hi Syrii, priusquam Persae obtinuissent imperium, Medorum potestati subiecti: tunc vero Cyro parebant. Limes enim Medici imperii et Lydici fluvius Halys erat; qui ex Armenio monte ortus per Ciliciam fluit, deinde a dextra Matienos habet, a sinistra Phrygas; quos praeterlapsus versus boream sursum fluens, ab altera parte Syrios Cappadocas, a laeva vero Paphlagonas disiungit. Ita Halys fluvius omnem fere inferiorem disternit Asiam, a mari quod Cypro oppositum est ad Pontum usque Euxinum; estque haec cervix totius huius regionis: longitudinem quod adtinet itineris, expedito viro quinque dies insumuntur.

(73.) Bellum autem Croesus Cappadociae intulit his de caussis: partim quidem potiundae regionis

ἑαυτοῦ μοίρην βουλόμενος· καὶ μάλιστα, τῷ χρηστηρίῳ
 πίσυνος ἔων, καὶ τίσασθαι θέλων ὑπὲρ Ἀστυάγεος Κῦ-
 ρον. Ἀστυάγεα γὰρ, τὸν Κυαξάρειω, ἔοντα Κροίσου 5
 μὲν γαμβρὸν, Μήδων δὲ βασιλῆα, Κῦρος ὁ Καμβύ-
 σεω καταστρεψάμενος εἶχε, γενόμενον γαμβρὸν Κροίσῳ
 ὦδε. Σκυθέων τῶν νομάδων εἴλη ἀνδρῶν στασιάσασα,
 ὑπεξῆλθε εἰς γῆν τὴν Μηδικήν. ἐτυράννευε δὲ τὸν χρόνον
 τοῦτον Μήδων Κυαξάρης, ὁ Φραόρτεω, τοῦ Δηϊόκεω· ὃς 10
 τοὺς Σκύθας τούτους τὸ μὲν πρῶτον περιεῖπε εὖ, ὡς ἔον-
 τας ἰκέτας· ὡς τε δὲ περὶ πολλοῦ ποιούμενος αὐτοὺς,
 παῖδας σφι παρέδωκε τὴν γλῶσσάν τε ἐκμαθεῖν, καὶ
 τὴν τέχνην τῶν τόξων. χρόνου δὲ γενομένου, καὶ αἰεὶ
 Φοιτεόντων τῶν Σκυθέων ἐπ' ἄγρην, καὶ αἰεὶ τι Φερόν- 15
 των, καὶ κοτε συνήνευκε ἐλεῖν σφεας μηδέν· νοστήσαν-
 τας δὲ αὐτοὺς κεινῇσι χερσὶ, ὁ Κυαξάρης (ἦν γὰρ, ὡς

illius desiderio, quam suae adiacere ditioni cupiebat;
 maxime vero, quod oraculo confisus ultionem capere
 de Cyro vellet Astyagis caussâ. Astyagem enim, Cya-
 xaris filium, Croesi adfinem, Mediae regem, *Cyrus*
Cambyasis filius bello victum captumque tenebat. Ad-
 finis autem Croesi factus erat *Astyages* hac ratione.
 Scytharum nomadum turma per seditionem in ter-
 ram Medicam secesserat, quo tempore Medis impera-
 bat *Cyaxares*, Phraortae filius, Deiocis nepos, qui Scy-
 thas istos, ut supplices advenientes, benigne excepe-
 rat. Idem, quum eos magni faceret, pueros eisdem
 tradidit, qui et linguam eorum et sagittandi artem
 addiscerent. Interiecto tempore, quum venatum sem-
 per exirent Scythae, et numquam non aliquid adfer-
 rent, accidit aliquando ut nihil caperent: quos vacuis

διέδεξε, ὄργην ἄκρος) τρηχέως κάρτα περίεσπε αἰκείῃ.
οἱ δὲ, ταῦτα πρὸς Κυαξάρει παθόντες, ὥς τε ἀνάξια
20 σφέων αὐτῶν πεπονθότες, ἐβούλευσαν τῶν παρὰ σφίσι
διδασκομένων παιδῶν ἓνα κατακόψαι· σκευάσαντες δὲ
αὐτὸν ὥσπερ ἐώθεσαν καὶ τὰ θηρία σκευάζειν, Κυα-
ξάρει δοῦναι φέροντες, ὥς ἄγρην δῆθεν· δόντες δὲ, τὴν
ταχίστην κομίζεσθαι παρὰ Ἀλυάττεα τὸν Σαδυάττεω
25 ἐς Σάρδις. ταῦτα καὶ δὴ ἐγένετο. καὶ γὰρ Κυαξάρης
καὶ οἱ παρόντες δαιτυμόνες τῶν κρεῶν τούτων ἐπάσαν-
το· καὶ οἱ Σκύθαι ταῦτα ποιήσαντες, Ἀλυάττεω ἰκέ-
ται ἐγένοντο. Μετὰ δὲ ταῦτα (οὐ γὰρ δὴ ὁ Ἀλυάτ- 74
της ἐξεδίδου τοὺς Σκύθας ἐξαιτέοντι Κυαξάρει) πόλε-
μος τοῖσι Λυδοῖσι καὶ τοῖσι Μῆδοις ἐγεγόνεε ἐπ' ἔτεα
πέντε· ἐν τοῖσι πολλάκις μὲν οἱ Μῆδοι τοὺς Λυδοὺς

LXXIII. 18. ὄργην ἄκρος. *Alit* ὄργην οὐκ ἄκρος, pusillo in-
genio.

manibus reversos Cyaxares, vir (ut tum ostendit) ad
iram praeceps, aspere admodum et contumeliose ac-
cepit. Tum illi, indigne secum actum aegerrime feren-
tes, consilio habito decreverunt unum ex eis pueris,
qui in ipsorum disciplinam dati essent, in frustra con-
cidere, et eodem modo paratum quo ferinam parare
consuevissent, Cyaxari tamquam feram a se captam
adferre, protinusque inde ad Alyatten, Sadyattis filium,
Sardes sese recipere. Atque ita etiam, ut illi decreve-
rant, facta res est. Nam et Cyaxares, et qui cum eo
erant convivae, carnes istas gustarunt; et Scythae,
perpetrato facinore, ad Alyatten supplices venerunt.
(74.) Post haec, quum *Alyattes* repetenti Cyaxari
Scythas tradere nollet, bellum Lydos inter et Medos

ἐνίκησαν, πολλάκις δὲ οἱ Λυδοὶ τοὺς Μήδους ἐν δὲ, 5
καὶ νυκτομαχίην τινὰ ἐποίησαντο. διαφέρουσι δὲ σφι.
ἐπὶ ἴσῃς τὸν πόλεμον, τῷ ἑκτῷ ἔτει συμβολῆς γενομέ-
νης, συνήνεκε ὥς τε, τῆς μάχης συνεστεώσης, τὴν ἡμέ-
ρην ἐξαπίνης νύκτα γενέσθαι. τὴν δὲ μεταλλαγὴν ταύ-
την τῆς ἡμέρης Θαλῆς ὁ Μιλήσιος τοῖσι Ἴωσι προηγό- 10
ρευσε ἔσεσθαι, οὗρον προβέμενος ἐνιαυτὸν τοῦτον, ἐν ᾧ
δὴ καὶ ἐγένετο ἡ μεταβολή. οἱ δὲ Λυδοὶ τε καὶ οἱ Μῆδοι
ἐπεὶ τε εἶδον νύκτα ἀντὶ ἡμέρης γινομένην, τῆς μάχης τε
ἐπαύσαντο, καὶ μᾶλλον τι ἔσπευσαν καὶ ἀμφότεροι
εἰρήνην ἑαυτοῖσι γενέσθαι. οἱ δὲ συμβιβάσαντες αὐτοὺς, 15
ἔσαν οἷδε, Σύννεσις τε ὁ Κίλιξ, καὶ Λαβύνητος ὁ Βα-
βυλώνιος· οὗτοί σφι καὶ τὸ ὄρκιον οἱ σπεύσαντες γενέ-
σθαι ἔσαν, καὶ γάμων ἐπαλλαγὴν ἐποίησαν· Ἀλυσάτ-

gestum est per quinque continuos annos: quo in bello
Medi saepe de Lydis, saepe vero etiam de Medis Lydi
victoriam retulerunt; semel etiam nocturno quodam
praelio dimicarunt. Scilicet pari utrimque fortuna bel-
lum continuantibus accidit sexto anno, ut, postquam
signa contulissent, iamque ferveret pugna, subito dies
in noctem converteretur: quam diei mutationem *Tha-
les* Milesius Ionibus praedixerat, hunc ipsum annum
praeфинiens, quo facta est illa immutatio. Lydi vero
et Medi, quum loco diei subito noctem ingruere viderent,
pugnandi finem fecerunt, et aliquanto etiam
magis utrique componendae paci coeperunt studere.
Auctores vero conventionis hi erant, Syennesis Cilix,
et Labynetus Babylonius; quibus rem urgentibus fa-
ctum est, ut et foedus inter partes pangeretur, et mu-
tuum iungeretur matrimonium: decreverunt quippe,

10 τεα γὰρ ἔγνωσαν δοῦναι τὴν θυγατέρα Ἀρύνην Ἀστυά-
 γει τῷ Κυαξάρει παιδί. ἀνευ γὰρ ἀναγκαίης ἰσχυρῆς
 συμβάσεως ἰσχυραὶ οὐκ ἐθέλουσι συμμένειν. Ὅρκια δὲ
 ποιεῖται ταῦτα τὰ ἔθνη αἰ περ τε Ἕλληνες καὶ πρὸς
 τούτοις, ἐπειὰν τοὺς βραχίονας ἐπιτάμωνται ἐς τὴν
 ὁμοχροίην, τὸ αἷμα ἀναλείχουσι ἀλλήλων.

Τοῦτον δὲ ὦν τὸν Ἀστυάγεα Κύρος, ὄντα ἑαυτοῦ 75
 μητροπάτορα, καταστρεψάμενος ἔσχε δι' αἰτίην τὴν ἐγὼ
 ἐν τοῖσι ὀπίσω λόγοις σημανέω. τὰ Κροῖσος ἐπιμεμ-
 φόμενος τῷ Κύρῳ, ἐς τε τὰ χρηστήρια ἔπεμπε, εἰ
 5 στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας, καὶ δὴ καὶ ἀπικομένου χρησ-
 μοῦ κιβδήλου, ἐλπίσας πρὸς ἑαυτοῦ τὸν χρησμόν εἶναι,
 ἐστρατεύετο ἐς τὴν Περσέων μοῖρην. Ὡς δὲ ἀπῆκετο ἐπὶ
 τὸν Ἄλυν ποταμὸν ὁ Κροῖσος, τὸ ἐνθεῦτεν, ὥς μὲν ἐγὼ
 λέγω, κατὰ τὰς εἰσάσας γεφύρας διεβίβασε τὸν στρα-

ut Alyattes filiam suam Aryenin Astyagi, Cyaxaris filio, daret uxorem. Nam absque firmo necessitudinis vinculo non solent conventiones firmae manere. Fœdus autem sanciant hi populi eodem ritu atque Graeci, nisi quod praeterea brachia incidunt summâ in cute, et sanguinem mutuo lingunt.

(75.) Hunc igitur Astyagen, avum suum maternum, Cyrus regno deiectum in sua potestate tenebat, eam ob causam quam in sequentibus exponam. Quo nomine Croesus ei infensus, ad oracula miserat qui consulerent an bellum Persis inferret; et ambiguum responsum nactus, ratus sibi favere responsum, expeditionem in Persarum ditionem suscepit. Ubi vero ad *Halyn* fluvium pervenit *Croesus*, deinde, ut ego quidem aio, pontibus eis, qui ibi erant, copias

τὸν ὡς δὲ ὁ πολλὸς λόγος Ἑλλήνων, Θαλῆς οἱ ὁ Μι- 10
 λήσιος διεβίβασε. ἀπορέοντος γὰρ Κροίσου ὅπως οἱ δια-
 βήσεται τὸν ποταμὸν ὁ στρατὸς, (οὐ γὰρ δὴ εἶναι καὶ
 τοῦτον τὸν χρόνον τὰς γεφύρας ταύτας,) λέγεται πα-
 ρέοντα τὸν Θαλῆν ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ποιῆσαι αὐτῷ τὸν
 ποταμὸν, ἐξ ἀριστερῆς χειρὸς ρέοντα τοῦ στρατοῦ, καὶ 15
 ἐκ δεξιῆς ρεῖν· ποιῆσαι δὲ ὧδε. ἄνωθεν τοῦ στρατοπέδου
 ἀρξάμενος, διώρυχα βαθύην ὀρύσσειν, ἄγοντα μνηοειδέα,
 ὅπως, ἂν τὸ στρατόπεδον ἰδρυμένον κατὰ νότου λάβει,
 ταύτη κατὰ τὴν διώρυχα ἐντραπόμενος ἐκ τῶν ἀρχαίων
 ρέεθρων, καὶ αὐτὶς παραμειβόμενος τὸ στρατόπεδον, ἐς 20
 τὰ ἀρχαῖα ἐσβάλλοι. ὥς τε, ἐπεὶ τε καὶ ἐσχίσθη τά-
 χιστα ὁ ποταμὸς, ἀμφοτέρῃ διαβατὸς ἐγένετο. οἱ δὲ
 καὶ τὸ παράπαν λέγουσι καὶ τὸ ἀρχαῖον ρέεθρον ἀποξη-
 ρανθῆναι. ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐ προσέμαι· κῶς γὰρ ὀπίσω

traduxit; ut vero vulgo Gracci narrant, Thales eas
 Croeso traduxit Milesius. Dubitante enim rege quo
 pacto flumen transmitterent copiae (necdum enim eo
 tempore pontes hos exstitisse) Thaletem aiunt, cum
 in castris adesset, effecisse ut flumen, quod a laeva
 exercitus fluebat, a dextra etiam flueret. Effecisse au-
 tem aiunt hunc in modum: exorsum ab ea fluvii parte,
 quae supra castra erat, altam effodisse fossam, et lu-
 natâ specie ita duxisse, ut, postquam castra ad flu-
 vium locata circuisset a tergo, flumen illac ex pristino
 alveo per fossam aversum, et castra rursus praeterlap-
 sum, in pristinum alveum influeret. Ita, simulatque
 divisum fuisset flumen, ab utraque parte permeabile
 factum esse: nonnulli vero etiam aiunt, pristinum
 alveum prorsus exaruisse. At mihi quidem hoc non

πορευόμενοι διέβησαν αὐτόν; Κροῖσος δὲ, ἐπεὶ τε διαβάς 76
 σὺν τῷ στρατῷ ἀπίκητο τῆς Καππαδοκίης εἰς τὴν Πτε-
 ρίην καλεομένην· ἡ δὲ Πτέρη ἐστὶ τῆς χώρας ταύτης τὸ
 ἰσχυρότατον, κατὰ Σινώπην πόλιν τὴν ἐν Εὐξείνῳ πόν-
 5 τῷ μάλιστα κη κειμένη· ἐνθαῦτα ἐστρατοπεδεύετο,
 Φθείραν τῶν Συρίων τοὺς κλήρους. καὶ εἶλε μὲν τῶν
 Πτερίων τὴν πόλιν, καὶ ἡνδραποδίσατο· εἶλε δὲ τὰς
 περιοικίδας αὐτῆς πάσας· Συρίους τε, οὐδὲν ὄντας αἰ-
 τίους, ἀναστάτους ἐποίησε. Κῦρος δὲ ἀγέρας τὸν ἑωυτοῦ
 10 στρατὸν, καὶ παραλάβων τοὺς μεταξὺ οἰκέοντας πάν-
 τας, ἡντιοῦτο Κροίσῳ. πρὶν δὲ ἐξελαύνειν ὁρμῆσαι τὸν
 στρατὸν, πέμψας κήρυκας εἰς τοὺς Ἴωνας, ἐπειράτο
 σφείας ἀπὸ Κροίσου ἀπιστάμεναι. Ἴωνες μὲν νυν οὐκ ἐπέ-
 θοντο. Κῦρος δὲ ὡς ἀπίκητο, καὶ ἀντεστρατοπεδεύσατο
 15 Κροίσῳ, ἐνθαῦτα ἐν τῇ Πτέρῃ χώρῃ ἐπειρώατο κατὰ τὸ

persuadent; quo enim modo, quum reversi sunt, flu-
 men transierunt? (76.) *Croesus* igitur, superato
 cum copiis fluvio, in eam Cappadociae partem perve-
 nit, quae *Pteria* nominatur, estque totius huius regionis
 pars validissima; ex adverso fere Sinopes ad Pontum
 Euxinum sita. Ibi castris positis, praedia devastavit
 Syriorum, et oppidum *Pteriorum* cepit, in servitu-
 temque redegit: cunctaque etiam finitima cepit op-
 pida, Syriosque nihil commeritos funditus evertit.
 Tum *Cyrus*, coacto exercitu, adsumtisque omnibus
 qui in medio incolebant, obviam Croeso ivit. Prius-
 quam autem educere institueret copias, caduceatores
 ad Iones misit sollicitandos ut a Croeso deficerent. Et
 Iones quidem non paruerunt: Cyrus vero ut advenit,
 castra Croeso opposuit; et ibidem in terra *Pteria* va-

ἰσχυρὸν ἀλλήλων. μάχης δὲ καρτερῆς γενομένης, καὶ πεισόντων ἀμφοτέρων πολλῶν, τέλος οὐδέτεροι νικήσαντες διέστησαν, νυκτὸς ἐπελθούσης. καὶ τὰ μὲν στρατόπεδα ἀμφοτέρα οὕτως ἠγωνίσατο.

- 77 Κροῖστος δὲ, μεμφθεὶς κατὰ τὸ πλῆθος τὸ ἑαυτοῦ στρατεύμα· ἦν γὰρ οἱ ὁ συμβαλὼν στρατὸς πολλὸν ἐλάσσων ἢ ὁ Κῦρος· τοῦτο μεμφθεὶς, ὥς τῇ ὑστεραίῃ οὐκ ἐπειράτο ἐπιὼν ὁ Κῦρος, ἀπήλυνε εἰς τὰς Σάρδεις, ἐν νόῳ ἔχων, παρακαλίσας μὲν Αἰγυπτίους κατὰ τὸ ὄρκιον, (ἐποίησατο γὰρ καὶ πρὸς Ἀμασιν βασιλεύοντα Αἰγύπτου συμμαχίην πρότερον ἢ περὶ πρὸς Λακεδαιμονίους,) μεταπεμφάμενος δὲ καὶ Βαβυλωνίους, (καὶ γὰρ πρὸς τούτους αὐτῷ ἐπεποιήτο συμμαχίη· ἐτυράννευε δὲ τῶν Βαβυλωνίων τὸν χρόνον τοῦτον Λαβύνητος·) 10 ἐπαγγείλας δὲ καὶ Λακεδαιμονίους παρῆναι εἰς χρόνον

lido impetu vires invicem tentarunt. Acri praelio commisso, multis utrimque occisis, ad extremum, cum nox ingrueret, neutram in partem inclinante victoria discesserunt. Et hunc quidem in modum uterque exercitus pugnaverat.

(77.) *Croesus* vero, copiarum suarum accusans paucitatem: nam militum eius, qui conflixerant, multo minor, quam *Cyri*, numerus fuerat: hac ratione inductus, quum postridie eius diei *Cyrus* adgredi illum non conaretur, Sardes reversus est, habens in animo et Aegyptios evocare ex foedere; quorum cum rege *Amasi*, prius quam cum *Lacedaemoniis*, foedus inierat: et *Babylonios* arcessere; (nam et cum his societatem armorum pepigerat; rex autem per id tempus *Babyloniorum* *Labynet*us erat:) et *Lacedaemoniis* de-

ῥητόν· αἰλίστας τε δὴ ταύτους, καὶ τὴν ἑωυτοῦ συλλέξας
στρατιὴν, ἐνένωτο, τὸν χειμῶνα παρῆς, ἅμα τῷ ἦρι
στρατεύειν ἐπὶ τοὺς Πέρσας. καὶ ὁ μὲν, ταῦτα Φρο-
15 νέων, ὡς αἰπύκετο εἰς τὰς Σάρδεις, ἔπεμπε κήρυκας κα-
τὰ τὰς συμμαχίας, προερέοντας εἰς πέμπτον μῆνα συλ-
λέγεσθαι εἰς Σάρδεις. τὸν δὲ παρόντα καὶ μαχεσάμενον
στρατὸν Περσῆσι, ὃς ἦν αὐτοῦ ξεινικός, πάντα αἰπείς,
διεσκέδασε· οὐδαμᾶ ἐλπίσας μὴ κοτε ἄρα ἀγωνισά-
20 μενος οὕτω παραπλησίως Κῦρος ἐλάσει ἐπὶ Σάρδεις.
Ταῦτα ἐπιλεγόμενῳ Κροίσῳ τὸ προδότειον πᾶν ὁφίων 78
ἐνεπλήσθη. Φανέντων δὲ αὐτέων, οἱ ἵπποι μετιέντες τὰς
νομάς νέμεσθαι, φοιτέοντες κατήσθιον. ἰδόντι δὲ ταῦτο
Κροίσῳ, ὥσπερ καὶ ἦν, ἔδοξε τέρας εἶναι. αὐτίκα δὲ
5 ἔπεμπε Θεοπρόπους εἰς τοὺς ἐξηγητάς Τελμησσέων.

nunciare, ut ad definitum tempus adsint: denique
hisce coniunctis, suisque ipsius copiis contractis, con-
stituerat, simulatque praeteriisset hyems, primo vere
expeditionem in Persas suscipere. Haec ille animo
agens, ut Sardes venit, nuncios misit ad socios, qui
illis edicerent, ut *ad quintum mensem Sardes conve-*
nirent. Praesentem vero exercitum, qui cum Persis
pugnauerat, qui ibi aderat mercede conductus, om-
nem dimisit dispersitque; nequaquam ratus fore, ut
Cyrus, qui ita aequo Marte pugnasset, adversus Sardes
copias suas duceret. (78.) Haec dum secum reputat
Croesus, suburbana omnia serpentibus impleta sunt:
quos equi, ut adparuerunt, omisso consueto pabulo,
frequentes deglutiebant. Id Croeso cernenti visum
est, ut erat, esse portentum: itaque e vestigio misit
qui haruspices consulerent *Telmessenses*. Sed consul-

- ἀπικόμενοι δὲ τοῖσι θεοπρόποισι, καὶ μαβοῦσι πρὸς Τελμησσέων τὸ θέλει σημαίνειν τὸ τέρας, οὐκ ἐξεγένετο Κροίσῳ ἀπαγγεῖλαι. πρὶν γὰρ ἢ ὀπίσω σφέας ἀναπλῶσαι ἐς τὰς Σάρδεις, ἦλθ' ὁ Κροῖσος. Τελμησσέες μὲν τοι τάδε ἔγνωσαν, στρατὸν ἀλλόθροον προσδόκιμον 10 εἶναι Κροίσῳ ἐπὶ τὴν χώραν, ἀπικόμενον δὲ τούτον καταστρέψεσθαι τοὺς ἐπιχωρίους· λέγοντες ὅφιν εἶναι γῆς παῖδα, ἵππον δὲ, πολέμιόν τε καὶ ἐπῆλυδα. Τελμησσέες μὲν νυν ταῦτα ὑπεκρίναντο Κροίσῳ ἥδη ἡλωκότι, οὐδέν κω εἰδότες τῶν ἦν περὶ Σάρδεις τε καὶ αὐτὸν Κροῖτον. 15
- 79 Κῦρος δὲ, αὐτίκα ἀπελαύνοντος Κροίσου μετὰ τὴν μάχην τὴν γενομένην ἐν τῇ Πτερῇ, μαθὼν ὡς ἀπελάσας μέλλοι Κροῖσος διασκεδᾶν τὸν στρατὸν, βουλευόμενος εὗρισκε πρῆγμά οἱ εἶναι ἐλαύνειν ὡς δύνατο τάχιστα ἐπὶ τὰς Σάρδεις, πρὶν ἢ τὸ δεύτερον αἰλισθῆναι τῶν 5

toribus Telmessum profectis, ibique quid significaret prodigium edocētis, non contigit, ut Croeso renunciare responsum possent; nam priusquam Sardes renavigassent, captus Croesus erat. Atqui Telmessenses ita censuerant, exercitum peregrinum ingressurum esse terram Croesi, et incolas oppressurum: serpentes enim, aiebant, esse terrae filios; equos autem, hostes et advenas. Et haec quidem responderunt Telmessenses Croeso iam capto, sed nescii adhuc ipsi quid Sardibus ageretur aut quid Croeso accidisset.

(79.) At Cyrus certior factus, Croesum, quum continuo post pugnam in Pteria pugnatam copias suas domum reduceret, decrevisse post reditum dimittere copias, consilio inito intellexit e re sua esse, quam celerrime posset adversus Sardes ducere, priusquam

Λυδῶν τὴν δύναμιν. ὡς δὲ οἱ ταῦτα ἔδοξε, καὶ ἐποίησε
κατὰ τάχος. ἐλάσας γὰρ τὸν στρατὸν εἰς τὴν Λυδίην,
αὐτὸς ἄγγελος Κροίσῳ ἐληλύθει. ἐνθαῦτα Κροῖσος εἰς
ἀπορίην πολλὴν ἀπιγμένος, ὡς οἱ παρὰ δόξαν ἔσχε τὰ
10 πρήγματα ἢ ὡς αὐτὸς κατεδόκει, ὅμως τοὺς Λυδοὺς
ἐξῆγε εἰς μάχην. ἦν δὲ τοῦτον τὸν χρόνον ἔθνος οὐδὲν ἐν
τῇ Ἀσίῃ οὔτε ἀνδρείότερον, οὔτε ἀλκιμώτερον τοῦ Λυδίου.
ἡ δὲ μάχη σφέων ἦν ἀπ' ἵππων, δούρατά τε ἐφόρεον
μεγάλα, καὶ αὐτοὶ ἔσαν ἱππεύεσθαι ἀγαθοί. Ἐς τὸ 80
πεδίον δὲ συνελθόντων τοῦτο τὸ πρὸ τοῦ ἄστεος ἐστὶ τοῦ
Σαρδινοῦ, ἐὼν μέγα τε καὶ ψιλόν, (διὰ δὲ αὐτοῦ πο-
ταμοὶ ῥέοντες καὶ ἄλλοι καὶ Ὕλλος συρρήγνῳσι εἰς τὸν
5 μέγιστον, καλεόμενον δὲ Ἑρμον, ὃς ἐξ οὐρεος ἱεροῦ Μη-
τρὸς Δινδυμένης ῥέων, ἐκδιδοῖ εἰς θάλασσαν κατὰ Φω-
καίην πόλιν,) ἐνθαῦτα ὁ Κῦρος ὡς εἶδε τοὺς Λυδοὺς εἰς

Lydorum copiae rursus collectae essent. Atque, ut ei visum erat, ita protinus fecit. Nam exercitum in Lydiam ducens, ipse nuncius Croeso advenit. Ibi tum Croesus in magnam consilii inopiam adductus, quum longe secus atque exspectaverat res cecidisset, tamen Lydos in praelium eduxit. Erat autem ea aetate nullus Asiae populus fortior, nec magis strenuus, quam Lydius. Pugnandi genus erat ex equis; hastasque gestabant praelongas, et equitandi inprimis erant periti. (80.) Campus, in quo concursum est, ante urbem Sardianam iacet, magnus et nudus: quem perfluentes cum alii amnes, tum Hyllus, perrumpunt omnes in eum qui maximus est, cui nomen Hermus; qui, e monte Matri Dindymenae sacro ortus, in mare se exonerat iuxta Phocaeam urbem. Hic ubi Lydos ad

μάχην τασσομένους, καταρρώδηςας τὴν ἵππον, ἐποίησε, Ἀσπάγου ὑποβέμενου ἀνδρὸς Μήδου, τοιόνδε. ὅσαι τῶ στρατῷ τῷ ἑαυτοῦ ἔποντο σιτοφόροι τε καὶ σκυοφόροι 10 κάμηλοι, ταύτας πάσας ἀλίσας, καὶ ἀπελὼν τὰ ἄχθεια, ἀνδρας ἐπ' αὐτάς ἀνέβησε ἱππάδα στολὴν ἐνεσταλμένους. σκευάσας δὲ αὐτοὺς, προσέταξε τῆς ἄλλης στρατῆς προῖεναι πρὸς τὴν Κροίσου ἵππον, τῇ δὲ καμήλῳ ἔπισθαι τὸν πεζὸν στρατὸν ἐκέλευε· ὅπισθε δὲ τοῦ πεζοῦ 15 ἐπέταξε τὴν πᾶσαν ἵππον. ὥς δὲ οἱ πάντες διετατάχατο, παραίνεσε τῶν μὲν ἄλλων Λυδῶν μὴ Φειδομένους, κτείνειν πάντα τὸν ἐμποδῶν γινόμενον, Κροῖσον δὲ αὐτὸν μὴ κτείνειν, μηδὲ ἢν συλλαμβανόμενος ἀμύνηται. ταῦτα μὲν παραίνεσε. τὰς δὲ καμήλους ἔταξε ἀντία 20 τῆς ἵππου, τῶνδ' εἵνεκεν· κάμηλον ἵππος φοβέεται, καὶ οὐκ ἀνέχεται οὔτε τὴν ἰδέην αὐτῆς ὀρέων, οὔτε τὴν ὁδὸν

pugnandum instructos vidit *Cyrus*, reformidans equitatum, monitu Harpagi Medi, tale iniit consilium. Coactis omnibus quae exercitum ipsius sequebantur camelis, vel frumentum vel vasa portantibus, sarcinas detraxit, et viros imposuit equestri cultu ornatos: quibus ita instructis praecepit, ut caeteras copias praecirent adversus Croesi equitatum, peditatum vero iussit camelorum aciem subsequi; denique post pedestrem aciem equitatum omnem locavit. His omnibus ita ordinatis, edixit ne cui parcerent Lydorum caeterorum, sed occiderent cunctos qui resisterent, *Croesum* vero ipsum non occiderent, ne si captus quidem repugnaret. Hoc imperium dedit. Camelos autem adversus equitatum instruxit hac de caussa: camelum equus reformidat, adeo quidem ut nec speciem eius

ὁσφραϊνόμενος. αὐτοῦ δὴ ὦν τούτου εἵνεκεν ἐσεσόφιστο,
 ἵνα τῷ Κροίσῳ ἄχρηστον ἦ τὸ ἵππικόν, τῷ δὴ τι καὶ
 25 ἐπέιχε ἐλλάμψεσθαι ὁ Λυδός. ὡς δὲ καὶ συνήεσαν ἐς
 τὴν μάχην, ἐνθαῦτα ὡς ὁσφραντο τάχιστα τῶν καμῆ-
 λων οἱ ἵπποι, καὶ εἶδον αὐτάς, ὀπίσσω ἀνέστρεφον,
 διέφθαρτό τε τῷ Κροίσῳ ἡ ἐλπίς. οὐ μέντοι οἱ γε Λυ-
 δοὶ τὸ ἐνθεῦτεν δειλοὶ ἦσαν· ἀλλ', ὡς ἔμαθον τὸ γινώ-
 30 μενον, ἀποθορόντες ἀπὸ τῶν ἵππων, πεζοὶ τοῖσι Πέρ-
 σῃσι συνέβαλλον. χρόνῳ δὲ, πεσόντων ἀμφοτέρων πολ-
 λῶν, ἐτράποντο οἱ Λυδοί. κατειληθέντες δὲ ἐς τὸ τεῖχος,
 ἐπολιορκέοντο ὑπὸ τῶν Περσέων.

Τοῖσι μὲν δὴ κατεστήκειε πολιορκίη. Κροῖσος δὲ δο- 81
 κέων οἱ χρόνον ἐπὶ μακρὸν ἔσεσθαι τὴν πολιορκίην.
 ἔπεμπε ἐκ τοῦ τεύχεος ἄλλους ἀγγέλους ἐς τὰς συμ-
 μαχίας. οἱ μὲν γὰρ πρότερον διεπέμποντο, ἐς πέμπτον

intueri, nec odorem percipere sustineat: ob id ipsum igitur rationem istam inierat, ut Croeso inutiles essent equestres copiae, quibus vel maxime se praevaliturum Lydus cogitaverat. Atque etiam, postquam ad pugnam concursus est, ibi tum equi, simulatque olfecerunt camelos conspexeruntque, protinus retro se averterunt, et elusa Croeso spes erat. Nec vero idcirco Lydi continuo abiecere animos; sed, re cognita, ab equis desilientes, pedibus conflixere cum Persis. Postremo vero, multis utrimque caesis, in fugam versi sunt Lydi: itaque intra murum compulsi, obsidebantur a Persis.

(81.) Dum vero obsidionem parant Persae, *Croesus* in longius processuram obsidionem ratus, alios ex arce nuncios mittit ad socios. Nam qui prius dimissi erant, hi ad coëundum *Sardes* quintum mensem

μῆνα προερέοντες συλλέγεσθαι εἰς Σάρδεις· τούτους δὲ 5
 ἐξέπεμπε, τὴν ταχίστην δέεσθαι βοηθεῖν, ὡς πολιορ-
 82 κεομένου Κροίσου. Ἐς τε δὴ ὦν τὰς ἄλλας ἐπέμπε
 συμμαχίας, καὶ δὴ καὶ εἰς Λακεδαίμονα· τοῖσι δὲ καὶ
 αὐτοῖσι τοῖσι Σπαρτιήτησι κατ' αὐτὸν τοῦτον τὸν χρόνον
 συνεπεπτώκει ἕρις εὐῶσα πρὸς Ἀργεῖους, περὶ χώρου
 καλεομένου Θυρέης. τὰς γὰρ Θυρέας ταύτας, εὐῶσας 5
 τῆς Ἀργολίδος μοίρης, ἀποταμιόμενοι ἔσχον οἱ Λακεδαί-
 μονιοι. ἦν δὲ καὶ ἡ μέχρι Μαλεῶν ἡ πρὸς ἐσπέρην Ἀρ-
 γείων, ἡ τε ἐν τῇ ἡπείρῳ χώρα, καὶ ἡ Κυθηρίῃ νῆσος,
 καὶ αἱ λοιπαὶ τῶν νήσων. βοηθησάντων δὲ Ἀργείων τῇ
 σφετέρῃ ἀποταμιομένη, ἐνθαῦτα συνέβησαν εἰς λόγους 10
 συνελθόντες, ὥς τε τριηκοσίους ἑκατέρων μαχέσασθαι·
 ἀκότεροι δ' ἂν περιγέγωνται, τούτων εἶναι τὸν χῶρον· τὸ
 δὲ πλῆθος τοῦ στρατοῦ ἀπαλλάσσεσθαι ἑκάτερον εἰς τὴν

edixerant: nunc hos dimisit oratum, ut quam celer-
 rime auxilia sibi mitterentur, quippe ab hostibus ob-
 sesso. (82.) Igitur cum ad alios socios misit, tum
 ad Lacedaemonios. Per idem vero tempus ipsis etiam
Spartanis acciderat, ut contentionem haberent cum
Argivis, de loco cui nomen *Thyrea*. Hasce quippe
Thyreas, quum essent Argolicae ditionis, Lacedae-
 monii Argivis ademptas tenebant. Etenim Argivorum
 etiam erat ad Maleas usque regio ad occasum sita,
 cum in continente, tum insula Cytheria, reliquacque
 insulae. Igitur quum ad opem ferendam adempto suo
 territorio adcurrissent Argivi, in colloquium ibi con-
 venerunt cum Lacedaemoniis, pactique sunt, ut *tre-*
eenti utrimque pugnarent, et, utri superiores ex-
cessissent, eorum regio foret; reliquus autem exer-

ἑωυτοῦ, μηδὲ παραμένειν ἀγωνιζομένων, τῶνδ' εἵκεν,
 15 ἵνα μὴ παρεόντων τῶν στρατοπέδων, ὁρῶντες οἱ ἕτεροι
 ἐστουμένους τοὺς σφετέρους, ἐπαμύνοιν. Συνθέμενοι ὦν
 ταῦτα, ἀπαλλάσσοντο· λογάδες δὲ ἐκατέρων ὑπο-
 λειφθέντες συνέβαλλον. μαχομένων δὲ σφῶν, καὶ γι-
 νομένων ἰσοπαλέων, ὑπελείποντο ἐξ ἀνδρῶν ἐξακοσίαν
 20 τρεῖς· Ἀργείων μὲν, Ἀλκίηωρ τε καὶ Χρόμιος· Λακε-
 δαιμονίων δὲ, Ὀθρυάδης. ὑπελείφθησαν δὲ οὗτοι νικτὸς
 ἐπελθούσης. οἱ μὲν δὴ δύο τῶν Ἀργείων, ὡς νενικηκότες,
 ἔθεν ἐς τὸ Ἄργος· ὁ δὲ τῶν Λακεδαιμονίων Ὀθρυάδης,
 σκυλεύσας τοὺς Ἀργείων νεκροὺς, καὶ προσφορήσας
 25 τὰ ὅπλα πρὸς τὸ ἑωυτοῦ στρατόπεδον, ἐν τῇ τάξει
 εἶχε ἑωυτόν. ἡμέρῃ δὲ δευτέρῃ παρῆσαν πυνθανόμενοι
 ἀμφοτέρω. τέως μὲν δὴ αὐτοὶ ἐκάτεροι ἔφασαν νικᾶν·
 λέγοντες, οἱ μὲν, ὡς ἑωυτῶν πλεῦνες περιγεχόνασι· οἱ

*citus utrorumque domum discederet, neque praesto
 esset dum illi pugnarent; eâ scilicet caussâ, ne, si
 adessent, parti succumbenti auxilium sui ferrent. His
 conventis digressi sunt; selecti vero ex utrisque relictî,
 certamen inierunt: qui quum aequo Marte pugnassent,
 ex sexcentis tres omnino reliqui fuere; ex Argivis
 Alcenor et Chromius, ex Lacedaemoniis Othryades.
 Hi quum interveniente nocte superessent, duo Ar-
 givi, ut qui vicissent, cursu Argos repetierunt; Lace-
 daemonius vero Othryades, spoliatis Argivorum cada-
 veribus, armisque in ipsius castra delatis, in statione
 mansit. Postridie utrique, re audita, advenere: ac
 statim quidem utrique, vicisse se, contendebant; Ar-
 givi, dicentes suorum plures superfuisset; Lacedae-
 monii vero, illos profugisse demonstrantes, suum*

δὲ, τοὺς μὲν ἀποφαίνοντες πεφευγότας, τὸν δὲ σφέτερον παραμείναντα, καὶ σκυλεύσαντα τοὺς ἐκείνων νε- 30 κρούς. τέλος δὲ, ἐκ τῆς ἑρίδος συμπεσόντες ἐμάχοντο· πεσόντων δὲ καὶ ἀμφοτέρων πολλῶν, ἐνίκων Λακεδαιμόνιοι. Ἀργεῖοι μὲν νυν ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου κατακειράμενοι τὰς κεφαλὰς, πρότερον ἐπάναγκες κομῶντες, ἐποίησαντο νόμον τε καὶ κατάρτην, μὴ πρότερον θρέψειν 35 κόμην Ἀργείων μηδένα, μηδὲ τὰς γυναῖκας σφι χρυσοφορήσειν, πρὶν ἂν Θυρέας ἀνασώσωνται. Λακεδαιμόνιοι δὲ τὰ ἐναντία τούτων ἔθεντο νόμον, οὐ γὰρ κομῶντες πρὸ τούτου, ἀπὸ τούτου κομᾶν. τὸν δὲ ἓνα λέγουσι τὸν περιλειφθέντα τῶν τριηκοσίων, Ὀθρυάδην, αἰ- 40 σχυνόμενον ἀπονοστέειν εἰς Σπάρτην, τῶν οἱ συλλοχί- των διεσθαρμένων, αὐτοῦ μιν ἐν τῇσι Θυρέῃσι κατα- 83 χήσασθαι ἑαυτόν. Τοιούτων δὲ τοῖσι Σπαρτιήτησι

vero perstitisse, et cadavera spoliassse Argivorum. Ad extremum, ex contentione ad arma concurrentes, pugnam capessunt; et, multis utrimque caesis, Lacedaemonii victores discedunt. Quo ex tempore Argivi, tonsis capitibus, quum antea necessario comati essent, legem condiderunt, sese devoventes, ne prius comam aleret quisquam Argivorum, neve mulieres aurum gestarent, quam Thyreas recepissent. E contrario Lacedaemonii, quum ante hac non comarentur, legem tulerunt, ut ab hoc tempore alerent comam. Unum autem illum ex trecentis superstitem, Othryadem, aiunt pudore retentum ne occisis commilitonibus Spartam rediret, illic apud Thyreas mortem sibi conscivisse. (83.) Haec dum apud Spartanos aguntur, advenit Sardonius legatus, orans ut obsessio Croeso

ἐνεστέωντων πρηγμάτων, ἤκε ὁ Σαρδηνὸς κήρυξ, θεόμε-
νος Κροίσῳ βοηθεῖν πολιορκεομένων. οἱ δὲ ὅμως, ἐπεὶ τε
ἐπύθοντο τοῦ κήρυκος, ὀρμέατο βοηθεῖν. καὶ σφε ἡδὴ
5 παρσκευασμένοισι, καὶ νεῶν ἐουσέων ἐτοίμων, ἦλθε
ἄλλη ἀγγελίη, ὡς ἠλώκοι τὸ τεῖχος τῶν Λυδῶν, καὶ
ἔχοιτο Κροῖσος ζωγρηθεῖς. οὕτω δὲ οὔτε μὲν, συμφορὴν
ποιησάμενοι μεγάλην, ἐπέπαυτο.

Σάρδιες δὲ ἤλωσαν ὧδε. ἐπειδὴ τεσσαρεσκαίδεκάτῃ 84
ἐγένετο ἡμέρῃ πολιορκεομένῳ Κροίσῳ, Κῦρος τῇ στρατιῇ
τῇ ἐαυτοῦ, διαπέμψας ἱππέας, προεῖπε, τῷ πρώτῳ
ἐπιβάντι τοῦ τεύχεος δῶρα δῶσειν. μετὰ δὲ τοῦτο, πει-
5 ρισσαμένης τῆς στρατιῆς, ὡς οὐ προεχώρει, ἐνθαῦτα τῶν
ἄλλων πεπαυμένων, ἀνὴρ Μάρδος ἐπειράτο προσβαί-
νων, τῷ οὐνομα ἦν Ὑροιάδης, κατὰ τοῦτο τῆς ἀκροπό-
λιος τῇ οὐδεὶς ἐτέτακτο Φύλακος. οὐ γὰρ ἦν δεινόν,

*suppetias ferrent. Et illi nihilo minus, audito legato,
ad succurrendum se accinxerunt. Sed quum iam pa-
rati essent, et in promptu starent naves, alius adfertur
nuncius, arcem Lydorum expugnatam esse, Croe-
sumque vivum ab hostibus captum. Ita quidem La-
cedaemonii, casum regis vehementer dolentes, auxi-
lia mittere supersederunt.*

(84.) *Expugnatae autem sunt Sardes hoc maxime
modo. Quartodecimo quam obsideri coeptae erant
die, Cyrus, dimissis per castra equitibus, edixerat
copiis suis, dona se daturum ei qui murum primus
conscendisset. Mox periculo a militibus facto, post-
quam conatui non respondit successus, ibi tum,
quiescentibus caeteris, vir Mardus genere, cui nomen
Hyrocades, adscendere conatus est eâ parte arcis, qua*

κατὰ τοῦτο μὴ αἰλῶ κατέ. ἀπότομός τε γάρ ἐστι ταύτη
 ἡ ἀκρόπολις, καὶ ἄμαχος· τῇ οὐδὲ Μήλης, ὁ πρότε- 10
 ρον βασιλεὺς Σαρδίων, μὴν οὐ περιήνεικε τὸν λέοντα,
 τὸν οἱ ἡ παλλακὴ ἔτεκε, Τελμησσέων δικασάντων, ὡς
 περιενειχθέντος τοῦ λέοντος τὸ τεῖχος, ἔσονται Σάρδιες
 ἀνάλωτοι. ὁ δὲ Μήλης κατὰ τὸ ἄλλο τεῖχος περιενεί-
 κας, τῇ ἣν ἐπίμαχον τὸ χωρίον τῆς ἀκροπόλις, κατή- 15
 λόγησε τούτου, ὡς εὖν ἄμαχόν τε καὶ ἀπότομον· ἐστι
 δὲ πρὸς τοῦ Τμῶλου τετραμμένον τῆς πόλις. Ὁ ὢν
 δὴ Τροιάδης οὗτος ὁ Μάρδος, ἰδὼν τῇ προτεραίῃ τῶν
 τινα Λυδῶν κατὰ τοῦτο τῆς ἀκροπόλις καταβάντα ἐπὶ
 κυνέην ἀνωθεν κατακυλισθεῖσαν, καὶ ἀνελόμενον, ἐφρά- 20
 σθη καὶ εἰς θυμὸν ἐβάλετο. τότε δὲ δὴ ὁ αὐτὸς τε ἀνα-

nulli locati custodes erant; quia non verendum visum
 erat, ne ab illa parte umquam arx caperetur. Est enim
 ibi abrupta arx, et inexpugnabilis: qua unâ etiam
 parte olim *Meles*, rex Sardium, non circumtulera-
 leonem, quem ipsi pellex pepererat; quum respon-
 sum edidissent Telmessenses, *si leo circa murum*
circumferretur, inexpugnabiles fore Sardes. Meles
 igitur circa reliquum murum circumferens, qua ex-
 pugnabile munimentum arcis erat, hanc partem spre-
 verat, ut inexpugnabilem et abruptam: est autem ea,
 quae Tmolō oppido opposita est. Hyroeades igitur
 hic Mardus, quum pridie vidisset Lydorum aliquem
 ab illa parte arcis descendantem, recepturum galeam
 quae superne devoluta erat, eandemque reportan-
 tem; advertens animum, deliberaverat secum. Tunc
 igitur et ipse adscendit, et eius vestigia legentes plu-
 res adscendebant. Quum igitur frequenti numero Per-

42, 39.

βεβήκεε, καὶ κατ' αὐτὸν ἄλλοι Περσέων ἀπέβαινον.
προσβάντων δὲ συγχῶν, οὕτω δὴ Σάρδιές τε ἠλώκεσαν,
καὶ πᾶν τὸ ἄστυ ἐπορθέετο.

Κατ' αὐτὸν δὲ Κροῖσον τάδε ἐγένετο. ἦν οἱ παῖς, τοῦ 85
καὶ πρότερον ἐπεμνήσθην, τὰ μὲν ἄλλα ἐπιεικὴς, ἄφω-
νος δέ. ἐν τῇ ᾧν παρελθούσῃ εὐεστοῖ ὁ Κροῖσος τὸ πᾶν
ἐς αὐτὸν ἐπεποιήκεε, ἄλλα τε ἐπιφραζόμενος, καὶ δὴ
8 καὶ ἐς Δελφοὺς περὶ αὐτοῦ ἐπεπόμεναι χρησομένους. ἡ
δὲ Πυθίη οἱ εἶπε τάδε·

Λυδὲ γένος, πολλῶν βασιλεῦ, μέγα νήπιε Κροῖστε,
μὴ βούλευ πολύευκτον ἰὴν ἀνα δώματ' ἀκούειν
παιδὸς φθεγγόμενου. τόδε σοι πολὺ λῶϊον ἀμφὶς
10 ἔμμεναι. αὐδῆσει γὰρ ἐν ἡματι πρῶτον ἀνόλβει.
Ἀλικομένου δὲ τοῦ τείχεος, ἥτε γὰρ τῶν τις Περσέων

LXXXIV. 22. κατ' αὐτόν. *Alii* μετ' αὐτόν, post illum.

sae adscendissent, ita *Sardes captae* sunt, atque urbs
omnis direpta.

(85.) Ad ipsum autem *Croesum* quod spectat, gesta
sunt haecce. Erat ei filius, cuius etiam supra mentio-
nem feci, caetera quidem non ineptus, sed mutus.
Superiore igitur felici rerum statu omnia pro viribus
fecerat Croesus huius pueri caussâ, cum aliis initis ra-
tionibus, tum Delphos missis legatis qui super eo
oraculum consulerent. Responderat autem ei Py-
thia haec:

*Lyde genus, rex, multorum, valde inscie Croese,
ne cura gnati exoptatam audisse loquentis
intra aedes vocem; sine qua melius tibi longe:
ille die quoniam primum infelice loquetur.*
Nunc captâ arce quum Persarum aliquis, cui igno-

ἀλλογνώσας Κροῖσον ὡς ἀποκτενέων, Κροῖσος μὲν νυν
 ὀρέων ἐπίοντα, ὑπὸ τῆς παρεούσης συμφορῆς παρημε-
 λήκει, οὐδὲ τι οἱ διέφερε πληγέντι ἀποθανέειν· ὁ δὲ
 παῖς οὗτος ὁ ἄφρων, ὡς εἶδε ἐπίοντα τὸν Πέρσην, ὑπὸ 15
 θεούς τε καὶ κακοῦ ἐρρήξε Φωνήν, εἶπε δέ· „Ὠνθρώπε,
 „μὴ κτεῖνε Κροῖσον.“ Οὗτος μὲν δὴ τοῦτο πρῶτον
 ἐφθέγγετο· μετὰ δὲ τοῦτο ἤδη ἐφώνεε τὸν πάντα χρόνον
 86 τῆς ζῆσης. Οἱ δὲ Πέρσαι τὰς τε δὴ Σάρδεις ἔσχον, καὶ
 αὐτὸν Κροῖσον ἐξώγρησαν, ἀρξάντα ἕτα τεσσερεσκαί-
 δεκα, καὶ τεσσερεσκαίδεκα ἡμέρας πολιορκηθέντα, κατὰ
 τὸ χρηστήριόν τε καταπαύσαντα τὴν ἑαυτοῦ μεγάλην
 ἀρχήν. λαβόντες δὲ αὐτὸν οἱ Πέρσαι ἤγαγον παρὰ 5
 Κῦρον. ὁ δὲ, συνήσας πυρὴν μεγάλην, ἀνεβίβασε ἐπ’
 αὐτὴν τὸν Κροῖσόν τε ἐν πέδησι δεδεμένον, καὶ δις ἐπτα
 Λυδῶν παρ’ αὐτὸν παῖδας· ἐν νόῳ ἔχων εἶτε δὴ ἀκρο-

tus Croesus erat, illum peteret occisurus; Croesus
 quidem, invadentem se conspiciens, ob praesentem
 casum insuper habuit, quum nihil ipsius interesset
 percussus oppetere mortem: at puer hic mutus, ubi
 Persam vidit irruentem, prae metu doloreque rupit
 vocem, dixitque: *Homo, ne occide Croesum!* Sic
 igitur hic tum primum vocem edidit: et post haec iam
 per omne vitae tempus loquelâ usus est. (86.) Per-
 sae vero et Sardibus potiti erant, et Croesum vivum
 ceperant, postquam regnasset quatuordecim annos,
 totidemque dies fuisset obsessus; qui adeo ex oraculi
 responso finem imposuit magno suo imperio. Captum
 vero Persae ad Cyrum duxerunt: qui ingenti rogo,
 ad id ipsum exstructo, compedibus vinctum Croesum
 iussit imponi, et circa eum bis septem Lydorum filios;

θίνα ταῦτα καταγιῶν θεῶν ὀτρωδῇ, εἴτε καὶ εὐχὴν
 10 ἐπιτελέσαι θελῶν· εἴτε καὶ, πυθόμενος τὸν Κροῖσον
 εἶναι θεοσεβέα, τοῦδε εἵνεκεν ἀνεβίβασε ἐπὶ τὴν πυρὴν,
 βουλόμενος εἰδέναι εἴ τις μιν δαιμόνων ῥύσεται τοῦ μὴ
 ζῶντα κατακαυθῆναι. τὸν μὲν δὴ ποιεῖν ταῦτα· τῷ δὲ
 Κροίσῳ, ἐστεῶτι ἐπὶ τῆς πυρῆς, ἐσελθεῖν, καὶ περ ἐν
 15 κακῷ ἐντὶ τοσούτῳ, τὸ τοῦ Σόλωνος, ὡς οἱ εἶη σὺν
 θεῷ εἰρημένον, τὸ „Μηδένα εἶναι τῶν ζώντων ὀλβιον.“
 ὡς δὲ ἄρα μιν προστῆναι τοῦτο, ἀνευκαίμενόν τε καὶ
 ἀναστενάξαντα ἐκ παλλῆς ἡσυχίης, ἐς τρεῖς ὀνομάσαι
 Σόλωνα. καὶ τὸν Κῦρον ἀκούσαντα, κελεῦσαι τοὺς
 20 ἐρμηνέας ἐπείρεσθαι τὸν Κροῖσον, τίνα τοῦτον ἐπικα-
 λέοιτο. καὶ τοὺς, προσελθόντας, ἐπειρωτᾶν. Κροῖσον δὲ
 τέως μὲν σιγὴν ἔχειν ἐρωτῶμενον· μετὰ δὲ, ὡς ἡναγκά-

LXXXVI. 18. ἡσυχίης. *Alii λεπτοψυχίης*, post longum animi
 deliquium.

sive primitias has deo alicui offerre habens in animo,
 sive votum aliquod persolvere; sive cupidus sciendi,
 quum religiosum esse Croesum comperisset, an deus
 aliquis eum esset liberaturus, ne vivus combureretur.
 Hoc quidem fecisse Cyrum aiunt; Croeso vero super
 pyram stanti in mentem venisse, cum tanta quippe
 calamitate colluctanti, illud Solonis, quod sibi divino
 nutu fuisset dictum, *Neminem viventem esse bea-*
tum. Hoc ergo sibi proponens, post longum silen-
 tium fertur ex imo pectore vocem edidisse, et inge-
 miscens ter nominasse *Solonem*. Tum Cyrum,
 aiunt, hoc audito, iussisse interpretes ex eo quaerere,
quis ille esset quem invocaret! illosque accedentes
 quacsivisse, sed Croesum initio nihil respondisse; ad

ζέτο, εἰπεῖν· „Τὸν ἂν ἐγὼ πᾶσι τυράννοισι προετίμησα
 „μεγάλων χρημάτων ἐς λόγους ἐλθεῖν.“ Ὡς δὲ σφι
 ἄσσημα ἔφραζε, πάλιν ἐπειρώτεον τὰ λεγόμενα. λιπα- 25
 ρεόντων δὲ αὐτῶν, καὶ ὄχλον παρεχόντων, ἔλεγε ὁ δὴ,
 ὡς ἦλθε ἀρχὴν ὁ Σόλων, ἐὼν Ἀθηναῖος, καὶ θεησά-
 μενος πάντα τὸν ἑαυτοῦ ὄλβον ἀποφλαυρίσειε· οἶα δὴ
 εἶπας, ὥστε αὐτῷ πάντα ἀποβεβήκοι τῇ περ ἐκεῖνος
 εἶπε, οὐδέν τε μᾶλλον ἐς ἑαυτὸν λέγων, ἢ ἐς ἅπαν τὸ 30
 ἀνθρώπινον, καὶ μάλιστα τοὺς παρὰ σφίσι αὐτοῖσι
 δοκέοντας ἐλβίους εἶναι. Τὸν μὲν Κροῖσον ταῦτα ἀπη-
 γέσθαι· τῆς δὲ πυρῆς ἤδη ἀμμένης, καίεσθαι τὰ πε-
 ριέσχατα. καὶ τὸν Κῦρον ἀκούσαντα τῶν ἐρμηνέων τὰ
 εἶπε Κροῖσος, μεταγνόντα τε, καὶ ἐνώσαντα ὅτι καὶ 35
 αὐτὸς ἄνθρωπος ἐὼν, ἄλλον ἄνθρωπον, γεγόμενον ἑωυ-

extremum vero, quum urgeretur, dixisse: *Is est, qui ut omnibus regibus in colloquium veniret, ego ingenti pecuniarum copiae praetulissem.* Cuius responsi vim quum parum illi intelligerent, denuo quae-
 rebant quid esset quod diceret. Instantibus et operose
 urgentibus dixit demum quod res erat, *quo pacto olim Solon ad se venisset Atheniensis, qui postquam omnes suas opes esset contemplatus, pro nihilo eas duxisset, talia scilicet loquutus, ut sibi omnia evenerint prout ille dixisset; nec vero ea illum in se magis dixisse, quam in universum genus hominum, et in eos maxime qui sibi ipsis viderentur esse beati.* Haec dum Croesus referebat, iam incenso rogo
 arsisse aiunt extrema circumcirca: *Cyrum* vero, ubi ex interpretibus cognovit quae Croesus dixisset, poenitentia ductum, cogitantemque quid esset quod,

τοῦ εὐδαιμονίῃ οὐκ ἐλάσσω, ζῶντα πυρὶ δοοίη· πρὸς
 τε τούτοισι, δείσαντα τὴν τίσιν, καὶ ἐπιλεξάμενον ὡς
 οὐδὲν εἴη τῶν ἐν ἀνθρώποισι ἀσφαλέως ἔχον, κελεύει
 40 σβεννύναι τὴν ταχίστην τὸ καϊόμενον πῦρ, καὶ καταβι-
 βάζειν Κροῖσόν τε καὶ τοὺς μετὰ Κροῖσου· καὶ τοὺς,
 πειρωμένους, οὐ δύνασθαι ἔτι τοῦ πυρὸς ἐπικρατῆσαι.
 Ἐνθαῦτα λέγεται ὑπὸ Λυδῶν, Κροῖσον μαθόντα τὴν 87
 Κύρου μεταγνώσιν, ὡς ὥρα πάντα μὲν ἄνδρα σβεννύντα
 τὸ πῦρ, δυναμένους δὲ οὐκέτι καταλαβεῖν, ἐπιβώσα-
 σθαι, τὸν Ἀπόλλωνα ἐπικαλούμενον, εἴ τι οἱ κεχαρισ-
 5 μένον ἐξ αὐτοῦ ἐδώρηθη, παραστήναι, καὶ ῥύσασθαι μιν
 ἐκ τοῦ παρόντος κακοῦ. τὸν μὲν, δακρύοντα ἐπικαλέε-
 σθαι τὸν Θεόν· ἐκ δὲ αἰθρίας τε καὶ νηνεμῆς συνδραμέειν
 ἐξαπίνης νέφεα, καὶ χειμῶνά τε καταρραγῆναι, καὶ

quum ipse homo esset, alium hominem, qui sese non
 inferior fuisset felicitate, vivum igni traderet, adhaec
 veritum deorum vindictam, reputantemque quam ni-
 hil esset in rebus humanis stabile, ocyus restingui
 iussisse accensum ignem, Croesumque et qui cum eo
 erant deduci; verum eos, quibus id mandatum est,
 vim flammae non amplius potuisse superare. (87.)
 Ibi tum Croesum, aiunt Lydi, cognitâ Cyri mutatione
 sententiae, quum cerneret omnes homines restin-
 guendo igni dare operam, nec coërcere illum posse,
 exclamantem invocasse Apollinem, *si quod a se do-
 num ei gratum fuisset ablatum, nunc sibi adesset,
 et ex praesenti malo se liberaret.* Ita inter lacry-
 mas deum invocante Croeso, repente nubes, quum
 serenum et tranquillum adhuc fuisset coelum, esse
 contractas; coortâque tempestate, et vehementissimo

ὑσαι ὕδατι λαβροτάτω, κατασβεσθῆναι τε τὴν πυρὴν.
 οὕτω δὲ μαθόντα τὸν Κῦρον, ὡς εἶη ὁ Κροῖσος καὶ θεο- 10
 Φιλῆς καὶ ἀνὴρ ἀγαθός, καταβιβάσαντα αὐτὸν ἀπὸ
 τῆς πυρῆς, εἶρεσθαι τάδε· „Κροῖσε, τίς σε ἀνθρώπων
 „ἀνέγνωσε, ἐπὶ γῆν τὴν ἐμὴν στρατευσάμενον, πολέμιον
 „ἀντὶ Φίλου ἐμοὶ καταστήναι;“ Ὁ δὲ εἶπε· „ὦ βα-
 „σιλεῦ, ἐγὼ ταῦτα ἔπραξα τῇ σῇ μὲν εὐδαιμονίῃ, τῇ 15
 „ἐμεινωτοῦ δὲ κακοδαιμονίῃ, αἴτιος δὲ τούτων ἐγένετο ὁ
 „Ἑλλήνων θεός, ἐπαείρας ἐμὲ στρατεύεσθαι. οὐδεὶς
 „γὰρ οὕτω ἀνόητός ἐστι, ὅς τις πόλεμον πρὸ εἰρήνης αἰρέε-
 „ται. ἐν μὲν γὰρ τῇ, οἱ παῖδες τοὺς πατέρας θάπτουσι
 „ἐν δὲ τῷ, οἱ πατέρες τοὺς παῖδας. ἀλλὰ ταῦτα δαίμοσι 20
 „κου Φίλον ἦν οὕτω γενέσθαι.“

88 Ὁ μὲν ταῦτα ἔλεγε. Κῦρος δὲ αὐτὸν λύσας κάτισε
 τε ἐγγυὺς ἑωυτοῦ, καὶ κάρτα ἐν πολλῇ προμηθίᾳ εἶχε.

effuso imbre, ignem esse extinctum. Tum Cyrum,
 qui ita intellexisset et deo acceptum et bonum virum
 esse Croesum, a rogo ad se iussisse eum deduci, atque
 in hunc modo interrogasse. *Quis tibi hominum,
 Croese, persuasit, ut irruptione meam in ditionem
 factâ hostis mihi quam amicus esse malueris? Cui
 ille respondit: Haec ego, ὦ Rex, feci tuo prospero,
 meo infausto fato. Causa autem incepti fuit Grae-
 corum deus, qui me ad bellum impulit suscipien-
 dum. Nemo enim ita amens est, ut bellum praefe-
 rat paci, quum in hac filii sepeliant patres, in illo
 autem a patribus filii sepeliantur. Sed, haec ut ita
 fierent, diis puto placuerat.* (88.) Haec postquam
 Croesus locutus est, Cyrus vinculis solutum prope se
 iussit adsidere, et plurimâ eum observantiâ prosecu-

ἀπεθάρμαζε^ε τε ὀρέων καὶ αὐτὰς, καὶ οἱ περὶ ἐκεῖνον
 ὄντες πάντες. ὁ δὲ, συννοή^ε ἐχόμενος, ἡσυχος ἦν. μετὰ
 5 δὲ, ἐπιστραφεὶς τε καὶ ἰδόμενος τοὺς Πέρσας τὸ τῶν
 Λυδῶν ἄστυ κεραΐζοντας, εἶπε· „ὦ βασιλεῦ, κότε-
 „ρα λέγειν πρὸς σὲ τὰ νοέων τυγχάνω, ἢ σιγαῖν ἐν τῷ
 παρόντι χρόνῳ;“ Κῦρος δὲ μιν θαρσύνοντα ἐκέλευε
 λέγειν ὅ τι βούλοιοτο. ὁ δὲ αὐτὸν εἰρώτα, λέγων· „Οὐ-
 10 „τος ὁ πολλὸς ὄμιλος τί ταῦτα σπουδῇ πολλῇ ἐργά-
 „ζεται;“ Ὁ δὲ εἶπε· „Πόλιν τε τὴν σὴν διαρπάζει,
 „καὶ χρήματα τὰ σά διαφορέει.“ Κροῖσος δὲ ἀμεί-
 βετο· „Οὔτε πόλιν τὴν ἐμὴν, οὔτε χρήματα τὰ ἐμά
 „διαρπάζει· οὐδὲν γὰρ ἐμοὶ ἔτι τούτων μέτα. ἀλλὰ
 „φέρουσί τε καὶ ἄγουσι τὰ σά.“ Κῦρος δὲ ἐπιμελὲς 89
 ἐγένετο τὰ Κροῖσος εἶπε· μετασθησάμενος δὲ τοὺς ἄλ-
 λους, εἶρετο Κροῖστον ὅ τι οἱ ἐνορῶν ἐν τοῖσι ποιευμένοισι.

tus est, intuensque mirabatur eum, cum ipse, tam omnes qui cum eo erant. At ille, cogitabundus, silentium tenuit. Deinde vero conversus ubi Persas vidit Lydorum urbem vastantes, *Utrum eloqui tibi*, inquit, *ὁ Rex, quod sentio, an tacere hoc in tempore debeo?* Quem ubi Cyrus fidenter quae vellet dicere iussit, interrogans ille eum, ait: *Ingens haec hominum turba quid tandem tanto studio facere properat?* Tum rex, *Urbem*, inquit, *tuam diripit, et opes tuas dissipat.* At Croesus respondit: *Neque meam urbem, nec meas opes diripit; nihil enim horum amplius ad me pertinet: sed tua agunt feruntque.* (89.) Advertit hoc dictum animum Cyri: itaque remotis arbitris interrogavit Croesum, *quid esset, quod sibi faciendum in his, quae fierent, censeret?*

ὁ δὲ εἶπε· „Ἐπεὶ τε με θεοὶ δῶκαν δοῦλόν σοι, δι-
 „καῶ, εἴ τι ἐνορέω πλέον, σημαίνειν σοι. Πέρσαι, 5
 „Φύσιν ἔόντες ὕβρισταί, εἰσὶ ἀχρήματοι. ἤν ἂν σὺ τού-
 „τους περιϊδῇς διαρπάσαντας καὶ κατασχόντας χρή-
 „ματα μεγάλα, τάδε τοι ἐξ αὐτέων ἐπίδοξα γενέ-
 „σθαι· ὅς ἂν αὐτέων πλεῖστα κατὰσχῃ, τοῦτον προσ-
 „δέκεσθαι τοι ἐπαναστησόμενον. νῦν ἂν ποιήσον ὧδε, 10
 „εἴ τοι ἀρέσκει τὰ ἐγὼ λέγω. κάτισον τῶν δορυφόρων
 „ἐπὶ πάσῃσι τῇσι πύλῃσι Φυλάκους, οἱ λεγόντων πρὸς
 „τοὺς ἐκφέροντας τὰ χρήματα ἀπαιρέομενοι, ὥς σφεα
 „ἀναγκαίως ἔχει δεκατευθῆναι τῷ Διί. καὶ σὺ τε σφι
 „οὐκ ἀπεχθήσῃαι βίῃ ἀπαιρέομενος τὰ χρήματα· καὶ 15
 „ἐκεῖνοι, συγγνόντες ποιέειν σε δίκαια, ἐκόντες ποιή-
 90 „σουσι.“ Ταῦτα ἀκούων ὁ Κῦρος, ὑπερήδeto, ὥς οἱ

Tum ille: *Quoniam dii, inquit, me tibi servum tra-*
diderunt, aequum censeo, ut, si quid commodum
video, id tibi indicem. Persae naturā protervi
sunt, iidemque inopes. Quod si igitur hos passus
fueris raptam ingentem pecuniae vim sibi retinere,
hoc tibi ab his credibile est eventurum: ut quisque
istorum plurimis opibus fuerit potitus, ita maxi-
me exspectare debebis hunc adversus te insurrectu-
rum. Nunc igitur ita fac, si tibi placuerit quod
ego dico. Adpone ad omnes portas custodes ex sa-
tellitibus, qui exportantibus res auferant, dicentes,
necesse esse ut earum decimae Iovi offerantur. Sic
nec tu in odium illorum incurres, per vim eis res
auferendo; et illi, iusta te facere intelligentes, fa-
cient non invitī. (90.) Haec audiens Cyrus supra
 modum gavisus est, ita illi bene monita videbantur.

ἔδόκεε εὖ ὑποτίθεσθαι. αἰνέσας δὲ πολλὰ, καὶ ἐντειλά-
 μενος τοῖσι δορυφόροις τὰ Κροῖσος ὑπεθήκατο ἐπιτε-
 λῆειν, εἶπε πρὸς Κροῖσον τάδε· „Κροῖσε, ἀναρτημένου
 5 „σεῦ ἀνδρὸς βασιλέος χρηστὰ ἔργα καὶ ἔπεα ποιέειν,
 „αἰτέο δόσιν τὴν τινα βούλεαί τοι γενέσθαι παραντίκα.“
 Ὅ δὲ εἶπε· „ὦ δέσποτα, ἑάσας με χαριῖ μάλιστα
 „τὸν θεὸν τῶν Ἑλλήνων, τὸν ἐτίμησα ἐγὼ θεῶν μά-
 „λιστα, ἐπέεσθαι, πέμψαντα τάσδε τὰς πέδας, εἰ
 10 „ἑξαπατᾶν τοὺς εὖ ποιεῦντας νόμος ἔστι οἱ.“ Κῦρος δὲ
 εἶρετο ὅ τι οἱ τοῦτο ἐπηγορεύων παραιτέοιτο. Κροῖσος δὲ οἱ
 ἐπανηλόγησε πᾶσαν τὴν ἐωυτοῦ διάνοιαν, καὶ τῶν χρη-
 στηρίων τὰς ὑποκρίσις, καὶ μάλιστα τὰ ἀναθήματα
 καὶ ὡς ἐπαρβείς τῷ μαντηίῳ, ἐστρατεύσατο ἐπὶ Πέρσας.
 15 λέγων δὲ ταῦτα, κατέβαινε αὐτὶς παραιτέόμενος, ἐπεὶ

XC. 12. ἐπανηλόγησε. *Corrigunt viri docti ἐπαλλόγησε, repetiit.*

Igitur valde laudato Croeso, iussisque satellitibus ex-
 sequi quae ille monuerat, his verbis eum est adlocu-
 tus: *Croese, quoniam hoc tibi institutum est, ut*
viri regis bene facta dictaque exsequaris, pete quid-
quid muneris a me volueris in praesentia tibi dari.
 Et ille: *Domine, inquit, maxime gratum mihi fe-*
seris, si siveris me deum Graecorum, quem maxi-
me omnium veneratus eram, missis hisce compedi-
bus interrogare, Numquid illi fas sit, bene de ipso
meritos decipere? Quaerenti dein Cyro, quid rei
 esset, de qua illum accusans hanc a se gratiam pete-
 ret; alius repetens *Croesus*, consilia sua omnia expo-
 suit, et oraculorum responsa, maximeque donaria deo
 a se dicata, et quo pacto concitatus oraculi responso
 bellum adversus Persas suscepisset. Quibus comme-

ναί οἱ τῷ θεῷ τούτων ὀνειδίσαι. Κῦρος δὲ γελάσας εἶπε·
 „Καὶ τούτου τεύξεαι παρ' ἐμεῦ, Κροῖσε, καὶ ἄλλου
 „παντὸς τοῦ ἂν ἐκάστοτε δέῃ,“ Ὡς δὲ ταῦτα ἤκουσε
 ὁ Κροῖσος, πέμπων τῶν Λυδῶν εἰς Δελφοὺς, ἐνετέλ-
 λετο, τιθέντας τὰς πέδας ἐπὶ τοῦ νηοῦ τὸν οὐδὸν, εἰρω- 20
 τῶν εἰ οὐ τι ἐπαισχύνεται τοῖσι μαντήϊοσι ἐπάρας Κροῖ-
 σον στρατεύεσθαι ἐπὶ Πέρσας, ὥς καταπαύσοντα τὴν
 Κύρου δύναμιν, ἀπ' ἧς οἱ ἀκροβίνια τοιαῦτα γενέσθαι
 δεικνύοντας τὰς πέδας. ταῦτά τε ἐπειρωτᾶν, καὶ εἰ ἀχα-
 91 ρίστοισι νόμος εἶναι τοῖσι Ἑλληνικοῖσι θεοῖσι. Ἀπικο-
 μένοισι δὲ τοῖσι Λυδοῖσι, καὶ λέγουσι τὰ ἐντεταλμένα,
 τὴν Πυθίην λέγεται εἰπεῖν τάδε· „Τὴν πεπρωμένην
 „μοῖρην ἀδύνατά ἐστι ἀποφυγέειν καὶ θεῶ. Κροῖσος
 „δὲ πέμπτου γονεὸς ἀμαρτάδα ἐξέπλησε, ὃς ἐὼν δορυ- 5

moratis, rursus ad preces se convertit, rogans ut sibi
 liceret ista exprobrare deo. Cui adridens Cyrus, *Et
 hoc, inquit, a me impetrabis, et quidquid aliud
 idemtidem a me rogaveris.* His auditis Croesus Ly-
 dorum nonnullos Delphos misit, iussos positos ad
 templi limen compedibus sciscitari, *Annon puderet
 deum, quod oraculi responsis excitasset Croesum
 ad bellum Persis inferendum, iniecta spe eversu-
 rum eum esse Cyri potentiam, unde tales ipsi pri-
 mitiae evenissent?* nempe compedes ei ostenderent.
 Hoc igitur sciscitari iussi sunt, et, *num fas sit diis
 Graecorum, esse ingratis.* (91.) Lydis illuc pro-
 fectis, ac mandata exsecutis, Pythia fertur ita re-
 spondisse: *Sortem fato destinatam effugere etiam
 Deus non potest. Croesus autem quinti genitoris
 peccatum luit; qui quum satellites fuisset Heracli-*

- „Φόρος Ἡρακλειδέων, δόλω γυναικῆϊ ἐπισπόμενος,
 „ἐφόνευσε τὸν δεσπότηα, καὶ ἔσχε τὴν ἐκείνου τιμὴν οὐδέν
 „οἱ προσήκουσαν. προθυμωμένοι δὲ Λοξίῳ, ὅπως ἂν κα-
 „τὰ τοὺς παῖδας τοῦς Κροΐσου γένοιτο τὸ Σαρδίων πάθος,
 10 „καὶ μὴ κατ' αὐτὸν Κροΐσον, οὐκ οἶόν τε ἐγένετο πα-
 „ραγαγεῖν μοίρας. ὅσον δὲ ἐνέδωκαν αὐται, ἠνύσατο,
 „καὶ ἐχαρίσατό οἱ. τρία γὰρ ἔτεα ἐπανεβάλετο τὴν
 „Σαρδίων ἄλωσιν· καὶ τοῦτο ἐπιστάσθω Κροῖσος, ὥς
 „ὑστερον τοῖσι ἔτεσι τούτοις αἰλὺς τῆς πεπραμένης.
 15 „δεύτερα δὲ τούτων, καιομένῳ αὐτῷ ἐπήρκεσε. Κατὰ
 „δὲ τὸ μαντήιον τὸ γινόμενον, οὐκ ὀρθῶς Κροῖσος μέμ-
 „φεται. προηγόρευε γὰρ οἱ Λοξίης, ἣν στρατεύηται
 „ἐπὶ Πέρσας, μεγάλην ἀρχὴν αὐτὸν καταλύσειν. τὸν
 „δὲ πρὸς ταῦτα χροῖν, εὖ μέλλοντα βουλευέσθαι, ἐπεί-

*darum, mulieris dolo obsecutus, interemit domi-
 num, illiusque dignitate potitus est, nihil ad ip-
 sum pertinente. Quamvis autem studuerit Apollo,
 ut ista Sardium calamitas incideret filiorum Croe-
 si aetate, non vivente ipso Croeso, mutare tamen
 fata non potuit: sed, quantum illa permiserunt,
 tantum effecit, eique gratificatus est. Nam tribus
 annis distulit Sardium expugnationem: et hoc sciat
 Croesus, tribus post annis, quam fata destinarant,
 captum se esse. Secundo loco quum in eo esset ut igne
 cremaretur, opem ei tulit. Iam quod ad oraculum
 spectat, immerito Croesus deum accusat. Prae-
 dixerat enim ei Apollo, si bellum Persis inferret,
 fore ut ingens everteret imperium. Croesus autem
 ad haec, si recte sibi consulere voluisset, debuerat
 denuo mittere sciscitatum, suumne, an Cyri im-
 Herod. T. I. P. I. H*

„ρεσθαι πέμψαντα, κότερα τὴν ἑαυτοῦ ἢ τὴν Κῦρου 20
 „λέγοι ἀρχὴν. οὐ συλλαβὴν δὲ τὸ ῥηθὲν, οὐδ' ἔπαρ-
 „ειρόμενος, ἑαυτὸν αἰτίον ἀποφαινέτω. ὦ καὶ τὸ τέ-
 „λευταῖον χρηστηριαζομένῳ εἶπε τὰ εἶπε Λοξίης περὶ
 „ἡμίονου· οὐδὲ ταῦτο συνέλαβε. ἦν γὰρ δὴ ὁ Κῦρος
 „οὗτος ἡμίονος· ἐκ γὰρ δυοῶν οὐκ ὁμοεθνέων ἐγεγόνεε, 25
 „μητρὸς αἰμείνονος, πατρὸς δὲ ὑποδεεστέρου. ἡ μὲν γὰρ
 „ἦν Μηδὶς, καὶ Ἀστυάγειος θυγάτηρ τοῦ Μηδῶν βα-
 „σιλέως· ὁ δὲ, Πέρσης τε ἦν, καὶ ἀρχόμενος ὑπ' ἐκείνοισι·
 „καὶ ἐνεβθε ἑὼν τοῖσι ἅπασι, δεσποίνῃ τῇ ἑαυτοῦ συνοί-
 „κεε.“ Ταῦτα μὲν ἡ Πυθίη ὑπεκρίνατο τοῖσι Λυδοῖσι· 30
 οἱ δὲ ἀνῆνικαν εἰς Σάρδεις, καὶ ἀπήγγειλαν τῷ Κροί-
 σω. ὁ δὲ ἀκούσας, συνέγνω ἑαυτοῦ εἶναι τὴν αἰμαρτάδα,
 καὶ οὐ τοῦ Θεοῦ. Κατὰ μὲν δὴ τὴν Κροίσου τε ἀρχὴν,
 καὶ Ἰωνίης τὴν πρώτην καταστροφὴν, ἔσχε οὕτως.

*perium dixerit deus? Igitur quum non intellexe-
 rit responsum, nec denuo quaesierit, sibi ipsi tri-
 buat culpam. Eidem vero etiam tertium consulenti
 respondit Apollo ea quae de mulo respondit: at
 ille ne hac quidem intellexit. Nam mulus hic, Cy-
 rus erat: quippe ex duabus diversis gentibus ortus,
 matre melioris conditionis, patre vero inferioris.
 Illa enim Meda erat, et quidem Astyagis filia,
 regis Medorum: hic vero Persa fuit, illorum sub-
 iectus imperio; et, cum inferior esset rebus omni-
 bus, dominam suam in matrimonium duxit. Haec
 Lydis Pythia respondit; quae illi Sardes retulerunt,
 Croesoque nunciarunt. Quibus auditis, ille suam ip-
 sius agnovit esse culpam, non dei. Quod igitur ad
 Croesi imperium spectat, et ad primam Ioniae sub
 alienum imperium redactionem, eo modo quo expo-
 posuimus res gestae sunt.*

Κροίσῳ δὲ ἔστι καὶ ἄλλα ἀναθήματα ἐν τῇ Ἑλ- 92
 λάδι πολλά, καὶ οὐ τὰ εἰρημένα μούνα. ἐν μὲν γὰρ
 Θήβησι τῇσι Βοιωτῶν τρίπους χρύσεος, τὸν ἀνέθηκε τῷ
 Ἀπόλλωνι τῷ Ἴσμηνίῳ· ἐν δὲ Ἐφέσῳ, αἱ τε βόες αἱ
 5 χρύσαι, καὶ τῶν κίωνων αἱ πολλαί· ἐν δὲ Προνηΐς τῆς
 ἐν Δελφοῖσι, ἀσπίς χρυσῇ μεγάλῃ. ταῦτα μὲν καὶ ἔτι
 ἐς ἐμὲ ἦν περιέοντα· τὰ δ' ἐξαπόλωλε τῶν ἀναθημά-
 των. τὰ δ' ἐν Βραγχιδῇσι τῇσι Μιλησίων ἀναθήματα
 Κροίσῳ, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, ἴσα τε σταθμὸν καὶ ὁμοῖα
 10 τοῖσι ἐν Δελφοῖσι. τὰ μὲν νυν ἐς τε Δελφοὺς καὶ ἐς
 τοῦ Ἀμφιάρεω ἀνέθηκε, οἰκῆιά τε ἔοντα, καὶ τῶν πα-
 τρώων χρημάτων ἀπαρχήν· τὰ δὲ ἄλλα ἀναθήματα
 ἐξ ἀνδρὸς ἐγένετο οὐσίης ἐχθροῦ, ὅς οἱ, πρὶν ἢ βασι-
 λεῦσαι, ἀντιστασιώτης κατεστήκεε, συσπεύδων Παν-
 15 ταλέοντι γενέσθαι τὴν Λυδῶν ἀρχήν. ὁ δὲ Πανταλέων

(92.) *Donaria autem Croesi non ea solum, quae commemoravimus, sed et alia multa exstant in Graecia. Etenim Thebis Bocotiis tripus est aureus, quem Apollini dicavit Ismenio: Ephesi vero, boves aureae, et columnarum pleraeque: tum in Pronaea aede Delphis, clypeus aureus ingens. Et haec quidem ad meam usque aetatem superfuerunt; alia vero interciderunt donaria: in his ea, quae apud Branchidas Milesiorum consecraverat, aequalia pondere, ut audio, et similia eis quae sunt Delphis. Et quae quidem Delphis et Amphiarai oraculo donavit, propria ipsius fuerant, et paternarum opum primitiae: reliqua vero e facultatibus viri fuerunt inimici, qui Croeso, priusquam regnaret, fuerat in republica adversarius, Pantaleonti conciliare studens Lydorum reg-*

ἦν Ἀλυάττεω μὲν παῖς, Κροῖσου δὲ ἀδελφεὸς οὐκ ὁμομήτριος. Κροῖσος μὲν γὰρ ἐκ Καείρης ἦν γυναικὸς Ἀλυάττη· Πανταλέων δὲ, ἐξ Ἰάδος. ἐπεὶ τε δὲ, δόντος τοῦ πατρὸς, ἐκράτησε τῆς ἀρχῆς ὁ Κροῖσος, τὸν ἄνδρα πον τὸν ἀντιπρῆσσοντα ἐπὶ κνάφου ἔλκων διέφθειρε· 20 τὴν δὲ οὐσίην αὐτοῦ ἐτι πρότερον κατιρώσας, τότε τρώπων τῷ εἰρημένῳ ἀνέθηκε ἐς τὰ εἶρηται. καὶ περὶ μὲν ἀναθημάτων τσαῦτα εἰρήσθω.

93 Θάυματα δὲ γῇ Λυδίῃ ἐς συγγραφὴν οὐ μάλα ἔχει, οἷά τε καὶ ἄλλη χώρα, πάρεξ τοῦ ἐκ τοῦ Τρωῶλου καταφερομένου ψήγματος. Ἐν δὲ ἔργον πολλὸν μέγιστον παρέχεται, χωρὶς τῶν τε Αἰγυπτίων ἔργων καὶ τῶν Βαβυλωνίων. ἔστι αὐτόβι Ἀλυάττεω τοῦ Κροῖσου πα- 5 τρὸς σῆμα, τοῦ ἡ κρηπίς μὲν ἐστὶ λίθων μεγάλων,

num. Erat autem *Pantaleon* Alyattis quidem filius, Croesi frater, at non ex eâdem matre: nam Croesus ex Caricâ uxore natus erat Alyatti, Pantaleon vero ex Ionicâ. Postquam autem tradito a patre imperio potitus erat Croesus, hominem illum, qui sibi erat adversatus, tribulis cruciatum necavit; et bona eius, iam ante a se diis dicata, tunc eo quo diximus modo locis istis consecravît. Et haec quidem de donariis hactenus dicta sunt.

(93.) Res admirandas, quae scripto consignentur, terra Lydia nullas admodum habet, prout aliae regiones; praeter *auri ramenta*, quae e *Tmolo* deferuntur. Unum vero opus hominum exhibet multo maximum, post Aegyptiorum utique et Babyloniorum opera. Est ibi *Alyattis sepulcrum*, patris Croesi; cuius basis ex grandibus lapidibus confecta, reliquum

47, 41.

τὸ δὲ ἄλλο σῆμα, χῶμα γῆς. ἐξεργάσαντο δὲ μὴ οἱ
 ἀγοραῖοι ἄνθρωποι, καὶ οἱ χειρῶνακτες, καὶ αἱ ἐνεργα-
 ζόμεναι παιδίσκαι. οὗροι δὲ, πέντε ἔόντες, ἔτι καὶ ἐς
 10 ἐμὲ ἦσαν ἐπὶ τοῦ σήματος ἄνω· καὶ σφι γράμματα
 ἐνεκεκόλαπτο, τὰ ἕκαστοι ἐξεργάσαντο. καὶ ἐφαίνετο
 μετρεόμενον τὸ τῶν παιδισκέων ἔργον ἐὼν μέγιστον. Τοῦ
 γὰρ δὴ Λυδῶν δήμου αἱ θυγατέρες πορνεύονται πᾶ-
 σαι, συλλέγουσαι σφίσι Φερνάς, ἐς ὃ ἂν συνοικήσουσι
 15 τοῦτο ποικεύουσαι. ἐκδιδόασι δὲ αὐταὶ ἑωυτάς. ἡ μὲν δὴ
 περίοδος τοῦ σήματος, εἰςὶ στάδιοι ἕξ, καὶ δύο πλέ-
 θρα· τὸ δὲ εὖρος ἐστὶ πλέθρα τριακαίδεκα. λίμνη δὲ
 ἔχεται τοῦ σήματος μεγάλη, τὴν λέγουσι Λυδοὶ αἰ-
 ναον εἶναι· καλέεται δὲ αὕτη Γυγαίη. τοῦτο μὲν δὴ
 20 τοιοῦτό ἐστι.

monumentum terrae tumulus est, manibus hominum
 aggestus. Confecerunt illud homines forenses, opifi-
 ces, et puellae corpore quaestum facientes. Fuerunt
 autem ad meam usque aetatem in summo tumulo
 quinque termini, in quibus incisa scriptura indica-
 bat quid a singulis confectum fuisset: adparebatque
 ex mensurâ, puellarum partem operis fuisse maxi-
 mam. Nam filiae populi Lydorum meretricantur om-
 nes, dotem sibi colligentes hoc quaestu, quem faciunt
 donec nupturae sunt: se autem ipsae in matrimonium
 elocant. Circuitus monumenti sex stadiorum est et
 duorum plethrorum: latitudo, plethrorum tredecim.
 Monumento contiguus est lacus ingens, quem Lydi
 referunt esse perennem; vocatur autem Gygaeus.
 Atque haec quidem ita se habent.

94 Λυδοὶ δὲ νόμοισι μὲν παραπλησίοισι χρέωνται καὶ
 "Ἕλληνες" χωρὶς ἢ ὅτι τὰ θήλεα τέκνα καταπορνεύουσι.
 πρῶτοι δὲ ἀνθρώπων, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, νόμισμα χρυσοῦ
 καὶ ἀργύρου κοψάμενοι ἐχρήσαντο· πρῶτοι δὲ καὶ κά-
 πηλοι ἐγένοντο. Φασὶ δὲ αὐτοὶ Λυδοὶ, καὶ τὰς παιγνίας 5
 τὰς νῦν σφίσι τε καὶ Ἕλλησι κατεστευώσας, ἐαυτῶν
 ἐξεύρημα γενέσθαι. ἅμα δὲ ταύτας τε ἐξευρεθῆναι πα-
 ρὰ σφίσι λέγουσι, καὶ Τυρσηνὴν ἀπεικίσαι· ὧδε περὶ αὐ-
 τῶν λέγοντες. ἐπὶ Ἄτῳ τοῦ Μάνεω βασιλέος σιτοδὴν
 ἰσχυρὴν ἀνὰ τὴν Λυδίην πᾶσαν γενέσθαι· καὶ τοὺς Λυ- 10
 δοὺς τέως μὲν διάγειν λιπαρέοντας· μετὰ δὲ, ὡς οὐ
 παύεσθαι, ἄκεα δίζησθαι· ἄλλον δὲ ἄλλο ἐπιμηχα-
 νᾶσθαι αὐτῶν. ἐξευρεθῆναι δὴ ὦν τότε καὶ τῶν κύβων,
 καὶ τῶν ἀστραγάλων, καὶ τῆς σφαίρης, καὶ τῶν αἰλ-

(94.) Legibus autem utuntur *Lydi* similibus atque
 Graeci, praeterquam quod filias suas vitae tradant
 meretriciae. Primi vero hominum, quos novimus,
 aureos et argenteos *procuderunt numos* eisque usi
 sunt: primique etiam fuerunt mercium institores.
 Narrant porro ipsi *Lydi*, *lusus* etiam hos, qui nunc
 et apud ipsos et apud Graecos in usu sunt, ipsorum
 fuisse inventum: per idem autem tempus, quo *lusus*
 isti apud se sint inventi, *Tyrrheniam* colonis a *Lydis*
 esse frequentatam. Eas res hunc in modum accidisse
 referunt. „Regnante *Atye*, *Manis* filio, gravem an-
 nonae caritatem per totam fuisse *Lydiam*: et *Lydos*
 quidem aliquamdiu patienter tolerasse malum; dein-
 de vero, quum non cessaret, quaesisse remedium, et
 alium aliud excogitasse. Eo igitur tempore inventos
 esse et tesserarum et talorum ludum, et pilae caeto-

- 15 λέων πασέων παιγνιέων τὰ εἶδεα, πλὴν πισσῶν. τού-
των γὰρ ὧν τὴν ἐξεύρεσιν οὐκ οἰκηιοῦνται Λυδοί. ποιέειν
δὲ ὧδε, πρὸς τὸν λιμὸν ἐξευρόντας· τὴν μὲν ἐτέρην τῶν
ἡμερέων παίζεν πᾶσαν, ἵνα δὴ μὴ ζητέοιεν σιτία· τὴν
δὲ ἐτέρην σιτέεσθαι, παυομένους τῶν παιγνιέων. τοιούτω
20 τρόπῳ διάγειν ἐπ' ἕτεα δυῶν δέοντα εἴκοσι. ἐπεὶ τε
δὲ οὐκ ἀνιέναι τὸ κακὸν, ἀλλ' ἐπὶ μᾶλλον ἔτι βιά-
ζεσθαι, οὕτω δὴ τὸν βασιλέα αὐτῶν, δύο μοίρας δι-
λόντα Λυδῶν πάντων, κληρῶσαι, τὴν μὲν ἐπὶ μονῇ,
τὴν δὲ ἐπὶ ἐξόδῳ ἐκ τῆς χώρας. καὶ ἐπὶ μὲν τῇ μένειν
25 αὐτοῦ λαγχανούσῃ τῶν μοιρέων ἑωυτὸν τὸν βασιλέα
προστάσσειν· ἐπὶ δὲ τῇ ἀπαλλασσομένῃ, τὸν ἑωυτοῦ
παῖδα, τῷ οὐνομα εἶναι Τυρσηνόν. λαχόντας δὲ αὐτῶν
τοὺς ἐτέρους ἐξιέναι ἐκ τῆς χώρας, καταβῆναι ἐς Σμύρ-

rorumque lusuum omnium genera, exceptis calculis:
horum enim inventionem sibi non vindicant Lydi.
Inventis autem istis adversus famem hunc in modum
usos se esse narrant. Duorum quorumque dierum al-
terum ludendo traduxisse totum, ne scilicet cibum
requirerent: altero vero, intermissis lusibus, cibum
cepisse. Hoc modo per duodeviginti annos traduxisse
vitam. Quum vero non remitteret malum, sed magis
atque magis ingravesceret; tum quidem regem Lydos,
bifariam divisos, in sortem misisse; quorum altera
pars maneret, altera e patriâ terrâ exiret: et se ipsum
quidem ei parti adtribuissse regem, cui sors eventura
esset manendi, filium autem suum, cui nomen *Tyr-
rhen*o, ei parti quae domo esset egressura. Sortitione
facta, hos quibus sors obvenerat patrio solo exceden-
di, Smyrnam descendisse, et constructis navibus, in-

νην, καὶ μηχανήσασθαι πλοῖα, ἐς τὰ ἐσθεμένους τὰ πάντα ὅσα σφι ἦν χρηστὰ ἐπίπλοα, ἀποπλέειν κατὰ 30 βίου τε καὶ γῆς ζήτησιν· ἐς ὃ, ἔθνεα πολλὰ παραμειψαμένους, ἀπικέσθαι ἐς Ὀμβρικούς· ἔνθα σφέας ἐνδρύσασθαι πόλιας, καὶ οἰκέειν τὸ μέχρι τοῦδε. ἀντὶ δὲ Λυδῶν μετονομασθῆναι αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ βασιλέως τοῦ παιδός, ὅς σφέας ἀνήγαγε· ἐπὶ τούτου τὴν ἐπανυμῖν 35 ποιευμένους, ὀνομασθῆναι Τυρσηνοὺς. Λυδοὶ μὲν δὴ ὑπὸ Πέρσῃσι δεδούλωντο.

95 ἘΠΙΔΙΖΗΤΑΙ δὲ δὴ τὸ ἐνθεῦτεν ἡμῖν ὁ λόγος τὸν τε ΚΥΡΟΝ, ὅστις ἐὼν τὴν Κροίσου ἀρχὴν κατεῖλε· καὶ τοὺς Πέρσας, ὅτεω τρόπῳ ἡγήσαντο τῆς Ἀσίης· Ὡς ἂν Περσέων μετεξέτεροι λέγουσι, οἱ μὴ βουλόμενοι σεμνοῦν τὰ περὶ Κῦρον, ἀλλὰ τὸν ὄντα λέγειν λόγον, κατὰ 5 ταῦτα γράψω· ἐπιστάμενος περὶ Κῦρου καὶ τριφασίας

positisque suppellectilibus quaecumque ad usum com-
moda habuissent, profectos esse, victum et novas sedes
quaerentes; donec multos praetervecti populos, in
Umbriam pervenissent: ibi oppida condidisse, atque
ad hunc usque diem habitare. Mutato vero *Lydorum*
nomine, adscitâ denominatione a regis filio, qui co-
loniam deduxerat, *Tyrrhenos* se ipsos vocasse." —
Lydi igitur ita, ut diximus, a Persis in servitatem
sunt redacti.

(95.) Hinc iam anquirit narratio nostra, CYRUS
ille quisnam fuerit, qui Croesi evertit imperium, et
PERSAE qua ratione imperio Asiae sint potiti. Igitur,
quemadmodum quidam memorant Persarum, qui
non extollere res Cyri, sed prout illae se habent re-
ferre student, ita ego scribam; quum possim triplices

49. 97.

ἄλλας λόγων ὁδοὺς Φῆναι. Ἀσσυρίαν ἀρχόντων τῆς
 ἀνω Ἀσίας ἐπ' ἔτεα εἴκοσι καὶ πεντακόσια, πρῶτοι
 ἀπ' αὐτῶν Μῆδοι ἤρξαντο ἀπίστασθαι· καὶ κως οὗτοι
 10 περὶ τῆς ἐλευθερίας μαχεσάμενοι τοῖσι Ἀσσυρίοισι,
 ἐγένοντο ἄνδρες ἀγαθοί· καὶ ἀπώσάμενοι τὴν δουλοσύ-
 νην, ἠλευθερώθησαν. μετὰ δὲ τούτους, καὶ τὰ ἄλλα
 ἔθνη ἐποίησε ταῦτό τοῖσι Μήδοις. Ἐόντων δὲ αὐτῶν 96
 μων πάντων ἀνὰ τὴν ἡπειρον, ὧδε αὐτὶς ἐς τυραννίδας
 περιῆλθεν. Ἀνὴρ ἐν τοῖσι Μήδοις ἐγένετο σοφὸς, τῷ
 οὐνομα ἦν Δηϊόκης, παῖς δ' ἦν Φραόρτεω. οὗτος ὁ Δηϊό-
 5 κης, ἐρασθεὶς τυραννίδος, ἐποίησε τοιαῦδε. Κατοικημένων
 τῶν Μήδων κατὰ κόμας, ἐν τῇ ἐαυτοῦ ἐὼν καὶ πρό-
 τερον δόκιμος, καὶ μᾶλλον τι καὶ προθυμότερον δικαιο-
 σύνην ἐπιθέμενος ἥσκει· καὶ ταῦτα μέντοι, εὐούσης
 ἀνομίης πολλῆς ἀνὰ πᾶσαν τὴν Μηδικήν, ἐποίησε, ἐπι-

etiam alias de Cyro narrandi vias indicare. Postquam
Assyrii per annos quingentos et viginti superioris
 Asiae tenuissent imperium, primi deficere ab illis
Medi coeperunt; qui pro libertate pugnantes cum
 Assyriis, strenue se gesserunt, excussoque servitutis
 iugo libertatem obtinuerunt. Post quos et reliquae
 gentes idem fecere quod *Medi*. (96.) Caeterum quum
 iam omnes per continentem populi propriis viverent
 legibus, tali modo rursus tyrannidi subiecti sunt.
 Fuit inter Medos vir sapiens, cui nomen erat *Deioces*,
 filius Phraortae; qui quum ad tyrannidem adspiraret,
 ita se gessit. Quum per vicos habitarent *Medi*, *Deioces*
 iam ante apud suos probatus, tum magis etiam stu-
 diosiusque aequitatem datâ operâ exercebat; idque,
 quum multa iniquitas per universam Mediam obti-

στάμενος ὅτι τῷ δικαίῳ τὸ ἀδίκον πολέμιον ἐστί. οἱ δ' 10
ἐκ τῆς αὐτῆς κώμης Μῆδοι, ὁρῶντες αὐτοῦ τοὺς τρό-
πους, δικαστὴν μὲν ἑαυτῶν αἰρέοντο. ὁ δὲ δὴ, οἶα μνεώ-
μενος ἀρχὴν, ἰθύς τε καὶ δίκαιος ἦν. ποιέων τε ταῦτα,
ἐπαινον εἶχε οὐκ ὀλίγον πρὸς τῶν πολιτῶν, οὕτω ὥστε
πυνθανόμενοι οἱ ἐν τῇσι ἄλλῃσι κώμῃσι ὡς Δηϊόκης εἴη 15
αἰνῆ μούνης κατὰ τὸ ὀρθὸν δικάζων, πρότερον περιπίπτον-
τες ἀδίκοις γνώμησι, τότε ἐπεὶ τε ἤκουσαν, ἄσμενοι
ἐφοίτεον παρὰ τὸν Δηϊόκεα καὶ αὐτοὶ δικασόμενοι
97 τέλος δὲ, οὐδενὶ ἄλλῳ ἐπετράποντο. Πλεῦνος δὲ αἰεὶ
γινομένου τοῦ ἐπιφοιτέοντος, οἶα πυνθανομένων τὰς δι-
κὰς ἀποβαίνειν κατὰ τὸ ἐόν, γνοὺς ὁ Δηϊόκης ἐς ἑαυ-
τὸν πᾶν ἀνακείμενον, οὔτε κατίζειν ἔτι ἤβλε ἐνθα περ
πρότερον προκατίζων ἐδίκαζε, οὐτ' ἔφη δικᾶν ἔτι. οὐ 5

neret, tamen faciebat, quamvis sciret iniustitiam ini-
micam esse iustitiae. Cuius mores ubi perspexerunt
cives eundem vicum incolentes, iudicem illum sibi
constituerunt. Et ille, ut qui principatum ambiret,
rectum se aequumque praebuit; eaque re laudem apud
populares obtinuit haud exiguam; ita quidem ut re-
liquorum vicorum incolae, intelligentes Deiocem
unum esse virum qui ex aequo ius diceret, quum an-
tea iniquis sententiis saepe succubuissent, tunc, post-
quam hoc cognoverunt, libenter et ipsi Deiocem adi-
rent qui lites suas dirimeret, et postremo nulli alii
caussarum suarum iudicium permetterent. (97.) Cres-
cente vero in dies numero adcurrentium, utpote qui
intelligerent lites ex vero terminari, animadvertens
Deioces omnia in se esse sita, iam non amplius pro
tribunali sedere, ubi antea ius dicere consueverat,

γάρ οἱ λυσιτελέειν, τῶν ἑαυτοῦ ἐξημεληκότα, τοῖσι
πέλας δι' ἡμέρης δικάζειν. εὐούσης ὦν ἀρπαγῆς καὶ ἀνο-
μίας ἐτι πολλῶ μαῖλλον ἀνά τὰς κόμας ἢ πρότερον ἦν.
συνελέχθησαν οἱ Μῆδοι ἐς ταῦτό, καὶ ἐδόσαν σφίσι
10 λόγων, λέγοντες περὶ τῶν κατηκόντων. ὡς δ' ἐγὼ δο-
κέω, μάλιστα ἔλεγον οἱ τοῦ Δηϊόκεω Φίλοι. „Οὐ
„γὰρ δὴ, τρόπῳ τῷ παρῶντι χρεώμενοι, δυνατοὶ εἶμεν
„εἰσέειν τὴν χώραν. Φέρε, στήσωμεν ἡμέων αὐτῶν βα-
„σιλέα· καὶ οὕτω ἢ τε χώρα εὐνομήσεται, καὶ αὐτοὶ
15 „πρὸς ἔργα τρεφόμεθα, οὐδὲ ὑπ' ἀνομίας ἀνάστατοι
„ἔσόμεθα.“ Ταῦτα κη λέγοντες, πείθουσι ἑαυτοὺς βα-
σιλεύεσθαι. Αὐτίκα δὲ προβαλλομένων τόν τινα στή- 98
σονται βασιλέα, ὁ Δηϊόκης ἦν πολλὸς ὑπὸ πάντος

voluit, negavitque se porro lites iudicaturum; *nec anim e re sua esse, neglectis suis rebus totum diem dirimendis aliorum litibus impendere.* Inde quum rapinae iniquitatesque per vicos multo etiam magis, quam ante, grassarentur; concilio convocato Medi colloqui inter se de praesente rerum statu deliberareque instituerunt. Ut autem ego existimo, amici maxime Deiocis verba fecerunt huiusmodi: *Profecto, hoc more utentes, non possumus amplius hanc terram incolere. Agite igitur, regem nobis constituamus: sic terra nostra bonis legibus administrabitur, et nos ad opera nostra redibimus, nec ob hominum iniquitatem solum vertere cogemur.* Talia fere dicentes persuaserunt Medis, ut a rege gubernari vellent. (98.) Tum continuo in deliberationem adducitur, *quemnam sibi regem constituent?* et frequenter ab unoquoque proponitur laudaturque

ἀνδρὸς καὶ προβαλλόμενος καὶ αἰνεόμενος· ἐς δὲ τοῦ-
 τον κατανέουσι βασιλέα σφίσι εἶναι. Ὁ δ' ἐκέλευε αὐ-
 τοὺς οἰκία τε ἐν αὐτῷ ἄξια τῆς βασιλείης οἰκοδομῆσαι, 5
 καὶ κρατῦναι αὐτὸν δορυφόροις. ποιεῦσι δὲ ταῦτα οἱ
 Μῆδοι. οἰκοδομέουσιν τε γὰρ αὐτῷ οἰκία μεγάλα τε
 καὶ ἰσχυρά, ἵνα αὐτὸς ἐφρασε τῆς χώρας· καὶ δορυ-
 φόρους αὐτῷ ἐπιτρέπουσι ἐκ πάντων Μήδων καταλέ-
 ξασθαι. Ὁ δὲ, ὡς ἔσχε τὴν ἀρχὴν, τοὺς Μήδους 10
 ἠνάγκασε ἐν πόλιν ποιήσασθαι, καὶ τοῦτο περι-
 στέλλοντας, τῶν ἄλλων ἥσσον ἐπιμέλεσθαι. πειβομέ-
 νων δὲ καὶ ταῦτα τῶν Μήδων, οἰκοδομέει τείχεα μεγάλα
 τε καὶ καρτερά, ταῦτα τὰ νῦν Ἀγβάτανα κέκληται,
 ἑτέρον ἐτέρῳ κύκλῳ ἐνεστεῶτα. μεμηχάνηται δὲ οὕτω 15
 τοῦτο τὸ τεῖχος, ὥστε ὁ ἕτερος τοῦ ἑτέρου κύκλος τοῖσι
 προμαχεῶσι μύνοισι ἐστὶ ὑψηλότερος. τὸ μὲν κου τι
 καὶ τὸ χωρίον συμμαχεῖ, κολωνὸς ἐὼν, ὥστε τοιοῦτο

Deioces, isque ad extremum communi consensu
 Rex creatur. Tum ille iussit eos aedes sibi aedificare
 dignas regno, et satellitibus ipsum munire: quod et
 fecerunt Medi, aedesque ei aedificarunt amplas muni-
 tasque in ea regionis parte quam ipse praedixerat, et
 satellites ex universis Medis sibi eligere permiserunt.
 Ille vero, postquam obtinuit imperium, coëgit Me-
 dos unam urbem condere; quo hanc tuentes, reliqua
 oppida minus curarent. Obsequentibus etiam hac in
 re Medis, arcem exstruxit amplam validamque, hanc
 quae nunc *Ecbatana* vocatur, ita ut alius moenium
 orbis alio esset circumdatus: et sic instituta erat haec
 arx, ut alius moenium orbis alio nonnisi propugna-
 culis esset excelsior. Quod ut fieret, adiuwabatur partim

εἶναι· τὸ δὲ καὶ μαῖλλον τι ἐπετηδεύη, κύκλων ἔόντων
 20 τῶν συναπάντων ἑπτὰ, ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ τὰ βασι-
 λῆια ἔνεσσι καὶ οἱ θησαυροί. τὸ δὲ αὐτῶν μέγιστόν ἐστι
 τείχος κατὰ τὸν Ἀθηνέων κύκλον μάλιστα καὶ τὸ μέ-
 γαθος. τοῦ μὲν δὴ πρώτου κύκλου οἱ προμαχεῶνες εἰσι
 λευκοί· τοῦ δὲ δευτέρου, μέλανες· τρίτου δὲ κύκλου,
 25 Φοινίκιοι· τετάρτου δὲ, κυάνεοι· πέμπτου δὲ, σανδα-
 ράκινοι. οὕτω πάντων τῶν κύκλων οἱ προμαχεῶνες ἡν-
 δισμένοι εἰσι Φαρμάκοισι. δύο δὲ οἱ τελευταῖοι, εἰσι ὁ
 μὲν καταργυρωμένους, ὁ δὲ κατακεχρυσωμένους ἔχων
 τοὺς προμαχεῶνας.

Ταῦτα μὲν δὴ ὁ Δηϊόκης ἑαυτῷ τε ἐτείχεε, καὶ περὶ 99
 τὰ ἑωυτοῦ οἰκία· τὸν δὲ ἄλλον δῆμον περίξ ἐκέλευε τὸ
 τείχος οἰκεῖν. οἰκοδομηθέντων δὲ πάντων, κόσμον τόνδε
 Δηϊόκης πρώτος ἐστὶ ὁ καταστησάμενος· μήτε εἰσέναι

quidem ipsius loci commoditas, quum esset collis:
 sed magis etiam datâ operâ institutum erat opus,
 quum orbes universi sint septem, quorum in postre-
 mo regia est et thesauri. Qui autem murus maximum
 conficit orbem, is Athenarum fere ambitum amplitu-
 dine aequat. Iam primi orbis propugnacula, alba
 sunt; secundi nigra; tertii orbis purpurea; quarti
 caerulea; quinti sandaracina: ita cunctorum orbium
 propugnacula pigmentis sunt obducta; duorum vero
 postremorum orbium alter argentata propugnacula
 habet, alter inaurata.

(99.) Haec igitur munimenta *Deioces* sibi extruxit
 et circa aedes suas: tum vero reliquum populum ius-
 sit circumcirca arcem habitare. Constructis autem istis
 omnibus, ordinem primus *Deioces* instituit hunc, ut
 nemini ad regem liceret ingredi, sed per internuncios

παρὰ βασιλέα μηδέν, δι' ἀγγέλων δὲ πάντα χρε- 5
 σθαι, ὁρᾶσθαι τε βασιλέα ὑπὸ μηδενός· πρὸς τε τού-
 τοισι ἔτι, γελᾶν τε καὶ πτύειν ἀντίον καὶ ἅπασιν εἶναι
 τοῦτό γε αἰσχρόν. Ταῦτα δὲ περὶ ἑαυτὸν ἐσέμνηνε
 τῶνδ' εἵνεκεν, ὅπως ἂν μὴ ὀρῶντες οἱ ὁμήλικες, ἔοντες
 σύντροφοί τε ἐκείνῳ, καὶ οἰκίῃς οὐ Φλαυροτέρῃς, οὐδὲ ἐς 10
 ἀνδραγαθήν λειπόμενοι, λυπεύοιτο καὶ ἐπιβουλεύοιεν,
 100 ἀλλ' ἑτεροῖός σφι δοκέοι εἶναι μὴ ὀρῶσι. Ἐπεὶ τε δὲ
 ταῦτα διεκόσμησε, καὶ ἐκράτυνε ἑαυτὸν τῇ τυραννίδι,
 ἣν τὸ δίκαιον Φυλάσσων χαλεπός. καὶ τὰς τε δίκας
 γράφοντες, εἴσω παρ' ἐκείνων ἐσεπέμπεσκον· καὶ ἐκεῖ-
 νος διακρίνων τὰς ἐσφερομένας, ἐκπέμπεσκα. ταῦτα 5
 μὲν κατὰ τὰς δίκας ἐποίηε· τὰ δὲ δὴ ἄλλα ἐκεκοσμία-
 τό οἱ. εἴ τινα πυνθάνοιτο ὑβρίζοντα, τοῦτον ὅπως μετα-

omnia transigerentur, nec conspiceretur rex a quo-
 quam: ad haec, ut ridere aut exspuere coram illo,
 utique omnibus factu turpe haberetur. Adfectabat au-
 tem gravitatem istam hoc consilio, ne cernentes eum
 aequales et una cum eo educati, domoque orti non
 villiori, nec virtute inferiores, dolerent eique insidia-
 rentur; sed ut diversae naturae homo illis videretur,
 ipsum non intuentibus. (100.) His ita ordinatis,
 quum firmasset sibi imperium, in exercenda iustitia
 valde severum se praebuit. Litigantes causas suas
 scripto consignatas ad eum per internuncios intro-
 mittebant; quas ille iudicatas remittebat. Hunc mo-
 rem in iudicandis causis sequebatur: et reliqua etiam
 omnia recte ab eo ordinata erant. Si quem intellexisset
 protervius agentem, hunc ad se arcessitum inflicta

πέμψατο, κατ' ἀξίην ἐκάστου ἀδικήματος ἐδικαίει·
καὶ οἱ κατασκοποῖ τε καὶ κατήκοι ἦσαν ἀνὰ πᾶσαν
10 τὴν χώραν τῆς ἡρχε.

Δηϊόκης μὲν νυν τὸ Μηδικὸν ἔθνος συνέστρεψε μοῦνον, 101
καὶ τούτου ἦρξε. ἔστι δὲ Μήδων τσαάδε γένεα, Βου-
σαί, Παρητακηνοί, Στρούχατες, Ἀριζαντοί, Βούδιοι,
Μάγοι. γένεα μὲν δὴ Μήδων ἔστι τσαάδε. Δηϊόκειω δὲ 102
παῖς γίνεται Φραόρτης, ὃς, τελευτήσαντος Δηϊόκειω,
βασιλεύσαντος τρία καὶ πενήκοντα ἔτεα, παρεδέξατο
τὴν ἀρχήν. παραδεξάμενος δὲ, οὐκ ἀπεχρεῖτο μοῦνον
5 ἀρχεῖν τῶν Μήδων· ἀλλὰ στρατευσάμενος ἐπὶ τοῦς
Πέρσας, πρώτοισί τε τούτοισι ἐπεθήκατο, καὶ πρώτους
Μήδων ὑπηκόους ἐποίησε. μετὰ δὲ, ἔχων δύο ταῦτα
ἔθνεα, καὶ ἀμφοτέρα ἰσχυρά, κατεστρέφετο τὴν Ἀσίην,
ἐπ' ἄλλου ἐπ' ἄλλο ἰὼν ἔθνος. ἐς ὃ στρατευσάμενος ἐπὶ

pro delicti modo poenâ multabat: eâque caussâ ex-
ploratores auscultatoresque per universam, cui im-
perabat, regionem habebat.

(101.) *Deioces* igitur solam *Medicam nationem* in
unam contraxit, eique imperavit. Cuius nationis tot
numero gentes sunt: Busae, Paraetaceni, Struchates,
Arizanti, Budii, Magi. Hae sunt tot Medorum gentes.
(102.) Fuit autem Deiocis filius ΠΗΛΑΟΡΤΗΣ, qui,
mortuo Deioce postquam tres et quinquaginta annos
regnasset, suscepit imperium. Hic non contentus so-
lis imperare Medis, expeditionem in *Persas* suscepit,
hosque primos adgressus est, primosque imperio Me-
dorum subiecit. Deinde vero, quum esset horum duo-
rum populorum dominus, validi utriusque, Asiam
subegit, ab alio populo ad alium transiens. Postremo

τοὺς Ἀσσυρίους, καὶ Ἀσσυρίων τούτους οἱ Νῆιν ἔχον, 10
καὶ ἤρχον πρότερον πάντων, τότε δὲ ἦσαν μεμουνωμένοι
μὲν συμμαχῶν, ἅτε ἀπεστεωτῶν, ἄλλως μὲντοι ἑαυ-
τῶν εὖ ἤκοντες· ἐπὶ τούτους δὴ στρατευσάμενος ὁ Φραόρ-
της, αὐτὸς τε διεφθάρη, ἄρξας δύο καὶ εἴκοσι ἔτεα, καὶ
ὁ στρατὸς αὐτοῦ ὁ πολλός.

103 Φραόρτεω δὲ τελευτήσαντος, ἐξεδέξατο Κυαξάρης
ὁ Φραόρτεω τοῦ Δηϊόκεω παῖς. οὗτος λέγεται πολλὸν
ἔτι γενέσθαι ἀλκιμώτερος τῶν προγόνων· καὶ πρῶτός τε
ἐλόχισε κατὰ τέλεα τοὺς ἐν τῇ Ἀσίῃ, καὶ πρῶτος διέ-
ταξε χωρὶς ἐκάστους εἶναι, τοὺς τε αἰχμοφόρους, καὶ 5
τοὺς τοξοφόρους, καὶ τοὺς ἱππέας· πρὸ τοῦ δὲ ἀναμίξ-
ῃν πάντα ὁμοίως ἀναπεφυρμένα. Οὗτος ὁ τοῖσι Λυδοῖσι
ἔστι μαχεσάμενος, ὅτε νύξ ἡ ἡμέρῃ ἐγένετό σφι μα-

adversus *Assyrios* arma convertens, nempe *Assyrio-*
rum illos qui *Ninum* tenebant, quique, quum antea
omnibus imperassent, tunc sociis, quippe qui ab illis
defecerant, erant nudati, cacterum felici rerum sua-
rum statu utebantur; adversus hos postquam arma
convertit *Phraortes*, periit et ipse, secundo et vicesi-
mo anno quam regno erat potitus, et plurima pars
copiarum ipsius.

(103.) Mortuo *Phraorti* successit *CYAXARES*, *Phraor-*
tis filius, *Deiocis* nepos. Hic dicitur multo maiori-
bus suis fortior fuisse: et primus in Asia centuriavit
milites et per cohortes distribuit, primusque ordina-
vit ut seorsim in acie staret unumquodque militum
genus, hastati, sagittarii, equites; quum prius omnia
promiscue pariter fuissent confusa. Idem hic est qui
cum *Lydis* bellum gessit, quo tempore in ipsa pugna

χομένοισι· καὶ ὁ τὴν Ἄλυν ποταμοῦ ἄνω Ἀσίην πα-
 10 σαν συστήσας ἐωυτῷ. Συλλέξας δὲ τοὺς ὑπ' ἐωυτῷ
 ἀρχομένους πάντας, ἐστρατεύετο ἐπὶ τὴν Νίνον, τιμω-
 ρέων τε τῷ πατρὶ, καὶ τὴν πόλιν ταύτην θέλων ἐξελεῖν.
 καὶ οἱ, ὡς συμβαλὼν ἐνίκησε τοὺς Ἀσσυρίους, περικα-
 τημένῳ τὴν Νίνον, ἐπῆλθε Σκυβέων στρατὸς μέγας·
 15 ἄγε δὲ αὐτοὺς βασιλεὺς ὁ Σκυβέων Μαδύης, Πρωτο-
 θύεω παῖς· οἱ ἐσέβαλον μὲν εἰς τὴν Ἀσίην, Κιμμερίους
 ἐκβαλόντες ἐκ τῆς Εὐρώπης, τούτοις δὲ ἐπισπόμενοι
 Φεύγουσι, οὕτω εἰς τὴν Μηδικὴν χώραν ἀπίκοντο. Ἔστι 104
 δὲ ἀπὸ τῆς λίμνης τῆς Μαιήτιδος ἐπὶ Φᾶσιν ποταμὸν
 καὶ εἰς Κόλχους τριήκοντα ἡμερέων εὐζώνῳ ὁδός. ἐκ δὲ
 τῆς Κολχίδος οὐ πολλὸν ὑπερβῆναι εἰς τὴν Μηδικήν,
 5 ἀλλὰ ἐν τῷ διὰ μέσου ἔθνος αὐτῶν ἐστὶ, Σάσπειρες·

dies in noctem est conversus; quique totam supra
 Halyn fluvium Asiam sibi subiectam tenuit. Tum
 undique contractis copiis, quascumque sub potestate
 sua habebat, adversus Ninum arma convertit, pa-
 trem ulturus, et urbem hanc excindere cupiens. At,
 superatis praelio Assyriis, dum Ninum circumscedit,
 ingruit adversus eum ingens *Scytharum* exercitus,
 duce rege *Scytharum Madye*, Protothyae filio: qui
 in Asiam irruperant, quum Cimmericos ex Europa eie-
 cissent; quos dum fugientes persequiebantur, ita in
 Medicam terram pervenerunt. (104.) Est autem a
 Maeotide palude ad Phasin flumen atque Colchos
 expedito viatori iter triginta dierum: e Colchis vero
 non ita longo itinere perveniri potest in Mediam,
 sed unus duntaxat interiectus est populus, *Saspieres*;

τοῦτο δὲ παραμειβομένοισι, εἶναι ἐν τῇ Μηδικῇ. οὐ μέν-
 τοι οἱ γε Σκύθαι ταύτη ἐσέβαλον, ἀλλὰ τὴν κατύ-
 περθε ὁδὸν πολλῶ μακροτέρῃ ἐκτραπόμενοι, ἐν δεξιῇ
 ἔχοντες τὸ Καυκάσιον ὄρος. ἐνθαῦτα οἱ μὲν Μῆδοι συμ-
 βαλόντες τοῖσι Σκύθησι, καὶ ἐσσωθέντες τῇ μάχῃ, τῆς 10
 ἀρχῆς κατελύθησαν· οἱ δὲ Σκύθαι τὴν Ἀσίην πᾶσαν
 105 ἐπέσχον. Ἐνθεῦτεν δὲ ἦϊσαν ἐπ' Αἴγυπτον· καὶ ἐπεὶ τε
 ἐγένοντο ἐν τῇ Παλαιστίνῃ Συρίῃ, Ψαμμμίτιχος σφεας
 Αἰγύπτου βασιλεὺς ἀντιάσας δῶροισί τε καὶ λιτῇσι
 ἀποτρέπει τὸ προσωτέρω μὴ πορεύεσθαι. οἱ δὲ, ἐπεὶ τε
 ἀναχωρέοντες ὀπίσω, ἐγένοντο τῆς Συρίας ἐν Ἀσκά- 5
 λωνι πόλει, τῶν πλεόνων Σκυθέων παρεξελθόντων ἀσι-
 νέων, ὀλίγοι τινὲς αὐτῶν ὑπολειφθέντες, ἐσύλησαν τῆς
 Οὐρανίης Ἀφροδίτης τὸ ἱερόν. ἔστι δὲ τοῦτο τὸ ἱερόν, ὡς
 ἐγὼ πυνθανόμενος εὕρισκω, πάντων ἀρχαιότατον ἱεῶν

quos ubi transieris, continuo Media occurrit. Scythae
 tamen hac non irruerunt, sed aliâ viâ superiore et
 multo longiore, Caucasio monte ad dextram relicto.
 Ibi tum Medi cum Scythis congressi, praelioque su-
 perati, Asiae imperium amiserunt; *Scythae* vero uni-
 versa *Asia* sunt *potiti*. (105.) Inde Aegyptum ver-
 sus intendebant viam: sed Syriam Palaestinam in-
 gressis occurrens Aegypti rex *Psammitichus*, mune-
 ribus precibusque effecit, ut ulterius non progrede-
 rentur. Ubi regredientes Ascalonem venerunt, Syriae
 oppidum; maximâ Scytharum parte sine maleficio
 praetergressâ, pauci ex illis, pone sequentes, Veneris
 Coelestis templum despoliarunt. Est autem illud,
 quantum sciscitans intelligo, ex omnibus huius deae
 templis vetustissimum. Nam quod in Cypro est tem-

10 ὅσα ταύτης τῆς Θεοῦ. καὶ γὰρ τὸ ἐν Κύπρῳ ἱερὸν ἐν-
 Θεῦτεν ἐγένετο, ὡς αὐτοὶ λέγουσι Κύπριοι· καὶ τὸ ἐν
 Κυθήροισι Φοινικῆς εἰσι οἱ ἰδρυσάμενοι, ἐκ ταύτης τῆς
 Συρίας ἔόντες. τοῖσι δὲ τῶν Σκυθέων συλῆσασι τὸ ἱερὸν
 τὸ ἐν Ἀσκαλῶνι, καὶ τοῖσι τούτων αἰεὶ ἐκγόνοισι, ἐνέ-
 15 σκηψε ἡ Θεὰς Θήλειαν νοῦσον· ὥστε ἅμα λέγουσιν τε
 οἱ Σκύθαι διὰ τούτῳ σφεας νοσέειν, καὶ ὁρᾶν παρ' ἐω-
 τοῖσι τοὺς ἀπικνεομένους εἰς τὴν Σκυθικὴν χώραν ὡς δια-
 κέεται, τοὺς καλέουσι Ἐναρέας οἱ Σκύθαι. Ἐπὶ μὲν 106
 νυν ὀκτῶ καὶ εἴκοσι ἔτεα ἦρχον τῆς Ἀσίας οἱ Σκύθαι,
 καὶ τὰ πάντα σφι ὑπὸ τε ὕβριος καὶ ὀλιγωρίας ἀνά-
 στατα ἦν. χωρὶς μὲν γὰρ φόρων, ἐπρησσον παρ' ἐκά-
 5 στων τὸ ἐκάστοισι ἐπέβαλλον· χωρὶς δὲ τοῦ φόρου,
 ἤραζον περιελαύνοντες τοῦτο ὅτι ἔχοιεν ἕκαστοι. καὶ
 τούτων μὲν τοὺς πλεῦνας Κναζάρης τε καὶ Μῆδοι ξεινί-

CVI. 4. φόρον ἐπρησσον *lego*, et dein τὸν ἕκαστ.

plum, hinc prodiit; quod ipsi etiam Cyprii confir-
 mant: et, quod Cytheris est, id Phoenices condide-
 runt, ex hac Syria oriundi. His autem *Scythis*, qui
 templum Ascalonis exspoliarunt, eorumque semper
 posteris, inflixit dea *muliebrem morbum*; ita quidem
 ut etiam Scythae dicant, ob hanc causam morbo hoc
 laborare illos, et apud se ab adeuntibus Scythicam
 terram conspici quo pacto adfecti sint, quos *Enareas*
 Scythae adpellant. (106.) Igitur octo et viginti an-
 nos Asiae imperium obtinuerunt Scythae; per eorum-
 que proterviam et contemptum omnia susque deque
 versa sunt. Nam, praeterquam quod tributum exige-
 bant a singulis quod singulis imposuerant, insuper
 etiam obequitantes rapiebant quod quique haberent.
 Sed horum quidem maiorem numerum *Cyaxares* et

σαντες καὶ καταμεθύσαντες κατεφόνευσαν. καὶ οὕτω
 ἀνέσωσαντο τὴν ἀρχὴν Μῆδοι, καὶ ἐπεκράτεον τῶν περ
 καὶ πρότερον. καὶ τὴν τε Νῖνον εἶλον, (ὥς δὲ εἶλον, ἐν 10
 ἑτέροισι λόγοισι δηλώσω,) καὶ τοὺς Ἀσσυρίους ὑποχει-
 ρίους ἐποίησαντο, πλὴν τῆς Βαβυλωνίης μοίρης. μετὰ
 δὲ ταῦτα, Κυαξάρης μὲν, βασιλεύσας τεσσεράκοντα
 ἔτεα, σὺν τοῖσι Σκύθαι ἤρξαν, τελευτᾷ.

- 107 Ἐκδέκεται δὲ Ἀστυάγης, ὁ Κυαξάρει παῖς, τὴν
 βασιλείην. καὶ οἱ ἐγένετο θυγάτηρ, τῇ οὐνομα ἔθετο
 Μανδάνην. τὴν ἐδόκεε Ἀστυάγης ἐν τῷ ὕπνῳ οὐρῆσαι
 τοσοῦτον, ὥστε πληῖσαι μὲν τὴν ἑωυτοῦ πόλιν, ἐπικα-
 τακλῦσαι δὲ καὶ τὴν Ἀσίην πᾶσαν. ὑπερέμενος δὲ τῶν 5
 μάγων τοῖσι ὄνειροπόλοισι τὸ ἐνύπνιον, ἐφοβήθη, παρ'
 αὐτέων αὐτὰ ἕκαστα μαθῶν. μετὰ δὲ, τὴν Μανδά-

Medi, hospitio exceptos et mero inebriatos, obtrun-
 carunt: atque ita regnum receperunt *Medi*, et rerum,
 quarum antea domini fuerant, denuo sunt potiti.
 Tum vero et *Ninum* ceperunt, (quam quo pacto ce-
 perint, in aliis Historiarum libris exponam) et As-
 syrios, excepta Babylonica ditione, sub potestatem
 suam redegerunt. Post haec Cyaxares, postquam qua-
 draginta annos (simul numeratis his, quibus penes
 Scythas fuerat imperium) regnasset, fato functus est.

(107.) *Cyaxari* in regnum successit filius *ASTYAGES*.
 Huic nata erat filia, cui *Mandanae* inposuerat nomen:
 quae ei per somnum visa est tantum urinae fundere,
 ut et urbs eius impleretur et tota inundaretur Asia.
 Quod somnium quum exposuisset illis ex Magorum
 numero, qui somniorum interpretationi dabant ope-
 ram, conterritus est, singula quaeque ab illis edo-

54, 71.

ρην ταύτην, εὐῦσαν ἤδη ἀνδρὸς αἰραίνην, Μήδων μὲν τῶν
 ἐωυτοῦ ἀξίων οὐδενὶ διδοῖ γυναῖκα, δεδοικώς τὴν ὄψιν·
 110 ὁ δὲ Πέρσῃ διδοῖ, τῷ οὐνόμα ἦν Καμβύσης· τὸν εὗρισκε
 οἰκίῃς μὲν ἐόντα ἀγαθῆς, τρόπου δὲ ἡσυχίου· πολλῶ
 ἐνεργεῖ ἄγων αὐτὸν μέσου ἀνδρὸς Μήδου. Συνοικεούσης 108
 δὲ τῷ Καμβύσῃ τῆς Μανδάνης, ὁ Ἀστυάγης τῷ πρῶ-
 τῷ ἔτει εἶδε ἄλλην ὄψιν. ἐδόκεε δὲ οἱ ἐκ τῶν αἰδοίαν
 τῆς θυγατρὸς ταύτης Φῦναι ἄμπελον· τὴν δὲ ἄμπελον
 6 ἐπισχεῖν τὴν Ἀσίην πᾶσαν. ἰδὼν δὲ τοῦτο, καὶ ὑπερ-
 θέμενος τοῖσι ὀνειροπόλοισι, μετεπέμψατο ἐκ τῶν Πέρ-
 σεων τὴν θυγατέρα ἐπίτεκα εὐῦσαν. ἀπικομένην δὲ
 ἐφύλασσε, βουλόμενος τὸ γεννώμεναν ἐξ αὐτῆς διαφθεῖ-
 ραι· ἐκ γὰρ οἱ τῆς ὄψιος οἱ τῶν μάγων ὀνειροπόλοι
 10 ἐσήμαινον, ὅτι μέλλοι ὁ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ γόνος

ctus. Tum deinde Mandanen, viro iam maturam, Me-
 dorum nulli, qui ipsius familiâ dignus fuisset, in ma-
 trimonium dedit, visum istud reformidans; verum
 Persae cuidam iunxit, cui nomen *Cambyses*, quem
 repererat quidem bonâ familiâ ortum, et tranquillo
 hominem ingenio; caeterum quem inferioris esse
 conditionis, quam mediocrem Medum, iudicaverat.
 (108.) Postquam domum duxit Cambyses Mandanen,
 primo anno aliud vidit visum Astyages. Videbatur ei
 ex naturalibus huius filiae enasci vitis, eaque vitis
 universam obtinere Asiam. Quo de viso sibi oblato
 quum retulisset ad somniorum interpretes, arcessivit
 ex Persis filiam partui vicinam; camque, postquam
 advenit, in custodia habuit, interimere cogitans pro-
 lem ex ea nascturam: nam ex viso illo significave-
 rant ei magi somniorum interpretes, prolem filiae

βασιλεύσειν ἀντὶ ἐκείνου. Ταῦτα δὴ ὦν Φυλασσόμενος
 ὁ Ἀστυάγης, ὡς ἐγένετο ὁ Κῦρος, καλέσας Ἄρπα-
 γον, ἄνδρα οἰκίῃον, καὶ πιστότατόν τε Μήδων, καὶ
 πάντων ἐπίτροπον τῶν ἑαυτοῦ, ἔλεγέ οἱ τοιαύδε· „ Ἄρ-
 „ παγε, πῆγμα τὸ ἂν τοι προσθέω, μηδαμᾶ παρα- 15
 „ χρήσῃ· μηδὲ ἐμέ τε παραβάλη, καὶ ἄλλους ἐλόμε-
 „ νος, ἐξ ὑστέρης σοὶ ἑαυτῷ περιπέσης. λάβε τὸν Μαν-
 „ δάνη ἔτεκε παῖδα· φέρον δὲ εἰς σεαυτοῦ, ἀπόκτεινον·
 „ μετὰ δὲ, θάψον τρόπῳ ὅτεω αὐτὸς βούλει.“ Ὁ
 δὲ ἀμείβεται· „ ὦ βασιλεῦ, οὔτε ἄλλοτέ κω πα- 20
 „ ρεῖδες ἀνδρὶ τῷδε ἄχαρι οὐδὲν, Φυλασσόμεθα δὲ εἰς
 „ σὲ καὶ εἰς τὸν μετέπειτα χρόνον μηδὲν ἐξαμαρτεῖν.
 „ ἀλλ' εἴ τοι Φίλον τοῦτο οὕτω γίνεσθαι, χρή δὴ, τό
 109 ἰ, γε ἐμὸν, ὑπηρετέεσθαι ἐπιτηδέως.“ Τούτοισι ἀμει-

huius, loco ipsius, regno esse potiturum. Haec igitur cavens *Astyages*, simul atque natus erat *Cyrus*, vocatum ad se *Harpagum*, virum sibi familiarem, et Medorum fidissimum, cui res suas crederet omnes, his compellavit verbis: *Harpage, quod tibi committo negotium, id cave ne ullo pacto neglectim tractes, neve me decipias. aliisque hominibus studens, tuis ipse artibus de hac capiaris. Cape quem Mandana peperit puerum; et domum tuam deportatum occide; dein, quoquo modo volueris sepelito.* Respondit ille: *Nec aliās, ὁ Rex, vidisti in hoc homine aliquid quod ingratum tibi fuisset; cavebimus verò etiam, ne in posterum quidquam in te delinquamus. Quare si tibi gratum est, hoc ita fieri; oportet nempe, quod in me est, idoneam operam praestare.* (109.) Hoc dato responso Har-

ψάμενος ὁ Ἄρπαγος, ὥς οἱ παρεδόθη τὸ παιδίον κεκοσμημένον τὴν ἐπὶ θανάτῳ, ἥϊε κλαίων ἐς τὰ οἰκία. παρελθὼν δὲ ἔφραζε τῇ ἐωυτοῦ γυναικὶ τὸν πάντα Ἀστυάγεος ῥηθέντα λόγον. ἡ δὲ πρὸς αὐτὸν λέγει· „Νῦν ὦν
5 „τί σοι ἐν νόῳ ἐστὶ ποιέειν;“ Ὁ δὲ ἀμείβεται· „Οὐκ
„ἦ ἐνετέλλετο Ἀστυάγης· οὐδ' εἰ παραφρονήσει τε καὶ
„μανεῖται κάκιον ἢ νῦν μαίνεται, οὐ οἱ ἔγωγε προσθή-
„σομαι τῇ γνώμῃ, οὐδὲ ἐς Φόνον τοιοῦτον ὑπηρετήσω.
10 „πολλῶν δὲ εἵνεκα οὐ Φονεύσω μιν· καὶ ὅτι αὐτῷ μοι
„συγγενὴς ἐστὶν ὁ παῖς, καὶ ὅτι Ἀστυάγης μὲν ἐστὶ
„γέρον, καὶ ἄπαις ἔρσηνος γόνου. εἰ δὲ θελήσει, τού-
„του τελευτήσαντος, ἐς τὴν θυγατέρα ταύτην ἀναβή-
„ναι ἢ τυραννὶς, ἥς νῦν τὸν υἱὸν κτείνει δι' ἐμεῦ, ἄλλο
15 „τί ἢ λείπεται τὸ ἐνθεῦτεν ἐμοὶ κινδύνων ὁ μέγιστος;
„ἀλλὰ τοῦ μὲν ἀσφαλές εἵνεκα ἐμοὶ, δεῖ τοῦτων τε-

pagus, quum ei traditus esset puerulus ornatus ut mortui solent, abiit flens domum suam: quo ubi venit, sermonem omnem, quem secum Astyages habuerat, uxori suae retulit. Cui illa, *Nunc ergo, inquit, quidnam facere cogitas?* Et ille: *Non quemadmodum mandavit Astyages; nec, si vel peius, quam nunc, insanierit furiosusque fuerit, voluntati eius obsequar, nec huius caedis minister ero. Multis autem de caussis hunc non occidam; quoniam et mihi cognatus est puer, et aetate proventus est Astyages, proleque caret mascula. Quod si igitur post illius obitum in hunc filiam regnum transiturum est, cuius nunc puerum per me vult occidere, quid aliud mihi supererit nisi ut hoc facto in summum discrimen adducar? Verumta-*

„λευτᾶν τὸν παῖδα· δεῖ μὲν τοι τῶν τινὰ Ἀστυάγεος.
 110 „αὐτοῦ Φονέα γενέσθαι, καὶ μὴ τῶν ἐμῶν.“ Ταῦτα
 εἶπε, καὶ αὐτίκα ἄγγελον ἐπεμπε ἐπὶ τῶν βουκόλων
 τῶν Ἀστυάγεος τὸν ἡπίστατο νομᾶς τε ἐπιτηδεωτάτας
 νέμοντα, καὶ οὐρεὰ θηριωδέστατα· τῷ οὐνομα ἦν Μι-
 τραδάτης, συνοίκεε δὲ τῇ ἑαυτοῦ συνδούλῳ· οὐνομα δὲ 5
 τῇ γυναικὶ ἦν τῇ συνοίκεε, Κυνῶ, κατὰ τὴν Ἑλλήνων
 γλῶσσαν· κατὰ δὲ τὴν Μηδικὴν, Σπακῶ. τὴν γὰρ
 κύνα καλέουσι σπάκα Μῆδοι. αἱ δὲ ὑπάρεαι εἰσι τῶν
 οὐρέων ἔνθα τὰς νομὰς τῶν βοῶν εἶχε οὗτος δὴ ὁ βου-
 κόλος, πρὸς βορέῳ τε ἀνέμου τῶν Ἀγβατάνων, καὶ 10
 πρὸς τοῦ πόντου τοῦ Εὐξείνου. ταύτη μὲν γὰρ ἡ Μηδι-
 κὴ χώρα πρὸς Σασπείρων ὀρεινὴ ἐστὶ κάρτα, καὶ ὑψηλὴ
 τε καὶ ἰῶσι συνηρεφής· ἡ δὲ ἄλλη Μηδικὴ χώρα ἐστὶ
 πᾶσα ἄπεδος. ἐπεὶ ὦν ὁ βουκόλος σπουδῇ πολλῇ κα-

men meae ipsius salutis caussâ necesse est ut moriatur hic puer: oportet autem ut interfector eius sit non aliquis meorum, sed ex ipsius Astyagis ministris. (110.) His dictis, protinus nuncium misit ad unum ex Astyagis pastoribus, quem noverat pascua habere maxime idonea, et montes feris frequentissimos. Nomen huic erat Mitradates, uxorem autem habebat conservam, cui nomen, graeca linguâ, *Cyno*; Medorum vero idiomate, *Spaco*: *canem enim spaca* dicunt Medi. Saltus autem montium, ubi boum pascua habebat hic bubulcus, ad septemtriones erant Ecbatanorum, Pontum Euxinum versus. Hoc enim in tractu, quem Saspies incolunt, montosa admodum est Medica terra, et alta, silvisque opaca, reliqua vero Media plana est omnis. Vocatus igitur bubulcus post-

15 λεόμενος ἀπίκετο, ἔλεγε ὁ Ἄρπαγος τὰδε· „Κελεύει
 „σε Ἀστυάγης τὸ παιδίον τοῦτο λαβόντα, θεῖναι ἐς
 „τὸ ἐρημώτατον τῶν οὐρέων, ὅπως ἂν τάχιστα διαφθα-
 „ρείῃ. καὶ τὰδε τοι ἐκέλευσε εἰπεῖν, ἢν μὴ ἀποκτείνῃς
 „αὐτὸ, ἀλλὰ τῷ τρόπῳ περιποιήσῃ, ὀλέθρῳ τῷ κα-
 20 „κίστῳ σε διαχρήσεσθαι· ἐπορᾶν δὲ ἐκκείμενον διατέ-
 „ταγμαί ἐγώ.“ Ταῦτα ἀκούσας ὁ βουκόλος, καὶ 111
 ἀναλαβὼν τὸ παιδίον, ἦγε τὴν αὐτὴν ὀπίσω ὁδὸν, καὶ
 ἀπικνέεται ἐς τὴν ἑπαυλιν. τῷ δ' ἄρα καὶ αὐτῷ ἡ
 γυνὴ, ἐπίτεξ ἐοῦσα πᾶσαν ἡμέρην, τότε κως κατὰ δαί-
 5 μονα τίκτει, οἰχομένου τοῦ βουκόλου ἐς πόλιν. ἦσαν
 δὲ ἐν Φροντίδι ἀμφοτέροι ἀλλήλων πέρι· ὁ μὲν, τοῦ
 τόκου τῆς γυναικὸς ἀρρωδέων· ἡ δὲ γυνὴ, ὅτι οὐκ ἐωθαῖς
 ὁ Ἄρπαγος μεταπέμψαιτο αὐτῆς τὸν ἄνδρα. ἐπεὶ τε

quam nullâ interpositâ morâ advenit, haec ei dixit
 Harpagus: *Iubet te Astyages hunc puerulum sum-
 mere, et loco maxime deserto montium deponere,
 ut quam citissime pereat. Et hoc praeterea me
 iussit tibi praedicere, nisi illum occideris, sed
 quocumque modo superstitem esse curaveris, pes-
 simo exitio te periturum. Mihi autem iniunctum
 est, ut expositum inspiciam.* (111.) His auditis
 bubulcus, accepto puero, rediit eâdem viâ, et ad
 stabula pervenit. Forte autem fortunâ accidit, ut
 pastoris etiam huius uxor, quum per totum diem
 parturiisset, tunc pepererit, quum pastor in urbem
 esset profectus. Erant autem anxii uterque alterius
 caussâ, ille timens partui uxoris; uxor autem, quod
 alioquin non solitus esset Harpagus ad se vocare ip-
 sius maritum. Ut verò ex itinere redux adstiiit pastor,

δὲ ἀπονοστήσας ἐπέστη, οἷα ἐξ ἀέλπτου ἰδοῦσα ἡ γυνή,
 εἶρετο προτέρη, ὅτι μιν οὕτω προθύμως Ἄρπαγος με- 10
 ταπέμψαιτο. ὁ δὲ εἶπε· „ὦ γυναῖ, εἰδὼν τε ἐς πό-
 λιν ἐλθὼν καὶ ἤκουσα τὸ μή τε ἰδεῖν ὄφελον, μή τε
 „κοτε γενέσθαι ἐς δεσπότεας τοὺς ἡμετέρους. οἶκος μὲν
 „πᾶς Ἀρπάγου κλαυθμῷ κατείχετο· ἐγὼ δὲ ἐκπλα-
 „γείς, ἥϊα ἔσω. ὥς δὲ τάχιστα ἐσῆλθον, ὁρέω παιδίον 15
 „προκείμενον, ἀσπαῖόν τε καὶ κραυγανόμενον, κεκοσ-
 „μημένον χρυσῷ τε καὶ ἐσθῇτι ποικίλῃ. Ἄρπαγος δὲ
 „ὥς εἶδε με, ἐκέλευε τὴν ταχίστην ἀναλαβόντα τὸ
 „παιδίον, οἶχεσθαι φέροντα, καὶ θεῖναι ἔνθα θηριω-
 „δέστατον εἴη τῶν οὐρέων· Φᾶς Ἀστυάγεα εἶναι τὸν 20
 „ταῦτα ἐπιθέμενόν μοι, πόλλ' ἀπειλήσας εἰ μὴ σφρα-
 „ποιήσαιμι. καὶ ἐγὼ ἀναλαβὼν, ἔφερον, δοκέων τῶν
 „τινος οἰκετέων εἶναι· οὐ γὰρ ἂν κοτε κατέδοξα ἔνθεν

tamquam ex insperato eum conspiciens mulier, prior
 ex illo quaesivit, quid esset quod tam propere eum
 ad se vocasset Harpagus. Tum ille, *O mulier*, in-
 quit, *urbem ingressus vidi audivique quae num-*
quam videre me fas erat. nec umquam cadere de-
bebant nostros in dominos. Tota Harpagi domus
fletu erat oppleta; et ego consternatus ivi intro. Ut
primum intravi, vidi puerulum in medio positum,
palpitantem clamitantemque, auro et variegata
veste ornatum. Harpagus ut me conspexit, iussit
acceptum ocyus puerum asportare, in locoque feris
maxime obnoxio montium deponere; Astyagem
esse dicens, qui hoc mihi iniungeret, multas adii-
ciens minas ni mandata exsequeretur. Et ego sumens
puerum asportavi, ratus esse alicuius e domesti-

„γε ἦν. ἐθάμβεον δὲ ὄρεων χρυσῶν τε καὶ εἵμασι κε-
 25 „κοσμημένον· πρὸς δὲ, καὶ κλαυθμὸν κατεστειῶτα ἐμ-
 „Φανέα ἐν Ἀρπάγου. καὶ πρόκα τε δὴ κατ' ὁδὸν πυν-
 „θάνομαι τὸν πάντα λόγον θεράποντος, ὃς ἐμὲ προ-
 „πέμπων ἔξω πόλιος, ἐνεχείρισε τὸ βρέφος· ὡς ἄρα
 „Μανδάνης τε εἴη παῖς τῆς Ἀστυάγεος θυγατρὸς, καὶ
 30 „Καμβύσεια τοῦ Κύρου, καὶ μιν Ἀστυάγης ἐντέλλε-
 „ται ἀποκτεῖναι. νῦν τε ὅδε ἐστί.“ Ἄμα δὲ ταῦτα ἔλε- 112
 ἔγε ὁ Βουκόλος, καὶ ἐκκαλύψας ἀπεδείκνυε. ἡ δὲ, ὡς
 εἶδε τὸ παιδίον μέγα τε καὶ εὐειδὲς ἔον, δακρύσασα,
 καὶ λαβομένη τῶν γουνάτων τοῦ ἀνδρὸς, ἔχρηξε μηδεμιᾷ
 5 τέχῃ ἐκβεῖναι μιν. ὁ δὲ οὐκ ἔφη οἷός τ' εἶναι ἄλλως
 αὐτὰ ποιεῖν· ἐπιφοιτήσῃν γὰρ κατασκόπους ἐξ Ἀρ-
 πάγου ἐποψομένους· ἀπολέεσθαι τε κάκιστα, ἣν μὴ

cis; numquam enim exputare potuissem unde esset. Stupebam autem videns auro pretiosaque veste ornatum puerum, ad haec vero planctum manifestum in Harpagi aedibus. Sed protinus in itinere totam rem cognovi ex famulo, qui me urbe egredientem comitatus est, infantemque mihi tradidit; esse scilicet puerulum Mandanâ natum, Astyagis filiâ, et Cambyse, Cyri filio; Astyagemque occidendum iubere. Et ecce hîc ille est! (112.) Haec dicens bubulcus, puerum detectum ostendit. Et illa, ut vidit puerum, magnum et formosum, lacrymans genuaque complectens mariti, oravit ut neuliquam illum exponeret. At ille negavit se aliter facere posse; adventuros enim ab Harpago speculatores, rem inspecturos; seque misere peritulum, nisi imperata fecisset. Mulier, ut viro non persuasit, iterum

σθεα ποιήσῃ. ὡς δὲ οὐκ ἔπειθε ἄρα τὸν ἄνδρα, δεύτερα
λέγει ἡ γυνὴ τὰδε· „Ἐπεὶ τοίνυν οὐ δύναμαί σε πείθειν
„μὴ ἐκθεῖναι, σὺ δὲ ὧδε ποιήσον, εἰ δὴ πᾶσά γε ἀνάγκη 10
„ὀθῆναι ἐκκείμενον· τέτοκα γὰρ καὶ ἐγὼ, τέτοκα δὲ
„τεθνεὸς· τοῦτο μὲν Φέρων πρόβες, τὸν δὲ τῆς Ἀστυά-
„γεος θυγατρὸς παῖδα ὡς ἐξ ἡμέων ἑόντα τρέφωμεν
„καὶ οὕτω οὔτε σὺ αἰλώσῃαι ἀδικέων τοὺς δεσπότεας,
„οὔτε ἡμεῖν κακῶς βεβουλευμένα ἔσται. ὁ τε γὰρ τεθνεὺς 15
„βασιλῆϊς ταφῆς κυρήσει, καὶ ὁ περιεὼν οὐκ ἀπολέει
113 „τὴν ψυχὴν.“ Κάστα τε ἔδοξε τῷ Βουκόλῳ πρὸς τὰ
παρεόντα εὖ λέγειν ἡ γυνή, καὶ αὐτίκα ἐποίηε ταῦτα.
τὸν μὲν ἔφερε θανατώσων παῖδα, τοῦτον μὲν παραδι-
δοῖ τῇ ἑαυτοῦ γυναικί· τὸν δὲ ἑαυτοῦ, ἑόντα νεκρὸν, λα-
βὼν ἔθηκε εἰς τὸ ἄγγος ἐν τῷ ἔφερε τὸν ἕτερον· κοσμή- 5
σας δὲ τῷ κόσμῳ παντὶ τοῦ ἑτέρου παιδὸς, Φέρων εἰς τὸ

haec ei verba fecit: Quoniam ergo persuadere tibi,
ne exponas puerum, non possum; at tu, si utique
necesse est ut conspiciatur expositus, ita fac.
Nempe et ego peperī, et quidem mortuum enixa
sum. Hunc tu asporta, et expone; puerum vero
filiae Astyagis alamus ut a nobis progenitum: ita
nec tu convinceris deliquisse adversus heros no-
stros, nec nobis male fuerit consultum. Defunctus
enim regiam consequetur sepulturam; et, qui su-
perstes est, vitam non amittet. (113.) Optime ad
rem praesentem dicere mulier visa est pastori, et
statim rem est exsecutus. Quem puerum morti tradi-
turus adtulerat, eum tradidit uxori: suum vero, qui
mortuus erat, in vas illud, in quo alterum adtulerat,
inposuit; et omni cultu alterius pueri ornatum, in

57, 87.

ἐρημότατον τῶν οὐρέων τιθεῖ. ὡς δὲ τρίτῃ ἡμέρῃ τῷ παι-
 δῷ ἐκκειμένῳ ἐγένετο, ἦϊε ἐς πόλιν ὁ βουκόλος, τῶν
 τινα προβόσκων φύλακον αὐτοῦ καταλιπών. ἐλθὼν δὲ
 10 ἐς τοῦ Ἀρπάγου, ἀποδεικνύναι ἔφη ἐτοῖμος εἶναι τοῦ
 παιδίου τὸν νέκυν. πέμψας δὲ ὁ Ἀρπαγος τῶν ἐωυτοῦ
 δορυφόρων τοὺς πιστοτάτους, εἶδὲ τε διὰ τούτων, καὶ
 ἔβαψε τοῦ βουκόλου τὸ παιδίον. καὶ τὸ μὲν ἐτέθαπτο
 τὸν δὲ ὕστερον τούτων Κῦρον ὀνομασθέντα, παραλα-
 15 βούσα, ἔτρεφε ἡ γυνὴ τοῦ βουκόλου, οὖνομα ἄλλο κοῦ
 τι καὶ οὐ Κῦρον θεμένη.

Καὶ ὅτε δὴ ἦν δεκαέτης ὁ παῖς, πρῆγμα ἐς αὐτὸν 114.
 τοιόνδε γεγόμενον ἐξέφηνέ μιν. ἔπαιζε ἐν τῇ κώμῃ ταύτῃ ἐν
 τῇ ἦσαν καὶ αἱ βουκολίαι αὗται, ἔπαιζε δὲ μετ' ἄλλων
 ἡλίκων ἐν ὁδῷ· καὶ οἱ παῖδες παίζοντες εἴλοντο ἐωυτῶν
 5 βασιλέα εἶναι τοῦτον δὴ τὸν τοῦ βουκόλου ἐπίκλησιν

desertissimam regionem montium deportatum expo-
 suit. Postquam in tertium diem expositus infans fuit,
 in urbem proficiscitur pastor, subbulborum ali-
 quo custode illius relicto; et ad Harpagum ingressus,
paratum se esse, ait, *cadaver pueruli ostendere*.
 Harpagus, missis satellitum suorum fidissimis, per
 hos inspexit, sepelivitque pastoris puerum. Quo se-
 pulto, illum qui postmodum *Cyrus* adpellatus est
 sumsit enutrivitque pastoris uxor; aliud ei nomen,
 non *Cyri*, inponens.

(114.) Is quum decem annorum esset puer, res
 quaedam accidit huiusmodi, quae cum cognitum fe-
 cit. Ludebat in eo vico, in quo erant boum greges
 quos diximus, ludebat autem in via publica: et pueri
 cum eo colludentes regem suum elegerant hunc quem

παῖδα. ὁ δὲ αὐτέων διέταξε τοὺς μὲν, οἰκίας οἰκοδομέειν· τοὺς δὲ, δορυφόρους εἶναι· τὸν δὲ κου τινα αὐτέων, ἐφθαλμὸν βασιλέος εἶναι· τῷ δὲ τινι, τὰς ἀγγελίας εἰσφέρειν εἰδίδου γέρας· ὥς ἐκάστω ἔργον προστάσων. εἰς δὲ τούτων τῶν παιδῶν συμπαίζων, ἔων Ἀρτεμβάρης παῖς, 10 ἀνδρὸς δοκίμου ἐν Μήδοισι· οὐ γὰρ δὴ ἐποίησε τὸ προσταχθὲν ἐκ τοῦ Κύρου· ἐκέλευε αὐτὸν τοὺς ἄλλους παῖδας διαλαβέειν. πειθομένων δὲ τῶν παιδῶν, ὁ Κύρως τὸν παῖδα τρηχέως κάρτα περιέσπε μαστιγέων. ὁ δὲ, ἐπεὶ τε μετεῖθη τάχιστα, ὥς γε δὴ ἀνάξια ἑωυτοῦ πα- 15 θῶν, μᾶλλον τι περιημέκτεε· κατελθὼν δὲ εἰς πόλιν, πρὸς τὸν πατέρα ἀποικτίζετο τῶν ὑπὸ Κύρου ἥντησε, λέγων δὲ οὐ Κύρου, (οὐ γάρ κω ἦν τοῦτο τὸ ὄνομα,) ἀλλὰ πρὸς τοῦ βουκόλου τοῦ Ἀστυάγεος παιδός. Ὁ δὲ Ἀρτεμβάρης ὀργῇ, ὥς εἶχε, ἐλθὼν παρὰ τὸν Ἀστυά- 20

pastoris filium vulgo nominabant. Ille igitur horum aliis partes distribuebat aedificandi domos, aliis ut essent satellites, uni etiam eorum ut esset Regis ocululus, alii munus dedit intro ferendi nuncios; atque ita singulis proprias adsignaverat partes. Quum autem unus horum puerorum, colludens cum reliquis, qui erat Artembarei filius, nobilis inter Medos viri, mandatis Cyri non paruisset; iussit Cyrus alios pueros medium illum comprehendere. Qui quum ei morem gessissent, aspere admodum Cyrus tractavit puerum. Ille vero, simul atque dimissus est, gravissime offensus, ut qui indigna sese passus esset, in urbem abiit; et apud patrem de his, quae ei a Cyro acciderent, acriter est conquestus; non a Cyro dicens, nec enim iam tum erat ei hoc nomen, sed a filio bubulci

γεα, καὶ ἅμα ἀγόμενος τὸν παῖδα, ἀνάρσια πρήγμα-
 τα ἔφη πεπονθέναι, λέγων· „ὦ βασιλεῦ, ὑπὸ τοῦ
 „σοῦ δούλου, βουκόλου δὲ παιδὸς, ὥς περιϋβρίσμε-
 „θα.“ (δεικνὺς τοῦ παιδὸς τοὺς ὤμους.) Ἀκούσας 115
 δὲ καὶ ἰδὼν ὁ Ἀστυάγης, θέλων τιμωρῆσαι τῷ παιδί
 τιμῆς τῆς Ἀρτεμβάρους εἵνεκα, μετεπέμπετο τὸν τε
 βουκόλον καὶ τὸν παῖδα. ἐπεὶ τε δὲ παρήσαν ἀμφοτέ-
 ροι, βλέψας πρὸς τὸν Κῦρον ὁ Ἀστυάγης, ἔφη· „Σὺ
 „δὴ, ἔων τοῦδε τοιούτου ἐόντος παῖς, ἐτόλμησας τὸν
 „τοῦδε παῖδα, ἐόντος πρώτου παρ’ ἐμοί, ἀεικεῖν τοιῇδε
 „περισπεῖν;“ Ὁ δὲ ἀμείβετο ὥδε· „ὦ δέσποτα,
 „ἐγὼ δὲ ταῦτα τοῦτον ἐποίησα σὺν δίκῃ. οἱ γὰρ με ἐκ
 20 „τῆς κώμης παῖδες, τῶν καὶ ὅδε ἦν, παίζοντες, σφείων
 „αὐτῶν ἐστήσαντο βασιλέα. ἐδόκεον γὰρ σφί εἶναι ἐς

Astyagis. Et Artembares ira excandescens regem e
 vestigio adiit, filium secum ducens, et indigna se
 passum esse aiebat, dicens: *O rex, a tuo servo,*
bubulci filio, in hunc modum (hic humeros filii
 ostendebat) *contumeliâ sumus adfecti.* (115.) Hæc
 audiens conspiciensque *Astyages*, quum vellet hono-
 ris Artembaris gratiâ ulcisci filium, arcessivit bubul-
 cum et puerum. Qui ubi adfuerunt ambo, *Cyrum*
 intuitus *Astyages* ait: *Tu vero, quum sis huius ta-*
lis hominis gnatus, ausus es filium huius viri,
qui apud me principe loco est, ita contumeliose
tractare! Cui *Cyrus* respondit: *At equidem, ô do-*
mine, cum eo sic egi non iniuriâ. Nam colluden-
tes ex vico nostro pueri, quorum in numero hic
fuit, regem me constituerant: visus enim illis

- „τοῦτο ἐπιτηδεύατος. οἱ μὲν νυν ἄλλοι παῖδες τὰ ἐπι-
 „τασσόμενα ἐπετέλειον· οὗτος δὲ ἀνηκούστεέ τε, καὶ
 „λόγον εἶχε οὐδένα· ἐς ὃ ἔλαβε τὴν δίκην. εἰ ὦν δὴ
 „τοῦδε εἵνεκα ἄξιός τευ κακοῦ εἰμι, ὥδέ τοι πάρεμι.“ 15
 116 Ταῦτα λέγοντος τοῦ παιδὸς, τὸν Ἀστυάγεα ἐσήει
 ἀνάγκωσις αὐτοῦ· καὶ οἱ ὅ τε χαρακτήρ τοῦ προσώ-
 που προσφύρεσθαι ἐδόκεε ἐς ἑαυτὸν, καὶ ἡ ὑπόκρισις
 ἐλευθερωτέρη εἶναι· ὅ τε χρόνος τῆς ἐκθέσιος τῇ ἡλικίᾳ
 τοῦ παιδὸς ἐδόκεε συμβαίνειν. ἐκπλαγεῖς δὲ τούτοισι, 5
 ἐπὶ χρόνον ἄφθογγος ἦν. μόγις δὲ δὴ κοτε ἀνενειχθεὶς,
 εἶπε, θέλων ἐκπέμψαι τὸν Ἀρτεμβάρσα, ἵνα τὸν βου-
 κόλον μόνον λαβὼν βασανίσῃ· „Ἀρτέμβαρες, ἐγὼ
 „ταῦτα ποιήσω, ὥστε σὲ καὶ τὸν παῖδα τὸν σὸν μη-
 „δὲν ἐπιμέμψεσθαι.“ Τὸν μὲν δὴ Ἀρτεμβάρσα πέμ- 10

*eram ad hoc maxime idoneus. Igitur reliqui pueri
 imperata faciebant; at hic dicto non erat au-
 diens, et mandata nihili faciebat; quare ad ex-
 tremum poena ei inflicta est. Quod si ergo huius
 rei caussâ malum aliquod commerui, en tibi prae-
 sto sum! (116.) Haec dum puer locutus est, subiit
 Astyagem ut illum agnosceret; quum et faciei spe-
 cies convenire cum sua videretur, et responsum esse
 liberalius, et tempus expositionis cum aetate pueri
 videretur congruere. Quibus rebus percussus, ali-
 quantum temporis continuit vocem. Aegre tandem
 se recipiens, volensque Artembarem dimittere, quò
 pastorem solum secum relictum posset percunctari:
 Artembares, inquit, haec equidem ita confecturus
 sum, ut nec tu nec filius tuus habeatis de quo con-
 queramini. Dimisso Artembare, Cyrus in interiora*

πει· τὸν δὲ Κῦρον ἦγον ἔσω οἱ θεράποντες, κελεύσαν-
 τος τοῦ Ἀστυάγεος. ἐπεὶ δὲ ὑπελέλειπτο ὁ βουκόλος
 μῦθος, μουνῶνέντα δὲ αὐτὸν εἶρετο ὁ Ἀστυάγης, κόθεν
 λαῖβοι τὸν παῖδα, καὶ τίς εἴη ὁ παραδούς; ὁ δὲ ἐξ ἑωυ-
 15 τοῦ τε ἔφη γεγονέναι, καὶ τὴν τεκοῦσαν αὐτὸν ἔτι εἶναι
 παρ' ἑωυτῷ. Ἀστυάγης δὲ μιν οὐκ εὖ βουλευέσθαι
 ἔφη, ἐπιθυμέοντα ἐς ἀνάγκας μεγάλας ἀπικνέεσθαι·
 ἅμα τε λέγων ταῦτα, ἐσήμαινε τοῖσι δορυφόροισι λαμ-
 βάνειν αὐτόν. ὁ δὲ, ἀγόμενος ἐς τὰς ἀνάγκας, οὕτω
 20 δὴ ἔφαινε τὸν ἑόντα λόγον. ἀρχόμενος δὴ ἀπ' ἀρχῆς
 διεξῆει, τῇ ἀληθείῃ χρεώμενος· καὶ κατέβαινε ἐς λιτάς
 τε, καὶ συγγνώμην ἑωυτῷ κελεύων ἔχειν αὐτόν. Ἀστυά- 117
 γης δὲ, τοῦ μὲν βουκόλου τὴν ἀληθείην ἐκφώναντος, λό-
 γον ἤδη καὶ ἐλάσσω ἐποίεετο· Ἀρπάγῳ δὲ καὶ μεγά-
 λως μεμφόμενος, καλέειν αὐτὸν τοὺς δορυφόρους ἐκέ-

aedium introducunt famuli iussu Astyagis. Iamque
 solum relictum pastorem interrogavit Astyages, pue-
 rum hunc unde acceperit, et quis esset qui eum illi
 tradidisset: et ille *ex se progenitum*, ait, *matrem-*
que pueri adhuc domi suae vivere. Astyages vero,
non bene illum sibi consulere, inquit, *qui velit*
tormentis ad confitendum adigi: dumque haec lo-
 quitur, signum dat satellitibus ut corripiant homi-
 nem. Tum ille, tormentis expromtis, ita demum
 rem, ut erat, declaravit: nempe a principio orsus,
 omnia persecutus est, nihil a veritate deflectens; de-
 nique ad preces descendit, et, ut veniam sibi rex da-
 ret, oravit. (117.) *Astyages*, postquam verum pa-
 stor esset confessus, iam minorem rationem culpae
 eius habuit; sed Harpago vehementer indignatus, ius-
Herod. T. I. P. I. K

λευε. ὡς δὲ οἱ παρῆν ὁ Ἄρπαγος, εἶρετό μιν ὁ Ἀστυά- 5
 γης· „Ἄρπαγε, τέω δὴ μόρω τὸν παῖδα κατεχρήσας,
 „τόν τοι παρέδωκα ἐκ θυγατρὸς γεγονότα τῆς ἐμῆς;“
 Ὁ δὲ Ἄρπαγος, ὡς εἶδε τὸν βουκόλον ἔνδον ἑόντα, οὐ
 τρέπεται ἐπὶ ψευδέα ὁδόν, ἵνα μὴ ἐλεγχόμενος αἰσκη-
 ται· ἀλλὰ λέγει τάδε· „ὦ βασιλεῦ, ἐπεὶ τε πα- 10
 „ρέλαβον τὸ παιδίον, ἐβούλευον σκοπῶν ὅπως σοί τε
 „ποιήσω κατὰ νόον, καὶ ἐγὼ πρὸς σέ γινόμενος ἀνα-
 „μάρτητος, μήτε θυγατρὶ τῇ σῇ, μήτε αὐτῷ σοι εἶην
 „αὐθέντης. ποιέω δὴ ὥδε. καλέσας τὸν βουκόλον τόν-
 „δε, παραδίδωμι τὸ παιδίον, φάς σε τε εἶναι τὸν κε- 15
 „λεύοντα ἀποκτεῖναι αὐτό. καὶ λέγων τοῦτό γε, οὐκ
 „ἐψευδόμην· σὺ γὰρ ἐνετέλλεο οὕτω. παραδίδωμι μέντοι
 „τῷδε κατὰ τάδε, ἐντειλάμενος θείναι μιν ἐς ἐρήμον
 „οὗρος, καὶ παραμένοντα φυλάσσειν ἄχρι οὗ τελευ-

sit satellites cum vocare. Qui ubi adfuit, quaesivit ex
 eo Astyages: *Harpagē, quonam genere mortis in-*
terfecisti puerum, quem tibi tradidi ex filia mea
natum. Harpagus, quum pastorem videret intus esse,
 non ad mendacia se convertit, ne veritate convictus
 caperetur; sed in hunc modum locutus est. *O rex,*
postquam puerum accepi, deliberavi tecum, an-
quirens quo pacto et tibi ex voluntate tua facerem,
et, dum apud te culpā vacarem, nec filiae tuae,
nec ipsi tibi, essem mea manu carnifex. Igitur ita
statui agendum. Pastori huic, ad me vocato, tra-
didi puerum, dicens te esse qui illum occidi iube-
res: atque hoc dicens, non sum mentitus; tu enim
ita iusseras. Tradidi autem ei hoc modo, ut man-
daverim, exponeret illum in deserto monte, et ma-

59, 73.

20 „τήσιν· ἀπειλήσας παντοῖα τῷδε, ἣν μὴ ταῦδε ἐπιτέ-
 „λέα ποιήσῃ. ἐπεὶ τε δὲ, ποιήσαντος τούτου τὰ κελευό-
 „μενα, ἐτελεύτησε τὸ παιδίον, πέμψας τῶν εὐνούχων
 „τοὺς πιστοτάτους, καὶ εἶδον δι' ἐκείνων, καὶ ἔθαψά
 „μιν. οὕτως ἔσχε, ὦ βασιλεῦ, περὶ τοῦ πράγματος
 25 „τούτου· καὶ τοιούτῳ μῶρῳ ἐχρήσατο ὁ παῖς.“

Ἄρπαγος μὲν δὴ τὸν ἱὸν ἔφαινε λόγον. Ἀστυάγης 118
 δὲ, κρύπτων τὸν οἱ ἐνείχεε χόλον διὰ τὸ γεγονός, πρῶ-
 τα μὲν κατὰπερ ἤκουσε αὐτὸς πρὸς τοῦ βουκόλου τὸ
 πρῆγμα, πάλιν ἀπηγγέετο τῷ Ἀρπάγῳ· μετὰ δὲ, ὡς
 5 οἱ ἐπαλλόγητο, κατέβαινε λέγων, ὡς „περίεστί τι ὁ
 „παῖς, καὶ τὸ γεγονός ἔχει καλῶς. Τῷ τε γὰρ πε-
 „ποιημένῳ, ἔφη λέγων, ἐς τὸν παῖδα τοῦτον ἔκαμνον
 „μεγάλως, καὶ θυγατρὶ τῇ ἐμῇ διαβεβλημένος οὐκ
 „ἐν ἐλαφρῷ ἐποιεύμην. ὡς ὦν τῆς τύχης εὖ μετιστεύ-

*peret observaretque donec vitam finiisset; multa
 huic comminatus, nisi haec effecta dedisset. Post-
 quam hic imperata fecit, obiitque puer, tum eu-
 nuchorum fidelissimos misi, per eosque inspexi
 mortuum, et sepelivi. Tali modo, rex, gesta haec
 res, talique fato functus est puer.*

(118.) Sic igitur *Harpagus* ex vero rem exposuit.
Astyages autem, tegens iram quam adversus eum ob
 id factum animo conceptam habebat, primum ei rur-
 sus narravit rem prouti ex bubulco ipse audiverat;
 tum, postquam ei hoc repetiisset, ad extremum dixit,
superesse puerum, et, quae facta sint, bene habere.
Etenim (sic perrexit dicere) *admissum in hunc pue-*
rum facinus et graviter ipse dolebam, et, quod in
filiae meae offensionem incurrissem, haud leviter

„σης, τοῦτο μὲν, τὸν σεαυτοῦ παῖδα ἀπόπεμψον παρὰ 10
 „τὸν παῖδα τὸν νεήλυδα· τοῦτο δὲ, (σῶσθρα γὰρ τοῦ
 „παιδὸς μέλλω θύειν τοῖσι θεῶν τιμῇ αὕτη προσκεί-
 119 „ται,) παρίσθι μοι ἐπὶ δεῖπνον.“ Ἀρπαγος μὲν, ὡς
 ἤκουσε ταῦτα, προσκυνήσας, καὶ μεγάλα ποιησάμε-
 νος ὅτι τε ἡ ἀμαρτὰς οἱ ἐς δέον ἐγεγόνεε, καὶ ὅτι ἐπὶ
 τύχησι χρηστέησι ἐπὶ δεῖπνον κέκλητο, ἥϊε ἐς τὰ οἰκία.
 ἐσελθὼν δὲ τὴν ταχίστην, ἣν γὰρ οἱ παῖς εἰς μούνος, 5
 ἔτεα τρεῖς καὶ δέκα καὶ μάλιστα γεγονώς, τοῦτον ἐκ-
 πέμπει, ἵεναι τε κελεύων ἐς Ἀστυάγεος, καὶ ποιεῖν
 ὅ τι αὖ ἐκεῖνος κελεύῃ. αὐτὸς δὲ περιχαρὴς ἔων, φράζει
 τῇ γυναικὶ τὰ συγκυρήσαντα. Ἀστυάγης δὲ, ὡς οἱ ἀπί-
 κητο ὁ Ἀρπάγου παῖς, σφάζας αὐτὸν, καὶ κατὰ μέ- 10
 λεα διελὼν, τὰ μὲν ὥπτησε, τὰ δὲ ἐψῆσε τῶν κρεῶν.

*ferebam. Nunc ergo feliciter conversâ fortunâ, tu
 tuum filium mitte ad hunc puerum recens adve-
 nam; et ipse mihi ad coenam adesto, nam pro ser-
 vato puero sacra diis, ad quos hic honos pertinet,
 sum facturus. (119.) His auditis Harpagus adora-
 vit regem, et admodum gratulatus sibi, quod et de-
 lictum commode ipsi cessisset, et quod felicibus au-
 spiciis ad coenam esset vocatus, domum rediit. Quam
 ubi ingressus est, protinus filium, quem habuit uni-
 cum, tredecim fere annos natum, emittit, adire iu-
 bens Astyagis aedes, et facere quidquid ille iussisset.
 Ipse vero supra modum gavisus, narravit uxori quae
 evenissent. At Astyages, ut ad eum venit Harpago
 filius, iugulavit eum, et membratim concidens cor-
 pus, partim assavit carnes, partim elixavit; easque
 postquam recte paratae fuerunt, in promptu habuit.*

εὐτυχτα δὲ ποιησάμενος, εἶχε ἐτοῖμα. ἐπεὶ τε δὲ, τῆς
 ὥρης γινομένης τοῦ δείπνου, παρήσαν οἱ τε ἄλλοι δαι-
 τυμόνες καὶ ὁ Ἄρπαγος, τοῖσι μὲν ἄλλοισι καὶ αὐτῷ
 15 Ἀστυάγει παρετιθέατο τράπεζαι ἐπιπλέαι μηλείων
 κρεῶν Ἀρπάγῳ δὲ, τοῦ παιδὸς τοῦ ἑωυτοῦ, πλήν κε-
 φαλῆς τε καὶ ἄκρων χειρῶν τε καὶ ποδῶν, τὰλλα
 πάντα ταῦτα δὲ χωρὶς ἔκειτο ἐπὶ κανέῳ κατακεκα-
 λυμμένα. ὥς δὲ τῷ Ἀρπάγῳ εἶδοκεε ἄλις ἔχειν τῆς
 20 βορῆς, Ἀστυάγης εἶρετό μιν, εἰ ἡσθείη τι τῇ θοίνῃ. Φα-
 μένου δὲ Ἀρπάγου καὶ κάρτα ἡσθῆναι, παρέφερων,
 τοῖσι προσέκειτο, τὴν κεφαλὴν τοῦ παιδὸς κατακεκα-
 λυμμένην, καὶ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας Ἀρπαγον
 δὲ ἐκέλευον προσστάντες ἀποκαλύπτειν τε καὶ λαβεῖν
 25 τὸ βούλεται αὐτέων. πειθόμενος δὲ ὁ Ἄρπαγος, καὶ
 ἀποκαλύπτων, ὁρᾷ τοῦ παιδὸς τὰ λείμματα· ἰδὼν δὲ,

Tum, ubi coenae adfuit hora, quum convenissent et
 reliqui convivae et Harpagus, aliis convivis et ipsi
 Astyagi adponcbantur mensae carnibus agninis refer-
 tae; Harpago vero partes omnes corporis filii ipsius,
 excepto capite et extremis manibus pedibusque: haec
 enim seorsim in canistro reposita erant contexta. Post-
 quam satis pastus illo cibo sibi visus erat Harpagus,
 quaesivit ex eo Astyages, *numquid delectatus esset*
epulo: qui ubi respondit, *valde quidem se eo esse*
delectatum, adtulerunt, quibus id mandatum erat,
 caput pueri obtectum, et manus pedesque; et adstan-
 tes iusserunt Harpagum detogere, sumereque ex eis
 quidquid libuisset. Harpagus obtemperans, ubi de-
 textit, conspicit filii sui reliquias: quo quidem specta-
 culo non consternatus est, sed sui compos mansit.

οὔτε ἐξεπλάγη, ἐντός τε ἑαυτοῦ γίνεται. εἶρετο δὲ αὐτὸν ὁ Ἀστυάγης, εἰ γινώσκῃ οἷον Θηρίου κρέα βεβρώκοι. ὁ δὲ καὶ γινώσκῃν ἔφη, καὶ ἀρεστόν εἶναι πᾶν τὸ ἀν βασιλεὺς ἔρδη. τούτοις δὲ ἀμειψάμενος, καὶ ἀναλα- 30
βὼν τὰ λοιπὰ τῶν κρεῶν, ἥϊε ἐς τὰ οἰκία. ἐνθεῦτεν δὲ ἔμελλε, ὡς ἐγὼ δοκέω, αἰτίσας θάψειν τὰ πάντα.

120 Ἀσπάγων μὲν Ἀστυάγης δίκην ταύτην ἐπέθηκε. Κύρου δὲ περὶ βουλευῶν, ἐκάλεε τοὺς αὐτοὺς τῶν μάγων οἱ τὸ ἐνύπνιον οἱ ταύτῃ ἔκριναν. ἀπικομένους δὲ εἶρετο ὁ Ἀστυάγης, τῇ ἔκριναν οἱ τὴν ὄψιν· οἱ δὲ κατὰ ταυτὰ εἶπαν, λέγοντες ὡς βασιλεῦσαι χρῆν τὸν παῖδα, εἰ 5
ἐπέζωσε καὶ μὴ ἀπέθανε πρότερον. Ὁ δὲ ἀμείβεται αὐτοὺς τοῖσδε· „Ἔστι τε ὁ παῖς, καὶ περίεστι· καὶ „μιν, ἐπ’ ἀγροῦ διαιτῶμενον, οἱ ἐκ τῆς κώμης παῖδες „ἐστήσαντο βασιλέα. ὁ δὲ πάντα, ὅσα περ οἱ ἀληθεῖ

Quaesivit autem ex eo Astyages, cognosceretne cuius ferae carnes comedisset? Cui ille, et noscere se, respondit; et placere debere quidquid rex fecisset. Hoc dato responso, sumtis secum reliquis carnibus, domum abiit; inde collectas, puto, reliquias cunctas humaturus.

(120.) Hac ultione de Harpago captâ, de Cyro deliberans Astyages, eosdem vocavit magos, qui ei in somnium in istam partem interpretati erant. Qui ubi convenerunt, quaesivit ex iis, *quam in partem interpretati essent insomnium?* Illi vero eodem modo responderunt; dicentes, *in fatis fuisse ut regnaret puer, si in vita mansisset, nec ante tempus decessisset.* Excepit Astyages: *Atqui vivit puer, et superest: et rure agentem pueri eiusdem pagi re-*

- 10 „λόγω βασιλείας, ἐτελέωσθε ποιήσας. καὶ γὰρ δορυ-
 „φόρους, καὶ θυρωροὺς, καὶ ἀγγελιηφόρους, καὶ τὰ
 „λοιπὰ πάντα διατάξας εἶχε. καὶ νῦν ἐς τί ὑμῖν ταῦτα
 „φαίνεται φέρειν;“ Εἶπαν οἱ μάγοι. „Εἰ μὲν περίεστί
 „τε, καὶ ἐβασίλευσε ὁ παῖς μὴ ἐκ προνοίας τινός,
 15 „θάρσει τε τούτου ἕνεκα, καὶ θυμὸν ἔχε ἀγαθόν· οὐ
 „γὰρ ἐτι τὸ δεύτερον ἄρξει. παρὰ σμικρὰ γὰρ καὶ τῶν
 „λογίων ἡμῖν ἓνια κεχώρηκε· καὶ τὰ γε τῶν ὀνειράτων
 „ἐχόμενα, τελέως ἐς ἀσθενὲς ἔρχεται.“ Ἀμείβεται
 „Ἀστυάγης τοῖσδε· „Καὶ αὐτὸς, ὦ μάγοι, ταύτη πλεῖ-
 20 „στος γνώμην εἰμὶ, βασιλῆος ὀνομασθέντος τοῦ παιδός,
 „ἐξήκειν τε τὸν ὄνειρον, καὶ μοι τὸν παῖδα τοῦτον εἶναι
 „δεῖνόν οὐδὲν ἐτι. ὅμως μὲν γε τοι συμβουλευσάτέ μοι,
 „εὐ περισκεψάμενοι, τὰ μέλλει ἀσφαλέστατα εἶναι

CXX. 19. εἶχε. Vulgo ἤρχε, regnabat.

*gem elegerunt: atque ille, quaecumque faciunt vere nominati reges, cumulate fecit; nam et satellites, et ianitores, et internuncios, et qui reliquis praees-
 sent muneribus, habuit constitutos. Et nunc, quor-
 sum vobis haec valere videntur? Responderunt ma-
 gi: Si superest puer, et regnavit non praemeditato, confide hactenus; et bono esto animo; non enim iterum regnabit. Nam in exiguum quiddam etiam oraculorum nonnulla nobis exierunt; et quae de genere sunt insomniorum, ea quidem in admodum exile quidpiam subinde desinunt. Ad haec Astyages, Et ipse ego, inquit, ὁ μάγοι, in hac maxime sum sententia, quod rex nominatus fuit puer, in eo exitum habere insomnium, nec cum porro esse mihi ullo modo timendum. Verum tamen, probe omnia circumspicientes, consulite mihi, quid fu-*

„οἶκῳ τε τῷ ἐμῷ καὶ ὑμῖν.“ Εἶπαν πρὸς ταῦτα οἱ μά-
 γοι· „ὦ βασιλεῦ, καὶ αὐτοῖσι ἡμῖν περὶ πολλοῦ 25
 „ἐστὶ κατορθοῦσθαι ἀρχὴν τὴν σὴν. κείνως μὲν γὰρ ἀλ-
 „λοτριοῦται, ἐς τὸν παῖδα τοῦτον περιιούσα, ἔοντα
 „Πέρσῃ· καὶ ἡμεῖς, ἔοντες Μῆδοι, δουλούμεθά τε, καὶ
 „λόγου οὐδενὸς γινόμεθα πρὸς Περσέων, ἔοντες ξεῖνοι·
 „σέο δ' ἐνεστεῶτος βασιλῆος, ἔοντος πολιήτῳ, καὶ ἄρ- 30
 „χομεν τὸ μέρος, καὶ τιμὰς πρὸς σέο μεγάλας ἔχο-
 „μεν. οὕτω ὦν πάντας ἡμῖν σέο τε καὶ τῆς σῆς ἀρχῆς
 „προσπτεόν ἐστί. καὶ νῦν εἰ Φοβερόν τι ἐωρῶμεν, πᾶν
 „ἂν σοὶ προεφράζομεν· νῦν δὲ ἀποσκήψαντος τοῦ ἐνυπ-
 „νίου ἐς Φλαῦρον· αὐτοὶ τε θαρσέομεν, καὶ σοὶ ἕτερα 35
 „τοιαῦτα παρακελεύομεθα· τὸν δὲ παῖδα τοῦτον ἐξ
 „ὀφθαλμῶν ἀπόπεμψαι ἐς Πέρσας τε καὶ τοὺς γει-

*turum sit tutissimum et domui meae et vobis. Tum
 magi: Nostrā etiam, inquit, plurimi interest,
 ut firmum stet tuum regnum. Nam isto modo alie-
 natur illud, si in hunc puerum transit, qui est
 Persa: et nos, Medi quum simus, servituri sumus,
 et nulla in existimatione erimus apud Persas, ut-
 pote extranei. Te vero manente Rege, qui popula-
 ris es noster, et regnamus ex nostra parte, et
 magnos a te honores obtinemus. Ita igitur omnino
 et tibi et regno tuo debemus prospicere. Et nunc,
 si quid quod timendum esset cerneremus, cuncta
 tibi praedicturi eramus: at, quum in rem exilem
 exierit insomnium, et nos confidimus, et te ut
 idem facias hortamur. Hunc vero puerum e con-
 spectu dimitte in Persas et ad suos parentes.*

„ναμένους.“ Ἀκούσας ταῦτα ὁ Ἀστυάγης, ἐχάρη 121
 τε, καὶ καλέσας τὸν Κῦρον, ἔλεγέ οἱ τάδε· „ὦ παῖ,
 „σὲ γὰρ ἐγὼ δι' ὅψιν ὀνείρου οὐ τελέην ἡδίκεον, τῇ
 „σεωυτοῦ δὲ μοίρῃ περὶεις· νῦν ὦν ἴθι χαίρων ἐς Πέρ-
 5 „σας, πομποὺς δ' ἐγὼ ἅμα πέμψω. ἐλθὼν δὲ ἐκεῖ,
 „πατέρα τε καὶ μητέρα εὐρήσεις, οὐ κατὰ Μιτρα-
 „δάτην τε τὸν βουκόλον καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ.“

Ταῦτα εἶπας ὁ Ἀστυάγης, ἀποπέμπει τὸν Κῦρον. 122
 νοστήσαντα δέ μιν ἐς τοῦ Καμβύσεω τὰ οἰκία, ἐδέ-
 ξαντο οἱ γεινάμενοι καὶ δεξάμενοι, ὥς ἐπύθοντο, με-
 γάλως ἀσπάζοντο, οἷα δὴ ἐπιστάμενοι αὐτίκα τότε
 5 τελευτῆσαι· ἱστορεῖόν τε ὅτεω τρόπῳ περιγένοιτο. ὁ δὲ
 σφι ἔλεγε, Φὰς πρὸ τοῦ μὲν οὐκ εἰδέναι, ἀλλὰ ἡμάρ-
 τηκέναι πλεῖστον, κατ' ὁδὸν δὲ πυθέσθαι πᾶσαν τὴν

(121.) His auditis gavisus Astyages, Cyrum ad se vocatum his verbis compellat: *O puer, ego propter vanum insomnii visum iniuriā te adfeci; tu vero tuo fato superes. Nunc igitur, quod felix tibi atque faustum sit, abi in Persas; quo qui te comitentur, tecum mittam. Eo quum veneris, patrem ibi et matrem invenies, non eius sortis cuius sunt Mithradates bubulcus illiusque uxor.*

(122.) Haec quum dixisset Astyages, dimisit Cyrum. Quem, ad Cambysis aedes delatum, recepere parentes; receptumque, ubi quis esset cognovere, vehementi cum gaudio sunt amplexati, ut quem protinus a partu vitam finisse arbitrarentur: pereunctatique sunt, quonam pacto superfuerit. Et ille rem exposuit; dicens, se ipsum antea nescivisse, sed plurimum a vero aberrasse; in itinere autem omnia,

ἑαυτοῦ πάθην. ἐπίστασθαι μὲν γὰρ, ὡς Βουκόλου τοῦ
 Ἀστυάγεος εἶη παῖς· ἀπὸ δὲ τῆς κῆθεν οδοῦ τὸν πάντα
 λόγον τῶν πομπῶν πύθεσθαι, τραφῆναι δὲ ἔλεγε ὑπὸ 10
 τῆς τοῦ Βουκόλου γυναίκος. ἥϊε τε ταύτην αἰνέων δια
 παντός· ἦν τέ οἱ ἐν τῷ λόγῳ τὰ πάντα ἡ Κυνώ. οἱ δὲ
 τοκῆες, παραλαβόντες τὸ οὐνομα τοῦτο, ἵνα θειοτέρως
 δοκῇ τοῖσι Πέρσησι περιεῖναι σφι ὁ παῖς, κατέβαλ-
 λον Φάτιν ὡς ἐκκείμενον Κῦρον κύων ἐξέθρεψε. ἐνθεῦτεν 15
 123 μὲν ἡ Φάτις αὕτη κεχωρήκεε. Κύρῳ δὲ ἀνδρευμένῳ,
 καὶ ἔοντι τῶν ἡλικῶν ἀνδρειοτάτῳ καὶ προσφιλεστά-
 τῳ, προσέειπε ὁ Ἀρπαγος, δῶρα πέμπων, τίσασθαι
 Ἀστυάγεα ἐπιθυμίων. ἀπ' ἑαυτοῦ γὰρ, ἔοντος ἰδιώτεω,
 οὐκ ἐνεώρεα τιμωρίην ἰσομένην ἐς Ἀστυάγεα· Κῦρον δὲ 5

CXXII. 11. ἥϊε τε. Forsan ἥϊε τε ταύτην ἐπαινέων.

*quae sibi acciderint, rescivisse. Putasse enim esse
 filium bubulci Astyagis; sed ex Media huc iter
 facientem totam rem ex comitibus suis cognovisse.
 Commemorabat autem educatum se fuisse a bubulci
 uxore. Et hanc laudabat continenter, eratque ei ser-
 monum omnium argumentum Cyno. Quod nomen
 adripiennes parentes eius; quo magis divinitus super-
 esse Persis videretur puer, sparserunt famam, fuisse
 Cyrum, quum expositus esset, a cane enutritum.
 Inde haec fama in vulgus manavit.*

(123.) Iam virilem aetatem ingressum Cyrum,
 quum et fortissimus esset suorum aequalium et omni-
 bus carissimus, sollicitavit Harpagus donis missis, de
 Astyage cupiens capere ultionem. Nam a se, privato
 homine, intelligebat vindictam adversus Astyagem
 non posse existere: sed Cyrum videns subcrescen-

ὄρεων ἐπιτρεφόμενον, ἐπαίετο σύμμαχον, τὰς πάθας
 τὰς Κύρου τῇσι ἑαυτοῦ ὁμοιούμενος. πρὸ δ' ἔτι τούτου
 τὰδε οἱ κατέργαστο· ἔντος τοῦ Ἀστυάγου πικροῦ ἐς
 τοὺς Μήδους, συμμίσγων ἐνὶ ἐκάστῳ ὁ Ἄρπαγος τῶν
 10. πρώτων Μήδων, ἀνέπειθε ὡς χρηὴ Κῦρον προσησαμέ-
 νους, τὸν Ἀστυάγα παῦσαι τῆς βασιλείης. κατεργ-
 γασμένου δέ οἱ τούτου, καὶ ἔντος ἐταίμου, οὕτω δὴ τῷ
 Κύρῳ διαιτωμένῳ ἐν Πέρσῃσι βουλόμενος ὁ Ἄρπαγος
 δηλῶσαι τὴν ἑαυτοῦ γνώμην, ἄλλας μὲν οὐδαμῶς εἶχε,
 15. ἅτε τῶν ὁδῶν Φυλασσομένων· ὁ δὲ ἐπιτεχῶταί τοιόν-
 δε. λαγὸν μηχανησάμενος, καὶ ἀνασχίσας τούτου τὴν
 γαστέρα, καὶ οὐδὲν ἀποτίλας, ὡς δὲ εἶχε, οὕτω ἐσέ-
 θεκε βιβλίον, γράψας τὰ οἱ ἐδόκεε. ἀπορράψας δὲ
 τοῦ λαγοῦ τὴν γαστέρα, καὶ δίκτυα δούς, ἅτε θη-
 20. ρευτῇ, τῶν οἰκετῶν τῷ πιστοτάτῳ, ἀπέστειλε ἐς τοὺς

tem, hunc sibi conciliare socium studuit, quae Cyrus passus erat cum suâ conferens calamitate. Sed iam antea hoc ab illo praeparatum erat: quum acerbus in Medos esset Astyages, Harpagus cum unoquoque principum Medorum colloquia miscens, persuaserat illis, *necesse esse Cyrum rebus praeficere, et finem facere regno Astyagis.* His ita praeparatis, sic demum Cyro in Persis versanti aperire consilium suum cupiens Harpagus, quum aliter id efficere, custoditis itineribus, non posset, tali usus est commento. Leporem callide instruxit; cuius ventri, ita rescisso ut nihil pilorum avelleret, prout erat, indidit libellum, in quo quae voluerat scripta erant: tum, consuto rursus ventre, leporem atque retia, veluti venatori, tradidit servorum fidissîmo, eumque in Persas misit,

Πέρσας ἐντειλάμενός οἱ ἀπὸ γλώσσης, δίδόντα τὸν
 λαγὸν Κύρῳ ἐπειπεῖν, αὐτοχειρὴ μιν διαλεῖν, καὶ μη-
 124 δένα οἱ ταῦτα ποιεῦντι παρῆναι. Ταῦτα δὲ δὴ ὦν
 ἐπιτελέα ἐγένετο· καὶ ὁ Κύρος παραλαβὼν τὸν λαγὸν
 ἀνέσχισε. εὐρὼν δὲ ἐν αὐτῷ τὸ βιβλίον ἐνεὸν, λαβὼν
 ἐπελέγετο. τὰ δὲ γράμματα ἔλεγε τάδε· „ὦ παῖ
 „Καμβύσσει, σὲ γὰρ θεοὶ ἐπαρέωσι· οὐ γὰρ ἂν κοτε 5
 „ἐς τοσοῦτον τύχης ἀπῖκευ. σὺ νῦν Ἀστυάγεα τὸν σεων-
 „τοῦ Φονέα τίσαι. κατὰ μὲν γὰρ τὴν τούτου προθυμίην
 „τέθνηκας· τὸ δὲ κατὰ θεοὺς τε καὶ ἐμὲ περίεις. τὰ
 „σε καὶ πάλαι δοκέω πάντα ἐκμεμαθηκέναι, σέο τε
 „αὐτοῦ περὶ ὧς ἐπρήχθη, καὶ οἶα ἐγὼ ὑπὸ Ἀστυά- 10
 „γεος πέπονθα, ὅτι σε οὐκ ἀπέκτεινα, ἀλλὰ ἔδωκα
 „τῷ βουκόλῳ. σὺ νῦν ἢ βούλῃ ἐμοὶ πείθεσθαι, τῆσπερ
 „Ἀστυάγης ἄρχει χώρης, ταύτης ἀπάσης ἄρξεις. Πέρ-

ore tenus hoc adiciens mandatum, ut Cyro leporem tradens simul diceret, *necesse esse ut ille sua manu eum exenteret; neque quisquam hoc facienti adsit.* (124.) His rebus ita perfectis, Cyrus acceptum leporem aperit, et libellum in eo repertum perlegit, in quo erant perscripta haec: *O fili Cambysis! te dii respiciunt; hoc enim absque esset, numquam tam mirā usus esses fortunā. Tu nunc de Astyage, tuo interfectore, cape poenas. Etenim ex huius consilio tu perieras; deorum autem beneficio et meo superes. Quae te omnia pridem puto cognovisse, quum quae tecum acta sunt, tum quae ego ab Astyage passus sum eo, quod te non occidi, sed pastori tradidi. Tu nunc, si mea volueris consilia sequi, quibus terris imperat Astyages, earum omnium*

„σας γὰρ ἀναπείσας ἀπίστασθαι, στρατηλάτεις ἐπὶ
 15 „Μήδους· καὶ, ἣν τε ἐγὼ ὑπὸ Ἀστυάγεος ἀποδεχθῶ
 „στρατηγὸς ἀντὶά σεῦ, ἔστι τοι τὰ σὺ βούλειαι, ἣν τε
 „τῶν τις δοκίμων ἄλλος Μήδων. πρῶτοι γὰρ οὗτοι
 „ἀποστάντες ἀπ' ἐκείνου, καὶ γενόμενοι πρὸς σέο,
 „Ἀστυάγεα καταϊρέειν πειρήσονται. ὥς ὢν ἐτοίμου τοῦ
 20 „γε ἐνθάδε ἔοντος, ποίεις ταῦτα, καὶ ποίεις κατὰ
 „τάχος.“

Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κῦρος, ἐφρόντιζε ὅτῳ τρόπῳ σα- 125
 Φωτάτῳ Πέρσας ἀναπείσει ἀπίστασθαι. Φροντίζων δέ,
 εὐρίσκειται ταῦτα καιριώτατα εἶναι· ἐποίει δὴ τὰδε.
 γράψας ἐς βιβλίον τὰ ἐβούλετο, ἀλίην τῶν Περσέων
 5 ἐποίησατο· μετὰ δέ, ἀναπτύξας τὸ βιβλίον καὶ ἐπιλε-
 γόμενος, ἔφη Ἀστυάγέα μιν στρατηγὸν Περσέων ἀπο-
 δεικνύναι. „Νῦν, ἔφη· τε λέγων, ὦ Πέρσαι, προαγο-

rex eris. Persuade Persis ut ab illo desciscant, exercitumque duc in Mediam: et, sive ego ab Astyage dux adversus te fuero nominatus, sive alius quisquam nobilium Medorum, habebis quae voles. Nam primi hi ipsi ab illo deficient, et tecum facientes, tollere Astyagem studebunt. Quare persuasus parata tibi hic quidem esse omnia, fac quae dixi, et fac celeriter!

(125.) His intellectis Cyrus secum deliberavit quo callidissimo modo Persas ad defectionem permoveret. Re deliberata, commodissimum hoc ei visum est consilium, quo nimirum etiam usus est. Conscriptis in libello quae voluit, concionem convocavit Persarum: tum aperiens libellum legensque, ait, *Astyagem sese ducem constituere Persarum.*

„ρεῦν ὑμῖν, παρῆναι ἕκαστον ἔχοντα δρέπανον.“ Κῦρος μὲν ταῦτα προηγόρευσε. Ἔστι δὲ Περσέων συχὰ γένηα· καὶ τὰ μὲν αὐτέων ὁ Κῦρος συναλίσσε, καὶ 10 ἀνέπεισε ἀπίστασθαι ἀπὸ Μήδων. ἔστι δὲ τὰδε, ἐξ ὧν ἄλλοι πάντες ἀρτέαται Πέρσαι· Πασαργάδαι, Μαράφιοι, Μάσπιοι. τούτων Πασαργάδαι εἰσὶ ἀριστοὶ ἐν τοῖσι καὶ Ἀχαιμενίδαι εἰσὶ Φρήτη, ἐνθὲν οἱ βασιλεῖς οἱ Περσεῖδαι γεγόνασι. ἄλλοι δὲ Πέρσαι 15 εἰσὶ οἷδε· Πανθηλαῖοι, Δηρουσιαῖοι, Γερμάνιοι· οὗτοι μὲν πάντες ἀροτῆρες εἰσὶ. οἱ δὲ ἄλλοι, νομάδες. Δάοι, 126 Μάρδοι, Δροπικοὶ, Σαγάρτιοι. Ὡς δὲ παρῆσαν ἅπαντες ἔχοντες τὸ προειρημένον, ἐνθαῦτα ὁ Κῦρος (ἦν γὰρ τις χῶρος τῆς Περσικῆς ἀκανθώδης ὅσον τε ἐπὶ ὀκτωκαίδεκα σταδίοις ἢ εἴκοσι πάντῃ) τοῦτόν σφι τὸν χῶρον προεῖπε ἐξημερῶσαι ἐν ἡμέρῃ. ἐπιτελεσάντων δὲ 5

Nunc igitur, perrexistis dicere, edico vobis, Persae, praesto sitis singuli cum falcibus. Haec Cyrus pro concione dixit. Sunt autem Persarum plura genera; quorum nonnulla in concionem vocavit Cyrus, et ad deficiendum a Medis sollicitavit. Sunt autem ea haec, e quibus alii omnes Persae pendent: Pasargadae, Maraphii, Maspilii. Ex his nobilissimi sunt Pasargadae, in quibus est Achaemenidarum familia, ex qua reges Persidae sunt prognati. Alii vero Persae hi sunt: Panthialaei, Derusiaci, Germanii, qui omnes agrorum culturam exercent; reliqui nomades, Dai, Mardi, Dropici, Sagartii. (126.) Ut convenerunt omnes cum praedicto instrumento, ibi tum Cyrus, quum esset tractus Persicae regionis spinis obsitus, patens quaquaversum octodecim aut viginti

τῶν Περσέων τὸν προκείμενον αἶθλον, δευτέρα σφι
 προσῆπε, εἰς τὴν ὑστεραίην παρῆναι λελουμένους. ἐν δὲ
 τούτῳ τὰ τε αἰπόλια καὶ τὰς ποίμνας καὶ τὰ βουκό-
 10 λια ὁ Κῦρος πάντα τοῦ πατρὸς συναλίσσας εἰς τὸ αὐτό,
 ἔθυσ, καὶ παρεσκεύαζε ὡς δεξόμενος τῶν Περσέων τὸν
 στρατὸν πρὸς δὲ, οἶνω τε καὶ σιτίοις ὡς ἐπιτηδεύα-
 τοις. ἀπικομένους δὲ τῇ ὑστεραίῃ τοὺς Πέρσας κατα-
 κλίνας εἰς λιμῶνα, εὐώχει. ἐπεὶ τε δὲ ἀπὸ δείπνου
 ἦσαν, εἶρετό σφας ὁ Κῦρος, κότερα τὰ τῇ προτεραιῇ
 15 εἶχον, ἢ τὰ παρόντα σφι εἴη αἰρετώτερα. οἱ δὲ ἔφασαν,
 πολλὸν εἶναι αὐτέων τὸ μέσον. τὴν μὲν γὰρ προτέρην
 ἡμέρην πάντα σφι κακὰ ἔχειν· τὴν δὲ τότε παρεούσαν,
 πάντα ἀγαθὰ. Παραλαβὼν δὲ τοῦτο τὸ ἔπος ὁ Κῦρος,
 παρηγύμνου τὸν πάντα λόγον, λέγων, „ Ἄνδρες Πέρ-
 20 „σαι, οὕτω ὑμῖν ἔχει. βουλομένοισι μὲν ἐμέο πείβεσθαι,

stadia, hunc tractum iussit illos eadem die eruncare. Proposito labore postquam perfuncti sunt Persae, iterum eisdem praedixit, ut in posterum diem adessent loti. Interim vero *Cyrus* caprarum oviumque et boum greges patris sui omnes in unum congregatos mactavit paravitque, quippe Persarum exercitum hisce excepturus, et vino, farinaceisque cibis commodissimis: utque postridie convenerunt Persae, recumbere in prato iussos lauto excepit epulo. Dein, postquam a coena surrexerunt, quaesivit ex his *Cyrus*, *utra optabiliora ipsis viderentur? quae pridie habuerint, an praesentia?* Et illi, *multum interesse*, dixerunt: *pridie enim omnia se mala habuisse, praesente vero die bona omnia.* Id verbum adripiens *Cyrus*, rem omnem, quam eis propositu-

„ἔστι τὰδε τε καὶ ἄλλα μυρία ἀγαθὰ, οὐδένα πόνον
 „δουλοπρεπεία ἔχουσι· μὴ βουλομένοισι δὲ ἐμέο πείθε-
 „σθαι, εἰσὶ ὑμῖν πόνοι τῷ χθίζῳ παραπλήσιοι ἀνα-
 „ρίθμητοι. νῦν ὦν ἐμέο πειδόμενοι, γίνεσθε ἐλεύθεροι.
 „αὐτός τε γὰρ δοκέω θείῃ τύχῃ γεγονώς τὰδε ἐς χεῖ- 25
 „ρας ἄγεσθαι· καὶ ὑμέας ἡγήμαι ἀνδρας Μήδων
 „εἶναι οὐ φαυλοτέρους, οὔτε τὰλλα, οὔτε τὰ πολέμια.
 „ὥς ὦν ἐχόντων ὧδε, ἀπίστασθε ἀπ' Ἀστυάγεος τὴν
 „ταχίστην.“

- 127 Πέρσαι μὲν νυν προστάτεω ἐπιλαβόμενοι, ἄσμενοι
 ἐλευθεροῦντο, καὶ πάλαι δεινὸν ποιούμενοι ὑπὸ Μήδων
 ἄρχεσθαι. Ἀστυάγης δὲ ὥς ἐπύθετο Κῦρον πρῆσσοντα
 ταῦτα, πέμψας ἄγγελον, ἐκάλεε αὐτόν. ὁ δὲ Κῦρος
 ἐκέλευε τὸν ἄγγελον ἀπαγγέλλειν, ὅτι πρότερον ἤξει 5

rus erat, aperuit dicens: *Viri Persae! ita vobis se res habet. Quod si me sequi volueritis, erunt vobis haec et infinita alia bona, eritisque omnibus servilibus laboribus expertes: me vero sequi nolentibus erunt labores hesternis similes innumeri. Nunc ergo, mihi dicto audientes, estote liberi! Nam et ego divina sorte ad hoc natus mihi videor, ut haec bona in manus nostras congeram; et vos iudico viros esse Medis non inferiores, quum aliis rebus, tum militari laude. Quae quum ita sint, desciscite quam primum ab Astyage!*

(127.) Igitur *Persae*, quum iam pridem aegre tulissent *Medorum* imperium, ducem nunc patronumque nacti, libenter in libertatem se vindicabant. *Astyages* vero, ut intellexit moliri haec *Cyrum*, misso nuncio, eum ad se vocavit. Cui renunciare nuncium iussit *Cyrus*, prius se adventurum, quam

παρ' ἐκείνων ἢ αὐτὸς Ἀστυάγης βουλήσεται. ἀκούσας
 δὲ ταῦτα ὁ Ἀστυάγης, Μήδους τε ὥπλισε πάντας,
 καὶ στρατηγὸν αὐτέων, ὥστε Θεοβλαβῆς ἔων, ἀπέ-
 δεξε Ἄρπαγον, λήβην ποιούμενος τὰ μιν ἐόργε. ὡς δ'
 10 οἱ Μῆδοι στρατευσάμενοι τοῖσι Πέρσῃσι συνέμισγον, αἱ
 μὲν τινες αὐτέων ἐμάχοντο, ὅσοι μὴ τοῦ λόγου μετέ-
 σχον· οἱ δὲ αὐτομόλεον πρὸς τοὺς Πέρσας· οἱ δὲ πλεῖ-
 στοι ἐβелоκάκعون τε καὶ ἔφευγον. Διαλυθέντος δὲ τοῦ 128
 Μηδικοῦ στρατεύματος αἰσχροῶς, ὡς ἐπύθετο τάχιστα
 ὁ Ἀστυάγης, ἔφη· ἀπειλέων τῷ Κύρῳ· „Ἄλλ' οὐδ'
 „ὡς ὁ Κύρος γε χαιρήσει.“ Τοσαῦτα εἶπας, πρῶτον
 5 μὲν τῶν μάγων τοὺς ὄνειροπόλους, οἳ μιν ἀνέγνωσαν
 μετεῖναι τὸν Κύρον, τούτους ἀνεσκολόπισε. μετὰ δὲ,
 ὥπλισε τοὺς ὑπολειφθέντας τῶν Μήδων ἐν τῷ ἄστει,
 νέους τε καὶ πρεσβύτες ἀνδρας. ἐξαγαγὼν δὲ τούτους,

gratum futurum esset Astyagi. Quo audito Astyages
 Medos armavit cunctos, ducemque eis, velut divini-
 tus mente percussus, praefecit Harpagum, oblitus
 quae adversus illum patraverat. Medi, in bellum pro-
 fecti, ubi Persis ad manus venerunt, pars eorum,
 quicumque consilii non erant participes, pugnam
 inibant; alii vero ad Persarum transierunt partes;
 sed plerique ultro cessantes a pugna, fugam capesse-
 bant. (128.) Ita turpiter dissoluto Medorum exerci-
 tu, ut rem cognovit Astyages, minitans Cyro, ait:
At ne sic quidem gaudebit Cyrus. His dictis, pri-
 mum magos somniorum interpretes, qui ei ut Cyrum
 dimitteret persuaserant, e palis suspendit: deinde
 Medos, qui in urbe relictii erant, armavit, iuvenes
 provecioresque aetate viros. Quibus eductis, praelio
Herod. T. I. P. I. L

καὶ συμβαλὼν τοῖσι Πέρσῃσι, ἐσώθη· καὶ αὐτὸς τε Ἀστυάγης ἐξωγήθη, καὶ τοὺς ἐξήγαγε τῶν Μήδων 10
 129 ἀπέβαλε. Ἔοντι δὲ αἰχμαλώτῳ τῷ Ἀστυάγῃ προσ-
 στὰς ὁ Ἄρπαγος, κατέχαιρέ τε καὶ κατεκερτόμει,
 καὶ ἄλλα λέγων ἐς αὐτὸν θυμαλγέα ἔπεα, καὶ δὴ
 καὶ εἶρετό μιν, πρὸς τὸ ἐωυτοῦ δεῖπνον, τό μιν ἐκείνος
 σαρκὶ τοῦ παιδὸς ἐθαίνισε· „ὅ τι εἴη ἡ ἐκείνου δουλοσύνη 5
 „αὐτὴ τῆς βασιλείης.“ ὁ δὲ μιν προσιδὼν ἀντείρετο,
 εἰ ἐωυτοῦ ποιέεται τὸ Κύρου ἔργον. Ἄρπαγος δὲ ἔφη,
 αὐτὸς γὰρ γράψαι, τὸ πρῆγμα ἐωυτοῦ δὴ δικαίως
 εἶναι. Ἀστυάγης δὲ μιν ἀπέφαινε τῷ λόγῳ „σκαίο-
 „τατόν τε καὶ ἀδικώτατον ἔοντα πάντων ἀνθρώπων· 10
 „σκαϊότατον μὲν γε, εἰ παρεὼν αὐτῷ βασιλέα γε-
 „νέσθαι, εἰ δὴ δι' ἐωυτοῦ γε ἐπρήχθη τὰ παρεόντα,

cum Persis inito, victus est: et ipse Astyages, amis-
 sis quos eduxerat Medis, vivus in hostium venit po-
 testatem. (129.) Tum captivo Astyagi adstans Har-
 pagus, laetitiâ ob illius casum gestiens, insultavit;
 et quum alia in eum acerba dicteria coniecit, tum
 in memoriam revocans coenam eam, qua filii carnes
 comedendas illi Astyages proposuerat, quaesivit, *ec-
 quid placeret ei servitus, qui modo rex fuisset?*
 Quem adspiciens Astyages, vicissim interrogavit, *an
 suum faceret Cyri factum?* Et Harpagus, *suum
 merito censerî, ait, factum; se enim ipsum de eo
 suscipiendo ad Cyrum scripsisse.* Tum Astyages,
 longiorem exorsus sermonem, declaravit *ineptissi-
 mum illum esse hominum omnium, simulque ini-
 quissimum: ineptissimum quidem, qui, quum ipse
 potuisset rex evadere, si quidem hae res per ipsum*

„ἀλλὰ περιβήκε τὸ κράτος· ἀδικαίτατον δὲ ὅτι τοῦ
 „δείπνου εἴνεκεν Μήδους κατεδούλωσε. εἰ γὰρ δὴ δέον
 15 „πάντα περιβῆναι ἄλλω τῷ τὴν βασιλίῃν, καὶ μὴ
 „αὐτὸν ἔχειν, δικαιότερον εἶναι Μήδων τῷ περιβαλεῖν
 „τοῦτο τὸ ἀγαθὸν ἢ Πέρσων. νῦν δὲ Μήδους μὲν,
 „ἀναίτιους τούτου ὄντας, δούλους ἀντὶ δεσποτέων γε-
 „γονέναι· Πέρσας δὲ, δούλους ὄντας τὸ πρὶν Μήδων,
 20 „νῦν γεγονέναι δεσπότες.“

Ἀστυάγης μὲν νῦν, βασιλεύσας ἐπ' ἔτηα πέντε καὶ 130
 τριήκοντα, οὕτω τῆς βασιλείης κατεπαύσθη· Μῆδοι δὲ
 ὑπέκυψαν Πέρσῃσι διὰ τὴν τούτου πικρότητα, ἄρξαντες
 τῆς ἀνω Ἄλως ποταμοῦ Ἀσίης ἐπ' ἔτηα τριήκοντα καὶ
 5 ἑκατὸν δυῶν δέοντα, πάρεξ ἢ ὅσον οἱ Σκύθαι ἤρχον.
 Τότερ' αὖ μέντοι χρόνῳ μετεμέλησέ τέ σφι ταῦτα ποτ'

*gestae sint, ad alium detulerit imperium: iniquis-
 simum vero, quod propter coenam istam Medos
 in servitutem coniecisset. Quod si enim opus fuis-
 set in alium quempiam transferre imperium, sese-
 que destituere; aequius fuisse Medorum alicui tri-
 buere hoc bonum, quam cuiquam ex Persis. Nunc
 vero Medos, culpā vacantes, servos factos esse pro
 dominis; Persas autem, quum Medorum pridem
 fuissent servi, dominos eorum evasisse.*

(130.) Igitur *Astyages*, postquam tres et triginta
 annos regnasset, ita regno exutus est: Medi vero,
 propter huius acerbitem, Persis succubuerunt; post-
 quam imperium superioris trans Halyn fluvium
 Asiae per annos trecentos et duodetriginta tenuerant,
 demtis eis annis quibus penes Scythas fuerat impe-
 rium. Postero quidem tempore poenituit eos huius

σαςι, καὶ ἀπέστησαν ἀπὸ Δαρείου ἀποστάντες δὲ, ἐπίσω κατεστράφησαν, μάχῃ νικηθέντες. τότε δὲ ἐπὶ Ἀστυάγεος οἱ Πέρσαι τε καὶ ὁ Κῦρος ἐπαναστάντες τοῖσι Μήδοισι, ἦρχον τὸ ἀπὸ τούτου τῆς Ἀσίας. Ἀστυά- 10 γεα δὲ Κῦρος, κακὸν οὐδὲν ἄλλο ποιήσας, εἶχε παρ' ἑαυτῷ ἕς ὃ ἐτελεύτησε. Οὕτω δὲ Κῦρος γενόμενός τε καὶ τραφεὶς ἐβασίλευσε καὶ Κροῖσον ὕστερον τούτων ἄρξαντα ἀδικίῃς κατεστρέψατο, ὡς εἴρηται μοι τὸ πρό- 15 τερον. τοῦτον δὲ καταστρεφάμενος, οὕτω πάσης τῆς Ἀσίας ἥρξε.

131. ΠΕΡΣΑΣ δὲ οἶδα νόμοισι τοῖσδε χρωμένους· ἀγάλ-
ματα μὲν καὶ θηούς καὶ βωμούς οὐκ ἐν νόμῳ ποικυμέ-
νους ἰδρᾶσθαι, ἀλλὰ καὶ τοῖσι ποιεῦσι μωρίῃν ἐπιθέ-
ρουν· ὡς μὲν ἐμοὶ δοκεῖν, ὅτι οὐκ ἀνθρωποφύεας ἐνό-
μισαν τοὺς θεούς, κατάπερ οἱ Ἕλληνες, εἶναι. οἱ δὲ 5

facti, desciveruntque a Dario: sed post defectionem denuo subacti sunt, praelio superati. Tunc vero *Persae* cum *Cyros*, postquam regnante *Astyage* adversus *Medos* rebellassent, *Asiae regnum* ab eo tempore obtinuerunt. *Astyagem* vero *Cyrus*, nullo alio malo adficiens, apud se tenuit donec vitam finivit. Hoc igitur modo et natus et educatus *Cyrus* regnum obtinuit, et post haec *Groesum*, qui ipsum adgredi coeperat, devicit, quemadmodum a me supra expositum est: quo superato, universae *Asiae* imperavit.

(131.) *Persas* vero hisce uti institutis compertum habeo. Simulacra et templa et altaria statuere nefas existimant; stultitiamque his, qui hoc faciunt, imputant: scilicet, ut mihi videtur, quod non ex hominibus ortos aut naturam humanam similem habere

νομίζουσι Διὶ μὲν, ἐπὶ τὰ ὑψηλότετα τῶν οὐράων
 ἀναβαίνοντες, θυσίας ἔρδειν, τὸν κύκλον πάντα τοῦ
 οὐρανοῦ Δία καλέοντες· θύουσι δὲ ἡλίῳ τε καὶ σελήνῃ
 καὶ γῇ καὶ πυρὶ καὶ ὕδατι καὶ ἀνέμοισι. τούτοισι μὲν
 10 δὴ μόνουσι θύουσι ἀρχῆθεν· ἐπιμεμαθήκασι δὲ καὶ τῇ
 Οὐρανίῃ θύειν, παρά τε Ἀσσυρίων μαθόντες καὶ Ἀρα-
 βίων. καλέουσι δὲ Ἀσσύριοι τὴν Ἀφροδίτην, Μύλιττα·
 Ἀράβιοι δὲ, Ἀλίττα· Πέρσαι δὲ, Μίτραν. Θυσίῃ δὲ 132
 τοῖσι Πέρσῃσι περὶ τοὺς εἰρημένους θεοὺς ἡδε κατέστη-
 κε. οὔτε βωμοὺς ποιεῦνται, οὔτε πῦρ ἀνακαίουσιν, μέλ-
 λοντες θύειν· οὐ σπονδῇ χρέωνται, οὐκὶ αὐλῶ, οὐ
 5 στέρμασι, οὐκὶ οὐλῇσι. τῶν δὲ ὡς ἐκάστω θύειν θέ-
 λει, ἐς χῶρον καθαρὸν ἀγαγὼν τὸ κτήνος, καλεῖ τὸν
 θεόν, ἐστεφανωμένους τὸν τιάραν μυρσίῃ μάλιστα. ἐών-

Deos arbitrantur, sicuti Graeci. Illis igitur mos est,
 Iovi in summis montium iugis facere sacra, univer-
 sum coeli orbem *Iovem* nominantibus. Faciunt autem
 et Soli sacra, et Lunae, et Terrae, et Aquae, et Ven-
 tis. Et his quidem solis numinibus a priscis inde
 temporibus sacra faciunt. Addidicerunt vero etiam
Uraniae sacrificare, ab Assyriis et Arabibus accepto
 ritu. Venerem autem Assyrii *Mytilta* nominant,
 Arabes vero *Alitta*; Persae *Mitram*. (132.) Sacri-
 ficiorum autem, quae hisce diis peraguntur a Persis,
 talis est ratio. Nec altaria erigunt, nec ignem accen-
 dunt sacra facturi: libatione non utuntur, non tibia,
 non infulis, non mola. Ut cuique deo sacra quis-
 piam vult facere, in locum mundum adducit victi-
 mam, deumque invocatur, tiaram myrto maxime cin-
 etam gestans. Non est autem licitum, ut sibi soli

τῷ μὲν δὴ τῷ θυόντι ἰδίῃ μόνῳ οὐ οἱ ἐγγίνεται ἀρᾶ-
 σθαι ἀγαθὰ· ὁ δὲ πᾶσι τοῖσι Πέρσησι κατεύχεται εὖ
 γίνεσθαι, καὶ τῷ βασιλεῖ ἐν γὰρ δὴ τοῖσι ἀπάσι 10
 Πέρσησι καὶ αὐτὸς γίνεται. ἐπεὰν δὲ διαμιστύλας
 κατὰ μέρεα τὸ ἱεῖον, εἴψῃ τὰ κρέα, ὑποπάσας
 ποίην ὡς ἀπαλωτάτην, μάλιστα δὲ τὸ τρίφυλλον,
 ἐπὶ ταύτης ἔθηκε ὧν πάντα τὰ κρέα διαθέντος δὲ αὐ-
 τοῦ, μάγος ἀνὴρ παρεστὼς ἐπαίδει θεογονίην, οἷον δὴ 15
 ἐκεῖνοι λέγουσι εἶναι τὴν ἐπαιδὴν· ἀνευ γὰρ δὴ μάγου
 οὐ σφί νόμος ἐστὶ θυσίας ποιέεσθαι. ἐπισχῶν δὲ ὀλί-
 γον χρόνον, ἀποφέρεται ὁ θυσας τὰ κρέα, καὶ χρεᾶ-
 133 ται ὅτι μιν ὁ λόγος αἰρέει. Ἡμέρην δὲ ἀπασέων
 μάλιστα ἐκείνην τιμᾶν νομίζουσι, τῇ ἕκαστος ἐγένετο.
 ἐν ταύτῃ δὲ πλέω δαῖτα τῶν ἄλλων δικαιοῦσι προτίθε-
 σθαι· ἐν τῇ οἱ εὐδαίμονες αὐτῶν βοῦν καὶ ἵππον καὶ

bona precetur sacrificans: sed cunctis Persis atque regi ut bene sit, precatur; quippe in cunctorum Persarum numero et ipse continetur. Postquam in frustra dissecuit victimam, carnesque elixavit, substernit herbas quam tenerrimas, maxime trifolium, hisque carnes omnes inponit. Quibus ita dispositis, vir magus adstans accinit theogoniam quampiam, qualem illi esse incantationem dicunt: nam absque mago non fas est illis sacra facere. Interiecto brevi tempore, qui sacra fecit, carnes aufert, eisque utitur prout ei ratio suadet. (133.) Dierum omnium eum maxime celebrare moris est Persis, quo quisque natus est. Eo die aequum censent, copiosius epulum quam aliàs adponere: et fortunatiores quidem eo die bovem, equum, camelum, aut asinum adponunt in-

- 5 κάμηλον καὶ ὄνον προτιθέαται, ὅλους ὅπτους ἐν καμί-
νοισι· οἱ δὲ πένητες αὐτέων τὰ λεπτά τῶν προβάτων
προτιθέαται. σίτοισι δὲ ὀλίγοις χρέωνται, ἐπιφορήμασι
δὲ πολλοῖσι, καὶ οὐκ ἀλέσι· καὶ διὰ τοῦτο φασὶ Πέρ-
σαι „τοὺς Ἕλληνας σπειρομένους, πεινῶντας παύεσθαι.
10 „ὅτι σφι ἀπὸ δείπνου παραφορέεταί οὐδὲν λόγου ἄξιον·
„εἰ δέ τι παραφέροιτο, ἐσθίοντας αὖ οὐ παύεσθαι.“
οἷω δὲ κάρτα προσκέαται· καὶ σφι οὐκ ἐμέσαι ἔξεστι,
οὐκ οὐρῆσαι ἀντίον ἄλλου. τὰυτα μὲν νῦν οὕτω φυλάσ-
σεται. μεθυσκόμενοι δὲ ἐώθασι βουλευέσθαι τὰ σπαι-
15 δαιότατα τῶν πρηγμάτων· τὸ δ' αὖ ἄδη σφι βουλευο-
μένοισι, τοῦτο τῇ ὑστεραίῃ κήφουσι· προτιθεῖ ὁ στέγαρ-
χος, ἐν τοῦ αὖ ἐόντες βουλεύονται. καὶ ἦν μὲν ἄδη καὶ
κήφουσι, χρέωνται αὐτέω· ἦν δὲ μὴ ἄδη, μετιῶσι· τὰ

tegrum, in camino assatum; pauperiores vero minores adponunt pecudes. Farinaceis cibariis paucis utuntur, obsoniis vero et secundis mensis multis; eisque non simul, sed paulatim, inlatis. Quapropter Persae dicunt, *Graecos, quum cibum capiunt, desinere esurire; quoniam post coenam nihil amplius, quod alicuius momenti sit, eis adponitur: si quid enim porro adponeretur, a comedendo non esse cessaturos.* Vino largiter admodum indulgent: nec vero vomere illis licet, nec urinam mittere, alio praesente; atque hoc illi ita observant. Dum autem vino largius indulgent, interim de rebus maxime seriis deliberare consuerunt: quod vero deliberantibus placuit, id aedium herus, apud quem habita est deliberatio, postridie eius diei ieiunis proponit. Quod si ieiunis idem placet, hoc utuntur; sin minus, omittunt. Con-

δ' ἂν νήφοντες προβουλεύσωνται, μεθυσκόμενοι ἐπι-
 134 διαγινώσκουσι. Ἐντυγχάνοντες δ' ἀλλήλοισι ἐν τῇσι
 ὁδοῖσι, τῷδε ἂν τις διαγνοίῃ εἰ ὁμοῖοι εἰσὶ οἱ συντυγχά-
 νοντες· ἀντὶ γὰρ τοῦ προσαγορεύειν ἀλλήλους, Φιλέουσι
 τοῖσι στόμασι. ἦν δὲ ἢ οὔτερος ὑποδέεστερος ὀλίγω, τὰς
 παρειὰς Φιλέονται· ἦν δὲ πολλῷ ἢ οὔτερος ἀγεννέστε- 5
 ρος, προσπίπτων προσκυνεῖ τὸν ἕτερον. τιμῶσι δὲ ἐκ
 πάντων τοὺς ἀγχιστα ἐωυτῶν οἰκέοντας, μετὰ γε ἐωυ-
 τούς· δεύτερα δὲ, τοὺς δευτέρους· μετὰ δὲ, κατὰ λόγον
 προβαίνοντες τιμῶσι· ἥκιστα δὲ τοὺς ἐωυτῶν ἐκαστάτῳ
 οἰκημένους ἐν τιμῇ ἄγονται· νομίζοντες ἐωυτοὺς εἶναι ἀν- 10
 θρώπων μακρῷ τὰ πάντα ἀρίστους, τοὺς δὲ ἄλλους
 κατὰ λόγον τὸν λεγόμενον τῆς ἀρετῆς ἀντέχεσθαι, τοὺς
 δὲ ἐκαστάτῳ οἰκέοντας ἀπὸ ἐωυτῶν κακίστους εἶναι.

tra, quae ieiuni sobriique ante deliberaverunt, ea
 vino madidi recognoscunt. (134.) Si qui in via sibi
 mutuo obviam veniunt, hac re cognoscere aliquis
 potest utrum eadem conditione sint qui sibi occur-
 runt: nempe hi, salutationis loco, ora in vicem os-
 culantur. Quod si alteruter paulo est inferior, oscu-
 lantur genas; sin multo inferior, prostratus adorât
 alterum. In honore autem habent, post sese mutuo,
 illos qui a se proxime habitant; post hos, qui his
 finitimi; et sic deinde in honore habendo pro ratione
 progrediuntur: minimeque omnium in honore ha-
 bent hos, qui ab ipsis longissime remoti vivunt. Sci-
 licet se ipsos hominum omnium arbitrantur esse longe
 praestantissimos; alios vero pro praedicta ratione
 virtutem colere; denique, qui ab ipsis longissime
 habitent, esse ignavissimos. Quoad vero penes Me-

Ἐπὶ δὲ Μήδων ἀρχόντων, καὶ ἤρχε τὰ ἔθνη ἀλλή-
 15 λων. συναπάντων μὲν Μῆδοι, καὶ τῶν ἄγχιστα οἰκόν-
 των σφίσι· οὗτοι δὲ, καὶ τῶν ὁμούρων· οἱ δὲ, μάλιστα
 τῶν ἐχομένων. κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον καὶ οἱ Πέρ-
 σαι τιμῶσι· πρόβαινε γὰρ δὴ τὸ ἔθνος ἄρχον τε καὶ
 ἐπιτροπεῦον. Ξεινικὰ δὲ νόμαια Πέρσαι προσίενται 135
 ἀνδρῶν μάλιστα. καὶ γὰρ δὴ τὴν Μηδικὴν ἐσθῆτα, νο-
 μίσαντες τῆς ἐωυτῶν εἶναι καλλίω, φορέουσι· καὶ ἐς
 τοὺς πολέμους, τοὺς Αἰγυπτίους θῶρηκας. καὶ εὔπα-
 5 θείας τε παντοδαπὰς πυνθανόμενοι ἐπιτηδεύουσι· καὶ
 δὴ καὶ, ἀπ' Ἑλλήνων μαθόντες, παισὶ μίσγονται. γα-
 μέουσι δ' ἕκαστος αὐτέων πολλὰς μὲν κουριδίας γυ-
 ναίκας, πολλῶ δ' ἔτι πλεῦνας παλλακὰς κτῶνται.
 Ἀνδραγαθή δ' αὕτη ἀποδέδωκεται, μετὰ τὸ μάχεσθαι 136

dos fuerat imperium, etiam populi alter alteri impe-
 rabant: cunctis quidem Medi, et praesertim his qui
 proxime eis habitabant; hi vero, suis finitimis; et
 illi rursus his qui eos proxime attingebant. Et pari
 quoque ratione Persae in honore habent alios popu-
 los: nam similiter progrediendo alius populus alii
 praeest, et in illum imperii partem aliquam sibi com-
 missam exercet. (135.) *Peregrina* autem *instituta*
 admittunt *Persae* omnium hominum maxime. Etenim
 Medicam vestem, suâ esse honestioram existimantes,
 gestant; et ad bella Aegyptiacos adoptarunt thoraces.
 Atque etiam voluptatum varia genera, ex aliis cogni-
 ta, sectantur; et quidem pueris etiam ad venerem
 utuntur, a Graecis edocti. Ducunt autem eorum quis-
 que legitimas uxores multas, multo vero etiam plu-
 res habent pellices. (136.) Strenuitas et boni viri

εἶναι ἀγαθὸν, ὅς ἂν πολλοὺς ἀποδέξῃ παῖδας· τῷ δὲ
 τοὺς πλείστους ἀποδεικνύντι, δῶρα ἐκπέμπει ὁ βασι-
 λεὺς ἀνὰ πᾶν ἔτος. τὸ πολλὸν δ' ἡγέεται ἰσχυρὸν εἶναι.
 παιδεύουσι δὲ τοὺς παῖδας, ἀπὸ πενταέτεος ἀρξάμενοι 5
 μέχρι εἰκοσαέτεος, τρία μῶνα, ἵππεύειν, καὶ τοξεύειν,
 καὶ ἀλθβίζεσθαι. πρὶν δὲ ἢ πενταετὴς γένηται, οὐκ
 ἀπικνέεται ἐς ὄψιν τῷ πατρὶ, ἀλλὰ παρὰ τῇσι γυ-
 ναιξὶ δίαίταν ἔχει. τοῦ δὲ εἵνεκα τοῦτο οὕτω ποιεῖται,
 ἵνα ἢν ἀποθάνῃ τρεφόμενος, μηδεμίην ἄσπην τῷ πατρὶ 10
 προσβάλῃ.

- 137 Αἰνέω μὲν νυν τόνδε τὸν νόμον· αἰνέω δὲ καὶ τόνδε,
 τὸ μὴ μῆς αἰτίας εἵνεκα μήτε αὐτὸν τὸν βασιλέα μη-
 δένα φονεύειν, μήτε τῶν ἄλλων Περσέων μηδένα τῶν
 ἑαυτοῦ οἰκετῶν ἐπὶ μῇ αἰτίῃ ἀνήκεστον πάθος ἔρδειν·

officium apud eos, post bellicam virtutem, aestima-
 tur, si quis multos progeniit filios: et, qui plurimos
 edidit, huic quotannis dona mittuntur a rege. In
 multitudine enim existimant robur inesse. Puerorum
 institutio, a quinto anno incipiens usque in vicesi-
 mum, ad sola tria haec refertur, equitare, arcu uti,
 et verum loqui. Priusquam quinquennis est puer,
 non venit in patris conspectum, sed apud mulieres
 vitam agit: id ea fit caussâ, ne, si illa aetate obit,
 dolorem adferat patri.

(137.) Laudo equidem istud institutum: sed et hoc
 laudo, quod propter unam simplicem culpam nec
 rex ipse quemquam morte plectit, nec reliquorum
 Persarum quisquam unius culpaе caussâ in aliquem
 suorum atrocius quiddam et irreparabile committit:

5 ἀλλὰ λογισάμενος ἦν εὐρίσκη πλέω τε καὶ μέζω τὰ
 ἀδικήματα ἔοντα τῶν ὑπουργημάτων, οὕτω τῷ θυμῷ
 χρεᾶται. Ἀποκτεῖναι δὲ οὐδὲνα κω λέγουσι τὸν ἑαυτοῦ
 πατέρα, οὐδὲ μητέρα. ἀλλὰ ὅκοντα ἤδη τοιαῦτα ἐγέ-
 νετο, πᾶσαν ἀνάγκην Φασὶ ἀναζητούμενα ταῦτα ἀνεν-
 10 ρεθῆναι ἥτοι ὑποβολιμαῖα ἔοντα, ἢ μοιχίδια· οὐ γὰρ
 δὴ Φασὶ οἶκός εἶναι τὸν γε ἀληθῶς τακέα ὑπὸ τοῦ
 ἑαυτοῦ παιδὸς ἀποθνήσκειν. Ἄσφα δὲ σφι ποιεῖν 138
 οὐκ ἔξεστι, ταῦτα οὐδὲ λέγειν ἔξεστι. αἰχιστον δὲ αὐ-
 τοῖσι τὸ ψεύδεσθαι νενόμισται· δεύτερα δὲ, τὸ ὀφείλειν
 χρεός· πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων εἴνεκα, μάλιστα δὲ
 5 ἀναγκαίην Φασὶ εἶναι, τὸν ὀφείλοντα καὶ τι ψεῦδος
 λέγειν. Ὅς ἂν δὲ τῶν ἀστῶν λέπρη ἢ λεῦκην ἔχη,
 ἐς πόλιν οὗτος οὐ κατέρχεται, οὐδὲ συμμίσγεται τοῖσι

sed, subductis rationibus, postquam plura et maiora
 esse delicta reperit quam praestita officia, sic demum
 irae indulget. Ut autem patrem aliquis aut matrem
 occiderit, id vero numquam aiunt accidisse. Sed
 quaecumque talia adhuc facta sint, utique necesse
 esse aiunt, ut causâ curatius cognitâ reperiantur com-
 missa ea esse aut a supposititiis aut adulterino sangui-
 ne natis; nec enim veri simile esse, ut, qui vere
 pater fuerit, a proprio filio occidatur. (138.) Quae-
 cumque vero illis facere non licet, ea nec dicere
 licitum est. Turpissimum autem apud eos habetur,
 mendacium dicere; alterum post hoc, aes alienum
 habere; et hoc quidem quum aliis de causis,
 tum quod necesse esse aiunt, ut, qui aes alienum
 habet, etiam subinde mendacium dicat. Si quis e
 civibus leprâ aut vitiligine est correptus, in urbem

ἄλλισι Πέρησι· Φασὶ δὲ μιν ἐς τὸν ἥλιον ἀμαρτόντα
 τι, ταῦτα ἔχειν. Ξεῖνον δὲ πάντα, τὸν λαμβανόμενον
 ὑπὸ τουτέων, πολλοὶ καὶ ἐλαύνουσι ἐκ τῆς χώρας· καὶ 10
 τὰς λευκὰς περιστεράς, τὴν αὐτὴν αἰτίην ἐπιφέροντες.
 Ἐς ποταμὸν δὲ οὔτε ἐνουρέουσι, οὔτε ἐμπτύουσι, οὐ
 χεῖρας ἐναπονίζονται, οὐδὲ ἄλλον οὐδένα περιορέωσι,
 139 ἀλλὰ σέβονται ποταμούς· μάλιστα. Καὶ τόδε ἄλλο
 σφι ὧδε συμπέπτωκε γίνεσθαι, τὸ Πέρσας μὲν αὐτοὺς
 λέληθε, ἡμέας μὲν τοι οὔ. τὰ οὐνόματά σφι, ἐόντα
 ὁμοῖα τοῖσι σώμασι καὶ τῇ μεγαλοπρεπείῃ,· τελευτᾷσι
 πάντα ἐς ταῦτο γράμμα, τὸ Δωριέες μὲν Σὰν κα- 5
 λέουσι, Ἴωνες δὲ Σίγμα. ἐς τοῦτο διζήμενος εὐρήσεις
 τελευτῶντα τῶν Περσέων τὰ οὐνόματα, οὐ τὰ μὲν, τὰ
 140 δὲ οὔ, ἀλλὰ πάντα ὁμοίως. Ταῦτα μὲν ἀτρεκέως

hic non intrat, nec cum aliis Persis consuetudinem
 habet. Dicunt autem, eo huic id accidisse, quod in
 Solem quidpiam deliquerit. Peregrinum vero quem-
 libet, qui tali morbo laborat, terrâ eiiciunt: et non-
 nulli etiam columbas albas exturbant, eodem malo eas
 laborare existimantes. In fluvium neque immingunt,
 neque exspuunt, nec manus in eo ablunt, nec alium
 haec faccre patiuntur: sed fluvios praecipue colunt.
 (139.) Porro hoc aliud habent Persae, quod ipsos
 quidem latet, at nos non praeteriit. Scilicet nomina eq-
 rum, corporibus et maiestate similia, [*alii intelligunt,*
vel corporibus vel magnificentiae ipsorum responden-
tia] desinunt omnia in eandem literam, quam Doræ
 Σαν, Graeci Σίγμα vocant. In hanc literam, si volueris
 inquirere, reperies desinere Persarum nomina, non
 unum et alterum, sed pariter omnia. (140.) Haec

69. 41.

ἔχω περὶ αὐτῶν εἰδώς εἰπεῖν. τὰδε μέντοι ὡς κρυπτό-
 μενα λέγεται, καὶ οὐ σαφηνέως, περὶ τοῦ ἀποθανόν-
 τος ὡς οὐ πρότερον θάπτεται ἀνδρὸς Πέρσῃ ὁ νέκυς,
 5 πρὶν ἂν ὑπ' ὀρνίθου ἢ κυνὸς ἐλκυσθῇ. μάγους μὲν
 γὰρ ἀτρεκέως οἶδα ποιοῦντας ταῦτα· ἐμφανέως γὰρ δὴ
 ποιεῦσι. κατακηρώσαντες δὴ ὦν τὸν νέκυν Πέρσαι, γῇ
 κρύπτουσι. Μάγοι δὲ κεχωρῖσθαι πολλὸν τῶν τε ἄλ-
 λων ἀνθρώπων, καὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἱερέων. οἱ μὲν γὰρ
 10 ἀγνεύουσι ἐμφυχον μηδὲν κτείνειν, εἰ μὴ ὅσα θύουσι.
 οἱ δὲ δὴ μάγοι αὐτοχειρὶ πάντα, πλην κυνὸς καὶ ἀν-
 θρώπου, κτείνουσι· καὶ ἀγώνισμα μέγα τοῦτο ποι-
 εῦνται, κτείνοντες ὁμοίως μύρμηκας τε καὶ ὄφεις, καὶ
 τάλλα ἐρπετὰ καὶ πετεινά. καὶ ἀμφὶ μὲν τῷ νόμῳ
 15 τούτῳ ἔχέτω ὡς καὶ ἀρχὴν ἐνομίσθη. ἀνεμι δὲ ἐπὶ τὸν
 πρότερον λόγον.

habui, quae de Persis citra dubitationem bene gna-
 rus dicerem. Istud vero ut occultum refertur, nec
 satis aperte, quod ad vitā functos spectat; scilicet,
 non prius sepeliri hominis Persae cadaver, quam ab
 ave aut a cane sit discerptum. Et Magis quidem esse
 hoc institutum, certo scio: faciunt enim aperte. Cae-
 terum cerā oblitum cadaver terrā conduunt Persae.
 Magi vero multum, quum ab aliis hominibus, diffe-
 runt, tum a sacerdotibus Aegyptiorum. Hi enim nefas
 existimant, quidquam vivum necare, praeter ea quae
 diis immolant: Magi vero omnia manu sua occidunt,
 excepto cane atque homine; et in hoc studium etiam
 magnum ponunt, necantes perinde et fornicas et
 angues, et alia reptilia atque volucra. Sed utcumque
 se habeat instisuti istius genuina ratio, haec hacten-
 us: redeo ad superiorem narrationem.

- 141 ἼΩΝΕΣ δὲ καὶ Αἰολεῖς, ὡς οἱ Λυδοὶ τάχιστα
κατεστράφατο ὑπὸ Περσέων, ἔπεμπον ἀγγέλους εἰς
Σάρδεις παρὰ Κῦρον, ἐθέλοντες ἐπὶ τοῖσι αὐτοῖσι εἶναι
τοῖσι καὶ Κροίσῳ ἦσαν κατήκοοι. ὁ δὲ, ἀκούσας αὐ-
τέων τὰ προΐσχοντο, ἔλεξε σφι λόγον. „Ἄνδρα, Φᾶς, 5
„αὐλητὴν, ἰδόντα ἰχθύς ἐν τῇ θαλάσῃ, αὐλέειν, δο-
„κίοντά σφεας ἐξελεύσεσθαι εἰς γῆν. ὡς δὲ ψευσθῆναι
„τῆς ἐλπίδος, λαβὼν ἀμφίβληστρον, καὶ περιβαλεῖν
„τε πλῆθος πολλὸν τῶν ἰχθύων καὶ ἐξεμύσαι. ἰδόντα
„δὲ παλλομένους, εἰπεῖν ἄρα αὐτὸν πρὸς τοὺς ἰχθύς 10
„Παύεσθέ μοι ὀρχεόμενοι, ἐπεὶ οὐδ' ἐμέο αὐλέοντος ἠθέ-
„λετε ἐκβαίνειν ὀρχεόμενοι.“ Κῦρος μὲν τοῦτον τὸν λό-
γον τοῖσι Ἴωσι καὶ τοῖσι Αἰολεῦσι τῶνδε εἵνεκα ἔλεξε,
ὅτι δὴ οἱ Ἴωνες πρότερον, αὐτοῦ Κύρου δεηθέντος δι' ἀγ-
γέλων ἀπίστασθαι σφεας ἀπὸ Κροίσου, οὐκ ἐπείθοντο 15

(141.) Simul atque Lydi subacti a Persis fuere, *Iones Aeolesque* legatos Sardes miserunt ad *Cyrum*, volentes eisdem conditionibus imperio eius esse subiecti, quibus Croeso paruerant. At ille, auditis eorum postulatis, fabulam eis narravit huiusmodi. *Fuit olim tibi cen*, inquit, *qui, piscibus conspectis in mari, tibiā cecinit, ratus illos in terram esse egressuros. Is ubi spe frustratum se vidit, capit rete, et ingentem piscium numerum reti inclusum extraxit. Quos ubi vidit palpitantes, dixit eis: desinite nunc saltare, quum, me tibiā canente, egredi saltareque nolueritis.* Hanc fabulam Ionibus Aeolibusque hac causā Cyrus proposuit, quoniam ante id tempus Iones, per legatos invitati a Cyro ut a Croeso desciscerent, non paruerant; et tunc de-

τότε δὲ, κατεργασμένων τῶν πραγμάτων, ἦσαν ἐτοῖμοι
 πείθεσθαι Κύρῳ. ὁ μὲν δὴ, ὀργῇ ἐχόμενος, ἔλεγέ σφι
 τάδε. Ἴωνες δὲ αἷς ἤκουσαν τούτων ἀνενεχθέντων ἐς τὰς
 πόλεις, τείχεά τε περιβάλλοντο ἕκαστοι, καὶ συνε-
 20 λέγοντο ἐς Πανιώνιον οἱ ἄλλοι πλὴν Μιλησίων· πρὸς
 μούρους γὰρ τούτους ὄρκιον Κύρος ἐποίησατο, ἐπ' οἷσι
 περ ὁ Λυδός. τοῖσι δὲ λοιποῖσι Ἴωσι ἔδοξε κοινῶς λόγῳ
 πέμπειν ἀγγέλους ἐς Σπάρτην, δεησομένους Ἴωσι τι-
 μαρῆειν. Οἱ δὲ Ἴωνες οὗτοι, τῶν καὶ τὸ Πανιώνιον 142
 ἐστὶ, τοῦ μὲν οὐρανοῦ καὶ τῶν ὠρέων ἐν τῷ καλλίστῳ
 ἐτύγχανον ἰδρυσάμενοι πόλεις πάντων ἀνθρώπων τῶν
 ἡμεῖς ἴδμεν. οὔτε γὰρ τὰ ἄνω αὐτῆς χωρία ταῦτό ποιεῖ
 5 τῇ Ἰωνίῃ, οὔτε τὰ κάτω, οὔτε τὰ πρὸς τὴν ἡῶ, οὔτε
 τὰ πρὸς τὴν ἐσπέρην· τὰ μὲν, ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ τε καὶ

mum, confectis rebus, ad parendum Cyro erant pa-
 ratī. Ille igitur, irā commotus, ista eis respondit.
 Quo responso ad Ionum civitates relato, muris sin-
 guli oppida sua cingebant, et ad Panionium congre-
 gabantur reliqui omnes praeter Milesios; cum his
 enim solis Cyrus foedus fecerat eisdem conditionibus
 quibus olim Lydus. Reliquis vero Ionibus placuit,
 communi consilio Spartam legatos mittere, qui ro-
 garent Spartanos ut Ionibus auxilio venirent.

(142.) IONES hi autem, quorum est etiam *Panio-
 nium* illud, prae omnibus quos novimus hominibus
 oppida condita tenebant in terrae tractu temperie coeli
 aërisque longe praestantissimo. Etenim neque loco-
 rum superius sitorum eadem ratio est atque Ioniae,
 neque inferius sitorum; nec eorum quae orientem
 spectant, nec quae occidentem: quorum alia frigore

ὕγρου πιεζόμενα· τὰ δὲ, ὑπὸ τοῦ θερμοῦ τε καὶ αὐχ-
μώδεις. Γλῶσσαν δὲ οὐ τὴν αὐτὴν οὔτοι νονομίκασι, ἀλ-
λὰ τρόπους τέσσαρας παραγωγέων. Μίλητος μὲν αὐ-
τέων πρώτη κέεται πόλις πρὸς μεσαμβρίην· μετὰ δὲ, 10
Μυούς τε καὶ Πριήνη· αὗται μὲν ἐν τῇ Καρίῃ κατοί-
κηται, κατὰ ταῦτα διαλεγόμεναί σφι. αἰδὲ δὲ ἐν τῇ
Λυδίῃ· Ἐφεσος, Κολοφών, Λέβεδος, Τέως, Κλα-
ζομεναί, Φώκαια. αὗται δὲ αἱ πόλεις τῇσι πρότερον
λεχθείησι ὁμολογέουσι κατὰ γλῶσσαν οὐδέν, σφὶ δὲ 15
ὁμοφωνέουσι. ἔτι δὲ τρεῖς ὑπόλοιποι Ἰάδες πόλεις, τῶν
αἱ δύο μὲν νήσους οἰκέαται, Σάμον τε καὶ Χίον· ἡ δὲ
μία ἐν τῇ ἡπείρῳ ἵδρυται, Ἐρυθραῖ. Χῖοι μὲν νυν καὶ
Ἐρυθραῖοι κατὰ ταῦτὸ διαλέγονται, Σάμιοι δὲ ἐπ’
ἑαυτῶν μῶνοι. οὔτοι χαρακτῆρες γλώσσης τέσσαρες 20
γίνονται.

aut humiditate premuntur, alia aestu et siccitate.
Lingua autem non utuntur eadem, sed quatuor mo-
dis deflexionum. Prima civitatum Miletus versus me-
ridiem sita est; dein Myus et Priene: et hae quidem
in Caria sitae sunt, et dialecto utuntur eadem. Istae
vero in Lydia: Ephesus, Colophon, Lebedus, Teus,
Clazomenae, Phocaea. Atque hae civitates, ad ser-
monis characterem quod adinet, cum illis, quas ante
nominavi, nihil commune habent, sed inter se con-
veniunt! Supersunt tres Ionicae civitates, quarum
duae insulas incolunt, Samum atque Chium: tertia
in continente sita est, Erythrae. Ex his Chii et Ery-
thraei eadem utuntur dialecto; Samii vero suâ, ab
aliis diversâ. Hi sunt quatuor sermonis characteres.

Τούτων δὴ ὧν τῶν Ἰώνων οἱ Μιλήσιοι μὲν ἦσαν ἐν 143
 σκέπη τοῦ Φόβου, ὄρκιον ποιησάμενοι. τοῖσι δὲ αὐτέων
 ηἰσιώτῃσι ἦν δεινὸν οὐδέν· οὔτε γὰρ Φοίνικες ἦσαν καὶ
 Περσέων κατήκοοι, οὔτε αὐτοὶ οἱ Πέρσαι ναυβάται.
 5 Ἀπεσχίσθησαν δὲ ἀπὸ τῶν ἄλλων Ἰώνων οὔτοι κατ'
 ἄλλο μὲν οὐδέν, ἀσθενέος δὲ ἔontos τοῦ παντός τότε Ἑλ-
 ληνικοῦ γένεος, πολλῶν δὲ ἦν ἀσθενέστατον τῶν ἐθνέων
 τὸ Ἰωνικόν, καὶ λόγου ἐλαχίστου· ὅτι γὰρ μὴ Ἀθῆναι,
 ἦν οὐδὲν ἄλλο πόλισμα λόγιμον. οἱ μὲν νυν ἄλλοι Ἰω-
 10 νες καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἔφυγον τὸ οὐνομα, οὐ βουλόμενοι
 Ἰῶνες κεκληθῆναι· ἀλλὰ καὶ νῦν φαίνονται μοι οἱ πολ-
 λοι αὐτέων ἐπαισχύνεσθαι τῷ οὐνόματι. αἱ δὲ δωδέκα
 πόλεις αὗται τῷ τε οὐνόματι ἡγάλλοντο, καὶ ἰσον ἰδρύ-
 σαντο ἐπὶ σφέων αὐτέων, τῷ οὐνόμα ἔβεντο Πανιώνιον·

(143.) Horum igitur Ionum Milesii tuti a metu
 erant, utpote foedus cum Cyro pacti. Qui autem ex
 eisdem insulas incolebant, ne illi quidem quidquam
 metuebant: necdum enim eo tempore Phoenices
 Persarum imperio erant subiecti, nec Persae ipsi
 mare exercebant. Separaverant se autem hi Iones ab
 aliis Ionibus, [*societatemque inter se contraxerant*]
 non aliam ob causam, nisi quod, quum universa
 tunc stirps Hellenica infirma esset, populorum om-
 nium infirmissimus et minimi momenti fuerit Ioni-
 cus: nam, praeter Athenas, nulla alia erat eorum
 civitas notabilis. Quare et alii Iones et ipsi Athenien-
 ses nomen etiam fugiebant, nec Iones volebant ad-
 pellari: immo etiam nunc plerosque eorum pudet
 huius nominis. Sed duodecim illae civitates gaude-
 bant hoc nomine, et separatim ab aliis templum sibi
Herod. T. I. P. I. M

ἔβουλευσαντο δὲ αὐτοῦ μεταδοῦναι μηδαμοῖσι ἄλλοισι 15
 Ἰώνων. οὐδ' ἐδέχθησαν δὲ οὐδαμοὶ μετασχεῖν, ὅτι μὴ
 144 Σμυρναῖοι. Κατάπερ οἱ ἐκ τῆς Πενταπόλιος νῦν χώ-
 ρης Δωριεῖς, πρότερον δὲ Ἑξαπόλιος τῆς αὐτῆς ταύτης
 καλεομένης, Φυλάσσουνται ὧν μηδαμούς ἐσδέξασθαι τῶν
 προσοίκων Δωριέων ἐς τὸ Τριοπικὸν ἱερόν· ἀλλὰ καὶ
 σφέων αὐτέων τοὺς περὶ τὸ ἱερόν ἀνομήσαντας ἐξεκλή- 5
 σαν τῆς μετοχῆς. ἐν γὰρ τῷ ἀγῶνι τοῦ Τριοπίου Ἀπόλ-
 λωνος ἐτίθουσιν τὸ πάλαι τρίποδας χαλκίους τοῖσι νικῶ-
 σι· καὶ τούτους χρῆν τοὺς λαμβάνοντας ἐκ τοῦ ἱεροῦ μὴ
 ἐκφέρειν, ἀλλ' αὐτοῦ ἀνατιθέναι τῷ θεῷ. ἀνὴρ ὧν Ἀλι-
 καρνησσεύς, τῷ ὄνομα ἦν Ἀγασικλῆς, νικήσας, τὸν 10
 νόμον κατηλόγησε· φέρων δὲ πρὸς τὰ ἑαυτοῦ οἰκία προσέ-
 πασσάλευσε τὸν τρίποδα. διὰ ταύτην τὴν αἰτίην αἱ

statuerunt, cui *Panionio* imposuere nomen; decre-
 veruntque nullos alios Ionas participes illius facere:
 nec vero etiam alii, ut in consortium reciperentur,
 petivere; praeter Smyrnaeos. (144.) Simili ratione
Dorienses, Pentapolin quae nunc vocatur incolentes,
 quae olim eadem Hexapolis nominata erat, cavent
 ne alios ullos ex finitimis Doriensibus in Triopici
 templi communionem recipiant; verum etiam suo de
 numero eos, qui adversus id templum scelus admi-
 serant, communionem excluserunt. Nam quum inludis
 Triopii Apollinis ex prisco instituto aurei tripodes
 donarentur victoribus; quos tripodas qui acceperant,
 his non licebat eos extra templum exportare, sed ibidem
 deo dedicare oportebat; civis quidem Halicarnassensis,
 cui nomen erat Agasicles, victoriam quum reportas-
 set, spretâ lege domum suam detulit tripodem et ex

- πέντε πόλεις, Λίνδος, καὶ Ἰήλυσσός τε καὶ Κάμειρος,
καὶ Κῶς τε καὶ Κνίδος, ἐξεκλήϊσαν τῆς μετοχῆς τὴν
15 ἑκτὴν πόλιν Ἀλικαρνησσόν. ταῦτοισι μὲν νυν οὗτοι ταύ-
την τὴν ζῆμιν ἐπέθηκαν. Δυώδεκα δέ μοι δοκέουσι 145
πόλιας ποιήσασθαι οἱ Ἴωνες, καὶ οὐκ ἐβελῆσαι πλεῖ-
νας ἐσθῆξασθαι, τοῦδε εἶναι, ὅτι καὶ ὅτε ἐν Πελο-
ποννήσῳ οἴκεον, δυώδεκα ἦν αὐτῶν μέτρα· κατάπερ νῦν
5 Ἀχαιῶν, τῶν ἐξελασάντων Ἴωνας, δυώδεκά ἐστι μέ-
τρα. Πελλήνη μὲν τε πρώτη πρὸς Σικυῶνος· μετὰ δὲ,
Αἰγείρα, καὶ Αἰγαί· ἐν τῇ Κραῖθις ποταμὸς αἰέναιός
ἐστι, ἀπ' οὗτο ὁ ἐν Ἰταλίῃ ποταμὸς τὸ οὐνομα ἔσχε.
καὶ Βοῦρα, καὶ Ἑλίχη, (ἐς τὴν κατέφυγον Ἴωνες ὑπὸ
10 Ἀχαιῶν μάχῃ ἐσσωθέντες,) καὶ Αἰγίον, καὶ Ρύπες,
καὶ Πατρέες, καὶ Φαρέες, καὶ Ὠλένος, ἐν τῷ Πείρῳ

clavo suspendit. Hanc ob culpam quinque civitates,
Lindus, Ialysus, Camirus, Cos, et Cnidus, sextam
civitatem Halicarnassum communione excluderunt:
talem illi his poenam inflixerunt. (145.) Quod au-
tem duodecim civitates confecerunt *Iones*, nec plures
voluerunt recipere, id eâ causâ fecisse mihi viden-
tur, quod etiam, quo tempore Peloponnesum habita-
verant, totidem eorum fuerant regiones; quemadmo-
dum nunc *Achaeorum*, qui Ionas expulerunt, duo-
decim regiones sunt: prima Pellene, haud procul
Sicyone; dein Aegira, et Aegae, in qua est Cratis
amnis perennis, a quo et ille in Italia nomen accepit;
tum Bura, et Helice, in quam confugerant Iones ab
Achaeis praelio superati; et Aegium, et Rypes, et
Patrenses, et Pharenses, et Olenus, in qua Pirus est
amnis ingens; et Dymae et Trytaeenses; qui soli ex

ποταμὸς μέγας ἐστὶ καὶ Δύμη, καὶ Τριταῖες, οἱ
 146 μούνοι τούτῳ μεσόγαυοι οἰκέουσι. Ταῦτα δωδέκα
 μέρεα νῦν Ἀχαιῶν ἐστὶ, καὶ τότε γε Ἴωνων ἦν. του-
 τέων δὲ εἵνεκα καὶ οἱ Ἴωνες δωδέκα πόλιας ἐποίη-
 σαντο ἐπεὶ, ὥς γε ἔτι μᾶλλον οὔτοι Ἴωνές εἰσι τῶν
 ἄλλων Ἴωνων, ἢ κάλλιον τι γεγονόασι, μωρὴ πολλή 5
 λέγειν· τῶν Ἀβαντες μὲν ἐξ Εὐβοίης εἰσὶ οὐκ ἐλαχί-
 στη μοῖρα, τοῖσι Ἴωνίης μέτα οὐδὲ τοῦ οὐνόματος οὐδέν·
 Μινύαι δὲ Ὀρχομένιοι ἀναμεμίχεται, καὶ Καδμῆιοι,
 καὶ Δρύοπες, καὶ Φωκῆες ἀποδάσμιοι, καὶ Μολοσ-
 σοί, καὶ Ἀρκάδες Πελασγοί, καὶ Δωριῆες Ἐπιδαυριοί, 10
 ἄλλα τε ἔθνεα πολλὰ ἀναμεμίχεται. οἱ δὲ αὐτέων,
 ἀπὸ τοῦ πρυτανίου τοῦ Ἀθηναίων ὀρμηθέντες, καὶ νομί-
 ζοντες γενναϊότατοι εἶναι Ἴωνων, οὔτοι δὲ οὐ γυναῖκας

istis omnibus mediterranea habitant. (146.) Hae
 sunt nunc duodecim Achaeorum regiones, quae olim
 ibi Ionum fuerant: quā nimirum de caussā etiam in
 Asiae duodecim civitates confecerunt: Nam, esse hos
 magis *Ionas* quam reliqui Iones, aut nobiliori qua-
 dam stirpe oriundos, id verò dicere magna foret stul-
 titia. Sunt enim horum quidem haud minima pars
 Abantes ex Euboea, quibus nihil cum Ionia aut cum
 nomine isto commune est: admixti porro eis sunt
 Minyae Orchomenii, et Cadmei, et Dryopes, et
 Phocenses, qui a popularibus suis se seiunxerunt;
 et Molossi, et Arcades Pelasgi, et Dorienses Epidau-
 rii; denique multae aliae gentes illis inmixtae sunt.
 Qui vero eorum ex Athenarum prytaneo sunt pro-
 fecti, nobilissimique censentur esse Ionum, hi vero
 uxores secum in coloniam non adduxerant, sed Ca-

72, 57.

ἡγάγοντο εἰς τὴν ἀποικίην, ἀλλὰ Καίρας ἔσχον, τῶν
 15 ἐφόνευσαν τοὺς γονέας. διὰ τοῦτον δὲ τὸν Φόνον αἱ γυ-
 ναῖκες αὗται, νόμον θέμεναι, σφίσι αὐτῇσι ὅρκους
 ἐπῆλασαν, καὶ παρέδωκαν τῇσι θυγατράσι, μὴ κοτε
 ὁμοσιτῆσαι τοῖσι ἀνδράσι, μηδὲ οὐνόματι βῶσαι τὸν
 20 ἐαυτῆς ἀνδρα· τοῦδε εἵνεκα, ὅτι ἐφόνευσαν σφέων τοὺς
 πατέρας καὶ ἀνδρας καὶ παῖδας, καὶ ἔπειτεν, ταῦτα
 ποιήσαντες, αὐτῇσι συνοίκεον. ταῦτα δὲ ἦν γινόμενα
 ἐν Μιλήτῳ. Βασιλέας δὲ ἐστήσαντο, οἱ μὲν αὐτῶν, 147
 Λυκίους, ἀπὸ Γλαύκου τοῦ Ἴππολόχου γεγονότας· οἱ
 δὲ, Καύκωνας Πυλίους, ἀπὸ Κόδρου τοῦ Μελάνθου·
 οἱ δὲ, καὶ συναμφοτέρους. ἀλλὰ γὰρ περιέχονται τοῦ
 5 οὐνόματος μᾶλλον τι τῶν ἄλλων Ἰωνῶν. ἔστωσαν δὲ
 καὶ οἱ καθαρῶς γεγονότες Ἴωνες· εἰσὶ δὲ πάντες Ἴωνες,
 ὅσοι ἀπ' Ἀθηναίων γεγόνασι, καὶ Ἀπατούρια ἀγνοῦσι

ricas habebant uxores, quarum parentes occiderant.
 Quam ob caedem mulieres hae legem sibi, iuramen-
 to firmatam, imposuerunt, filiabusque suis tradide-
 runt, ne umquam cum maritis caperent cibum,
 nec maritum suum ulla nomine compellaret; hanc
 ob caussam, quod ipsarum parentes maritosque et
 liberos illi occidissent, et dein patrato hoc facinore
 ipsas duxissent uxores. Haec Mileti facta erant.
 (147.) Reges autem sibi constituerant, alii Lycios,
 a Glauco Hippolochi filio oriundos; alii Cauconas
 Pylios, a Codro Melanthes filio: alii ex utroque genere.
 Enimvero nomen hi tuentur aliquanto acrius quam
 reliqui Iones. Sint vero etiam ipsi maxime genuini
 Iones: sunt tamen *Iones* omnes, quicumque ex At-
 tica oriundi sunt, et Apaturia celebrant: celebrant

ὁρτὴν. ἄγουσι δὲ πάντες, πλὴν Ἐφεσίων καὶ Κολο-
 Φωνίων· οὗτοι γὰρ μούνοι Ἴωνων οὐκ ἄγουσι Ἀπατού-
 148 ρια· καὶ οὗτοι κατὰ Φόνου τινὰ σκῆψιν. Τὸ δὲ Πα-
 νιώνιον ἐστὶ τῆς Μυκάλης χῶρος ἱερὸς, πρὸς ἄρκτον
 τέτταρμιένος, κοινῇ ἐξᾶραιρημένος ὑπὸ Ἴωνων Ποσει-
 δέωνι Ἑλικωνίῳ· ἡ δὲ Μυκάλῃ ἐστὶ τῆς ἡπείρου ἄκρη,
 πρὸς ζέφυρον ἄνεμον κατήκουσα Σάμῳ. ἐς τὴν συλλε- 5
 γόμενοι ἀπὸ τῶν πολίων Ἴωνες, ἄγεσκον ὁρτὴν, τῇ
 ἔθεντο οὖνομα Πανιώνια. πεπόνθασι δὲ οὔτι μούναι αἱ
 Ἴωνων ὁρταὶ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ Ἑλλήνων πάντων ὁμοίως
 παῖσαι ἐς ταῦτόν γε γράμμα τελευτῶσι, κατὰπερ τῶν
 Περσέων τὰ οὖνόματα. αὗται μὲν αἱ Ἰάδες πόλεις 10
 149 εἰσι. Αἶδε δὲ αἱ Αἰολίδες, Κύμη, ἡ Φρικωνὶς καλεο-
 μένη, Λήρισσαι, Νέον τεῖχος, Τῆμνος, Κίλλα, Νό-
 τιον, Αἰγιόεσσα, Πιτάμη, Αἰγαῖαι, Μύρινα, Γρύ-

autem hoc festum omnes, exceptis Ephesiis et Colo-
 phoniis; hi enim soli ex Ionibus Apaturia non cele-
 brant, idque ob caedis alicuius culpam. (148.) Est
 autem *Panionium* sacer locus Mycalae, septentrio-
 nem spectans, communi Ionum consilio Neptuno Hé-
 liconio dedicatus. Mycale autem promontorium est
 continentis, ab occidente Samum versus porrectum.
 Huc convenientes e civitatibus omnibus Iones festum
 celebrabant, quod *Panionia* nominabant. Habent hoc
 autem non solum Ionum festa, sed etiam Graecorum
 omnium; ut eorum nomina in eandem desinant lí-
 teram, quemadmodum etiam Persarum nomina. Hae
 igitur, quas dixi, Ionum sunt civitates. (149.) *Aeo-
 lides* vero civitates haec sunt: Cymae, Phriconis co-
 gnominata, Larissae, Neotichos, Temnus, Cilla, No-

νεια· αὐται ἑνδεκα Αἰολέων πόλεις αἱ ἀρχαῖαι. μία
 5 γὰρ σφραων παρελύθη ὑπὸ Ἰώνων, Σμύρνη. ἦσαν γὰρ
 καὶ αὐται δωδέκα αἱ ἐν τῇ ἡπείρῳ. οὗτοι δὲ οἱ Αἰο-
 λées χώρην μὲν ἔτυχον κτίσαντες ἀμείνω Ἰώνων, ὠρέων
 δὲ ἤκουσαν οὐκ ὁμοίως. Σμύρνην δὲ ᾧδε ἀπέβαλον 150
 Αἰολées. Κολοφώνιους ἀνδρας στάσι ἐσσωθέντας, καὶ
 ἐκπεσόντας ἐκ τῆς πατρίδος, ὑπεδέξαντο. μετὰ δὲ, οἱ
 Φυγάδες τῶν Κολοφωνίων Φυλάξαντες τοὺς Σμυρναίους
 6 ὄρτην ἔξω τείχεος ποικυμένους Διονύσω, τὰς πύλας
 ἀποκληίσαντες, ἔσχον τὴν πόλιν. βοηθησάντων δὲ πάν-
 των Αἰολέων, ὁμολογίῃ ἐχρήσαντο, τὰ ἐπιπλα ἀπο-
 δότων τῶν Ἰώνων, ἐκλιπεῖν Σμύρνην Αἰολέας. ποιη-
 σάντων δὲ ταῦτα Σμυρναίων, ἐπιδιείλοντό σφρας αἱ

tium, Aegiroessa, Pitane, Aegaeae, Myrina, Grynea:
 hac sunt undecim Aeolensium civitates antiquae:
 una enim eis ademta est a Ionibus, Smyrna. Fuerant
 enim et hae civitates duodecim, in continente om-
 nes sitae. Colebant autem hi Aeolenses regionem, cui
 solum praestantius quam Ionum; caeterum coeli tem-
 perie Ionum regioni erat inferior. (150.) *Smyrnam*
 vero tali modo amiserant Aeolenses. Cives Colophon-
 ios, qui in popularium seditione inferiores discesse-
 rant, patriâque fuerant pulsi, intra urbem suam rece-
 perunt. Post haec iidem exsules Colophonii, obser-
 vato die quo Smyrnenses Neptuno extra muros sacra
 faciebant, occlusis portis urbem tenuere. Dein suc-
 currentibus Aeolensibus cunctis, fit pactum hac con-
 ditione, ut Iones omnia quae moveri possent Aeol-
 ensibus redderent, Aeolenses Smyrnam relinquerent.
 Quo facto, reliquae undecim civitates Smyrnaeos inter

ἑνδεκα πόλεις, καὶ ἐποίησαντο σφέων αὐτέων πολί- 10
 151 τας. Αὗται μὲν νυν αἱ ἡπειρώτιδες Αἰολίδες πόλεις,
 ἔξω τῶν ἐν τῇ Ἰδῇ οἰκημένων· κεχωρίδαται γὰρ αὗται.
 αἱ δὲ τὰς νήσους ἔχουσai, πέντε μὲν πόλεις τὴν Λέσ-
 βον νέμονται· τὴν γὰρ ἑκτὴν ἐν τῇ Λέσβῳ οἰκισμένην
 Ἀρίσβαν ἡνδραπόδισαν Μεθυμναῖοι, ὄντας ὁμαίμους. 5
 ἐν Τενέδῳ δὲ μία οἰκεῖται πόλις, καὶ ἐν τῇσι Ἑκατὸν
 Νήσοισι καλεομένῃσι ἄλλη μία. Λεσβίοισι μὲν νυν καὶ
 Τενεδοίοισι, κατὰπερ Ἰώνων τοῖσι τὰς νήσους ἔχουσι,
 ἦν δεινὸν οὐδὲν τῇσι δὲ λοιπῇσι πόλιν ἑαδὲ κοινῇ Ἰωσὶ
 ἐπεσθαι, τῇ αὖ οὗτοι ἐξηγέωνται. 10

152 Ὡς δὲ ἀπικέατο εἰς τὴν Σπάρτην τῶν Ἰώνων καὶ
 Αἰολέων οἱ ἄγγελοι, (κατὰ γὰρ δὴ τάχος ἦν ταῦτα
 πρὸς πρῶτον λέγειν τὸν Φωκαεῖα,

se dispersitae, in civium numerum receperunt. (151.)
 Hae sunt igitur *Aeolensium* civitates in continente
 sitae, praeter eas quae Idam incolunt; hae enim ab
 illis seiunctae sunt. Qui vero insulas obtinent, eorum
 quinque civitates Lesbum incolunt: nam sextam,
 quam in Lesbo condiderant, Arisbam, Methymnaei
 in servitutem redegerunt, quum essent consanguini
 In Tenedo vero una habitatur civitas; et in Cen-
 tum-insulis quae vocantur, itidem una. Lesbii igitur
 et Tenedii, quemadmodum Iones insulas incolen-
 tes, nihil metuebant: reliquis vero civitatibus com-
 muni consilio placuit Ionas sequi, quocumque hi
 ducerent.

(152.) *Spartam* ut venerunt *Ionum Aeolumque*
 legati, (celeriter enim haec conficiebantur) orato-
 rem qui nomine omnium verba faceret delegerunt

τῷ οὐνόμα ἦν Πύθερμος. ὁ δὲ, πορφύρεόν τε εἶμα περι-
 5 βαλλόμενος, ὡς ἂν πυνθανόμενοι πλείστοι συνέλθοιεν
 Σπαρτιητέων, καὶ καταστάς, ἔλεγε πολλὰ, τιμωρεῖν
 ἑωυτοῖσι χολήζων. Λακεδαιμόνιοι δὲ οὐκ ὡς ἤκουον, ἀλλ'
 ἀπέδοξέ σφι μὴ τιμωρεῖν Ἴωσι. οἱ μὲν δὲ ἀπαλλάσ-
 σοντο· Λακεδαιμόνιοι δὲ ἀπώσάμενοι τῶν Ἰώνων τοὺς
 10 ἀγγέλους, ὅμως ἀπέστειλαν πεντηκοντέρῳ ἄνδρα, ὡς
 μὲν ἐμοὶ δοκεῖ, κατασκόπους τῶν τε Κύρου πρηγμά-
 των καὶ Ἰωνίης. ἀπικόμενοι δὲ οὗτοι εἰς Φώκαιαν, ἔπεμ-
 πον εἰς Σάρδεις σφέων αὐτέων τὸν δοκιμώτατον, τῷ
 οὐνόμα ἦν Λακρίης, ἀπερέοντα Κύρῳ Λακεδαιμονίων
 15 ῥῆσιν „γῆς τῆς Ἑλλάδος μηδεμίην πόλιν σωμαωρεῖν,
 „ὡς αὐτῶν οὐ περιοιζομένων.“ Ταῦτα εἰπόντος τοῦ 153
 κήρυκος, λέγεται Κύρον ἐπείρεσθαι τοὺς παρέοντας οἱ
 Ἑλλήνων „τίνες ἔοντες ἄνθρωποι Λακεδαιμόνιοι, καὶ κό-

civem Phocacensem, cui nomen erat Pythermus. Et ille purpureo amictus pallio, quo major Spartanorum numerus, adventu eorum cognito, conveniret, in medium progressus, multa fecit verba, orans ut ipsis succurrerent. At *Lacedaemonii* neutiquam audiebant, nec placebat eis opem ferre Ionibus. Itaque illi discesserunt: *Lacedaemonii* vero, reiectis Ionum legatis, tamen quinquaginta remorum navi viros emiserunt, res Cyri Ioniaeque (ut mihi videtur) exploraturos. Qui quum Phocaeam adpulissent, Sardes miserunt e suis virum probatissimum, *Lacrinem* nomine, qui *Lacedaemoniorum* verbis ediceret Cyro, *ne ulli civitati terrae Graeciae damnum inferret; se enim eam rem non neglecturos.* (153.) Hae quum dixisset legatus, fertur *Cyrtus* ex praesentibus Graecis

„σοι πλῆθος, ταῦτα ἐαυτῷ προαγορεύουσι.“ πυνθα-
 νόμενον δέ μιν, εἰπεῖν πρὸς τὸν κήρυκα τὸν Σπαρτιήτην 5
 „Οὐκ ἔδεισά κω ἄνδρας τοιούτους, τοῖσι ἐστὶ χῶρος
 „ἐν μέσῃ τῇ πόλει ἀποδεδεγμένος, ἐς τὸν συλλεγό-
 „μενοι, ἀλλήλους ὁμοῦντες ἐξαπατῶσι. τοῖσι, ἣν ἐγὼ
 „ὕγιαίνω, οὐ τὰ Ἰώνων πάθια ἔσται ἔλλεισχα, ἀλ-
 „λὰ τὰ οἰκήτριά.“ Ταῦτα ἐς τοὺς πάντας Ἕλληνας 10
 ἀπέρριψε ὁ Κῦρος τὰ ἔπεα, ὅτι ἀγορὰς κτησάμενοι,
 ὡνῇ τε καὶ πρήσει χρέωνται· αὐτοὶ γὰρ οἱ Πέρσαι
 ἀγορῇσι οὐδὲν ἐώθασιν χεῖσθαι, οὐδέ σφί ἐστι τὸ πα-
 ράπαν ἀγορῇ. Μετὰ ταῦτα ἐπιτρέψας τὰς μὲν Σάρ-
 δις Ταβάλλω ἀνδρὶ Πέρσῃ, τὸν δὲ χρυσὸν, τὸν τε Κροῖ- 15
 σου καὶ τὸν τῶν ἄλλων Λυδῶν, Πακτῇ ἀνδρὶ Λυδῷ
 κομίζειν, ἀπῆλαινε αὐτὸς ἐς Ἀγβάτανα, Κροῖσόν τε

quaesisse, *quinam homines essent Lacedaemonii,*
quantaque illorum multitudo, qui haec ei edicerent.
 Quae postquam ex his cognovit, legato Spartiatae re-
 spondit: *Numquam timui tales viros, qui in medio*
oppido locum habent designatum, in quo con-
gregati, interposito iuramento, sese invicem de-
cipiunt: quibus, si ego valebo, accidet, ut non de
his quae Ionibus, sed quae sibi impendent, sint
confabulaturi. Haec Cyrus in universos coniecit
 Graecos, eo quod fora publica habent, in quibus
 emtioni et venditioni dant operam; Persae autem
 foris non utuntur, nec est omnino apud illos forum
 rerum venalium. Post haec vero, Sardium custodiā
 Tabalo traditā, homini Persae, et auri transferendi
 curā, quod Croesi aliorumque Lydorum fuerat, Pa-
 ctyae commissā, Lydo homini, ipse Agbatana pro-

ἄρμα ἀγόμενος, καὶ τοὺς Ἴωνας ἐν οὐδενὶ λόγῳ ποιη-
 σάμενος τὴν πρώτην εἶναι. ἢ τε γὰρ Βαβυλωνί οἱ ἦν ἐμ-
 20 πόδιος, καὶ τὸ Βάκτριον ἔθνος, καὶ Σάκαι τε καὶ Αἰ-
 γύπτιοι, ἐπ' οὓς ἐπέιχε τε στρατηλατέειν αὐτὸς, ἐπὶ
 δὲ Ἴωνας ἄλλον πέμπειν στρατηγόν. Ὡς δὲ ἀπήλασε 154
 ὁ Κῦρος ἐκ τῶν Σαρδίων, τοὺς Λυδοὺς ἀπέστησε ὁ
 Πακτύης ἀπὸ τε Ταβάλου καὶ Κύρου· καταβάς δὲ
 ἐπὶ θάλασσαν, ἄτε τὸν χρυσὸν ἔχων πάντα τὸν ἐκ
 τῶν Σαρδίων, ἐπικούρους τε ἐμισθοῦτο, καὶ τοὺς ἐπὶ
 5 θαλασσίους ἀνθρώπους ἐπέειπε σὺν ἐαυτῷ στρατεῦσθαι
 ἐλάσας δὲ ἐπὶ τὰς Σάρδεις, ἐπολιόρκει Τάβαλον,
 ἀπεργμένον ἐν τῇ ἀκροπόλει.

Πυθόμενος δὲ κατ' ὁδὸν ταῦτα ὁ Κῦρος, εἶπε πρὸς 155
 Κροῖσον τάδε. „Κροῖσε, τί ἔσται τὸ τέλος τῶν γνο-
 „μένων τούτων ἐμοί; οὐ παύσονται Λυδοὶ, ὡς οἴκασι,

proficiscitur, Croesum secum ducens, nil adtinere in
 praesentiâ ratus ut continuo adversus Ionas iret.
 Obstabat enim Babylon, et Bactriana gens, et Sacae
 atque Aegyptii, in quos ipse expeditionem cogitabat
 suscipere, adversus Ionas vero alium mittere ducem.
 (154.) Ut vero Sardibus discesserat Cyrus, Lydos
 Pactyas ad desciscendum a Tabalo et Cyro permovite
 et ad mare profectus, quum aurum omne ex Sardi-
 bus in pōtestate haberet, auxilia mercede conduxit,
 maritimisque hominibus ut secum militarent persua-
 sit. Tum exercitu adversus Sardes ducto, Tabalum
 oppugnavit, in arce conclusum.

(155.) Eâ re in itinere cognitâ, Cyrus his verbis
 Croesum compellavit. *Croese, quis mihi erit ha-
 rum rerum finis? Non desinent Lydi, uti videtur,*

„πρήγματα παρέχοντες, καὶ αὐτοὶ ἔχοντες. Φροντίζω,
 „μὴ ἀρίστον ἢ ἑξανδραποδίσασθαι σφεας. ὁμοίως γάρ 5
 „μοι νῦν γέ φαίνομαι πεποικέναι, ὥς εἴ τις πατέρα
 „ἀποκτείνας, τῶν παίδων αὐτοῦ Φέισαιτο· ὥς δὲ καὶ
 „ἐγὼ Λυδῶν τὸν μὲν πλεόν τι ἢ πατέρα ἑόντα σὲ
 „λαβὼν ἄγω, αὐτοῖσι δὲ Λυδοῖσι τὴν πόλιν παρέδω-
 „κα· καὶ ἔπειτα θαυμάζω εἰ μοι ἀπεστᾶσι;“ Ὁ 10
 μὲν δὴ τὰ περ νόεε, ἔλεγε· ὁ δ' ἀμείβετο τοῖσδε, δέσας
 μὴ ἀναστάτους ποιήσῃ τὰς Σάρδεις· „ὦ βασιλεῦ,
 „τὰ μὲν οἰκότα εἴρηκας· σὺ μέντοι μὴ πάντα θυμῷ
 „χρεῶν, μηδὲ πόλιν ἀρχαίην ἑξαναστήσης, ἀναμάρτη-
 „τον εἶδον καὶ τῶν πρότερον, καὶ τῶν νῦν ἑστέων. 15
 „τὰ μὲν γὰρ πρότερον ἐγὼ τε ἔπρηξα, καὶ ἐγὼ ἐμῇ
 „κεφαλῇ ἀναμάξας φέρω. τὰ δὲ νῦν παρεόντα Πακ-

et molestiam creare mihi, et ipsi sibi exhibere?
Subit animum cogitatio, optimum fore, ut prorsus in servitutem eos redigam. Similiter enim nunc mihi videor fecisse, atque si quis, quorum patrem occidisset, filiis pepercerit. Sic nempe et ego, quum te in potestate habens mecum ducam, qui amplius etiam aliquid quam pater illis fuisti, ipsis Lydis urbem tradidi: ac dein miror, a me eos descivisse!
Sic ille quae sentiebat dixit. Cui Croesus, veritus ne funditus everteret Sardes, his verbis respondit. Aequa sunt, inquit, Rex, quae dixisti. At tu tamen ne prorsus indulgeas irae, nec penitus evertas antiquam urbem, quae et ante actorum insons est, et eorum quae nunc aguntur. Nam, quae ante acta sunt, ea ego feci, et meo capite culpam luo. Quae vero nunc aguntur, eorum reus Pactias est, cuius

75, 73.

- „τύης γὰρ ἐστὶ ὁ ἀδικέων, τῷ σὺ ἐπέτρεψας Σάρδεις·
 „οὗτος δότω τοι δίκην. Λυδοῖσι δὲ συγγνώμην ἔχων,
 20 „τάδε αὐτοῖσι ἐπίταξον, ὥς μὴτε ἀποστέωσι, μὴτε
 „δεινοί τοι ἔωσι. ἄπειπε μὲν σφι πέμψας, ὅπλα
 „ἀρήϊα μὴ ἐκτῆσθαι· κέλευε δὲ σφέας κιβῶνάς τε
 „ὑποδύνειν τοῖσι εἵμασι, καὶ κοβόρους ὑποδέεσθαι·
 „πρόειπε δ' αὐτοῖσι κιθαρίζειν τε καὶ ψάλλειν καὶ κα-
 25 „πηλεύειν παιδεύειν τοὺς παῖδας. καὶ ταχέως σφέας,
 „ὦ βασιλεῦ, γυναῖκας ἀντ' ἀνδρῶν ὄψαι γεγονότας,
 „ὥστε οὐδὲν δεινοί τοι ἔσονται μὴ ἀποστέωσι.“ Κροῖ- 156
 σος μὲν δὴ ταῦτά οἱ ὑπετίθετο, αἰρετώτερα ταῦτα εὐ-
 ρίσκων Λυδοῖσι, ἢ ἀνδραποδισθέντας πρηθῆναι σφέας·
 ἐπιστάμενος ὅτι ἢ μὴ ἀξιοχρεῶν πρόφασιν προτείνη,
 5 οὐκ ἀναπέσει μιν μεταβουλεύσασθαι· ἀρρωδέων δὲ, μὴ

tu fidei Sardes commisisti; hic tibi det poenas. Lydis vero dans veniam, haec illis impone, ne post-hac a te deficiant, aut ullo modo metuendi sint. Missis nunciis interdicito illis, ne arma possideant bellica; et tunicas iube eos sub palliis gestare, cothurnosque pro calceis induere: denique edic ut pueros suos instituant citharam pulsare, et canere, et mercaturam exercere: et mox videbis eos, ὁ Rex, foeminas ex viris factos, ut porro non sit quod verearis ne a te deficiant. (156.)

Haec Cyro Croesus suasit, optabiliora Lydis ratus, quam in servitutem redigi et pro mancipiis vendi: pulcre quippe intelligebat, nisi probabilem adferret rationem non persuasurum se esse Cyro, ut mutaret consilium; simul vero timebat, ne in posterum aliquando Lydi, si praesens periculum evasissent, de-

καὶ ὕστερόν ποτε οἱ Λυδοὶ, ἣν τὸ παρὸν ὑπεκδράμασι,
 ἀποστάντες ἀπὸ τῶν Περσέων ἀπόλωνται. Κῦρος δὲ
 ἡσθεὶς τῇ ὑποθήκῃ, καὶ ὑπὲς τῆς ὀργῆς, ἔφη οἱ πεί-
 θεσθαι. καλέσας δὲ Μαζάρεια ἄνδρα Μῆδον, ταῦτά
 οἱ ἐνετείλατο προειπεῖν Λυδοῖσι, τὰ ὃ Κροῖσος ὑπετί- 10
 θετο· καὶ πρὸς, ἐξανδραποδίσασθαι τοὺς ἄλλους πάν-
 τας, οἱ μετὰ Λυδῶν ἐπὶ Σάρδεις ἐστρατεύσαντο, αὐτὸν
 157 δὲ Πακτύνῃ πάντως ζῶντα ἀγαγεῖν παρ' ἐαυτόν. Ὁ
 μὲν δὴ ταῦτα ἐκ τῆς ὁδοῦ ἐντειλάμενος, ἀπήλαυσε ἐς
 ἦθεα τὰ Περσέων. Πακτύης δὲ πυθόμενος ἀγχοῦ εἶναι
 στρατὸν ἐπ' ἐαυτὸν ἰόντα, δέσας ὤχετο Φεύγων ἐς
 Κύμην. Μαζάρης δὲ ὁ Μῆδος ἐλάσας ἐπὶ τὰς Σάρ- 5
 δεις, τοῦ Κύρου στρατοῦ μοῖραν ὅσῃν δὴ ποτε ἔχων, ὡς
 αὐκ εὖρε ἔτι ὄντας τοὺς ἀμφὶ Πακτύνῃ ἐν Σάρδισι,
 πρῶτα μὲν τοὺς Λυδοὺς ἠνάγκασε τὰς Κύρου ἐπτολὰς

asciscerent a Persis seseque perditum irent. *Cyrus* ad-
 monitione *Croesi* gavisus, se ei pariturum ait: et
 vocato ad se Mazari, homini Medo, dat mandatum,
 ut, quae ipsi *Croesus* suaserat, illis imperaret; cacter-
 um alios omnes, qui cum Lydis contra Sardes mili-
 tassent, sub hasta venderet, ipsum autem Pactyan
 utique vivum ad se adduceret. (157.) His ille man-
 datis ex itinere datis, Persarum in sedes properavit.
 Pactyas autem, ubi rescivit in propinquo esse exer-
 citum adversus se proficiscentem, timens sibi fugam
 capessivit, et Cymen pervenit. Mazares, cum proba-
 bili parte copiarum Cyri Medos adversus Sardes
 ducens, ubi Pactyan non amplius Sardibus invenit,
 primum *Lydos* coëgit Cyri mandata exsequi: cuius
 mandati consequens erat, ut omnem vitae rationem

75, 1.

ἐπιτελεῖν· ἐκ τούτου δὲ κελευσμοσύνης Λυδοὶ τὴν πα-
 10 σαν δίαίταν τῆς ζῆς μετέβαλον. Μαζάρης δὲ μετὰ
 τοῦτο ἔπεμπε εἰς τὴν Κύμην ἀγγέλους, ἐκδιδόναι κε-
 λεύων Πακτύην· οἱ δὲ Κυμαῖοι ἔγνωσαν, συμβουλῆς
 περὶ εἰς Θεὸν ἀνῶσαι τὸν ἐν Βραγχίδῃσι. ἦν γὰρ αὐ-
 τόθι μαντήιον ἐκ παλαιοῦ ἰδρυμένον, τῷ Ἰωνέσι τε πάν-
 15 τες καὶ Αἰολέες ἐάθεσαν χρεῖσθαι. ὁ δὲ χῶρος οὗτος
 ἐστὶ τῆς Μιλησῆς ὑπὲρ Πανόρμου λιμένος. Πέμψαν- 158
 τες ὧν οἱ Κυμαῖοι εἰς τοὺς Βραγχίδας θεοπρόπους, εἰρω-
 τεῦν „περὶ Πακτύην ὁκοῖόν τι ποιεόντες θεοῖσι μέλλοιεν
 „χαριεῖσθαι.“ ἐπειρωτῶσι δὲ σφι ταῦτα χρηστήριον
 5 ἐγένετο „ἐκδιδόναι Πακτύην Πέρσῃσι.“ Ταῦτα δὲ ὡς
 ἀπενειχθέντα ἤκουσαν οἱ Κυμαῖοι, ὀρμέατο ἐκδιδόναι.
 ὀρμεωμένου δὲ ταύτῃ τοῦ πλήθους, Ἀριστόδικος ὁ Ἡρα-
 κλείδew, ἀνὴρ τῶν ἀστῶν ἐὼν δόκιμος, ἔσχε μὴ ποιῇ-

Lydi mutarent. Dein nuncios Cymen misit Mazares,
 tradi Pactyam iubens. Cymaei vero statuerunt ea de
 re ad Deum referre qui in Branchidis oracula edit,
 eumque consulere. Erat enim ibi oraculum ab anti-
 quis temporibus constitutum, quo et Iones omnes et
 Aeoles uti consueverant. Est autem locus ille in Mile-
 siorum ditione, supra Panormum portum. (158.)
 Missis igitur ad Branchidas legatis Cymaei quaesive-
 runt, *de Pactya quidnam facientes gratum maxi-*
me diis essent facturi? Et interrogantibus respondit
 oraculum, *dederent Pactyam Persis.* Quod respon-
 sum ubi ad se relatum audivere Cymaei, tradere
 illum pararunt. Quam in partem quum ferretur mul-
 tudo, Aristodicus Heraclidae filius, probatus vir in-
 ter cives, inhibuit eos ne id facerent, fidem non adhi-

σαι ταῦτα Κυμαίους, ἀπιστέων τε τῷ χρησμῷ, καὶ
δοκέων τοὺς Θεοπρόπους οὐ λέγειν ἀληθῆως· ἐς δὲ, τὸ 10
δεύτερον περὶ Πακτύεω ἐπειρησόμενοι, ἦσαν ἄλλοι Θεο-
159 πρόποι, τῶν καὶ Ἀριστόδικος ἦν. Ἀπικομένων δὲ ἐς
Βραγχίδας, ἐχρησθηριάζετο ἐκ πάντων Ἀριστόδικος,
ἐπειρωτέων τάδε· „ὦ ἄναξ, ἦλθε παρ' ἡμέας ἰκέτης
„Πακτύης ὁ Λυδὸς, Φεύγων θάνατον βίαιον πρὸς
„Περσέων· οἱ δέ μιν ἐξαιτέονται, προεῖναι Κυμαίους 5
„κελεύοντες. ἡμεῖς δὲ δειμαίνοντες τὴν Περσέων δύνα-
„μιν, τὸν ἰκέτην ἐς τόδε οὐ τετόλμήκαμεν ἐκδιδόναι,
„πρὶν ἂν τὸ ἀπὸ σεῦ ἡμῖν δηλωθῇ ἀτρεκέως ὁκότερα
„ποιέωμεν.“ Ὁ μὲν ταῦτα ἐπειρώτα· ὁ δ' αὖτις τὸν
αὐτὸν σφί χρησμὸν ἔφαινε, κελεύων ἐκδιδόναι Πακ- 10
τύην Πέρσῃσι. πρὸς ταῦτα ὁ Ἀριστόδικος ἐκ προνοίης
ἐποίηε τάδε· περιῖων τὸν νηὸν κύκλῳ, ἐξαίρει τοὺς στρου-

bens effato oraculi, existimansque vera non retulisse
consultores. Denique alii denuo mittuntur legati,
qui de Pactye iterum consultarent, quorum in nu-
mero Aristodicus erat. (159.) Hi ubi ad Branchidas
venērunt, unus ex omnibus Aristodicus oraculum
consuluit interrogavitque his verbis: *O rex, venit
ad nos supplex Pactyas Lydus, mortem effugiens
violentam, a Persis sibi imminentem. Hunc illi
repetunt, Cymaeos illum sibi tradere iubentes. Nos
vero, Persarum metuentes potentiam, tradere il-
lum adhuc non sustinuimus, priusquam a te liqui-
do nobis, utrum facere debeamus, declaretur.* Hic
postquam ita interrogavit, rursus idem responsum
deus dedit, *tradere iubens Pactyam Persis.* Tum
Aristodicus hoc, a se praemeditatum, instituit facere;

Θους, καὶ ἄλλα ὅσα ἦν νεοσσευμένα ὀρνίθων γένεα ἐν
 τῷ νηῷ. ποιόντος δὲ αὐτοῦ ταῦτα, λέγεται Φωινὴν ἐκ
 15 τοῦ αὐτοῦ γενέσθαι, φέρουσαν μὲν πρὸς τὸν Ἀριστό-
 δικον, λέγουσαν δὲ τὰδε· „ Ἀνοσιώτατε ἀνθρώπων, τί
 „ τὰδε τολμᾷς πρίειν; τοὺς ἰκέτας μου ἐκ τοῦ νηοῦ
 „ κεραίζεις; “ Ἀριστόδικον δὲ, οὐκ ἀπορήσαντα, πρὸς
 ταῦτα εἰπεῖν· „ ὦ νᾶξ, αὐτὸς μὲν οὕτω τοῖσι ἰκέτησι
 20 „ βοηθείης· Κυμαίους δὲ κελεύεις τὸν ἰκέτην ἐκδιδόναι; “
 Τὸν δὲ αὐτὶς ἀμείψασθαι τοῖσδε· „ Ναὶ κελεύω, ἵνα
 „ γε ἀσεβήσαντες, θᾶσσον ἀπόλησθε· ὥς μὴ τὸ λοι-
 „ πὸν περὶ ἰκετέων ἐκδόσιος ἔλθῃτε ἐπὶ τὸ χρηστήριον. “
 Ταῦτα ὡς ἀπενειχθέντα ἤκουσαν οἱ Κυμαῖοι, οὐ βου- 160
 λόμενοι οὔτε ἐκδόντες ἀπαλέσθαι, οὔτε παρ' ἑαυτοῖς
 ἔχοντες πολιορκέεσθαι, ἐς Μυτιλήνην αὐτὸν ἐκπέμπουσι.
 οἱ δὲ Μυτιληναῖοι, ἐπιπέμποντος τοῦ Μαζάρεος ἀγγε-

circa templum circummeans, passerēs disturbavit
 aliaque avium genera, quae in templo nidificaverant.
 Dum ille hoc facit, aiunt ex adyto prodiisse vocem,
 ad Aristodicum directam, haec dicentem: *Scelestis-*
sime mortalium, quid est quod hic facere audes?
Supplices meos ex meo templo evertis! Et Aristod-
 icus, nil dubitans, respondisse ad haec fertur: *O*
Rex, tu tuos supplices ipse ita tueris: Cymaeos
vero iubes tradere supplicem! Cui rursus deus re-
 gessit: *Immo iubeo, quo vos impii ocys pereatis;*
ne dehinc de prodendis supplicibus adeatis oracu-
lum. (160.) Haec relata ubi audierunt Cymaei,
 quum nec prodendo hominem vellent ipsi perire,
 nec apud se servando oppugnari, Mytilenen cum
 emiservunt. Mytilenaci vero, quum missis nunciis
Herod. T. I. P. I.

λίας ἐκδιδόναι τὸν Πακτύην, παρεσκευάζοντο ἐπὶ μισθῶ 5
 ὅσω δὴ. οὐ γὰρ ἔχω τοῦτό γε εἰπεῖν ἀτρεκέως· οὐ γὰρ
 ἐτελεώθη. Κυμαῖοι γὰρ, ὡς ἔμαθον ταῦτα πηρησά-
 μενα ἐκ τῶν Μυτιληναίων, πέμψαντες πλοῖον εἰς Λέ-
 σβον, ἐκκομίζουσι Πακτύην εἰς Χίον. ἐνθεῦτεν δέ, ἐξ-
 ἱροῦ Ἀθηναίης Πολιούχου ἀποσπασθεὶς ὑπὸ Χίων, ἐξε- 10
 δόθη· ἐξέδσαν δὲ οἱ Χῖοι ἐπὶ τῷ Ἀταρνεί μισθῶ· τοῦ
 δὲ Ἀταρνέος τούτου ἔστι χῶρος τῆς Μυσίης, Λέσβου
 ἀντίος. Πακτύην μὲν νυν παραδεξάμενοι οἱ Πέρσαι
 εἶχον ἐν Φυλακῇ, θέλοντες Κύρῳ ἀποδέξαι. ἦν δὲ
 χρόνος οὗτος οὐκ ὀλίγος γενόμενός, ὅτε Χίων οὐδεὶς ἐκ 15
 τοῦ Ἀταρνέος τούτου οὔτε οὐλὰς κριθῶν πρόχυσιν ἐποιέε-
 το θεῶν οὐδενὶ, οὔτε πέμματα ἐπέσσετο καρποῦ τοῦ
 ἐνθεῦτεν, ἀπείχετό τε τῶν πάντων ἱρῶν τὰ πάντα ἐκ
 161 τῆς χώρας ταύτης γινόμενα. Χῖοι μὲν νυν Πακτύην

Mazares cum repetiisset, parati erant eum tradere,
 pacti mercedem nescio quam; nec enim hoc perspi-
 cue traditum est, nec res effectum habuit: nam
 Cymaei, ut intellexerunt id agere Mytilenaeos, navi
 Lesbum missâ, in Chium Pactyam transportarunt.
 Inde vero, ex Minervae templo urbis Praesidis ex-
 tractus a Chiis, et Persis traditus est: tradiderunt
 eum autem Chii, mercedem pacti Atarneum; est au-
 tem Atarnensis hic ager in Mysia, ex adverso Lesbi.
 Pactyan igitur sibi deditum Persae in custodia habue-
 runt, Cyri in conspectum volentes eum producere.
 Exinde vero multum effluxit temporis, quo nemo
 Chiorum molâ ex hordeo Atarnensis illius agri deo-
 rum ulli litavit, aut ex frumento illinc adlato libum
 coxit; quidquid ille progenuit ager, id ab omnibus

77, 61.

ἔξέδσαν. Μαζάρης δὲ μετὰ ταῦτα ἐστρατεύετο ἐπὶ
 τοὺς συμπολιορκήσαντας Τάβαλον. καὶ τοῦτο μὲν,
 Πριηνέας ἐξηνδραποδίσατο· τοῦτο δὲ, Μαιάνδρου πεδίον
 5 πᾶν ἐπέδραμε, λήϊν ποιούμενος τῷ στρατῷ· Μαγνησίην
 δὲ ὡσαύτως. μετὰ δὲ ταῦτα, αὐτίκα νοῦσω τελευτᾷ.

Ἀποθανόντος δὲ τούτου, Ἄρπαγος κατέβη διάδοχος 162
 τῆς στρατηγίης, γένος καὶ αὐτὸς ἐὼν Μῆδος, τὸν δὲ
 Μήδων βασιλεὺς Ἀστυάγης ἀνόμῳ τραπέζῃ ἔδαισε,
 ὁ τῷ Κύρῳ τὴν βασιληίην συγκατεργασάμενος. οὗτος
 5 ὡς ἦν τότε ὑπὸ Κύρου στρατηγὸς ἀποδεχθεὶς, ὡς ἀπί-
 κето εἰς τὴν Ἰωνίην, αἶρεε τὰς πόλιας χώμασι· ὅπως
 γὰρ τειχέρας ποιήσκει, τὸ ἐνθεῦτεν χώματα χῶν πρὸς
 τὰ τείχεα ἐπόρθεε. πρώτη δὲ Φωκαίῃ Ἰωνίης ἐπεχείρησε.

sacrificiis procul habitum est. (161.) Postquam
 Pactyan Chii tradiderant, bello adgressus est Mazares
 eos qui cum illo Tabalum oppugnauerant. Et Prie-
 nenses quidem devictos sub corona vendidit; Macan-
 dri vero campum universum incursans, itemque Mag-
 nesiam, exercitum praedâ ditavit. His autem rebus
 gestis, paulo post morbo vitam finiit.

(162.) Mortuo Mazare, advenit imperii in inferiore
 Asiâ successor *Harpagus*, natione itidem *Medus*; is
 qui a rege *Medorum Astyage* nefario epulo erat ex-
 ceptus, quique *Cyro* in comparando regno sociam
 praesliterat operam. Hic vir tunc a *Cyro* dux copia-
 rum nominatus, ut in *Ioniam* pervenit, oppida agge-
 ribus iactis capere instituit: scilicet oppidanos intra
 muros statim compulit, deinde adgestis ad muros
 aggeribus oppugnavit. Et primum quidem *Ioniae* op-
 pidum, quod adgressus est, *Phocaea* fuit.

163. Οἱ δὲ Φωκαῖέες οὗτοι ναυτιλίῃσι μακρῇσι πρῶτοι Ἑλλήνων ἐχρήσαντο· καὶ τὸν τε Ἀδρίην καὶ τὴν Τυρσηνὴν καὶ τὴν Ἰβηρίην καὶ τὸν Ταρτησσὸν οὗτοί εἰσι οἱ καταδέξαντες. ἐναυτίλλοντο δὲ οὐ στρογγύλῃσι νηυσὶ, ἀλλὰ πεντηκοντέροισι. ἀπικόμενοι δὲ ἐς τὸν Ταρτησσὸν, προσφιλέες ἐγένοντο τῷ βασιλεῖ τῶν Ταρτησσίων, τῷ οὐνόμα μὲν ἦν Ἀργανθῶνιος· ἐτυράννευσε δὲ Ταρτησσοῦ ὀγδῶκοντα ἔτεα, ἐβίωσε δὲ πάντα εἴκοσι καὶ ἑκατόν. τούτῳ δὴ τῷ ἀνδρὶ προσφιλέες οἱ Φωκαῖέες οὕτω δὴ τι ἐγένοντο, ὥς τὰ μὲν πρῶτά σφεας ἐκλί- 5 πόντας Ἰωνίην ἐκέλευε τῆς ἑαυτοῦ χώρης οἰκῆσαι ὅκου. βούλονται· μετὰ δὲ, ὥς τοῦτό γε οὐκ ἔπειθε τοὺς Φωκαίεας, ὃ δὲ πυθόμενος τὸν Μῆδον παρ' αὐτῶν ὥς αὖ- ξοιτο, ἐδίδου σφι χρήματα τεῖχος περιβαλέσθαι τὴν πόλιν. ἐδίδου δὲ ἀφειδέως· καὶ γὰρ καὶ ἡ περίοδος τοῦ 15 τεύχεος οὐκ ὀλίγοι στάδιοί εἰσι· τοῦτο δὲ πᾶν, λίθων

(163.) *Phocaeenses* hi longinquis navigationibus primi Graecorum usi erant: et Adriaticum mare et Tyrheniam et Iberiam et Tartessum Graecis ostenderunt. Ac Tartessum quidem postquam venerunt, cari fuerunt regi Tartessiorum, cui erat nomen *Arganthonius*, qui octoginta annos Tartessiorum regno praefuit, vixit autem in universum annos centum et viginti. Huic viro ita cari fuerunt Phocaeenses, ut primum quidem eos hortaretur, Ioniam relinquerent, et qua parte suae ditionis vellent, habitatum concederent: dein, ut hoc eis non persuasit, ex eisdem vero cognovit de ingruente Medorum potentiâ, pecuniam illis dedit ex qua murum urbi circumdarent; et largiter quidem dedit: nam circuitus muri haud pauca sunt

μεγάλων καὶ εὖ συναρμοσμένων. Τὸ μὲν δὲ τείχος 164
τοῖσι Φωκαεῦσι τρόπῳ τοιῷδε ἐξεποιήθη. ὁ δὲ Ἄρπα-
γος ὡς ἐπήλασε τὴν στρατὴν, ἐπολιόρκει αὐτοὺς,
προϊσχύμενος ἔπεα „ὥς οἱ καταχρᾶ, εἰ βούλονται
5 „Φωκαῖες προμαχεῶνα ἕνα μοῦνον τοῦ τείχεος ἐρεῖ-
„ψαι, καὶ οἶκημα ἐν κατιῶσαι.“ οἱ δὲ Φωκαῖες,
περιημεκτέοντες τῇ δουλοσύνῃ, ἔφασαν „θέλειν βου-
„λεύσασθαι ἡμέρην μίην, καὶ ἔπειτα ὑποκρινέσθαι
„ἐν ᾧ δὲ βουλευόνται αὐτοὶ, ἀπαγαγεῖν ἐκείνον ἐκ-
10 „λευσὲν τὴν στρατὴν ἀπὸ τοῦ τείχεος.“ Ὁ δ' Ἄρπαγος
ἔφη „εἰδέναι μὲν εὖ τὰ ἐκείνοι μέλλοιεν ποιέειν, ὅμως
„δὲ σφι παριέναι βουλευσάσθαι.“ Ἐν ᾧ ὦν ὁ Ἄρ-
παγος ἀπὸ τοῦ τείχεος ἀπήγαγε τὴν στρατὴν, οἱ Φω-
καῖες ἐν τούτῳ κατασπάσαντες τὰς πεντηκόντερος.

stadia, et totus hic murus ex magnis lapidibus, eis-
que bene coaptatis, est exstructus. (164.) Tali igi-
tur modo perfectus erat Phocaeensium murus. Har-
pagus vero admoto exercitu urbem obsidens, condi-
tionem proposuit, *satis sibi fore*, dicens, *si unum*
modo propugnaculum muri deicere Phocaeenses
voluissent, et unam habitationem [regi] dedicare.
Phocaeenses vero, aegerrime ferentes servitutem,
unum diem se deliberaturos aiebant, ac deinde re-
sponsuros: interim vero dum deliberarent, postu-
labant ut exercitum a muro abduceret. Quibus Har-
pagus, *probe quidem se nosse*, ait, *quid essent fa-*
cturi; verumtamen tempus illis ad deliberandum
concedere. Igitur dum a muro exercitum abducit
Harpagus, Phocaeenses interim deductis actuariis
quas habebant navibus, liberos, et uxores, et quae

εἰσθήμενοι τέκνα καὶ γυναῖκας καὶ ἔπιπλα πάντα, πρὸς 15
 δὲ καὶ τὰ ἀγάλματα τὰ ἐκ τῶν ἱερῶν, καὶ τὰ ἄλλα
 ἀναθήματα, χωρὶς ὅ τι χαλκὸς ἢ λίθος ἢ γραφὴ ἦν, τὰ
 δὲ ἄλλα πάντα εἰσθέντες, καὶ αὐτοὶ ἐσβάντες, ἔπλεον
 ἐπὶ Χίου. τὴν δὲ Φωκαίην ἐρημωθείσαν ἀνδρῶν ἔσχον
 165 οἱ Πέρσαι. Οἱ δὲ Φωκαῖές, ἐπεὶ τε σοὶ Χίοι τὰς
 νῆσους τὰς Οἰνούσας καλεομένας οὐκ ἐβούλοντο ὠνεο-
 μένοισι πωλέειν, δειμαίνοντες μὴ αἱ μὲν ἐμπόριον γέ-
 νωνται, ἡ δὲ αὐτέων νῆσος ἀποκληϊσθῇ τούτου ἕνεκα,
 πρὸς ταῦτα οἱ Φωκαῖές ἐστέλλοντο ἐς Κύρνον. ἐν γὰρ 5
 τῇ Κύρνω εἴκοσι ἔτεσι πρότερον τούτων ἐκ Θεοπροπίου
 ἀνεστήσαντο πόλιν, τῇ οὐνομα ἦν Ἀλαλίη. Ἀργανθώ-
 νιος δὲ τῆνικαῦτα ἤδη τετελευτήκει. στελλόμενοι δὲ ἐπὶ
 τὴν Κύρνον, πρῶτα καταπλεύσαντες ἐς τὴν Φωκαίην,

moveri poterant omnia, eis imponunt; ad haec ima-
 ginibus ex deorum templis, aliisque donariis, prae-
 terquam quidquid aes aut lapis aut pictura esset,
 reliquis omnibus in naves inpositis, ipsi eas conscen-
 dunt, et Chium versus navigant. Phocaeam autem
 hominibus vacuum Persae tenuerunt. (165.) Consi-
 tuerant *Phocaeenses* a Chiis dato pretio Oenussas quae
 vocantur insulas emere. Sed quum vendere eas nol-
 lent Chii, metuentes ne emporium fierent hae insu-
 lae, eaque re ipsorum insulae mercatu excluderen-
 tur, super haec in Corsicam [*Cyrnum* Graeci vocant]
 Phocaeenses sunt profecti. In Corsica enim vicesimo
 ante anno, oraculi monitu, oppidum condiderant,
 cui nomen Alalia, Arganthonius vero illo tempore e
 vita iam discesserat. In Corsicam vero profecturi, prius
 ad Phocaeam adpulsis navibus, Persarum praesi-

- 10 κατεφόνευσαν τῶν Περσέων τὴν Φυλακὴν, ἣ ἐφρούρει
 παραδεξαμένη παρὰ Ἀρπάγου τὴν πόλιν. μετὰ δὲ,
 ὡς τοῦτό σφι ἐξέργαστο, ἐποίησαντο ἰσχυραὶς κατάραις
 τῷ ὑπολειπομένῳ ἑωυτῶν τοῦ στόλου. πρὸς δὲ ταύτησι,
 καὶ μύδρον σιδήρεον κατεπόντωσαν, καὶ ὤμοσαν „ μὴ
 15 „ πρὶν ἐς Φωκαίην ἔξειν, πρὶν ἢ τὸν μύδρον τοῦτον ἀνα-
 „ Φῆναι.“ Στελλομένων δὲ αὐτῶν ἐπὶ τὴν Κύρνον,
 ὑπὲρ ἡμίσεας τῶν ἀστῶν ἔλαβε πόθος τε καὶ οἶκτος
 τῆς πόλιος καὶ τῶν ἡβέων τῆς χώρας· ψευδόρκοι δὲ γι-
 νόμενοι, ἀπέπλεον ὀπίσω ἐς τὴν Φωκαίην. οἱ δὲ αὐτῶν
 20 τὸ ὄρκιον ἐφύλασσαν, ἀεθλέντες ἐκ τῶν Οἰουσσέων
 ἔπλεον. Ἐπεὶ τε δὲ ἐς τὴν Κύρνον ἀπίκοντο, οἶκτον 166
 κοινῇ μετὰ τῶν πρότερον ἀπικομένων ἐπ' ἕτεα πέντε,
 καὶ ἱρὰ ἐνιδρύσαντο. καὶ, ἄγον γὰρ δὴ καὶ ἔφερον τοὺς
 περιούκιους ἀπαντας, στρατεύονται ὧν ἐπ' αὐτοὺς κοινῶ

dium, cui ab Harpago custodia urbis mandata erat, interficiunt; dein, hoc patrato, atroces diras impreantur si quis ipsorum classem desereret. Ad haec ingentem ferri massam mari demergunt; iurantes *non prius Phocaeam se redituros, quam massa illa e mari emersisset*. Sed dum in Corsicam abire parant, ultra dimidium civium desiderium cepit et misericordia urbis et consuetarum in patria terra sedium. Igitur hi, violato iuramento, retro navigant Phocaeam. Caeteri vero, iusiurandum servantes, sublatiis ancoris ex Oenussis insulis sunt profecti. (166.) Hi postquam in *Corsicam* pervenere, quinque annos una cum eis qui antea eo migraverant habitarunt, et templa ibi constituerunt. Caeterum quum vicinos omnes incursionibus praedationibusque molestarent, bellum

λόγῳ χρησάμενοι Τυρσηνοὶ καὶ Καρχηδόνιοι, νηυσὶ 5
 ἑκατέροι ἐξήκοντα. οἱ δὲ Φωκαῖες πληρώσαντες καὶ
 αὐτοὶ τὰ πλοῖα, ἔοντα ἀριθμὸν ἐξήκοντα, ἀντίαζον ἐς
 τὸ Σαρδόνιον καλεόμενον πέλαγος. συμμαισγόντων δὲ
 τῇ ναυμαχίῃ, Καδμείῃ τις νίκη τοῖσι Φωκαιεῦσι ἐχέ-
 κετο. αἱ μὲν γὰρ τεσσεράκοντά σφι νῆες διεφθάρησαν· 10
 αἱ δὲ εἴκοσι αἱ περιεοῦσαι, ἦσαν ἄχρηστοι· ἀπεστρά-
 Φατο γὰρ τοὺς ἐμβόλους. καταπλώσαντες δὲ ἐς τὴν
 Ἀλαλίην, ἀνέλαβον τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας, καὶ
 τὴν ἄλλην κτῆσιν ὅσην οἶαί τε ἐγίνοντο αἱ νῆές σφι ἄγειν·
 καὶ ἔπειτα ἀφέντες τὴν Κύρον, ἔπλεον ἐς Ῥήγιον. 15
 167 Τῶν δὲ διαφθαρεισέων νεῶν τοὺς ἄνδρας, οἳ τε Καρχη-
 δόνιοι καὶ οἱ Τυρσηνοὶ ἔλαχόν τε αὐτέων πολλῶν πλείους,
 καὶ τούτους ἐξαγαγόντες κατέλευσαν. μετὰ δὲ Ἀγυλ-
 λαίοισι πάντα τὰ παριόντα τὸν χῶρον, ἐν τῷ οἱ Φω-

eis communi consilio intulerunt Tyrreni et Carthagi-
 nienses, utrique navibus sexaginta. Quibus *Phocaeen-*
ses, impletis suis navigiis, quae erant numero sexa-
 ginta, obviam ivere in Sardonium quod vocatur mare.
 Tum commisso praelio navali, Cadmea quaedam vi-
 ctoria obtigit Phocaeensibus: nam quadraginta ex
 eorum navibus perierunt; viginti autem reliquae, de-
 tortis rostris, inutiles sunt factae. Inde Alalam revecti,
 adsumtis liberis et uxoribus, et quidquid ex eorum
 facultatibus ferre naves possent, relictâ Corsicâ, Rhe-
 gium navigarunt. (167.) Hominum vero, qui navibus
 depressis vecti erant, multo maiorem numerum Cartha-
 ginenses et Tyrreni, quam ipsi, ceperant; quos illi
 inter se partiti, in terram eductos, lapidibus obrue-
 runt. Quo facto, quidquid deinde praeter eum locum,

5 καίῃς καταλευσθέντες ἐκέατο, ἐγένετο διάστροφα καὶ
 ἔμπηρα καὶ ἀπόπληκτα, ὁμοίως πρόβατα καὶ ὑπο-
 ζύγια καὶ ἄνθρωποι. οἱ δὲ Ἀγυλλαῖοι ἐς Δελφοὺς ἔπεμ-
 πον, βουλόμενοι ἀκέσασθαι τὴν ἀμαρτάδα. ἡ δὲ Πυθίη
 σφέας ἐκέλευσε ποιεῖν τὰ καὶ νῦν οἱ Ἀγυλλαῖοι ἐτι-
 10 ἐπιτελέουσι· καὶ γὰρ ἐναγίζουσί σφι μεγάλως, καὶ
 ἀγῶνα γυμνικὸν καὶ ἵππικὸν ἐπιστᾶσι. καὶ οὗτοι μὲν
 τῶν Φωκαίων τοιούτῳ μὶθῳ διεχώσαντο. οἱ δὲ αὐτῶν
 ἐς τὸ Ῥήγιον καταφυγόντες, ἐνθεύτην ὀρμεώμενοι, ἐκτῆ-
 σαντο πόλιν γῆς τῆς Οἰνωτρίας ταύτην, ἥτις νῦν Ὑέλη
 15 καλεῖται. ἐκτίσαν δὲ ταύτην, πρὸς ἀνδρὸς Ποσειδά-
 νῳ τέτρω μαβόντες, ὡς τὸν Κύρνον σφι ἡ Πυθίη ἔχρησε
 κτίσαι ἥρων ἑόντα, ἀλλ' οὐ τὴν νῆσον. Φωκαίης
 μὲν νυν περὶ τῆς ἐν Ἰωνίῃ οὕτω ἔσχε. Παραπλήσια 168

in quo lapidati Phocaeenses iacebant, praeteribat,
 (in Agyllaeorum agro is locus erat) id omne distor-
 tum, mutilum, aut membris captum reddebatur,
 perinde pecudes, iumenta, homines. Itaque Delphos
 Agyllaei mittebant quaesituros quo pacto delictum
 possent expiare. Quos Pythia id facere iussit, quod
 etiam nunc Agyllaei faciunt: nempe magnifice illis
 parentant, et in eorum honorem ludos agunt gymni-
 cos et equestres. Igitur hi quidem ex Phocacensium
 numero fato tali functi sunt. Qui vero eorum Rhegium
 se receperunt, ii oppidum in terrâ Oenotriâ condi-
 derunt illud, quod nunc Hyela [*sive* Velia] nomina-
 tur. Condiderunt illud autem, ab homine Posidoniata
 edocti iussos se esse Pythiae oraculo *Cyrrum* Heroëm
 cplere, non insulam. Et haec quidem hactenus de re-
 bus *Phocacensium*, Ionicae civitatis. (168.) Simi-

δὲ τούτοις καὶ Τήϊοι ἐποίησαν. ἐπεὶ τε γὰρ σφῶν
 εἴλε χῶματι τὸ τεῖχος Ἀρπαγος, ἐσβάντες πάντες ἐς
 τὰ πλοῖα, ὄχοντο πλέοντες ἐπὶ τῆς Θρηκίης, καὶ ἐν-
 θαῦτα ἔκτισαν πόλιν Ἀβδηρα· τὴν πρότερος τούτων 5
 Κλαζομένιος Τιμήσιος κτίσας, οὐκ ἀπώνητο, ἀλλ' ὑπὸ
 Θρηίκων ἐξελαθεῖς, τιμὰς νῦν ὑπὸ Τήϊων τῶν ἐν Ἀβδή-
 ροῖσι ὡς ἥρως ἔχει.

- 169 Οὗτοι μὲν νυν Ἰώνων μοῦνοι, τὴν δουλοσύνην οὐκ ἀνε-
 χόμενοι, ἐξέλιπον τὰς πατρίδας. οἱ δ' ἄλλοι Ἴωνες,
 πλὴν Μιλησίων, διὰ μάχης μὲν ἀπικέατο Ἀρπάγω,
 κατὰπερ οἱ ἐκλιπόντες, καὶ ἄνδρες ἐγένοντο ἀγαθοί,
 περὶ τῆς ἑωυτοῦ ἕκαστος μαχόμενοι· ἐσσωθέντες δὲ καὶ 5
 αἰλόντες, ἔμενον κατὰ χώραν ἕκαστοι, καὶ τὰ ἐπιτασ-
 σόμενα ἐπετέλεον. Μιλήσιοι δὲ, ὡς καὶ πρότερόν μοι

liter vero, atque hi, *Teii* etiam fecerunt. Nam postquam murum illorum, aggere iacto, cepit Harpagus, cuncti navibus conscensis abierunt, in Thraciamque navigarunt, et ibi *Abderam* condiderunt coloniam: quam quum ante eos Clazomenius Timesius condidisset, operae fructum non perceperat, sed a Thracibus erat eiectus; cui nunc honorem, ut heroi, habent *Teii* *Abderam* habitantes.

(169.) Isti igitur soli ex Ionibus fuere, qui servitutem non sustinentes, patrias sedes reliquerunt. Caeteri Iones, exceptis Milesiis, armis cum Harpago dimicarunt, quemadmodum hi qui terra excessere, fortesque viri fuerunt, quique pro suâ patriâ pugnantes: sed victi expugnatique, in sua quique patria manentes imperata fecerunt. Milesii vero, qui, ut praedictum est, cum ipso Cyro foedus pepigerant,

εἶρηται, αὐτῷ Κύρῳ ὄρκιον ποιησάμενοι, ἡσυχίην ἄγον.
 Οὕτω δὴ τὸ δεύτερον Ἰωνίῃ ἐδεδούλωτο. ὥς δὲ τοὺς ἐν
 10 τῇ ἡπείρῳ Ἰωνας ἐχειρώσατο Ἄρπαγος, οἱ τὰς νήσους
 ἔχοντες Ἴωνες, καταρρώδησαντες ταῦτα, σφέας αὐτοὺς
 ἔδωσαν Κύρῳ. Κεκακωμένων δὲ Ἰώνων, καὶ συλλε- 170
 γομένων οὐδὲν ἦσσαν ἐς τὸ Πανιώνιον, πυνθάνομαι γνώ-
 μην Βιάντα ἀνδρᾶ Πριηνέα ἀποδέξασθαι Ἴωσι χρησι-
 μωτάτην τῇ εἰ ἐπείβοτο, παρέϊχε ἂν σφι εὐδαιμονέειν
 5 Ἑλλήνων μάλιστα· ὃς ἐκέλευε „κοινῷ στόλῳ Ἰωνας
 „ἀεθρόντας πλέειν ἐς Σαρδῶν, καὶ ἔπειτα πόλιν μίαν
 „κτίζειν πάντων Ἰώνων. καὶ οὕτω ἀπαλλαχθέντας
 „σφέας δουλοσύνης, εὐδαιμονήσειν, νήσων τε ἀπασέων
 „μεγίστην νεμομένους, καὶ ἀρχοντας ἄλλων μένουσι
 10 „δὲ σφι ἐν τῇ Ἰωνίῃ οὐκ, ἔφη, ἐνορᾶν ἐλευθερίην ἔτι

quietem habuerunt. Atque ita quidem *Ionia* iterum
in servitutem redacta est. Postquam vero *Ionas* con-
 tinentem incolentes subegit *Harpagus*, insulani *Iones*,
 horum exemplo perterriti, ultro se *Cyro* tradiderunt.
 (170.) His malis afflicti *Iones* quum nihilo minus
 ad *Panionium* convenirent, *Biantem* civem *Prie-*
nensem audio saluberrimam illis aperuisse senten-
 tiam; quam si essent secuti, potuerant *Graecorum*
 omnium esse opulchissimi. Hortabatur ille, ut so-
 ciata classe *Iones* vela darent ventis, et in *Sar-*
diniam navigarent, ibique unam *Ionum* omnium
 conderent civitatem: ita servitute liberatos, opu-
 lentos fore, insulam omnium maximam obtinen-
 tes, aliisque imperantes: qui si in *Ionia* manerent,
 non videre se, ait, quo pacto libertatem umquam
 sint recuperaturi. Haec fuit *Biantis* sententia, quum

„έσομένην,“ Αὕτη μὲν Βιάντος τοῦ Πριηνέος γνώμη, ἐπὶ διεφθαρμένοισι Ἴωσι γενομένη. χρηστή δὲ καὶ πρῶν ἢ διαφθαρῆναι Ἰωνίην, Θάλευ ἀνδρὸς Μιλησίου ἐγένετο, τὸ ἀνέκαθεν γένος ἑόντος Φοίνικος· ὃς ἐκέλευε ἐν βουλευτήριον Ἴωνας ἐκτῆσθαι, τὸ δὲ εἶναι ἐν Τέῳ· Τέων 15 γὰρ μέσον εἶναι Ἰωνίης. τὰς δὲ ἄλλας πέλιας οἰκομένους, μηδὲν ἥσσον νομίζεσθαι κατὰπερ εἰ δῆμοι εἶεν. οὕτω μὲν δὴ σφι γνώμας τοιάσδε ἀπεδέξαντο.

- 171 Ἄρπαγος δὲ καταστρεφάμενος Ἰωνίην, ἐποίητο στρατήϊν ἐπὶ Κᾶρας καὶ Καυνίους καὶ Λυκίους, ἅμα αἰγόμενος καὶ Ἴωνας καὶ Αἰολέας. Εἰδὶ δὲ τούτων Κᾶρες μὲν ἀπιγμένοι ἐς τὴν ἡπειρον ἐκ τῶν νήσων. τὸ γὰρ παλαιὸν ἑόντες Μίνω τε κατήκοοι, καὶ καλεόμενοι Λέ- 5 λεγες, εἶχον τὰς νήσους, Φόρον μὲν οὐδένα ὑποτελέον.

iam perditae essent res Ionum. Sed etiam, priusquam pessum iret Ionia, salutaris fuerat *Thaletis* sententia, civis Milesii, qui generis originem e Phoenicia repetebat. Is Ionas erat hortatus, *ut unam communem curiam haberent, quae esset Tei: Teum enim meditullium esse Ioniae: reliquae autem civitates, a Ionibus habitatae, nihilo minus suis uterentur institutis, perinde ac si singuli essent populi.* Tales illis sententias duo hi viri in medium proposuerunt.

(171.) Ioniâ subactâ *Harpagus* bellum intulit Caribus, Cauniis, atque Lyciis, simul et Ionas et Aeolenses secum ducens. *CARES*, quos dixi, ex insulis in continentem olim advenerant. Prius enim *Minois* imperio subiecti, Lelegesque nominati, insulas incoluerant: et tributum quidem, quoad ego auditu, ul-

10 τες, ὅσον καὶ ἐγὼ δυνατός εἰμι μακρότατον ἐξικέσθαι
 αἰκοῇ· οἱ δὲ, ὅπως Μίνως δέοιτο, ἐπλήρουν οἱ τὰς νέας.
 ἄτε δὲ δὴ Μίνω τε κατεστραμμένου γῆν πολλήν, καὶ
 15 εὐτυχέοντος τῷ πολέμῳ, τὸ Καρικὸν ἦν ἔθνος λογιμώ-
 τατον τῶν ἐθνέων ἀπάντων κατὰ τοῦτον ἅμα τὸν χρόνον
 μακρῷ· μάλιστα. καὶ σφι τριζὰ ἐξευρήματα ἐγένετο,
 τοῖσι οἱ Ἕλληνες ἐχρήσαντο. καὶ γὰρ ἐπὶ τὰ κράνεα
 20 λόφους ἐπιθέεσθαι Κᾱρές εἰσι οἱ καταδέξαντες, καὶ ἐπὶ
 τὰς ἀσπίδας τὰ σῆμῆα ποιέεσθαι. καὶ ὄχανα ἀσπίσι
 οὗτοί εἰσι οἱ παιησάμενοι πρῶτοι· τέως δὲ ἀνευ ὀχάνων
 ἐφόρεον τὰς ἀσπίδας πάντες οἵπερ ἐώθεσαν ἀσπίσι χρέε-
 σθαι, τελαμῶσι σκυτίνοισι οἰηκίζοντες, περὶ τοῖσι αὐ-
 χέσι τε καὶ τοῖσι ἀριστεροῖσι ὥμοισι περικείμενοι. Μετὰ
 20 δὲ, τοὺς Κᾱρας χρόνῳ ὕστερον πολλῷ Δωριεὺς τε καὶ
 Ἴωνες ἐξανέστησαν ἐκ τῶν νήσων· καὶ οὕτω ἐς τὴν ἡπει-

tima tempora repetens, potui cognoscere, nullum
 pependerant; sed, quoties Minos eorum operâ indi-
 gebat, naves eius compleverant. Quandoquidem igitur
 multos terrae tractus Minos sibi subiecit, et felici-
 tate usus est in bello, *Carica gens* omnium gentium
 per id tempus longe fuerat clarissima. Ac tria illis in-
 venta debentur, quibus Graeci usi sunt: nam et galeis
 cristas inponere primi Cares docuere, et signa clypeis
 insculpere; denique, qui clypeis ansas adiungerent,
 hi primi fuere, quum antea clypeos absque ansis
 gestassent quicumque clypeis consueverant uti, cori-
 aceis loris illos regentes, quae cervici et dextero
 humero circumligata habebant. Deinde, multo tem-
 pore interiecto, Cares a Doriensibus et Ionibus ex
 insulis sunt eiectioni, atque ita in continentem pervene-

ρον ἀπίκοντο. Κατὰ μὲν δὴ Κᾶρας οὕτω Κρήτες λέγου-
 σι γενέσθαι. οὐ μὲν τοι αὐτοὶ γε ὁμολογέουσι τούτοις
 οἱ Κᾶρες· ἀλλὰ νομίζουσι αὐτοὶ ἑωυτοὺς εἶναι αὐτό-
 χθονας ἡπειρώτας, καὶ τῷ οὐνόματι τῷ αὐτῷ αἰεὶ δια- 25
 χρεωμένους τῷπερ νῦν. ἀποδεικνῦσι δὲ ἐν Μυλάσαι-
 σι Διὸς Καρίου ἱερὸν ἀρχαῖον, τοῦ Μυσοῖσι μὲν καὶ
 Λυδοῖσι μέτεστι, ὡς κασιγνήτοισι εἶναι τοῖσι Κασσί.
 τὸν γὰρ Λυδὸν καὶ τὸν Μυσὸν λέγουσι εἶναι Κάρους
 ἀδελφεούς. τούτοις μὲν δὴ μέτεστι ὅσοι δὲ, ἔοντες 30
 ἄλλου ἔθνους, ὁμόγλωσσοι τοῖσι Κασσί ἐγέναντο, τού-
 172 τοισι δὲ οὐ μέτα. Οἱ δὲ Καύνιοι, αὐτόχθονες, δο-
 κεῖν ἐμοὶ, εἰσὶ αὐτοὶ μέντοι ἐκ Κρήτης Φασὶ εἶναι
 προσκεχωρήκασι δὲ γλῶσσαν μὲν πρὸς τὸ Καρικὸν
 ἔθνος, ἣ οἱ Κᾶρες πρὸς τὸ Καυνικόν· τοῦτο γὰρ οὐκ

runt. Haec quidem de Caribus Cretenses memorant;
 at *Cares* ipsi his non adsentiuntur; sed a prima gentis
 origine continentem se autumant incoluisse, eodem-
 que nomine semper fuisse adpellatos, quo nunc utun-
 tur. Ostenduntque in oppido, cui *Mylasa* nomen,
 priscum *Iovis Carii* templum, quod quidem cum
 Mysis atque Lydis commune habent, ut qui consan-
 guinei sint Carum; Lydum enim et Mysum fratres
 Caris aiunt fuisse. Cum his igitur templum illud com-
 mune habent; sed quicumque ex alia gente sunt,
 quamvis eâdem cum Caribus linguâ utentes, ad hos
 communio illa nihil pertinet. (172.) *Caunii* vero ex
 eâdem, quam incolunt, terrâ oriundi mihi videntur;
 quamquam ipsi se Cretenses esse affirmant. Linguam
 vero aut ipsi ad Caricum populum adcommodarunt,
 aut *Cares* ad Caunium; nec enim hoc diiudicare li-

5 ἔχω ἀτρεκέως διακρίναι. νόμοισι δὲ χρέωνται πεχωρισ-
 μένοισι πολλὸν τῶν τε ἄλλων ἀνθρώπων καὶ Κερῶν.
 τοῖσι γὰρ κάλλιστόν ἐστι, κατ' ἡλικίην τε καὶ Φιλότητα
 εἰλαδὸν συγγίνεσθαι ἐς πόσιν, καὶ ἀνδράσι καὶ γυναῖξι
 καὶ παισὶ. ἰδρυθέντων δὲ σφι ἱρῶν ξενικῶν, μετέπει-
 10 τα ὥς σφι ἀπέδοξε, (ἐδοξε δὲ τοῖσι πατρίοισι μῦθον
 χρᾶσθαι θεοῖσι,) ἐνδύντες τὰ ὅπλα ἅπαντες Καύνιοι
 ἤβηδόν, τύπτοντες δούρασι τὸν ἥερα, μέχρι οὐρανῶν τῶν
 Καλυνδικῶν ἔποντο, καὶ ἔφασαν ἐκβάλλειν τοὺς ξενι-
 κούς θεούς. καὶ οὗτοι μὲν τρόποισι τοιούτοις χρέωνται.
 Οἱ δὲ Λύκιοι ἐκ Κρήτης τῶρχαῖον γεγόνασι. τὴν γὰρ 173
 Κρήτην εἶχον τὸ παλαιὸν πᾶσαν βάρβαροι. διενειχθέν-
 των δὲ ἐν Κρήτῃ περὶ τῆς βασιλείης τῶν Εὐρώπης παί-
 δων, Σαρπηδόνοιο τε καὶ Μίνω, ὥς ἐπεκράτησε τῇ στά-
 5 σει Μίνω, ἐξήλασε αὐτόν τε Σαρπηδόνα καὶ τοὺς

quido possum. Institutis autem. utuntur longe et ab
 aliis populis et a Caribus discrepantibus; habetur
 enim apud illos honestissimum, ut secundum aetatem
 et amicitiam catervatim ad computationes convenient
 viri, et mulieres, et pueri. Idem, quum prius tem-
 pla constituta habuissent peregrinorum deorum,
 deinde mutatâ sententiâ, postquam eis placuit non
 nisi patriis uti diis, arma capessiverunt cuncti, senes
 iuvenesque, et hastis aërem ferientes usque ad Calyn-
 dicos montes progressi sunt, dicentes se peregrinos
 eiicere deos. Talibus institutis Caunii utuntur. (173.)
Lycii vero antiquitus ex Cretâ erant oriundi. Cretam
 enim omnem olim barbari tenebant. Quum vero de
 regno in Creta dissiderent Europae filii, Sarpedon et
 Minos, superior ex contentione discedens Minos, Sar-

στασιώτας αὐτοῦ· οἱ δὲ ἀπωσθέντες, ἀπίκοντο τῆς Ἀσίας εἰς γῆν τὴν Μιλυάδα· τὴν γὰρ νῦν Λύκιοι νέμονται, αὕτη τὸ παλαιὸν ἦν Μιλυάς· οἱ δὲ Μιλύαι, τότε Σόλυμοι ἐκαλέοντο. τῶς μὲν δὴ αὐτέων Σαρπηδῶν ἦρχε· οἱ δὲ ἐκαλέοντο, τό περ τε ἠνείκαντο οὐνομα, καὶ 10 νῦν ἐτι καλέονται ὑπὸ τῶν περιόικων οἱ Λύκιοι, Τερμίλαι. ὥς δὲ ἐξ Ἀθηνέων Λύκος ὁ Πανδίωνος, ἐξελαθεὶς καὶ οὗτος ὑπὸ τοῦ ἀδελφεοῦ Αἰγέως, ἀπίκετο εἰς τοὺς Τερμίλας παρὰ Σαρπηδῶνα, οὕτω δὴ κατὰ τοῦ Λύκου τὴν ἐπωνυμίην Λύκιοι ἀνὰ χρόνον ἐκλήθησαν. 15 νόμοισι δὲ, τὰ μὲν Κρητικοῖσι, τὰ δὲ Καρικοῖσι χρέωνται. ἐν δὲ τῷδε ἴδιον νενομίκασι, καὶ οὐδαμοῖσι ἄλλοισι συμφέρονται ἀνθρώπων· καλέουσι ἀπὸ τῶν μητέρων ἑαυτοὺς, καὶ οὐκ ἀπὸ τῶν πατέρων. εἰρομένου δὲ

pedonem eiusque assecclas eiecit. Tum hi, insulâ expulsi, in Asiam pervenerunt, in terram Milyadem: nam, quam regionem nunc *Lycii* incolunt, haec olim *Milyas* erat: Milyae vero Solymi olim nominabantur. Aliquantum igitur temporis regnum in eos obtinuit Sarpedon: ipsi vero nominabantur, quod et olim nomen obtinuerant, et quo etiam nunc Lycii a finitimis adpellantur, *Termilae*. Ut vero Athenis *Lycus*, Pandionis filius, et ipse a fratre expulsus Aegeo, in Termilas ad Sarpedonem pervenit, inde demum, a Lyci nomine, successu temporis, *Lycii* sunt adpellati. Institutis autem utuntur partim Creticis, partim Caricis. Unum autem hocce proprium habent, nec cum ullis aliis hominibus commune: sese ipsi a matribus nominant, non a patribus. Si quis ex altero, quis sit, quaerit; respondebit illi hic, esse

20 ἑτέρου τὸν πλησίον, τίς εἴη, καταλέξει ἑαυτὸν μητρόθεν,
καὶ τῆς μητρὸς ἀνανεμέεται τὰς μητέρας. καὶ ἦν μὲν
γε γυνὴ αὐτῇ δούλῳ συνοικήσῃ, γενναῖα τὰ τέκνα νεό-
μισται ἦν δὲ ἀνὴρ αὐτὸς, καὶ ὁ πρῶτος αὐτέων, γυ-
ναῖκα ξείνην ἢ παλλακὴν ἔχῃ, ἄτιμα τὰ τέκνα γίνεται.

Οἱ μὲν νυν Κᾶρες οὐδὲν λαμπρὸν ἔργον ἀποδεξά- 174
μενοι, ἐδουλώθησαν ὑπὸ Ἀρπάγου· οὔτε αὐτοὶ οἱ Κᾶρες
ἀποδεξάμενοι οὐδὲν, οὔτε ὅσοι Ἑλλήνων παύτην τὴν χώ-
ρην οἰκεῖουσιν. οἰκεῖουσιν δὲ καὶ ἄλλοι, καὶ Λακεδαιμο-
5 νίων ἄποικοι Κνίδιοι, τῆς χώρας τῆς σφετέρης τετραμ-
μένης ἐς πόντον, τὸ δὲ Τριόπιον καλεῖται. ἀργμῆνης
δὲ ἐκ τῆς χερσονήσου τῆς Βυβασσίας, εὐούσης τε πά-
σης τῆς Κνιδίης, πληρὴν ὀλίγης, περιόρου· (τὰ μὲν γὰρ
αὐτῆς πρὸς βορρῇν ἄνεμον, ὁ Κεραμεικὸς κόλπος ἀπέρ-

*se huius vel illius matris filium, et matris suae
matres a superioribus temporibus repetet. Porro, si
mulier, quae civis sit, servo nupserit, honesto loco
nati censentur liberi: sin vir civis, atque etiam prin-
ceps civium, peregrinam aut uxorem aut pellicem
habet, ignobiles erunt liberi.*

(174.) Iam Cares quidem, nullo claro edito faci-
nore, subiugati sunt ab Harpago: nec vel Cares ipsi
memorable quidquam tunc gesserunt, nec quicum-
que natione Graeci illam regionem incolunt. Inco-
lunt autem quum alii, tum Lacedaemoniorum coloni
Cnidii, quorum ager mari est obversus, *Tiioπιου*-
que vocatur. Initium capit *Cnidiorum* ditio a *Bybas-
sia* peninsulâ, et est tota, exiguo excepto spatio, mari
circumflua: nam quae pars eius ad septemtrionem
spectat, eam *Ceramicus* sinus includit; quae vero ad

Herod. T. I. P. I.

O

γεί· τὰ δὲ πρὸς νότον, ἢ κατὰ Σύμην τε καὶ Ῥόδον 10
θάλασσα·) τὸ ὦν δὴ ὀλίγον τοῦτο, ἐὼν ὅσον τε ἐπὶ
πέντε στάδια, ὥρυσσον οἱ Κνίδιοι, ἐν ὅσῳ Ἀρπαγὸς
τὴν Ἰωνίην κατεστρέφετο, βουλόμενοι νῆσον τὴν χώρην
ποιῆσαι. ἐντὸς δὲ πᾶσά σφι ἐγένετο· τῇ γὰρ ἡ Κνιδίη
χώρῃ ἐς τὴν ἡπειρον τελευτᾷ, ταύτῃ ὁ ἰσθμὸς ἐστὶ τὸν 15
ὥρυσσον. καὶ δὴ πολλῇ χειρὶ ἐργαζομένων τῶν Κνι-
δίων· μᾶλλον γάρ τι καὶ θειότερον ἐφαίνοντο τιτρώσκε-
σθαι οἱ ἐργαζόμενοι τοῦ οἰκότος τὰ τε ἄλλα τοῦ σώ-
ματος, καὶ μάλιστα τὰ περὶ τοὺς ὀφθαλμούς, θραυ-
μένης τῆς πέτρης· ἐπεμπον ἐς Δελφοὺς θεοπρόπους 20
ἐπερησομένους τὸ ἀντίξουν. ἡ δὲ Πυθίη σφι, ὡς αὐτοὶ
Κνίδιοι λέγουσι, χαρᾷ ἐν τριμέτρῳ τόνῳ τὰδε·

Ἴσθμον δὲ μὴ πυργοῦτε, μὴδ' ὀρύσσετε·

meridiem, mare quod ad Symen et Rhodum est.
Istud igitur exiguum spatium, quod quinque fere
stadiorum est, perfodere instituerunt Cnidii per id
tempus quo Ioniam Harpagus subegit, cupientes ex
agro suo insulam facere. Erat autem universa eo-
rum ditio intra isthmum; nam ubi illa versus conti-
nentem desinit, ibi is isthmus est, quem perfodie-
bant. Multorum igitur hominum manibus in opere
occupatis, quum magis quam consentaneum erat vul-
nerarentur et alia corporis membra et maxime oculi
eorum qui opus faciebant et petram perfringebant, ita
ut adpareret non sine deorum numine id fieri; mise-
runt Delphos qui consulerent oraculum *quidnam*
esset quod ipsis adversaretur. Quibus Pythia, ut
ipsi fatentur Cnidii, trimetro tenore haecce respondit:

Nec aggerate, nec vel isthmum fodite;

Ζεὺς γάρ κ' ἔθηκε νῆσον, εἰ κ' ἐβούλετο.

25 Κνίδιοι μὲν, ταῦτα τῆς Πυθίης χρησάσης, τοῦ τε ὀρύγ-
ματος ἐπαύσαντο· καὶ Ἀρπάγῳ, ἐπιόντι σὺν τῷ στρα-
τῷ, ἀμαχητί σφείας αὐτοὺς παρέδωκαν. Ἦσαν δὲ 175
Πηδασεῖς οἰκοῦντες ὑπὲρ Ἀλικαρνησσοῦ μεσόγαιαν·
τοῖσι ὅπως τι μέλλοι ἀνεπιτήδευον ἔσεσθαι, αὐτοῖσι τε
καὶ τοῖσι περιοίκουσι, ἡ ἱερεὶα τῆς Ἀθηναίης πάγωνα
5 μέγαν ἴσχει. τρεῖς σφί τοῦτο ἐγένετο. οὗτοι τῶν περὶ
Καρήνη ἀνδρῶν μοῦνοί τε ἀντίσχον χρόνον Ἀρπάγῳ,
καὶ πρήγματα παρέσχον πλείω, ὅρος τειχίσαντες,
τῷ οὐνομά ἐστι Λίδη. Πηδασεῖς μὲν νυν χρόνον ἔξαι-
ρέθησαν. Λύκιοι δὲ, ὡς ἐς τὸ Ξάνθιον πεδίον ἤλασε 176
ὁ Ἀρπαγὸς τὸν στρατὸν, ὑπεξιόντες, καὶ μαχόμενοι
ὀλίγοι πρὸς πολλούς, ἀρετὰς ἀπεδείκνυντο· ἐσσωθέντες

nam, si placuisset, insulam dederat Deus.

Quo accepto responso, Cnidii a fodiendo destitere;
et Harpago cum exercitu advenienti ultro sese, nullā
initā pugnā, dediderunt. (175.) Fuere autem *Peda-*
senses, mediterranea super Halicarnassum habitan-
tes: quibus quoties publice imminet aliquod incom-
modum, sacerdos foemina Minervae ingentem emit-
tit barbā; quae res illis tribus separatim temporibus
accidit. Hi soli ex omnibus Cariam habitantibus Har-
pago aliquamdiu restitere, et plurimam illi mole-
stiam crearunt; quum montem, cui Lida nomen,
muro muniissent. Sed et hi haud multo post sunt ex-
pugnati. (176.) *Lycii* vero, ut in *Xanthium* cam-
pum Harpagus promovit exercitum, eductis copiis
pugnā inierunt, pauci adversus multos, et egregia
virtutis specimina edidere. Sed praelio superati, et

δὲ, καὶ κατεληθέντες εἰς τὸ ἄστυ, συνήλυσαν εἰς τὴν
 ἀκρόπολιν τὰς τε γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα καὶ τὰ χρή- 5
 ματα καὶ τοὺς οἰκέτας· καὶ ἔπειτα ὑπῆψαν τὴν ἀκρό-
 πολιν πᾶσαν ταύτην καίεσθαι. ταῦτα δὲ ποιήσαντες
 καὶ συνομόσαντες ὅρκους δεινούς, ὑπέξελθόντες ἀπέθα-
 νον πάντες Ξάνθιοι μαχόμενοι τῶν δὲ νῦν Λυκίων Φα-
 μένων Ξανθίων εἶναι, οἱ πολλοί, πλὴν ὀγδῶκοντα 10
 ἰστιάων, εἰσὶ ἐπήλυδες· αἱ δὲ ὀγδῶκοντα ἰστίαι αὐταὶ
 ἔτυχον τῆνικαῦτα ἐκδημέουσai, καὶ οὕτω περιεγέγοντο.
 τὴν μὲν δὴ Ξάνθον οὕτως ἔσχε ὁ Ἄρπαγος. παραπλη-
 σίως δὲ καὶ τὴν Καῦνον ἔσχε. καὶ γὰρ οἱ Καῦνιοι τοὺς
 Λυκίους ἐμμήσαντο τὰ πλεῖα.

15

177 ΤΑ μὲν νυν κάτω τῆς Ἀσίας Ἄρπαγος ἀνάστατα
 ἔπαίε· τὰ δὲ ἄνω αὐτῆς, αὐτὸς Κῦρος, πᾶν ἔθνος κα-
 ταστρεφόμενος, καὶ οὐδὲν παριείς. τὰ μὲν νυν αὐτέων

in oppidum compulsī, congregatis in arcem uxori-
 bus liberisque et rebus pretiosis et servis, ignem sub-
 iecerunt arcī, ut tota concremaretur. His factis, diris
 iuramentis invicem adstricti, egressi sunt, et forti-
 ter pugnantes Xanthii omnes obierunt. Eorum Lycio-
 rum, qui nostra aetate *Xanthios* se esse praedicant,
 advenae sunt plerique, exceptis octoginta familiis;
 quae familiae tunc temporis forte domo aberant, at-
 que ita superfuerunt. Xantho igitur tali modo poti-
 tus Harpagus est. Simili vero ratione etiam *Cauno*
 est potitus; nam et Caunii maiori ex parte Lycios
 sunt imitati.

(177.) Inferiorem igitur Asiam subegit Harpagus,
 superiora autem Asiae *Cyrus* ipse; singulos popu-
 los in potestatem suam redigens, nullumque praeter-

πλείω παρήσομεν· τὰ δὲ οἱ παρέσχε πόνον τε πλείστον,
5 καὶ ἀξιαπηγητότατά ἐστι, τούτων ἐπιμνήσομιν.

Κῦρος ἐπεὶ τε τὰ πάντα τῆς ἡπείρου ὑποχείρια ἐποίη· 178
σατο, Ἀσσυρίοισι ἐπετίθετο. Τῆς δὲ Ἀσσυρίας ἐστὶ τὰ
μέν κου καὶ ἄλλα πολίσματα μεγάλα πολλά· τὸ δὲ
ὀνομαστότατον καὶ ἰσχυρότατον, καὶ ἔνθα σφι, Νίνου
3 ἀναστάτου γενομένης, τὰ βασιλῆϊα κατεστήκει, ἣν
BABYLON· ἐοῦσα τοιαύτη δὴ τις πόλις κέεται ἐν πε-
δίῳ μεγάλῳ, μέγας ἐοῦσα μέτωπον ἕκαστον, εἴκοσι
καὶ ἑκατὸν σταδίων, ἐούσης τετραγώνου· οὔτοι στάδιοι
τῆς περιόδου τῆς πόλιος γίνονται συνάπαντες ὀγδῶκοντα
10 καὶ τετρακόσιοι. τὸ μὲν νυν μέγας τοσοῦτόν ἐστι τοῦ
ἄστεος τοῦ Βαβυλωνίου· ἐκεκόσμητο δὲ ὡς οὐδὲν ἄλλο
πόλισμα τῶν ἡμεῖς ἴδμεν. τάφρος μὲν πρῶτά μιν βα-

mittens. Cuius res gestas plerasque quidem silentio
nos praeteribimus: quae vero plurimo cum labore
gessit, quaeve prae caeteris maxime sunt memorabi-
lia, eorum faciam mentionem.

(178.) Universo contineſcite inferioris Asiae pote-
stati suae subiecto, *Assyrios* CYRUS adgressus est.
Sunt autem Assyriae quum aliae urbes insignes multae,
tum clarissima omnium et munitissima, quae post
Ninum eversam regia sedes erat, *Babylon*; cuius
haec erat conditio. Sita in ampla planitie, formam
habet quadratam, cuius quodque latus centum et vi-
ginti stadia metitur: ita totius urbis circuitus confi-
citur quadringentorum octoginta stadiorum. Haec
amplitudo est urbis Babyloniae. Exornata vero in-
structaque erat ita, ut nulla alia cuius ad nos notitia
pervenit. Statim fossa eam circumdat alta lataque,

θεὰ τε καὶ εὐρέα καὶ πλὴν ὕδατος περιβέει· μετὰ δὲ,
 τείχος πεντήκοντα μὲν πήχεων βασιλῆϊων ἐὼν τὸ εὖρος,
 ὕψος δὲ, διηκοσίαν πήχεων. ὁ δὲ βασιλῆϊος πήχυς τοῦ 15
 179 μετρίου ἐστὶ πήχεος μέζων τρισὶ δακτύλοισι. Δεῖ δὴ
 με πρὸς τούτοισι ἐπιφράσαι, ἵνα τε ἐκ τῆς τάφρου ἡ
 γῆ ἀναισιμώβῃ, καὶ τὸ τείχος ὅντινα τρόπον ἔργαστο.
 ὀρύσσοντες ἅμα τὴν τάφρον, ἐπλίνθευον τὴν γῆν τὴν ἐκ
 τοῦ ὀρύγματος ἐκφερομένην· ἐλκύσαντες δὲ πλίνθους 5
 ἱκανὰς, ὥπτησαν αὐτάς ἐν καμίνοισι. μετὰ δὲ, τέλ-
 ματι χρεώμενοι ἀσφάλτῳ θερμῇ, καὶ διὰ τριήκοντα
 δόμων πλίνθου ταρσοὺς καλάμων διαστοιβάζοντες, ἔδει-
 μαν πρῶτα μὲν τῆς τάφρου τὰ χεῖλεα· δευτέρα δὲ,
 αὐτὸ τὸ τείχος τὸν αὐτὸν τρόπον. ἐπάνω δὲ τοῦ τείχεος 10
 παρὰ τὰ ἔσχατα, οἰκήματα μουνόκωλα ἔδειμαν, τε-
 τραμμένα ἐς ἄλληλα· τὸ μέσον δὲ τῶν οἰκημάτων ἔλι-

et aquâ numquam non repleta: dein murus, cuius
 latitudo quinquaginta cubitorum regionum est, alti-
 tudo ducentorum cubitorum. Est autem cubitus re-
 gius maior vulgari tribus digitis. (179.) Oportet me
 vero ad haec declarare, quem in usum insumta sit
 terra e fossâ egesta, et murus ille quo pacto fuerit
 confectus. Ut fossam fodiebant, ita simul terram e
 fossâ egestam formabant in lateres: utque laterum
 probabilem numerum duxerant, ita eos in fornacibus
 coquebant. Tum loco calcis asphalto calidâ utentes,
 et tricesimo cuique laterum ordini arundinum alas
 interstipantes, primum labia construxerunt fossae,
 deinde ipsum murum eodem modo. Super muro vero
 in utriusque lateris orâ, contiguas aedificarunt do-
 munculas, sibi invicem obversas; medium autem

πον τεθρίπῳ περιέλασιν. πύλαι δὲ ἐνσταῖσι πέριξ τοῦ
 τείχεος ἑκατὸν, χάλκεαι πᾶσαι· καὶ σταθμοί τε καὶ
 15 ὑπέρθυρα ὡσαύτως. ἔστι δὲ ἄλλη πόλις ἀπέχουσα
 ὀκτὼ ἡμερέων εἰδὼν ἀπὸ Βαβυλῶνος· Ἴς οὖνορα αὐτῇ.
 ἔνθα ἔστι ποταμὸς οὐ μέγας· Ἴς καὶ τῷ ποταμῷ τὸ
 οὖνομα· ἐσβάλλει δὲ οὗτος εἰς τὸν Εὐφρότην ποταμὸν
 τὸ ρέεθρον. οὗτος ὢν ὁ Ἴς ποταμὸς, ἅμα τῷ ὕδατι
 20 θρέμβουσι ἀσφάλτου ἀναδιδόει πολλούς· ἐνθεν ἡ ἀσφαλ-
 τος εἰς τὸ ἐν Βαβυλῶνι τείχος ἐκομίσθη. Τετείχιστο 180
 μὲν νυν ἡ Βαβυλὼν τρόπῳ τοιῷδε. ἔστι δὲ δύο Φάρσεια
 τῆς πόλεως· τὸ γὰρ μέσον αὐτῆς ποταμὸς διέρχει, τῷ
 οὖνομά ἐστι Εὐφρότης. ῥέει δὲ ἐξ Ἀρμενίων, εὼν μέ-
 5 γας, καὶ βαθύς, καὶ ταχύς· ἐξίει δὲ οὗτος εἰς τὴν Εὐ-
 φρήν θάλασσαν. τὸ ὢν δὴ τείχος ἐκάτερον τοὺς ἀγκῶ-
 νας εἰς τὸν ποταμὸν ἐλήλαται. τὰ δὲ ἀπὸ τούτου, αἱ

spatium tantum reliquerunt, ut circumagi quadri-
 gae possent. In muro circumcirca centum sunt por-
 tae, aeneae omnes; et postes etiam, et superiora li-
 mina, itidem ex aere. Est autem aliud oppidum, octo
 dierum itinere distans a Babylone, cui nomen Is.
 Ibi fluvius est, non magnus, cui et ipsi Is nomen,
 qui in Euphratem undam suam infundit. Hic igitur
 Is fluvius simul cum undâ suâ complures edit gru-
 mos asphalti: unde ad aedificandum murum Babylo-
 nis asphaltus devecta est. (180.) Tali igitur modo
 munita *Babylon* est. Sunt autem duae urbis regio-
 nes: mediam enim perfluit et in duas partes dividit
 flumen, cui nomen *Euphrates*. Is ex Armenia fluit
 amplius et altus atque rapidus; exonerat se autem in
 Erythraeum mare. Murus igitur utrimque brachia ad

ἐπικαμπαὶ παρὰ χεῖλος ἑκάτερον τοῦ ποταμοῦ, αἵμα-
 σιὴ πλίνθων ὀπτέων παρατείνει. τὸ δὲ ἄστυ αὐτὸ, ἐὼν
 πλήρες οἰκιῶν τριορόφων τε καὶ τετρωρόφων, κατα- 10
 τέμνεται τὰς ὁδοὺς ἰθείας, τὰς τε ἄλλας, καὶ τὰς
 ἐπικαρσίας τὰς ἐπὶ τὸν ποταμὸν ἔχουσας. κατὰ δὲ ὧν
 ἑκάστην ὁδὸν ἐν τῇ αἵμασιῇ τῇ παρὰ τὸν ποταμὸν πυ-
 λίδες ἐπῆσαν, ὅσαι περ αἱ λαῦραι, τοσαῦται ἀριθμόν.
 ἦσαν δὲ καὶ αὗται χάλκραι, φέρουσαι καὶ αὐταὶ ἐς 15
 181 αὐτὸν τὸν ποταμὸν. Τοῦτο μὲν δὴ τὸ τεῖχος θῶρηξ
 ἐστὶ. ἕτερον δὲ ἔσωθεν τεῖχος περιβεῖ, οὐ πολλῷ τέω
 ἀσθενέστερον τοῦ ἐτέρου τεύχεος, στενότερον δέ. Ἐν δὲ
 Φάρσει ἑκατέρω τῆς πόλιος τετείχιστο ἐν μέσῳ· ἐν τῷ
 ἦεν τὰ βασιλῆα, περιβόλῳ μεγάλῳ τε καὶ ἰσχυρῷ 5

CLXXXI. 5. ἦεν. ἔιν unus cod. ms. μὲν corrigunt viri docti.
Poteras ei ἐν τῷ ἐνὶ suspicari.

flumen usque ducta habet: inde inflexa procedit
 utrimque maceria ex coctili latere, quae utrique flu-
 minis labio praetenditur. Urbs ipsa domibus repleta
 est trium aut quatuor tabulatorum; per eamque du-
 ctae sunt viae ad lineam directae, quum aliae, tum
 eae quae e transverso ad flumen pertinent. Ad quam-
 que harum viarum apertae sunt in maceria iuxta flu-
 men decurrente portae minores, totidem numero quot
 viae sunt: atque etiam hae portae ex aere sunt, per
 quas ad ipsum flumen transitur. (181.) Murus quem
 dixi, robur praecipuum munimenti est: circumdu-
 ctus est autem interius alius murus, haud multo in-
 firmior altero, sed angustior. In medio autem utrius-
 que regionis, in quas urbs dividitur, exstructa erat,
 in alterâ quidem regia aula, vasto circuitu validoque;

85, 76.

ἐν δὲ τῷ ἑτέρῳ, Διὸς Βήλου ἱερὸν χαλκόφυλον, καὶ ἐς
 ἐμὲ τοῦτο ἔτι ἔδον, δύο σταδίων πάντη, ἔδον τετράγωνον.
 ἐν μέσῳ δὲ τοῦ ἱεροῦ πύργος στερεὸς οἰκοδόμηται,
 σταδίου καὶ τὸ μῆκος καὶ τὸ εὖρος· καὶ ἐπὶ τούτῳ τῷ
 10 πύργῳ ἄλλος πύργος ἐπιβέβηκε, καὶ ἕτερος μάλα ἐπὶ
 τούτῳ, μέχρις οὗ ὀκτὼ πύργων. ἀνάβασις δὲ ἐς αὐ-
 τοὺς ἔξωθεν κύκλῳ περὶ πάντας τοὺς πύργους ἔχουσα
 πεποιήται. μεσούντι δὲ κου τῆς ἀναβάσεως, ἔστι κατα-
 γωγὴ τε καὶ θῶκοι ἀμπαυστήριοι, ἐν τοῖσι κατίζοντες
 15 ἀμπαύονται οἱ ἀναβαίνοντες. ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ πύρ-
 γῳ νηὸς ἔστι μέγας· ἐν δὲ τῷ νηῷ κλίνη μεγάλη
 κεῖται εὖ ἐστρωμένη, καὶ οἱ τράπεζα παρακέεται χρυ-
 σέη. ἄγαλμα δὲ οὐκ ἐνὶ οὐδὲν αὐτόθι ἐνιδρυμένον· οὐδὲ
 νύκτα οὐδεὶς ἐναυλίζεται ἀνθρώπων, ὅτι μὴ γυνὴ μούνη
 20 τῶν ἐπιχωρίων, τὴν αὖ ὁ Θεὸς ἔλπει ἐκ πασέων, ὥς

in alterâ, Iovis Beli templum. aeneis portis instru-
 ctum, quod nunc etiam superest, duo stadia quaqua-
 versum metiens, formâ quadratâ. Huius in templi
 medio turris solida exstructa est, unum stadium tam
 in longitudinem quam in latitudinem patens: et su-
 per hac turri erecta est alia, iterumque super hac alia
 ad octo turres numero. Hac turres conscenduntur ex-
 trinsecus, viâ circum omnes sursum ducente: in me-
 dio vero adscensu diversorium est, et sellae in qui-
 bus residentes requiescere possint qui adscendunt.
 Extremae turri templum superstructum est amplum:
 quo in templo stratus lectus magnus, iuxtaque eum
 adposita mensa aurea. Imago autem aut statua nulla
 inest, neque pernoctat ibi quisquam mortalium,
 praeter unam mulierum ex indigenis, quamcumque

- λέγουσι οἱ Χαλδαῖοι, ἔόντες ἱερεῖς τούτου τοῦ θεοῦ,
 182 Φασὶ δὲ οἱ αὐτοὶ οὗτοι, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες,
 τὸν θεὸν αὐτὸν φοιτᾶν τε εἰς τὸν νηὸν, καὶ ἀμπαύεσθαι
 ἐπὶ τῆς κλίνης, κατὰπερ ἐν Θήβῃσι τῇσι Αἰγυπτίῃσι
 κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὡς λέγουσι οἱ Αἰγύπτιοι· καὶ
 γὰρ δὴ ἐκεῖθι κοιμᾶται ἐν τῷ τοῦ Διὸς τοῦ Θηβαίου 5
 γυνή· ἀμφοτέραι δὲ αὗται λέγονται ἀνδρῶν οὐδαμῶν
 εἰς ὁμίλῃν φοιτᾶν· καὶ κατὰπερ ἐν Πατάροισι τῆς Λυ-
 κίας ἡ πρόμαντις τοῦ θεοῦ, ἐπεὰν γένηται· οὐ γὰρ ὦν
 αἰεὶ ἐστὶ χρηστήριον αὐτόβι· ἐπεὰν δὲ γένηται, τότε ὦν
 183 συγκατακληιέται τὰς νύκτας ἕσω ἐν τῷ νηῷ. Ἔστι
 δὲ τοῦ ἐν Βαβυλῶνι ἱεροῦ καὶ ἄλλος κάτω νηὸς· ἐνθα
 ἄγαλμα μέγα τοῦ Διὸς ἐνὶ κατήμενον χρύσειον, καὶ
 οἱ τράπεζα μεγάλη παρακέεται χρυσῇ, καὶ τὸ βά-
 θρον οἱ καὶ ὁ θρόνος χρυσεὸς ἐστὶ καὶ, ὡς ἔλεγον οἱ 5
 Χαλδαῖοι, ταλάντων ὀκτακοσίων χρυσοῦ πεποίηται

ex omnibus selegerit deus, ut Chaldaei aiunt, qui sunt huius dei sacerdotes. (182.) Narrant autem iidem, quod mihi quidem non persuadent, ventitare hunc deum in istud templum, et in lecto illo quiescere, sicut Thebis Aegyptiis fit eodem modo, ut Aegyptii narrant, nam et ibi in Iovis Thebani templo decumbit mulier: utrumque autem harum cum nullo viro aiunt habere consuetudinem. Simile institutum Patari in Lycia obtinet, quando ibi fatidica Dei sacerdos est; nec enim constanter ibi est oraculum: quod si est, tunc qualibet nocte cum deo illa in templo includitur. (183.) Est autem in Babylonico templo alia etiam aedes inferne: ubi magnum est simulacrum Iovis sedentis, cui mensa adposita aurea, et scabellum et sella ex auro: omnia, ut narraverunt

ταῦτα. ἔξω δὲ τοῦ νηοῦ, βωμός ἐστι χρύσεος. ἐστὶ δὲ
καὶ ἄλλος βωμός μέγας, ὅπου θύεται τὰ τέλεια τῶν
προβάτων. ἐπὶ γὰρ τοῦ χρυσοῦ βωμοῦ οὐκ ἔστι
10 θύειν, ὅτι μὴ γαλαθηνὰ μοῦνα. ἐπὶ δὲ τοῦ μέζονος
βωμοῦ καὶ καταγίζουσι λιβανωτοῦ χίλια τάλαντα
ἑτέος ἐκάστου οἱ Χαλδαῖοι, τότε ἐπεὰν τὴν ὁρτὴν ἄγω-
σι τῷ θεῷ τούτῳ. Ἦν δὲ ἐν τῷ τεμένει τούτῳ ἔτι τὸν
χρόνον ἐκείνον καὶ ἀνδριάς δωδέκα πηχέων, χρύσεας,
15 στερεάς. ἐγὼ μὲν μιν οὐκ εἶδον· τὰ δὲ λέγεται ὑπὸ
Χαλδαίων, ταῦτα λέγω. τούτῳ τῷ ἀνδριάντι Δαρεῖος
μὲν ὁ Ὑστάσπεος ἐπιβουλεύσας, οὐκ ἐτόλμησε λα-
βεῖν· Ξέρξης δὲ ὁ Δαρείου ἔλαβε, καὶ τὸν ἱεῖα ἀπέ-
κτεινε, ἀπαγορεύοντα μὴ κινεῖν τὸν ἀνδριάντα. τὸ μὲν
20 δὴ ἱερὸν τοῦτο οὕτω κεκόσμητο. ἐστὶ δὲ καὶ ἴδια ἀναθή-
ματα πολλά.

Chaldaei, ex octingentis auri talentis confecta. Extra
templum vero altare est aureum: estque praeterca alia
ara ingens, ubi iustae aetatis mactantur victimae;
nam ad auream illam aram non nisi lactentes macta-
re pecudes fas est. In maiore ara vero adolent etiam
singulis annis Chaldaei mille thuris talenta, quo
tempore festos dies huic deo agunt. Erat autem illa
adhuc aetate in eodem templo statua solida ex auro;
duodecim cubitorum: quam ego quidem non vidi,
refero autem quae a Chaldaeis narrantur. Huic sta-
tuae insidiatus Darius, Hystaspis filius, non tamen
ausus est eam auferre: Xerxes vero abstulit, occiso
sacerdote, qui, ut statuam loco moveret, conatus
erat prohibere. Atque ita quidem exornatum illud
templum erat: exstant vero in eodem complura
etiam privata donaria.

184. Τῆς δὲ Βαβυλωνῶνος ταύτης πολλοὶ μὲν κου καὶ ἄλλοι ἐγένοντο βασιλῆες, τῶν ἐν τοῖσι Ἀσσυρίοισι λόγοισι μνήμην ποιήσομαι, οἱ τὰ τεῖχεά τε ἐπεκόσμησαν καὶ τὰ ἱρά· ἐν δὲ δὴ καὶ γυναῖκες δύο. ἡ μὲν πρότερον ἀρξασα, τῆς ὕστερον γενεῇσι πέντε πρότερον γενομένη, τῇ 5 οὖνομα ἦν Σεμίραμις. αὕτη μὲν ἀπεδέξατο χώματα ἀνά τὸ πεδῖον ἑόντα ἀξιοθέητά· πρότερον δὲ ἐώθεε ὁ ποταμὸς ἀνά τὸ πεδῖον πᾶν πελαγίζειν. Ἡ δὲ δὴ δευτέρω γενομένη ταύτης βασιλεία, τῇ οὖνομα ἦν Νίτωκρῖς, (αὕτη δὲ συνετωτέρη γενομένη τῆς πρότερον ἀρξασας,) τοῦτο μὲν, μνημόσυνα ἐλίπετο τὰ ἐγὼ ἀπηγήσασμαι· τοῦτο δὲ, τὴν Μήδων ὀρῶσα ἀρχὴν μεγάλην τε 5 καὶ οὐκ ἀτρεμίζουσαν, ἄλλα τε ἀραιρημένα ἄστυα αὐτοῖσι, ἐν δὲ δὴ καὶ τὴν Νίνον, προσφυλάξατο ὅσα ἐδύνατο μάλιστα. Πρῶτα μὲν τὸν Εὐφράτην ποταμὸν,

(184.) *Babylonis* huius quum multi alii fuerant *Reges*, qui et urbem et templa exornarunt, quorum in *Assyriarum rerum Historiâ* faciam mentionem: tum in his etiam duae mulieres. Harum illa, quae prior regnavit, posteriorem quinque generationibus antecessit, cui nomen fuit *Semiramis*; quae aggeres per planitiem excitavit spectatu dignos, quum antea fluvijs per universum campum solitus esset restagnare. (185.) Altera, quae post hanc regnavit, nomine *Nitocris*, quae priori fuit intelligentior, partim monumenta reliquit, quae commemorabo; partim, quum Medorum imperium amplum videret, nec agens quietem, quod et alia multa oppida ab illis capta essent, et in his Ninus, praemunivit se adversus illos quam maxime potuit. Primum quidem Eu-

πάντα πρότερον ἰθὺν, ὅς σφι διὰ τῆς πόλιος μέσης ῥέει,
 10 τοῦτον, ἀνωθεν διώρυχας ὀρύξασα, οὕτω δὴ τι ἐποίησε
 σκολιόν, ὥστε δὴ τρεῖς ἐς τῶν τινὰ καμμένων τῶν ἐν τῇ
 Ἀσσυρίῃ ἀπικνέεται ῥέων. τῇ δὲ κάμῃ οὐνομά ἐστι, ἐς
 τὴν ἀπικνέεται ὁ Εὐφράτης, Ἀρδερικκα. καὶ νῦν αἱ αὖ
 κομίζονται ἀπὸ τῆσδε τῆς θαλάσσης ἐς Βαβυλῶνα,
 15 καταπλέοντες ἐς τὸν Εὐφράτην ποταμὸν, τρεῖς τε ἐς τὴν
 αὐτὴν ταύτην κάμην παραγίνονται, καὶ ἐν τρισὶ ἡμέ-
 ρησι. τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτο ἐποίησε. Χῶμα δὲ παρέ-
 χωσε παρ' ἐκάτερον τοῦ ποταμοῦ τὸ χεῖλος, ἄξιον
 θαύματος, μέγας καὶ ὕψος ὅσον τί ἐστι. κατύπερθε
 20 δὲ πολλῷ Βαβυλῶνος ὥρυσσε ἑλυστρὸν λίμνη, ὀλίγον τι
 παρατείνουσα ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, βάθος μὲν ἐς τὸ ὕδωρ
 αἰὶ ὀρύσσουσα, εὖρος δὲ τὸ περίμετρον αὐτοῦ ποιῶσα
 εἰκοσί τε καὶ τετρακοσίων σταδίων· τὸν δὲ ὀρυσσόμενον

phratem fluvium, qui Babylonem perfluit, quum an-
 tea recto cursu fluxisset, hunc illa, fossis superne
 ductis, ita tortuosum reddidit, ut ter in suo cursu ad
 quempiam Assyriae vicum perveniat. Ardericca vici
 nomen est, ad quem ita Euphrates accedit. Et nunc,
 qui ab hoc nostro mari Babylonem proficiscuntur,
 quum Euphrate fluvio versus illam descendunt, ter
 ad eundem vicum accedunt, et quidem tribus dein-
 cepts diebus. Hoc tale ab illa effectum est. Praeterea
 aggerem ad utramque fluvii ripam adgressit miratu
 dignum, quum latitudinis caussa, tum altitudinis.
 Longe vero supra Babylonem alveum effodit reci-
 piendo lacui, nonnihil deflectens a flumine; et in
 altitudinem quidem ubique fodit usque dum aqua
 scaturiret, in amplitudinem vero circuitum alvei

χοῦν ἐκ τούτου τοῦ ὀρύγματος ἀναισίμου παρὰ τὰ χεῖ-
 λεα τοῦ ποταμοῦ παραχέουσα. ἐπεὶ τε δὲ οἱ ἄρυκτο, 25
 λίθους ἀγαγομένη, κρηπῖδα κύκλῳ περὶ αὐτὴν ἤλασε.
 Ἐποίηε δὲ ἀμφοτέρω ταῦτα, τὸν τε ποταμὸν σκολιὸν,
 καὶ τὸ ὀρυγμα πᾶν ἕλος· ὥς ὅ τε ποταμὸς βραδυ-
 τερὸς εἴη, περὶ καμπὰς πολλὰς ἀγνύμενος, καὶ οἱ
 πλόοι ἕως σκολιοὶ ἐς τὴν Βαβυλῶνα· ἔκ τε τῶν πλόων 30
 ἐκδέχεται περίοδος, τῆς λίμνης μακρῆ. κατὰ τοῦτο δὲ
 εἰργάζετο τῆς χώρας τῇ αἰ' τε ἐσβολαὶ ἦσαν, καὶ τὰ
 σύντομα τῆς ἐκ Μήδων οδοῦ, ἵνα μὴ ἐπιμισγόμενοι οἱ
 186 Μῆδοι ἐκμανθάνοιεν αὐτῆς τὰ πρήγματα. Ταῦτα μὲν
 δὴ ἐκ βάθεος περιεβάλετο· τοιήνδε δὲ ἐξ αὐτῶν παρεν-
 δῆκην ἐποίησατο. Τῆς πόλιος εὐρύσης δύο Φαρσείων,

fecit quadringentorum et viginti stadiorum : terram
 autem ex fossa egestam insumsit in aggeres iuxta ri-
 pam fluvii iaciendos. Tum, absoluto effodiendi la-
 bore, advectis lapidibus, totum alveum circumcirca
 crepidine munivit. Duo autem ista opera fecit, flu-
 men tortuosum, et ex effosso alveo lacunam, hoc
 consilio, ut lentior flueret flumen, multis flexibus fra-
 cto illius impetu, utque flexuosa fieret navigatio, aut,
 si navibus vellent exscendere hostes, exciperet illos
 longus circa lacunam anfractus. Ab ea autem parte
 terrae Babyloniae fecit haec Nitōcris, quā erat ex
 Media introitus et iter brevissimum; ne Medi sese
 ingerentes, res ipsius specularentur. (186.) Has igitur
 munitiones illa ex profundo sibi circumdedit: qui-
 bus tale quoddam corollarium, alteri instituto veluti
 medium interponens, adiecit. Quum in duas regio-
 nes divisa urbs esset, quarum medium fluvius obti-

τοῦ δὲ ποταμοῦ μέσον ἔχοντας, ἐπὶ τῶν πρῶτον βα-
 5 σιλέων ὅπως τις ἐθέλοι ἐκ τοῦ ἑτέρου Φάρσεος εἰς τοῦ-
 τερον διαβῆναι, χρῆν πλοίῳ διαβαίνειν. καὶ ἦν, ὡς ἐγὼ
 δοκέω, ὀχληρὸν τοῦτο· αὕτη δὲ καὶ τοῦτο προεῖδε. ἐπεὶ
 τε γὰρ ὤρυσσε τὸ ἑλυτρον τῇ λίμνῃ, μνημόσυνον τόδε
 ἄλλα ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἔργου ἐλίπετο. ἐτάμνετο λίθους
 10 περιμήκειας· ὡς δὲ οἱ ἦσαν οἱ λίθοι ἐτοῖμοι, καὶ τὸ
 χωρίον ὀρύσσεται. ἐκτρέψασα τοῦ ποταμοῦ τὸ ρέεθρον
 πᾶν εἰς τὸ ὤρυσσε χωρίον· ἐν τῷ ἐπίμπλατο τοῦτο, ἐν
 τούτῳ ἀπεξηρασμένου τοῦ ἀρχαίου ρέεθρου, τοῦτο μὲν,
 τὰ χεῖλα τοῦ ποταμοῦ κατὰ τὴν πόλιν καὶ τὰς κα-
 15 ταβάσιαις, τὰς ἐκ τῶν πυλίδων εἰς τὸν ποταμὸν φερού-
 σαις, ἀνοικοδόμησε πλίνθισι ὀπτῆσι, κατὰ τὸν αὐτὸν
 λόγον τῷ τείχεϊ· τοῦτο δὲ, κατὰ μέσσην καὶ μάλιστα
 τῇ πόλιν, τοῖσι λίθοις, τοὺς ὠρύζατο, οἰκοδόμει γέφυ-

nebat; superiorum regum aetate, quoties ex una re-
 gione in alteram vellet aliquis transire, navigio erat
 transeundum. Quod quum, ut equidem existimo,
 esset molestum, illa huic rei providit. Ut enim al-
 veum stagno recipiendo effodit, simul aliud hoc mo-
 numentum eiusdem operis reliquit. Lapidēs caeden-
 dos curavit permagnos: qui postquam fuere parati,
 effossusque locus fuit quem dixi, in hunc ipsum effos-
 sum locum cursum omnem fluminis avertit; qui locus
 ut implebatur, ita vetus fluminis alveus exsiccabatur.
 Igitur per id tempus partim fluvii labia, qua is per
 urbem decurrit, ac descensus qui ex minoribus por-
 tis ad flumen ducunt, coctis lateribus eodem modo,
 quo murus structus erat, exaedificavit: partim, in
 mediâ fere urbe, ex lapidibus, quos exscindi iusse-

ραν, δέουσα τοὺς λίθους σιδήρῳ τε καὶ μολύβδῳ. ἐπι-
 τείνεσκε δὲ ἐπ' αὐτήν, ἄκως μὲν ἡμέρη γένοιτο, ξύλα 20
 τετράγωνα, ἐπ' ὧν τὴν διάβασιν ἐποιεῦντο οἱ Βαβυ-
 λῶνιοι· τὰς δὲ νύκτας τὰ ξύλα ταῦτα ἀπαίρεσκον,
 τοῦδε εἵνεκα, ἵνα μὴ διαφοιτέοντες τὰς νύκτας κλέπ-
 τοιεν παρ' ἀλλήλων. ὥς δὲ τό τε ὄρυχθὲν λίμνη πλήρης
 ἐγεγόνει ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ, καὶ τὰ περὶ τὴν γέφυραν 25
 ἐκεκόσμητο, τὸν Εὐφρήτην ποταμὸν εἰς τὰ ἀρχαῖα ρέε-
 θρα ἐκ τῆς λίμνης ἐξάγαγε· καὶ οὕτω τὸ ὄρυχθὲν, ἑλὸς
 γενόμενον, εἰς θεὸν ἐδόκει γεγονέναι, καὶ τοῖσι πολὺν
 187 τῆσι γέφυρα ἦν κατεσκευασμένη. Ἡ δ' αὐτὴ αὕτη
 βασιλεία καὶ ἀπάτην τοιήνδε τινα ἐμηχανήσατο. Ὑπὲρ
 τῶν μάλιστα λεωφόρων πυλέων τοῦ ἄστεος τάφον
 ἐωυτῇ κατεσκευάσατο μετέωρον ἐπιπολῆς αὐτέων τῶν
 πυλέων. ἐνεκόλαιψε δὲ εἰς τὸν τάφον γράμματα λέ- 5

rat, pontem aedificavit, ferro et plumbo lapides vin-
 ciens. Eo super ponte interdium quotidie tigna quadra-
 ta intendebantur, quibus transirent Babylonii; noctu
 vero tollebantur haec tigna, eâ caussâ, ne per no-
 ctem ex altera urbis regione in alteram transeuntes
 furta exercerent. Postquam fossa lacus fuerat factus
 aquâ fluminis repletus, perfectusque pons fuerat; tum
 deinde Euphrates fluvius in pristinum alveum iterum
 est derivatus: atque ita, quum effossus locus palus
 fieret, commode hoc recteque factum visum est, et
 civibus pons erat exstructus. (187.) Eadem regina
 dolum etiam quempiam machinata est huiusmodi.
 Super porta urbis celeberrima sepulcrum exstrui sibi
 iussit sublime, in summo ipsius portae. Ei sepulcro
 inscriptionem incidi curavit in hanc sententiam: Si

88, 90.

γοντα τάδε· ΤΩΝ ΤΙΣ ἙΜΕΥ ἽΣΤΕΡΟΝ ΓΙΝΟΜΕ-
 ΝΩΝ ΒΑΒΥΛΩΝΟΣ ΒΑΣΙΛΕΩΝ, ἮΝ ΣΠΑΝΙΣΗ ΧΡΗ-
 ΜΑΤΩΝ, ἈΝΟΙΞΑΣ ΤΟΝ ΤΑΦΟΝ, ΛΑΒΕΤΩ ὍΚΟΣΑ
 ΒΟΥΛΕΤΑΙ ΧΡΗΜΑΤΑ. ΜΗ ΜΕΝΤΟΙ ΓΕ ΜΗ ΣΠΑΝΙ-
 10 ΣΑΣ ΓΕ, ἈΛΛΩΣ ἈΝΟΙΞΗ. ὍΤ ΓΑΡ ἈΜΕΙΝΟΝ.
 Οὗτος ὁ τάφος ἦν αἰκίνητος, μέχρι οὗ ἐς Δαρεῖον πε-
 ριῆλθε ἡ βασιλιγῆ. Δαρεῖω δὲ καὶ δεινὸν εἰδοκέε εἶναι
 τῇσι πύλῃσι ταύτῃσι μηδὲν χρεῖσθαι· καὶ χρημάτων
 πεμμένων, καὶ αὐτῶν τῶν χρημάτων ἐπικαλεομένων,
 15 μὴ οὐ λαβεῖν αὐτά. τῇσι δὲ πύλῃσι ταύτῃσι οὐδὲν
 ἐχρᾶτο, τοῦδε εἵνεκα, ὅτι ὑπὲρ κεφαλῆς οἱ ἐγένετο ὁ
 νεκρὸς διεξελαύνοντι. ἀνοίξας δὲ τὸν τάφον, εὗρε χρήμα-
 τα μὲν οὐ, τὸν δὲ νεκρὸν, καὶ γράμματα λέγοντα τάδε·
 ἘΙ ΜΗ ἈΠΛΗΣΤΟΣ ΤΕ ἙΑΣ ΧΡΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ Αἶ-
 20 ΣΧΡΟΚΕΡΔΗΣ, ΟἷΚ ἈΝ ΝΕΚΡΩΝ ΘΗΚΑΣ ἈΝΕΩΙ-

QUIS EORUM, QUI POST ME REGES ERUNT BABYLONIS,
 PECUNIA INDIGUERIT, APERIAT HOC SEPULCRUM, ET
 SUMAT QUANTUM VOLUERIT PECUNIAE. AT, NISI AD-
 MODUM INDIGUERIT, UTIQUE NON APERIAT. NEC
 ENIM ID ILLI PROFUERIT. Hoc sepulcrum intactum
 stetit, donec regnum ad Darium pervenit. Dario vero
 indigna res esse videbatur, hac portâ non uti, et pe-
 cuniam quae ibi deposita esset, atque etiam ipsa in-
 vitaret, non auferre. Portâ hac autem non uteba-
 tur eo, quod per illam transeunti cadaver capiti im-
 mineret. Igitur aperuit sepulcrum: at pecuniam qui-
 dem reperit nullam, sed cadaver, et aliam inscriptio-
 nem, in hanc sententiam: NISI INSATIABILIS ESSES
 ET TURPI LUCRO INHIANS, DEFUNCTORUM LOCULOS,

Herod. T. I. P. I.

P

ΓΕΣ, Αὕτη μὲν νυν ἡ βασιλεία, τοιαύτη τις λέγεται γενέσθαι.

- 188 Ὁ δὲ δὴ Κῦρος ἐπὶ ταύτης τῆς γυναικὸς τὸν παῖδα ἐστρατεύετο, ἔχοντά τε τοῦ πατρὸς τοῦ ἑαυτοῦ τὸ ὄνομα Λαβυνήτου καὶ τὴν Ἀσσυρίων ἀρχὴν. Στρατεύεται δὲ δὴ βασιλεὺς ὁ μέγας καὶ σιτίοισι εὖ ἐσκευασμένοισι ἐξ οἴκου, καὶ προβάτοισι· καὶ δὴ καὶ ὕδωρ ἀπὸ τοῦ 5 Χοάσπεω ποταμοῦ ἅμα ἄγεται τοῦ παρὰ Σοῦσα ῥέοντος, τοῦ μούνου πίνει βασιλεὺς, καὶ ἄλλου οὐδενὸς ποταμοῦ. τούτου δὲ τοῦ Χοάσπεω τοῦ ὕδατος ἀπεψή- μένου πολλὰι κάστα ἅμαξαι τετράκυκλοι ἡμιόνειαι, κο- 10 μίζουσαι ἐν ἀγγείοισι ἀργυρέοισι, ἔπονται ὅπη ἂν ἐλαύ- 189 νησι ἐκάστωτε. Ἐπεὶ τε δὲ ὁ Κῦρος πορευόμενος ἐπὶ τὴν Βαβυλῶνα ἐγένετο ἐπὶ Γύνδῃ ποταμῷ, τοῦ αἰ μὲν πηγαὶ ἐν Ματινηοῖσι οὖρεσι, ῥέει δὲ διὰ Δαρδανίων,

CLXXXIX. 3. Δαρδανίων. Δαρνίων *for*san.

NON APERUISSSES. Haec sunt quae de regione hac memorantur.

(188.) Eiusdem huius reginae filium, Assyriae regem, cui nomen erat *Labynet*us, idem quod patri, bello petiit *Cyrus*. Proficiscitur autem in bellum Rex magnus, bene instructus domo farinaceis cibariis et pecudibus: atque etiam aquam ex Choaspe fluvio secum vehit, qui Susa praeterfluit, ex quo solo rex bibit. Hoc ex Choaspe aquam decoctam vehentes in vasis argenteis quam plurimae quadrigae mulis iunctae constanter eum sequuntur quocumque proficiscitur. (189.) Cyrus igitur, adversus Babylonem profectus, ubi ad Gyndem amnem pervenit; qui fontes in Matianis habens, postquam per Dardanenses

ἐκδοῖ δὲ εἰς ἕτερον ποταμὸν Τίγριν· ὁ δὲ παρὰ Ὡπιν
 5 πόλιν ῥέων εἰς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν ἐκδοῖ· τοῦτον
 δὴ τὸν Γύνδην ποταμὸν ὡς διαβαίνειν ἐπειράτο ὁ Κῦ-
 ρος, ὄντα νηυσὶ περητὸν, ἐνθαῦτά οἱ τῶν τις ἱρῶν ἔπ-
 πων τῶν λευκῶν ὑπὸ ὕβριος ἐσβὰς εἰς τὸν ποταμὸν,
 διαβαίνειν ἐπειράτο. ὁ δὲ μιν συμψήσας, ὑποβρύχιον
 10 οἰχώκεε Φέρον. κάρτα τε δὴ ἐχάλεπαινε τῷ ποταμῷ
 ὁ Κῦρος τοῦτο ὑβρίσαντι, καὶ οἱ ἐπηπείλησε, οὔτω δὴ
 μιν ἀσθενέα ποιήσειν, ὥστε τοῦ λοιποῦ καὶ γυναικάς
 μιν εὐπετέως, τὸ γόνυ οὐ βρεχούσας, διαβήσεσθαι.
 μετὰ δὲ τὴν ἀπειλήν, μετεῖς τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνα στρα-
 15 τῆσιν, διαίρει τὴν στρατιὴν δίχα. διελὼν δὲ, κατέτεινε
 σχινοτενέας ὑποδέξας διώφυχας ὀγδώκοντα καὶ ἑκατὸν
 παρ' ἑκάτερον τὸ χεῖλος τετραμμένους τοῦ Γύνδου πάν-
 τα τρόπον. διατάξας δὲ τὸν στρατὸν, ὀρύσσειν ἐκέλευε.

perfluit, in alium fluvium Tigrin sese exonerat; qui
 Opin oppidum praeterfluens in Erythraeum mare
 infunditur; hunc *Gyndem* fluvium, qui navibus erat
 traiciendus, quum transire Cyrus conaretur; ibi
 tunc unus e sacris equis candidis, ferox et petulans
 ut erat, ingressus flumen, transire conabatur: at flu-
 minis impetus, illum contorquens, demersum abri-
 puit. Cui fluvio vehementer ob hanc contumeliam
 iratus Cyrus, minatus est, ita tenuem illum se effe-
 cturum, ut posthac mulieres etiam, ne genu quidem
 madeficientes, possint transire. Haec minatus, omis-
 sâ adversus Babylonem expeditione, exercitum bifa-
 riam divisit: eoque facto, intentis funibus designavit
 ab utraque fluminis ripâ centum et octoginta fossas,
 quaquaversum ducendas; distributumque exercitum

οἷα δὲ ὁμίλου πολλοῦ ἐργαζομένου, ἦνετο μὲν τὸ ἔργον, ὅμως μέντοι τὴν Θερσίην πᾶσαν αὐτοῦ ταύτῃ διέτριψαν 20
 190 ἐργαζόμενοι. Ὡς δὲ τὸν Γύνδην ποταμὸν ἐτίσατο Κῦ-
 ρος, εἰς τριηκοσίας καὶ ἐξήκοντά μιν διώρυχας διαλα-
 βῶν, καὶ τὸ δεύτερον ἑαρ ὑπέλαμπε, οὕτω δὴ ἤλαυνε
 ἐπὶ τὴν Βαβυλῶνα. οἱ δὲ Βαβυλώνιοι ἐκστρατευσάμε-
 νοι, ἔμεινον αὐτόν. ἐπεὶ δὲ ἐγένετο ἐλαύναν ἀγχοῦ τῆς 5
 πόλιος, συνέβαλόν τε οἱ Βαβυλώνιοι, καὶ ἐσσωθέντες
 τῇ μάχῃ, κατειλήθησαν εἰς τὸ ἄστυ. οἷα δὲ ἐξεπιστά-
 μενοι ἐτι πρότερον τὸν Κῦρον οὐκ ἀτρεμίζοντα, ἀλλ'
 ὀρέοντες αὐτὸν παντὶ ἔθνει ὁμοίως ἐπιχειρόντα, προσά-
 ξαντο σιτία ἐτέων κάρτα πολλῶν. Ἐνθαῦτα οὗτοι μὲν 10
 λόγον εἶχον τῆς πολιορκίας οὐδένα· Κῦρος δὲ ἀπορήσει
 ἐνείχετο, ἅτε χρόνου τε ἐγγινομένου συχοῦ, ἀνωτέρω

has fossas fodere iussit. Igitur, magnâ hominum mul-
 titudine opus faciente, effectum quidem est opus;
 verumtamen totam aestatem in eodem hoc loco opus
 facientes consumsere. (190.) Postquam Gyndae flu-
 vio hanc poenam inflixit *Cyrus*, ut in trecentos sexa-
 ginta canales esset diductus, altero demum adpetente
 vere adversus *Babylonem* exercitum duxit. Et Baby-
 lonii, copiis extra urbem eductis, eum exspectarunt.
 Ubi propius urbem accessit, praelio cum eo confi-
 xerunt Babylonii; quo praelio superati, in urbem
 sunt compulsi. Iam pridem vero, bene gnari non
 quieturum Cyrum, quum vidissent eum cunctos pa-
 riter populos adgredi, permultorum annorum com-
 meatum in urbem comportaverant. Quare hi quidem
 non admodum graviter ferebant obsidionem: at Cyrus
 difficultatibus premebatur, quandoquidem multo iam

τε οὐδὲν τῶν πραγμάτων προκοπτομένων. Ἐπεὶ δὲ ὦν 191
 ἄλλος οἱ ἀπορέοντι ὑπεθήκατο, εἴ τε καὶ αὐτὸς ἔμαθε
 τὸ ποιητέον οἱ ἦν, ἐποίησε δὴ τοιόνδε. τάξας τὴν στρα-
 τὴν ἅπασαν ἐξ ἐμβολῆς τοῦ ποταμοῦ, τῇ ἐς τὴν πό-
 5 λιν ἐσβάλλει, καὶ ὅπισθε αὐτὶς τῆς πόλιος τάξας
 ἑτέρους, τῇ ἐξίει ἐκ τῆς πόλιος ὁ ποταμός· προεῖπε
 τῷ στρατῷ, ὅταν διαβατὸν τὸ ρέεθρον ἰδῶνται γενό-
 μενον, εἰσέναι ταύτῃ ἐς τὴν πόλιν. οὕτω τε δὴ τάξας,
 καὶ κατὰ ταῦτα παραινέσας, ἀπήλαινε αὐτὸς σὺν
 10 τῷ ἀρχηγῷ τοῦ στρατοῦ. Ἀπικόμενος δὲ ἐπὶ τὴν λίμνην,
 τὰ περὶ ἣ τῶν Βαβυλωνίων βασιλεία ἐποίησε κατὰ τε
 τὸν ποταμὸν καὶ κατὰ τὴν λίμνην, ἐποίησε καὶ ὁ Κῦ-
 ρος ἑτέρα τοιαῦτα. τὸν γὰρ ποταμὸν διώρυχί· ἐσαγα-
 γὼν ἐς τὴν λίμνην εὐῶσαν ἑλος, τὸ ἀρχαῖον ρέεθρον δια-
 15 βατὸν εἶναι ἐποίησε, ὑπονοστήσαντος τοῦ ποταμοῦ. γε-

tempore circumactō nihil admodum promotae res
 eius erant. (191.) Igitur, sive quis alius ei dubitanti
 consilium subgessit, sive ipse quid faciendum esset
 intellexit, hoc facere instituit. Universo exercitu cir-
 ca flumen disposito, ab ea maxime parte qua urbem
 influit, partim verò etiam a tergo ubi ex urbe egre-
 ditur, praedixit militibus, ut, quum viderint vado
 transiri flumen posse, tunc eâ viâ urbem ingrediantur.
 Hoc dato mandato, ipse cum inutili copiarum parte
 abiit, et ad lacunam contendit. Quo ut pervenit, quod
 Babyloniorum regina circa flumen et circa paludem
 fecerat, idem nunc ipse *Cyrus* fecit. Fluvio per fos-
 sam in eum locum, qui nunc palus erat, derivato,
 pristinum alveum vado pervium reddidit, subsidente

νομένου δὲ τούτου τοιούτου, οἱ Πέρσαι, ὅπερ ἐτετάχα-
 το ἐπ' αὐτῷ τούτῳ, κατὰ τὸ ῥέθρον τοῦ Εὐφράτεω
 ποταμοῦ, ὑπονενοστηκότες ἀνδρὶ ὡς ἐς μέσον μηρὸν μά-
 λιστα κη, κατὰ τοῦτο ἐσῆσαν ἐς τὴν Βαβυλῶνα. Εἰ
 μὲν νυν προεπύθοντο, ἢ ἔμαθον οἱ Βαβυλώνιοι τὸ ἐκ τοῦ 20
 Κύρου ποιούμενον, οὐκ ἂν, περιιδόντες τοὺς Πέρσας
 ἐσελθεῖν ἐς τὴν πόλιν, διέφθειραν κάκιστα. κατακληί-
 σαντες γὰρ ἂν πάσας τὰς ἐς τὸν ποταμὸν πυλίδας
 ἐχούσας, καὶ αὐτοὶ ἐπὶ τὰς αἵμασιās ἀναβάντες τὰς
 παρὰ τὰ χεῖlea τοῦ ποταμοῦ ἐληλαμένας, ἔλαβον 25
 ἂν σφεας ὡς ἐν κύρτη. νῦν δὲ ἐξ ἀπροσδοκῆτου σφι
 παρέστησαν οἱ Πέρσαι. ὑπὸ δὲ μεγάλῃ τῆς πόλιος,
 ὡς λέγεται ὑπὸ τῶν ταύτῃ οἰκημένων, τῶν περὶ τὰ
 ἔσχατα τῆς πόλιος ἐαλωκότων, τοὺς τὸ μέσον οἰκέον-
 τας τῶν Βαβυλωνίων οὐ μανθάνειν ἐαλωκότας· ἀλλὰ 30

aquâ. Quo facto Persae, qui ad hoc ipsum ibi dispo-
 siti erant, per alveum Euphratis fluvii, cuius aqua
 in tantum retrogressa erat, ut vix medium femur ho-
 minis adtingeret, per hunc alveum Babylonem sunt
 ingressi. Quod si igitur aut ante cognovissent aut
 animadvertissent Babylonii quae *Cyrus* instituebat,
 sane non passi essent Persas urbem intrare, neque ita
 misere periissent. Quippe si portulas omnes, quae ad
 flumen pertinent, clausissent, ipsique macerías conscen-
 dissent secundum utramque fluminis ripam ductas,
 veluti in nassâ capturi illos fuerant. Nunc ex inopinato
 adstiterunt eis Persae. Propter amplitudinem vero
 urbis, ut aiunt oppidani, postquam captae iam erant
 extremae urbis partes, qui mediam Babylonem inco-
 lebant, non animadverterunt captos se esse; sed,

(τυχῶν γὰρ σφι εἰῶσαν ὀργήν) χορεύειν τε τούτον τὸν χρόνον, καὶ ἐν εὐπαθείῃσι εἶναι, ἐς ὃ δὴ καὶ τὸ κάρτα ἐπύθοντο. καὶ Βαβυλῶν μὲν οὕτω τότε πρῶτον ἀραΐρητο.

Τὴν δὲ δύναμιν τῶν Βαβυλωνίων πολλοῖσι μὲν καὶ 192
ἄλλοισι δηλώσω ὅση τίς ἐστι, ἐν δὲ δὴ καὶ τῷδε. Βα-
σιλεῖ τῷ μεγάλῳ ἐς τροφὴν αὐτοῦ τε καὶ τῆς στρατιῆς
διαραΐρηται, πάρεξ τοῦ Φόρου, γῇ πᾶσα ὅσης ἀρχεῖ.
5 δυώδεκα ὧν μηνῶν ἐόντων ἐς τὸν ἐνιαυτὸν, τοὺς τέσσερας
μῆνας τρέφει μιν ἡ Βαβυλωνίη χώρα· τοὺς δὲ ὀκτὼ
τῶν μηνῶν, ἡ λοιπὴ πᾶσα Ἀσίῃ. οὕτω τριτημορίῃ ἡ
Ἀσσυρίη χώρα τῇ δυνάμει τῆς ἄλλης Ἀσίης· καὶ ἡ ἀρ-
χὴ τῆς χώρας ταύτης, τὴν οἱ Πέρσαι σατραπήϊν κα-
10 λέουσι, ἐστὶ ἀπασέων τῶν ἀρχέων πολλόν τι κρατί-
στη· ὅκου Τριτανταίχμη τῷ Ἀρταβάζου ἐκ βασιλείως.

quum festus forte tunc ageretur dies, saltabant per id tempus et voluptatibus indulgebant, donec tandem verum resciverunt. Atque ita quidem tunc primum capta est Babylon.

(192.) *Opes* autem quantae sint *Babyloniorum*, quum aliis documentis declarabo, tum hoc. Magno Regi, praeter tributa quae ei penduntur, universa terra cui imperat, ad alendum ipsum et exercitum eius, in certas partes est distributa. Iam quum in anno duodecim sint menses; per quatuor menses alit eum Babylonica terra; per octo reliquos menses, tota reliqua Asia. Ita Assyria haec terra tertiam partem possidet opum totius Asiae: et praefectura huius regionis (*Satrapias* Persae vocant) omnium praefectarum longe est praestantissima; quandoquidem Tri-

ἔχοντι τὸν νομὸν τοῦτον, ἀργυρίου μὲν προσήει ἐκάστης
 ἡμέρης ἀρτάβη μεστή· ἡ δὲ ἀρτάβη, μέτρον ἐὸν Περ-
 σικόν, χωρεῖ μεδίμνου Ἀττικῆς πλεῖον χοίνιξι τρισὶ
 Ἀττικῇσι. ἵπποι δὲ οἱ αὐτοῦ ἦσαν ἰδίη, πάρεξ τῶν πο- 15
 λεμιστηρίων, οἱ μὲν ἀναβαίνοντες τὰς θηλέας, ὀκτα-
 κόσιοι· αἱ δὲ βαινόμεναι, ἑξακισχίλιαι καὶ μύριαι.
 ἀνέβαινε γὰρ ἕκαστος τῶν ἐρσένων τούτων εἴκοσι ἵπ-
 πους. κυνῶν δὲ Ἰνδικῶν τοσοῦτο δὴ τι πλῆθος ἐτρέφετο,
 ὥστε τέσσερες τῶν ἐν τῷ πεδίῳ κῶμαι μεγάλαι, τῶν 20
 ἄλλων εὐῶσαι ἀτελέες, τοῖσι κυσὶ προσετετάχατο σι-
 τία παρέχειν. τοιαῦτα μὲν τῷ ἄρχοντι τῆς Βαβυλῶ-
 193 νος ὑπῆρχε ὄντα. Ἡ δὲ γῆ τῶν Ἀσσυρίων ὑέται μὲν
 ὀλίγω, καὶ τὸ ἐκτρέφον τὴν ρίζαν τοῦ σίτου ἐστὶ τοῦτο.
 ἀρδόμενον μέντοι ἐκ τοῦ ποταμοῦ ἀδρύνεται τε τὸ λήϊον,

tantaechmae, Artabazi filio, cui hic districtus a rege
 commissus erat, quotidie redibat artaba pecuniâ re-
 pleta: est autem *artaba* mensura Persica, capiens
 medimnum Atticum cum tribus choenicibus Atticis.
 Equos autem ibidem rex suum in usum alebat, ex-
 ceptis his qui ad belli usum erant destinati, admis-
 sarios quidem octingentos, equas autem, quibus illi
 admittebantur, decies sexies mille; nam singuli ma-
 res vicensis foeminis admittebantur. Canum autem
 Indicorum tanta alebatur multitudo, ut quatuor es-
 sent ampli vici in planitie siti, aliorum tributorum
 immunes, quibus hoc iniunctum erat, ut canes illos
 alerent. Has opes possidebat is, qui Babylo ni impe-
 rabat. (193.) In agro Assyriaco pluit quidem ali-
 quantulum, et hoc est ex quo radix frumenti primum
 capit nutrimentum; dein vero ex fluvio irrigata scges

καὶ παραγίνεται ὁ σῖτος· οὐ, κατάπερ ἐν Αἰγύπτῳ,
5 αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ ἀναβαίνοντος εἰς τὰς ἀκτῆρας, ἀλ-
λὰ χερσὶ τε καὶ κηλωνήιοις ἀρδόμενος. ἡ γὰρ Βαβυ-
λωνίη χώρα πᾶσα, κατάπερ ἡ Αἰγυπτία, κατατέτμηται
εἰς διώρυχας· καὶ ἡ μεγίστη τῶν διωρύχων ἐστὶ νησι-
πέριπτος, πρὸς ἥλιον τετραμμένη τὸν χειμερινόν· ἐσέχει
10 δὲ εἰς ἄλλον ποταμὸν ἐκ τοῦ Εὐφράτεω, εἰς τὸν Τίγριν,
παρ' ὃν Νῖνος πόλις οἴκητο. ἔστι δὲ χωρέων αὕτη ἀπα-
σέων μακροῦ ἀρίστη, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, Δήμητρος καρ-
πὸν ἐκφέρειν. τὰ γὰρ δὴ ἄλλα δένδρεα οὐδὲ πειραῖται
ἀρχὴν φέρειν, οὔτε συκῆν, οὔτε ἄμπελον, οὔτε ἐλαίην.
15 τὸν δὲ τῆς Δήμητρος καρπὸν ὧδε ἀγαθὴ ἐκφέρειν ἐστὶ,
ὥστε ἐπὶ διηκόσια μὲν τὸ παράπαν ἀποδοῦν· ἐπεὶ δὲ
ἀρίστα αὕτη ἐωυτῆς ἐνείκη, ἐπὶ τριηκόσια ἐκφέρει. τὰ
δὲ φύλλα αὐτόθεν τῶν τε πυρῶν καὶ τῶν κριθέων τὸ

augetur, et maturescit triticum; non quod fluvius ipse, sicut in Aegypto, arva inundet, sed manibus hominum et tollenonibus haec irrigantur. Est enim tota *Babylonica terra* fossis discissa: quarum fossarum maxima, orienti hiberno obversa, navibus traicitur; influit autem ex Euphrate in alium fluvium Tigrin, ad quem Ninus urbs aedificata erat. Est autem haec regio omnium, quas quidem novimus, longe fertilissima ferendo cereali frumento. Nam alias fruges ex arboribus ne conatur quidem proferre, nec ficum, nec vitem progignens, nec oleam. Sed cereali frumento progignendo ita opportunum solum est, ut ducena plerumque reddat: quando vero plurimum, etiam tricena profert. Folia autem tritici at-

πλάτος γίνεται τεσσέρων εὐπετέως δακτύλων. ἐκ δὲ
 κέγχρου καὶ σησάμου ὅσον τι δένδρον μέγας γίνεται, 20
 ἐξεπιστάμενος, μνήμην οὐ ποιήσομαι· εὖ εἰδὼς ὅτι
 τοῖσι μὴ ἀπιγμένοισι ἐς τὴν Βαβυλωνίην χώραν, καὶ
 τὰ εἰρημένα καρπῶν ἐχόμενα ἐς ἀπιστὴν πολλὴν ἀπῆκ-
 ται. χρέωνται δὲ οὐδὲν ἐλαίῳ, ἀλλ' ἐκ τῶν σησάμων
 ποιεῦντες. εἰσὶ δὲ σφι Φοίνικες πεφυκότες ἀνα πᾶν τὸ 25
 πεδῖον· οἱ πλεῦνες αὐτέων καρποφόροι, ἐκ τῶν καὶ σι-
 τία καὶ οἶνον καὶ μέλι ποιεῦνται. τοὺς συκέων τρόπον
 θεραπεύουσι, τὰ τε ἄλλα, καὶ Φοινίκων τοὺς ἔρσηας
 Ἕλληνες καλέουσι, τούτων τὸν καρπὸν περιδέουσι τῇσι
 βαλανηφόροισι τῶν Φοινίκων, ἵνα πεπαίνῃ τέ σφι ὁ 30
 ψῆν τὴν βάλανον ἐσδύνων, καὶ μὴ ἀπορρέῃ ὁ καρπὸς ὁ
 τοῦ Φοίνικος. ψῆνας γὰρ δὴ φορέουσι ἐν τῷ καρπῷ οἱ
 ἔρσηες, κατὰπερ δὴ οἱ ὀλυνθοί.

que hordei quatuor admodum digitorum latitudinem
 habent. Ex milio et sesamo quantae magnitudinis
 arbor existat, bene equidem cognitum habens, com-
 memorare nolo; satis gnarus, eos qui Babyloniam
 terram non adierunt, ne his quidem, quae de aliis
 frumenti generibus dicta sunt, fidem adhibituros.
 Oleo non utuntur, nisi quod e sesamo paratur. *Pal-*
mas vero arbores habent, per totam planitiem plan-
 tatas: quarum pleraeque frugiferae sunt, e quibus et
 cibum et vinum et mel parant. Has arbores colunt
 ficuum more, quum aliis rebus, tum quod mascula-
 rum quas Graeci vocant palmarum fructum glandife-
 ris palmis circumligant, quo glandem maturet culex
 sese insinuans, nec decidat fructus palmae. Nam cu-
 lices in suo fructu generant masculae palmae, simili-
 ter ut apud nos caprificorum grossi.

Τὸ δὲ αἰπὰντων θάυμα μέγιστόν μοι ἐστὶ τῶν ταύ- 194
 τη, μετὰ γε αὐτὴν τὴν πόλιν, ἔρχομαι φράσω. τὰ
 πλοῖα αὐτοῖσι ἐστὶ τὰ κατὰ τὸν ποταμὸν πορευόμενα
 εἰς τὴν Βαβυλῶνα, ὄντα κυκλοτερέα, πάντα σκυῖτινα.
 5 ἔπειαν γὰρ ἐν τοῖσι Ἀρμενίοισι, ταῖσι κατ' ὑπερθε Ἀσ-
 συρίων οἰκημένοισι, νομέας ἱτέης ταμόμενοι ποιῶσονται,
 περιτένουσι τούτοις διφθέρας στεγαστρίδας ἔξωθεν,
 εἰδάφιος τρόπον, οὔτε πρύμνην ἀπακρίνοντες, οὔτε πρῶ-
 ρην συνάγοντες, ἀλλ' ἀσπίδος τρόπον κυκλοτερέα ποιή-
 10 σαντες. καὶ καλάμης πλήσαντες πᾶν τὸ πλοῖον τοῦ-
 το, ἀπῖάσι κατὰ τὸν ποταμὸν φέρεσθαι, φορτίων πλή-
 σαντες· μάλιστα δὲ βίκους Φοινικηίου κατάγουσι οἴ-
 νου πλέους. ἰθύνεται δὲ ὑπὸ τε δύο πλήκτρων, καὶ
 δύο ἀνδρῶν ὀρθῶν ἑστειώτων· καὶ ὁ μὲν ἔσω ἔλκει τὸ
 15 πλήκτρον, ὁ δὲ ἔξω ὠθεῖ. ποιεῖται δὲ καὶ κάρτα με-

(194.) Quod vero eorum quae sunt in illa regione, post ipsam quidem urbem, maxime mihi mirabile visum est, exponere adgredior. *Navigia*, quibus utuntur qui secundo flumine Babylonem proficiscuntur, rotunda sunt, et ex corio confecta cuncta. Scilicet in Armeniis, qui supra Assyrios incolunt, ex sectis salicibus costas conficiunt: his, fundi loco, pelles extrinsecus tectorias praetendunt, nec puppim distinguentes, nec proram in angustius contrahentes, sed clypei instar rotunda facientes navigia. Tale navigium, mercibus inpositis, totum stramine complent, et flumini permittunt deferendum: maxime vero dolia palmeo vino onusta devehunt. Regitur autem navis duobus remis, a duobus viris, quorum alter introrsus trahit remum, alter extrorsus pellit, uterque stans rectus.

γάλα ταῦτα τὰ πλοῖα, καὶ ἐλάσσω τὰ δὲ μέγιστα αὐτέων, καὶ πεντάκισχιλίων ταλάντων γόμον ἔχει. ἐν ἐκάστῳ δὲ πλοίῳ ὄνος ζωὸς ἔνεστι, ἐν δὲ τοῖσι μέζουσι πλεῦνες. ἔπειαν ὧν ἀπίκωνται πλέοντες ἐς τὴν Βαβυλῶνα, καὶ διαβέωνται τὸν Φόρτον, νομέας μὲν 20 τοῦ πλοίου καὶ τὴν καλάμην πᾶσαν ἀπ' ὧν ἐκήρυξαν τὰς δὲ διφθέρας ἐπιστάξαντες ἐπὶ τοὺς ὄνους, ἀπελαύνουσι ἐς τοὺς Ἀρμενίους. ἀνὰ τὸν ποταμὸν γὰρ δὴ οὐκ οἶά τέ ἐστι πλέειν οὐδενὶ τρόπῳ, ὑπὸ τάχους τοῦ ποταμοῦ. διὰ γὰρ ταῦτα καὶ οὐκ ἐκ ξύλων ποιεῦνται τὰ 25 πλοῖα, ἀλλ' ἐκ διφθερέων. ἔπειαν δὲ τοὺς ὄνους ἐλαύνοντες ἀπίκωνται ὀπίσω ἐς τοὺς Ἀρμενίους, ἄλλα τρόπῳ τῷ αὐτῷ ποιεῦνται πλοῖα. τὰ μὲν δὴ πλοῖα αὐ-
 195 τοῖσί ἐστι τοιαῦτα. Ἐσθῆτι δὲ ταιῇδε χρέωνται, κιθῶνι ποδηγεκίῃ λινέῳ· καὶ ἐπὶ τοῦτον ἄλλον εἰράνεον κιθῶ-

Conficiuntur autem huiusmodi navigia etiam admodum magna, itemque minora: et maxima quidem onus ferunt quinque millium talentorum. In quoque navigio asinus inest vivus, in maioribus plures. Postquam igitur navi Babylonem pervenerunt, mercesque distraxerunt, tum et costas navigii et stramentum venumdant; pelles vero asinis imponunt, hosque retro agunt in Armeniam. Nam adverso flumine navigari nullo pacto potest, propter fluminis impetum: quam ob causam etiam non ex ligno, sed ex pelli-
 bus, conficiunt navigia. Postquam asinos agitando in Armeniam redierunt, alia navigia eodem modo conficiunt. Talis igitur illis est navigiorum ratio. (195.) *Vestimento* autem utuntur huiusmodi: tunicâ ad pedes promissâ lineâ, cui aliam superinduunt

να ἐπενδύει, καὶ χλανίδιον λευκὸν περιβαλλόμενος,
ὑποδήματα ἔχων ἐπιχώρια, παραπλήσια τῇσι Βοιω-
5 τήσι ἐμβάσι. κομῶντες δὲ, τὰς κεφαλὰς μίτρησι ἀνα-
δεύονται, μεμυρισμένοι πᾶν τὸ σῶμα. σφρηγίδα δ' ἑκά-
στος ἔχει, καὶ σκῆπτρον χειροποίητον· ἐπ' ἑκάστῳ δὲ
σκῆπτρῳ ἔπεστι πεποιημένον ἢ μῆλον, ἢ ῥόδον, ἢ κρί-
νον, ἢ αἰετὸς, ἢ ἄλλα τι. ἄνευ γὰρ ἐπισήμου οὐ σφι
10 νόμος ἐστὶ ἔχειν σκῆπτρον. αὕτη μὲν δὴ σφι ἄριστις
περὶ τὸ σῶμα ἐστί.

Νόμοι δὲ αὐτοῖσι ὥδε κατεστέαται. ὁ μὲν σοφῶτα 196
τος ὅδε, κατὰ γνώμην τὴν ἡμετέραν, τῷ καὶ Ἰλλυριῶν
Ἐνετοῦς πυνθάνομαι χρῆσθαι. κατὰ κάμας ἐκάστας
ἀπαξ τοῦ ἔτεος ἐκάστου ἐποιέετο τάδε. ὥς ἂν αἱ παρ-
6 θένου γινοῖατο γάμων ὥραϊαι, ταύτας ὅπως συναγά-
γοικεν πάσας, ἐς ἓν χωρίον ἐσάγεσκον ἀλέας· πέριξ δὲ

tunicam laneam, tum candidam paenulam superne
circumiiiciunt. Calceamenta gestant sui moris, Boeo-
tiis soccis fere similia. Comam alunt; mitris caput
redimiunt: toto corpore unguntur. Annulum signato-
rium unusquisque gestat, et baculum arte factum:
in quoque baculo superne vel malum est arte factum,
vel rosa, vel liliū, vel aquila, aut aliud quidpiam:
nec enim illis mos est baculum absque insigni gesta-
re. Talis igitur illis est corporis cultus.

(196.) *Institutis* vero utuntur huiusmodi. Uno
quidem hoc, ut mea fert sententiā, prudentissimo;
quo etiam Venetos uti, Illyricum populum, fando
accepi. In singulis vicis semel quotannis, haec facie-
bant. Virgines, quotquot viro maturae essent, con-
gregatas simul omnes, in unum locum deducebant:

αὐτὰς ἴστατο ὅμιλος ἀνδρῶν. ἀνίστας δὲ κατὰ μῆν
 ἐκάστην κήρυξ πωλέεσκε, πρῶτα μὲν τὴν εὐειδεστάτην
 ἐκ πασέων· μετὰ δὲ, ὅπως αὕτη εὐροῦσα πολλὸν
 χρυσίον πρήθει, ἄλλην ἀνεκήρυσσε, ἣ μετ' ἐκείνην 10
 ἔσκε εὐειδεστάτη. ἐπωλέοντο δὲ ἐπὶ συνοικῆσει. ὅσοι
 μὲν δὴ ἔσκον εὐδαίμονες τῶν Βαβυλωνίων ἐπίγαμοι,
 ὑπερβάλλοντες ἀλλήλους ἐξωνέοντο τὰς καλλιστευού-
 σας· ὅσοι δὲ τοῦ δήμου ἔσκον ἐπίγαμοι, οὗτοι δὲ εἴ-
 δεος μὲν οὐδὲν ἑδέοντο χρηστοῦ, οἱ δ' ἂν χοήματά τε 15
 καὶ αἰσχίονας παρθένους ἐλάμβανον. ὥς γὰρ δὴ διεξ-
 ἔλθοι ὁ κήρυξ πωλεῖν τὰς εὐειδεστάτας τῶν παρθέ-
 νων, ἀνίστη ἂν τὴν ἀμορφεστάτην, ἣ εἴ τις αὐτέων ἔμ-
 πηρος ᾗε, καὶ ταύτην ἀνεκήρυσσε, ὅστις θέλοι, ἐλά-
 χιστον χρυσίον λαβὼν, συνοικέειν αὐτῇ· ἐς ὃ τῷ τὸ 20

ibi eas virorum circulus circumstabat. Tunc praeco
 singulas deinceps, quamque sigillatim, in medio sta-
 tuens venum exponebat; incipiens ab ea quae om-
 nium pulcerrima esset: deinde, hac magno auri pre-
 tio venum datâ, aliam proclamabat, quae huic ve-
 nustate formae proxima erat. Vendebantur autem
 hac conditione, ut matrimonio iungerentur. Igitur
 ex Babyloniis nuptiarum cupidis quicumque erant
 locupletiores, hi licitando quisque alterum superan-
 tes emebant sibi formosissimas: qui vero de plebe
 erant, hi formae speciem nihil curantes, pecuniam
 accipiebant et virgines deformiores. Nam praeco,
 postquam speciosissimarum virginum peregerat ven-
 ditionem, tum vero deformissimam excitabat, aut si
 qua illarum manca esset, et hanc proclamabat quis
 vellet, accepto minimo auri pondere, in matrimo-

ελάχιστον ὑπισταμένῳ προσέκετο. τὸ δὲ ἂν χρυσίον
 ἐγίνετο ἀπὸ τῶν εὐειδέων παρθένων· καὶ οὕτω αἱ εὐ-
 μορφοὶ τὰς ἀμόρφους καὶ ἐμπήρους ἐξεδίδον. ἐκδοῦ-
 ναι δὲ τὴν ἑωυτοῦ θυγατέρα ὅτεω βούλοιο ἕκαστος
 25 οὐκ ἐξῆν, οὐδὲ ἄνευ ἐγγυητέω ἀπαγαγέσθαι τὴν παρ-
 θένον πριάμενον, ἀλλ' ἐγγυητὰς χρῆν καταστήσαντα,
 ἧ μὴν συνοικήσειν αὐτῇ, οὕτω ἂν ἄγεσθαι· εἰ δὲ μὴ
 συμφεράιαιτο, ἀποφέρειν τὸ χρυσίον ἐκέετο νόμος. ἐξῆν
 δὲ καὶ ἐξ ἄλλης ἐλθόντα κώμης τὸν βουλόμενον ἀνέ-
 30 σθαι. ὁ μὲν νυν κάλλιστος νόμος, οὗτός σφι ἦν· οὐ
 μέντοι νῦν γε διετέλεσε ἑὼν. ἄλλο δέ τι ἐξευρήκασι
 νεωστὶ γενέσθαι, ἵνα μὴ ἀδικοῖεν αὐτάς, μὴδ' ἐς ἐτί-
 ρην πόλιν ἄγωνται· ἐπεὶ τε γὰρ αἰλόντες ἐκακώθησαν

nium ducere; et, qui minimo se contentum fore decla-
 rasset, ei haec tradebatur. Aurum autem conficieba-
 tur a formosioribus virginibus: atque ita formosiores
 elocabant deformes et mancas. Nemini autem licitum
 erat, filiam suam cui ipse vellet in matrimonium
 dare: neque absque fideiussore domum ducere vir-
 nem emtam licebat; sed dato praede spondere quis-
 que tenebatur, *in matrimonium se eam utique ac-*
cepturum, et sic demum abducere secum licebat:
 si sibi mutuo non convenissent, lege cautum erat ut
 pecuniam acceptam sponsus repraesentaret. Licitum
 vero etiam erat homini, qui ex alio vico adfuisset,
 aliquam ex virginibus, si quam vellet, sibi emere.
 Hoc igitur pulcerrimum institutum apud eos olim
 valebat. At nunc quidem non amplius est in usu,
 Sed recens aliud quiddam invenerunt, ne iniuriā
 adficerentur filiae aut in aliam civitatem abduceren-

καὶ οἰκοφροσθήθησαν, πᾶς τις τοῦ δήμου, βίου σπανί-
 197 ζων, καταπορεύει τὰ θήλεα τέκνα. Δεύτερος δὲ σε-
 Φίη ὁδὲ ἄλλος σφι νόμος κατεστήκει. τοὺς κάμνοντας
 εἰς τὴν ἀγορὴν ἐκφορέουσι· οὐ γὰρ δὴ χρεώνται ἡτροῖσι.
 προσιόντες ὦν πρὸς τὸν κάμνοντα, συμβουλευούσι περὶ
 τῆς νοῦσου, εἴ τις καὶ αὐτὸς τοιοῦτο ἔπαθε, ὁκοῖον ἔχει 5
 ὁ κάμνων, ἢ ἄλλον εἶδε παθόντα. ταῦτα προσιόντες
 συμβουλευούσι, καὶ παραινέουσι ἄσσα αὐτὸς ποιήσας
 ἐξέφυγε ὁμοίην νοῦσον, ἢ ἄλλον εἶδε ἐκφυγόντα. σιγῇ
 δὲ παρεξελθεῖν τὸν κάμνοντα οὐ σφι ἔξεστι, πρὶν ἂν
 198 ἐπείρηται ἥτινα νοῦσον ἔχει. Ταφαὶ δὲ σφι ἐν μέλιτι.
 θρήνοι δὲ παραπλήσιοι τοῖσι ἐν Αἰγύπτῳ. ὁσάκις δ' ἂν
 μιχθῇ γυναικὶ τῇ ἑαυτοῦ ἀνδρὶ Βαβυλωνίῳ, περὶ θυ-
 μίμημα καταγιζόμενον ἔξει· ἐτέρωθι δὲ ἡ γυνὴ τὸ αὐτὸ ταῦτο

tur: ex quo captâ urbe malis premi coeperunt, res-
 que eorum perditae sunt, quilibet homo de plebe,
 inopiâ victus laborans, filias suas ad quaestum cor-
 pore faciendum adigit. (197.) Alio, post istud, pru-
 denti instituto utuntur hocce. Aegrotos in forum pu-
 blicum exportant; medicis enim non utuntur: ibi
 accedunt ad aegrotum; eique de curando morbo con-
 sultunt, si quis vel eodem morbo, quo ille, olim la-
 boravit, aut alium vidit laborantem. Adeuntes igitur
 consulunt huic ea suadentque, quibus quisque reme-
 diis adhibitis vel ipse morbum evaserat, vel alium vi-
 dit evasisse. Silentio vero praeterire aegrotum nemini
 licet, quin eum interrogaverit quonam morbo laboret.
 (198.) Mortuos melle condunt. Luctus funebres, Aegy-
 ptiis similes. Quoties cum uxore concubuit vir Baby-
 lonius, incenso thuri adsidet, et ex aliâ parte idem

5 ποιεῖ. ὁρῶν δὲ γενομένου, λούνται καὶ ἀμφοτέραι·
 ἄγγεος γὰρ οὐδενὸς ἄψονται πρὶν ἂν λούσωνται. ταύ-
 τὰ δὲ ταῦτα καὶ Ἀράβιοι ποιεῦσι.

Ὁ δὲ δὴ αἰσχιστος τῶν νόμων, ἔστι τοῖσι Βαβυλω- 199
 νίοισι ὁδε. δεῖ πᾶσαν γυναῖκα ἐπιχωρίην ἰσομένην ἐς
 ἱρὸν Ἀφροδίτης, ἅπαξ ἐν τῇ ζῳῇ μιχθῆναι ἀνδρὶ ξείνῳ.
 10 πολλαὶ δὲ καὶ, οὐκ ἀξιεύμεναι ἀναμίσγεσθαι τῇσι ἄλ-
 λησι, οἷα πλούτῳ ὑπερφρονέουσαι, ἐπὶ ζευγέων ἐν κα-
 μάροισι ἐλάσασαι, πρὸς τὸ ἱρὸν ἐστᾶσι. Θεραπήνῃ δὲ
 σφι ὅπισθεν ἔπεται πολλή. αἱ δὲ πλεῦνες ποιεῦσι ὥδε.
 ἐν τεμένει Ἀφροδίτης κατέεται, στέφανον περὶ τῇσι
 κεφαλῇσι ἔχουσαι θώμιγγος, πολλαὶ γυναῖκες· αἱ
 10 μὲν γὰρ προσέρχονται, αἱ δὲ ἀπέρχονται. σχοινοτενέες
 δὲ διέξοδοι πάντα τρόπον ὁδῶν ἔχουσι διὰ τῶν γυναι-

CXCIX. 11. ὁδῶν. Al. ὁδόν. Prorsus fors. delendum vocab.

facit mulier: tum, ubi illucescit, lavantur ambo; nul-
 lum enim vas tangunt priusquam se abluerint. Idem
 institutum Arabes sequuntur.

(199.) Est autem aliud *institutum turpissimum*,
 quo *Babylonii* utuntur, huiusmodi. Quamlibet in-
 digenam mulierem oportet, in Veneris templo seden-
 tem, semel in vitâ cum peregrino viro consuetudi-
 nem habere. Multae igitur, dedignantur aliis se im-
 miscere mulieribus, quippe divitiis superbientes,
 plaustis vectae in camaris stant ad templum, et in-
 gens illas famularum numerus sequitur. Pleraeque
 autem hoc modo faciunt. In septo Veneri consecrato
 sedent coronâ funiculi modo tortâ caput redimitae
 mulieres numero multae; aliae enim adveniunt, aliae
 abeunt. Sunt autem per medias mulieres transitus

Herod. T. I. P. I.

Q

κῶν, δι' ὧν οἱ ξεῖνοι διεξίοντες ἐκλέγονται. ἐνθα ἔπειτ' ἔρχεται γυνή, οὐ πρότερον ἀπαλλάσσεται ἐς τὰ οἰκία, ἢ τίς οἱ ξείνων ἀργύριον ἐμβαλὼν ἐς τὰ γούνατα, μιχθῇ ἔξω τοῦ ἱεροῦ. ἐμβαλόντα δὲ δεῖ εἰπεῖν τοσόνδε· „Ἐπι- 15
 „καλέω τοι τὴν θεὸν Μύλιττα.“ Μύλιττα δὲ καλέουσι τὴν Ἀφροδίτην Ἀσσύριοι. τὸ δὲ ἀργύριον μέγαθός ἐστι ὅσον ὦν· οὐ γὰρ μὴ ἀπώσῃται· οὐ γὰρ οἱ θεῖμις ἐστὶ· γίνεται γὰρ ἱερὸν τοῦτο τὸ ἀργύριον. τῷ δὲ πρώτῳ ἐμβαλόντι ἔπεται, οὐδὲ ἀποδοκιμᾷ οὐδένα. ἔπειτ' ὁ 20
 μιχθῇ, ἀποσιωσαμένη τῇ θεῷ, ἀπαλλάσσεται ἐς τὰ οἰκία· καὶ τὰπὸ τούτου οὐκ οὕτω μέγα τί οἱ δώσει ὥς μιν λάμψῃ. ὅσαι μὲν νυν εἰδὸς τε ἐπαμμεῖναι εἰσὶ καὶ μεγάθυες, ταχὺ ἀπαλλάσσονται· ὅσαι δὲ ἄμορφοι αὐτέων εἰσὶ, χρόνον πολλὸν προσμένουσι, οὐ δυνά- 25

viarum ad lineam quaquaversum directi, quibus transeuntes viri seligunt quas volunt. Ibi postquam consedit mulier, non prius domum abit, quam peregrinorum quispiam, pecuniâ in sinum coniectâ, cum eâ extra fanum concubuit. Qui pecuniam ei proicit, is compellare eam his verbis debet: *Mylytta deam, ut tibi adsit, precor.* Mylytta autem Venerem vocant Assyrii. Pecunia vero quantulacumque fuerit, nefas est mulieri eam reicere; fit enim sacra pecunia. Sequitur igitur eum qui primus pecuniam proiecit, nec enim ullum repudiat. Postquam vero cum illo rem habuit, deam testata se religioni illius satisfecisse, domum abit: ab eoque tempore, quantumcumque sit quod ei offeras, frustra eris. Quae igitur speciosâ sunt formâ et staturâ, eae cito redeunt: quae vero deformes, multum manent tempo-

μεναι τὸν νόμον ἐκπλήσαι· καὶ γὰρ τρίτεια καὶ τετραί-
 τεα μετεξέτεροι χρόνον μένουσι. Ἐνιαχῇ δὲ καὶ τῆς Κύ-
 πρου ἐστὶ παραπλήσιος τούτῳ νόμος. Νόμοι μὲν δὴ 200
 τοῖσι Βαβυλωνίοισι οὗτοι κατεστήσασιν. Εἰσὶ δὲ αὐτῶν
 πατριαὶ τρεῖς, αἱ οὐδὲν ἄλλο σιτέονται εἰ μὴ ἰχθῦς
 μούρων· τοὺς ἐπὶ τε ἂν θηρεύσαντες αὐήνωσι πρὸς ἥλιον,
 5 παιεῦσι τὰδε. ἐσβάλλουσι ἐς ὄλμον, καὶ λεήναντες
 ὑπὲροισι, σῶσι διὰ σινδόκος· καὶ ὅς μὲν ἂν βούληται
 αὐτῶν, ἄτε μάζαν μαζάμενος ἔχει· ὁ δὲ, ἄρτου τρό-
 πον ὀπτήσας.

Ὡς δὲ τῷ Κύρῳ καὶ τοῦτο τὸ ἔθνος κατέσγαστο, 201
 ἐπεθύμησε Μασσαγέτας ὑπ' ἐαυτῷ ποιήσασθαι. τὸ
 δὲ ἔθνος τοῦτο, καὶ μέγα λέγεται εἶναι καὶ ἄλκιμον,
 οἰκημένον δὲ πρὸς ἡῶ τε καὶ ἡλίου ἀνατολάς, πέραν τοῦ
 5 Ἀράξει ποταμοῦ, ἀντίαν δὲ Ἰσσηδόνων ἀνδρῶν. εἰσὶ

ris, priusquam legi possint satisfacere; manent enim
 nonnullae ad tres et quatuor annos. Obtinet autem
 alicubi etiam in Cypro simile institutum. (200.) Sed
 de institutis Babyloniorum haec hactenus. Sunt au-
 tem inter illos tres familiae sive tribus, quae nullā re
 aliā, nisi piscibus vescuntur. Hos illi postquam cepe-
 runt, siccant ad solem, deinde tali modo parant. In
 mortarium coniectos, et pistillis contusos, per sin-
 donem tamquam cribro incernunt. Tum, qui his vesci
 cupit, vel tamquam mazam subigit, vel coquit veluti
 panem.

(201.) Iam *Cyrum*, hoc etiam subaecto populo, in-
 cessit cupidus *Massagetas* sub potestatem suam redi-
 gendi. Populus hic et magnus dicitur esse et validus,
 habitans versus orientem trans *Araxen* fluvium, ex

δὲ οἱ τινες καὶ Σκυθικὸν λέγουσι τοῦτο τὸ ἔθνος εἶναι.
 202 Ὁ δὲ Ἀράξης λέγεται καὶ μέζων καὶ ἐλάσσων εἶναι
 τοῦ Ἰστροῦ· νήσους δ' ἐν αὐτῷ, Λέσβω μεγάλα πα-
 ραπλησίας, συχνὰς Φασι εἶναι. ἐν δὲ αὐτῇσι ἀνθρώ-
 πους, οἱ σιτέονται μὲν ῥίζας τὸ θέρους ὀρύσσοντες παν-
 τοίας· καρποὺς δὲ ἀπὸ δενδρέων ἐξευρημένους σφι ἐς 5
 Φορβὴν κατατίθεσθαι ὠραίους, καὶ τούτους σιτέεσθαι
 τὴν χειμερινήν. ἄλλα δὲ σφι ἐξευρῆσθαι δένδρεα, καρ-
 ποὺς τοιούσδε τινας φέροντα, τοὺς, ἐπεὶ τε ἂν ἐς τῶν-
 τὸ συνέλθωσι κατὰ εἵλας, καὶ πῦρ ἀνακαύσωνται,
 κύκλῳ περιῖζομένους ἐπιβάλλειν ἐπὶ τὸ πῦρ· ὅσφραι 10
 νομένους δὲ καταγιζομένου τοῦ καρποῦ τοῦ ἐπιβαλλο-
 μένου, μεθύσκεσθαι τῇ ὀσμῇ, κατάπερ Ἕλληνας τῷ
 οἴνῳ. πλεῦνος δὲ ἐπιβαλλομένου τοῦ καρποῦ, μᾶλλον
 μεθύσκεσθαι· ἐς ὃ ἐς ὄρχησίν τε ἀνίστασθαι, καὶ ἐς

adverso Issedonum. Aiuntque etiam nonnulli, esse
 Scythicum hunc populum. (202.) *Araxes* autem ab
 aliis maior, ab aliis minor esse perhibetur Istro: esse
 autem in illo aiunt insulas frequentes, Lesbi fere
 magnitudine. In his habitare homines, qui aestate
 radicibus vescantur cuiusque generis, quas e terra
 effodiunt; fruges arborum, quas maturas re-
 periunt, in cibum seponant, eisque vescantur per
 hiemem. Repertas autem ab his etiam esse alias ar-
 bores, huiusmodi fructus ferentes, quos catervatim
 congressi, accensoque igni circumsedentes, in ignem
 coniiciant, tum olfacientes fructum in igne arden-
 tem, odore inebrientur, perinde atque Graeci vino:
 maiore vero copiâ iniecto fructu, magis inebriari;
 denique ad saltandum surgere, et ad canendum pro-

15 αἰοιδὴν ἀπικνέεσθαι. τούτων μὲν αὕτη λέγεται διαίτα
 εἶναι. Ὁ δὲ Ἀράξης ποταμὸς ῥέει μὲν ἐκ Ματινηῶν,
 ὅθεν περ ὁ Γύνδης, τὸν ἐς τὰς διῶρυχας τὰς ἐξήκοντά τε
 καὶ τριηκοσίας διέλαβε ὁ Κῦρος· στόμασι δὲ ἐξερέ-
 20 ῖναι τεσσαράκοντα, τῶν τὰ πάντα, πλην ἑνός, ἐς
 ἑλᾶ τε καὶ τενάγρεα ἐκδιδοῖ. ἐν τοῖσι ἀνθρώπους κατοι-
 κῆσθαι λέγουσι ἰχθῦς ὤμους σιτεομένους, ἐσθῆτι δὲ
 νομίζοντας χρᾶσθαι Φωκέων δέρμασι. τὸ δὲ ἐν τῶν στο-
 μάτων τοῦ Ἀράξεω ῥέει διὰ καθαροῦ ἐς τὴν Κασπίνην
 θάλασσαν. ἡ δὲ Κασπίνη θάλασσα, ἐστὶ ἐπ' ἐαυτῆς.
 25 οὐ συμμίσγουσα τῇ ἐτέρῃ θαλάσσῃ. τὴν μὲν γὰρ Ἑλ-
 ληνες ναυτίλλανται πᾶσαν, καὶ ἡ ἔξω στηλέων θά-
 λασσα ἡ Ἀτλαντὶς καλεομένη, καὶ ἡ Ἐρυθρὴ, μία
 τυγχάνει εὐῶσα. Ἡ δὲ Κασπίνη, ἐστὶ ἐτέρῃ ἐπ' ἐωυ- 203
 τῆς· εὐῶσα μῆκος μὲν πλοῦ, εἰρεσίῃ χρηομένη, πεν-

gredi. Talem his esse vitae rationem narrant. Fluit autem Araxes ex Matianis, indidem atque Gyndes ille quem in trecentos sexaginta fossas Cyrus diduxit. Erumpit autem ex quadraginta orificiis, quae omnia, uno excepto, in paludes et lacunas exeunt; quibus in paludibus habitare aiunt homines, nudis piscibus vescentes, et pro vestimento pellibus utentes phocarum. Unus ille, quem dixi, alveorum Araxis nullo obstante impedimento in Caspium mare influit. Existit autem *Caspium mare* seorsim per se, et cum reliquo mari non miscetur. Nam et totum quod Graeci narrant mare, et quod est extra columnas, quod Atlanticum vocatur, et Erythraeum, haec omnia unum sunt mare et continuum. (203.) Caspium autem aliud est, ab illo disiunctum; longitudinem habens

τεκαίδεκα ἡμερέων· εὖρος δὲ, τῇ εὐρυτάτῃ ἐστὶ αὐτῇ
 ἑαυτῆς, ὀκτὼ ἡμερέων. Καὶ τὰ μὲν πρὸς τὴν ἐσπέρην
 φέροντα τῆς θαλάσσης ταύτης ὁ Καύκασος παρατείνει, 5
 ἑὼν οὐρέων καὶ πλήθει μέγιστον, καὶ μεγάθει ὑψηλό-
 τατον. ἔθνεα δὲ ἀνθρώπων πολλὰ καὶ παντοῖα ἐν ἑαυ-
 τῷ ἔχει ὁ Καύκασος· τὰ πολλὰ πάντα ἀπ' ὕλης
 αἰγρῆς ζῶντα. ἐν τοῖσι καὶ δένδρεα φύλλα τοιῆσδε
 ἰδέης παρεχόμενα εἶναι λέγεται, τὰ τρίβοντάς τε καὶ 10
 παραμίσγοντας ὕδαρ, ζῶα ἑαυτοῖσι ἐς τὴν ἐσθῆτα
 ἐγγράφειν· τὰ δὲ ζῶα οὐκ ἐκπλύνεσθαι, ἀλλὰ συγ-
 καταγροῦσκειν τῷ ἄλλῳ εἰρίῳ, κατὰπερ ἐνυφανθέντα
 ἀρχήν. μίξιν δὲ τούτων τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἐμφανέα,
 204 κατὰπερ τοῖσι προβάτοισι. Τὰ μὲν δὴ πρὸς ἐσπέρην
 τῆς θαλάσσης ταύτης, τῆς Κασπίης καλεομένης, ὁ
 Καύκασος ἀπέργει· τὰ δὲ πρὸς ἥῳ τε καὶ ἥλιον ἀνα-

navigationis dierum quindecim, navi remis agitata;
 latitudinem, ubi latissime patet, octo dierum. Et ei
 quidem parti huius maris quae ad occidentem spectat,
Caucasus mons praetenditur, montium omnium et
 amplissimus et altissimus. Populos enim multos et
 multiplicis generis in se comprehendit *Caucasus*; quo-
 rum plerique fructibus sylvestrium arborum arbusto-
 rumque vitam sustentant. In his aiunt esse arbores,
 folia huiusmodi ferentes, quibus contritis, admixtâ
 aquâ, varias in vestimentis figuras pingant; easque
 figuras non elui, sed cum reliqua lana senescere, tales
 manentes, quales initio intextae fuissent. Concubi-
 tum autem horum hominum in propatulo fieri aiunt,
 veluti pecudum. (204.) Occidentalem igitur pla-
 gam huius maris, quod *Caspium* vocatur, *Caucasus*

97, 6:

τέλλοντα, πεδίον ἐκδέκεται, πλῆθος ἄπειρον ἐς ἄπο-
 5 ψιν. τοῦ ὧν δὴ πεδίου τοῦ μεγάλου οὐκ ἐλαχίστην
 μοῖρην μετέχουσι οἱ Μασσαγέται, ἐπ' οὓς ὁ Κῦρος
 ἔσχε προθυμίην στρατεύσασθαι. πολλά τε γὰρ μιν
 καὶ μεγάλα τὰ ἐπαίροντα καὶ ἐποτρύνοντα ἦν. πρῶ-
 τον μὲν ἡ γένεσις, τὸ δακέειν πλέον τι εἶναι ἀνθρώπου·
 10 δευτέρα δέ, ἡ εὐτυχία ἡ κατὰ τοὺς πολέμους γενομένη·
 ὅκη γὰρ ἰθύσειε στρατεύεσθαι Κῦρος, ἀμήχανον ἦν
 ἐκεῖνο τὸ ἔθνος διαφυγέειν.

Ἦν δὲ τοῦ ἀνδρὸς ἀποθανόντος, γυνὴ τῶν Μασσαγε- 205
 τέων βασίλεια· Τόμυρίς οἱ ἦν οὐνομα. ταύτην πέμ-
 πων ὁ Κῦρος ἐμνᾶτο τῷ λόγῳ, θέλων γυναῖκα ἦν
 ἔχειν. ἡ δὲ Τόμυρις συνιῖσα οὐκ αὐτὴν μιν μνώμενον,

mons includit: versus auroram vero et orientem so-
 lem, excipit planities, immensae amplitudinis pro-
 spectu: cuius amplae planitiei haud minimam partem
 tenebant hi *Massagetae*, quos *Cyrus* bello adgredi
 ingenti studio parabat. Fuerunt autem multae res
 magnaeque, quae ad hoc bellum illum excitaverant
 atque stimulaverant. Primum quidem, ipsius ortus,
 quo fiebat ut aliquid amplius quam hominem se esse
 existimaret: tum vero felicitas, qua in bellis usus
 erat; nam quocumque arma sua *Cyrus* direxisset,
 nullo pacto fieri poterat ut ea gens vim illius effugeret.

(205.) Erat ea tempestate *Massagetarum* regnum
 penes foeminam, quam mortuus rex viduam reli-
 querat: *Tomyris* reginae nomen fuit. Hanc *Cyrus*,
 missis legatis, voluit sibi (ut aiebat) despondere, cu-
 piens in matrimonio habere. At *Tomyris* intelligens,
 non se, sed regnum ambiri *Massagetarum*, aditu

ἀλλὰ τὴν Μασσαγετίων βασιλήϊν, ἀπείπατο τὴν 5
 πρόσδοτον. Κῦρος δὲ μετὰ τοῦτο, ὥς οἱ δόλω οὐ προε-
 χώρει, ἐλάσας ἐπὶ τὸν Ἀράξεια, ἐποιέετο ἐκ τοῦ ἐμ-
 Φανέος ἐπὶ τοὺς Μασσαγέτας στρατηίην, γεφύρας τε
 ζευγνύων ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ, διάβασιν τῷ στρατῷ, καὶ
 πύργους ἐπὶ πλοίων τῶν διαπορθμευόντων τὸν ποτα- 10
 206 μὲν οἰκοδομώμενος. Ἐχοντι δὲ οἱ τοῦτον τὸν πόνον,
 πέμψασα ἡ Τόμυρις κήρυκα, ἔλεγε τάδε· „ὦ βα-
 „σιλεῦ Μήδων, παῦσαι σπεύδων τὰ σπεύδεις· οὐ
 „γὰρ ἂν εἰδείης εἴ τοι ἐς καιρὸν ἔσται ταῦτα τελεύ-
 „μενα· παυσάμενος δὲ, βασίλευε τῶν σεωυτοῦ, καὶ 5
 „ἡμέας ἀνέχου ὀρέων ἀρχοντας τῶν περ ἀρχομεν. Οὐκ-
 „ων ἐβελήσεις ὑποθήκησι τῇσιδε χρεῖσθαι, ἀλλὰ πάν-
 „τα μᾶλλον ἢ δι' ἡσυχίης εἶναι. σὺ δὲ εἰ μεγάλως
 „προθυμέαι Μασσαγετέων πειρηθῆναι, φέρε, μόχθον

illi interdixit. Post haec *Cyrus*, ut dolo res non suc-
 cessit, exercitu ad *Araxem* ducto, aperto bello *Mas-*
sagetas adortus est, fluvium pontibus iungens, quibus
 traduceret copias, et turres in navigiis aedificans,
 quibus pars copiarum transveheretur. (206.) Qui
 dum his rebus occupatur, mittit ad eum *Tomyris*
 eaduceatorem, qui reginae verbis haec *Cyro* diceret:
O rex Medorum, desine urgere quae tu urges: nec
enim nosti an tuo commodo sit futurum ut haec
perficiantur. His vero omissis, regna in tuis, et
patere ut nos videas regnare apud hos quibus im-
peramus. Noles autem meis monitis uti; immo
quidlibet potius, quam quietem agere, voles. Quod
si ergo vehementer cupis pugnae discrimen cum
Massagetis experiri; age, omisso labore quem iun-

- 10 „μὲν, τὸν ἔχεις ζευγὺς τὸν ποταμὸν, ἄφες· σὺ δὲ,
 „ἡμῶν ἀναχωρησάντων ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τριῶν ἡμε-
 „ρέων ὁδὸν, διάβαινε εἰς τὴν ἡμετέραν. εἰ δ' ἡμέας βού-
 „λαι εἰσδέξασθαι μᾶλλον εἰς τὴν ὑμετέραν, σὺ τῶν
 „τέ τοῦτο ποίει.“ Ταῦτα δὲ ἀκούσας ὁ Κῦρος, συνε-
 15 κάλεσε Περσέων τοὺς πρῶτους· συναγείρας δὲ τοὺτους,
 εἰς μέσον σφί προετίθει τὸ πρῆγμα, συμβουλευόμενος
 ὁκότερα ποιεῖ. τῶν δὲ κατα τῶντὸ αἰ γινῶμαι συνεξέ-
 πιπτον, κελυόντων εἰσδέκασθαι Τόμυρὸν τε καὶ τὸν
 στρατὸν αὐτῆς εἰς τὴν χώραν. Παρσῶν δὲ καὶ μεμφόμενος 207
 τὴν γνώμην ταύτην Κροῖσος ὁ Λυδὸς, ἀπεδείκνυτο
 ἐναντίῃ τῇ προκειμένῃ γνώμῃ, λέγων τάδε· „ὦ βα-
 „σιλεῦ, εἶπον μὲν καὶ πρότερόν τοι, ὅτι ἐπεὶ με Ζεὺς
 5 „ἔδωκέ τοι, τὸ ἂν ὀρῶ σφάλμα ἐὼν αἶκω τῷ σῷ, κα-
 „τὰ δύναμιν ἀποτρέψειν. τὰ δέ μοι παθήματα, ἐόν-

gendo flumini impendis, ingredere nostram terram, nos interim trium dierum itinere a fluvio recedemus. Sin malueris nos in vestram recipere, tu similiter fac. His auditis Cyrus, convocatis Persarum primatibus, rem in medium proposuit, una cum eis deliberaturus quidnam faceret. Quorum cunctorum sententiae in hoc consentiebant, ut illum iuberent Tomyrin eiusque exercitum in suam regionem recipere. (207.) At consilio quum interesset Croesus Lydus, hanc ille sententiam improbens, contrariam proposuit, his usus verbis: O Rex, iam aliàs tibi professus sum, quoniam me Deus tibi in manus tradidit, si quem videro casum domui tuae impendere, pro viribus me illum aversurum. Quae mihi acciderant tristitia, documenta mihi fuere.

„τα ἀχάριστα, μαθήματα γέγονε. Εἰ μὲν ἀθάνατος
 „δοκίμεις εἶναι, καὶ στρατιῆς τοιαύτης ἄρχων, οὐδὲν ἂν
 „εἴη πρῆγμα γνώμας ἐμέ σοι ἀποφαίνεσθαι. εἰ δ'
 „ἐγνώκας ὅτι ἄνθρωπος καὶ σύ εἷς, καὶ ἐτέρων τοιῶν- 10
 „δε ἄρχεις, ἐκεῖνο πρῶτον μάθε, ὥς κύκλος τῶν ἀν-
 „θραπήνων ἐστὶ πρηγμάτων· περιφερόμενος δὲ, οὐκ
 „εἰς αἰεὶ τοὺς αὐτοὺς εὐτυχεῖν. ἤδη ὦν ἐγὼ γνώμην
 „ἔχω περὶ τοῦ προκειμένου πρηγματος τὰ ἔμπαλιν ἢ
 „οὗται. εἰ γὰρ ἐβλήσομεν ἐσδέξασθαι τοὺς πολεμίους 15
 „ἐς τὴν χώραν, ὅδε τοι ἐν αὐτῷ κίνδυνος ἐνὶ ἐσσωθεῖς
 „μὲν, προσαπολλύεις πᾶσαν τὴν ἀρχήν· ὅλα γὰρ
 „δὴ, ὅτι νικῶντες Μασσαγέται, οὐ τὸ ὀπίσω Φεύ-
 „ξονται, ἀλλ' ἐπ' ἀρχὰς τὰς σὰς ἐλῶσι. νικῶν δὲ,
 „οὐ νικᾷς τοσοῦτον, ὅσον εἰ διαβὰς ἐς τὴν ἐκείνων, 20

CCVII. 6 seq. ἔόντα ἀχάριστα. τὰ ἔόντα habent libri fere om-
 nes, et dein unus ἄριστα μαθήματα, optima documenta,
 optima monita.

*Quod si immortalis existimas esse, et exercitui
 imperare immortalī, nil opus fuerit me meam
 tibi sententiam declarare. Sin et te hominem esse
 intelligis, et hominibus imperare; illud primum
 cogita, orbem quemdam esse rerum humanarum,
 qui dum convertitur, non sinit eosdem semper
 esse felices. Iam igitur ego de re propositā con-
 tra, quam hi, sentio. Si enim hostes voluerimus
 in nostram recipere terram, hoc tibi in ea re pe-
 riculum inest: si inferior discesseris, simul uni-
 versum regnum perdes; manifestum est enim, vi-
 ctores Massagetas non retro fugituros, sed in tua
 regna irrupturos: sin viceris, non tanta erit vi-*

- „ νικῶν Μασσαγίτας, ἔπειο Φάγουσι· τὸ αὐτὸ γὰρ ἀν-
 „ τίστηναι ἐκέλευε, ὅτι νικήσας τοὺς ἀντιπυμένους ἐλάσ-
 „ ῃ τῆς ἀρχῆς τῆς Τομύριος. Χωρὶς τε τοῦ ἀπηγα-
 „ μένου, αἰσχροὺ καὶ οὐκ ἀνασχετοῦ, τὸν Κῦρον γε
 25 „ τὸν Καμβύσιον γυναικὶ εἴξαντα ὑποχωρήσαι τῆς χώ-
 „ ρης. Νῦν ὦν μοι δοκεῖ, διαβάοντας προελθεῖν ὅσον αὖ
 „ ἐκεῖνοι διεξίωσι· ἐνθεῦτεν δὲ τάδε περὶ ντας, πειρά-
 „ σθαι ἐκείνων περιγενέσθαι. ὡς γὰρ ἐγὼ πυνθάνομαι,
 „ Μασσαγίται εἰσὶ ἀγαθῶν τε Περσικῶν ἄπειροι, καὶ
 30 „ καλῶν μεγάλων ἀπαθείς. τούτοις ὦν τοῖσι ἀνδρά-
 „ σι, τῶν προβάτων ἀφειδέως πολλὰ κατακόψαντας,
 „ καὶ σκευάσαντας, προθῆναι ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῷ
 „ ἡμετέρῳ δαῖτα· πρὸς δὲ, καὶ κρητῆρας ἀφειδέως οἴ-
 „ νου ἀκρήτου, καὶ σιτία παντοῖα. ποιήσαντας δὲ ταύ-

ctoria, quanta si traiecto flumine viceris Massagetarum, et fugientes fueris insecutus; nam hoc idem priori oppono, victorem te continuo in medium illorum regnum ducturum exercitum. Sed, praeter haec quae exposui, turpe est, nec ferendum, ut Cyrus Cambysis filius, foeminae cedens, pedem referat ex regione quam occupavit. Nunc ergo mihi videtur, traiecto fluvio progrediendum esse quantum illi recesserint, ac deinde operam dandam ut illos superes tali initâ ratione. Scilicet quum Massagetae, ut equidem audio, bonorum Persicorum sint insueti, et magnorum vitae commodorum expertes; hisce hominibus, caesâ paratâque magnâ pecudum copiâ, ad haec vini meri crateribus et farinaceis omnis generis cibariis largiter adpositis, epulum parandum est nostris in

„τα, ὑπολειπομένους τῆς στρατιῆς τὸ Φλαυρότατον, 35
 „τοὺς λοιποὺς αὐτὶς ἐξαναχωρεῖν ἐπὶ τὸν ποταμόν.
 „ἦν γὰρ ἐγὼ γνώμης μὴ ἀμάρτω, κείνοι ἰδόμενοι ἀγα-
 „θα πολλὰ, τρέψονται τε πρὸς αὐτὰ, καὶ ἡμῶν τὸ
 „ἐνθεῦτεν λείπεται ἀπόδεξις ἔργων μεγάλων.“

208 Γνώμαι μὲν αὗται συνέστασαν. Κῦρος δὲ, μετεῖς
 τὴν προτέραν γνώμην, τὴν Κροίσου δὲ ἐλόμενος, προηγό-
 ρευσε Τομύρι ἐξαναχωρεῖν, ὡς αὐτοῦ διαβησομένου ἐπ'
 ἐκείνῃ. ἡ μὲν δὴ ἐξαναχώρεε, κατὰ ὑπέσχετο πρῶτα.
 Κῦρος δὲ, Κροῖσον εἰς τὰς χεῖρας ἐσθῆις τῷ ἑωυτοῦ 5
 παιδὶ Καμβύσῃ, τῷ περ τὴν βασιλιήν ἐδίδου, καὶ
 πολλὰ ἐντειλάμενός οἱ τιμᾶν τε αὐτὸν καὶ εὖ ποιεῖν,
 ἦν ἡ διάβασις ἡ ἐπὶ Μασσαγέτας μὴ ὀρθωθῇ ταῦ-
 τα ἐντειλάμενος, καὶ ἀποστείλας τούτους εἰς Πέρσας,

*castris; ac deinde, relictâ vilissimâ copiarum par-
 te, cum reliquis versus fluvium retrogrediendum.
 Nisi enim me fallit sententia; illi conspecto bo-
 narum rerum adparatu, in has se coniicient, et
 nobis oblata erit magnorum edendorum facinorum
 occasio.*

(208.) Hæc quum inter se oppositæ essent sen-
 tentiæ, Cyrus repudiatâ priore, Croesi senten-
 tiam amplexus est, et Tomyri prædixit, ut retro
 cederet; se enim, trajecto flumine, illi occur-
 surum. Illa igitur retro cessit, quemadmodum prius
 pollicita erat. Et Cyrus, postquam Croesum in ma-
 nus filii sui Cambysis, cui etiam regnum reliquit,
 tradidisset, multisque verbis filio mandasset, ut illum
 in honore haberet, beneque ei faceret, si transitus in
 Massagetæ minus prospere cessisset; hisce datis man-

- 10 αὐτὸς διέβαινε τὸν ποταμὸν, καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ.
 Ἐπεὶ τε δὲ ἐπεναιώθη τὸν Ἀράξεια, νυκτὸς ἐπελθού- 209
 σης, εἶδε ὄψιν, εὐδῶν ἐν τῶν Μασσαγετίων τῇ χώρῃ,
 τοιήνδε. ἐδόκεε ὁ Κῦρος ἐν τῷ ὕπνῳ ὁρᾶν τῶν Ὑστά-
 σπειος παίδων τὸν πρεσβύτατον ἔχοντα ἐπὶ τῶν ὤμων
 5 πτέρυγας· καὶ τούτων τῇ μὲν τὴν Ἀσίην, τῇ δὲ τὴν
 Εὐρώπην ἐπισκιάζειν. Ὑστάσπεϊ δὲ τῷ Ἀρσάμεος,
 ἐόντι ἀνδρὶ Ἀχαιμενίδῃ, ἦν τῶν παίδων Δαρεῖος πρεσ-
 βύτατος, ἐὼν τότε ἡλικίην ἐς εἰκοσὶ κου μάλιστα ἔτεα.
 καὶ οὗτος καταλέλειπτο ἐν Πέρσῃσι· οὐ γὰρ εἶχε καὶ
 10 ἡλικίην στρατεύεσθαι. ἐπεὶ ὧν δὴ ἐξεγέρθη ὁ Κῦρος,
 εἰδὼς λόγον ἑαυτῷ περὶ τῆς ὄψιος. ὡς δὲ οἱ ἐδόκεε με-
 γάλῃ εἶναι ἡ ὄψις, καλέσας Ὑστάσπεα, καὶ ἀπο-
 λαβὼν μῦθον, εἶπε· „Ὑστάσπες, παῖς σὸς ἐπιβου-
 „λεύων ἐμοί τε καὶ τῇ ἐμῇ ἀρχῇ ἐάλωκε· ὡς δὲ ἀτρε-

datis, illos remisit in Persiam, ipse vero cum exer-
 citu flumen traiecit. (209.) Traiecto Araxe, prima
 nocte in Massagetarum terrâ quiescenti Cyro visum
 oblatum est tale. Visus sibi est per somnum conspi-
 cere filiorum Hystapis maximum natu, alas in hume-
 ris habentem, et harum alterâ Asiam obumbrantem,
 alterâ Europam. Erat autem Hystaspi, Arsamis filio,
 ex AcBaemenidarum familiâ, filius natu maximus
 Darius, iuvenis tunc temporis viginti maxime anno-
 rum: isque relictus erat in Perside, quippe milita-
 rem nondum habens aetatem. E somno experrectus
 Cyrus, de oblato viso secum cogitabat: quod quum
 illi magni videretur esse momenti, Hystaspen ad se
 vocat, remotisque arbitris ei dicit: *Hystaspes! filius*
tuus deprehensus est mihi et meo regno insidiari:

- „κέως ταῦτα εἶδα, ἐγὼ σημανέω. ἐμεῦ θεοὶ κήδον· 15
 „ται, καὶ μοι πάντα προδεικνύουσι τὰ ἐπιφερόμενα·
 „ἤδη ὦν ἐν τῇ παροικημένῃ νυκτὶ εὐδων, εἶδον τῶν σῶν
 „παίδων τὸν πρεσβύτατον ἔχοντα ἐπὶ τῶν ὤμων πτε-
 „ρυγας· καὶ τούτέων τῇ μὲν τὴν Ἀσίην, τῇ δὲ τὴν Εὐ-
 „ρώπην ἐπισκιάζειν. οὐκ ἔστι μηχανὴ ἀπὸ τῆς ὀψιος 20
 „ταύτης οὐδεμὴ, τὸ μὴ κεῖνον ἐπιβουλεύειν ἐμοί. σὺ
 „τοίνυν τὴν ταχίστην πορεύεο ὀπίσω εἰς Πέρσας, καὶ
 „ποίηε ὅπως ἐπεὰν ἐγὼ τάδε καταστρεψάμενος ἔλθω
 „ἐκεῖ, ὥς μοι καταστήσης τὸν παῖδα εἰς ἔλεγχον.“
 210 Κῦρος μὲν δοκέων Δαρεῖον οἱ ἐπιβουλεύειν, ἔλεγε τά-
 δε· τῷ δὲ ὁ δαίμων προέφαινε. ὥς αὐτὸς μὲν τελευτή-
 σαι αὐτοῦ ταύτῃ μέλλοι, ἡ δὲ βασιληὴ αὐτοῦ περι-
 χωρεῖοι εἰς Δαρεῖον. Ἀμείβεται δὴ ὦν ὁ Ὑστάσπης τοῖσ-

id qua ratione certo cognoverim, tibi dicam. Mei curam gerunt dii, mihiq̄ue ante significant omnia quae imminēt. Nunc igitur proximā nocte per quietem vidi filiorum tuorum natu maximum alas in humeris habentem, earumque alterā Asiam obumbrantem, alterā Europam. Quod quum mihi oblatum sit visum, fieri prorsus nullo modo potest quin mihi illum insidiari intelligam. Quare tu ocyus retro proficiscere in Persidem, et fac, postquam rebus hic bene gestis illuc rediero, filium tuum mihi sistas, ut eius caussam cognoscam.
 (210.) Haec Cyrus Dario, ratus illius filium sibi insidias struere, dixit: at illi deus significaverat, ipsum eodem loco, ubi erat, periturum, regnumque ipsius ad Dariū transiturum. Hystaspes illi his verbis respon-

6 δε „Ω βασιλεῦ, μὴ εἴῃ ἀνὴρ Πέρσης γεγωναῖς,
 „ὅστις τοι ἐπιβουλεύσει· εἰ δ' ἔστι, ἀπόλοιτο ὡς τά-
 „χιστα· ὃς ἀντὶ μὲν δούλων, ἐποίησας ἐλευθέρους Πέρ-
 „σας εἶναι· ἀντὶ δὲ ἄρχεσθαι ὑπ' ἄλλων, ἄρχειν ἀπάν-
 „των. εἰ δέ τίς τοι ὄψις ἀπαγγέλλει παῖδα τὸν ἐμὸν
 10 „νεώτερα βουλευεῖν περὶ σέο, ἐγὼ τοι παραδίδωμι
 „χρῆσθαι αὐτῷ τοῦτο ὃ τι σὺ βούλει.“ Ἰστασπης
 μὲν τούτοις ἀμειψάμενος, καὶ διαβάς τὸν Ἀράξια,
 ἦε εἰς Πέρσας, Φυλάζων Κύρω τὸν παῖδα Δαρεῖον.

Κῦρος δὲ προσελθὼν ἀπὸ τοῦ Ἀράξεω ἡμέρης ὁδὸν, 211
 ἐποίησε τὰς Κροίσου ὑποθήκας. μετὰ δὲ ταῦτα, Κύρου
 τε καὶ Περσέων τοῦ καθαροῦ στρατοῦ ἀπελάσαντος
 ὀπίσω ἐπὶ τὸν Ἀράξια, λειφθέντος δὲ τοῦ ἀρχαίου,
 5 ἐπελβοῦσα τῶν Μασσαγετίων τριτημορὶς τοῦ στρατοῦ,

dit: O Rex, ne sit is homo Persa, si quis tibi in-
 sidias est structururus! Sin fuerit, pereat quam
 primum! Tibi-ne insidiari, qui Persas ex servi-
 tute in libertatem vindicasti; et, quum aliis suis-
 sent subiecti, fecisti ut imperent omnibus! Quod
 si vero visum aliquod tibi significat, filium meum
 res novas adversus te moliri, ego illum tibi tra-
 dam, ut de eo facias quodcumque placuerit. Haec
 postquam respondit Hystaspes, trajecto Araxe in Per-
 sas profectus est, Cyro filium suum Darium custo-
 diturus.

(211.) Cyrus ab Araxe unius diei itinere progres-
 sus, fecit quod Croesus illum monuerat. Deinde post-
 quam ipse, inutili copiarum parte in castris relictâ,
 cum reliquo exercitu, quotquot natione Persae erant,
 ad Araxem regressus est, adcurrit castra invadens ter-

τούς τε λειφθέντας τῆς Κύρου στρατιῆς ἐφόνευσαν ἀλεξο-
 μένους, καὶ τὴν προκειμένην ἰδόντες δαῖτα, ὡς ἐχειρώ-
 σαντο τοὺς ἐναντίους, κλιθέντες δαίνυντο· πληρωθέντες
 δὲ Φορβῆς καὶ οἴνου, εὖδον. οἱ δὲ Πέρσαι ἐπελθόντες
 πολλοὺς μὲν σφῶν ἐφόνευσαν, πολλῶ δ' ἔτι πλεῦνας 10
 ἐξώγρησαν, καὶ ἄλλους, καὶ τὸν τῆς βασιλείης Το-
 μύριος παῖδα, στρατηγέοντα Μασσαγετῶν, τῷ οὐνο-
 212 μα ἦν Σπαργαπίσης. Ἡ δὲ, πυθομένη τὰ τε περὶ
 τὴν στρατιὴν γεγονότα καὶ τὰ περὶ τὸν παῖδα, πέμ-
 πουσα κήρυκα παρὰ Κύρον, ἔλεγε τάδε· „ Ἀπληστε
 „ αἵματος Κύρε, μηδὲν ἐπαρῆς τῷ γεγονότι τῷδε
 „ πρήγματι, εἰ ἀμπελίνῳ καρπῷ, τῷ περ αὐτοὶ ἐμ- 5
 „ πιπλάμενοι μαίνεσθε οὕτω, ὥστε κατιόντος τοῦ οἴνου
 „ ἐς τὸ σῶμα, ἐπαναπλῶεῖν ὑμῖν ἔπεα κακὰ, τοιούτῳ
 „ Φαρμάκῳ δολῶσας, ἐκράτησας παιδὸς τοῦ ἐμοῦ,

tia pars exercitus Massagetarum. Hi eos, qui de Cyri
 exercitu relictī erant, repugnantes occidunt; tum,
 paratum conspicati epulum, superatis aduersariis, ad
 epulandum discumbunt; denique cibo potuque re-
 pleti, sopore opprimuntur. Inter haec supervenientes
 Persae magnum eorum numerum interficiunt, mul-
 to vero plures vivos capiunt, quum alios, tum re-
 ginae Tomyrios filium, ducem Massagetarum, cui
 nomen erat Spargapises. (212.) Tum illa, cognitis
 quae et exercitui et filio suo acciderant, misso ad
 Cyrum legato, haec ei edixit: *Inexplebilis sangui-
 ne Cyre! ne utique efferaris re gesta, quod viteo
 fructu, quo repleti vos ita insanitis, ut, post-
 quam vinum in corpus descendit, scelestis vocibus
 exundetis, tali veneno deceptum filium meum su-*

„ἀλλ' οὐ μάχη κατὰ τὸ καρτερόν. νῦν ὦν μευ εὖ πα-
 10 „ραίνευσίης ὑπόλαβε τὸν λόγον. ἀποδοῦς μοι τὸν παῖ-
 „δα, ἅπιθι ἐκ τῆσδε τῆς χώρης ἀζήμιος, Μασσαγε-
 „τέων τριτημορίδι τοῦ στρατοῦ κατυβρίσας. εἰ δὲ μὴ
 „ταῦτα σὺ ποιήσεις, ἥλιον ἐπόμενυμί τοι τὸν Μασσα-
 „γετέων δεσπότην, ἢ μὴν σὲ ἐγὼ, καὶ ἄπληστον ἐόν-
 „τα, αἵματος κορέσω.“ Κῦρος μὲν νυν τῶν ἐπέων οὖν 213
 δένα τούτέων ἀνενευχθέντων ἐποιέετο λόγον. ὁ δὲ τῆς
 βασιλείης Τομύριος παῖς Σπασγαπίσης, ὡς μιν ὁ τε
 οἶνος ἀνῆκε, καὶ ἔμαθε ἵνα ἦν κακοῦ, δεηθεὶς Κύρου
 5 ἐκ τῶν δεσμῶν λυθῆναι, ἔτυχε· ὡς δὲ ἐλύθη τε τά-
 χιστα καὶ τῶν χειρῶν ἐκράτησε, διεργάζεται ἐωυτόν.
 καὶ δὴ οὗτος μὲν τρόπῳ τοιούτῳ τελευτᾷ. Τόμυρις 214
 δὲ, ὡς οἱ ὁ Κῦρος οὐκ ἐσήκουσε, συλλέξασα πᾶσαν

*perasti, non iusto praelio et bellica virtute vici-
 sti. Nunc ergo consilium, quod tibi bono animo
 profero, accipe. Redde mihi filium, et abi ex hac
 terra, impune ferens quod tertiam exercitus Mas-
 sagetarum partem hac contumeliâ adfecisti. Quod
 si haec nōn feceris, Solem iuro, dominum Massa-
 getarum, certe me te, quamvis inexplebilem, san-
 guine satiaturam.* (213.) Horum verborum ad se
 relatorum nullam Cyrus habuit rationem. Reginae
 autem Tomyrios filius Spargapises, postquam re-
 missâ vi vini didicit quonam in malo esset, oravit
 Cyrum ut vinculis solveretur, idque ei rex indulsit.
 At simulatque solutus erat et manuum suarum po-
 tens, se ipse interemit: et hoc vitae exitu ille usus
 est. (214.) Sed Tomyris, ubi ei morem non gessit
 Cyrus, contractis omnibus copiis, praelio cum illo

τὴν ἑαυτῆς δύναμιν, συνέβαλε Κύρῳ. ταύτην τὴν μά-
 χην, ὅσαι δὴ βαρβάρων ἀνδρῶν μάχαι ἐγένοντο, κρί-
 νω ἰσχυροτάτην γενέσθαι· καὶ δὴ καὶ πυνθάνομαι οὕτω 5
 τοῦτο γενόμενον. πρῶτα μὲν γὰρ λέγεται αὐτοὺς δια-
 στάντας ἐς ἀλλήλους τοξεύειν· μετὰ δὲ, ὥς σφι τὰ
 βέλεα ἐξετετόξευτο, συμπεσόντας τῆσι αἰχμῇσί τε καὶ
 τοῖσι ἐγχειριδίοισι συνέχεσθαι· χρόνον τε δὴ ἐπὶ πολ-
 λὸν συνεστάναι μαχομένους, καὶ οὐδετέρους ἐθέλιν Φεύ- 10
 γειν· τέλος δὲ, οἱ Μασσαγέται περιεγενέατο. ἢ τε δὴ
 πολλὴ τῆς Περσικῆς στρατιῆς αὐτοῦ ταύτῃ διεφθόρη,
 καὶ δὴ καὶ αὐτὸς Κύρος τελευτᾷ, βασιλεύσας τὰ
 πάντα ἐνὸς δέοντα τριήκοντα ἔτεα. ἀσκὸν δὲ πλήσασα
 αἵματος ἀνθρωπείου Τόμυρις, ἐδίζητο ἐν τοῖσι τεθνεῶσι 15
 τῶν Περσέων τὸν Κύρου νέκυν. ὥς δὲ εὔρε, ἐναπῆπτε
 αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν ἐς τὸν ἀσκόν· λυμαινομένη δὲ τῷ νε-

CCXIV. 16. ἐναπῆπτε. *Alia* ἐναπῆκε.

conflixit. Hoc praelium, quotquot a barbaris homini-
 bus praelia commissa sunt, equidem existimo omnium
 fuisse acerrimum; rem enim tali modo gestam esse ac-
 cepti. Primum ex aliquo spatio distantes, tela invicem
 coniecisse; dein, absumtis telis, concurrisse, et ha-
 stis conflixisse gladiisque; atque diutius ita consertis
 manibus pugnassee, neutris fugam capessere volenti-
 bus. Ad extremum vero superiores Massagetae dis-
 cesserunt. Igitur maxima pars Persici exercitus eo-
 dem in loco est interemta, et ipse *Cyrus obiit*, post-
 quam annos regnasset undetriginta. Tum Tomyris,
 sacco sanguine repleto humano, Cyri cadaver inter
 caesorum Persarum stragem iussit perquiri: reperti-
 que caput in sacco suspendit, [*sive*, in saccum de-

κρῶ, ἐπέλεγε τάδε· „Σὺ μὲν ἐμὲ ζώουσάν τε καὶ νικῶν-
 „σάν σε μάχῃ ἀπώλεσας, παῖδα τὸν ἐμὸν ἐλὼν δόλῳ·
 20 „σὺ δ' ἐγὼ, κατὰπερ ἠπέλησα, αἵματος κορέσω.“
 Τὰ μὲν δὴ κατὰ τὴν Κύρου τελευταίην τοῦ βίου, πολ-
 λῶν λόγων λεγομένων, ὅδε μοι ὁ πιθανώτατος εἴρηται.

Μασσαγέται δὲ ἐσθῆτά τε ὁμοίῃν τῇ Σκυθικῇ Φο- 215
 ρέουσι, καὶ διαίταν ἔχουσι. ἵπποται δὲ εἰσι καὶ ἀνιπ-
 ποι ἀμφοτέρων γὰρ μετέχουσι. καὶ τοξόται τε καὶ
 αἰχμοφόροι, σαγάρι νομίζοντες ἔχιν. χρυσῷ δὲ καὶ
 5 χαλκῷ τὰ πάντα χρέωνται ὅσα μὲν γὰρ ἐς αἰχμάς,
 καὶ ἄρδεις, καὶ σαγάρι, χαλκῷ τὰ πάντα χρέων-
 ται ὅσα δὲ περὶ κεφαλὴν, καὶ ζωστήρας, καὶ μα-
 σχαλιστῆρας, χρυσῷ κοσμέονται. ὡς δ' αὐτως τῶν ἵπ-
 πων τὰ μὲν περὶ τὰ στέρνα, χαλκίους θώρακας περι-
 10 βάλλουσι· τὰ δὲ περὶ τοὺς χαλινούς καὶ στόμια καὶ

misit,] mortuo his verbis insultans: *Tu me vivam, tuique victricem, perdidisti, qui filium meum dolo cepisti: te vero ego, sicuti minata sum, sanguine satiabo.* Quod igitur ad vitae finem Cyri spectat, multa quidem alia diversaue narrantur, sed ista mihi maxime verisimilis visa erat narratio.

(215.) Utuntur *Massagetae* et vestimento et vitae ratione simili *Scytharum*. Ex equis pugnant, et pedites: nam utroque genere valent. Et arcu et hastis utuntur, bipennesque gestare consuerunt. Ad omnia auro utuntur aut aere. Ad hastas, ad sagittarum cuspides, ad bipennes non nisi aere utuntur; ad capitis ornatum, et ad cingula circum lumbos et circa axillas, auro. Similiter equis circa pectus aeneos circumponunt thoraces: habenarum autem ornatum et

Φάλαρα, χρυσῷ. σιδήρῳ δὲ οὐδ' ἀργύρῳ χρέωνται
οὐδέν· οὐδὲ γὰρ οὐδέ σφι ἐστὶ ἐν τῇ χώρῃ· ὁ δὲ χαλ-
216 κὸς καὶ ὁ χρυσὸς, ἄπλετος. Νόμοισι δὲ χρέωνται
τοιούσδε· γυναῖκα μὲν γαμέει ἕκαστος, ταύτῃσι δὲ ἐπί-
κονα χρέωνται. ὁ γὰρ Σκύθας Φασὶ Ἕλληνες ποιεῖν,
οὐ Σκύθαι εἰσὶ οἱ ποιέοντες, ἀλλὰ Μασσαγέται· τῆς
γὰρ ἐπιθυμήσει γυναικὸς Μασσαγέτης ἀνὴρ, τὸν Φα- 5
ρετρεῶνα ἀποκρεμάσας πρὸ τῆς ἀμάξης, μίσγεται
αὐτῷ. Οὖρος δὲ ἡλικίης σφι προκέεται ἄλλος μὲν
οὐδεὶς· ἐπεὰν δὲ γέρων γένηται κάρτα, οἱ προσήκοντες
οἱ πάντες συνελθόντες θύουσί μιν, καὶ ἄλλα πρόβατα
ἅμα αὐτῷ· εἰρήσαντες δὲ τὰ κρέα, κατευωχέονται. 10
ταῦτα μὲν τὰ ὀλβιώτατά σφι νεόμισται. τὸν δὲ νοῦ-
σῳ τελευτήσαντα οὐ κατασιτέονται, ἀλλὰ γῇ κρύπ-

frenos et phaleras ex auro habent. Argento vero et ferro nihil utuntur; nec enim in eorum terrâ metalla haec reperiuntur, sed aeris et auri immensa copia. (216.) Institutis utuntur hisce. Uxorem quidem duxit unusquisque; his autem in commune utuntur. Nam, quod Graeci aiunt a Scythis fieri, id non Scythae faciunt, sed *Massagetae*: nempe cuiuscumque mulieris cupido incessit Massagetam, cum eâ, pharetrâ pro plauastro suspensâ, impune concumbit. Terminus quidem aetatis nullum statutum habent: sed quando quis admodum aetate proventus est, convenientes propinqui mactant eum, et alias simul cum eo pecudes, coctisque carnibus laute epulantur. Et haec eis sors felicissima habetur. Qui vero morbo obiit, eum non comedunt, sed terrâ condunt; mi-

τουςι, συμφορὴν ποιεύμενοι, ὅτι οὐκ ἔκετο εἰς τὸ τυθῆ-
 ναι. Σπείρουσι δὲ οὐδέν, ἀλλ' ἀπὸ κτηνέων ζάουσι
 15 καὶ ἰχθύων· οἱ δὲ, ἄφθονοί σφι ἐκ τοῦ Ἀράξει πο-
 ταμοῦ παραγίνονται· γαλακτοπόται δὲ εἰσί. Θεῶν δὲ
 μῶνον ἥλιον σέβονται, τῷ θύουσι ἵππους. νόμος δὲ οὗ-
 τος τῆς θυσίης· τῶν θεῶν τῷ ταχίστῳ, πάντων τῶν
 θνητῶν τὸ τάχιστον δατέονται.

ἹΣΤΟΡΙΩΝ ἩΡΟΔΟΤΟΥ Α'.

serum reputantes quod eo non pervenit ut immola-
 retur. Sementem nullam faciunt, sed pecoribus victi-
 tant, et piscibus, quos ingenti copiâ Araxes fluvius
 illis suppeditat: lacte pro potu utuntur. Deorum
 unum Solem colunt, cui equos immolant. Lex autem
 et ratio huius sacrificii haec est, deorum perniciosi-
 mo tribuunt perniciosissimum mortaliū.

FINIS LIBRI PRIMI.

ἩΡΟΔΟΤΟΥ

ἹΣΤΟΡΙΩΝ ΔΕΥΤΕΡΗ.

ΕΥΤΕΡΠΗ.

1 ΤΕΛΕΥΤΗΣΑΝΤΟΣ δὲ Κύρου, παρέλαβε τὴν βασιλείην Καμβύσης, Κύρου ἐὼν παῖς καὶ Κασσανδάνης, τῆς Φαρνάσπειω θυγατρὸς τῆς προαποθανούσης, Κῦρος αὐτὸς τε μέγα πένθος ἐποίησατο, καὶ τοῖσι ἄλλοις προεῖπε πᾶσι, τῶν ἥρχε, πένθος ποιεῖσθαι. ταύ- 5
της δὲ τῆς γυναικὸς ἐὼν παῖς καὶ Κύρου Καμβύσης,

HERODOTI HISTORIARUM

LIBER SECUNDUS.

EUTERPE.

(1.) **V**itâ functo Cyro, regnum suscepit CAMBYSES, Cyri filius et Cassandanae, Pharnaspis filiae; quae quum antea fato esset functa, ingenti luctu eam Cyrus erat prosequutus, et aliis omnibus, quibus imperabat, luctu eam prosequi praeceperat. Huius igitur mulieris et Cyri filius *Cambyses*, quum Ionas et Aeo-

Ἴωνας μὲν καὶ Αἰολέας ὡς δούλους πατρώους ἔοντας ἐνόμιζε· ἐπὶ δὲ Αἴγυπτον ἐποιέετο στρατηλασίην, ἄλλους τε παραλαβὼν τῶν ἤρχε, καὶ δὴ καὶ Ἑλλήνων,

10 τῶν ἐπεκράτεε.

Οἱ δὲ Αἰγύπτιοι, πρὶν μὲν ἢ Ψαμμίτιχον σφέων βασιλεῦσαι, ἐνόμιζον ἑαυτοὺς πρώτους γενέσθαι πάντων ἀνθρώπων. ἐπειδὴ δὲ Ψαμμίτιχος βασιλεύσας ἠβέλησε εἰδέναι, οἱ τινες γενοῖατο πρῶτοι, ἀπὸ τούτου
5 νομίζουσι Φρύγας προτέρους γενέσθαι ἑαυτῶν, τῶν δὲ ἄλλων ἑαυτοὺς. Ψαμμίτιχος δὲ ὡς οὐκ ἐδύνατο πυν-
θανόμενος πόρον οὐδένα τούτου ἀνευρεῖν, οἱ γενοῖατο πρῶτοι ἀνθρώπων, ἐπιτεχνᾶται τοιόνδε. Παιδιά δύο νεογνά ἀνθρώπων τῶν ἐπιτυχόντων διδοῖ ποιμένι τρέ-
10 φειν ἐς τὰ ποιμνία τροφήν τινα τοιήνδε· ἐντειλόμενος

lenses pro servis a patre acceptis haberet, adversus Aegyptum expeditionem suscepit, quum alios ad id bellum faciendum ducens, quibus imperabat, tum nimirum et Graecos qui ipsius potestati erant subiecti.

(2.) AEGYPTII, priusquam apud eos regnum obtinisset Psammitichus, antiquissimos sese omnium hominum esse existimaverant. Postquam vero Psammitichus, regnum adeptus, voluit cognoscere, quidnam fuerint primi et antiquissimi, ab illo tempore Phrygas sese priores arbitrantur, se autem reliquis omnibus. Psammitichus autem, quum perquisitione institutâ nullum exitum huius quaestionis, quidnam essent primi hominum, potuisset reperire, tale quiddam est machinatus. Duo pueros recens natos ex humilis sortis parentibus tradidit pastori, qui eos apud greges tali modo aleret. Praecepit ut nemo

μηδὲνα ἀντίον αὐτέων μηδεμίην Φωνὴν ἰέναι, ἐν στήγῃ δὲ ἐρήμῃ ἐπ' ἑαυτῶν κέεσθαι αὐτὰ, καὶ τὴν ὥρην ἐπαγινέειν σφι αἶγας. πλησάντα δὲ τοῦ γάλακτος, τάλ-
 λα διαπρήσσεσθαι. ταῦτα δ' ἐποίηε τε καὶ ἐνετέλλετο ὁ Ψαμμίτιχος, θέλων ἀκούσαι τῶν παιδίων, ἀπαλ- 15
 λαχθέντων τῶν ἀσήμεων κνυζημάτων, ἥντινα Φωνὴν ῥή-
 ξουσι πρώτην. τάπερ ὦν καὶ ἐγένετο. ὡς γὰρ διέτης
 χρόνος ἐγγέγονε ταῦτα τῷ ποιμένι πρήσσοντι, ἀνοίγοντι
 τὴν θύρην καὶ ἐσιόντι τὰ παιδία ἀμφοτέρα προσπί-
 ποντα βεκὸς ἐφώνεον, ὀρέγοντα τὰς χεῖρας. τὰ μὲν δὴ 20
 πρῶτα ἀκούσας, ἥσυχος ἦν ὁ ποιμήν. ὡς δὲ πολλάκι
 φοιτέοντι καὶ ἐπιμελομένῳ πολλὸν ἦν τοῦτο τὸ ἔπος,
 οὕτω δὴ σημήνας τῷ δεσπότῃ, ἤγαγε τὰ παιδία κε-
 λεύσαντος ἐς οὔβιν τὴν ἐκείνου. ἀκούσας δὲ καὶ αὐτὸς ὁ
 Ψαμμίτιχος, ἐπυνθάνετο οἵτινες ἀνθρώπων βεκὸς τί κα- 25

coram illis vocem ullam ederet, sed iacerent in soli-
 taria casa seorsim, et iustis temporibus caprae ad eos
 adducerentur: ubi lacte expleti forent, alia omnia
 pastor ageret. Haec fecit praecepitque Psammitichus,
 cupiens cognoscere, quamnam post obscuros infan-
 tum vagitus primam vocem essent edituri. Atque id
 etiam factum est. Nam postquam per duos continuos
 annos mandata exsecutus erat pastor, aperienti iq-
 nuam intrantique adlabentes ambo pueruli *becos* cla-
 mabant, manusque porrigebant. Quod pastor pri-
 mum audiens, tacuit: sed, quum crebrius adeunti
 puerosque curanti idem semper verbum repeteretur,
 ita demum significavit hero, eiusque iussu pueros in
 conspectum eius produxit. Quod ubi ipse etiam Psam-
 mitichus cognovit, sciscitatus est, quinam hominum

λέουσι. πυνθανόμενος δὲ, εὗρισκε Φρύγας καλέοντας
τὸν ἄστρον. οὕτω συνεχώρησαν Αἰγύπτιοι, καὶ τοιοῦτω
σταθμησάμενοι πρήγματι, τοὺς Φρύγας πρεσβυτέρους
εἶναι ἐαυτῶν. Ὡς δὲ μὲν γενέσθαι τῶν ἱερέων τοῦ Ἡφαί- 3
στου ἐν Μέμφι ἤκουον. Ἕλληνες δὲ λέγουσι ἄλλα τε
μάταια πολλὰ, καὶ ὡς γυναικῶν τὰς γλώσσας ὁ
Ψαμμίτιχος ἐκταμών, τὴν δίαιταν οὕτως ἐποιήσατο
5 τῶν παίδων παρὰ ταύτῃσι τῇσι γυναιξί. κατὰ μὲν δὲ
τὴν τροφήν τῶν παίδων τοσαῦτα ἔλεγον. Ἦκουσα δὲ καὶ
ἄλλα ἐν Μέμφι, ἐλθὼν ἐς λόγους τοῖσι ἱερεῦσι τοῦ
Ἡφαίστου. καὶ δὴ καὶ ἐς Θήβας τε καὶ ἐς Ἡλιούπο-
λιν αὐτέων τουτέων ἕνεκεν ἐτραπόμην, ἐθέλων εἰδέναι
10 εἰ συμβήσονται τοῖσι λόγοις τοῖσι ἐν Μέμφι. οἱ γὰρ
Ἡλιουπολῖται λέγονται Αἰγυπτίων εἶναι λογιώτατοι.

hoc vocabulo uterentur, quidve eo indigitarent: et
sciscitando comperit, apud Phrygas eo vocabulo *pa-*
nem significari. Ita *Aegyptii*, ex eo ducto argumen-
to, *Phrygibus* concessere, esse illos se *antiquiores*.
(3.) Ita quidem rem actam esse, ex Vulcani sacerdoti-
bus Memphi audiui. Graeci vero et alia narrant vana
multa, et in his, mulierum linguas excidisse Psam-
mitichum, hisque mulieribus pueros illos tradidisse
nutriendos. De puerorum igitur illorum nutritione
mihi ista narrata sunt. Sed et alia [*ad Aegyptiorum*
antiquitatem pertinentia] Memphi audiui, cum
Vulcani sacerdotibus sermones miscens. Atque earum-
dem nempe rerum caussa Thebas etiam et Heliopo-
lim me contuli, scire cupiens, an illorum narrationes
convenient cum his quae Memphi narrantur. He-
liopolitae enim dicuntur ex omnibus Aegyptiis pe-

Τὰ μὲν νυν θεῖα τῶν ἀπηγημάτων οἷα ἤκουον, οὐκ εἰμὶ πρόθυμος ἐξηγέσθαι, ἔξω ἢ τὰ αὐνόματα αὐτέων μῦθον νομίζων πάντας ἀνθρώπους ἴσον περὶ αὐτέων ἐπίστασθαι· τὰ δ' ἂν ἐπιμνησθῶ αὐτέων, ὑπὸ τοῦ λό- 15 γου ἐξαναγκαζόμενος ἐπιμνησθήσομαι.

4 Ὅσα δὲ ἀνθρωπεία πρήγματα, ᾧδε ἔλεγον ὁμολο-
 χέοντες σφίσι. Πρώτους Αἰγυπτίους ἀνθρώπων ἀπάν-
 των ἐξευρέειν τὸν ἐνιαυτὸν, δυώδεκα μέρεα δασαμένους
 τῶν ὥρέων εἰς αὐτόν. ταῦτα δὲ ἐξευρέειν ἐκ τῶν ἀστρῶν
 ἔλεγον. ἄγουσι δὲ τοσῶδε σοφώτερον Ἑλλήνων, ἐμοὶ 5
 δοκέειν, ὅσῳ Ἕλληνες μὲν διὰ τρίτου ἔτεος ἐμβόλιμον
 ἐπεμβάλλουσι, τῶν ὥρέων εἵνεκεν· Αἰγύπτιοι δὲ τριη-
 κοντημέρους ἄγοντες τοὺς δυώδεκα μῆνας, ἐπάγουσι
 ἀνὰ πᾶν ἔτος πέντε ἡμέρας πάρεξ τοῦ ἀριθμοῦ, καὶ

ritissimi antiquitatis. Quae igitur audiui ad res divinas spectantia, ea non est mihi animus in publicum edere, exceptis deorum nominibus, existimans omnes [in Aegypto] homines idem de his nosse: quaecumque vero de illis rebus commemoravero, eorum nonnisi a narrationis ratione coactus faciam mentionem.

(4.) Quod ad res humanas spectat, haec illi secum consentientes dixerunt. Primos hominum omnium *Aegyptios annum invenisse*, duodecim partes succedentium invicem temporum per illum distribuentes. Haec autem illos ex astris invenisse aiebant. Agunt autem annum Aegyptii tanto prudentius, ut equidem arbitror, quam Graeci; quod Graeci tertio quoque anno, vicissitudinis temporum caussâ, intercalarem mensem coguntur adiciere; Aegyptii vero duodecim menses tricenorum dierum agentes, singulis annis

- 10 σφι ὁ κύκλος τῶν αἰρέων ἐς τὸ αὐτὸ περιῶν παραγί-
νεται. Δωδέκα τε θεῶν ἐπωνυμίας ἔλεγον πρώτους Αἰ-
γυπτίους νομίσαι, καὶ Ἑλλήνας παρὰ σφέων ἀναλα-
βεῖν. Βωμούς τε καὶ ἀγάλματα καὶ νηοὺς θεοῖσι ἀπο-
νεῖμαι σφέας πρώτους, καὶ ζῶα ἐν λίθοις ἐγγλύψαι.
15 καὶ τούτων μὲν νῦν τὰ πλεῖα ἔργῳ ἐδήλουν οὕτω γενό-
μενα. Βασιλεῦσαι δὲ πρῶτον Αἰγύπτου ἀνθρώπων ἔλε-
γον Μῆνα. ἐπὶ τούτου, πλην τοῦ Θηβαϊκοῦ νομοῦ,
πᾶσαν Αἴγυπτον εἶναι ἕλος· καὶ αὐτῆς εἶναι οὐδὲν
ὑπερέχον τῶν νῦν ἐνεσθῆ λίμνης τῆς Μιοίριος ἑόντων· ἐς
20 τὴν ἀνάπλους ἀπὸ θαλάσσης ἑπτὰ ἡμερῶν ἐστὶ ἀνα-
τὸν ποταμόν. Καὶ εὖ μοι ἐδόκειον λέγειν περὶ τῆς χώ- 5
ρης. δῆλα γὰρ δὴ καὶ μὴ προακούσαντι, ἰδόντι δέ, ὅς

quinque dies extra numerum adiciunt, atque ita illis circumactus vicissitudinum anniversariarum circulus eodem semper tempore redit. Ad haec *duodecim deorum nomina* Aegyptios primos aiebant instituisse, et ab illis Graecos accepisse: aras item et imagines et templa diis primos eosdem tribuisse, et figuras lapidibus insculpsisse. Et horum pleraque re ipsâ demonstrabant ita se habere. *Regnasse* autem in Aegypto, ex hominum numero, primum dixere *Menem*. Hoc regnante totam Aegyptum, excepto Thebano districtu, paludem fuisse; et tunc temporis nihil ex aqua eminuisse eorum, quae nunc sunt infra Moeridem lacum, ad quem est ex mari navigatio adverso flumine septem dierum. (5.) Et recte quidem hoc, quod ad terram spectat, dixisse mihi visi sunt. Etenim cuilibet, qui, etiam si non ante audiverit, tamen oculis suis hanc terram adspexerit, si modo non pror-

τίς γε σύνεσιν ἔχει, ὅτι Αἴγυπτος ἐς τὴν Ἑλλήνες ναυ-
τίλλονται, ἔστι Αἰγυπτίοισι ἐπίκτητός τε γῆ, καὶ δῶ-
ρον τοῦ ποταμοῦ καὶ τὰ κατύπερθε ἐτι τῆς λίμνης 5
ταύτης, μέχρι τριῶν ἡμερέων πλόου, τῆς περὶ ἐκείνοι
οὐδὲν ἐτι ταῖονδε ἔλεγον, ἔστι δ' ἕτερον τοιοῦτον.

Αἰγύπτου γὰρ φύσις τῆς χώρης ἐστὶ τοιήδε. Πρῶτα
μὲν προσπλέων, ἐτι καὶ ἡμέρης δρόμον ἀπέχων ἀπὸ
γῆς, κατὰ καταπειρητήριν, πηλὸν τε ἀνοίσεις, καὶ 10
ἐν ἑνδεκα ὀργυῖσι ἔσσαι. τοῦτο μὲν ἐπὶ τοσοῦτον δη-
6 λοῖ πρόχυσιν τῆς γῆς ἐοῦσαν. Αὐτῆς δὲ τῆς Αἰγύ-
πτου ἐστὶ μῆκος τὸ παρὰ θάλασσαν, ἑξήκοντα σχοῖ-
νοι, κατὰ ἡμέας διαιρέομεν εἶναι Αἴγυπτον ἀπὸ τοῦ
Πλινθινήτεω κόλπου μέχρι Σερβωνίδος λίμνης, παρ'

V. 11. ἐν ἑνδεκα. *Alii ἐν δέκα, in decem orgyis.*

sus destitutus fuerit intelligentia, manifestum est, Aegyptum hanc, quam Graeci navibus adeunt, adquisitam Aegyptiis terram esse, et fluminis donum; atque etiam eorum, quae supra hunc lacum sita sunt ad trium dierum navigationem, eandem esse rationem; quamquam de hoc tractu nihil amplius tale illi narraverunt.

Est enim natura huius regionis, quae Aegyptus vocatur, huiusmodi. Primum quidem, navi eam petens, quando unius etiam diei cursu adhuc abfueris a terra, si bolidem demiseris, limum extrahes, et in undecim orgyis eris: quod quidem ostendit, in tantum progredi telluris profusionem. (6.) Ipsius autem Aegypti longitudo secundum mare est sexaginta schoenorum, quatenus quidem nos Aegyptum definimus, ut a Plinthinete sinu pertineat usque ad Ser-

5 ἦν τὸ Κάσιον ὄρος τείνει ταύτης ὧν ἀπο οἱ ἐξήκοντα
 σχοῖνοί εἰσι. ὅσοι μὲν γὰρ γεωπείναι εἰσι ἀνθρώπων,
 ὀργυῖσι μεμετρήκασιν τὴν χάριν· ὅσοι δὲ ἦσσαν γεω-
 πείναι, σταδίοισι· οἱ δὲ πολλὴν ἔχουσι, παρασάγγῃσι·
 οἱ δὲ ἄφθονον λίην, σχοῖνοισι. δύναται δὲ ὁ μὲν πα-
 10 ρασάγγης τριήκοντα στάδια· ὁ δὲ σχοῖνος ἕκαστος,
 μέτρον ἑὼν Αἰγύπτιον, ἐξήκοντα στάδια. οὕτω ἂν εἴη-
 σαν Αἰγύπτου στάδιοι ἑξακόσιοι καὶ τρισχίλιοι, τὸ
 παρὰ θάλασσαν. Ἐνθεῦτεν μὲν καὶ μέχρ' Ἡλιου-
 πόλιος ἐς τὴν μεσόγαιαν, ἔστι εὐρέα Αἴγυπτος, εὐῶσα
 πᾶσα ὑπὲρ τε καὶ εὐδρος, καὶ ἰλὺς. ἔστι δὲ ὁδὸς ἐς
 τὴν Ἡλιούπολιν ἀπὸ θαλάσσης ἀνω ἰόντι, παραπλη-
 5 σὴ τὸ μῆκος τῇ ἐξ Ἀθηνέων ὁδῷ, τῇ ἀπὸ τῶν δυάδε-
 κα θεῶν τοῦ βωμοῦ Φερούσης ἐς τε Πίσαν καὶ ἐπὶ

VII. 3. εὐδρος. Fors. ἐνυδρος. Vulgo omnes ἀνδρος, aquarum inops.

bonidem lacum, ad quem Casius mons porrigitur: ab hoc igitur lacu sunt sexaginta schoeni. Nam qui haud multum terrae possident homines, hi eam orgyis metiuntur; qui paulo plus, stadiis; qui multum possident, parasangis; qui valde amplam regionem, hi schoenis eam metiuntur. Valet autem *parasanga* triginta stadia; *schoenus* verò unusquisque (quae Aegyptia est mensura) sexaginta stadia. Ita *Aegypti longitudo* secundum mare ter mille sexcentorum fuerit stadiorum. (7.) Inde versus interiora, usque *Helipolin*, in latitudinem patet Aegyptus, tota plana est, aquis irrigua, limosa. Est autem iter a mari *Helipolin* adscendenti par fere longitudine viae ei, quae Athenis a duodecim deorum ara Pisam ducit ad Olym-

τὸν νηὸν τοῦ Διὸς τοῦ Ὀλυμπίου. σμικρόν τι τὸ διά-
 φορον εὔροι τις ἂν λογιζόμενος τῶν οὐδῶν τουτέων, τὸ
 μὴ ἴσας μῆκος εἶναι, οὐ πλεόν πεντεκαίδεκα σταδίων·
 ἢ μὲν γὰρ ἐς Πίσαν ἐξ Ἀθηνέων, καταδεῖ πεντεκαί- 10
 δεκα σταδίων, ὥς μὴ εἶναι πεντακοσίαν καὶ χιλίων·
 ἢ δὲ ἐς Ἡλιούπολιν ἀπὸ θαλάσσης, πληροῖ ἐς τὸν
 8 ἀριθμὸν τοῦτον. Ἀπὸ δὲ Ἡλιούπολιος ἀνω ἰόντι, σtei-
 νή ἐστι Αἴγυπτος. τῇ μὲν γὰρ, τῆς Ἀραβίης ὄρος πα-
 ρατέταται, Φέρον ἀπ' ἄρκτου πρὸς μεσαμβρείης τε καὶ
 νότου, αἰεὶ ἀνω τεῖνον ἐς τὴν Ἐρυθρὴν καλεομένην θα-
 λασσαν· ἐν τῷ αἱ λιθοτομίαι ἐνεῖσι, αἱ ἐς τὰς πυρα- 5
 μίδας κατατμηθεῖσαι τὰς ἐν Μέμφι. ταύτῃ μὲν λῆ-
 γον, ἀνακάμπτει ἐς τὰ εἴρηται, τὸ ὄρος. τῇ δὲ αὐτὸ
 ἐωυτοῦ ἐστὶ μακρότατον, ὥς ἐγὼ ἐπυνθανόμην δύο μη-
 νῶν αὐτὸ εἶναι τῆς ὁδοῦ ἀπὸ ἡοῦς πρὸς ἐσπέρην· τὰ δὲ

prii Iovis templum. Exiguum quiddam interesse repe-
 riēt, si quis computaverit, quin aequalis sit longi-
 tudo utriusque itineris; haud amplius quam quin-
 decim stadia: nam via Athenis Pisam est mille quin-
 gentorum stadiorum, minus quindecim; a mari au-
 tem Heliopolim plenus hic numerus est. (8.) Ab
 Heliopoli superiora petenti angusta Aegyptus est:
 nam ab alterā parte mons Arabiae praetenditur, a
 septemtrione versus meridiem et austrum excurrans,
 semper in altius tendens ad Erythraeum quod vocatur
 mare; quo in monte lapicidinae sunt, unde Memphin
 ducti sunt lapides ad exstruendas pyramides. Hoc
 loco desinens mons flectitur in eam quam dixi par-
 tem. Qua vero est maxima eius longitudo, duorum
 mensium itineris esse accepi ab oriente versus occi-

10 πρὸς τὴν ἡῶ, λιβαντωφόρα αὐτοῦ τὰ τέρατα εἶναι.
 τοῦτο μὲν νυν τὸ ὅρος τοιοῦτο ἐστί. Τὸ δὲ πρὸς Λιβύης
 τῆς Αἰγύπτου, ὅρος ἄλλο πέτρινον τείνει, ἐν τῷ αἰ πυ-
 ραμίδες ἐνεῖσι, ψάμμῳ κατελυμένον, τεταμμένον τὸν
 αὐτὸν τρόπον τὸν καὶ τοῦ Ἀραβίου τὰ πρὸς μεσαμ-
 15 βρίην φέροντα. Τὸ ὦν δὴ ἀπὸ Ἡλιουπόλιος, οὐκέτι
 πολλὸν χωρίον, ὡς εἶναι Αἰγύπτου· ἀλλ' ὅσον τε ἡμε-
 ρέων τεσσέρων ἀναπλόου στενὴ ἐστὶ Αἴγυπτος ἐοῦσα.
 τῶν δὲ οὐρέων τῶν εἰρημένων τὸ μεταξὺ, πεδιάς μὲν
 γῆ· στάδιοι δὲ μάλιστα ἐδόκεόν μοι εἶναι, τῇ στενέ-
 20 τατόν ἐστι, διηκοσίων οὐ πλείους, ἐκ τοῦ Ἀραβίου οὐ-
 ρεος ἐς τὸ Λιβυκὸν καλούμενον. τὸ δὲ ἐνθεῦτεν αὐτὶς
 εὐρέα Αἴγυπτος ἐστί. Πέφυκε μὲν νυν ἡ χώρα αὕτη
 οὕτω. Ἀπὸ δὲ Ἡλιουπόλιος ἐς Θήβας, ἐστὶ ἀνά 9
 πλοος ἐννέα ἡμερέων· στάδιοι δὲ τῆς οδοῦ, ἐξήκοντα

dentem; et extrema quidem illius, orientem spectan-
 tia, thuris esse feracia. Haec igitur huius montis ra-
 tio est. Ab alterâ Aegypti parte, Lybiam versus,
 alius mons praetenditur saxeus, in quo pyramides
 exstructae sunt, arenâ obvolutus, pari modo porrectus
 atque ea pars Arabici montis quae ad meridiem ten-
 dit. Ab Heliopoli igitur non multum in latitudinem
 patet regio quae Aegyptus esse censetur, sed ad qua-
 tuor dierum adverso flumine navigationem angusta
 Aegyptus est. Est autem regio, inter duos quos dixi
 montes interiecta, campestris; cuius latitudo, ubi
 minima, ducentorum admodum stadiorum esse, haud
 amplius, mihi visa est, ab Arabico monte ad Lybicum:
 exinde vero rursus fit latior Aegyptus. Haec igitur est
 huius regionis natura. (9.) Est vero Heliopoli The-
 bas naviganti iter novem dierum: stadia sunt autem

καὶ ὀκτακόσιοι καὶ τετρακισχίλιοι, σχοίνων ἑνὸς καὶ ὀγδῶκοντα ἑόντων. οὗτοι συντιθέμενοι οἱ στάδιοι Αἰγύπτου, τὸ μὲν παρὰ θάλασσαν, ἥδη μοι καὶ πρότερον 5
 δεδήλωται ὅτι ἑξακοσίων τέ ἐστὶ σταδίων καὶ τρισχιλίων· ὅσον δέ τι ἀπὸ θαλάσσης ἐς μεσόγαίαν μέχρι Θηβέων ἐστὶ, σημανέω. στάδιοι γάρ εἰσι εἴκοσι καὶ ἑκατὸν καὶ ἑξακισχίλιοι. τὸ δὲ ἀπὸ Θηβέων ἐς Ἐλεφαντίνην καλεομένην πόλιν, στάδιοι χίλιοι καὶ ὀκτα- 10
 κόσιοι εἰσί.

- 10 Ταύτης ὦν τῆς χώρας τῆς εἰρημένης ἢ πολλῇ, κα-
 τάπερ οἱ ἱερεῖς ἔλεγον, ἐδόκεε δὲ καὶ αὐτῷ μοι εἶναι
 ἐπίκτητος Αἰγυπτίοισι. τῶν γὰρ οὐρέων τῶν εἰρημένων
 τῶν ὑπὲρ Μέμφιν πόλιν κειμένων τὸ μεταξὺ ἐφαίνετό
 μοι εἶναί ποτε κόλπος θαλάσσης, ὥσπερ γε τὰ περὶ 5

quater mille octingenta et sexaginta; schoeni enim numerantur octoginta et unus. Haec stadia si inter se componantur, quum latitudinem secundum mare porrectam iam supra dixerim esse trium millium sexcentorum stadiorum, quaenam sit longitudo a mari versus mediterranea Thebas usque, nunc declarabo: est nempe stadiorum sexies mille centum et viginti. Thebis autem usque Elephantinen sunt mille et octingenta stadia.

(10.) Huius igitur quam dixi regionis plurima pars, quemadmodum et narrarunt sacerdotes, et mihi ipsi visum erat, adquisita Aegyptiis terra est. Etenim, quod inter praedictos montes supra Memphinos interiectum est, id mihi visum erat olim sinus maris fuisse, quemadmodum ea quae circa Ilium

107, 48.

Ἴλιον καὶ Τευθρανίην, καὶ Ἐφεσόν τε καὶ Μαιάνδρου
 πεδίον ὥστε εἶναι σμικρὰ ταῦτα μεγάλοισι συμβα-
 λείν. τῶν γὰρ ταῦτα τὰ χωρία προσχωσάντων ποτα-
 μῶν, ἐνὶ τῶν στομάτων τοῦ Νείλου, ἰόντος πενταστό-
 10 μου, οὐδεὶς αὐτῶν πλήθεος πέρι ἄξιος συμβληθῆναι
 ἐστί. εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλοι ποταμοὶ οὐ κατὰ τὸν Νεῖλον
 ἰόντες μεγάλα, οἱ τινες ἔργα ἀποδεξάμενοι μεγάλα
 εἰσὶ τῶν ἐγὼ Φράσαι ἔχω οὐνόματα, καὶ ἄλλων,
 καὶ οὐκ ἥκιστα Ἀχελάου ὃς ῥέων δι' Ἀκαρνανίης, καὶ
 15 ἐξεῖς ἐς Θάλασσαν, τῶν Ἐχινάδων νήσων τὰς ἡμί-
 στας ἤδη ἡπειρον πεποίηκε. Ἔστι δὲ τῆς Ἀραβίης 11
 χώρας, Αἰγύπτου δὲ οὐ πρόσω, κόλπος θαλάσσης ἐσέ-
 χων ἐκ τῆς Ἐρυθρῆς καλεομένης θαλάσσης, μακρὸς
 οὕτω δὴ τι καὶ στενός, ὥς ἔρχομαι Φράσων. μήκος

sunt et Teuthraniam, et quae circa Ephesum et
 Maeandri campum, si licet parva conferre cum mag-
 nis: nam neuter eorum fluviorum, quorum ex pro-
 luvie haec loca enata sunt, ne cum uno quidem ex
 Nili ostiis, quae numero quinque sunt, magnitudi-
 nem si species, meretur comparari. Sunt vero etiam
 alii fluvii, magnitudine cum Nilo neutiquam confē-
 rendi, qui tamen res maximas efficiunt: quorum ego
 nomina edere possum, quum aliorum, tum maxime
 Acheloi; qui Acarnaniam perfluens, ibique in mare
 se exonerans, Echinadum iam dimidiam partem ex
 insulis fecit continentem. (11.) Est autem in Arabia,
 haud procul ab Aegypto, maris sinus, ex Rubro quod
 vocatur mari in terram pertinens, ita longus et an-
 gustus, usi dicturus sum. Longitudo navigationis,

Herod. T. I. P. I.

S

μὲν πλόου, ἀρξαμένῳ ἐκ μυχοῦ διεκπλῶσαι εἰς τὴν 5
 εὐρέην θαλάσσαν, ἡμέραι ἀναισιμουῦνται τεσσεράκον-
 τα, εἰροσὴ χρεωμένῳ· εὖρος δὲ, τῇ εὐρύτατός ἐστι ὁ
 κόλπος, ἥμισυ ἡμέρης πλόου. ῥηχὴ δ' ἐν αὐτῷ καὶ ἄμ-
 πωτις ἀνά πᾶσαν ἡμέρην γίνεται. ἕτερον τοιοῦτον κόλ-
 πον καὶ τὴν Αἴγυπτον δοκέω γενέσθαι· τὸν μὲν, ἐκ 10
 τῆς βορρῆς θαλάσσης κόλπον ἐσέχοντα ἐπὶ Αἰθιοπίας·
 τὸν δὲ [Ἀράβιον, τὸν ἔρχομαι λέξων,] ἐκ τῆς νοτίης
 φέροντα ἐπὶ Συρίας· σχεδὸν μὲν ἀλλήλοισι συντετραί-
 νοντας τοὺς μυχοὺς, ὀλίγον δέ τι παραλλάσσοντας
 τῆς χώρας. εἰ ὦν δὴ ἐβελήσῃ ἐκτρέψαι τὸ ρέεθρον ὁ 15
 Νεῖλος εἰς τοῦτον τὸν Ἀράβιον κόλπον, τί μιν κωλύει
 ῥέοντος τούτου ἐκχωσθῆναι ἐντός γε δισμυρίων ἐτέων;
 ἐγὼ μὲν γὰρ ἔλπομαί γε καὶ μυρίων ἐντός χωσθῆναι

si ab intimo sinus recessu proficiscaris navi remis
 agitata, donec in mare apertum perveneris, tanta est
 ut dies in ea consumantur quadraginta: latitudo au-
 tem, ubi latissimus sinus, dimidii unius diei naviga-
 tio. Obtinet autem in illo quotidie fluxus maris et
 refluxus. Alium igitur similem fere huic sinum olim
 Aegyptum fuisse existimo, e septentrionali mari ver-
 sus Aethiopiam influentem, sicut Arabius [de quo me
 dicturum esse professus sum,] ex australi mari Sy-
 riam versus tendit; ambo propemodum sibi invicem
 recessus suos perforantes, exiguo terrae spatio inter-
 iecto. Quod si igitur Nilus in hunc Arabium sinum
 voluerit alveum suum avertere, quid impedit quo
 minus hic sinus intra viginti annorum millia ingesto
 limo compleatur? Ego quidem arbitror, etiam intra
 decem millia annorum posse compleri. Cur igitur

ἂν. καὶ γε δὴ, ἐν τῷ προανασιμωμένῳ χρόνῳ πρότε-
 20 ρον ἢ ἐμὲ γενέσθαι, οὐκ ἂν χωσθεῖη κόλπος καὶ πολ-
 λῶ μέζων ἔτι τούτου, ὑπὲρ τοσούτου τε ποταμοῦ καὶ
 οὕτως ἐργατικοῦ; Τὰ περὶ Αἴγυπτον ὦν καὶ τοῖσι λέ- 12
 γουσι αὐτὰ πείβομαι, καὶ αὐτὸς οὕτω κάρτα δοκέω
 εἶναι, ἰδὼν τε τὴν Αἴγυπτον προκειμένην τῆς ἐχομένης
 γῆς, κογχυλῖά τε Φαινόμενα ἐπὶ τοῖσι οὖρεσι, καὶ
 5 ἄλλην ἐπανθέουσιν, ὥστε καὶ τὰς πυραμίδας δηλέ-
 σθαι καὶ ψάμμον μῦθον Αἰγύπτου ὅρος τοῦτο τὸ ὑπὲρ
 Μέμφιος ἔχον· πρὸς δὲ, τῇ χώρῃ οὔτε τῇ Ἀραβίῃ
 προσούρω εὐσὴν τὴν Αἴγυπτον προσεικέλην, οὔτε τῇ Λι-
 βύῃ, οὐ μὴν οὐδὲ τῇ Συρίῃ, (τῆς γὰρ Ἀραβίης τὰ
 10 παρὰ Θάλασσαν Σύριαι νέμονται,) εἰλλὰ μελάνγαλιν
 τε καὶ κατερρηγυμένην, ὥστε εὐσὴν ἰλύν τε καὶ πρό-

intra temporis spatium, quod ante meam aetatem ef-
 fluxit, sinus multo etiam maior quam hic non potue-
 rit compleri a fluvio tam ingente tamque valido?
 (12.) Itaque haec, quae de Aegypto retuli, et his
 qui ea referunt credo, et ipse per me ita se habere
 existimo; quum et prominere in mare videam Ae-
 gyptum ultra regionem utrique adiacentem, et con-
 chylia videam reperiri in montibus, et salsuginem
 ubique efflorescere, ita ut ab ea etiam pyramides
 corrodantur, et eum solummodo montem, qui su-
 pra Memphin est, arenâ obtectum: adhaec nec fini-
 timae regioni Arabicae similem Aegyptum vide-
 mus, nec Lybiae, nec vero etiam Syriacae; (nam
 Arabiae partem secundum mare porrectam Syrii te-
 nent;) sed nigram terram atque confractam, utpote

χυσιν ἐξ Αἰθιοπίας κατενηνεγμένην ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ.
τὴν δὲ Λιβύην ἰδμεν ἐρυθροτέραν τε γῆν, καὶ ὑποψαμ-
μοτέραν· τὴν δὲ Ἀραβίην τε καὶ Συρίην ἀργιλωδεστέ-
ρην τε καὶ ὑπόπετρον εὐῶσαν.

5

- 13 Ἐλεγον δὲ καὶ τότε μοι μέγα τεκμήριον περὶ τῆς
χώρης ταύτης οἱ ἱεεῖς, ὡς ἐπὶ Μοίριος βασιλῆος,
ὅπως ἔλθοι ὁ ποταμὸς ἐπὶ ὀκτῶ πήχεας τὸ ἐλάχιστον,
ἄρδεσκε Αἴγυπτον τὴν ἑνερθε Μέρμιος. καὶ Μοίρι οὐκ ᾔ-
σῃν ἔτεα εἰνακόσια τετελευτηκότι, ὅτε τῶν ἱερέων ταῦτα 5
ἐγὼ ἤκουον. νῦν δὲ, ἢν μὴ ἐπ' ἑκκαίδεκα ἢ πεντεκαί-
δεκα πήχεας ἀναβῇ τὸ ἐλάχιστον ὁ ποταμὸς, οὐκ
ὑπερβαίνει ἐς τὴν χώραν. δοκέουσί τέ μοι Αἰγυπτίων
οἱ ἑνερθε τῆς λίμνης τῆς Μοίριος οἰκέοντες τὰ τε ἄλλα
χωρία καὶ τὸ καλεόμενον Δέλτα, ἢν οὕτω ἡ χώρα αὖ- 10

limum et proluviem ex Aethiopiâ a fluvio delatam :
contra, Libyae solum videmus rubicundum et areno-
siozem, Arabiae vero et Syriae magis argillosum pe-
trosumque.

(13.) Magnum vero etiam mihi documentum hoc
memorarunt sacerdotes, ex quo de huius terrae natu-
ra possit iudicari: scilicet regnante Moeri, quando
fluvius ad octo saltem cubitos auctus erat, irrigabat
Aegyptum quae infra Memphin est: a Moeridis au-
tem obitu usque ad id tempus, quo ego hoc e sacer-
dotibus audiui, nondum effluxerant anni nongenti.
Nunc vero, nisi ad sedecim, aut ad quindecim mini-
mum, cubitos augeatur, in terram non exundat. Vi-
denturque mihi ex Aegyptiis hi, qui infra Moeridem
lacum quum alia loca, tum *Delta* quod vocatur, in-

τη κατὰ λόγον ἐπιδίδοι ἐς ὕψος, καὶ τὸ ὁμοῖον ἀποδίδοι ἐς αὐξήσιν, μὴ κατακλύζοντος αὐτὴν τοῦ Νείλου πείσεσθαι τὸν πάντα χρόνον τὸν ἐπίλοιπον Αἰγύπτιοι, τὸ κοτε αὐτοὶ Ἕλληνας ἔφασαν πείσεσθαι. πυθάμενοι
 15 γὰρ ὡς ἕεται πᾶσα ἡ χώρα τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' οὐ ποταμοῖσι ἄρδεται, κατὰπερ ἡ σφετέρη, ἔφασαν „Ἕλληνας ψευσθέντας κοτὲ ἐλπίδος μεγάλης, κακῶς πεινήσειν.“ τὸ δὲ ἔπος τοῦτο ἐθέλει λέγειν, ὡς „εἰ μὴ ἐβελήσει σφί ἕεν ὁ θεός, ἀλλ' αὐχμῶ διαχρᾶ-
 20 σθαι, λιμῶ οἱ Ἕλληνες αἰρεθήσονται· οὐ γὰρ δὴ σφί ἐστι ὕδατος οὐδεμὴ ἄλλη ἀποστροφή, ὅτι μὴ ἐκ τοῦ Διὸς μοῦνον.“ Καὶ ταῦτα μὲν ἐς Ἕλληνας Αἰγυ- 14
 πτίοισι ὀρθῶς ἔχοντα εἴρηται. Φέρε δὲ νῦν, καὶ αὐτοῖσι

XIII. 11. καὶ τὸ ὁμοῖον εἰς. *Supericatus erat* καὶ μὴ ὁ ποτα-
 μὸς τὸ ὁμοῖον εἰς.

colunt, si pro eadem portione paulatim exaltabitur terra, et magis magisque augebitur; [*sive potius, nisi simul fluviis pari ratione magis magisque augebitur;*] videntur, inquam, mihi Aegyptii, quum terram eorum non amplius inundare Nilus potuerit, tunc per omne reliquum aevum idem passuri esse, quod ipsi aiebant Graecos aliquando passuros. Nam quum audissent, universam Graecorum terram pluviam irrigari, non fluviis, quemadmodum Aegyptus; dixerunt, fore ut Graeci aliquando, magna spe frustrati, misere esuriant. Quod verbum eo valebat, si quando ipsis deus noluerit pluere, sed siccitatem immittere; fame pressum iri Graecos; nec enim aliud illis esse refugium unde aquam petant, nisi a solo Iove. (14.) Et hoc quidem, ad Graecos spectans, recte dixere Aegyptii. Age vero, ipsorum etiam Ae-

Αἰγυπτίοισι ὡς ἔχει, Φράσω. εἴ σφι ἐβελήσει, ὡς καὶ
 πρότερον εἶπον, ἡ χώρα ἢ ἐνερθε Μέμφιος (αὕτη γὰρ
 ἐστὶ ἡ αὐξανομένη) κατὰ λόγον τοῦ παροικημένου χρό- 5
 νου ἐς ὕψος αὐξάνεσθαι, ἄλλο τι ἢ οἱ ταύτη οἰκούντες
 Αἰγυπτίων πεινήσουσι; εἰ μῆτε γε ὕσεται σφι ἡ χώρα,
 μῆτε ὁ ποταμὸς διὸς τ' ἔσται ἐς τὰς ἀρούρας ὑπερβαί-
 νειν. Ἡ γὰρ δὴ νῦν γε οὔτοι ἀπονητότατα καρπὸν κομί-
 ζονται ἐκ γῆς, τῶν τε ἄλλων ἀνθρώπων ἀπάντων, 10
 καὶ τῶν λοιπῶν Αἰγυπτίων· οἱ οὔτε ἀρότρῳ ἀναρρήγνυν-
 τεσ ἀύλακας, ἔχουσι πόνους, οὔτε σκάλλοντες, οὔτε
 ἄλλο ἐργαζόμενοι οὐδὲν τῶν ἄλλοι ἀνθρώποι περὶ λήϊον
 πονέουσι· ἀλλ' ἐπεὶ σφι ὁ ποταμὸς αὐτέματος ἐπελ-
 θὼν ἄρσῃ τὰς ἀρούρας, ἄρσας δὲ ἀπολείπη ὀπίσω, 15
 τότε σπείρας ἕκαστος τὴν ἐωυτοῦ ἄρουραν, ἐσβάλλει

gyptiorum quatenam conditio sit, dicam. Si accide-
 rit, quod paulo ante dixi, ut regio infra Memphin
 sita (haec est enim quae augetur) eadem ratione, qua
 praeterito tempore, in altitudinem augeatur, quid
 aliud eveniet, nisi ut fame premantur Aegyptii re-
 gionem illam incolentes? quandoquidem nec pluviâ ir-
 rigabitur illorum terra, nec fluvius poterit arva inun-
 dare. Nam profecto nunc quidem hi, prae aliis homi-
 nibus cunctis, et prae reliquis Aegyptiis, minimo labore
 fructum e terra percipiunt: qui neque aratro sulcos
 findendo, nec terram fodiendo molestiam habent,
 nec opus ullum faciunt eorum, quibus alii omnes
 homines circa segetem multo cum labore occupan-
 tur: sed, postquam fluvius sponte acoedens arva in-
 undavit, et irrigata rursus reliquit, semen quisque
 in arvom suum spargit, tum sues in illud immittit;

ἐς αὐτὴν ὕς. ἐπὶ αὐτὴν δὲ καταπατήσῃ τῇσι ὑστὶ τὸ σπέρμα, ἄμνητον τὸ ἀπὸ τούτου μένει. ἀποδινήσας δὲ τῇσι βουσί τὸν σῖτον, οὕτω κομίζεται.

Εἰ ὧν βουλόμεθα γνώμῃσι τῇσι Ἰώνων χρᾶσθαι τὰ 15
περὶ Αἴγυπτον, οἱ Φασὶ τὸ Δέλτα μόνον εἶναι Αἴγυπτον, ἀπὸ Περσέος καλεομένης σκοπιῆς λέγοντες τὸ
παρὰ θάλασσαν εἶναι αὐτῆς μέχρι Ταριχηϊῶν τῶν
5 Πηλουσιακῶν, τῇ δὴ τεσσεράκοντά εἰσι σχοῖνοι· τὸ δὲ
ἀπὸ θαλάσσης λεγόντων ἐς μεσόγαιαν τείνειν αὐτὴν
μέχρι Κερκασώρου πόλιος, κατ' ἣν σχίζεται ὁ Νεῖλος,
ἐς τε Πηλούσιον ῥέων καὶ ἐς Κάνωβον· τὰ δὲ ἄλλα
λεγόντων τῆς Αἰγύπτου, τὰ μὲν Λιβύης, τὰ δὲ Ἀρα-
10 βίης εἶναι· ἀποδεικνύοιμεν ἂν, τρύττω τῷ λόγῳ χρεώ-
μενοι, Αἰγυπτίοισι οὐκ εἶδεν πρότερον χώραν. ἤδη γάρ

XIV. 17. Pro ὕς et ὑστὶ ex coniect. corrigunt viri docti βοῦς
et βοῦσι, boves, bobus. Equidem tenendum ὕς, sed ὑστὶ in
βοῦσι mutandum, arbitror.

deinde, conculcato a suis semine, messis tempus expectat: denique, postquam per suas [*ni potius*, per boves] frumentum protrivit, ita illud domum comportat.

(15.) Quod si igitur Ionum de Aegypto sequi vellemus sententiam, qui *Delta solum* aiunt esse *Aegyptum*, quam secundum mare a Persei quae vocatur speculâ usque ad Pelusiaca Tarichea porrigi dicunt, qua sunt quadraginta schoeni; a mari vero versus mediterranea pertinere Aegyptum aiunt usque ad Cercasurum oppidum, ad quod scinditur Nilus, partim Pelusium versus fluens, partim Canobum; reliquos autem omnes Aegypti tractus, alios Lybiae esse aiunt, alios Arabiae: hac, inquam, ratione utendo demonstrare possemus, nullam olim terram ha-

σφι τό γε Δέλτα, ὡς αὐτοὶ λέγουσι Αἰγύπτιοι, καὶ
 ἐμοὶ δοκεῖ, ἔστι κατάρρυτον τε καὶ νεωστὶ (ὡς λόγῳ
 εἰπεῖν) ἀναπεφηνός. εἰ τοίνυν σφι χώρα γε μηδεμίῃ
 ὑπῆρχε, τί περιειργάζοντο δοκέοντες πρῶτοι ἀνθρώπων 15
 γεγονέναι; οὐ δὲ ἔδει σφέας ἐς διάπειραν τῶν παιδῶν
 ἰέναι, τίνα γλῶσσαν πρώτην ἀπήσουσι. Ἄλλ' οὔτε
 Αἰγυπτίους δοκέω ἅμα τῷ Δέλτα τῷ ὑπ' Ἰώνων κα-
 λεομένῳ γενέσθαι, αἰεὶ τε εἶναι, ἐξ οὗ ἀνθρώπων γένος
 ἐγένετο· προΐούσης δὲ τῆς χώρας, πολλοὺς μὲν τοὺς 20
 ὑπολειπομένους αὐτέων γενέσθαι, πολλοὺς δὲ τοὺς ὑπο-
 καταβαίνοντας. τὸ δ' ὦν πάλαι αἱ Θῆβαι, Αἴγυπτος
 ἐκαλέετο· τῆς τὸ περίμετρον σταδίοι εἰσι εἴκοσι καὶ ἑκα-
 16 τὸν καὶ ἑξακισχίλιοι. Εἰ ὦν ἡμεῖς ὀρθῶς περὶ αὐτέων
 γινώσκομεν, Ἴωνες οὐκ εὖ φρονέουσι περὶ Αἰγύπτου.

buisse Aegyptios; quandoquidem Delta hoc, ut ipsi
 adfirmant Aegyptii, utque mihi videtur, adluta terra
 est, et (verbo ut dicam) nuper enata. Quod si igitur
 nulla olim fuit Aegyptiorum terra, quas tandem nu-
 gas egerunt, primos se hominum fuisse existimantes?
 Nec vero oportebat eos experimentum facere in pue-
 rulis, quemnam sermonem primum essent emissuri.
 Ego vero existimo, Aegyptios non simul cum Delta,
 quod Iones vocant, originem cepisse, quin potius
 semper exstitisse, ex quo hominum exstitit genus;
 postquam vero proluvione aucta fuit eorum terra,
 multos quidem eorum in pristinis sedibus mansisse,
 alios vero paulatim versus inferiora descendisse. Olim
 igitur Thebais, *Aegyptus* nominabatur; cuius est
 circuitus sexies mille centum et viginti stadiorum.
 (16.) Quod si igitur nos recte de his statuimus, Io-
 nes non recte de Aegypto sentiunt. Sin vera est Io-

εἰ δὲ ὀρθή ἐστι ἡ τῶν Ἰώνων γνώμη, Ἑλληνας τε καὶ
 αὐτοὺς Ἴωνας ἀποδείκνυμι οὐκ ἐπισταμένους λογίζε-
 5 σθαι· οἱ Φασὶ τρία μόρια εἶναι γῆν πᾶσαν, Εὐρώπην
 τε καὶ Ἀσίην καὶ Λιβύην. τέταρτον γὰρ δὴ σφείας δεῖ
 προσλογίζεσθαι, Αἰγύπτου τὸ Δέλτα· εἰ μὴ τι γέ
 ἐστὶ τῆς Ἀσίας, μήτε τῆς Λιβύης. εἰ γὰρ δὴ ὁ Νεῖ-
 λός γέ ἐστι, κατὰ τοῦτον τὸν λόγον, ὁ τὴν Ἀσίην οὐρί-
 10 ζων τῆς Λιβύης· τοῦ Δέλτα δὲ τούτου κατὰ τὸ ὄξυ
 περιρρήγνυται ὁ Νεῖλος, ὥστε ἐν τῷ μεταξὺ Ἀσίας τε
 καὶ Λιβύης γίνοιτ' ἄν. Καὶ τὴν μὲν Ἰώνων γνώμην 17
 ἀπίεμεν· ἡμεῖς δὲ ὧδε καὶ περὶ τούτων λέγομεν. Αἰγυ-
 πτον μὲν πᾶσαν εἶναι ταύτην τὴν ὑπ' Αἰγυπτίων οἰκο-
 μένην, κατὰπερ Κιλικίην, τὴν ὑπὸ Κιλικίων, καὶ Ἀσ-
 5 συρίην, τὴν ὑπὸ Ἀσσυρίων. οὐρίσμα δὲ Ἀσίῃ καὶ Λι-
 βύῃ οἶδαμεν οὐδὲν ἐὼν ὀρθῶ λόγῳ, εἰ μὴ τοὺς Αἰγυ-

num sententia, demonstrabo equidem, Graecos et
 ipsos Ionas nescire computare numeros. Nam quum
 tres esse dicant universae terrae partes, Europam,
 Asiam, et Libyam; oportebat sane his quartam ad-
 numerare, Delta Aegyptiacum; si quidem (ut iidem hi
 aiunt) nec Asiae illud est, nec Libyae. Nam, secundum
 hanc utique rationem, non Nilus est qui Asiam a Li-
 bya disternat: sed, quum circa apicem huius Delta
 in duas partes frangatur Nilus, consequens est ut in-
 ter Asiam et Libyam medium Delta sit interiectum.
 (17.) Sed Ionum omittamus opinionem: nos vero de
 his ita statuimus. *Aegyptum* dicimus esse universam
 hanc regionem ab Aegyptiis habitatam, quemadmo-
 dum Ciliciam quae a Cilicibus, et Assyriam quae ab
 Assyriis. Limitem vero qui Asiam a Libyâ distermi-
 net, rectam si sequamur rationem, nullum alium

πτίων ούρους· εἰ δὲ τῷ ὑπ' Ἑλλήνων νομοισμένῳ χρη-
 σόμεθα, νομοιοῦμεν Αἴγυπτον πᾶσαν, ἀρξάμεν ἅπλῃ
 Καταδούπων τε καὶ Ἐλεφαντίνης πόλιος, δίχα διαίρε-
 σθαι, καὶ ἀμφοτέρων τῶν ἐπωνυμίων ἔχεισθαι· τὰ 10
 μὲν γὰρ αὐτῆς, εἶναι τῆς Λιβύης· τὰ δὲ, τῆς Ἀσίας.
 ὁ γὰρ δὴ Νεῖλος ἀρξάμενος ἐκ τῶν Καταδούπων, ῥέει,
 μέσσην Αἴγυπτον σχίζων, ἐς θάλασσαν. μέχρι μὲν νυν
 Κερκασώρου πόλιος ῥέει εἰς ἑὸν ὁ Νεῖλος· τὸ δὲ ἀπὸ
 ταύτης τῆς πόλιος, σχίζεται τριφασίας ὁδοῦς· καὶ ἡ 15
 μὲν πρὸς ἡῶν τρέπεται, τὸ καλεῖται Πηλούσιον στόμα·
 ἡ δὲ ἐτέρη τῶν ὁδῶν πρὸς ἐσπέρην ἔχει· τοῦτο δὲ Κα-
 ναβικὸν στόμα κέκληται· ἡ δὲ δὴ ἰδέα τῶν ὁδῶν τῷ
 Νεῖλῳ ἐστὶ ἡδὲ ἀνωθεν φερόμενος, ἐς τὸ ὄζυ τοῦ Δέλ-
 τα ἀπικνέεται· τὸ δὲ ἀπὸ τούτου, σχίζων μέσον τὸ 20
 Δέλτα, ἐς θάλασσαν ἐξίει, οὔτε ἐλαχίστην μοῖρην τοῦ

novimus, nisi Aegyptiorum fines. Sin eâ ratione utamur, quam Graeci sequuntur, statuemus Aegyptum universam, initium sumentem a Catadupis et Elephantine oppido, in duas secari partes, et utrumque nomen participare; alteram enim eius partem Africae esse, alteram Asiae. *Nilus* enim, postquam ad Catadupa Aegyptum primum intravit, mediam illam dividens fuit in mare. Usque ad Cercasorum igitur oppidum nonnisi uno alveo fuit: ab hoc vero oppido tres in vias scinditur, quarum una orientem versus tendit, quod *Pelusium ostium* vocatur; altera via occidentem versus tendens, *Canobicum* nominatur *ostium*. Quae autem Nili via recta progreditur, haec est: postquam e superiore regione delatus, ad apicem illius Delta pervenit, inde medium Delta scin-

ὕδατος παρεχόμενος ταύτῃ, οὔτε ἥκιστα οὐνομαστήν
 τὸ καλέεται Σεβεννυτικὸν στόμα. ἔστι δὲ καὶ ἕτερα
 διφάσια στόματα, ἀπὸ τοῦ Σεβεννυτικοῦ ἀποσχι-
 25 σθέντα, φέροντα εἰς θάλασσαν· τοῖσι οὐνόματα κέ-
 ται ταῦτε, τῷ μὲν Σαϊτικὸν αὐτέων, τῷ δὲ, Μενδή-
 σιον. τὸ δὲ Βολβίτινον στόμα καὶ τὸ Βουκολικὸν οὐκ
 ἰθαγενέα στόματά ἐστι, ἀλλ' ὀρυκτά. Μαρτυρεῖ δὲ 18
 μοι τῇ γνώμῃ, ὅτι τοσαύτη ἐστὶ Αἴγυπτος ὅσην τινα
 ἐγὼ ἀποδείκνυμι τῷ λόγῳ, καὶ τὸ Ἀμμωνος χρηστή-
 ριον γενόμενον· τὸ ἐγὼ τῆς ἐμεωτοῦ γνώμης ὑστερον
 5 περὶ Αἴγυπτον ἐπυθόμην. οἱ γὰρ δὴ ἐκ Μαρῆς τε πό-
 λις καὶ Ἄπιος, οἰκέοντες Αἰγύπτου τὰ πρόσουρα Λι-
 βύη, αὐτοὶ τε δοκέοντες εἶναι Λίβυες, καὶ οὐκ Αἰγύ-
 πτιοι, καὶ ἀχθόμενοι τῇ περὶ τὰ ἰσα Ἰερησκή, βουλό-

dens in mare undas suas exonerat, nec minimam
 aquarum portionem, nec minime notabilem, huic
 viae tribuens : quae *Sebennyiticum ostium* vocatur.
 Sunt vero etiam duo alia ostia a Sebennytico diremta,
 et per se in mare exeuntia, quorum alterum *Saiti-*
cum, alterum nominatur *Mendesium*. *Bolbitinum*
 vero ostium et *Bucolicum*, non nativa sunt ostia,
 sed manu effossa. (18.) Confirmatur autem mea
 sententia, tantam esse Aegyptum quantam ego ratio-
 ne demonstravi, effato etiam quod Ammonis oracu-
 lum edidit; quod effatum ego tum demum cognovi,
 postquam meam de Aegypto sententiam mecum iam
 constitutam habueram. Scilicet Mareae oppidi et Api-
 dis incolae, quorum ager Libyae est confinis, ipsi
 sese Libyes existimantes esse, non Aegyptios; quum
 aegre ferrent caerimonias sacrorum quae in Aegypto

μενοι Θηλέων βοῶν μὴ ἔργεσθαι, ἔπεμψαν εἰς Ἀμμωνα, Φάμενοι „οὐδὲν σφίσι τε καὶ Αἰγυπτίοισι κοινὸν εἶναι“ 10 οἰκέειν τε γὰρ ἔξω τοῦ Δέλτα, καὶ οὐκ ὁμολογέειν αὐτοῖσι· βούλεσθαι τε πάντων σφίσι ἐξεῖναι γεύεσθαι.“ ὁ δὲ Θεὸς σφεας οὐκ ἔα ποιεῖν ταῦτα, Φας „Αἰγυπτον εἶναι ταύτην τὴν ὃ Νεῖλος ἐπιὼν ἄρδει· καὶ Αἰγυπτίους εἶναι τούτους, οἱ ἔνερθε Ἐλεφαντίνης πόλιος 15 οἰκέοντες, ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τούτου πίνουσι.“ οὕτω σφι 19 ταῦτα ἐχρήσθη. Ἄπέρχεται δὲ ὁ Νεῖλος, ἐπεὶ πληθύη, οὐ μόνον τὸ Δέλτα, ἀλλὰ καὶ τοῦ Λιβυκοῦ τε λεγομένου χώρου εἶναι, καὶ τοῦ Ἀραβίου, ἐνιχῇ καὶ ἐπὶ δύο ἡμερέων ἐκατέρωθεν ὁδὸν, καὶ πλεῦν ἔτι τούτου, καὶ ἔλασσον.

5

Τοῦ ποταμοῦ δὲ Φύσιος πέρι, οὗ τε τὶ τῶν ἱεῶν,

observantur, cuperentque non prohiberi esu boum foeminarum; ad Ammonem miserunt, dicentes, *sibi nihil cum Aegyptiis esse commune; habitare enim extra Delta, nec sibi cum illis convenire, postulareque ut sibi liceat omni genere carniū vesci.* Hoc vero eos deus vetuit facere, dicens, *Aegyptum esse hanc terram quam Nilus irriget: et Aegyptios esse hos, qui infra Elephantinen habitantes, ex hoc fluvio bibant.* Hoc illis oraculum editum est. (19.) Inundat autem Nilus, ubi iustum augmentum cepit, non modo Delta, verum etiam eas regiones, quae vel Libyae dicuntur esse, vel Arabiae, et quidem alibi ad bidui utrimque viam, alibi etiam amplius, alibi minus.

De naturā autem huius fluvii nec a sacerdotibus,

112, 13.

οὔτε ἄλλου οὐδενὸς παραλαβεῖν ἐδυνάσθην. πρόθυμος δὲ
 ἔα τὰδε παρ' αὐτέων πυθέσθαι, ὅτι κατέρχεται μὲν
 ὁ Νεῖλος πληθύων, ἀπὸ τροπέων τῶν. Θερρινέων ἀρξά-
 10 μενος, ἐπὶ ἑκατὸν ἡμέρας· πελάσας δ' εἰς τὸν ἀριθμὸν
 τούτέων τῶν ἡμερέων, ὀπίσω ἀπέρχεται ἀπολείπων τὸ
 ῥέεθρον· ὥστε βραχὺς τὸν χειμῶνα ἅπαντα διατελεῖ
 ἑὼν, μέχρι οὗ αὐτὶς τροπέων τῶν Θερρινέων. τούτέων
 ὧν περὶ οὐδενὸς οὐδὲν οἶός τ' ἐγενόμην παραλαβεῖν πα-
 15 ρὰ τῶν Αἰγυπτίων, ἱστορέων αὐτοὺς ἥτινα δύναμιν ἔχει
 ὁ Νεῖλος τὰ ἔμπαλιν πεφυκέναι τῶν ἄλλων ποταμῶν.
 ταῦτά τε δὴ τὰ λελεγμένα βουλόμενος εἰδέναι, ἱστο-
 ρεον· καὶ ὅτι αὐρας ἀποπνεούσας μούνος ποταμῶν πάν-
 των οὐ παρέχεται. Ἀλλὰ Ἑλλήνων μὲν τινες, ἐπὶ 20
 σημοὶ βουλόμενοι γενέσθαι σοφίην, ἔλεξαν περὶ τοῦ
 ὕδατος τούτου τριφασίας ὁδοὺς· τῶν τὰς μὲν δύο τῶν

nec ab alio quoquam discere quidquam potui. Cupi-
 dus autem eram ex illis cognoscere, *cur Nilus de-*
scendat augmentum capiens inde a solstitio aesti-
vo ad centum dies, dein, expleto fere hoc numero
dierum, retro cedat, diminutâ paulatim aquae
copiâ; ita ut constanter per totam hiemem brevis
sit, donec redeat aestivum solstitium. De his igitur
 nihil quidquam potui comperire ab Aegyptiis, quum
 ex eis quaererem, quamnam vim habeat Nilus quod
 naturâ contrariâ esset atque reliqui fluvii. Haec igi-
 tur, quae dixi, cognoscere cupiens, sciscitatus sum,
 tum vero etiam, cur unus omnium fluviorum, nullas
 efflantes auras praebere. (20.) Graecorum vero
 nonnulli, insignes esse cupientes sapientiae nomine,
 triplices vias explicandae fluvii huius naturae inie-

ὁδῶν οὐδ' ἀξιώ μνησθῆναι, εἰ μὴ ὅσον σημῆναι βουλό-
 μένος μοῦνον. τῶν ἡ ἑτέρη μὲν λέγει τοὺς ἐτησίας ἀνέ- 5
 μους εἶναι αἰτίους πληθύνειν τὸν ποταμὸν, καλύοντας ἐς
 θάλασσαν ἐκρέειν τὸν Νεῖλον. πολλάκις δὲ ἐτησίαί
 μὲν οὐκῶν ἐπνευσαν, ὁ δὲ Νεῖλος τῷτο ἐργάζεται.
 πρὸς δὲ, εἰ ἐτησίαί αἰτίοι ἦσαν, χρῆν καὶ τοὺς ἄλλους
 ποταμούς, ὅσοι τοῖσι ἐτησίησι ἀντίοι ῥέουσι, ὁμοίως 10
 πάσχειν καὶ κατὰ τὰ αὐτὰ τῷ Νεῖλῳ· καὶ μᾶλλον
 ἔτι τοσούτῳ, ὅσῳ ἐλάσσονες εἶντες, ἀσθενέστερα τὰ
 ῥεύματα παρέχονται. εἰσὶ δὲ πολλοὶ μὲν ἐν τῇ Συρίῃ
 ποταμοὶ, πολλοὶ δὲ ἐν τῇ Λιβύῃ, οἱ οὐδὲν τοιοῦτον
 21 πάσχουσι οἷόν τι καὶ ὁ Νεῖλος. Ἡ δ' ἑτέρη, ἀνεπι-
 στημονεστέρα μὲν ἐστὶ τῆς λελεγμένης, λόγῳ δὲ εἰπεῖν,
 θαυμασιωτέρα· ἡ λέγει ἀπὸ τοῦ Ὠκεανοῦ ῥέοντα αὐ-
 τὸν ταῦτα μηχανᾶσθαι, τὸν δ' Ὠκεανὸν γῆν περὶ πᾶ-

runt: quarum viarum duas ne commemorare quidem
 operae pretium duco, nisi quod nude significare eas
 volo. Nempe earum altera ait, *ventos etesias efficere*
ut augeatur flumen, prohibentes Nilum quo minus
 in mare influat. At saepius accidisse novimus, ut
 non flarent etesiae, et idem tamen fecerit Nilus. Ad
 haec, si etesiae in causâ essent, oporteret ut aliis
 etiam fluviis, qui adversus etesias fluunt, idem quod
 Nilo accideret; atque eo etiam magis, quo minores
 sunt illi, adeoque cursum habent debiliorem. Sunt
 autem in Syriâ multi fluvii, sunt item in Libyâ, qui-
 bus nihil tale accidit quale Nilo. (21.) Altera via in-
 scitior est quidem, quam praedicta, sed (ut ita dicam)
 mirabilior: ait enim, *eo id facere Nilum, quod ab*
Oceano fluat; Oceanum autem totam circumfluere

σαν ῥέειν. Ἡ δὲ τρίτη τῶν ὁδῶν, πολλὸν ἐπιεικεστάτη 22
 — ἐοῦσα, μάλιστα ἐψευσται. λέγει γὰρ δὴ οὐδ' αὐτὴ
 οὐδὲν, Φαμένη τὸν Νεῖλον ῥέειν ἀπὸ τηκομένης χιόνος·
 ὃς ῥέει μὲν ἐκ Λιβύης διὰ μέσων Αἰθιοπῶν, ἐκδιδόι
 5 δὲ ἐς Αἴγυπτον. κῶς ὦν δῆτα ῥέει ἂν ἀπὸ χιόνος, ἀπὸ
 τῶν θερμοτάτων τόπων ῥέων ἐς τὰ ψυχρότερα; τῶν τὰ
 πολλὰ ἐστὶ ἀνδρὶ γε λογίζεσθαι τοιούτων περὶ οἷά τε
 εἶναι, ὥς οὐδὲ εἰκὸς ἀπὸ χιόνος μὴ ῥέειν. πρῶτον μὲν
 καὶ μέγιστον μαρτύριον οἱ ἄνεμοι παρέχονται, πνέοντες
 10 ἀπὸ τῶν χωρίων τούτων θερμοί. δεύτερον δὲ, ὅτι ἀνομ-
 βρος ἢ χάρη καὶ ἀκρύσταλλος διατελεῖ ἐοῦσα· ἐπὶ
 δὲ χιόνι πεσοῦση, πᾶσα ἀνάγκη ἐστὶ ὑσαι ἐν πέντε
 ἡμέρησι· ὥστε εἰ ἐχιόνιζε, ἕτεο ἂν ταῦτα τὰ χωρία.
 τρίτα δὲ, οἱ ἄνθρωποι ὑπὸ τοῦ καύματος μέλανες εἶναι

terram. (22.) Iam tertia illarum viarum, quum
 maxime speciosa sit, maxime omnium a vero aber-
 rat. Nam et haec nihil dicit, quum ait, *e liquefacta ni-
 ve fluere Nilum*; quem quidem novimus, priusquam
 in Aegyptum intret, ex Libyâ per mediam fluere
 Aethiopiam. Quo igitur pacto e nive fluat, qui e ca-
 lidissimis locis fluit in frigidiora? Ac sunt sane per-
 multa, ex quibus homo, qui quidem iudicare de ta-
 libus rebus valet, colligat, nullo modo probabile esse
 ut e nive Nilus fluat. Primum quidem et maximum
 documentum exhibent venti, qui ex illis locis calidi
 perflant. Deinde hoc, quod constanter illa regio abs-
 que imbribus et absque glacie est: postquam autem
 nix decidit, omnino necesse est ut intra quinque dies
 pluatur; quare, si ningeret in illis regionibus, plueret
 etiam. Tertium documentum sunt homines, ab aestu

15
 23
 5
 24

τεσ. ἰκτῖνοι δὲ καὶ χελιδόνες δι' ἔτεος ἔοντες οὐκ ἀπολεί-
 πουσιν γέραναι δὲ Φεύγουσαι τὸν χειμῶνα τὸν ἐν τῇ
 Σκυθικῇ χώρῃ γινόμενον, Φοιτέωσι ἐς χειμασίην ἐς τοὺς
 τόπους τούτους. εἰ τοίνυν ἐχίονιζε καὶ ὅσων ταύτην τὴν
 χώραν, δι' ἧς τε ῥέει καὶ ἐκ τῆς ἀρχεται ῥέων ὁ Νεῖ-
 λος, ἣν ἂν τούτων οὐδὲν, ὥς ἡ ἀνάγκη ἐλέγχει. Ὁ
 δὲ περὶ τοῦ Ὠκεανοῦ λέξας, ἐς ἀφανὲς τὸν μῦθον ἀνε-
 νείκας, οὐκ ἔχει ἐλεγχον. οὐ γὰρ τινα ἔγω γέ οἶδα
 ποταμὸν Ὠκεανὸν ἔοντα Ὅμηρον δὲ, ἢ τινα τῶν πρό-
 τερον γενομένων ποιητῶν, δοκέω τούνομα εὐρόντα ἐς τὴν
 ποιήσιν ἐσενείκασθαι.

24

Εἰ δὲ δεῖ μεμψάμενον γνώμας τὰς προκειμένας,
 αὐτὸν περὶ τῶν ἀφανέων γνώμην ἀποδέξασθαι, Φράσω
 διότι μοι δοκεῖ πληθύνεσθαι ὁ Νεῖλος τοῦ θέρους. τὴν

nigri: tum quod milvi et hirundines non desinunt istic
 perennes esse; grues vero, hiemem Scythioae terrae
 fugientes, in haec loca tamquam in hiberna con-
 fugiunt. Quod si ergo ningeret, vel quantulumcum-
 que, in hac regione per quam fluit et ubi initium
 capit Nilus, nihil horum esset futurum; quemad-
 modum necessitas arguit. (23.) Qui vero de Oceano
 dixit, is quum rem, de qua quaeritur, in obscurum
 reiecerit, refutari non meretur. Ego enim *fluvium*
Oceanum nullum novi: Homerum vero, aut alium
 ex antiquioribus poetis, puto invenisse nomen, et in
 poësin introduxisse.

(24.) Iam quod si, improbatis sententiis quae ab
 aliis sunt propositae, nunc meam de rebus tam oc-
 cultis debeo declarare, dicam qua de causâ fieri
 mihi videatur, ut aestate Nilus augeatur. Hiberno

χειμερινὴν ὥσιν ἀπελαυνόμενος ὁ ἥλιος ἐκ τῆς ἀρχαίης
 5 διεξόδου ὑπὸ τῶν χειμῶνων, ἔρχεται τῆς Λιβύης τὰ
 ἄνω. ὡς μὲν νυν ἐν ἐλαχίστῳ δηλῶσαι, πᾶν εἴρηται
 τῆς γὰρ ἂν ἀγχοτάτῳ ἢ χώρης οὗτος ὁ θεός, καὶ κατὰ
 ἣν τινα, ταύτην οἶκός διψῇν τε ὑδάτων μάλιστα, καὶ
 τὰ ἐγχώρια ρεύματα μαραίνεσθαι τῶν ποταμῶν. Ὡς 25
 δὲ ἐν πλείονι λόγῳ δηλῶσαι, ᾧδε ἔχει. διεξιὼν τῆς Λι-
 βύης τὰ ἄνω ὁ ἥλιος, τὰδε ποιεῖ· ἅτε διὰ παντός τοῦ
 χρόνου αἰθρίου τε ἔόντος τοῦ ἥερος τοῦ κατὰ ταῦτα τὰ
 5 χωρία, καὶ ἀλεεινῆς τῆς χώρης ἐούσης, οὐκ ἔόντων ἀνέ-
 μων ψυχρῶν, διεξιὼν ποιεῖ οἷον περ καὶ τὸ θερος ἔωθε
 ποιεῖν, ἰὼν τὸ μέσον τοῦ οὐρανοῦ. ἔλκει γὰρ ἐπ' ἐω-
 τὸν τὸ ὕδωρ· ἐλκύσας δὲ, ἀπωθέει ἐς τὰ ἄνω χωρία·
 ὑπολαμβάνοντες δὲ οἱ ἄνεμοι, καὶ διασκοιδνάντες, τῇ-
 10 κουσι· καὶ εἰσι οἰκώτως οἱ ἀπὸ ταύτης τῆς χώρης πνέον-

tempore sol, a priore cursu per hiemes depulsus,
 per superiora Libyae transit. Ita brevissimis verbis
 res tota declarata est: cui enim regioni proximus est
 hic deus, et supra quam ille transit, eam consenta-
 neum est maxime sitire et aquae inopiam pati, adeo-
 que maxime exsiccari fluviorum scaturigines quae
 sunt in ea regione. (25.) Ut vero pluribus verbis rem
 declarem, ita se habet. Sol, per superiora Libyae
 transiens, facit hocce: quum in illis locis constanter
 serenus sit aër, quumque calida sit ipsa regio, nec
 venti frigidi; per ea loca transiens sol facit idem, quod
 aestate facere consuevit, quando per medium coelum
 transit. Scilicet attrahit ad se aquam, attractamque
 in superiora loca dispellit, quam suscipientes venti
 dissipantesque liquefaciunt; ex quo consequitur, ut

Herod. T. I. P. I.

T

τες, ὁ τε νότος, καὶ ὁ λίψ, ἀνέμων πολλὸν τῶν παγ-
 των ὑετώτατοι. δοκεῖ δέ μοι οὐδὲ πᾶν τὸ ὕδωρ τὸ ἐπέ-
 τειον ἐκάστοτε ἀποπέμπεσθαι τοῦ Νείλου ὁ ἥλιος,
 ἀλλὰ καὶ ὑπολείπεσθαι περὶ ἑαυτὸν. πρηϋνομένου δὲ
 τοῦ χειμῶνος, ἀπέρχεται ὁ ἥλιος εἰς μέσον τὸν οὐρανὸν 15
 ὀπίσω· καὶ τὸ ἐνθεῦτεν ἤδη ὁμοίως ἀπὸ πάντων ἔλκει
 τῶν ποταμῶν. τέως δὲ οἱ μὲν, ὀμβρίου ὕδατος συμ-
 μισγομένου πολλοῦ αὐτοῖσι, ἅτε ὑομένης τε τῆς χώρας
 καὶ κεχαλαρωμένης, ρέουσι μεγάλοι· τοῦ δὲ θέρους,
 τῶν τε ὀμβρῶν ἐπιλεπόντων αὐτοὺς, καὶ ὑπὸ τοῦ ἡλίου 20
 ἐλκόμενοι, ἀσθενέες εἰσὶ. ὁ δὲ Νεῖλος ἐὼν ἀνομβρος,
 ἐλκόμενος δὲ ὑπὸ τοῦ ἡλίου, μόνος ποταμῶν τούτων
 τὸν χρόνον οἰκώτως αὐτὸς ἑαυτοῦ ρεῖι πολλῷ ὑποδείστε-
 ρος ἢ τοῦ θέρους· τότε μὲν γὰρ μετὰ πάντων τῶν ὑδά-
 των ἴσον ἔλκεται, τὸν δὲ χειμῶνα, μόνος πῖζεται. 25

venti ex illa regione flantes, notus et africanus, omnium
 ventorum maxime sint pluvii. Videtur autem mihi sol
 ne omnem quidem Nilum aquam, quam quotannis at-
 trahit, semper demittere, sed partem etiam circum
 se retinere. Mitesciente vero hieme, redit sol in me-
 dium coelum, et ab eo inde tempore pariter ex om-
 nibus fluminibus aquam attrahit. Ante id tempus igi-
 tur, quum multa de coelo aqua fluviiis misceatur,
 quippe imbribus perfusa terra, torrentibusque exca-
 vata, grandes illi fluunt: aestate vero, cessantibus
 imbribus, et sole aquam fluviorum attrahente, fluunt
 tennes. Quare consentaneum est, ut Nilus, quum im-
 bribus non augeatur, aqua vero eius a sole attrahatur,
 per hiemem multo tenuior fluat quam aestate: aestate
 enim pariter atque aliae omnes aquae attrahitur,

αὐτῶν τὸν ἥλιον γενόμενα τούτων αἰτίων εἶναι. Ἀπῆλτος δὲ 26
 αὐτὸς οὗτος, κατὰ γνώμην τὴν ἐμὴν, καὶ τὸν ἥερα ξη-
 ρὸν τὸν ταύτῃ εἶναι, διακαίων τὴν διέξοδον αὐτοῦ· οὕτω
 τῆς Λιβύης τὰ ἄνω θέρους αἰεὶ κατέχει. Εἰ δὲ ἡ στά-
 5 σις ἤλλακτο τῶν ὠρέων, καὶ τοῦ οὐρανοῦ τῇ μὲν νῦν ὁ
 βορέης τε καὶ ὁ χειμῶν ἐστᾶσι, ταύτῃ μὲν τοῦ νότου
 ἦν ἡ στάσις καὶ τῆς μεσαμβρίας, τῇ δὲ ὁ νότος νῦν
 ἐστήκει, ταύτῃ δὲ ὁ βορέης· εἰ ταῦτα οὕτω εἶχε, ὁ
 ἥλιος ἀν' ἀπελαυνόμενος ἐκ μέσου τοῦ οὐρανοῦ ὑπὸ τοῦ
 10 χειμῶνος καὶ τοῦ βορέω, ἥτε ἀν' τὰ ἄνω τῆς Εὐρώπης,
 κατὰπερ νῦν τῆς Λιβύης ἔρχεται. διεξιόντα δ' ἂν μιν
 διὰ πάσης Εὐρώπης, ἔλπομαι ποιεῖν ἀν' τὸν Ἰστρον
 κάπερ νῦν ἐργάζεται τὸν Νεῖλον. Τῆς αὖρης δὲ πέρι, 27
 ὅτι οὐκ ἀποπνέει, τήνδ' ἔχω γνώμην, ὡς κάρτα ἀπὸ

hieme vero solus hoc patitur. Ita equidem mihi per-
 suasi, solem esse huius rei caussam. (26.) Est au-
 tem, ut mea fert opinio, idem sol etiam caussa, quae
 ut aër ibi siccus sit efficit, omnia qua transit exu-
 rens: unde fit, ut superiora Libyae perpetuo aestu
 premantur. Quod si permutaretur statio plagarum
 coeli; si in ea parte, qua nunc stat boreas et hiems,
 foret notus et meridies; contra, ubi nunc notus, ibi
 boreas staret: haec si ita haberent, sol ab hieme et
 borea e medio coelo depulsus, transiturus esset su-
 periora Europae, quemadmodum nunc superiora
 Libyae. Quod si ergo per Europam omnem transiret,
 existimo eum Istro flumini idem esse facturum quod
 nunc Nilo facit. (27.) De aura vero, quod ex Nilo
 non perflat, haec est mea sententia: nullo modo esse

Θερμῶν χωρέων οὐκ οἰκός ἐστι οὐδὲν ἀποπνέειν· αὐτὴ δὲ ἀπὸ ψυχροῦ τινος Φιλέει πνέειν.

- 28 Ταῦτα μὲν νυν ἔστω ὥς ἐστι τε καὶ ὡς ἀρχὴν ἐγένετο. Τοῦ δὲ Νείλου τὰς πηγὰς οὔτε Αἰγυπτίαν, οὔτε Λιβύαν, οὔτε Ἑλλήνων τῶν ἐμοὶ ἀπικομένων ἐς λόγους, οὐδεὶς ὑπέσχετο εἰδέναι, εἰ μὴ ἐν Αἰγύπτῳ ἐν Σαί πόλει ὁ γραμματιστής τῶν ἱσθίων χρημάτων τῆς 5 Ἀθηναίης. οὗτος δ' ἐμοί γε παίζειν ἐδόκει, Φάμενος εἰδέναι ἀτρεκέως. ἔλεγε δὲ ὥδε· „Εἶναι δύο οὖρεα ἐς οὗ τὰς κορυφὰς ἀπὶγμένα, μεταξύ Συήνης τε πόλεως κείμενα τῆς Θηβαίδος, καὶ Ἐλεφαντίνης· οὐνόματα δὲ εἶναι τοῖσι οὖρεσι, τῷ μὲν, Κρῶφι, τῷ δὲ, 10 Μῶφι. τὰς ὧν δὴ πηγὰς τοῦ Νείλου, εἰσάσας ἀβύσσους, ἐκ τοῦ μέσου τῶν οὐρέων ταυτέων ῥέειν· καὶ τὸ μὲν ἡμισυ τοῦ ὕδατος, ἐπ' Αἰγύπτου ῥέειν καὶ πρὸς

consentaneum, ut e calidis locis aura perflet: aura enim e frigido aliquo spirat.

(28.) Sed sint haec uti sunt, utque a principio fuerunt. *Fontes vero Nili nemo neque Aegyptiorum, nec Libyum, nec Graecorum, quibuscum ego sermones miscui, se scire professus est, nisi in Aegypto, in Sai oppido, scriba rerum pretiosarum quae Minervae consecratae sunt. At is ludere mihi visus est, dicens adcurate se nosse. Dixit autem hoc modo: Esse duos montes, cacuminibus in acutum desinentibus, inter Syenen Thebaidis oppidum et inter Elephantinen sitos; quorum alter Croph, alter Mophi nominetur. E medio horum montium fluere Nili fontes, fundum nullum habentes; et dimidium quidem aquarum versus Aegyptum et septem-*

Βορέην ἄνεμον· τὸ δ' ἕτερον ἡμῖν, ἐπὶ Αἰθιοπίας τε καὶ
 15 νότου. ὡς δὲ ἄβυσσοί εἰσι αἱ πηγαί, ἐς διάπειραν
 ἔφη τούτου Ψαμμίτιχον Αἰγύπτου βασιλέα ἀπικέσθαι.
 πολλέων γὰρ αὐτὸν χιλιάδων ὀργυρέων πλεξάμενον κά-
 λον, κατεῶναι ταύτη, καὶ οὐκ ἐξικέσθαι ἐς βυσσόν. 44
 Οὕτω μὲν δὴ ὁ γραμματιστής, εἰ ἄρα ταῦτα γενό-
 20 μενα ἔλεγε, ἀπέφαινε· ὡς ἐμὲ κατανοεῖν, διὰ δύναν-
 τινὰς ταύτη ἐούσας ἰσχυράς καὶ παλιρροῖν, οἷα ἐμ-
 βάλλοντος τοῦ ὕδατος τοῖσι οὖρεσι, μὴ δύνασθαι κά-
 τιμένην καταπειρητήρην ἐς βυσσὸν ἵεναι. Ἄλλου δὲ 29
 οὐδενὸς οὐδὲν ἰδυνάμην πυθέσθαι. ἀλλὰ τοσόνδε μὲν ἄλ-
 λο ἐπὶ μακρότατον ἐπυθόμην, μέχρι μὲν Ἐλεφαντίνης
 πόλιος αὐτόπτης ἔλθων, τὸ δ' ἀπὸ τούτου, ἀκοῇ ἤδη

XXVIII. 20. διὰ δύναν. Praepositio διὰ ex nostrâ coniect.
 adiecta.

*trionem fluere, alterum dimidium versus Aethio-
 piam et meridiem. Quod autem fundo careant hi
 fontes, id experimento cognovisse, aiebat, Psam-
 mitichum Aegypti regem; etenim funem eo loci de-
 misisse, multa millia orgyiarum continentem, neque
 ad fundum pervenisse. Ita scriba ille, si modo vera
 sunt quae dixit, declaravit, (ut equidem intelligo)
 propter validos quosdam gurgites et aquarum reper-
 cussionem, quippe quae montibus illiduntur, descen-
 dere in fundum non potuisse demissam bolidem.
 (29.) Ex alio vero nemine nihil quidquam potui
 comperire. Sed alia, quae ad superiorem Aegyptum
 spectant, quoad longissime porrigitur, perquirendo
 cognovi; quum usque ad Elephantinen oppidum ipse
 spectator accesserim, ulteriora vero auditu accepe-*

ιστορέων. Ἀπὸ Ἐλεφαντίνης πόλιος ἀνω ἰόντι, ἀναντὶς 5
 ἐστὶ χωρίον ταύτῃ ὧν δεῖ τὸ πλοῖον διαδήσαντας ἀμ-
 φοτέρωθεν, κατὰπερ βαῦν, πορεύεσθαι· ἣν δὲ ἀπορρά-
 γῃ, τὸ πλοῖον αἵχεται φερόμενον ὑπὸ ἰσχύος τοῦ ῥοῦ.
 τὸ δὲ χωρίον τοῦτο, ἐστὶ ἐπὶ ἡμέρας τέσσεράς πλὸς·
 σκολιὸς δὲ ταύτῃ, κατὰπερ ὁ Μαϊάνδρος, ἐστὶ ὁ Νεῖ- 10
 λος. σχοῖνοι δὲ δωδέκα εἰσι οὔτοι, τοὺς δεῖ ταύτῃ τῷ
 τρόπῳ διεκπλῶσαι. καὶ ἔπειτα ἀπίξαι ἐς πεδίον λεῖον,
 ἐν τῷ νῆσον περιρρέει ὁ Νεῖλος· Ταχομφῶ οὖνομα αὐ-
 τῇ ἐστὶ. οἰκέουσι δὲ τὰ ἀπὸ Ἐλεφαντίνης ἀνω Αἰθίοπες
 ἥδη, καὶ τῆς νήσου τὸ ἥμισυ· τὸ δὲ ἥμισυ, Αἰγύπτιοι. 15
 ἔχεται δὲ τῆς νήσου λίμνη μεγάλη, τὴν πέριξ νομάδες
 Αἰθίοπες νέμονται· τὴν διεκπλώσας, ἐς τοῦ Νείλου τὸ
 ῥέεθρον ἔξεις, τὸ ἐς τὴν λίμνην ταύτην ἐκδιδοῖ καὶ

rim. Ab *Elephantine* oppido superiora petenti acclivis locus est. Eo igitur loci navi utrimque, veluti hove, adligatâ oportet iter facere: quod si rumpatur funis, retrogreditur navigium, vi fluminis abreptum. Est autem ille locus, quatuor dierum navigatio; et tortuosus ibi Nilus est, quemadmodum Maeander: schoeni autem sunt duodecim, per quos isto modo navigare oportet. Inde in planum pervenis campum, in quo insulam Nilus circumfluit, cui nomen est *Tachompsa*. Iam regionem supra Elephantinen sitam, et insulae, quam dixi, dimidiam partem, Aethiopes incolunt; alteram insulae partem Aegyptii. Insulae contiguus est lacus ingens, circum quem nomades incolunt Aethiopes: hunc lacum ubi pernavigaveris, rursus in alveum Nili pervenies, qui in hunc lacum perfluit. Inde progrediens, secundum flumen

ἔπειτα ἀποβάς, παρὰ τὸν ποταμὸν ὁδοπορίην ποιή-
 20 σαις ἡμερίων τεσσαράκοντα· σκόπελοί τε γὰρ ἐν τῇ
 Νείλῳ ὄξεις ἀνέχουσι, καὶ χοιράδες πολλαὶ εἰσι, δι'
 ὧν οὐκ οἶά τέ ἐστι πλέειν. διεξελθὼν δὲ ἐν τῇσι τεσσε-
 ράκοντα ἡμέρησι τοῦτο τὸ χωρίον, αὐτὶς ἐς ἕτερον πλοῖον
 ἐμβάς, δωδέκα ἡμέρας πλεύσεται· καὶ ἔπειτα ἵξεται
 25 ἐς πόλιν μεγάλην, τῇ οὐνομά ἐστι Μερὴ. λέγεται δὲ
 αὕτη ἡ πόλις εἶναι μητρόπολις τῶν ἄλλων Αἰθιοπῶν. οἱ
 δ' ἐν ταύτῃ, Δία θεῶν καὶ Διόνυσον μούρους σέβονται,
 τούτους τε μεγάλως τιμῶσι· καὶ σφι μαντήιον Διὸς
 κατέστηκε. στρατεύονται δ' ἐπὶ αὐτῷ σφας ὁ θεὸς οὗτος
 30 κελεύη διὰ θεσπισμάτων· καὶ, τῇ αὖ κελεύῃ, ἐκείσθε.
 Ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς πόλιος πλέων, ἐν ἴσῳ χρόνῳ ἄλ- 30
 λω ἥξεις ἐς τοὺς Αὐτομόλους, ἐν ὧσιν περ ἐξ Ἐλεφαν-
 τίνης ἦλθες ἐς τὴν μητρόπολιν τὴν Αἰθιοπῶν. τοῖσι δὲ

iter facies quadraginta dierum: eminent enim ex Nilo scopuli acuti, frequentiaque saxa sunt, per quae navigare non licet. Hoc tractu intra quadraginta dies peragrato, rursus aliud navigium conscendes, et post dierum duodecim navigationem ad magnum pervenies oppidum, cui nomen *Meroë*; quod oppidum dicitur esse metropolis reliquorum Aethiopum. In hoc ex diis omnibus unum Iovem colunt et Bacchum: estque ibi Iovis oraculum constitutum. Bellum hi Aethiopes faciunt, quando Deus illos per oraculum iussit; et quo ille iubet, eo bellum inferunt. (30.) Ab hoc oppido navī profectus, eodem temporis spatio, quo ex Elephantine ad metropolin pervenisti Aethiopum, ad *Automolos* [id est, *Transfugas*] per-

Αὐτομόλοισι τούτοις οὐνομά ἐστι Ἀσμάχ· δύναται δὲ
 τοῦτο τὸ ἔπος κατὰ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσαν, οἱ ἐξ ἀρι- 5
 στερῆς χειρὸς παριστάμενοι βασιλεῖ. ἀπέστησαν δὲ αὐ-
 ται τέσσερες καὶ εἴκοσι μυριάδες Αἰγυπτίων τῶν μαχί-
 μων ἐς τοὺς Αἰθίοπας τούτους, δι' αἰτίην τοιήνδε. ἐπὶ
 Ψαμμιτίχου βασιλέος Φυλακαὶ κατέστασαν ἐν τε
 Ἐλεφαντίνῃ πόλει πρὸς Αἰθίοπων, καὶ ἐν Δάφνησι 10
 τῇσι Πηλουσίησι ἄλλη δὲ πρὸς Ἀραβίων καὶ Σύρων,
 καὶ ἐν Μαρῇ πρὸς Λιβύης ἄλλη. ἔτι δὲ ἐπ' ἐμεῦ καὶ
 Περσέων κατὰ ταῦτα αἱ Φυλακαὶ ἔχουσι, ὥς καὶ ἐπὶ
 Ψαμμιτίχου ἦσαν· καὶ γὰρ ἐν Ἐλεφαντίνῃ Πέρσαι
 Φρουρέουσι, καὶ ἐν Δάφνησι. τοὺς ὧν δὴ Αἰγυπτίους 15
 τρία ἔτεα Φρουρήσαντας ἀπέλυε οὐδείς τῆς Φρουρῆς· οἱ
 δὲ, βουλευσάμενοι καὶ κοινῶ λόγῳ χρησάμενοι, πάν-

venies. Automolis his nomen est *Asmach*; quod vo-
 cabulum nostro sermone significat *Regi a sinistrâ
 manu stantes*. Erant autem hi Aegyptii, ex bellato-
 rum ordine, numero ducenta quadraginta millia,
 qui ad Aethiopes defecerant hac de caussâ. Regnante
 Psammiticho praesidia constituta erant Aegyptiorum,
 adversus Aethiopas, in Elephantine oppido; adver-
 sus Arabes vero et Syros aliud praesidium Daphnis
 Pelusiaticis; rursusque aliud Marcae, adversus Li-
 byam. Et mea etiam aetate adhuc eodem modo se
 habent Persarum praesidia atque olim sub Psammi-
 ticho erant: nam et Elephantinae in praesidio sunt
 Persae, et Daphnis. Iam Aegyptiis, qui tunc Ele-
 phantinen tribus continuis annis praesidio tenuerant,
 nemo advenit qui eis in praesidium succederet: ita-
 que hi, re deliberata, communi consilio omnes a

20 τες ἀπὸ τοῦ Ψαμμίτιχου ἀποστάντες, ἦσαν ἐς Αἰθιο-
πίην. Ψαμμίτιχος δὲ πυθόμενος, ἐδίακε. ὥς δὲ κατέ-
λαβε, ἐδέετο, πολλὰ λέγων, καὶ σφείας θεοὺς πα-
τρώους ἀπολιπεῖν οὐκ ἔα, καὶ τέκνα, καὶ γυναῖκας.
τῶν δὲ τινα λέγεται δείξαντα τὸ αἰδοῖον εἰπεῖν „ἐνθα
ἂν τοῦτο ᾗ, ἔσεσθαι αὐτοῖσι ἐνθαῦτα καὶ τέκνα καὶ
γυναῖκας.“ Οὗτοι ἐπεὶ τε ἐς Αἰθιοπίην ἀπίκοντο, δι-
25 δοῦσι σφείας αὐτοὺς τῷ Αἰθίοπων βασιλεῖ. ὁ δὲ σφείας
τῷδε ἀντιδωρέεται. ἦσαν οἱ διάφοροί τινες γεγονότες τῶν
Αἰθίοπων· τούτους ἐκέλευε ἐξελόντας, τὴν ἐκείνων γῆν
οἰκέειν. τούτων δὲ ἐσοικισθέντων ἐς τοὺς Αἰθίοπας, ἡμέ-
ρῳτέροι γεγόνασι Αἰθίοπες, ἥθεα μαβόντες Αἰγύπτια.

Μέχρι μὲν νυν τεσσέρων μηνῶν πλόου καὶ ὁδοῦ 31
γινώσκεται ὁ Νεῖλος, πάρεξ τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ ρεύμα-

Psammiticho desciscentes, ad Aethiopas transierunt.
Qua re cognitâ, Psammitichus, illos persecutus est:
adsecutusque multis verbis oravit obtestatusque est,
patrios ne desererent deos, et liberos, atque uxores.
Cui unum ex his, pudenda ostendentem, respondisse
ferunt, *ubi haec essent, ibi non defore ipsis libe-*
ros, nec uxores. Hi postquam in Aethiopiam perve-
nere, tradiderunt se regi Aethiopiae: qui illos ita
remuneratus est. Erat illi cum nonnullis Aethiopum
contentio: iussit igitur, ut hos sedibus suis pellerent,
et eorum terram habitarent. Ita, Aegyptiis intra
Aethiopum fines receptis, mitiores facti sunt Aethio-
pes, mores Aegyptiacos edocti.

(31.) Ad quatuor igitur mensium navigationem
viamque cognitus est *Nilus*, ultra eum cursum quem

τος. τοσούτοι γὰρ συμβαλλομένῳ μῆνες εὐρίσκονται
 ἀναισιμούμενοι ἐξ Ἐλεφαντίνης πορευομένῳ ἐς τοὺς Αὐ-
 τομόλους τούτους. ῥέει δὲ ἀπὸ ἐσπέρας τε καὶ ἡλίου 5
 δυσμέων. Τὸ δὲ ἀπὸ τοῦδε, οὐδεὶς ἔχει σαφέως φρά-
 σαι· ἐρήμος γὰρ ἐστὶ ἡ χώρα αὕτη ὑπὸ καύματος·
 32 Ἀλλὰ τὰδε μὲν ἤκουσα ἀνδρῶν Κυρηναίων, Φαμένων
 ἐλθεῖν τε ἐπὶ τὸ Ἀμμωνος χρηστήριον, καὶ ἀπικέσθαι
 ἐς λόγους Ἐτεάρχῳ τῷ Ἀμμωνίων βασιλεῖ· καὶ κως
 ἐκ λόγων ἄλλων ἀπικέσθαι ἐς λέσχην περὶ τοῦ Νεί-
 λου, ὡς οὐδεὶς αὐτοῦ οἶδε τὰς πηγὰς· καὶ τὸν Ἐτέαρ- 5
 χον φάναι ἐλθεῖν κοτε παρ' αὐτὸν Νασαμώνας ἀνδρας.
 τὸ δὲ ἔθνος τοῦτο, ἐστὶ μὲν Λιβυκόν, νέμεται δὲ τὴν
 Σύρτιν τε καὶ τὴν πρὸς ἡῶν χώραν τῆς Σύρτιος οὐκ ἐπὶ
 πολλόν. ἀπικομένους δὲ τοὺς Νασαμώνας, καὶ εἰρω-

per Aegyptum conficit. Etenim dierum summam col-
 ligendo, reperies, tot insumendos esse menses, si
 quis ab Elephantine ad hos Automolos voluerit pro-
 ficisci. Fluit autem Nilus a vesperâ et solis occasu.
 Quae vero ultra sunt, nemo novit: est enim deserta
 terra ob solis fervorem. (32.) Verumtamen haecce
 audiavi ex hominibus nonnullis Cyrenaeis, qui se dice-
 bant ad Ammonis venisse oraculum, ibique sermo-
 nes miscuisse cum *Etearcho, rege Ammoniorum*.
 Tum forte, ex aliis sermonibus incidisse se, aiebant,
 in confabulationem de Nilo, cuius fontes nemini
 sint cogniti: et dixisse Etearchum, *venisse ad se
 olim homines Nasamonas*: (est autem hic Libycus
 populus, Syrtin incolens, et terrae tractum a Syrti
 orientem versus haud ita magnum.) *hos Nasamonas,
 ubi ex eis quaesisset an aliquid amplius haberent*

- 10 τρωμένους εἴ τι ἔχουσι πλέον λέγειν περὶ τῶν ἐρήμων
 τῆς Λιβύης, Φάναι, παρὰ σφίσι γενέσθαι ἀνδρῶν
 δυναστῶν παῖδας ὑβριστάς· τοὺς ἄλλα τε μηχανᾶ-
 σθαι ἀνδρωθέντας περισσὰ, καὶ δὴ καὶ ἀποκληρῶσαι
 15 εἴ τι πλέον ἴδοιεν τῶν τὰ μακρότατα ἰδομένων·“ (Τῆς
 γὰρ Λιβύης τὰ μὲν κατὰ τὴν βορρῆν θάλασσαν, ἀπ’
 Αἰγύπτου ἀρχάμενοι μέχρι Σολοέντος ἄκρης, ἥ τελευ-
 τὰ τὰ τῆς Λιβύης, παρήκουσι παρὰ πᾶσαν Λίβυες,
 καὶ Λιβύων ἔθνεα πολλὰ, πλὴν ὅσον Ἕλληνες καὶ
 20 Φοίνικες ἔχουσι. τὰ δὲ ὑπὲρ θαλάσσης τε καὶ τῶν ἐπὶ
 θαλάσσαν κατηκόντων ἀνθρώπων, τὰ κατύπερθε θη-
 ριώδης ἐστὶ ἡ Λιβύη· τὰ δὲ κατύπερθε τῆς θηριώδους.

quae de desertis dicerent Libyae, narraſſe, Fuisse apud se dynaſtarum quorundam filios petulantes; qui, poſtquam virilem attigiffent aetatem, quum alia curioſius machinati ſint, tum vero quinque e ſuo numero ſorte designaverint, ſolitudines Africae luſtratuſros, operamque daturus, ut aliquid amplius viderent quam hi qui eas quam longiſſime inſpexiffent. (Nam Libyae totum tractum ſecundum mare boreale porrectum, ab Aegypto inde uſque ad Soloëntem promontorium, ubi deſinit Africa, Libyes incolunt, et multi quidem Libyci populi, praeter eas partes quas Graeci atque Phoenices obtinent. Quae vero ſupra oram maritimam ſita ſunt, et ſupra eorum hominum ditionem quorum ſedes uſque ad mare pertinent; ſuperiora iſta Libyae a feris habitantur: ſupra vero tractum feris reſortum, arena eſt,

ψάμμος τέ ἐστι, ἄνυδρος δεινῶς, καὶ ἐρήμος πάντων.)
 „Ἐπεὶ ὦν τοὺς νεηνίας ἀποπεμπομένους ὑπὸ τῶν ἡλί-
 κων, ὕδασι τε καὶ σιτίοισι εὖ ἐξηττυμένους, ἵεναι τὰ 25
 πρῶτα μὲν διὰ τῆς οἰκεομένης ταύτην δὲ διεξελθόντας,
 εἰς τὴν θηριώδεα ἀπικέσθαι· ἐκ δὲ ταύτης, τὴν ἐρήμον
 διεξιέναι, τὴν οὐδὴν ποιευμένους πρὸς ζέφυρον ἄνεμον.
 διεξελθόντας δὲ χῶρον πολλὸν ψαμμώδεα, καὶ ἐν πολ-
 λῇσι ἡμέρησι, ἰδεῖν δὴ κοτε δένδρεα ἐν πεδίῳ πεφυκό- 30
 τα· καὶ σφέας προσελθόντας, ἀπτεσθαι τοῦ ἐπεόντος
 ἐπὶ τῶν δενδρέων καρποῦ. ἀποτομένοισι δὲ σφι ἐπελθεῖν
 ἄνδρας μικροὺς, μετρίων ἐλάσσονας ἀνδρῶν, λαβόντας
 δὲ ἄγειν σφέας· Φωνῆς δὲ οὔτε τι τῆς ἐκείνων τοὺς
 Νασαμῶνας γινώσκειν, οὔτε τοὺς ἄγοντας τῶν Νασα- 35
 μῶνων. ἄγειν τε δὴ αὐτοὺς δι' ἐλέων μεγίστων, καὶ

XXXII. 24. Ἐπὶ ὧν. Εἶπεν ὧν ed. Reiz. ex coniect.

arida prorsus et aquâ carens terra, denique omnino deserta.) Iuvenes igitur illos, ab aequalibus suis emissos, aquâ et cibariis bene instructos, primum terram peragrâsse habitatam: eâque traiectâ, pervenisse in eam quae feris referta; tum ex hac transisse in desertam, iter occidentem versus facientes. Postquam multum terrae arenosae compluribus diebus permeassent, conspexisse tandem aliquando arbores, accessisseque et fructum arborum gustasse. Gustantibus vero supervenisse homines parvos, minores modicâ staturâ, qui eos prehensos abduxissent: sermonem vero illorum non intellexisse Nasamonas, nec illos sermonem ipsorum. Ab his igitur abductos esse per maximas paludes, eas-

διεξελθόντας ταῦτα, ἀπικέσθαι εἰς πόλιν, ἐν τῇ ἅπαν-
 τας εἶναι τοῖσι ἄγουσι τὸ μέγας ἴσους, χρωμα δὲ
 μέλανας. παρὰ δὲ τὴν πόλιν ῥέειν ποταμὸν μέγαν
 40 ῥέειν δὲ ἀπὸ ἐσπέρας αὐτὸν πρὸς ἥλιον ἀνατέλλοντα
 φαίνεσθαι δὲ ἐν αὐτῷ κροκοδείλους.“ Ὁ μὲν δὲ τοῦ 33
 Ἀμμωνίου Ἐτεάρχου λόγος εἰς τοῦτό μοι δεδηλώσθω
 πλὴν ὅτι „ἀπονοστήσαι τε ἔφασκε τοὺς Νασαμῶνας,
 ὡς οἱ Κυρηναῖοι ἔλεγον· καὶ εἰς τοὺς οὗτοι ἀπίκοντο ἀν-
 5 θρώπους, γόντας εἶναι πάντας,“ Τὸν δὲ δὴ ποταμὸν
 τούτον τὸν παραρρέοντα καὶ Ἐτεάρχος συνεβάλλετο
 εἶναι τὸν Νεῖλον· καὶ δὴ καὶ ὁ λόγος οὕτω αἰρέει. ῥέει
 γὰρ ἐκ Λιβύης ὁ Νεῖλος, καὶ μέσην τάμνων Λιβύην·
 καὶ (ὡς ἐγὼ συμβάλλομαι, τοῖσι ἐμφανέσι τὰ μὴ γι-
 20 νώσκόμενα τεκμαιρόμενος) τῷ Ἰστρῷ ἐκ τῶν ἴσων μέ-
 τρων ὁρμάται. Ἰστρὸς τε γὰρ ποταμὸς ἀρξάμενος ἐκ

*que praetergressos pervenisse in oppidum, in qua
 cunctos fuisse his, qui illos abduxerant, staturā
 aequales, nigros autem colore. Ad oppidum illud
 fluere flumen ingens: fluere autem ab occidente
 versus orientem, in eoque reperiri crocodilos. (33.)
 Hactenus igitur a me exposita sit Ammonii Etearchi
 narratio: hoc unum adiiciam, dixisse eum, rediisse
 hos Nasamonas, ut quidem narraverint Cyrenaei;
 et homines illos, ad quos pervenissent, praesti-
 giatores esse omnes. Iam vero fluvium illum prae-
 terfluentem et Etearchus coniectabat esse Nilum, at-
 que etiam ratio ista suadet. Fluit enim ex Libyā Nilus,
 mediam illam secans; et (ut ego coniiicio, ex manifestis
 de his quae minus cognita sunt coniecturam capiens)
 parallelum Istro cursum, habet. Nam Ister fluvius,*

Κελτῶν καὶ Πυρήνης πόλιος, ῥέει μέσσην σχίζων τὴν Εὐρώπην. οἱ δὲ Κελτοὶ εἰσι ἔξω Ἑρακλήϊων στηλέων ὁμουρέουσι δὲ Κυνησίοις, οἱ ἔσχατοι πρὸς δυσμέων οἰκέουσι τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ κατοικημένων. τελευτᾷ δὲ ὁ 10 Ἴστρος, ἐς Θάλασσαν ῥέων τὴν τοῦ Εὐξείνου πόντου διὰ πάσης Εὐρώπης, τῇ Ἰστροίῃ οἱ Μιλησίων οἰκέουσι ἄποι 34 κοι. Ὁ μὲν δὴ Ἴστρος, ῥέει γὰρ δι' οἰκευμένης, πρὸς πολλῶν γινώσκεται. περὶ δὲ τῶν τοῦ Νείλου πηγέων οὐδεὶς ἔχει λέγειν· αἰκητός τε γὰρ ἐστὶ καὶ ἐρήμας ἡ Λιβύη, δι' ἧς ῥέει. περὶ δὲ τοῦ ρεύματος αὐτοῦ, ἐπ' ὅσον μακρότατον ἱστορεῦντα ἦν ἐξικέσθαι, εἴρηται. ἐκ 5 ὁδοῦ δὲ ἐς Αἴγυπτον. ἡ δὲ Αἴγυπτος τῆς ὀρεινῆς Κιλικίης μάλιστά κη ἀντίη κέεται· ἐνθεῦτεν δὲ, ἐς Σινώπην τὴν ἐν τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ πέντε ἡμερέων ἰθεὶα ὁδὸς

¶ Celtis et Pyrene oppido initium sumens, mediam perfuit scinditque Europam. Habitant autem Celtae extra Herculis columnas, finitimique sunt Cynesiorum, qui sunt extremus populus versus occidentem eorum qui Europam incolunt. Desinit autem Ister, totam Europam emensus, in mare influens Ponti Euxini, ubi Istriam habitant coloni Milesiorum. (34.) Ister igitur, quum per habitatam fluat terram, multis hominibus notus est. Nili autem fontes docere nemo nos potest, quoniam non habitata desertaque est Libya, quam perfuit. De eius cursu vero, quoad longissime eum cognoscere percunctando potui, dictum est. Exit autem Nilus in Aegyptum: sita est autem Aegyptus ex adverso maxime montanae Ciliciae, unde ad Sinopen oppidum ad Pontum Euxinum via

εὐζώνῳ ἀνδρί· ἡ δὲ Σινώπη τῷ Ἰστρῷ ἐκδιδόντι εἰς θά-
λασσαν ἀντίον κέεται. οὕτω τὸν Νεῖλον δοκέω διὰ πά-
σης τῆς Λιβύης διεξιόντα ἐξισοῦσθαι τῷ Ἰστρῷ. Νεί-
λου μὲν νυν περὶ τοσαῦτα εἰρήσθω.

ἘΡΧΟΜΑΙ δὲ περὶ Αἰγύπτου μηχανέων τὸν λόγον, 35
ὅτι πλεῖστα θαυμασία ἔχει ἢ ἄλλη πᾶσα χώρα, καὶ
ἔργα λόγου μέζω παρέχεται πρὸς πᾶσαν χώραν· τοῖ-
των εἵνεκα πλεονεκτήματα περὶ αὐτῆς εἰρήσεται. Αἰγύπτῳ ἅμα
5 τῷ οὐρανῷ τῷ κατὰ σφίεας ἔοντι ἑτεροῖω, καὶ τῷ πο-
ταμῷ φύσιν ἀλλοίην παρεχομένῳ ἢ οἱ ἄλλοι ποταμοί,
τὰ πολλὰ πάντα ἔμπροσθεν τοῖσι ἄλλοις ἀνθρώποις
ἐστήσαντο ἥθεά τε καὶ νόμους. ἐν τοῖσι αἱ μὲν γυναῖκες
ἀγοράζουσι καὶ καπηλεύουσι· οἱ δὲ ἄνδρες, κατ' οἴκους
10 ἔοντες, ὑφαίνουσι. ὑφαίνουσι δὲ οἱ μὲν ἄλλοι, ἄνω τὴν
κρόκην ὠθέοντες, Αἰγύπτιοι δὲ, κάτω. τὰ ἄχρεα οἱ μὲν

recta est expedito homini quinque dierum : Sinope
autem est ex adverso Istri, qua is in mare influit. Ita
Nilum quidem, qui totam Libyam percurrit, aequa-
lem censeo Istro. Sed de Nilo haec dicta sufficiant.

(35.) Progredior nunc, longiorem *de AEGYPTO*
narrationem exordiens, quoniam et plures res mira-
biles habet, et opera exhibet memorabiliora, quam
alia quaelibet regio : qua de causâ copiosius de ea
exponam. *Aegyptii*, quemadmodum apud eos coe-
lum diversum est, et fluvii natura longe differt ab
aliorum naturâ fluviorum, sic et ipsi plerisque om-
nibus in rebus *mores* sequuntur et *instituta* aliis ho-
minibus contraria. Apud eos mulieres forum frequen-
tant et mercantur; viri autem, domi sedentes, telam
texunt. Texunt autem alii homines, tramam superne

ἄνδρες ἐπὶ τῶν κεφαλῶν φορέουσι, αἱ δὲ γυναῖκες
 ἐπὶ τῶν ὤμων οὐρέουσι, αἱ μὲν γυναῖκες, ὀρθαί· οἱ δὲ
 ἄνδρες, κατήμενοι. εὐμαρὴν χρέωνται ἐν τοῖσι οἴκοις,
 ἐσθίουσι δὲ ἔξω ἐν τῇσι ὁδοῖσι· ἐπιλέγοντες, ὥς τὰ 15
 μὲν αἰσχροῖα, ἀναγκαῖα δὲ, ἐν ἀποκρύφῳ ἐστὶ ποιεῖν
 χρεῶν· τὰ δὲ μὴ αἰσχροῖα, ἀναφανδόν. ἱρᾶται γυνὴ μὲν
 οὐδεμίῃ οὔτε ἔρσηνος θεοῦ, οὔτε θελήης· ἄνδρες δὲ, πάν-
 των τε καὶ πασέων. τρέφειν τοὺς τοκέας τοῖσι μὲν παισὶ
 οὐδεμίῃ ἀνάγκῃ, μὴ βουλομένοις· τῇσι δὲ θυγατράσι 20
 36 πᾶσα ἀνάγκη, καὶ μὴ βουλομένησι. Οἱ ἱερεῖς θεῶν
 τῇ μὲν ἄλλῃ κομέουσι· ἐν Αἰγύπτῳ δὲ, ξυρεῦνται.
 τοῖσι ἄλλοις ἀνθρώποισι νόμος, ἅμα κήδεϊ κεκάρθαι,
 τὰς κεφαλὰς τοὺς μάλιστα ἰκνέεται· Αἰγύπτιοι δὲ ὑπὸ
 τοὺς θανάτους ἀνιέῃσι τὰς τρίχας αὐξέσθαι, τὰς τε ἐν 5
 τῇ κεφαλῇ καὶ τῷ γενεῖῳ, τέως ἐξυρημένοι. τοῖσι μὲν

adigentes, Aegyptii inferne. Onera viri capitibus fe-
 runt; foeminae sub humeris. Mingunt foeminae, re-
 ctae stantes; viri, residentes. Alvum exonerant intra
 domos; cibum vero capiunt extra, in viis publicis:
 dicentes, *quae turpia quidem sint, sed necessaria,*
ea in occulto facienda; quae vero non turpia, in
aperto. Foemina nulla sacerdotio fungitur, nec dei
 ullius, nec deae: viri sacerdotes sunt tam dearum
 omnium, quam deorum. Nutrire parentes non tenen-
 tur filii, nisi ultro id faciant: filiae vero, etiam si
 nolint, lege tenentur. (36.) Deorum sacerdotes aliis
 in terris comam alunt; in Aegypto tondentur. Apud
 alios homines institutum est, ut in propinquorum
 funeribus tondeant caput: Aegyptii, mortuo aliquo
 suorum, capillos et barbam augeri sinunt, antea

120, 97.

- ἄλλοισι ἀνθρώποισι χωρὶς θηρίων δαίαιτα ἀποκέκρται·
 Αἰγυπτίοισι δὲ ὁμοῦ θηρίοισι ἡ δαίαιτά ἐστι. ἀπὸ πυ-
 ρέων καὶ κριθέων ἄλλοι ζώουσι· Αἰγυπτίων δὲ τῶ ποιευ-
 10 μένω ἀπὸ τούτων τὴν ζῶην, ὄνειδος μέγιστόν ἐστι· ἀλ-
 λά ἀπὸ ὀλυρέων ποιεῦνται σιτία, τὰς ζειὰς μετεξέτεροι
 καλέουσι. Φυρῶσι τὸ μὲν σταῖς τοῖσι ποσί· τὸν δὲ πη-
 λὸν τῇσι χερσὶ, καὶ τὴν κόπρον ἀναιρέονται. τὰ αἰδοῖα
 ἄλλοι μὲν ἐῷσι ὡς ἐγένοντο, πλὴν ὅσοι ἀπὸ τούτων
 15 ἔμαθον· Αἰγύπτιοι δὲ περιτάμνονται. εἴματα, τῶν μὲν
 ἀνδρῶν ἕκαστος ἔχει δύο· τῶν δὲ γυναικῶν ἐν ἑκάστη.
 τῶν ἱστίων τοὺς κρίκους καὶ κάλους, οἱ μὲν ἄλλοι ἔξω-
 θεν προσδέουσι· Αἰγύπτιοι δὲ, ἔσωθεν. γράμματα γρά-
 φουσι καὶ λογιζονται ψήφοισι, Ἕλληνες μὲν, ἀπὸ τῶν
 20 ἀριστερῶν ἐπὶ τὰ δεξιὰ φέροντες τὴν χειρὰ· Αἰγύπτιοι
 δὲ, ἀπὸ τῶν δεξιῶν ἐπὶ τὰ ἀριστερά· καὶ ποιεῦντες

tonsi. Alii homines seorsim ab animalibus vitam agunt: Aegyptii una cum animalibus degunt. Alii tritico et hordeo veseuntur: apud Aegyptios, qui hisce vitam sustentat, ei id maximo probro est; ex *olyra* vero panem et alia farinacea parant, quam nonnulli *zeam* vocant. Farinam Aegyptii pedibus subigunt, lutum vero manibus; manibus item ster-
 cus tollunt. Pudenda alii homines sinunt uti naturâ sunt, nisi qui ab his didicere; Aegyptii ea circum-
 cidunt. Vestes vir quilibet binas habet; femina unam. Velorum annulos et funes alii extrinsecus adligant, Aegyptii intrinsecus. Literarum elementa scribunt, et calculis computant, Graeci a sinistrâ parte ad dex-
 10 tram promoventes manum: Aegyptii a dextrâ ad si-
 nistram; atque id facientes, dextrorsum se scribere

Herod. T. I. P. I.

V

ταῦτα, αὐτοὶ μὲν Φασὶ ἐπὶ δεξιὰ ποιεῖν, Ἑλληνας δὲ ἐπ' ἀριστερά. διφασίοισι δὲ γράμμασι χρέωνται καὶ τὰ μὲν αὐτῶν, ἰσά τὰ δὲ, δημοτικά καλεῖται.

- 37 Θεοσεβείες δὲ περισσῶς ἔόντες μάλιστα πάντων ἀνθρώπων, νόμοισι τοιοισίδε χρέωνται. Ἐκ χαλκίων ποτηρίων πίνουσι, διασμέωντες ἀνα πᾶσαν ἡμέρην· οὐκ ὁ μὲν, ὁ δ' οὐ, ἀλλὰ πάντες. εἴματα δὲ λίνεα φορέουσι, αἰεὶ νέοπλута· ἐπιτηδεύοντες τοῦτο μάλιστα. 5 τὰ τε αἰδοῖα περιτάμνονται καθαριότητος ἕνεκε· προτιμῶντες καθαροὶ εἶναι ἢ εὐπρεπέστεροι. Οἱ δὲ ἰσέες ξυρεῦνται πᾶν τὸ σῶμα διὰ τρίτης ἡμέρης, ἵνα μήτε Φθεῖρ, μήτε ἄλλο μυσαρὸν μηδὲν ἐγγίγηται σφι. Θεραπεύουσι τοὺς Θεούς. ἐσθῆτα δὲ φορέουσι οἱ ἰσέες λινὴν 10 μούνην, καὶ ὑποδήματα βύβλινα· ἄλλην δὲ σφι ἐσθῆ-

XXXVI. 22 seq. Nonnulli ἐπιδέξια, i. e. dextre : et dein ἐπαρίστερα, sinistre.

dicunt, Graecos autem ad sinistram. Utuntur autem *duplici genere scripturae*; quorum alterum *sacrum* vocatur, alterum *populare*.

(37.) *Religiosi* quum sint supra modum, et magis quam alii omnes homines, *ritibus* utuntur huiusmodi. Ex aeneis bibunt poculis, eaque quotidie operose eluunt exterguntque; non hic, nec vero ille; sed ad unum omnes. Vestimenta gestant lineae, semper recens lota; hoc enim quam maxime curant. Pudenda autem circumcidunt munditiei caussâ; maluntque mundi esse, quam decori. *Sacerdotes* tertio quoque die totum radunt corpus, ne aut pediculus aut aliud quid sordidum illis insit, dum diis officia praestant. Vestem sacerdotes nonnisi lineam gèstant,

τα οὐκ ἔξεστι λαβεῖν, οὐδὲ ὑποδήματα ἄλλα. λούν-
ται δὲ δις τῆς ἡμέρης ἐκάστης ψυχρῶ, καὶ δις ἐκάστης
νυκτός. ἄλλας τε θρησκίας ἐπιτελεύουσι μυρίας, αἷς
15 εἰπεῖν λόγῳ. πάσχουσι δὲ καὶ ἀγαθὰ οὐκ ὀλίγα. οὐ-
τε τί γὰρ τῶν οἰκηίων τρίβουσι, οὔτε δαπανέωνται· ἀλ-
λὰ καὶ σιτία σφί ἐστι ἱρὰ πεσσομένα, καὶ κρεῶν βοείων
καὶ χηνέων πλῆθος τι ἐκάστῳ γίνεται πολλόν· ἡμέρης
ἐκάστης· δίδεται δὲ σφι καὶ οἶνος ἀμπέλινος. ἰχθύων
20 δὲ οὐ σφι ἔξεστι πάσασθαι. κυάμους δὲ οὔτε τι μάλα
σπεύρουσι Αἰγύπτιοι ἐν τῇ χώρῃ, τοὺς τε γενομένους
οὔτε τρώγουσι, οὔτε ἔψοντες πατέονται. οἱ δὲ δὴ ἱεῖες
οὐδὲ ὀρέοντες ἀνέχονται, νομίζοντες οὐ καθαρὸν μιν εἶναι
ὅσπριον. ἱρᾶται δὲ οὐκ εἰς ἐκάστου τῶν θεῶν, ἀλλὰ
25 πολλοί, τῶν εἰς ἐστὶ ἀρχιέρεως· ἐπεὶ δὲ τις ἀποθάνῃ,

et calceamenta ex papyro; aliam vestem, aut alia
calceamenta gestare, non est illis licitum. Bis quoti-
die lavantur frigida, et bis unaquaque nocte. Deni-
que alias observant caerimonias, verbo ut dicam, in-
finitas. Fruuntur vero etiam commodis haud paucis.
Nihil enim suarum rerum vel usu deterunt vel con-
sumunt: sed adponuntur illis quotidie sacri cibi cocti,
et carnis bovinae et anserinae copia quaedam haud
exigua: etiamque vinum viteum eisdem praebetur.
Piscibus autem vesci nefas illis est. Fabas nullas uti-
que serunt Aegyptii, et, si quae nascuntur, has nec
crudas manducant, nec coctis vescuntur: sacerdotes
vero ne adspicere quidem eas sustinent, immundum
esse legumen existimantes. Non est autem cuique
deo sacerdos unus; sed plures, quorum unus est
princeps sacerdos: qui si moritur, ei succedit filius.

- 38 τούτου ὁ παῖς ἀντικατίσταται. Τοὺς δὲ βοῦς τοὺς ἔρσενας τοῦ Ἐπάφου εἶναι νομίζουσι, καὶ τούτου εἵνεκα δοκιμάζουσι αὐτοὺς ὥδε. τρίχα ἣν καὶ μίην ἰδῇται ἐπεῦσαν μέλαιναν, οὐ καθαρὸν εἶναι νομίζει. δίζηται δὲ ταῦτα ἐπὶ τούτῳ τεταγμένος τῶν τις ἱρέων, 5 καὶ ὀρθοῦ ἐστειώτος τοῦ κτήneos καὶ, ὑπτίου, καὶ τὴν γλῶσσαν ἐξειρῶσας, εἰ καθαρὴ τῶν προκειμένων σημειῶν, τὰ ἐγὼ ἐν ἄλλῳ λόγῳ ἐρέω. κατορᾷ δὲ καὶ τὰς τρίχας τῆς οὐρῆς, εἰ κατὰ φύσιν ἔχει πεφυκίας. ἣν δὲ τούτων πάντων ἡ καθαρὸς, σημαίνεται βύβλω 10 περὶ τὰ κέρα εἰλίσσων· καὶ ἔπειτα γῆν σημαντρίδα ἐπιπλάσας, ἐπιβάλλει τὸν δακτύλιον· καὶ οὕτω ἀπαγουσι. ἀσήμαντον δὲ θύσαντι θάνατος ἢ ζημὴ ἐπικέεται. δοκιμάζεται μὲν νυν τὸ κτήνος τρόπῳ τοιῷδε.
- 39 Θυσίῃ δὲ σφι ἡδε κατέστηκε. ἀγαγόντες τὸ σεσημασ-

(38.) Boves mares Epapho sacros esse aestimant; et hao de caussâ in hunc modum eos explorant. Si vel unum pilum nigrum in bove conspicit is qui explorat, hunc non censet esse mundum. Est autem sacerdos ad id constitutus, qui et recto stante bove, et resupinato, et linguâ eius exsertâ, inquirat an mundus sit respectu praescriptorum signorum, quae ego alibi exponam. Inspicitque ille etiam caudae pilos, an habeat illos bos secundum naturam constitutos. Quod si his omnibus rebus mundus bos est, tum notat illum sacerdos papyro cornibus circumvoluto, dein de inlitâ terrâ signatoriâ annulum inprimit; atque ita bos abducitur: non signatum autem immolanti, capitis poena dicta est. Hic est ritus, quo exploratur victima. (39.) *Sacrificium* autem tali modo insti-

μένον κτήνος πρὸς τὸν βωμὸν, ὅκου αὖ θύωσι, πυρὴν
 καίουσι. ἔπειτα δὲ ἐπ' αὐτοῦ οἶνον κατὰ τοῦ ἱερέου ἐπι-
 σπείσαντες, καὶ ἐπικαλέσαντες τὸν θεόν, σφάζουσι
 5 σφάζαντες δὲ, ἀποτάμνουσι τὴν κεφαλὴν. σῶμα μὲν
 δὴ τοῦ κτήνεος δείρουσι· κεφαλῇ δὲ κείνῃ πολλὰ κατα-
 ρησάμενοι, φέρουσι, τοῖσι μὲν αὖ ἡ ἀγορὰ, καὶ Ἕλλη-
 νες σφίσι ἕως ἐπιδήμιοι ἐμποροὶ, οἱ δὲ φέροντες εἰς τὴν
 ἀγορὴν, ἀπ' ὧν ἔδοντο τοῖσι δὲ αὖ μὴ παρέωσι Ἕλλη-
 10 νες, οἱ δ' ἐκβάλλουσι εἰς τὸν ποταμὸν. καταρέοντα
 δὲ, τάδε λέγοντες, τῇσι κεφαλῇσι, „εἴ τι μέλλοι ἡ
 σφίσι τοῖσι θύουσι, ἢ Αἰγύπτῳ τῇ συναπάσῃ κακὸν γε-
 νέσθαι, εἰς κεφαλὴν ταύτην τραπέσθαι.“ Κατὰ μὲν
 νυν τὰς κεφαλὰς τῶν θυομένων κτηνέων, καὶ τὴν ἐπί-
 15 σπεισιν τοῦ οἶνου, πάντες Αἰγύπτιοι νόμοισι τοῖσι αὐ-

tuitur. Postquam iustâ notâ signatus bos ad aram
 adductus est, ad quam peragitur sacrificium, pyram
 accendunt. Deinde super arâ vinum adversus victi-
 mam libant, invocatoque deo illam mactant, macta-
 taeque caput abscindunt. Tum corpus quidem pecu-
 dis excooriant; capiti vero illi multa mala imprecantur,
 eoque facto, qui forum venale habent, et quorū
 in oppido Graeci cum ipsis habitant, hi caput
 illud in forum ferunt venduntque; quibus vero non
 adsunt Graeci, hi illud in fluvium abijciunt. Impre-
 cantur autem capitibus, haec verba pronunciantes:
*Si quid mali aut nobis sacrificantibus aut univer-
 sae imminet Aegypto, illud in hoc caput vertito!*
 Quod igitur ad capita mactatarum victimarum atti-
 net, et ad vinum super eas effusum, Aegyptii omnes,
 omnibus in sacrificiis, ejusdem ritibus perinde utun-

τοῖσι χρέωνται ὁμοίως ἐς πάντα τὰ ἱρά· καὶ, ἀπὸ
 τούτου τοῦ νόμου, οὐδὲ ἄλλου οὐδενὸς ἐμφύχου κεφα-
 40 λῆς γεύσεται Αἰγυπτίων οὐδεῖς. Ἡ δὲ δὴ ἐξαιρέσις
 τῶν ἱρῶν καὶ ἡ καῦσις, ἄλλη περὶ ἄλλο ἱρόν σφι κα-
 τέστηκε. τὴν δ' ὧν μεγίστην τε δαίμονα ἡγήνται εἶναι,
 καὶ μεγίστην οἱ ὀρθὴν ἀνάγουσι, ταύτῃ ἔρχομαι ἐρέων.
 ἐπεὰν ἀποδείρωσι τὸν βοῦν, κατευξάμενοι, κοιλίην μὲν 5
 κεινὴν πᾶσαν ἐξ ὧν εἶλον, σπλάγχνα δὲ αὐτοῦ λεί-
 πουσιν ἐν τῷ σώματι καὶ τὴν πιμελὴν· σκέλεα δὲ ἀπο-
 τάμνουσι, καὶ τὴν ὀσφὺν ἀκρην· καὶ τοὺς ὠμούς τε
 καὶ τὸν τράχηλον. ταῦτα δὲ ποιήσαντες, τὸ ἄλλο σῶ-
 μα τοῦ βοῦς πιμπλᾷσι ἄρτων καθαρῶν, καὶ μέλι- 10
 τος, καὶ ἀσταφίδος, καὶ σύκων, καὶ λιβανωτοῦ, καὶ

XL. 4. ταύτῃ ex ms. ubi intell. τίς κατέστηκε. Vulgo alii
 ταύτην.

XL. 5 seq. ἐπεὰν ἀποδείρωσι etc. Vulgo sic legebatur: ἐπὶ πρὸ-
 νηστεύσῃσι τῇ Ἱσί, καὶ ἐπὶ κατευξάνται, θύουσι τὸν βοῦν·
 καὶ ἀποδείραντες, κοιλίην μὲν ἐκείνην πᾶσαν ἐξ ὧν εἶλον.

tur: atque inde fit, ut nullius animantis capite quis-
 quam Aegyptius vescatur. (40.) Exenteratio autem
 victimae et crematio, pro diversis sacris, diversa est.
 Quam igitur maximam deam censent esse, cui item
 maximum agunt festum, huic [quo ritu fiat exente-
 ratio et crematio] dicam. Postquam excoriarunt bo-
 vem, peractis precibus, totam inferiorem alvum exi-
 munt, viscera vero et adipem in corpore relinquunt:
 pedes vero amputant, et extremam coxam, armosque,
 et cervicem. His factis, reliquum bovis corpus im-
 plent panibus mundis, melle, uvâ passâ, ficis, thu-
 re, myrrhâ, aliisque aromatibus. Tum ita repletum

σμύρης, καὶ τῶν ἄλλων θωμάτων. πλησάντες δὲ
τούτων, καταγίξουσι, ἔλαιον ἄφθονον καταχέοντες. προ-
ηστηεύσαντες δὲ, θύουσι. καιομένων δὲ τῶν ἱρῶν, τύπ-
15 τονται πάντες· ἐπεὰν δὲ ἀποτύψωνται, δαῖτα προτί-
θενται τὰ ἐλίποντο τῶν ἱρῶν.

Τοὺς μὲν νυν καθαρὸς βοὺς τοὺς ἔρσενας καὶ τοὺς 41
μόσχους οἱ πάντες Αἰγύπτιοι θύουσι· τὰς δὲ θηλέας
οὐ σφί· ἔξεστι θύειν, ἀλλὰ ἱραί εἰσι τῆς Ἰσιος. τὸ γὰρ
τῆς Ἰσιος ἄγαλμα ἐὼν γυναικῆϊον, βούκερῶν ἐστὶ, κα-
5 τὰπερ Ἕλληνες τὴν Ἰοῦν γράφουσι· καὶ τὰς βοὺς τὰς
θηλέας Αἰγύπτιοι πάντες ὁμοίως σέβονται προβάτων
πάντων μάλιστα μακρῶ. τῶν ἕνεκα οὐτ' ἀνὴρ Αἰγύ-
πτιος, οὔτε γυνή, ἀνδρα Ἕλληνα φιλήσει ἀν τῷ στό-
ματι, οὐδὲ μαχαίρῃ ἀνδρὸς Ἕλληνος χρήσεται, οὐδ'
10 ὀβελοῖσι, οὐδὲ λέβητι, οὐδὲ κρέως καθαρῷ βοὸς δια-

incendunt, oleum largiter infundentes. Priusquam
autem id sacrum faciant, ieiunium agunt. Dum ardet
victima, plangunt omnes: denique, plangendi fine
facto, epulum adponunt ex victimarum reliquiis.

(41.) Mundos igitur boves mares et vitulos immo-
lant Aegyptiī omnes: foeminas vero immolare nefas
est, sed sacrae illae sunt Isidi. Est enim *Isidis* imago
muliebris, bubulis instructa cornibus, quemadmo-
dum *Io* pingitur a Graecis: et boves foeminas cuncti
perinde colunt Aegyptiī pecudum omnium longe
maxime. Quapropter nec vir Aegyptius, neque mu-
lier, Graecum virum osculabitur, aut cultro ho-
minis Graeci aut veru aut ollâ utetur; et ne mundi
quidem bovis carnem, quae graeco cultro dissecta
fuerit, gustabit. Mortuos vero boves hoc modo sepe-

τετμημένου Ἑλληνικῇ μαχαλῇ γεύσεται. Θάπτουσι δὲ τοὺς ἀποθνήσκοντας βούς, τρόπον τόνδε. τὰς μὲν Θηλέας εἰς τὸν ποταμὸν ἀπιαῖσι· τοὺς δὲ ἔρσενας κατορύσσουσι ἕκαστοι ἐν τοῖσι προαστείοισι, τὸ κέρασ τὸ ἕτερον ἢ καὶ ἀμφοτέρω ὑπερέχοντα, σημήϊου εἵνεκε. ἐπεὰν δὲ 15 σαπῇ, καὶ προσή ὁ τεταγμένος χρόνος, ἀπικνέεται εἰς ἑκάστην πάλιν βάρη ἐκ τῆς Προσωπίτιδος καλυυμένης νήσου. ἡ δ' ἐστὶ μὲν ἐν τῷ Δέλτα, περίμετρον δὲ αὐτῆς εἰσὶ σχοῖνοι ἐννέα. ἐν ταύτῃ αἶν τῇ Προσωπίτιδι νήσῳ ἔνεισι μὲν καὶ ἄλλαι πόλεις συχναί· ἐκ τῆς δὲ αἰ βά- 20 ρη παραγίνονται ἀναιρεσόμεναι τὰ ὀστέα τῶν βοῶν, οὐνομα τῇ πόλι Ἀτάρβηχης· ἐν δ' αὐτῇ Ἀφροδίτης ἱερὸν ἄγιον ἴδρυται. ἐκ ταύτης τῆς πόλιος πλανέονται πολλοὶ ἄλλοι εἰς ἄλλας πόλεις· ἀνορύξαντες δὲ τὰ ὀστέα, ἀπάγουσι καὶ θάπτουσι εἰς ἓνα χῶρον πάντες. κατὰ 25 ταῦτά δὲ τοῖσι βουσι καὶ τὰλλα κτήνεα θάπτουσι

liunt. Foeminas quidem in fluvium coniciunt: mares autem defodiunt quique in suis suburbis, ita ut alterum cornu aut etiam utrumque emineat e terrâ signi caussa. Putrefacto cadavere, quando statutum adest tempus, venit in unumquodque oppidum navis ex Prosopitide quae vocatur insula, quae in Delta est, novem schoenos in circuitu habens. In hac igitur Prosopitide insula quum alia insunt oppida multa, tum illud e quo naves circummittuntur boum ossa ablaturae, cui nomen Atarbechis; in qua est templum Veneri sacrum. Ex hoc igitur oppido multi homines, alii in alia oppida, circumvehuntur, qui ossa illa effodiunt, et abducta sepeliunt unum in locum cuncta. Eodem vero modo, atque boves, sepeliunt

ἀποθνήσκοντα· καὶ γὰρ περὶ ταῦτα οὕτω σφι νενομο-
 θέτῃται· κτείνουσι γὰρ δὴ οὐδὲ ταῦτα. "Οσοι μὲν δὴ 42
 Διὸς Θεβαίεος ἴδρυνται ἱρὸν, ἢ νομοῦ τοῦ Θεβαίου εἰσὶ,
 οὗτοι μὲν νυν πάντες οἶων ἀπεχόμενοι, αἶγας θύουσι.
 Θεοὺς γὰρ δὴ οὐ τοὺς αὐτοὺς ἅπαντες ὁμοίως Αἰγύ-
 5 πτιοι σέβονται, πλὴν Ἰσιός τε καὶ Ὀσίριος, τὸν δὴ
 Διόνυσον εἶναι λέγουσι· τούτους δὲ ὁμοίως ἅπαντες σέ-
 βονται. ὅσοι δὲ τοῦ Μένδητος ἔκτηνται ἱρὸν, ἢ νομοῦ
 τοῦ Μενδησίου εἰσὶ, οὗτοι δὲ αἰγῶν ἀπεχόμενοι, οἷς
 θύουσι. Θεβαῖαι μὲν νυν, καὶ ὅσοι διὰ τούτους οἶων
 10 ἀπέχονται, διὰ τὰδε λέγουσι τὸν νόμον τόνδε σφι τε-
 θῆναι· „Ἡρακλέα θελῆσαι πάντως ἰδέσθαι τὸν Δία,
 καὶ τὸν οὐκ ἐβέλειν ὀφθῆναι ὑπ' αὐτοῦ. τέλος δὲ, ἐπεὶ
 τε λιπαρέειν τὸν Ἡρακλέα, τὸν Δία μηχανήσασθαι,

etiam alia pecora mortua: est enim etiam de his ita
 lege cautum; nam ne hæc quidem mactant. (42.)
 Iam quicumque templum habent *Iovi Thebano* sa-
 crum, aut qui præfecturam incolunt Thebanam,
 hi omnes *ovibus* abstinent, capras vero immolant.
 Nec enim omnes Aegyptii eosdem perinde deos co-
 lunt, exceptis Iside et Osiride, quem esse Bacchum
 aiunt: hos enim pariter colunt omnes. Qui vero tem-
 plum habent Mendeti sacrum, aut qui ex Mendesiâ
 sunt præfecturâ, hi capris abstinent, oves vero im-
 molant. Thebani igitur, et quicumque alii, horum
 sacra sequentes, ovibus abstinent, hæc de causâ
 legem illam sibi constitutam dicunt. *Cupivisse Her-
 culem utique conspiceret Iovem, hunc autem ab
 illo conspici noluisse. Ad extremum, quum assi-
 due rogaret Hercules, hoc invento usum esse Io-*

κρίον ἐκδεύραντα, προέχισθαί τε τὴν κεφαλὴν ἀποτα-
 μόντα τοῦ κριοῦ, καὶ ἐνδύντα τὸ νάκος, οὕτω οἱ ἔων- 15
 τὸν ἐπιδέξαι. “ Ἀπὸ τούτου κριοπρόσωπον τοῦ Διὸς
 τῷ γάλμα ποιεῦσι Αἰγύπτιοι· ἀπὸ δὲ Αἰγυπτίων, Ἀμ-
 μώνιοι, ὄντες Αἰγυπτίων τε καὶ Αἰθιοπῶν ἀποικοι, καὶ
 Φωνῆ μετὰ αὐτῶν ἀμφοτέρων νομίζοντες. δοκέειν δ’ ἐμοί,
 καὶ τὸ ὄνομα Ἀμμώνιοι ἀπὸ τοῦδε σφι τὴν ἐπα- 20
 νυμίην ἐποιήσαντο· Ἀμμοῦν γὰρ Αἰγύπτῳ καλέουσι
 τὸν Δία. τοὺς δὲ κριοὺς οὐ θύουσι Θηβαῖοι, ἀλλ’ εἰσὶ
 σφι ἱεροὶ διὰ τοῦτο. μὴ δὲ ἡμέρη τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἐν ὁρῇ
 τοῦ Διὸς, κρίον ἕνα κατακόψαντες καὶ ἀποδεύραντες,
 κατὰ τὸντὸ ἐνδύνουσι τῷ γάλμα τοῦ Διὸς, καὶ ἔπειτα 25
 ἄλλο ἄγαλμα Ἡρακλέος προσάγουσι πρὸς αὐτό. ταῦ-
 τα δὲ ποιήσαντες, τύπτονται οἱ περὶ τὸν ἱεὸν ἅπαντες
 τὸν κρίον, καὶ ἔπειτα ἐν ἱρῇ θήκῃ θάπτουσι αὐτόν.

*vem: excoriasset arietem, tum abscissum arietis
 caput sibi praetendentem, et vellere eius indutum,
 ita se ei ostendisse. Inde Iovis imaginem faciunt
 Aegyptii arietinâ facie; et ab Aegyptiis hoc acceperunt
 Ammonii, qui sunt Aegyptiorum Aethiopumque
 colonia, et sermone utuntur ex utrisque mixto. Vide-
 turque mihi ipsum etiâ nomen Ammoniorum indi-
 dem originem cepisse; nam Iovem Aegyptii Am-
 moun vocant. Thebani igitur arietes non mactant:
 sed sacros eos istam ob causam habent. Verumtamen
 uno die quotannis, in Iovis festo, unum arietem
 caedunt; cuius detracto vellere similiter induunt
 Iovis simulacrum, deinde aliud simulacrum Hercu-
 lis ad illud adducunt: eoque facto omnes, qui circa
 templum sunt, plangunt hircum, et deinde sacro in
 loculo eum sepiunt.*

Ἡρακλέος δὲ περὶ τόνδε τὸν λόγον ἤκουσα, ὅτι εἶη 43
 τῶν δωδέκα θεῶν. τοῦ ἑτέρου δὲ περὶ Ἡρακλέος, τὸν
 Ἕλληνες οἶδασι, οὐδαμῇ Αἰγύπτου ἐδυνάσθην ἀκοῦσαι.
 καὶ μὴν ὅτι γε οὐ παρ' Ἑλλήνων ἔλαβον τὸ οὐνομα
 5 τοῦ Ἡρακλέος Αἰγύπτιοι, ἀλλὰ Ἕλληνες μᾶλλον
 παρ' Αἰγυπτίων, καὶ Ἑλλήνων οὗτοι οἱ θέμενοι τῷ
 Ἀμφιτρυῶνος γόνῳ τὸ οὐνομα Ἡρακλέα, πολλά μοι
 καὶ ἄλλα τεκμήριά ἐστι τοῦτο οὕτω ἔχειν, ἐν δὲ καὶ
 τόδε, ὅτι τε τοῦ Ἡρακλέος τούτου οἱ γονεὲς ἀμφοτέροι
 10 ἦσαν, Ἀμφιτρυῶν καὶ Ἀλκμήνη, γεγονότες τὸ ἀνέ-
 καθεν ἀπ' Αἰγύπτου, καὶ διότι Αἰγύπτιοι οὔτε Ποσει-
 δέωνος οὔτε Διοσκούρων τὰ οὐνόματά φασι εἰδέναι,
 οὐδὲ σφι θεοὶ οὗτοι ἐν τοῖσι ἄλλοισι θεοῖσι ἀπαριθμέ-
 χатаι. καὶ μὴν εἰ γε παρ' Ἑλλήνων ἔλαβον οὐνομα
 15 τευ δαίμονος, τούτων οὐκ ἥκιστα, ἀλλὰ μάλιστα ἐμελ-

(43.) *Ad Herculem* vero quod spectat, hunc sermonem audiui, *esse eum ex duodecim deorum numero*. De altero vero Hercule, quem Graeci norunt, nusquam in Aegypto comperire quidquam potui. Ac sane, nomen Herculis non a Graecis accepisse Aegyptios, sed Graecos potius ab Aegyptiis, et Graecorum eos ipsos qui Amphitryonis filio nomen Herculis imposuerunt; hoc, inquam, ita esse, quum alia multa documenta habeo, tum vero et hoc, quod huius Herculis parentes ambo, Amphitryo et Alcmena, origine Aegyptii fuere, et quod Aegyptii nec Neptuni nomen, nec Dioseurorum, se nosse aiunt, neque hi dii ab illis in reliquorum deorum numerum sunt relati. Atqui si a Graecis ullius dei nomen accepissent, horum haud minime, immo vel maxime,

λον μνήμην ἔξειν, εἴπερ καὶ τότε ναυτιλίῃσι ἐχρέωντο, καὶ ἦσαν Ἑλλήνων τινὲς ναυτίλοι· ὥς ἔλπομαί τε καὶ ἐμὴ γνώμη αἰρέει, ὥστε τούτων ἂν καὶ μᾶλλον τῶν θεῶν τὰ οὐνόματα ἐξεπιστέατο Αἰγυπτίοις ἢ τοῦ Ἡρακλέος. Ἀλλὰ τις ἀρχαῖός ἐστι θεὸς Αἰγυπτίοις Ἡρα- 20 κλέης· ὥς δὲ αὐτοὶ λέγουσι, ἕτεά ἐστι ἑπτακισχίλια καὶ μύρια ἐς Ἀμασιν βασιλεύσαντα, ἐπεὶ τε ἐν τῶν ὀκτῶ θεῶν οἱ δωδέκα θεοὶ ἐγένοντο, τῶν Ἡρακλέα 44 ἓνα νομίζουσι. Καὶ θέλων δὲ τούτων πέρι σαφές τι εἰδέναι ἐξ ὧν οἶόν τε ἦν, ἔπλευσα καὶ ἐς Τύρον τῆς Φοινίκης, πυνθανόμενος αὐτόθι εἶναι ἱερὸν Ἡρακλέος ἅγιον· καὶ ἶδον πλουσίως κατεσκευασμένον ἄλλοις τε πολλοῖσι ἀναθήμασι, καὶ ἐν αὐτῷ ἦσαν στήλαι δύο, 5 ἡ μὲν, χρυσοῦ ἀπέφθοι· ἡ δὲ, σμαράγδου λίθου, λάμ-

memoriam erant conservaturi; quandoquidem iam tunc navigationibus utebantur, atque etiam Graecorum nonnulli mare exercebant; quare existimo equidem, et non temere persuasum habeo, horum deorum nomina magis etiam, quam Herculis, ad Aegyptiorum notitiam fuisse perventura. At est Aegyptiis antiquus aliquis deus Hercules: nam, uti psi dicunt, septemdecim millia annorum usque ad Amasidis regnum effluxerant, postquam ex primis octo diis exstiterunt illi duodecim, quorum in numero Herculem ponunt. (44.) Qua de re cupiens certius aliquid, undecumque possem, cognoscere, *Tyrum* etiam navigavi in Phoeniciam, quum audivissem esse ibi *Hereulis templum* praecipuâ religione cultum; conspexique id templum, quum aliis multis donariis largiter instructum, tum duae inibi columnae erant,

- ποντος τὰς νύκτας μέγας. ἐς λόγους δὲ ἐλθὼν τοῖσι
 ἱεῦσι τοῦ θεοῦ εἰρόμην ὀκόςος χρόνος εἶη ἐξ οὗ σφι
 τὸ ἱερὸν ἰδρυται. εὐρὸν δὲ οὐδὲ τούτους τοῖσι Ἕλλησι συμ-
 10 Φερομένους. ἔφασαν γὰρ ἅμα Τύρῳ οἰκισομένη καὶ τὸ
 ἱερὸν τοῦ θεοῦ ἰδρυκῆναι εἶναι δὲ ἔτεα ἅφ' οὗ Τύρον οἰ-
 κέουσι, τριηκόσια καὶ δισχίλια. εἶδον δὲ ἐν τῇ Τύρῳ
 καὶ ἄλλο ἱερὸν Ἡρακλέος, ἐπαννυμένη ἔχοντος Θασίου
 εἶναι. ἀπικόμεν δὲ καὶ ἐς Θάσον, ἐν τῇ εὐρὸν ἱερὸν
 15 Ἡρακλέος ὑπὸ Φοινίκων ἰδρυμένον, οἱ κατ' Εὐρώπης
 ζήτησιν ἐκπλώσαντες, Θάσον ἔκτισαν καὶ ταῦτα καὶ
 πέντε γενεῇσι ἀνδρῶν πρότερά ἐστι ἢ τὸν Ἀμφιτρυώ-
 νος Ἡρακλέα ἐν τῇ Ἑλλάδι γενέσθαι. Τὰ μὲν νυν
 ἱστορημένα δηλοῖ σαφέως παλαιὸν θεὸν τὸν Ἡρακλέα

altera purissimo ex auro, altera ex smaragdo lapide,
 quae noctu eximie splendebat. Sermones autem mis-
 cens cum illius dei sacerdotibus, quaesivi ex eis
 quantum temporis esset ex quo id templum esset
 statutum. Reperi autem, ne his quidem convenire
 cum Graecis: dixerunt enim, *simul cum Tyro con-*
ditâ templum etiam illud esse constitutum; esse
autem, ex quo condita Tyrus sit, annos bis mille
et trecentos. Vidi vero Tyri aliud etiam *Herculis*
 templum, cognomine *Thasii*. Adii autem etiam Tha-
 sum, ibique templum reperi a Phoeniciis illis ex-
 structum, qui, quum ad quaerendam Europam na-
 vibus essent profecti, Thasum condiderunt: quod
 quidem quinque hominum generationibus prius ac-
 cidit, quam in Graeciâ natus est Hercules, Amphi-
 tryonis filius. Ex hactenus igitur expositis clare patet,
 antiquum deum Herculem esse. Quare rectissime mi-

ἔόντα. καὶ δοκέουσι δέ μοι οὗτοι ὀρθότατα Ἑλλήνων 20
 ποιεῖν, οἱ διὰ Ἡράκλεια ἰδρυσάμενοι ἔκتهνται· καὶ
 τῷ μὲν, ὡς ἀθανάτῳ, Ὀλυμπίῳ δὲ ἐπανυμίν, θύου-
 45 σι· τῷ δὲ ἑτέρῳ, ὡς ἥρωϊ ἐναγίζουσι. Λέγουσι δὲ
 πολλὰ καὶ ἄλλα ἀνεπισκέπτως οἱ Ἕλληνες. εὐήθης
 δὲ αὐτέων καὶ ὅδε ὁ μῦθος ἐστὶ, τὸν περὶ τοῦ Ἡρα-
 κλέος λέγουσι· ὡς „αὐτὸν ἀπικόμενον εἰς Αἴγυπτον
 στέψαντες οἱ Αἰγύπτιοι, ὑπὸ πομπῆς ἐξῆγον ὡς θύ- 5
 σοντες τῷ Διί· τὸν δὲ, τέως μὲν ἡσυχίην ἔχειν· ἐπεὶ
 δὲ αὐτοῦ πρὸς τῷ βωμῷ καταρχοῦντο, εἰς ἀλκὴν τρα-
 πόμενον, πάντας σφέας καταφονεῦσαι.“ Ἐμοὶ μὲν
 νυν δοκέουσι, ταῦτα λέγοντες, τῆς Αἰγυπτίων φύσεως
 καὶ τῶν νόμων πάμπαν ἀπείρως ἔχειν οἱ Ἕλληνες. τοῖσι 10
 γὰρ οὐδὲ κτήνεα ὅση θύειν ἐστὶ, χωρὶς οἶων, καὶ ἐρσέ-

XLV. 11. οἶων. Vulgo alii ὄων, praeter sues.

hi videntur illi ex Graecis facere; qui bina Herculis
 templa constituta habent; et alteri Herculi ut im-
 mortali, cognomine Olympio, sacra faciunt; alterum
 heroicis honoribus prosequuntur. (45.) Narrant au-
 tem Graeci quum alia multa inconsiderate, tum et
 haec fatua eorum fabula est, quam de *Hercule* me-
 morant; dicentes, *quum in Aegyptum venisset, co-*
ronatum ab Aegyptiis veluti victimam fuisse, et
cum pompâ eductum, ut Iovi immolaretur: illum-
que initio quidem quietem egisse, deinde vero quum
ad altare auspicarentur sacrificium, exserto ro-
bore cunctos interfecisse. Mihi vero haec dicentes
 Graeci prorsus ignari videntur esse naturae Aegyp-
 tiorum, institutorumque quibus illi utuntur. Quibus
 enim nefas est pecudes mactare, exceptis ovibus et

των βοῶν καὶ μόσχων, ὅσοι ἂν καθαροὶ ἔωσι, καὶ
χηνέων· κῶς ἂν οὗτοι ἀνθρώπους· θύοιεν; ἔτι δὲ ἓνα
ἔντα τὸν Ἡρακλέα, καὶ ἔτι ἄνθρωπον, ὡς δὴ Φασι,
15 κῶς Φύσιν ἔχει πολλὰς μυριάδας Φονεῦσαι; Καὶ περὶ
μὲν τούτων τοσαῦτα ἡμῖν εἰποῦσι, καὶ παρὰ τῶν θεῶν
καὶ παρὰ τῶν ἡρώων εὐμένεια εἴη.

Τὰς δὲ δὴ αἰγὰς καὶ τοὺς τράγους τῶνδε εἵνεκα οὐ 46
θύουσι Αἰγυπτίων οἱ εἰρημένοι. τὸν Πᾶνα τῶν ὀκτῶ
θεῶν λογίζονται εἶναι οἱ Μενδήσιοι· τοὺς δὲ ὀκτῶ θεοὺς
τούτους, προτέρους τῶν δωδέκα θεῶν Φασι γενέσθαι.
5 γράφουσί τε δὴ καὶ γλύφουσι οἱ ζωγράφοι καὶ οἱ
ἀγαλματοποιοὶ τοῦ Πανὸς τῷ γάλμα, κατὰ περ Ἑλ-
ληνες, αἰγοπρόσωπον καὶ τραγοσκελέα· οὐ τι τοιοῦτον
νομίζοντες εἶναι μιν, ἀλλ' ὁμοῖον τοῖσι ἄλλοισι θεοῖσι.
ὅτεν δὲ εἵνεκα τοιοῦτον γράφουσι αὐτὸν, οὐ μοι ἠδίων

bobus maribus vitulisque, si mundi fuerint, et anse-
ribus; hi quo pacto hominem mactarent? Praeterea,
quum unus fuerit Hercules, atque etiam tum homo,
ut ipsi aiunt; quo pacto fieri potuit, ut multas ho-
minum myriades occideret? Sed haec a me hactenus
hisce de rebus dicta Diī et Heroēs, quaeso, in bo-
nam partem accipiant!

(46.) *Capras* autem et *hircos* hac de caussā non
mactant ii ex Aegyptiis, quos supra dixi. *Pan* in
octo deorum numero habetur apud *Mendesios*: quos
octo deos priores aiunt fuisse duodecim diis. Pin-
gunt autem et exsculpunt pictores et sculptores simu-
lacrum Panis prorsus ut Graeci, facie caprinā, et pe-
dibus hirci: non quod cum talem esse arbitrentur;
sed similem illum aliis diis existimant. Cur autem

ἔστι λέγειν. σέβονται δὲ πάντας τοὺς αἰγας οἱ Μεν- 10
 δήσιοι, καὶ μᾶλλον τοὺς ἑρασενας τῶν Θηλέων, καὶ τού-
 των οἱ αἰπόλοι τιμὰς μέζοντας ἔχουσι. ἐκ δὲ τούτων εἰς
 μάλιστα, ὅστις ἐπεὶ ἀποθάνῃ, πένθος μέγα παντὶ
 τῷ Μενδησίῳ νομῷ τίθεται. καλέεται δὲ ὁ τε τράγος
 καὶ ὁ Πάν Αἰγυπτιστὶ, Μένδης. ἐγένετο δ' ἐν τῷ νομῷ 15
 τούτῳ ἐπ' ἐμεῦ τοῦτο τὸ τέρας· γυναικὶ τράγος ἐμίσ-
 γετο ἀναφανδόν. τοῦτο ἐς ἐπίδεξιν ἀνθρώπων ἀπίκετο.
 47 Ἦν δὲ Αἰγύπτιοι μιὰρὸν ἡγήνται Θηρίον εἶναι, καὶ
 τοῦτο μὲν, ἣν τις ψαύσῃ αὐτῶν παρὰν ὕος αὐτοῖσι
 ἱματίοισι, ἀπ' ὧν ἐβαίψῃ ἑαυτὸν, βὰς ἐπὶ τὸν ποτα-
 μόν· τοῦτο δὲ, οἱ συβῶται, ἔοντες Αἰγύπτιοι ἐγγε-

XLVII. 2. αὐτοῖσι ἱματίοισι) Alii αὐτοῖσι τοῖσι ἱματ. hoc sen-
 sm, cum ipsis vestimentis se immergit.

ita pingant, non in animo mihi est exponere. Reli-
 giose autem colunt Mendesii caprarum omne genus,
 sed magis etiam mares quam foeminas; et hos ma-
 iore in honore habent pastores. [sive: et horum
 pastores maiore sunt in honore.] Ex his autem unus
 est maxime, qui quando moritur, universa Mendesia
 praefectura ingenti in luctu versatur. Nominatur vero
 et hircus et Pan sermone Aegyptiorum *Mendes*. Acci-
 dit autem in hac praefectura meâ aetate hoc prodi-
 gium: hircus cum muliere coitit propalam: eaque res
 ad omnium hominum notitiam pervenit. (47.)
Suem vero sordidum animal esse censent Aegyptii;
 ita quidem, ut, si quis inter transeundum vel solis
 vestimentis suam tetigerit, ad flumen abeat, et im-
 mergens sese abluat. Itaque etiam subulci, quamvis
 sint indigenae Aegyptii, soli ex omnibus Aegyptiis

- ὅ κείες, ἐς ἱερὸν οὐδὲν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἐσέρχονται μούνης
 πάντων· οὐδέ σφι ἐκδίδοσθαι θυγατέρα οὐδεὶς ἐθέλει,
 οὐδ' ἀγεσθαι ἐξ αὐτέων· ἀλλ' ἐκδιδόαται τε οἱ συβῶ-
 ται καὶ ἀγέαται ἐξ ἀλλήλων. τοῖσι μὲν νυν ἄλλοισι
 θεοῖσι θύειν ὅς οὐ δικαιοῦσι Αἰγύπτιοι· Σελήνῃ δὲ καὶ
 10 Διονύσῳ μούνοισι, τοῦ αὐτοῦ χρόνου, τῇ αὐτῇ παν-
 σελήνῳ, τοὺς ὅς θύσαντες, πατέονται τῶν κρεῶν. διότι
 δὲ τοὺς ὅς ἐν μὲν τῇσι ἄλλῃσι ὀρτῇσι ἀπεστιυγήκασι,
 ἐν δὲ ταύτῃ θύουσι, ἔστι μὲν λόγος περὶ αὐτοῦ ὑπ'
 Αἰγυπτίων λεγόμενος· ἐμοὶ μέντοι ἐπισταμένῳ οὐκ εὐ-
 15 πρεπέστερός ἐστι λέγεσθαι. θυσίῃ δὲ ἥδε τῶν ὧν τῇ
 Σελήνῃ ποιεῖται· ἐπεὰν θύσῃ, τὴν οὐρὴν ἀκρὴν καὶ τὸν
 σπλῆνα καὶ τὸν ἐπίπλοον συνθεῖς ὁμοῦ, κατ' ὧν ἐκά-
 λυψε πάσῃ τοῦ κτήνεος τῇ πιμελῇ τῇ περὶ τὴν νηδὺν
 γνωμένῃ· καὶ ἔπειτα καταγίξει πυρί. τὰ δὲ ἄλλα

nullum templum ingrediuntur: neque quisquam illis
 filiam vult elocare, nec illorum filiam ducere uxorem:
 sed inter se subulci filias elocant, et matrimonia
 incunt. Aliis igitur diis sues immolare nefas du-
 cunt Aegyptii: Lunae vero et Baccho solis, eodem
 tempore, eodem plenilunio, sues immolant, et car-
 ne eorum vescuntur. Cur autem aliis in festis a sui-
 bus abhorreant, in hoc vero eas immolent, causam
 huius rei adferunt Aegyptii; quam licet noverim,
 non me decet referre. Sacrificantur autem sues Lunae
 in hunc modum. Qui sacrum facit, is mactatâ sue ex-
 tremam eius caudam, splenem, et omentum, in unum
 componit, omnique adipe, qui in pecudis abdomine
 est, obtegit, tum accenso igne adolet. Deinde reli-
 quâ carne vescuntur eodem plenilunii die, quo sacra

κρέα σιτέονται ἐν τῇ πανσελήνῳ, ἐν τῇ αὖ τὰ ἱερὰ θύ- 20
 σασσι· ἐν ἄλλῃ δὲ ἡμέρῃ οὐκ αὖ ἐτι γευσάιατο. οἱ δὲ
 πένητες αὐτῶν ὑπ' ἀσθενείας βίου στατιώνας πλάσαν-
 48 τες ὕς, καὶ ἐπτήσαντες ταύτας, θύουσι. Τῷ δὲ Διο-
 νύσῳ, τῆς ὀρτῆς τῇ δορκίῃ, χοῖρον πρὸ τῶν θυρέων
 σφάξας ἕκαστος, διδοῖ ἀποφέρεισθαι τὸν χοῖρον αὐτῷ
 τῷ ἀποδομένῳ τῶν συβωτίων. τὴν δὲ ἄλλην ἀνάγουσι
 ὀρτὴν τῷ Διονύσῳ οἱ Αἰγύπτιοι, πλὴν χορῶν, κατὰ 5
 ταῦτα σχεδὸν πάντα Ἑλλήσι. ἀντὶ δὲ Φαλλῶν, ἄλλα
 σφί ἐστι ἐξευρημένα ὅσον τε πηχυαῖα ἀγάλματα νευ-
 ρόσπαστα, τὰ περιφορέουσι κατὰ κόμας γυναῖκες,
 νεῦον τὸ αἰδοῖον, οὐ πολλῷ τέῳ ἑλασσον ἐὼν τοῦ ἄλ-
 λου σώματος. προηγέται δὲ αὐλός· αἱ δὲ ἔπονται 10
 αἰδίδουσαι τὸν Διένυσον. διότι δὲ μέζον τε ἔχει τὸ αἰ-
 δοῖον, καὶ κνέει μεῦνεν τοῦ σώματος, ἔστι λόγος περὶ

XLVIII. 5. Alii πλὴν χοίρων, exceptis porcis.

fecerunt: alio vero die nemo amplius gustaverit. Pauperes vero, ob victus tenuitatem, farinaceas fun-
 gunt sues, easque coctas offerunt. (48.) *Baccho*
 vero, vespere quae festum antecedit, unusquisque
 suem ante ianuam aedium suarum mactat; mactatam
 vero eidem homini, qui illi eam vendiderat, tradit
 auferendam. Reliquum vero festum *Baccho*, chorossi
 excipias, eodem prorsus modo agunt atque Graeci,
 Loco phallorum autem alio invento utuntur; imagini-
 bus fere cubitalibus, nervo mobilibus, quas per vicos
 circumferunt mulieres, nutante veretro, haud multo
 minori quam reliquum totum corpus. Praecedit tibia,
 sequunturque mulieres, *Baccho* carmina canentes.
 Cur autem veretrum sit maius, et hoc unum in cor-

αὐτοῦ ἱεὺς λεγόμενος. Ἦδη ὦν δακέει μοι Μελάμ- 49
πους ὁ Ἀμυθίωνος τῆς θυσίης κατὰ τὴν οἴκῳ αἰδῶς,
ἀλλ' ἔμπειρος. Ἕλλησι γὰρ δὴ Μελάμπους ἐστὶ ὁ
ἐξηγησάμενος τοῦ Διονύσου τὸ τε οὐνομα, καὶ τὴν θυ-
σίην, καὶ τὴν πομπὴν τοῦ Φαλλοῦ. ἀτρεκέως μὲν οὐ
πάντα συλλαβαὶν τὸν λόγον ἔφην· ἀλλ' οἱ ἐπιγεγόμε-
νοι τούτῳ σοφισταὶ μεζόνως ἐξέφηναν. τὸν δ' ὦν Φαλ-
λὸν τὸν τῷ Διονύσῳ πεμπόμενον Μελάμπους ἐστὶ ὁ
κατηγησάμενος· καὶ ἀπὸ τούτου μαθόντες ποιεῦσι τὰ
οἱ ποιεῦσιν Ἕλληες. Ἐγὼ μὲν νῦν φημι Μελάμποδα γε-
νόμενον ἄνδρα σοφὸν, ματρικὴν τε ἑαυτῷ συστήσαι,
καὶ, πυθόμενον ἀπ' Αἰγύπτου, ἄλλα τε πολλὰ ἐση-
γήσασθαι Ἕλλησι, καὶ τὰ περὶ τὸν Διόνυσον, ὀλίγα
αὐτῶν παραλλάξαντα. οὐ γὰρ δὴ συμπίπτειν γε φήσω

pore moveatur, eius rei sacra quaedam redditur ra-
tio. (49.) Iam igitur huius sacri videtur mihi *Me-
lampus*, Amytheonis filius, non fuisse ignarus, sed
cognitum illud habuisse. Qui enim Graecos et no-
men et sacra Bacchi et phalli pompam docuit, is *Me-
lampus* est. Sed non totam rem recte perceptam
aperuit: alii autem post eum docti viri amplius illam
patefecerunt. Phallum certe, qui in Bacchi pompâ
circumfertur, *Melampus* instituit; et ab illo edocti
faciunt Graeci quae faciunt. Ego itaque adfirmo, *Me-
lampodem*, quum esset vir doctrinâ et ingenio prae-
stans, et divinandi artem sibi comparasse, et quum
alia multa, quae ex Aegypto cognoverat, tum ea quae
ad Bacchum spectant, Graecos docuisse, pauca im-
mutantem. Nec enim dicam equidem, fortuito coin-

τα τε ἐν Αἰγύπτῳ ποιεύμενα τῷ Θεῷ, καὶ τὰ ἐν τοῖσι 15
 Ἕλλησι· ὁμότροπα γὰρ ἂν ἦν τοῖσι Ἕλλησι, καὶ οὐ
 κωστὶ ἐσαγμένα. οὐ μὴν οὐδὲ Φήσω ὅπως Αἰγύπτιοι
 παρ' Ἑλλήνων ἔλαβον ἢ τοῦτο, ἢ ἄλλο κού τι νόμαιον.
 πυνθῆσθαι δέ μοι δοκεῖ μάλιστα Μελάμπους τὰ περὶ
 τὸν Διόνυσον παρὰ Κάδμου τε τοῦ Τυρίου, καὶ τῶν σὺν 20
 αὐτῷ ἐκ Φοινίκης ἀπικομένων εἰς τὴν νῦν Βοιωτὴν κα-
 λεομένην χώραν.

50 Σχεδὸν δὲ καὶ πάντα τὰ οὐνόματα τῶν Θεῶν ἐξ
 Αἰγύπτου ἐλήλυθε εἰς τὴν Ἑλλάδα. διότι μὲν γὰρ ἐκ
 τῶν βαρβάρων ἦκει, πυνθανόμενος οὕτω εὐρίσκω εἶν'
 δοκέω δ' ὧν μάλιστα ἀπ' Αἰγύπτου ἀπῆχθαι. ὅτι γὰρ 5
 δὴ μὴ Ποσειδέωνος, καὶ Διοσκούρων, ὡς καὶ πρότερόν
 μοι ταῦτα εἴρηται, καὶ Ἥρης, καὶ Ἰστίης, καὶ Θέ-
 μιος, καὶ Χαρίτων, καὶ Νηρηίδων, τῶν ἄλλων Θεῶν

eidisse [sive: eodem tempore ortum cepisse] ea quae
 in Aegypto peraguntur huic deo, et quae apud Grae-
 cos: forent enim reliquis Graecorum moribus insti-
 tutisque conformia, nec recens introducta: nec vero
 rursus dicam, a Graecis accepisse Aegyptios sive hoc,
 sive aliud ullum institutum. Accepisse autem Melam-
 pus haec, quae ad Bacchi cultum spectant, maxime
 a Cadmo Tyrio mihi videtur, et ab his qui cum eo
 ex Phoenicia in hanc terram, quae nunc Boeotia vo-
 catur, advenerant.

(50.) Enimvero omnia propemodum *deorum no-
 mina ex Aegypto* in Graeciam pervenerunt. Nam,
 a barbaris advenisse, perquirendo compertum habeo:
 puto autem, ex Aegypto maxime fuisse adlata. Ete-
 nim si Neptunum et Dioscuros excipias, ut iam ante
 dixi, tum Iunonem, Vestam, Themitem, Charitas et

Αἰγυπτίοισι αἰεὶ κατε τὰ οὐνόματα ἔστι ἐν τῇ χώρῃ.
 λέγω δὴ τὰ λέγουσι αὐτοὶ Αἰγύπτιοι. τῶν δὲ οὐ Φασι
 20 θεῶν γινώσκειν τὰ οὐνόματα, οὔτοι δέ μοι δοκέουσι
 ὑπὸ Πελασγῶν ὀνομασθῆναι, πλὴν Ποσειδέωνος, τοῦ-
 τον δὲ τὸν θεὸν παρὰ Λιβύων ἐκύβοντο. οὐδαμοὶ γὰρ
 ἀπ' ἀρχῆς Ποσειδέωνος οὐνομα ἔκτηται, εἰ μὴ Λίβυες
 καὶ τιμέωσι τὸν θεὸν τοῦτον αἰεὶ. νομίζουσι δ' ὧν Αἰ-
 γύπτιοι οὐδ' ἤρωσι οὐδέν. Ταῦτα μὲν νυν, καὶ ἄλλα 51
 πρὸς τούτοις τὰ ἐγὼ φράσω, Ἕλληνες ἀπ' Αἰγυπτίων
 πενομίκασι, τοῦ δὲ Ἑρμέω τὰ ἀγάλματα ὀρθὰ ἔχειν
 τὰ αἰδοῖα ποιεῦντες, οὐκ ἀπ' Αἰγυπτίων μεμαθήκασι,
 5 ἀλλ' ἀπὸ Πελασγῶν· πρῶτοι μὲν Ἑλλήνων ἀπάντων
 Ἀθηναῖοι παραλαβόντες, παρὰ δὲ τούτων ἄλλοι. Ἀθη-
 ναίοισι γὰρ, ἥδη τηλικαῦτα ἐς Ἑλληνας τελέουσι, Πε-

Nereidas; reliquorum deorum omnium nomina ab omni retro tempore in Aegypto exstiterc. Dico autem quae dicunt ipsi Aegyptii. Quorum vero deorum ignorare se nomina aiunt, his mihi videntur Pelasgi nomina imposuisse, excepto Neptuno: huius autem dei notitia ex Libyâ ad Graecos pervenit: nullus enim populus, praeter Libyes, Neptuni olim nomen habuit: Libyes vero deum hunc perpetuo coluerunt. Porro nec Heroas ullo cultu prosequuntur Aegyptii. (51.) Ista igitur, quae dixi, et praeterea alia, de quibus dicturus sum, ab Aegyptiis acceperunt Graeci. Quod vero *Mercurii* imagines faciunt erecta pudenda habentes, id non ab Aegyptiis didicerunt; sed a Pelasgis acceperunt primi Graecorum omnium Athenienses, ac deinde ab his caeteri. Nam cum Atheniensibus, qui iam tum Hellenibus accen-

λασγοὶ σύνοικοι ἐγένοντο ἐν τῇ χώρῃ· ὅθεν περ καὶ Ἕλ-
 ληνες ἤρξαντο νομισθῆναι. ὅστις δὲ τὰ Καβείρων ὄργια
 μεμύηται, τὰ Σαμοθρηϊκὰ ἐπιτελέουσι, παραλαβόν- 10
 τες παρὰ Πελασγῶν, αὐτὸς ὦν οἶδε τὸ λέγω. τὴν
 γὰρ Σαμοθρηϊκὴν οἶκον πρότερον Πελασγοὶ οὗτοι, τοί
 περ Ἀθηναίοισι σύνοικοι ἐγένοντο, καὶ παρὰ τούτων Σα-
 μοθρηϊκὰ τὰ ὄργια παραλαμβάνουσι. ὁρᾷ ὦν ἔχειν
 τὰ αἰδοῖα τὰ γάλματα τοῦ Ἑρμέω, Ἀθηναῖοι πρῶτοι 15
 Ἑλλήνων, μαθόντες παρὰ Πελασγῶν, ἐποίησαντο. οἱ
 δὲ Πελασγοὶ ἰρὸν τίνα λόγον περὶ αὐτοῦ ἔλεξαν, τὰ
 52 ἐν τοῖσι ἐν Σαμοθρηϊκῇ μυστηρίοις δεδῆλωται. Ἔβυσσ
 δὲ πάντα πρότερον οἱ Πελασγοὶ θεοῖσι ἐπευχόμενοι,
 ὡς ἐγὼ ἐν Δαδῶνῃ οἶδα ἀκούσας· ἐπωνυμίῃ δὲ οὐδ'
 οὐνομα ἐποιεῦντο οὐδενὶ αὐτέων· οὐ γὰρ ἀκηκόεσάν κω.
 Θεοὺς δὲ προσωνόμασάν σφας ἀπὸ τοῦ τοιούτου, ὅτι 5

sebantur, simul in eadem regione habitabant *Pelasgi*; unde etiam ipsi coeperunt in Hellenum numero haberi. Quisquis mysteriis *Cabirorum* initiatus est, quae Samothraces celebrant, is novit quid sit quod dico. Samothraciam enim prius incoluerant hi *Pelasgi*, qui cum Atheniensibus habitaverunt: et ab his Samothraces mysteria acceperunt. Igitur Mercurii imagines pudendis erectis primi Graecorum Athenienses fecerunt, a *Pelasgis* edocti. *Pelasgi* vero eius rei sacram quamdam rationem adferebant, quae in Samothracicis mysteriis explicatur. (52.) Sacrificia autem omnia olim peragebant *Pelasgi* deos precantes, ut ego Dodonae mihi adfirmatum cognovi: sed cognomento aut nomine nullum eorum compellabant; nec dum enim audiverant. Solum *Deos* adpel-

- κόσμῳ θέντες τὰ πάντα πρήγματα καὶ πάσας νομὰς
 εἶχον. ἔπειτα δὲ, χρόνου πολλοῦ διεξελθόντες, ἐπύθοντο
 ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἀπικόμενα τὰ οὐνόματα τῶν θεῶν τῶν
 ἄλλων, Διονύσου δὲ ὕστερον πολλῶ ἐπύθοντα. καὶ με-
 10 τὰ χρόνον ἐχρησθηρίαζοντο περὶ τῶν οὐνομάτων ἐν Δω-
 δώνῃ· τὸ γὰρ δὴ μαντήιον τοῦτο νενόμισται ἀρχαϊότα-
 τον τῶν ἐν Ἑλλασί χρησθηρίων εἶναι, καὶ ἦν τὸν χρό-
 νον τοῦτον μῶνον. ἐπεὶ ὦν ἐχρησθηρίαζοντο ἐν τῇ Δω-
 δώνῃ οἱ Πελασγοὶ „εἰ ἀνέλωνται τὰ οὐνόματα τὰ ἀπὸ
 15 τῶν βαρβάρων ἤκοντα.“ ἀνέειλε τὸ μαντήιον „χρᾶ-
 σθαι.“ ἀπὸ μὲν δὴ τούτου τοῦ χρόνου ἔθουν, τοῖσι οὐ-
 νόμασι τῶν θεῶν χρεώμενοι. παρὰ δὲ Πελασγῶν Ἑλ-
 ληνες ἐξεδέξαντο ὕστερον. Ἐνθεν δὲ ἐγένετο ἕκαστος τῶν 53
 θεῶν, εἴ τε ὁ αἰεὶ ἦσαν πάντες, ἀποιοὶ τέ τινες τὰ εἶδεα.

labant, (θεῶς a verbo θεῖναι, ponere,) eo quod om-
 nes res ordine posuissent, ac distribuissent.
 Deinde vero, multo interiecto tempore, didicerunt
 ex Aegypto adlata aliorum deorum nomina; Bacchi
 vero nomen multo post cognoverunt. Aliquanto post,
 Dodonam miserunt, horum nominum causâ oracu-
 lum consulentes: est enim antiquissimum Graecis
 oraculum hoc constitutum, et tunc temporis nullum
 aliud praeter hoc erat. Consulentibus igitur Dodonae
 oraculum Pelasgis, an nomina susciperent deorum,
 a barbaris adlata? datum est responsum, Uteren-
 tur illis. Ab hoc igitur tempore in sacris faciendis
 usi sunt Pelasgi nominibus deorum: a Pelasgis vero
 postmodum acceperunt ea Hellenes. (53.) Unde
 autem exstiterit unusquisque deorum, an vero sem-
 per fuerint omnes, tum qua sint specie, ignotarunt

οὐκ ἠπιστάτο μέχρι οὗ πρῶτην τε καὶ χθρῆς, ὡς εἰπὲν λόγῳ. Ἡσίοδον γὰρ καὶ Ὀμηρον ἡλικίην τετρακοσίοισι ἔτεσι δοκέω μὲν πρεσβυτέρους γενέσθαι, καὶ οὐ πλέοσι. 5
 οὗτοι δὲ εἰσι οἱ ποιήσαντες Θεογονίην Ἑλλήσι, καὶ τοῖσι Θεοῖσι τὰς ἐπαινυμίας δόντες, καὶ τιμὰς τε καὶ τέχνας διελόντες, καὶ εἶδεα αὐτῶν σημεινάντες. οἱ δὲ πρότερον ποιηταὶ λεγόμενοι τούτων τῶν ἀνδρῶν γενέσθαι, ὕστερον, ἐμοί γε δοκέειν, ἐγένοντο τούτων. καὶ 10
 τὰ μὲν πρῶτα αἱ Δωδωνίδες ἱεῖαι λέγουσι· τὰ δὲ ὕστερα, τὰ ἐς Ἡσίοδον τε καὶ Ὀμηρον ἔχοντα, ἐγὼ λέγω.

- 54 Χρηστηρίων δὲ περὶ, τοῦ τε ἐν Ἑλλήσι, καὶ τοῦ ἐν Λιβύῃ, τόνδε Αἰγύπτιοι λόγον λέγουσι. ἔφασαν οἱ ἱεῖς τοῦ Θηβαίου Διὸς, δύο γυναῖκας ἱεῖας ἐκ Θη-

Graeci, usque ad nuperrimum diem, ut verbo dicam. *Hesiodum* enim et *Homerum* quadringentis annis me antiquiores esse existimo, non amplius. Hi sunt autem qui *Deorum generationem* Graecis condiderunt, et cognomina ac nomina diis imposuerunt, et honores artesque distribuerunt, et eorum formas delinearunt. Qui vero dicuntur his antiquiores fuisse poëtae, hi post illos, ut equidem puto, exstiterunt. Iam quae prius dixi, ea ex ore Dodonidarum sacerdotum retuli; quae vero deinde, ad Hesiodum et Homerum spectantia, ea meis verbis dico.

i. (54.) De *Oraculis* autem, quum de illo quod apud Graecos (*Dodonaë*) est, tum eo quod in *Libya*, hancce historiam narrant Aegyptii. Dixerunt mihi Iovis Thebani sacerdotes, duas mulieres, templi ministras, Thebis olim abductas fuisse a Phœ-

130, 36.

βίων ἐξαχθῆναι ὑπὸ Φοινίκων· καὶ τὴν μὲν αὐτέων πυ-
 5 θέσθαι εἰς Λιβύην περθεῖσθαι, τὴν δὲ εἰς τοὺς Ἑλλήνας·
 ταύτας δὲ τὰς γυναῖκας εἶναι τὰς ἰδρυσαμένας τὰ
 μαντήια πρῶτας ἐν τοῖσι εἰρημένοισι ἔθνεσι.“ Εἰρομέ-
 νου δὲ μευ, ὁκόθεν οὕτω ἀτρεκέως ἐπιστάμενοι λέγουσι,
 ἔφασαν πρὸς ταῦτα „ζήτησιν μεγάλην ἀπὸ σφείων
 10 γενέσθαι τῶν γυναικῶν ταυτέων· καὶ ἀνευρεῖν μὲν σφείας
 οὐ δυνατὴ γενέσθαι· πυθέσθαι δὲ ὕστερον ταῦτα περὶ
 αὐτέων τάπερ δὴ ἔλεγον.“ Ταῦτα μὲν νυν τῶν ἐν Θῇ 55
 βησι ἱερέων ἤκουον· τάδε δὲ Δωδωναίῳ φασὶ αἱ προ-
 μάντιες· „Δύο πελειάδας μελαίνας ἐκ Θηβέων τῶν
 Αἰγυπτίων ἀναπαταμένας, τὴν μὲν αὐτέων εἰς Λιβύην,
 5 τὴν δὲ παρὰ σφείας ἀπικέσθαι. ἰζομένην δὲ μεν ἐπὶ
 Φηγόν, αὐδάξασθαι Φωνῇ ἀνθρωπινῇ, ὥς χραιὼν εἰς
 μαντήιον αὐτόθι Διὸς γενέσθαι, καὶ αὐτοὺς ὑπολαβεῖν

*nicibus; compertumque esse, alteram earum ven-
 ditam fuisse in Libyam, alteram in Graetiam:
 hasque esse mulieres, quae oracula illa apud praedictos populos primum instituissent. Quum vero
 ex illis quaesissem, unde haec, quae adfirmant, tam
 accurate nossent, responderunt ad haec: magnam
 curam fuisse adhibitam ad investigandas mulieres,
 sed reperiri eas non potuisse: deinde vero com-
 pertum esse id quod dixissent. (55.)* Ista igitur ex
 Thebanis audiui sacerdotibus; Dodonaeorum vero
 prophetissae haec narrant: *Duas nigras columbas
 Thebis Aegyptiis avolasse, earum alteram in Li-
 byam, alteram ad se venisse. Et hanc quidem in
 fago residentem, humanâ linguâ locutam dixisse,
 instituendum ibi esse Iovis oraculum. Dodonaeos*

θεῖον εἶναι τὸ ἐπαγγελλόμενον αὐτοῖσι, καὶ σφας
 ἐκ τούτου ποιῆσαι. τὴν δὲ ἐς τοὺς Λίβυας οἰχομένην
 πελειάδα, λέγουσι Ἀμμωνος χρηστήριον καλεῦσαι τοὺς 10
 Λίβυας ποιεῖν. “ ἔστι δὲ καὶ τοῦτο Διός. Δωδωναίων
 δὲ αἱ ἱεῖαι, τῶν τῇ πρεσβυτάτῃ οὐνομα ἦν Προμένηα,
 τῇ δὲ μετὰ ταύτην, Τιμαρέτῃ, τῇ δὲ νεωτάτῃ, Νικάν-
 δρῃ, ἔλεγον ταῦτα. συνωμολόγεον δὲ σφι καὶ οἱ ἄλ-
 56 λοι Δωδωναῖοι οἱ περὶ τὸ ἱερόν. Ἐγὼ δ’ ἔχω περὶ αὐ-
 τέων γνώμην τήνδε. εἰ ἀληθῶς οἱ Φοίνικες ἐξήγαγον
 τὰς ἱεὰς γυναῖκας, καὶ τὴν μὲν αὐτέων ἐς Λιβύην,
 τὴν δὲ ἐς τὴν Ἑλλάδα ἀπέδοντο, δοκέει ἐμοὶ ἡ γυνὴ
 αὕτῃ τῆς νῦν Ἑλλάδος, πρότερον δὲ Πελασγίης καλεῖ- 5
 μένης τῆς αὐτῆς ταύτης, κρηθῆναι ἐς Θεσπρωτοὺς·
 ἔπειτα δουλεύουσα αὐτόθι, ἰδρυσάσθαι ὑπὸ Φηγαῷ πε-

*igitur existimasse, divinitus id sibi praecipi, et
 continuo mandata fecisse. Illam autem columbam
 quae in Libyam abierat, dicunt, iussisse Libyas,
 ut Ammonis instituerent oraculum. Est autem
 et hoc, Iovis oraculum. Haec mihi dixerunt mulie-
 res quae apud Dodonaeos sacerdotio funguntur; qua-
 rum natu maximae nomen est Promeneae; alteri,
 Timaretae; natu minimae, Nicandrae. Atque his con-
 sentiebant alii Dodonaei, qui circa id templum mi-
 nistrant. (56.) Quibus de rebus haec est mea sen-
 tentia. Quod si revera Phoenices sacras mulieres ab-
 duxerunt, earumque alteram in Lybiam vendiderunt,
 alteram in Graeciam; videtur mihi haec altera in
 huius terrae, quae nunc Graecia, olim vero Pelas-
 gia vocabatur, eam regionem vendita fuisse, quam
 Thesprotii incolunt; deinde vero, quum ibi serviret,*

Φυκίῃ Διὸς ἱερὸν ὥσπερ ἦν οἶκος, ἀμφιπολεύουσιν ἐν
Θήβῃσι ἱερὸν Διὸς, ἐνθα ἀπίκετο, ἐνθαῦτα μνήμην αὐ-
10 τοῦ ἔχειν. ἐκ δὲ τούτου, χρηστήριον κατηγήσατο, ἐπεὶ
τε συνέλαβε τὴν Ἑλλάδα γλαῖσσαν. Φάναι δὲ αἱ
ἀδελφεὴν ἐν Λιβύῃ πεπερῆσθαι ὑπὲρ τῶν αὐτῶν Φοινί-
κων, ὑπ' ὧν καὶ αὐτὴ ἐπρήθη. Πεισειάδες δέ μοι δε- 57
κέουσι κληθῆναι πρὸς Δαδωναίων ἐπὶ τοῦδε αἱ γυναῖ-
κες, διότι βάρβαροι ἦσαν· ἐδόκεον δὲ σφι ὁμοίως ὄρεσι
φθέγγεσθαι. μετὰ δὲ χρόνον τὴν πεισειάδα ἀνθρωπῆν
5 Φωνῇ αὐδάξασθαι λέγουσι, ἐπεὶ τε συνετὰ σφι ἦν ἡ
ἡ γυνή· ἕως δὲ ἐβαρβαρίζε, ὄρνιθος τρόπον ἐδόκει σφι
φθέγγεσθαι. ἐπεὶ τῷ τρόπῳ αὖ πεισιὰς γε ἀνθρωπῆν
Φωνῇ φθέγγετο; μέλαιναν δὲ λέγοντες εἶναι τὴν πε-

sub fago arbore aedem Iovi statuisse: quemadmo-
dum consentaneum est, eam quae Thebis in Iovis
templo famulata esset, eo in loco, quo nunc delata
esset, memoriam illius servasse. Deinde, postquam
Graecum addidicit sermonem, oraculum ibidem in-
stituit. Probabile est etiam, dixisse eam, sororem
suam in Libyam esse venditam ab eisdem Phoenici-
bus, a quibus et ipsa vendita fuisset. (57.) Quod
autem *columbae* nominatae sint a Dodonacis istae
mulieres, id ea re factum mihi videtur, quod barba-
rae fuissent: eo enim visae illis erant vocem edere
similem avibus. Post aliquod tempus autem humanā
voce aiunt locutam esse columbam; scilicet postquam
eo sermone, quem ipsi intelligebant, loqui coepit:
quoad vero barbare loquebatur, avium more sonum
edere illis visa erat. Nam quo pacto columba huma-
nā linguā loqueretur? Quod vero *nigram* fuisse di-

Λειάδα, σημαίνουσι ὅτι Αἰγυπτίῃ ἡ γυνὴ ἦν. Ἡ δὲ μαν-
τηίῃ ἢ τε ἐν Θήβῃσι τῇσι Αἰγυπτίῃσι καὶ ἐν Δωδώνῃ, 10
παραπλήσιαι ἀλλήλησι τυγχάνουσι εἶναι. Ἔστι δὲ
καὶ τῶν ἱεῶν ἡ μαντικὴ ἀπ' Αἰγύπτου ἀπιγμένη.

58 Πανηγυρεῖς δὲ ἄρα καὶ πομπαὶ καὶ προσαγωγαὶ
πρῶτοι ἀνθρώπων Αἰγύπτιοί εἰσι οἱ ποιησάμενοι· καὶ
παρὰ τούτων Ἕλληνες μεμαθήκασι. τεκμήριον δέ μοι
τούτου, τόδε· αἱ μὲν γὰρ φαίνονται ἐκ πολλοῦ τε 5
χρόνου ποιούμεναι· αἱ δὲ Ἑλληνικαὶ νεωστὶ ἐποιήθησαν.

59 Πανηγυρίζουσι δὲ Αἰγύπτιοι οὐκ ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ,
πανηγυρεῖς δὲ συχνάς. μάλιστα μὲν καὶ πρεθυμότεα
ἐς Βούβαστιν πόλιν, τῇ Ἀρτέμιδι. δεύτερα ἐς Βούσιρων
πόλιν, τῇ Ἰσί· ἐν ταύτῃ γὰρ δὴ τῇ πόλει ἐστὶ μέγι-
στον Ἰσῖος ἱερόν. ἱδρύται δὲ ἡ πόλις αὕτῃ τῆς Αἰγύπτου 5

cunt columbam, significant *Aegyptiam* fuisse mulie-
rem. Est autem modus quo oracula redduntur similis
Thebis Aegyptiacis atque Dodonae. Est vero etiam
divinatio in templis ab Aegyptiis profecta.

(58.) Iam *Panegyres* (id est, *Sacros conventus*),
et *Pompas* et *Supplicationes* primi utique Aegyptii
instituerunt; et ab his Graeci acceperunt. Cuius rei
documentum mihi hoc est, quod apud illos ab longo
inde tempore instituti sunt hi ritus; apud Graecos
autem nuper introducti. (59.) Celebrant autem pa-
negyres Aegyptii non semel quotannis, sed frequen-
tius. Maxime quidem et praecipuo cum studio pano-
gyrin agunt Bubastin oppidum, in Dianae honorem.
Deinde Busirin, Isidi: est enim in hoc oppido maxi-
mum Isidis templum. Situm est autem id oppidum
in medio Delta Aegyptiaco. *Isis* vero graeco ser-

132. 93.

ἐν μέσῳ τῷ Δέλτα. Ἴσις δέ ἐστιν κατὰ τὴν Ἑλλήνων
 γλῶσσαν Δημήτηρ. τρίτα δ' ἐς Σαῖν πόλιν τῇ Ἀθη-
 ναίῃ πανηγυρίζουσι· τέταρτα δέ, ἐς Ἡλιούπολιν τῷ
 Ἠλίῳ· πέμπτα δέ, ἐς Βουτούν πόλιν τῇ Λητοῖ· ἕκτα
 δέ, ἐς Πάπρημιν πόλιν τῷ Ἀρεῖ. Ἐς μὲν νυν Βού-60
 βαστιν πόλιν ἐπεὶ ἀν κομίζονται, ποιεῦσι τοιαῦδε. πλέου-
 σί τε γὰρ δὴ ἅμα ἄνδρες γυναῖξι, καὶ πολλόν τι πλη-
 θος ἐκατέρων ἐν ἐκάστῃ βάρει. αἱ μὲν τινες τῶν γυναικῶν
 5 κρόταλα ἔχουσιν κροταλίζουσι, οἱ δὲ αὐλέουσι, κατὰ
 πάντα τὸν πλόν· αἱ δὲ λοιπαὶ γυναῖκες καὶ ἄνδρες
 αἰδούσι, καὶ τὰς χεῖρας κροτεύουσι. ἐπεὶ δὲ πλέον-
 τες κατὰ τινα πόλιν ἄλλην γένωνται, ἐγχερίψαντες
 τὴν βάρειν τῇ γῇ, ποιεῦσι τοιαῦδε. αἱ μὲν τινες τῶν γυ-
 10 ναικῶν ποιεῦσι τάπερ εἶρηκα· αἱ δὲ τωθάζουσι, βοᾷ-
 σαι, τὰς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ γυναῖκας· αἱ δ' ὀρχέον-

mone Demeter (Ceres) est. Tertiam panegyryn in
Sain oppidum agunt Minervae: quartam, Heliopolin,
Soli: quintam, in oppidum cui Buto nomen, Lato-
nae: sextam, Papremin oppidum, Marti. (60.) Quae
Bubastin agitur panegyris, tali modo instituitur.
Navigant unâ viri et mulieres, et quidem magna
utrorumque multitudo in quaque navi. Per totum
navigationis cursum, mulierum aliae crotala pulsan,
viri vero tibiis canunt: reliquae mulieres virique ca-
nunt, et manibus plaudunt. Quoties inter navigan-
dum prope aliud oppidum accedunt, navi ad terram
adpulsâ, talia agunt: ex mulieribus aliae pergunt
ea facere quae dixi; aliae clamantes, dicteriis inces-
sunt oppidi illius mulieres; aliae tripudiant; aliae

ται· αἱ δ' ἀνασύρονται ἀνιστάμεναι. ταῦτα παρὰ
 πᾶσαν πόλιν παραποταμὴν ποιεῦσι. ἐπεὰν δὲ ἀπί-
 κωνται ἐς τὴν Βούβαστιν, ὀρτάζουσι, μεγάλας ἀνά-
 γοντες θυσίας· καὶ οἶνος ἀμπέλινος ἀναισιμοῦται πλέον 15
 ἐν τῇ ὁρτῇ ταύτῃ ἢ ἐν τῷ ἅπαντι ἐνιαυτῷ τῷ ἐπιλοί-
 πῳ. συμφορτέωσι δὲ, ὅτι ἀνὴρ καὶ γυνή ἐστί, πλὴν
 παιδίων, καὶ ἐς ἐβδομήκοντα μυριάδας, ὡς οἱ ἐπι-
 61 χῶριοι λέγουσι. ταῦτα μὲν δὴ ταύτῃ ποιεῖται. Ἐν δὲ
 Βουσίρει πόλι ὡς ἀνάγουσι τῇ Ἰσι τὴν ὁρτὴν, εἴρηται
 πρότερόν μοι. τύπτονται μὲν γὰρ δὴ μετὰ τὴν θυσίην
 πάντες καὶ πᾶσαι, μυριάδες κάρτα πολλαὶ ἀνθρώπων.
 τὸν δὲ τύπτονται, οὐ μοι ὁσιόν ἐστι λέγειν. ὅσοι δὲ 5
 Καραῶν εἰσὶ ἐν Αἰγύπτῳ οἰκέοντες, οὗτοι δὲ τοσούτῳ ἔτι
 πλέω ποιεῦσι τούτων, ὅσω καὶ τὰ μέτωπα κόπτονται
 μαχαίρησι· καὶ τούτῳ εἰσὶ δῆλοι ὅτι εἰσὶ ξεῖνοι καὶ οὐκ

stantes attractâ veste corpora nudant. Haec ad quodli-
 bet oppidum iuxta fluvium situm faciunt. Ubi vero Bu-
 bastin venerunt, festum celebrant, magna sacrificia
 offerentes: et vini vitei in illo festo plus absumitur,
 quam reliquo toto anno. Conveniunt autem, viri et
 mulieres, exceptis pueris puellisque, ad septingenta
 utique millia, ut aiunt indigenae. Haec igitur ita
 peragunt. (61.) In *Busiride* vero oppido qua ratio-
 ne *Isidi* festum agant, supra dixi. Plangunt ibi, post
 peractum sacrificium, viri omnes mulieresque, mul-
 tac admodum myriades hominum: quis sit vero quem
 plangunt, nefas mihi est declarare. Qui vero Cares
 natione in Aegypto habitant, hi tanto etiam amplius
 faciunt quam caeteri, ut frontes quoque cultris con-
 tidant; et eâ re produnt se peregrinos esse, non Ae-

Αἰγύπτιοι. Ἐς Σαῖν δὲ πόλιν ἐπεὶ συλλεχθῶσι 62
 τῆσι θυσίῃσι, ἐν τῇ νυκτὶ λύχνα καίουσι πάντες πολ-
 λα ὑπαίθρια περὶ τὰ δώματα κύκλῳ. τὰ δὲ λύχνα
 ἐστὶ ἐμβάφια ἔμπλεα αἰλὸς καὶ ἐλαίου· ἐπιπολῆς δὲ
 5 ἐπίσσι αὐτὸ τὸ ἐλλύχνιον. καὶ τοῦτο καίεται παννύ-
 χιον· καὶ τῇ ὀρετῇ οὐνομα κέεται Λυχνοκαΐη. οἱ δ' αὖ
 μὴ ἔλθωσι τῶν Αἰγυπτίων εἰς τὴν πανήγυριν ταύτην,
 φυλάσσοντες τὴν νύκτα τῆς θυσίης, καίουσι καὶ αὐτοὶ
 πάντες τὰ λύχνα· καὶ οὕτω οὐκ ἐν Σαῖ μούνη καίε-
 10 ται, ἀλλὰ καὶ ἀνὰ πᾶσαν Αἴγυπτον. ὅτε δὲ εἵνεκα
 Φῶς ἔλαχε καὶ τιμὴν ἢ νύξ αὕτη, ἐστὶ ἱερὸς περὶ αὐ-
 τοῦ λόγος λεγόμενος. Ἐς δὲ Ἡλίου πόλιν καὶ Βου- 63
 τοῦν θυσίας μούνας ἐπιτελέουσι Φοιτέοντες. ἐν δὲ Πα-
 πρήμι θυσίας μὲν καὶ ἱερὰ, κατάπερ καὶ τῇ ἄλλῃ,
 ποιεῦσι. εὐτ' αὖ δὲ γίνηται καταφερῆς ὁ ἥλιος, ὁλύγοι

gyptios. (62.) Quum in *Sain* oppidum solennis sa-
 crificii caussâ conveniunt, certâ quadam nocte lucer-
 nas accendunt omnes sub dio circum domos suas.
 Sunt autem hae lucernae vascula sale repleta et oleo;
 superne est ellychnium, quod per totam noctem ar-
 det; adpellantque festum illud, *Accensionem lucer-
 narum*. Alii autem Aegyptii, qui conventui non in-
 tersunt, observantes noctem sacrificii, lucernas et
 ipsi accendunt: ita fit, ut non solum in Sai oppido,
 sed per totam Aegyptum lucernae ardeant. Qua vero
 de caussa nox haec lumine ita honoretur, ea de re
 sacra quaedam ratioq adfertur. (63.) *Helioptin* et in
Buto oppidum quum conveniunt, nonnisi sacrificia
 peragunt: *Papremi* vero et sacrificia et alios sacros
 ritus celebrant, sicut alibi. Ibi vero, quando sol oc-

μέν τινες τῶν ἱεράων περὶ τὰ γαλμα πεπονέαται· οἱ δὲ 5
 πολλοὶ αὐτέων, ξύλων κορύνας ἔχοντες, ἐστᾶσι τοῦ
 ἱεροῦ ἐν τῇ ἐσοδῶ· ἄλλοι δὲ εὐχωλὰς ἐπιτελέοντες, πλεῖ-
 νες χιλίων ἀνδρῶν, ἕκαστοι ἔχοντες ξύλα, καὶ οὗτοι ἐπὶ
 τὰ ἕτερα ἀλέες ἐστᾶσι. τὸ δὲ ἄγαλμα, ἐὼν ἐν νηῶ μι-
 κρῷ ξυλίνῳ κατακεχουσμένῳ, προεκκομίζουσι τῇ προ- 10
 τεραίῃ εἰς ἄλλο οἶκημα ἱρόν. οἱ μὲν δὲ ὀλίγοι οἱ περὶ
 τὰ γαλμα λελειμμένοι, ἔλκουσι τετράκυκλον ἄμαξαν,
 ἄγουσαν τὸν νηόν τε καὶ τὸ ἐν τῷ νηῷ ἐνθὸν ἄγαλμα.
 οἱ δὲ οὐκ ἑῶσι, ἐν τοῖσι προπυλαίοισι ἐστέῳτες, ἐστί-
 ναι· οἱ δὲ εὐχωλιμαῖοι, τιμωρέοντες τῷ θεῷ, παίουσιν 15
 αὐτοὺς ἀλεξόμενοι. ἐνθαῦτα μάχη ξύλοις καρτερῇ γί-
 νεται· κεφαλὰς τε συναράσσονται, καὶ, ὡς ἐγὼ δο-
 κέω, πολλοὶ καὶ ἀποθνήσκουσι ἐκ τῶν τραυμάτων· οὐ

casui vicinus est, pauci nonnulli ex sacerdotibus cir-
 ca dei simulacrum occupantur; plerique vero eorum,
 ligneis clavis instructi, stant in templi introitu; alii
 vero, susceptum votum exsequentes, ad mille homi-
 nes, ex adverso stant, fuste quisque instructus. Si-
 mulacrum autem dei, quod in parvâ aediculâ inest
 ligneâ deauratâ, pridie eius diei in aliam sacram aedem
 est translata. Iam pauci illi, qui apud simula-
 crum relictî sunt, trahunt plastrum quatuor rota-
 rum, cui inposita est aedicula et quod ei inest si-
 mulacrum: isti vero, qui in propylaeo stant, hos non
 sinunt intrare. Itaque hi, qui vota susceperunt, deo
 opem ferentes, pugnam ineunt, illosque fustibus
 caedunt; fitque ibi acre praelium, multisque contun-
 duntur capita; nec pauci, ut equidem arbitror, mo-
 riuntur etiam ex vulneribus; quamquam adfirmant

μέντοι οἱ γε Αἰγύπτιοι ἔφασαν ἀποθνήσκειν οὐδένα.
Τὴν δὲ πανήγυριν ταύτην ἐκ τοῦδε νομίσαι Φασὶ οἱ 64
ἐπιχώριοι. οἰκέειν ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ τοῦ Ἄρεος τὴν μη-
τέρα· καὶ τὸν Ἄρεα ἀπότροφον γενόμενον, ἐλθεῖν ἐξαν-
δρωμένον, ἐθέλοντα τῇ μητρὶ συμμῖξαι· καὶ τοὺς προ-
5 πόλους τῆς μητρὸς, οἷα οὐκ ὁπωπότης αὐτὸν πρότερον,
οὐ περιορᾶν παρῆναι, ἀλλ' ἀπερύκειν· τὸν δ' ἐξ ἄλ-
λης πόλιος ἀγαγόμενον ἀνθρώπους, τοὺς τε πρόπολους
τοηχέως περισπεῖν, καὶ ἐσελθεῖν παρὰ τὴν μητέρα. ἀπὸ
τούτου τῷ Ἄρει ταύτην τὴν πληγὴν ἐν τῇ ὁρτῇ νενομι-
10 κέναι Φασί.

Καὶ τὸ μὴ μίσγεσθαι γυναῖξιν ἐν ἱεροῖσι, μηδὲ αἰλού-
τους ἀπὸ γυναικῶν ἐς ἱερὰ εἰσέναι, οὗτοί εἰσι οἱ πρῶ-
τοι θρησκευόντες. οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι σχεδὸν πάντες
ἄνθρωποι, πλην Αἰγυπτίων καὶ Ἑλλήνων, μίσγονται

Aegyptii neminem interire. (64.) Hanc autem pa-
negyrin hac caussâ institutam esse aiunt indigenae.
Habitasse in illo templo matrem Martis: Martem au-
tem, alibi educatum, postquam ad virilem pervenit
aetatem, voluisse matri in colloquium venire: mini-
stros autem matris, ut qui illum numquam ante vi-
dissent, non sivisse eum accedere, sed prohibuisse:
tum illum, adductis secum ex alio oppido hominibus,
male multasse ministros, et ad matrem introivisse.
In eius rei memoriam, hanc verberationem in festo
Marti sacro a se aiunt esse institutam.

Etiam hanc religionem primi coluerunt Aegyptii,
ut nefas ducant in templo coire eum mulieribus, aut a
conubitu intrare in templa illotum. Alii enim fere om-
nes homines, exceptis Aegyptiis et Graecis, coeunt in

ἐν ἱεροῖσι· καὶ ἀπὸ γυναικῶν ἀνιστάμενοι, ἄλουτοι ἐστέ- 15
 χονται ἐς ἱερόν· νομίζοντες ἀνθρώπους εἶναι κατὰπερ τὰ
 ἄλλα κτήνεα. καὶ γὰρ τὰ ἄλλα κτήνεα ὁρᾷν καὶ ὀρνί-
 θων γένηα ὀχευόμενα ἐν τε τοῖσι νηοῖσι τῶν θεῶν καὶ
 ἐν τοῖσι τεμένεσι. εἰ ὦν εἶναι τῷ θεῷ τοῦτο μὴ φίλον,
 οὐκ ἂν οὐδὲ τὰ κτήνεα ποιεῖν. οὗτοι μὲν νυν τοιαῦτα 20
 ἐπιλέγοντες, ποιεῦσι ἐμοί γε οὐκ ἀρεστά. Αἰγύπτιοι
 δὲ θεοσκεύουσι περισσῶς τὰ τε ἄλλα περὶ τὰ ἱερά,
 καὶ δὴ καὶ τὰδε.

65 Ἐοῦσα δὲ Αἴγυπτος ὁμοῦρος τῇ Λιβύῃ, οὐ μάλα
 θηριώδης ἐστί. τὰ δὲ ἑόντα σφι ἅπαντα ἱερά νενόμι-
 σται· καὶ τὰ μὲν, σύντροφα αὐτοῖσι τοῖσι ἀνθρώποισι·
 τὰ δὲ, οὐ. τῶν δὲ εἵνεκεν ἀνείται τὰ ἱερά, εἰ λέγοιμι,
 καταβαίην ἂν τῷ λόγῳ ἐς τὰ θεῖα πρῆγματα, τὰ 5

locis sacris; et ab uxoribus surgentes, templum intrant
 illoti: existimantes nihil inter homines et alias pecu-
 des differre. Videre se enim alias pecudes et avium
 varia genera coire in ipsis deorum aedibus et in lo-
 cis deo alicui consecratis: id si ingratum esset deo,
 pecudes non esse facturas. Talia illi praetextentes fa-
 ciunt ista, mihi quidem minime probata. Sed Aegyp-
 tii, quum aliis in rebus, tum nimirum et hac in
 parte, curiose colunt templorum religionem.

(65.) Aegyptus, quamvis sit Libyae confinis, non
 est tamen *bestiis* frequens. Quae vero in ea repe-
 riuntur, sacrae habentur omnes: et illarum quidem
 aliae cum ipsis hominibus aluntur; aliae non item.
 Quod si vero declarare vellem, cur deorum alicui con-
 secratae sunt hae quae sacrae habentur, descenderem
 ad sermonem faciendum de divinis rebus, quas ex-

ἐγὼ Φεύγω μάλιστα ἀπηγέσθαι. τὰ δὲ καὶ εἶρηκα
αὐτῶν ἐπιφάσας, ἀναγκαίῃ καταλαμβανόμενος εἶπον.
Νόμος δὲ ἐστὶ περὶ τῶν θηρίων ὧδε ἔχων. μελεδωνοὶ
ἀποδεδέχεται τῆς τροφῆς χωρὶς ἐκάστων, καὶ ἔρσητες
10 καὶ θήλειαι τῶν Αἰγυπτίων, τῶν παῖς παρὰ πατρὸς
ἐκδέκεται τὴν τιμὴν. οἱ δὲ ἐν τῇσι πόλεσι ἕκαστοι εὐ-
χὰς τάσδε σφὶ ἀποτελέουσι· εὐχόμενοι τῷ θεῷ τοῦ
ἂν ἢ τὸ θηρίον, ξυροῦντες τῶν παιδίων ἢ πᾶσαν τὴν
κεφαλὴν, ἢ τὸ ἥμισυ, ἢ τὸ τρίτον μέρος τῆς κεφαλῆς,
15 ἰστᾶσι σταθμῶ πρὸς ἀργύριον τὰς τρίχας· τὸ δ' ἂν
ἐλκύσῃ, τοῦτο τῇ μελεδωνῷ τῶν θηρίων διδοῖ. ἢ δ' ἂν
αὐτοῦ τάμνουσα ἰχθῦς, παρέχει βορρὴν τοῖσι θηρίοις.
τροφὴ μὲν δὴ αὐτοῖσι ταιαυτὴ ἀποδεδέκεται. Τὸ δ' ἂν τις
τῶν θηρίων τούτων ἀποκτείνῃ, ἣν μὲν ἐκὼν, θάνατος ἢ

ponere equidem inprimis devito: quarum si quas ego
in narratione meâ tetigi, necessitate adductus de
eis sum locutus. Obtinet autem, quod ad hasce be-
stias spectat, institutum huiusmodi. Constituti sunt,
quibus earum alendarum, et quidem cuiusque gene-
ris sigillatim, cura commissa est, viri Aegyptii mu-
lieresque; quo in munere patri filius succedit. Prae-
terea singuli oppidorum incolae vota his exsolvant,
quae deo ei fecerunt cui sacrata est bestia: scilicet
liberorum suorum sive totum caput, sive dimidium,
aut tertiam radunt partem; deinde capillos in trutinâ
argentum contra pendunt; et, quantum fuerit capil-
lorum pondus, tantum argenti solvunt curatrici bestia-
rum: illaque, pro hoc, escam bestiis concisos pisces
praebet; hoc enim eis alimenti genus adsignatum est.
Si quis vero harum bestiarum quampiam occiderit,

ζημίη· ἥν δὲ αἰκῶν, ἀποτίνει ζημίην τὴν ἂν οἱ ἱερεῖς τὰ 20
 ζῶνται. ὃς δ' ἂν ἱβὶν ἢ ἱσηκα ἀποκτείνῃ, ἥν τε ἐκῶν, ἥν
 66 τε αἰκῶν, τεθνάναι ἀνάγκη. Πολλῶν δὲ ἐόντων ὁμο-
 τρόφων τοῖσι ἀνθρώποισι θηρίων, πολλῶν ἂν ἔτι πλεον
 ἐγίνετο, εἰ μὴ κατελάμβανε τοὺς αἰελούρους τοιαῦδε.
 Ἐπὶ αὖν τέκωσι αἱ θήλειαι, οὐκέτι φοιτεύουσι παρὰ τοὺς
 ἔρσενας· οἱ δὲ, διζήμενοι μίσγεσθαι αὐτῇσι, οὐκ ἔχου- 5
 σι. πρὸς ὧν ταῦτα σοφίζονται τάδε· ἀρπάζοντες ἀπὸ
 τῶν θηλέων καὶ ὑπαιρεόμενοι τὰ τέκνα, κτείνουσι. κτεί-
 ναντες μέντοι, οὐ πατέονται. αἱ δὲ, στερισκόμεναι τῶν
 τέκνων, ἄλλων δὲ ἐπιθυμέουσai, οὕτω δὴ ἀπικνέονται
 παρὰ τοὺς ἔρσενας· Φιλότεκνον δὲ τὸ θηρίον. πυρκαϊῆς 10
 δὲ γενομένης, θεῖα πρήγματα καταλαμβάνει τοὺς
 αἰελούρους. οἱ μὲν γὰρ Αἰγύπτιοι διαστάντες Φυλακὰς
 ἔχουσι τῶν αἰελούρων, ἀμελήσαντες σβεννύναι τὸ καιό-

si sponte id fecerit, capite delictum luit; sin invitus,
 mulctam pendit, quantam irrogaverint sacerdotes.
 Qui vero *idēn* aut *accipitrem* necavit, sive volens,
 sive invitus, eum mori necesse est. (66.) Quamvis
 autem multae sint bestiae, quae cum hominibus alun-
 tur vitamque agunt; multo etiam plures forent, nisi
felibus accideret hocce. Postquam peperunt foeminae,
 non amplius accedunt ad mares: at hi, coire
 cum illis concupiscentes, quum non possint, tali
 utuntur invento. Rapiunt illarum foetus, raptosque
 interficiunt; nec tamen comedunt occisos. Tum illae,
 foetu privatae, et alium desiderantes, sic demum ite-
 rum ad mares accedunt: est enim amans prolis bestia.
 Quod si vero incidit incendium, mira res accidit fe-
 libus. Nam Aegyptii quidem, per intervalla dispo-
 siti, custodiam felium agunt, incendium interim ni-

μενον· οἱ δὲ αἰέλουροι, διαδύοντες καὶ ὑπερβρώσκοντες
 15 τοὺς ἀνθρώπους, ἐσάλλονται ἐς τὸ πῦρ. ταῦτα δὲ γινόμενα,
 πένθεα μεγάλα τοὺς Αἰγυπτίους καταλαμβάνει. ἐν ὅτεοις δ' αὖ οἰκίοις αἰέλουρος ἀποθάνῃ ἀπὸ τοῦ
 αὐτομάτου, οἱ ἐνοικέοντες πάντες ξυρίζονται τὰς ὀφρύας
 μούνας· παρ' ὅτεοις δ' αὖ κύων, πᾶν τὸ σῶμα καὶ τὴν
 κεφαλὴν. Ἀπαγέεται δὲ οἱ αἰέλουροι ἀποθανόντες ἐς 67
 ἱρὰς στέγας, ἔνθα θάπτονται ταριχευθέντες ἐν Βουβά-
 στι πόλει. τὰς δὲ κύνας ἐν τῇ ἑωυτῶν ἕκαστοι πόλι
 θάπτουσι ἐν ἱρῇσι θήκησι. ὥς δὲ αὐτως τῇσι κυσὶ οἱ
 5 ἰχνευταὶ θάπτονται. τὰς δὲ μυγαλὰς καὶ τοὺς ἰρῆκας
 ἀπάγουσι ἐς Βουτοῦν πόλιν· τὰς δὲ ἵβις, εἰούσας ἱρὰς,
 ἐς Ἑρμέω πόλιν. τὰς δὲ ἄρκτους, εἰούσας σπανίας,
 καὶ τοὺς λύκους, οὐ πολλῶν τέων ὄντας ἀλωπέκων μέ-
 ζονας, αὐτοῦ θάπτουσι τῇ αὖ εὐρεθείῳσι κείμενοι.

hil curantes; at feles, aut sese insinuant per hominum intervalla, aut superne transsiliantes, in ignem insiliunt: quod ubi fit, ingens luctus capit Aegyptios. Quod si ultro in domo quadam moritur *felis*, omnes aedium illarum incolae supercilia sola radunt; apud quos vero *canis* mortuus fuerit, hi totum radunt corpus et caput. (67.) Abducuntur autem *mortuae felles* in sacra sepulcra, quae in Bubasti sunt oppido, ubi conditae sepeliuntur. *Canes* autem mortuos, in suo quisque oppido sacris in conditoriis sepeliunt: et similiter, atque canes, sepeliuntur *ichneumones*. *Mures* autem *araneos* et *accipitres* in Buto oppidum deducunt: *ibes* vero, Mercurio sacras, Hermopolin. *Ursos* autem, raros illos quidem in Aegypto, et *lupos*, qui vulpibus haud multo sunt maiores, ibi sepeliunt, ubi mortui reperiuntur.

68 Τῶν δὲ κροκοδείλων φύσις ἐστὶ τοιήδε. τοὺς χειμω-
 ριωτάτους μῆνας τέσσερας ἐσθίει οὐδέν. ἐν δὲ τετρά-
 πουν, χέρσαϊον καὶ λιμναῖον ἐστὶ· τίκτει μὲν γὰρ ὡὰ
 ἐν γῇ, καὶ ἐκλέπει, καὶ τὸ πολλὸν τῆς ἡμέρης διατρέ-
 βει ἐν τῷ ξηρῷ, τὴν δὲ νύκτα πᾶσαν ἐν τῷ ποταμῷ· 5
 θερμότερον γὰρ δὴ ἐστὶ τὸ ὕδωρ τῆς τε αἰθρίας καὶ τῆς
 δρόσου. πάντων δὲ τῶν ἡμεῖς ἴδμεν θνητῶν, τοῦτο ἐξ
 ἐλαχίστου μέγιστον γίνεται. τὰ μὲν γὰρ ὡὰ, χηνέων
 οὐ πολλὰ μέζονα τίκτει· καὶ ὁ νεοσσὸς κατὰ λόγον τοῦ
 ὠοῦ γίνεται· αὐξανόμενος δὲ, γίνεται καὶ ἐς ἑπτακαί- 10
 δεκα πήχειας, καὶ μέζων ἔτι. ἔχει δὲ ὀφθαλμοὺς μὲν
 ὕδρ, ὀδόντας δὲ μεγάλους καὶ χαυλιόδοντας, κατὰ λό-
 γον τοῦ σώματος. γλῶσσαν δὲ μῦνον θηρίων οὐκ ἔφυ-
 σε· οὐδὲ τὴν κάτω κινεῖ γνάθον, ἀλλὰ καὶ τοῦτο μῦ-

(68.) *Crocodylorum* autem haec natura est. Per
 quinque menses maxime hibernos nullum cibum ca-
 piunt. Quadrupes est, terram pariter et aquam habi-
 tans: ova enim parit excluditque in terrâ, et maio-
 rem diei partem in sicco versatur, noctu vero in
 fluvio: est enim aqua noctu magis calida quam sere-
 num coelum et ros. Omnium vero, quae novimus,
 animalium hoc ex minimo fit maximum. Ova enim
 haud multo maiora sunt anserinis, et exclusus foe-
 tus pro ovi portione; at, ubi incrementum cepit,
 pervenit ad septemdecim cubitorum longitudinem,
 et ultra. Habet autem oculos porci, dentes vero mag-
 nos et exsertos, pro ratione magnitudinis corporis.
 Linguam naturâ non habet, unum ex omnibus ani-
 mantibus: neque inferiorem movet maxillam, sed ex
 omnibus item animantibus unum est quod superiorem

- 15 νον θηρίων τὴν ἄνω γνάβον προσάγει τῇ κάτω. ἔχει δὲ
καὶ ὄνυχας καρτεροὺς, καὶ δέρμα λεπιδωτὸν, ἀρρήκτον
ἐπὶ τοῦ σώματος. τυφλὸν δὲ ἐν ὕδατι, ἐν δὲ τῇ αἰθρῇ
ὄξυδερκέστατον. ἄτε δὴ ὦν ἐν ὕδατι διαίταν ποιούμε-
νον, τὸ στόμα ἐνδοθεν φορεῖ πᾶν μεστὸν βδελλέων.
20 τὰ μὲν δὴ ἄλλα ὄρεα καὶ θηρία φεύγει μιν· ὁ δὲ
τροχίλος. εἰρηναῖόν οἱ ἐστὶ, ἄτε ὠφελεσμένῳ πρὸς αὐ-
τοῦ. ἐπεὶ γὰρ ἐς τὴν γῆν ἐκβῇ ἐκ τοῦ ὕδατος ὁ κρο-
κόδειλος, καὶ ἔπειτα χάνῃ, (ἔωθε γὰρ τοῦτο ὡς ἐπί-
παν ποιεῖν πρὸς τὸν ζέφυρον,) ἐνθαῦτα ὁ τροχίλος
25 ἐσθύνων ἐς τὸ στόμα αὐτοῦ, καταπίνει τὰς βδέλλας·
ὁ δὲ, ὠφελεύμενος ἡδεται, καὶ οὐδὲν σίνεται τὸν τρο-
χίλον. Τοῖσι μὲν δὴ τῶν Αἰγυπτίων ἱεροὶ εἰσι οἱ κροκό- 69
δειλοι· τοῖσι δ' οὐ, ἀλλ' ἄτε πολεμίους περιέπουσι.
οἱ δὲ περὶ τε Θήβας καὶ τὴν Μοῖριος λίμνην οἰκέαντες.

maxillam admoveat inferiori. Habet autem ungues robustos, et cutem squammatam, quae in tergo per-
rumpi non potest. In aqua quidem caecus est, in aëre vero perspicacissimus. Quum igitur in aqua degat, os
intus oppletum habet hirudinibus. Iam aliae quidem aves et bestiae illum fugiunt: cum trochilo autem
pacem colit, quippe qui utilem ei operam prae-
stat: nam postquam ex aqua in terram exiit croco-
dilus, ibique ore hiantē recubat; (quod facere ille plerumque contra zephyrum consuevit,) tum tro-
chilus in os eius sese insinuans, hirudines devorat;
atque ille hac operā sibi praestitā gaudens, neuti-
quam laedit trochilum. (69.) Sunt autem croco-
dili aliis Aegyptiis sacri; aliis non item, sed hi illos
ut hostes persequuntur. Qui circa Thebas et Moeri-

καὶ κάρτα ἤγνεται αὐτοὺς εἶναι ἱρούς. ἐκ πάντων δὲ
 ἓνα ἐκάτεροι τρέφουσι κροκοδείλον, δεδιδαγμένον εἶναι 5
 χειρσῆθαι ἀρτήματα τε λίθινα χυτὰ καὶ χρύσεια ἐς
 τὰ ὦτα ἐνέντες, καὶ ἀμφιδέας περὶ τοὺς προσθίους
 πόδας, καὶ σιτία ἀποτακτὰ δίδοντες καὶ ἱρήϊα, καὶ
 περιέποντες ὡς κάλλιστα ζῶντας· ἀποθανόντας δὲ τα-
 ριχεύοντες θάπτουσι ἐν ἱρῇσι θήκησι. οἱ δὲ περὶ Ἐλε- 10
 φαντίνην πόλιν οἰκέοντες, καὶ ἐσθίουσι αὐτοὺς, οὐκ ἠγεό-
 μενοι ἱρούς εἶναι. Καλέονται δὲ οὐ κροκοδείλοι, ἀλλὰ
 χάμψαι. κροκοδείλους δὲ Ἴωνες ὠνόμασαν, εἰκάζοντες
 αὐτῶν τὰ εἶδεα τοῖσι παρὰ σφίσι γνωμένοισι κροκοδεί-
 70 λοισι τοῖσι ἐν τῇσι αἱμασίῃσι. Ἄγραι δὲ σφῶν πολ-
 λαὶ κατεστέαςι, καὶ παντοῖαι· ἧ δ' ὧν ἐμοί γε δοκέει
 ἀξιώτατῃ ἀπηγήσιος εἶναι, ταύτην γράφω. ἐπεὶ αὖν νῦν

dis lacum habitant, hi vel maxime sacros illos du-
 cunt: et horum utrique unum maxime crocodilum
 alunt, manu tractari edoctum; cuius auribus inaures
 ex fusis lapidibus et auro inserunt, et anteriores pe-
 des aureis ornant armillis; demensoque cibo, quum
 farinaceo, tum ex victimis, eundem pascunt, curan-
 tes ut quam lautissime vivat; denique mortuum con-
 diunt, et sacro in sepulcro sepeliunt. Qui vero cir-
 ca Elephantinen habitant, hi non modo non sacros
 habent crocodilos, sed et carne eorum vescuntur.
 Vocantur autem ab Aegyptiis, non *crocodili*, sed
champsae. *Crocodilos* enim (id est, *lacertas*) Iones
 illos nominarunt, formam illorum conferentes cum
 lacertis, quae apud illos in maceriis versantur. (70.)
Venatio crocodilorum multis atque variis modis
 instituitur: quorum ego illum, qui maxime mihi

137, 67.

τον υἱὸς δαλιάσῃ περὶ ἄγκιστρον, μετῴει ἐς μίσην τὸν
 5 ποταμὸν· αὐτὸς δὲ ἐπὶ τοῦ χείλεος τοῦ ποταμοῦ ἔχων
 δέλφακα ζῶν, ταύτην τύπτει. ἐπακούσας δὲ τῆς Φω-
 νῆς ὁ κροκόδειλος, ἵεται κατὰ τὴν Φωνήν· ἐντυχὼν δὲ
 τῷ νώτῳ, καταπίνει· οἱ δὲ, ἔλκουσι. ἐπεὰν δὲ ἐξελ-
 κυσθῇ ἐς γῆν, πρῶτον αἰπάντων ὁ θηρευτὴς πηλῷ κατ'
 10 ὧν ἔπλασε αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς· τοῦτο δὲ ποιήσας,
 κάρτα εὐπετέως τὰ λοιπὰ χειροῦται· μὴ ποιήσας δὲ
 τοῦτο, σὺν πόνῳ. Οἱ δὲ ἵπποι οἱ ποτάμιοι νομῶ μὲν 71
 τῷ Παπρημίτῃ ἱεοὶ εἰσι, τοῖσι δὲ ἄλλοισι Αἰγυπτίοισι
 οὐκ ἱεοί. φύσιν δὲ παρέχονται ιδέης τοιήδε· τετράπου
 ἐστὶ, δίχηλον, ὀπλὰι βοῶς, σιμὸν, λοφίην ἔχον ἵππου,
 5 χαυλιόδοντας Φαῖνον, οὐρὴν ἵππου καὶ Φωνήν· μέγα-
 ρος, ὅσον τε βοῦς ὁ μέγιστος· τὸ δέσμα δ' αὐτοῦ σὺ-

memoratu dignus videtur, exponam. Suis tergis, pro
 escâ hamo insertum, in medium flumen demittit ve-
 nator: ipse in ripa fluminis vivum habet porcellum,
 quem ferit. Cr ocodilus, auditâ voce, ad eius sonum
 adcurrit; in tergis vero suis incidens, illud deglutit;
 moxque in terram attrahitur. Postquam in terram ex-
 tractus est, primum omnium oculos eius luto obli-
 nit venator: eo facto, facile admodum reliqua ad-
 ministrat; si facere non potuit, difficulter. (71.)
Hippopotami in Papremite praefecturâ sacri habentur;
 reliquis vero Aegyptiis non sunt sacri. Horum
 natura atque species talis est. Quadrupes animal,
 bisulcum, ungulis bovinis, simo naso, iubâ equinâ,
 dentibus prominentibus, caudâ et voce equinâ; mag-
 nitudine maximi tauri; corio ita crasso, ut ex arefa-

τω δὴ τι παχὺ ἔστι, ὥστε αὐτοῦ γενομένου, ζυστὰ ποιεῖ-
 72 σθαι αἰόντια ἐξ αὐτοῦ. Γίνονται δὲ καὶ ἐνύδριες ἐν τῷ
 ποταμῷ, τὰς ἱρὰς ἡγῆνται εἶναι. νομίζουσι δὲ καὶ πάν-
 των ἰχθύων τὸν καλούμενον λεπιδωτὸν, ἱρὸν εἶναι, καὶ
 τὴν ἔγχελυν. ἱρούς δὲ τούτους τοῦ Νείλου Φασὶ εἶναι·
 καὶ τῶν ὀρνίθων τοὺς χηναλώπεκας.

73 Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος ὄρνις ἱρὸς, τῷ ὀνόματι Φοῖνιξ·
 ἐγὼ μὲν μιν οὐκ εἶδον, εἰ μὴ ὅσον γραφῇ· καὶ γὰρ δὴ
 καὶ σπάνιος ἐπιφοιτᾷ σφι, διὰ ἐτέων (ὡς Ἡλιουπο-
 λῖται λέγουσι) πεντακοσίων. Φοιτᾷν δὲ τότε Φασί,
 ἐπειὰν οἱ ἀποθάνῃ ὁ πατήρ. ἔστι δὲ, εἰ τῇ γραφῇ πα- 5
 ρόμοιος, τοσόνδε καὶ τοιόνδε· τὰ μὲν αὐτοῦ χρυσοκό-
 μα τῶν πτερῶν, τὰ δὲ, ἐρυθρά· ἐς τὰ μάλιστα αἰετῶ
 περιήγησιν ὁμοιότατος, καὶ τὸ μέγας. Τούτον δὲ λε-

cto conficiantur polita iacula. (72.) Gignuntur in
 fluvio etiam *lutrae*, quas sacras ducunt Aegyptii. Ex
piscium autem universo genere sacros reputant esse
 eum qui *lepidotus* vocatur, et *anguillam*: quos pisces
Nilo sacros esse aiunt; itemque ex avium genere
vulpsaneres.

(73.) Est autem etiam alia avis sacra, cui nomen
phoenix: quem ego quidem non vidi, nisi pictum;
 perraro enim Aegyptum visitat, nonnisi ex quingen-
 torum; ut Heliopolitae aiunt, annorum intervallo:
 advenit autem tunc, quum pater eius obiit. Est au-
 tem, si modo pictura recte eius formam refert, tan-
 tus atque talis: pennarum color, aliarum aureus,
 aliarum ruber; caeterum tota avis, habitu et magni-
 tudine, aquilae maxime simillima. Phoenicem hunc

137, 94.

γοῦσι μηχανᾶσθαι τάδε, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες·
 10 ἐξ Ἀραβίης ὁρμώμενον, ἐς τὸ ἱὸν τοῦ Ἥλιου κομίζων
 τὸν πατέρα, ἐν σμύρῃ ἐμπλάσσαντα, καὶ θάπτειν
 ἐν τοῦ Ἥλιου τῷ ἱερῷ. κομίζειν δὲ οὕτω· πρῶτον, τῆς
 σμύρνης ὥν πλάσσειν ὅσον τε δυνατός ἐστι φέρειν·
 μετὰ δὲ, πειρᾶσθαι αὐτὸ φορέοντα· ἐπεὰν δὲ ἀποπει-
 15 ρηθῇ, οὕτω δὴ κοιλήναντα τὸ ὥν, τὸν πατέρα ἐς αὐτὰ
 ἐντιθέναι, σμύρῃ δὲ ἄλλῃ ἐμπλάσσειν τοῦτο κατ' ὅ τι
 τοῦ ὡοῦ ἐγκοιλήνας ἐνέθηκε τὸν πατέρα· ἐσκευμένου δὲ
 τοῦ πατρὸς, γίνεσθαι τὸ αὐτὸ βάρος· ἐμπλάσαντα δὲ,
 κομίζειν μιν ἐπ' Αἰγύπτου ἐς τοῦ Ἥλιου τὸ ἱόν. ταῦ-
 20 τα μὲν τοῦτον τὸν ὄρον λέγουσι ποιέειν.

Εἰσὶ δὲ περὶ Θήβας ἱοὶ ὄφεις, ἀνθρώπων οὐδαμῶς 74
 δηλήμονες· οἱ μεγάλαί ἐόντες μικροί, δύο κέρα φορέου-
 σι, πεφυκότα ἐξ ἄκρης τῆς κεφαλῆς. τοὺς θάπτουσι

aiunt, mihi quidem parum credibilia narrantes, haec-
 ce machinari: ex Arabia proficiscentem, in Solis tem-
 plum portare patrem suum, myrrha circumlitum, et
 in templo Solis sepelire. Portare autem eum hoc mo-
 do: primum myrrham in ovi formam fingere tanti
 ponderis, quantum ferre ipse possit; dein ferendo il-
 lud experiri; factoque experimento, excavare ovum,
 et patrem intus ponere, et qua parte ovi excavati pa-
 trem inseruit, eam aliâ myrrhâ oblinere: ita pondus
 inpositi patris idem esse atque fuerat ovi pondus:
 hoc denique modo circumlitum patrem gestare eum
 in Solis templum. Haec facere avem illam narrant.

(74.) Sunt autem circa Thebas sacri serpentes,
 nihil hominibus noxii, haud sane magni, duobus
 cornibus instructi, e summo capite enatis. Hos, post-

ἀποθανόντας ἐν τῷ ἱρῷ τοῦ Διός· τούτου γὰρ σφεας
 75 τοῦ Θεοῦ Φασὶ εἶναι ἱρούς. Ἔστι δὲ χώρος τῆς Ἀρα-
 βίης, κατὰ Βουτοῦν πόλιν μάλιστα κη κείμενος· καὶ ἐς
 τοῦτο τὸ χωρίων ἦλθον, πυθανόμενος περὶ τῶν πτερωτῶν
 ὀφίων. ἀπικόμενος δὲ, εἶδον ὅστέα ὀφίων καὶ ἀκαν-
 θας, πλήθει μὲν ἀδύνατα ἀπηγήσασθαι· σωροὶ δὲ ἦσαν 5
 ἀκανθέων καὶ μεγάλοι, καὶ ὑποδεέστεροι, καὶ ἐλάσ-
 σονες ἔτι τούτων· πολλοὶ δὲ ἦσαν οὗτοι. ἔστι δὲ ὁ χώ-
 ρος οὗτος, ἐν τῷ αἰ ἀκανθαὶ κατακεχύαται, τοιοῦσθε
 τις· ἐσβολὴ ἐξ οὐρέων στενῶν ἐς πεδίον μέγα· τὸ δὲ
 πεδίον τοῦτο συνάπτει τῷ Αἰγυπτίῳ πεδίῳ. λόγος δὲ 10
 ἔστι, ἅμα τῷ ἔαρι πτερωτοῦς ὄφιος ἐκ τῆς Ἀραβίης
 πέτεσθαι ἐπ' Αἰγύπτου· τὰς δὲ ἵβεις τὰς ὀρνίθας ἀπαν-
 τώσας ἐς τὴν ἐσβολὴν ταύτης τῆς χώρας, οὐ παρίεναι
 τοὺς ὄφιος, ἀλλὰ κατακτείνειν. καὶ τὴν ἵβιν διὰ τοῦτο

quam mortui sunt, in Iovis templo sepeliunt; huic enim Deo sacros esse dicunt. (75.) Est vero in Arabia locus, ex adverso oppidi Buto maxime situs; quem locum ipse adii, quum audissem quae de *serpentibus volucribus* narrantur. Eo ut perveni, vidi ossa et spinas serpentum, ineffabili multitudine: erant enim spinarum acervi, maiores alii, alii minores, atque minores, ingenti numero. Est autem locus, ubi effusae hae spinae iacent, huiusmodi: ex angustis montibus introitus est in magnam planitiem, agro Aegyptio contiguam. Narrant igitur, in-eunte vere ex Arabia Aegyptum versus advolare vo-lucres serpentes; *ibes* autem aves, occurrentes illis in faucibus huius regionis, aditu prohibere serpen-tes, illosque necare. Et hanc ob causam magno in

15 τὸ ἔργον τετιμῆσθαι λέγουσι Ἀράβιοι μεγάλας πρὸς
 Αἰγυπτίων ὁμολογέουσι δὲ καὶ Αἰγύπτιοι διὰ ταῦτα
 τιμᾶν τὰς ὀρνίθας ταύτας. Εἶδος δὲ τῆς μὲν ἰβίως τό- 76
 δε μέλαινα δεινῶς πᾶσα, σκέλεα δὲ Φορέει γεράνου,
 πρόσωπον δὲ εἰς τὰ μάλιστα ἐπίγρυπον, μέγαθος ὅσον
 κρέξ. τῶν μὲν δὴ μελαινέων, τῶν μαχομένων πρὸς τοὺς
 5 ὄφεις, ἥδε ἰδέη. τῶν δ' ἐν ποσὶ μᾶλλον εἰλευμένων τοῖσι
 ἀνθρώποισι· (διξαὶ γὰρ δὴ εἰσι αἱ ἰβίως) ψιλὴ τὴν κε-
 φαλήν, καὶ τὴν δειρὴν πᾶσαν λευκὴ πτεροῖσι, πλὴν
 κεφαλῆς καὶ τοῦ αὐχένος καὶ ἄκρων τῶν πτερύγων
 καὶ τοῦ πυγαίου ἄκρου· ταῦτα δὲ τὰ εἶπον πάντα,
 10 μέλαινά ἐστι δεινῶς· σκέλεα δὲ καὶ πρόσωπον, ἐμφε-
 ρὴς τῇ ἐτέρῃ. τοῦ δὲ ὄφιος ἡ μορφή, οἷη περ τῶν ὕδρων.
 πτίλα δὲ οὐ πτερωτὰ Φορέει, ἀλλὰ τοῖσι τῆς νυκτερί-

honore ab Aegyptiis haberi *ibin*, aiunt Arabes; et
 profitentur etiam Aegyptii, eā caussā se hasce aves
 in honore habere. (76.) Species autem *ibidis* talis
 est: colore admodum nigro avis est per totum cor-
 pus, pedibus gruis, rostro quam maxime adunco,
 magnitudine quantā crex. Nigrarum scilicet, quae
 cum serpentibus pugnant, haec species est: sed,
 quae ante pedes hominum magis versantur, (*duo*
enim sunt ibium genera) hae capite et cervice totā
 nudae sunt; pennae quidem corporis albae, sed ca-
 put et cervix et extremae alae extremaque cauda,
 omnia haec nigra admodum: crura et rostrum simile
 alteri generi. Porro serpentum forma, quos dixi,
 similis est hydrarum: alas autem habent non pen-

δος πτεροῖσι μάλιστα καὶ ἐμφερέστατα. Τοσαῦτα μὲν
Θηρίων περὶ ἰσῶν εἰρήσθω.

- 77 Αὐτῶν δὲ δὴ Αἰγυπτίων, οἳ μὲν περὶ τὴν σπειρομένην
Αἴγυπτον οἰκέουσι, μνήμην ἀνθρώπων πάντων ἐπασκέον-
τες μάλιστα, λογικώτατοί εἰσι μακρῶ τῶν ἐγὼ ἐς διά-
πειραν ἀπικόμεν. Τρόπῳ δὲ ζῆς τοιῶδε διαχρέωνται.
Συρμαίζουσι τρεῖς ἡμέρας ἐπέξῃς μηνὸς ἑκάστου, ἐμέ- 5
τοισι Θηρώμενοι τὴν ὑγιεὴν καὶ κλύσμασι, νομίζοντες
ἀπὸ τῶν τρεφόντων σιτίων πάσας τὰς νούσους τοῖσι
ἀνθρώποισι γίνεσθαι. εἰσὶ μὲν γὰρ καὶ ἄλλως Αἰγύ-
πτιοι μετὰ Λίβυας ὑγιερέστατοι πάντων ἀνθρώπων,
τῶν ὠρέων (δοκέειν ἐμοὶ) εἶνεκεν, ὅτι οὐ μεταλλάσσουσι 10
αἱ ὥραι. ἐν γὰρ τῇσι μεταβολῇσι τοῖσι ἀνθρώποισι αἱ
νοῦσοι μάλιστα γίνονται, τῶν τε ἄλλων πάντων, καὶ

natas, sed vespertilionis alis admodum similes. Et
haec quidem hactenus de sacris bestiis dicta sunt.

(77.) Ad AEGYPTIOS ipsos quod adinet, hi qui
eam Aegypti partem incolunt, quae seminari solet,
omnium hominum maxime memoriae rerum gesta-
rum dant operam; suntque longe omnium, cum qui-
bus aliquam notitiam contraxerim, eruditissimi. *Vi-
tae* autem *ratione* utuntur tali. Singulis mensibus
per tres continuos dies purgant corpus, vomitibus et
clysteribus sanitatem sectantes, rati a cibis, quos
sumunt homines, oriri morborum omne genus. Sunt
enim caeteroquin Aegyptii, post Libyas, prae caete-
ris omnibus populis robustissimâ valetudine, ob coeli
puto temperiem, tempestatemque nullis mutationi-
bus obnoxiam. Ex mutationibus enim, quum alia-
rum rerum, tum praesertim ex tempestatibus vicissitu-

δὴ καὶ τῶν ὠρέων μάλιστα. Ἄρτοφαγέουσι δὲ, ἐκ τῶν
 ὀλυρέων ποιεῦντες ἄρτους, τοὺς ἐκάῃνοι κυλλήστις ὄνο-
 15 μάζουσι. οἶνω δ' ἐκ κριθέων πεπονημένῳ διαχρέωνται·
 οὐ γὰρ σφί εἰσι ἐν τῇ χώρῃ ἄμπελοι. ἰχθύων δὲ τοὺς
 μὲν, πρὸς ἥλιον αὐγῆαντες, ὤμους σιτέονται· τοὺς δὲ,
 ἐξ ἄλλης τεταριχευμένους. ὀρνίθων δὲ τοὺς τε ὄρνυγας,
 καὶ τὰς νήσας, καὶ τὰ σμικρὰ τῶν ὀρνιθίων, ὡμὰ σι-
 20 τέονται, προταριχεύσαντες. τὰ δὲ ἄλλα ὅσα ἢ ὀρνίθων
 ἢ ἰχθύων ἐστὶ σφί ἐχόμενα, χωρὶς ἢ οἰόσοι σφί ἱερὰ
 ἀποδεδέχεται, τοὺς λοιποὺς ὀπτοὺς καὶ ἐφθούς σιτέον-
 ται. Ἐν δὲ τῇσι συνουσίῃσι, τοῖσι εὐδαίμοσι αὐτέων, 78
 ἐπεὰν ἀπὸ δείπνου γένωνται, περιφέρει ἀνὴρ νεκρὸν ἐν
 σορῷ ξύλινον πεπονημένον, μεμιμημένον ἐς τὰ μάλιστα
 καὶ γραφῇ καὶ ἔργῳ· μέγας ὅσον τε πάντα πη-
 5 χυαῖον, ἢ δίπηχυν· δεικνὺς δὲ ἐκάστῳ τῶν συμποσίων,

dinibus, maxime in morbos incidunt homines. Vescuntur autem panibus, ex zea coctis, quos *cyllestes* nominant. Vino vulgo utuntur ex hordeo confecto, quum vites non ferat regio. Pisces alios comedunt crudos, in sole siccatos; alios sale conditos. Ex avibus coturnices et anates et minores aviculas crudas edunt, sale quidem ante conditas; reliqua autem vel avium genera vel piscium, exceptis his quae sacra habentur, partim assata comedunt, partim elixa. (78.) In *conviviis* opulentiorum, postquam coenare desierunt, circumfert aliquis in loculo *mortui* hominis *simulacrum* ex ligno factum, picturâ et opere maxime ad naturam expressum, longitudine cubitali omnino, aut duorum cubitorum. Hoc simulacrum ostendens ille unicuique, ait: *In hunc intuens bibe*

λέγει· „Ἐς τοῦτον ὁρέων, πῖνέ τε καὶ τέρπευ· ἔσται
 „γὰρ ἀποθανὼν τοιοῦτος.“ Ταῦτα μὲν παρὰ τὰ συμ-
 ποσία ποιεῦσι.

- 79 Πατρίοισι δὲ χρεώμενοι νόμοισι, ἄλλον οὐδένα ἐπι-
 κτέωνται. τοῖσι ἄλλα τε ἐπάξιά ἐστι νόμιμα, καὶ δὴ
 καὶ αἶσμα ἐν ἐστί, Λίνος, ὅσπερ ἐν τε Φοινίκη αἰ-
 διμός ἐστι καὶ ἐν Κύπρῳ, καὶ ἄλλῃ· κατὰ μέντοι ἔθνεα
 οὐνομα ἔχει, συμφέρεται δὲ αὐτὸς εἶναι τὸν οἱ Ἕλλη- 5
 νες Λίνον ὀνομάζοντες αἰδούσι. ὥστε πολλὰ μὲν καὶ
 ἄλλα ἀποθωυμάζειν με τῶν περὶ Αἴγυπτον ἑόντων, ἐν
 δὲ δὴ καὶ τὸν Λίνον ὁκόθεν ἔλαβον· φαίνονται δὲ αἰεί
 κοτε τοῦτον αἰδόντες. ἔστι δὲ Αἰγυπτιστὶ ὁ Λίνος κα-
 λεύμενος Μανέρως. ἔφασαν δὲ μιν Αἰγύπτιοι τοῦ πρώ- 10

LXXIX. 3. ἔν ἐστι ex coniectura, pro ἐνεστί, quod dederant
 veteres libri scripti et editi.

lin. 8. ἔλαβον. τοῦνομα vel τὸ οὔνομα addunt mss. omnes, et
 edd. plerique.

*et delectare; post mortem enim talis eris. Hoc in
 conviviis faciunt.*

(79.) Patriis institutis ita sunt dediti, ut alienum
 nullum adsciscant. Habent autem quum alia instituta
 memorabilia, tum est apud illos in usu cantilena
 quaedam, *Linus*, qui et in Phoenicia et in Cypro
 cantatur et alibi; pro diversis autem populis nomen
 habet diversum, congruit vero atque adeo idem est
 quem Graeci cantant, *Linum* nominantes. Quare,
 ut multa alia eorum quae in Aegypto sunt, sic et
 hoc mirabor, Linum unde acceperint: satis vero com-
 pertum est, ab antiquissimis temporibus hunc ab illis
 cani solitum. Nominatur autem Linus Aegyptiorum
 lingua *Maneros*. Dicunt vero Aegyptii, fuisse illum

του βασιλεύσαντος Αιγύπτου παῖδα μονογενέα γενέ-
σθαι· ἀποθανόντα δ' αὐτὸν ἄναρ, Θρήνοισι τούτοις
ὑπ' Αἰγυπτίων τιμηθῆναι· καὶ αἰοδὴν τε ταύτην πρώτην
καὶ μούνην σφίσι γενέσθαι. Συμφέρονται δὲ καὶ τὸδε 80
ἄλλο Αἰγύπτιοι Ἑλλήνων μούνοισι Λακεδαιμονίοισι. οἱ
νεώτεροι αὐτῶν τοῖσι πρεσβυτέροισι συντυγχάνοντες, εἴ-
κουσι τῆς ὁδοῦ καὶ ἐκτρέπονται· καὶ ἐπιούσι, ἐξ ἑδρῆς
5 ὑπανοστήσασιν. Τόδε μέντοι ἄλλοισι Ἑλλήνων οὐδαμῶς
συμφέρονται· ἀντὶ τοῦ προσαγορεύειν ἀλλήλους ἐν τῇσι
ὁδοῖσι, προσκυνέουσι κατιέντες μέχρι τοῦ γούνατος τὴν
χεῖρα. Ἐνδεδύκασιν δὲ κιθῶνας λινέους, περὶ τὰ σκέ- 81
λεα θυσανωτοὺς, οὓς καλέουσι καλασίρις· ἐπὶ τούτοις
δὲ εἰρίνεα εἴματα λευκὰ ἐπαναβληδὸν φορέουσι. οὐ μὲν
τοι εἰς γε τὰ ἱρὰ ἐσφύρεται εἰρίνεα, οὐδὲ συγκαταβάπτε-
5 ται σφί· οὐ γὰρ ὅσιον. ὁμολογέουσι δὲ ταῦτα τοῖσι Ὀρ-

primi regis, qui in Aegypto regnarit, filium unicum:
hunc, ante pubertatem mortuum, lamentis his prose-
qui Aegyptios: et esse hanc apud se primam et uni-
cam cantilenam. (80.) Etiam hoc commune habent
Aegyptii cum Graecorum nonnullis, cum solis quidem
Lacedaemoniis: *iuniores* apud illos ubi obviam ve-
niunt *senioribus*, cedunt his viâ, ac deflectunt; et
advenientibus, e sedili adsurgunt. Hoc vero a Grae-
corum omnium moribus abhorrens habent: in viâ
publicâ, loco salutationis, *adorant* alter alterum,
manum usque ad genua demittens. (81.) *Vesti-*
bis utuntur lineis, circa crura fimbriatis, quas *ca-*
lasires vocant: super his candida gestant amicula
lanea superiniecta. Nec vero templa ingrediuntur
cum laneis amiculis, nec his induti sepeliuntur: ne-

Φηλοῖσι καλεσμένοισι καὶ Βακχικοῖσι, εἰοῦσι δὲ Αἰγυπτίοισι, καὶ Πυθαγορείοισι. οὐδὲ γὰρ τούτων τῶν ὁργίων μετέχοντα ὅσιόν ἐστι ἐν εἰρηνείοισι εἵμασι θαφθῆναι. ἔστι δὲ περὶ αὐτῶν ἰρὸς λόγος λεγόμενος.

- 82 Καὶ τὰδε ἄλλα Αἰγυπτίοισι ἐστι ἐξευρημένα· μείς τε καὶ ἡμέρη ἐκάστη θεῶν ὅτεν ἐστὶ καὶ τῇ ἐκάστος ἡμέρη γινόμενος, ὅτεοισι ἐγκυρήσει, καὶ ὅπως τελευτήσῃ, καὶ ὁκαῖός τις ἔσται. καὶ ταῦτοισι τῶν Ἑλλήνων οἱ ἐν ποιήσει γινόμενοι ἐχρήσαντο. Τέρατά τε πλέα σφι ἀνέυρηται ἢ τοῖσι ἄλλοισι ἅπασι ἀνθρώποισι. γινόμενου γὰρ τέρατος, φυλάσσουσι γραφόμενοι τὰ ποβαῖνον· καὶ ἢν κοτε ὕστερον παραπλήσιον τούτῳ γένηται, κατὰ τὸν νόμον νομίζουσι ἀποβήσεσθαι. Μαντική

fas est enim. Qui mos congruit cum Orphicis (quae vocantur) et Bacchicis institutis, quae sunt eadem Aegyptiaca et Pythagorica. Nam, qui horum sacrorum est particeps, cum nefas est in laneis vestimentis sepeliri: cuius rei sacra quaedam redditur ratio.

(82.) Sunt porro alia ab Aegyptiis inventa, haec: mensium et dierum unusquisque cuinam ex Diis sit consecratus; et, quo quisque die natus est, quae nam sint huius hominis fata futura, quo mortis genere periturus, quodnam eius futurum sit ingenium et natura: quibus rebus etiam Graecorum nonnulli, qui poësin tractarunt, usi sunt. Prodigia etiam plura ab his inventa sunt, quam ab aliis omnibus hominibus. Incidente enim prodigio, observant scriptoque consignant ea quae deinde eveniunt: et, si quando postea aliud simile huic incidit, similia existimant eventura. (83.) Quod ad divinationem spe-

141, 4.

δὲ αὐτοῖσι ὡδὲ διακίεσται. ἀνθρώπων μὲν οὐδενὶ προσκίε-
ται ἡ τέχνη, τῶν δὲ θεῶν μετεξετέροισι. καὶ γὰρ Ἡρα-
κλέος μαντήϊον αὐτόθι ἐστὶ, καὶ Ἀπόλλωνος, καὶ Ἀθη-
5 ναίης, καὶ Ἀρτέμιδος, καὶ Ἄρεος, καὶ Διός· καὶ, ὅγε
μάλιστα ἐν τιμῇ ἄγονται πάντων τῶν μαντήϊων, Λη-
τοῦς ἐν Βουτοῖ πόλι ἐστὶ. οὐ μέντοι αἱ γε μαντήϊαι σφι
κατὰ τὸ αὐτὸ ἐστᾶσι, ἀλλὰ διάφοροί εἰσι. Ἡ δὲ ἱητρι- 84
κὴ κατὰ τὰδε σφι δέδασται. μίης νούσου ἕκαστος ἱητρός
ἐστὶ, καὶ οὐ πλεόνων. πάντα δ' ἱητρῶν ἐστὶ πλέα. οἱ
μὲν γὰρ, ὀφθαλμῶν ἱητροὶ κατεστῆασι· οἱ δὲ, κεφα-
5 λῆς· οἱ δὲ, ὀδόντων· οἱ δὲ, τῶν κατὰ νηδύν· οἱ δὲ, τῶν
ἀφανέων νούσων.

Θρηνοὶ δὲ καὶ ταφαὶ σφῶν, εἰς αἶδε. τοῖσι ἂν ἀπο- 85
γίνηται ἐκ τῶν οἰκίων ἄνθρωπος, τοῦ τις καὶ λόγος ἦ.

ctant, eius apud illos haec ratio est. Hominum nulli
ars divinandi inesse putatur, sed deorum quibus-
dam. Nam et Herculis in Aegypto oraculum est, et
Apollinis, et Minervae, et Dianae, et Martis, et Io-
vis; denique id, quod maxime omnium in honore
habent, *Latoniae oraculum* in Buto oppido. Modus
vero quo eduntur oracula, non idem illis ubique est,
sed diversus. (84.) *Ars medica* apud eos in hunc
modum distributa est, ut singulorum morborum sin-
guli sint medici, nec plura morborum genera unus
idemque curet. Suntque apud illos medicorum plena
omnia: nam alii oculorum sunt medici, capitis alii,
alii dentium, alii alvi, alii occultorum morborum.

(85.) *Lamenta et sepulturae* in hunc modum in-
stituuntur. Quando ex domo quadam decessit homo,

τὸ θῆλυ γένος πᾶν τὸ ἐκ τῶν οἰκίῶν τούτων κατ' ὦν
ἐπλάσατο τὴν κεφαλὴν πηλῷ ἢ καὶ τὸ πρόσωπον. καί-
πειτα ἐν τοῖσι οἰκίοισι λιποῦσαι τὸν νεκρὸν, αὐταὶ ἀνά 5
τὴν πόλιν στρωφώμεναι, τύπτονται ἐπεζωσμένοι, καὶ
φαίνουσai τοὺς μαζούς· σὺν δέ σφι αἱ προσήκουσαι
πᾶσαι. ἐτέρωθεν δὲ οἱ ἄνδρες τύπτονται, ἐπεζωσμένοι
καὶ οὗτοι. ἐπεὰν δὲ ταῦτα ποιήσωσι, οὕτω ἐς τὴν τα-
86 ρίχουσιν κομίζουσι. Εἰσὶ δὲ οἱ ἐπ' αὐτῷ τούτῳ κα-
τέαται, καὶ τέχνην ἔχουσι ταύτην. οὗτοι ἐπεὰν σφι
κομισθῇ νεκρὸς, δεικνύασι τοῖσι κομίσασι παραδείγμα-
τα νεκρῶν ξύλινα, τῇ γραφῇ μεμιμημένα. καὶ τὴν
μὲν σπουδαιοτάτην αὐτέων φασὶ εἶναι, τοῦ οὐκ ὅσιον 5
ποιεῦμαι τὸ οὐνομα ἐπὶ τοιούτῳ πρήγματι ὀνομάζειν.
τὴν δὲ δευτέραν δεικνύασι ὑποδεστέραν τε ταύτης καὶ
εὐτελεστέραν· τὴν δὲ τρίτην, εὐτελεστάτην. Φράσαντες

cuius aliqua ratio habetur, foeminae ex ea domo
omnes luto oblinunt caput aut ipsam etiam faciem,
ac dein, relicto domi cadavere, ipsae per urbem
discurrentes plangunt, succinctae, mammasque ex-
serentes, et cum his propinquae omnes. Aliæque ex
parte viri plangunt, et ipsi succincti. Haec postquam
fecerunt, ita demum ad condiendum efferunt. (86.)
Sunt autem ad hoc ipsum certi homines, qui *artem*
hanc *condiendi mortuos* exercent. Hi, ubi illis ad-
latum est cadaver, ostendunt his qui illud adferunt
exemplaria lignea cadaverum, picturâ verum imi-
tantia. Et praestantissimam quidem condiendi ra-
tionem dicunt eius esse, cuius nomen in tali re ef-
fari nefas duco. Monstrant vero et exemplar alterius,
quæ huic inferior est et minus pretiosa; denique

δὲ, πυνθάνονται παρ' αὐτέων κατὰ ἣν τινα βούλονται
 10 σφί σκευασθῆναι τὸν νεκρὸν. οἱ μὲν δὴ ἐκποδῶν, μισθῶ
 ὁμολογήσαντες, ἀπαλλάσσονται· οἱ δὲ ὑπολειπόμενοι
 ἐν οἰκήμασι, ὥδε τὰ σπουδαιότατα ταριχεύουσι. πρῶ-
 τα μὲν σκολιῶ σιδήρῳ διὰ τῶν μυζωτήρων ἐξάγουσι
 τὸν ἐγκέφαλον, τὰ μὲν αὐτοῦ οὕτω ἐξάγοντες, τὰ δὲ
 15 ἐγχέοντες Φάρμακα. μετὰ δὲ, λίθῳ Αἰθιοπικῶ ὀξείῃ
 παρασχίσαντες παρὰ τὴν λαπαρὴν, ἐξ ᾧν εἶλον τὴν
 κοιλίην πᾶσαν· ἐκκαθῆραντες δὲ αὐτήν, καὶ διηθήσαν-
 τες οἶνῳ Φοινικίῳ, αὐτὶς διηθέουσι θυμῆμασι τετριμ-
 μένοισι. ἔπειτα τὴν νηδὺν σμύρνης ἀκηράτου τετριμμέ-
 20 νης, καὶ κασίης, καὶ τῶν ἄλλων θυμμάτων, πλὴν
 λιβανωτοῦ, πλήσαντες, συρράπτουσι ὀπίσω. ταῦτα
 δὲ ποιήσαντες, ταριχεύουσι λίτρῳ, κρύψαντες ἡμέρας
 ἐβδομήκοντα· πλεῦνας δὲ ταυτέων οὐκ ἔξεστι ταρι-

tertiam, vilissimam. Quibus expositis, quaerunt ex il-
 lis, quonam genere parari velint cadaver. Tum hi,
 postquam de mercede convenit, abeunt: et illi, suis
 in aedibus manentes, si *praestantissimâ ratione*
condiendum cadaver fuerit, rem ita peragunt. Pri-
 mum, incurvo ferro per nares extrahunt cerebrum;
 et partem quidem cerebri ita extrahunt, partim vero
 infusis medicamentis. Deinde acuto lapide aethiopi-
 co circa ilia incidunt cadaver, et totam alvum exen-
 terant, et purgatam eluunt vino palmeo, iterum-
 que tritis aromatibus extergunt: tum tritâ purissimâ
 myrrhâ et casiâ aliisque odoribus, thure excepto,
 alvum complent, atque completam rursus consuunt.
 His ita factis, nitro condiunt, conduntque cadaver per
 dies septuaginta; nec enim licet diutius. Elapsis sep-

χεύειν. ἐπεὰν δὲ παρέλθωσι αἱ ἐβδομήκοντα, λούσαν-
 τες τὸν νεκρὸν, κατειλίσσουσι πᾶν αὐτοῦ τὸ σῶμα σιν- 25
 δόνος βυσσίνης τελαμῶσι κατατετμημένοισι, ὑποχρίον-
 τες τῷ κόμῃ, τῷ δὲ ἀντὶ κόλλης τὰ πολλὰ χρέωνται
 Αἰγύπτιοι. ἐνθεῦτεν δὲ παραδεξάμενοί μιν οἱ προσήκον-
 τες, ποιεῦνται ξύλινον τύπον ἀνθρωποειδέα· ποιησάμε-
 νοι δὲ, ἐσεργνῶσι τὸν νεκρὸν καὶ κατακληΐσαντες οὕτω, 30
 θησαυρίζουσι ἐν οἰκήματι θηκαίῳ, ἰσάντες ὁρὸν πρὸς
 τοῖχον. οὕτω μὲν τοὺς τὰ πολυτελέστατα σκευάζουσι
 87 νεκροὺς. Τοὺς δὲ τὰ μέσα βουλομένους, τὴν δὲ πο-
 λυτελεΐην φεύγοντας, σκευάζουσι ὥδε. ἐπεὰν τοὺς κλυ-
 στῆρας πλήσωνται τοῦ ἀπὸ κέδρου αἰλείφατος γινομέ-
 νου, ἐν ᾧ ἐπλήσαν τοῦ νεκροῦ τὴν κοιλίην, οὔτε ἀνα-
 ταμόντες αὐτὸν, οὔτε ἐξελόντες τὴν νηδὺν, κατὰ δὲ τὴν 5
 ἐδρὴν ἐσηθήσαντες· καὶ ἐπιλαβόντες τὸ κλύσμα τῆς ὀπί-

tuaginta diebus, lavant cadaver, et totum corpus
 sectis ex syndone byssina fasciis involvunt, gum-
 mi subtilis, quo pro glutine maxime utuntur Aegy-
 ptii. Inde ubi cadaver receperunt propinqui, capsam
 conficiendam curant hominis figurâ, cui includunt
 cadaver; atque inclusum reponunt in conditorio se-
 pulcrali, rectum statuentes ad parietem. Hæc est ra-
 tio adparandi ea cadavera, quæ pretiosissime con-
 dita volunt. (87.) Qui vero *mediam rationem* cu-
 piunt, nimium sumtum fugientes, eorum cadavera
 ita instruunt. Clysteribus adhibitis, implent cadave-
 ris ventrem oleo cedrino, non incidentes ventrem,
 nec alvum exenterantes, sed per anum ingerentes:
 tum cohibentes illud lavacrum ne eadem viâ retro

σω ὁδοῦ, ταριχεύουσι τὰς προκειμένας ἡμέρας· τῇ δὲ
 τελευταίῃ ἐξιῶσι ἐκ τῆς κοιλίης τὴν κεδρίην, τὴν ἐσῆ-
 καν πρότερον· ἢ δὲ ἔχει τοσαύτην δύναμιν, ὥστε ἅμα
 10 ἐαυτῇ τὴν νηδὺν καὶ τὰ σπλάγχνα κατατετηκότα ἐξά-
 γει· τὰς δὲ σάρκας τὸ λίτρον κατατῆκει· καὶ δὴ λεί-
 πεται τοῦ νεκροῦ τὸ δέρμα μούνον, καὶ τὰ ὀστέα. ἔπειτα
 δὲ ταῦτα ποιήσωσι, ἀπ' ὧν ἔδωκαν οὕτω τὸν νεκρὸν,
 οὐδὲν ἔτι πρηγματευθέντες. Ἡ δὲ τρίτη ταριχευσις 88
 ἐστὶ ἡδε, ἣ τοὺς χρήμασι ἀσθενεστέρους σκευάζει. συρ-
 μαίῃ διηθήσαντες τὴν κοιλίην, ταριχεύουσι τὰς ἐβδομή-
 κοντα ἡμέρας, καὶ ἔπειτα ἀπ' ὧν ἔδωκαν ἀποφέρεισθαι.
 Τὰς δὲ γυναῖκας τῶν ἐπιφανέων ἀνδρῶν, ἔπειτα τελευ- 89
 τήσωσι, οὐ παραυτίκα διδοῦσι ταριχεύειν, οὐδὲ ὅσαι αὖ
 ὥσι εὐειδέες κάρτα καὶ λόγου πλεῦνος γυναῖκες· ἀλλ'

exeat, nitro condunt cadaver, per statutum dierum
 numerum. Horum dierum postremo cedriam, prius
 ingestam, e ventre emittunt; cuius tanta vis est, ut
 secum et intestina et viscera prorsus commacerata
 educat: carnes autem consumit nitrum; atque ita re-
 linquitur cadaveris cutis tantum et ossa. His ita per-
 actis, reddunt cadaver propinquis, nihil amplius ne-
 gotii suscipientes. (88.) *Tertia condiendi ratio*
 haec est, qua adparantur eorum cadavera, quibus
 tenuis admodum res familiaris est. Vulgari liquore
 purgatorio eluunt ventrem, tum per septuaginta
 dies nitro condiunt cadaver, atque ita dein propin-
 quis reddunt auferendum. (89.) Uxores vero illu-
 strium virorum, postquam decesserunt, non statim
 condiendas tradunt; nec si quae formosae admodum
 et in aestimatione fuerunt: sed post tres demum aut

ἑπεὰν τρεταῖαι ἢ τεταρταῖαι γένωνται, οὕτω παραδίδουσι τοῖσι ταριχεύουσι. τοῦτο δὲ ποιεῖουσιν οὕτω τοῦδε 5
 ἕνεκεν, ἵνα μὴ σφί οἱ ταριχευταὶ μίσγωνται τῇσι γυναιξί. λαμβθῆναι γάρ τινά Φασιν μισγόμενον νεκρῷ
 90 προσφάτω γυναικός· κατεῖπαι δὲ τὸν ἐμότεχρον. Ὅς
 δ' ἂν ἢ αὐτῶν Αἰγυπτίων, ἢ ξείνων ὁμοίως, ὑπὸ κροκοδείλου ἀρπαχθεὶς ἢ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ Φαίνεται τεθνηώς, κατ' ἣν ἂν πόλιν ἐξενειχθῇ, τούτους πᾶσα ἀνάγκη ἐστὶ ταριχεύσαντας αὐτὸν, καὶ περιστεῖ- 5
 λοντας ὡς κάλλιστα, θάψαι ἐν ἱερῇσι θήκησι. οὐδὲ ψαῦσαι ἔξεστι αὐτοῦ ἄλλον οὐδένα, οὔτε τῶν προσηκόντων, οὔτε τῶν φίλων· ἀλλὰ μιν οἱ ἱερεῖς αὐτοὶ οἱ τοῦ Νείλου, ἅτε πλέον τι ἢ ἀνθρώπου νεκρὸν, χειραπτάζοντες θάπτουσι.

quatuor dies unctoribus hae traduntur. Id faciunt ea
 caussâ, ne cum his mulieribus coeant unctores. De-
 prehensum enim esse aiunt eorum aliquem, cum ca-
 davere recens defunctae mulieris coeuntem, dela-
 tumque esse ab artificii socio. (90.) Quod si quis
 vero reperitur, sive Aegyptius, sive perinde pere-
 grinus homo, qui a crocodilo raptus, aut ab ipso
 flumine haustus periit; apud quodcumque oppidum
 cadaver eius in terram fuerit eiectionum, eius oppidi
 incolae necessario tenentur condiendum illud cura-
 re, et quam maximo honore adfectum in sacris con-
 ditionis sepelire: neque alii cuiquam, nec cognato,
 nec amico, licitum est tangere tale cadaver; sed soli
 sacerdotes Nili, tamquam aliquid amplius quam ho-
 minis cadaver, tractant illud atque sepeliunt.

Ἑλληνικοῖσι δὲ νομαίοισι Φεύγουσι χρᾶσθαι τὸ δὲ 91
 σύμπαν εἰπεῖν, μὴδ' ἄλλων μηδαμᾶ μηδαμῶν ἀνθρώ-
 πων νομαίοισι. οἱ μὲν νυν ἄλλοι Αἰγύπτῳ οὕτω τοῦτο
 Φυλάσσουσι. ἔστι δὲ Χέμμης πόλις μεγάλη νομοῦ τοῦ
 5 Θηβαϊκοῦ, ἐγγὺς Νέης πόλεως. ἐν ταύτῃ τῇ πόλει ἐστὶ
 Περσέος τοῦ Δανάης ἱερὸν τετράγωνον· πέριξ δὲ αὐτοῦ
 Φοίνικες πεφύκασι· τὰ δὲ πρόπυλα τοῦ ἱεροῦ λίθινά
 ἐστί, κάστα μεγάλα· ἐπὶ δὲ αὐτοῖσι ἀνδριάντες δύο
 ἐστᾶσι λίθινοι μεγάλοι. ἐν δὲ τῷ περιβεβλημένῳ τού-
 10 τῳ νηὸς τε ἔνι, καὶ ἄγαλμα ἐν αὐτῷ ἐνέστηκε τοῦ Περ-
 σέος. οὗτοι οἱ Χέμμῖται λέγουσι τὸν Περσέα πολλάκι
 μὲν ἀνὰ τὴν γῆν φαίνεσθαι σφι, πολλάκι δὲ ἔσω τοῦ
 ἱεροῦ. σανδάλιον τε αὐτοῦ πεφορημένον εὐρίσκεισθαι, ἐὸν
 τὸ μέγας διπῆχυν· τὸ ἐπεὶ Φανῇ, εὐθηνέειν ἅπασαν
 15 Αἴγυπτον. ταῦτα μὲν λέγουσι· ποιεῦσι δὲ τὰδε Ἕλλη-

(91.) Graecorum institutis recusant uti, et, verbo ut dicam, aliorum etiam populorum quorumcumque. Et hoc quidem reliqui Aegyptii ita observant. Est autem *Chemmis*, oppidum magnum Thebaidis praefecturae, prope Neapolin; in quo *templum* inest *Persei*, *Danaae* filii, quadratum, palmeto circumdatum: propylaea templi lapidea, ingentia admodum; super quibus duae collocatae sunt statuae lapideae ingenti mole. Intra hoc septum aedes est, in qua est Persei simulacrum: narrantque hi Chemmitae, saepius in ea regione adparere Perseum, frequenter vero intra aedem, reperiri subinde sandalium quod ille gestaverit, magnitudine bicubitali; quod quoties adpareat, tunc florenti rerum statu universam uti Aegyptum. Hoc illi narrant: sacra autem

νικά τῷ Περσέϊ ἀγῶνα γυμνικὸν τιθεῖσι διὰ πάσης ἀγωνίης ἔχοντα· παρέχοντες αἶθλα, κτήνεα καὶ χλαῖνας καὶ δέρματα. εἰρομένου δέ μεν ὅτι σφι μούνοισι ἔωθε ὁ Περσεὺς ἐπιφαίνεσθαι, καὶ ὅτι κεχωρίδαται Αἰγυπτίων τῶν ἄλλων, ἀγῶνα γυμνικὸν τιθέντες, ἔφα- 20
σαν „τὸν Περσέα ἐκ τῆς ἐαυτῶν πόλιος γεγονέναι· τὸν γὰρ Δαναὸν καὶ τὸν Λυγκέα, ἑόντας Χεμμίτας, ἐκπλῶσαι ἐς τὴν Ἑλλάδα.“ ἀπὸ δὲ τούτων γενελη-
γέοντες, κατέβαινον ἐς τὸν Περσέα. „ἀπικόμενον δὲ αὐτὸν ἐς Αἴγυπτον, κατ' αἰτίην τὴν καὶ Ἕλληνες λέ- 25
γουσι, οἷοντα ἐκ Λιβύης τὴν Γοργοῦς κεφαλὴν ἔφα-
σαν, ἐλθεῖν καὶ παρὰ σφέας, καὶ ἀναγνῶναι τοὺς συγγενέας πάντας· ἐκμεμαθηκότα δέ μιν ἀπικέσθαι ἐς Αἴγυπτον τὸ τῆς Χέμμιος οὖνομα, πεπυσμένον παρὰ

faciunt Perseo, Graecanicis similia, huiusmodi: ludos gymnicos celebrant, omnia certaminum genera continentes; praemioque proponunt pecudes, et laenas, et pelles. Interroganti vero mihi, cur ipsis solis adparere Perseus consuesset, et cur singulare hoc prae aliis omnibus Aegyptiis ipsi haberent, ut gymnicos ludos ei instituant, dixerunt, suo ex oppido oriundum esse Perseum: Danaum enim et Lynceum, qui in Graeciam navigassent, Chemmitas fuisse: et horum deinde genus recensentes, descenderunt usque ad Perseum. Hunc autem, aiebant, quum ob eam causam (quam eandem Graeci memorant) Aegyptum adiisset, ut Gorgonis caput ex Libya adferret, etiam ad se venisse, et cognatos omnes agnovisse; adiisse autem Aegyptum cogni-

30 τῆς μητρός· ἀγῶνα δὲ οἱ γυμνικόν, αὐτοῦ καλεῖσθαι
τος, ἐπιτελεῖν. “

Ταῦτα μὲν πάντα οἱ κατ' ὑπερθε τῶν ἐλέων οἰκόντες 92
Αἰγύπτιοι νομίζουσι. οἱ δὲ δὴ ἐν τοῖσι ἔλεσι κατοικημέ-
νοι, τοῖσι μὲν αὐτοῖσι νόμοις χρέωνται τοῖσι καὶ ἄλλοι
Αἰγύπτιοι· καὶ τὰ ἄλλα, καὶ γυναῖκί μὴ ἕκαστος
5 αὐτέων συνοικεῖ, κατὰ περ Ἑλλήνες. Ἀτὰρ πρὸς εὐτε-
λέην τῶν σιτίων τάδε σφι ἄλλα ἐξεύρηται. ἑπεὰν πλη-
ρης γένηται ὁ ποταμός, καὶ τὰ πεδία πελαγίσῃ, φύε-
ται ἐν τῷ ὕδατι κρίνα πολλὰ, τὰ Αἰγύπτιοι καλέου-
σι λωτόν· ταῦτα ἑπεὰν δρέψωσι, ἀναΐνουσι πρὸς ἥλιον
10 καὶ ἔπειτα τὸ ἐκ τοῦ μέσου τοῦ λωτοῦ, τῇ μήκῃ
εὐὸν ἐμφερές, πτίσαντες, ποιεῦνται ἐξ αὐτοῦ ἄρτους
ὀπτοὺς πυρί. ἔστι δὲ καὶ ἡ ρίζα τοῦ λωτοῦ τούτου ἐδα-

*to Chemmios nomine, quod ei mater indicasset.
Huic igitur se ludos gymnicos celebrare, ipsius
iussu.*

(92.) Istis quae exposui institutis utuntur ii Aegyptii, qui supra paludes habitant. Qui vero *paludes incolunt*, eisdem quidem utuntur quibus reliqui Aegyptii, quum aliis in rebus, tum quod non nisi unam quisque uxorem in matrimonio habet, quemadmodum Graeci. Caeterum ad victus facilitatem alia haec ab iis inventa sunt. Postquam auctus est fluvius, camposque inundavit, nascuntur in aquâ lilia multa, quae ab Aegyptiis *lotus* vocantur. Haec ubi demessuerunt, siccant ad solem: deinde, quod in loto intus est, papaveri simile, id pinsunt, panesque ex eo coquunt. Est vero etiam radix huius loti esculenta, dulcis admodum, rotunda, magnitudine

δίμη, καὶ ἐγγλύσσει ἐπιεικέως, ἐὼν στρογγύλον, μέ-
 γαθος κατὰ μῆλον. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλα κρίνεα ῥόδοις
 ἐμφερέα, ἐν τῷ ποταμῷ γινόμενα καὶ ταῦτα· ἐξ ὧν 15
 ὁ καρπὸς ἐν ἄλλῃ κάλυκι παραφυσμένη ἐκ τῆς ῥίζης
 γίνεται, κηρίῳ σφηκῶν ἰδέην ὁμοιότατον. ἐν τούτῳ τρω-
 κτὰ ὅσον τε πυρὴν ἐλαίης ἐγγίνεται συγχά. τρώγεται
 δὲ καὶ αἶπαλὰ ταῦτα καὶ αὔα. Τὴν δὲ βύβλον τὴν
 ἐπέτειον γινομένην, ἔπειν ἀνασπάζουσι ἐκ τῶν ἐλέων, 20
 τὰ μὲν ἄνω αὐτῆς ἀποτάμνοντες, ἐς ἄλλο τι τράπουσι·
 τὸ δὲ κάτω λελειμμένον ὅσον τε ἐπὶ πῆχυν, τρώγουσι,
 καὶ πωλέουσι. οἱ δὲ ἂν καὶ κάρτα βούλωνται χρηστῇ
 τῇ βύβλῳ χρᾶσθαι, ἐν κλιβάνῳ διαφανεῖ πνίξαντες,
 αὐτὰ τρώγουσι. Οἱ δὲ τινες αὐτῶν ζῶσι ἀπὸ τῶν ἰχθύων 25
 μούων· τοὺς ἔπειν λάβωσι, καὶ ἐξέλωσι τὴν κοιλίην,
 αὐαίνουσι πρὸς ἥλιον, καὶ ἔπειτα αὐτοὺς ἐόντας σιτέονται.

mali. Sunt et alia lilia, rosis similia, quae et ipsa in
 flumine nascuntur: quorum fructus in alio calice in-
 est, ex radice adnato, specie favo vesparum similli-
 ma; in quo insunt (baccae sive grana) esculenta
 permulta, magnitudine nuclei olivae, quae vel tene-
 ra comeduntur, vel siccata. Porro *Byblum*, (id est,
Papyrus) quae quotannis in paludibus nascitur,
 postquam extraxerunt, superiora abscindunt, in alios-
 que usus convertunt; quod vero inferius relinquitur
 ad cubiti longitudinem, id partim manducant, par-
 tim vendunt. Qui vero delicata admodum byblo vo-
 lunt uti, hi eam in ardente furno torrefactam man-
 ducant. Nonnulli vero nonnisi *piscibus* vitam su-
 stentant, quibus capiendis dant operam: hi post-
 quam captos exenterarunt, ad solem eos siccant, et
 ita siccatos comedunt.

Οἱ δὲ ἰχθύες οἱ ἀγελαῖοι, ἐν μὲν τοῖσι ποταμοῖσι 93
 οὐ μάλα γίνονται· τρεφόμενοι δὲ ἐν τῇσι λίμνῃσι, τοιά-
 δε ποιεῦσι. ἐπεὰν σφίνας ἐσὶν οἷστρος κυίσκεσθαι, ἀγε-
 ληδὸν ἐκπλώουσι εἰς τὴν θάλασσαν. ἡγέονται δὲ οἱ ἔρ-
 5 σινες, ἀπορραίνοντες τοῦ θοροῦ· αἱ δὲ, ἐπόμεναι ἀνα-
 κάπτουσι, καὶ ἐξ αὐτοῦ κυίσκονται. ἐπεὰν δὲ πλήρες
 γένωνται ἐν τῇ θαλάσῃ, ἀναπλώουσι ὀπίσω εἰς ἥθεα
 τὰ ἐνυτῶν ἕκαστοι. ἡγέονται μέντοι γε οὐκέτι οἱ αὐ-
 τοὶ, ἀλλὰ τῶν θηλέων γίνεται ἡ ἡγεμονία. ἡγεύμεναι
 10 δὲ ἀγεληδὸν, ποιεῦσι οἷον περ ἐποίηεν οἱ ἔρσινες· τῶν
 γὰρ ὠῶν ἀπορραίνουσι κατ' ὀλίγους τῶν κέγχρων, οἱ
 δὲ ἔρσινες καταπίνουσι ἐπόμενοι. εἰσὶ δὲ οἱ κέγχροι
 οὗτοι, ἰχθύες. ἐκ δὲ τῶν περιγινομένων καὶ μὴ κατα-
 πινομένων κέγχρων οἱ τρεφόμενοι ἰχθύες γίνονται. οἱ δ'
 15 αὖ αὐτέων ἀλῶσι ἐκπλώνοντες εἰς θάλασσαν, φαίνονται

(93.) *Gregales pisces in fluminibus non fere gi-
 gnuntur; sed, postquam in stagnis enutriti sunt, fa-
 ciunt haec quae dicam. Ubi incessit eos gignendi li-
 bido, gregatim enatant in mare. Gregem ducunt
 mares, genituram spargentes: sequuntur foeminae,
 quae illam deglutiant, atque inde concipiunt. Post-
 quam gravidæ factae sunt in mari, retro natant in
 suos quodque genus sedes. Tum vero non iam ma-
 res praeceunt, sed foeminae ducunt gregem: quae
 dum praeceunt, similiter faciunt atque antea mares
 fecerant; spargunt paulatim ovorum grana, sequun-
 turque mares illa deglutientes. Sunt autem grana
 ista, pisces: et ex reliquis granis, quae non sunt de-
 glutita, existunt pisces qui deinde enutrientur. Qui
 ex gregibus illis, quum in mare enatant, capiuntur*

τετριμμένα τὰ ἐπ' ἀριστερά τῶν κεφαλῶν· οἱ δ' αὖ
 ὀπίσω ἀναπλώνοντες, τὰ ἐπὶ δεξιὰ τετρίφονται. πά-
 σχουσι δὲ ταῦτα διὰ τὸδε. ἐχόμενοι τῆς γῆς ἐπ' ἀρι-
 στερά καταπλώνουσι εἰς θάλασσαν· καὶ ἀναπλώνοντες
 ὀπίσω, τῆς αὐτῆς ἀντέχονται, ἐγχρημπτόμενοι καὶ 20
 ψαύοντες ὡς μάλιστα, ἵνα δὴ μὴ αἰμάρτοιεν τῆς ὁδοῦ διὰ
 τὸν ῥόον. Ἐπειὰν δὲ πληθύνεσθαι ἀρχεται ὁ Νεῖλος, τὰ
 τε κοῖλα τῆς γῆς, καὶ τὰ τέλματα, τὰ παρὰ τὸν
 ποταμὸν, πρῶτα ἀρχεται πίμπλασθαι, διηθέοντος τοῦ
 ὕδατος ἐκ τοῦ ποταμοῦ· καὶ αὐτίκα τε πλέα γίνεται 25
 ταῦτα, καὶ παραχρῆμα ἰχθύων σμικρῶν πίμπλαται
 πάντα. κέθεν δὲ οἶκός αὐτοὺς γίνεσθαι, ἐγὼ μοι δοκέω
 κατανοεῖν τοῦτο. τοῦ προτέρου ἔτεος ἐπειὰν ἀπολίπη ὁ
 Νεῖλος, οἱ ἰχθύες ἐντεκόντες ὡς εἰς τὴν ἰλὺν, ἅμα τῷ
 ἐσχάτῳ ὕδατι ἀπαλλάσσονται· ἐπειὰν δὲ περιελθόντος 30

pisces, horum capita a laevo latere adtrita reperiun-
 tur; qui in renatando capiuntur, dextrum latus ad-
 tritum habent. Accidit hoc autem illis hac de causâ.
 Quum in mare enatant, presse legunt terram a parte
 sinistrâ: ubi retro natant, rursus ad eandem sese ad-
 plicant, illamque adtingunt quam proxime possunt,
 ne a viâ aberrant propter fluminis cursum. Quando
 vero augeri incipit Nilus, tum cava terrae loca et la-
 cunae fluvio vicinae primum incipiunt repleri, per-
 colante aqua ex flumine: et prout illa loca implen-
 tur, continuo minutis pisciculis plena sunt omnia.
 Hi pisciculi si unde oriantur quaeris, videor mihi
 equidem verisimillimam hanc causam intellexisse.
 Superiore anno, postquam deficere coepit Nilus, pi-
 scees ova in limum depposuerunt, et simul cum po-

145, 74.

τοῦ χρόνου πάλιν ἐπέλθῃ τὸ ὕδωρ, ἐκ τῶν ὁσῶν τούτων παραυτίκα γίνονται οἱ ἰχθύες. καὶ περὶ μὲν τοὺς ἰχθύς οὕτω ἔχει.

Ἀλείφατι δὲ χρέωνται Αἰγυπτίων οἱ περὶ τὰ ἔλαια 94
οἰκέοντες, ἀπὸ τῶν σιλλικυπρίων τοῦ καρποῦ, τὸ κα-
λεῦσι μὲν Αἰγύπτιοι κίκι· ποιεῦσι δὲ ὧδε. παρὰ τὰ
χείλα τῶν τε ποταμῶν καὶ τῶν λιμνέων σπεύρουσι τὰ
5 σιλλικύπρια ταῦτα, τὰ ἐν Ἑλλήσι αὐτόματα ἄγρια
φύεται. ταῦτα ἐν τῇ Αἰγύπτῳ σπειρόμενα, καρπὸν
φέρει πολλὸν μὲν, δυσώδεα δέ. τοῦτον ἑπεὰν συλλέ-
ξωνται, οἱ μὲν κόψαντες ἀπιποῦσι· οἱ δὲ καὶ φρύξαν-
τες ἀπέψουσιν, καὶ τὸ ἀπορρέον ἀπ' αὐτοῦ συγκομί-
10 ζονται. ἔστι δὲ πῖον, καὶ οὐδὲν ἥσσον ταῖς ἐλαίου τῷ
λύχῳ προσηνές· ὁδμὴν δὲ βαρέαν παρέχεται. Πρὸς 95
δὲ τοὺς κώνωπας, ἀφθόγους ὄντας, τάδε σφί ἐστι με-

stremâ aquâ abierunt: nunc, quando tempore circ-
cumactio redit aqua, ex ovīs istis protinus hī pisciculī
nascuntur. Et circa *pisces* quidem ita se res habet.

(94.) *Oleo* utuntur hī ex Aegyptiis qui circa pa-
ludes habitant, ex fructu sillicypriorum, quod *Kiki*
vocant Aegyptiī, parantque in hunc modum. Ad flu-
minum et stagnorum ripas serunt haec sillicypria,
quae apud Graecos sponte nascuntur. Haec in Aegy-
pto sata, fructum ferunt magnâ copiâ, sed graveo-
lentum. Hunc illi colligunt, et contusum exprimunt;
nonnulli etiam tostum excoquant, et quod defluit
colligunt. Est autem pingue, et lucernae non minus
commodum quam olivarium oleum; sed gravem spar-
git odorem. (95.) Adversus *culices*, quorum ma-
gna vis est, hoc utuntur invento. Qui regiones palu-

μηχανημένα. τοὺς μὲν τὰ ἄνω τῶν ἐλέων οἰκέοντας σὲ
 πύργοι ὠφελέουσι, ἐς οὓς ἀναβαίνοντες κοιμούνται· οἱ
 γὰρ κώνωπες ὑπὸ τῶν ἀνέμων οὐκ οἶοί τε εἰσι ὑψοῦ 5
 πέτεσθαι. τοῖσι δὲ περὶ τὰ ἔλα οἰκέουσι τάδε ἀντὶ τῶν
 πύργων ἄλλα μεμηχάνηται. πᾶς ἀνὴρ αὐτέων ἀμφί-
 βληστρον ἔκτηται, τῷ τῆς μὲν ἡμέρας ἰχθῦς ἀγρεύει,
 τὴν δὲ νύκτα αὐτῷ χράται ἐν τῇ ἀναπαύεται κοίτῃ·
 περὶ ταύτην ἴσθσι τὸ ἀμφίβληστρον, καὶ ἔπειτα ἐνδὺς, 10
 ὑπ' αὐτῷ καθεύδει. οἱ δὲ κώνωπες, ἣν μὲν ἐν ἱματίῳ
 ἐνελιζάμενος εὐδῇ ἢ σινδόνι, διὰ τούτων δάκνουσι· διὰ δὲ
 τοῦ δικτύου οὐδὲ πειρῶνται ἀρχήν.

96 Τὰ δὲ δὴ πλοῖά σφι, τοῖσι φορτηγέουσι, ἔστι ἐκ
 τῆς ἀκάνθης ποιούμενα· τῆς ἢ μορφῇ μὲν ἔστι ὁμοιοτά-
 τη τῷ Κυρηναίῳ λωτῷ, τὸ δὲ δάκρυον κόμμι ἐστί. ἐκ
 ταύτης ὧν τῆς ἀκάνθης κοψάμενοι ξύλα ὅσον τε διπῇ-

dibus superiores incolunt, hos iuvant turres, in quas
 dormituri adscendunt; nam a ventis prohibentur cu-
 lices altius volare. Qui vero circa paludes habitant,
 hi turrium loco hac ratione sese muniunt. Quilibet
 vir rete possidet, quo per diem pisces venatur, noctu
 autem eodem utitur in cubili ubi quiescit: lecto cir-
 cumponit rete; deinde subrepens, sub illo dormit.
 Culices enim, si quis pallio aut sindoni involutus
 cubitum ivit, per haec vestimenta eum mordent; per
 rete vero ne conantur quidem omnino.

(96.) Naves illorum onerariae ex *spina arbore*
 confectae sunt, cuius species simillima lotō Cyre-
 naico, lacryma autem gummi est. Ex hac igitur spi-
 na caedunt ligna fere bicubitalia, quae laterum in-
 morem componunt, ex eisque naves fabricantur tali

- 5 χεα. πλινθηδὸν συντιθεῖσι, ναυπηγεύμενοι τρόπον τοιόνδε·
 περὶ γόμφους πυκνοὺς καὶ μακροὺς περιέρουσι τὰ δι-
 πήχεα ξύλα· ἐπὶ αὐτῷ τῷ τρόπῳ τούτῳ ναυπηγήσων-
 ται, ζυγὰ ἐπιπολῆς τείνουσι αὐτῶν· νομεῦσι δὲ οὐδὲν
 χρεώνται, ἔσωθεν δὲ τὰς ἀρμονίας ἐν ᾧ ἐπάκτωσαν
 10 τῇ βύβλῳ· πηδάλιον δὲ ἐν ποιεῦνται, καὶ τοῦτο διὰ
 τῆς τρόπιος διαβύνεται· ἰσθῶ δὲ ἀκανθίνῳ χρεώνται,
 ἰστίοισι δὲ βυβλίνοισι. ταῦτα τὰ πλοῖα ἀνά μὲν τὸν
 ποταμὸν οὐ δύνανται πλέειν, ἢ μὴ λαμπρὸς ἄνεμος
 ἐπέχη, ἐκ γῆς δὲ παρέλκεται. κατὰ ῥόον δὲ κομίζεται
 15 ὧδε· ἔστι ἐκ μυρίκης πεποιημένη θύρη, κατερράμμένη
 ῥίπτει καλάμων, καὶ λίθος τετρημένος διτάλαντος μά-
 λιστα κη σταθμόν· τούτων τὴν μὲν θύρην, δεδεμένην
 κάλῳ, ἔμπροσθε τοῦ πλοίου ἀπίει ἐπιφέρεισθαι, τὸν

modo. Bicubitalia illa ligna circum frequentes prae-
 longosque clavos ligneos circumnectunt, illisque ita
 compactis ligna transversa superne intendunt. Costis
 vero non utuntur, commissuras autem intus byblo
 obturant. Gubernaculum unum faciunt, et hoc per
 carinam traiciunt. Malo utuntur ex spinâ arbore,
 velis ex papyro. Haec navigia adverso flumine, nisi
 secundus ventus, isque satis validus, obtineat, na-
 vigare non possunt, sed ex terra iuxta ripam tra-
 huntur. Secundo vero flumine deferuntur hoc modo.
 Tabula sive crates oblonga est ianuae formâ, ex my-
 ricâ frutice [*tamaricen* latine vocant] confecta, et
 vimine ex arundinibus consuta; tum lapis perfora-
 tus, duorum fere talentorum pondere. Ianuam illam,
 fune religatam, in fluvium demittit nauta, ut ante
 navem secundo flumine deferatur; lapidem vero ex

δὲ λίθον ἄλλω κάλῳ ὀπισθε. ἡ μὲν δὲ θύρη, τοῦ ῥόου ἐμπίπτοντος, χωρεῖ ταχέως, καὶ ἔλκει τὴν βάριν· 20 (τοῦτο γὰρ δὴ οὐνομά ἐστι τοῖσι πλοίοισι τούτοις) ὁ δὲ λίθος ὀπισθεν ἐπεκκόμενος, καὶ ἐὼν ἐν βυσσῷ, καθιβύνει τὸν πλόον. ἔστι δὲ σφι τὰ πλοῖα ταῦτα πλήθει πολλὰ, καὶ ἄγει ἓνα πολλὰς χιλιάδας ταλάντων.

97 Ἐπεὰν δὲ ἐπέλθῃ ὁ Νεῖλος τὴν χώραν, αἱ πόλεις μῦναι φαίνονται ὑπερέχουσαι, μάλιστα κη ἐμφερέες τῇσι ἐν τῷ Αἰγαίῳ πόντῳ νήσοις. τὰ μὲν γὰρ ἄλλα τῆς Αἰγύπτου, πέλαγος γίνεται· αἱ δὲ πόλεις μῦναι ὑπερέχουσι. 5 πορβμεύονται ὦν, ἐπεὰν τοῦτο γένηται, οὐκέτι κατὰ τὰ ρέεθρα τοῦ ποταμοῦ, ἀλλὰ διὰ μέσου τοῦ πεδίου. ἐς μὲν γε Μέμφιν ἐκ Ναυκράτιος ἀναπλώνοντι, παρ' αὐτὰς τὰς πυραμίδας γίνεται ὁ πλόος· ἔστι δὲ οὐκ οὗτος, ἀλλὰ παρὰ τὸ ὄξυ τοῦ Δέλτα, καὶ παρὰ

alio fune a posticâ parte demittit. Itaque ianua, incidente aquae impetu, celeriter progreditur, et trahit *barin*; (hoc enim his navigiis nomen est:) lapis vero, dum a tergo trahitur, et in fundo est, dirigit cursum. Habent Aegyptii navigiorum horum ingentem multitudinem, vehuntque illarum nonnulla multa millia talentorum. (97.) Postquam vero terram Nilus inundavit, sola oppida conspiciuntur ex aquis eminentia, insulis Aegei maris admodum similia. Reliqua enim omnis Aegyptus tunc pelagus est, solaque oppida eminent. Hoc ubi fit, non iam per fluvii alveos navigant, sed medios per campos. Nam, qui Naucrati Memphin proficiscitur, is praeter ipsas pyramides navigat; quum alioquin non hac sit iter, sed praeter apicem τοῦ Delta et iuxta Cercasorum op-

10 Κερκασῶρον πόλιν. εἰς δὲ Ναύκρατιν ἀπὸ θαλάσσης
καὶ Κανώβου διὰ πεδίου πλέων, ἥξεις κατ' Ἀνθυλλάν
τε πόλιν, καὶ τὴν Ἀρχάνδρου καλευμένην. Τούτων 98
δὲ ἡ μὲν Ἀνθυλλα, εὐῶσα λογίμη πόλις, εἰς ὑποδή-
ματα ἐξαίρετος δίδεται τοῦ αἰεὶ βασιλεύοντος Αἰγύ-
πτου τῇ γυναικί. τοῦτο δὲ γίνεται, ἐξ ὅσου ὑπὸ Πέρ-
5 σησὶ ἐστὶ Αἴγυπτος. ἡ δὲ ἐτέρη πόλις δοκέει μοι τὸ οὐ-
νομα ἔχειν ἀπὸ τοῦ Δαναοῦ γαμβροῦ, Ἀρχάνδρου τοῦ
Φθίου, τοῦ Ἀχαιοῦ· καλεῖται γὰρ δὴ Ἀρχάνδρου πό-
λις. εἴη δ' αὖ καὶ ἄλλος τις Ἀρχανδρος· οὐ μέντοι γε
Αἰγύπτιον τὸ οὐνομα.

ΜΕΧΡΙ μὲν τούτου, ὅψις τε ἐμῇ, καὶ γνώμη, 99
καὶ ἱστορίη ταῦτα λέγουσά ἐστι. τὸ δὲ ἀπὸ τοῦδε, Αἰ-
γυπτίους ἐρχομαι λόγους ἐρέων, κατὰ τὰ ἤκουον. προσέ-

pidum: et Canobo e mari Naucratin tendens, per campos navigas, iuxtaque Anthyllam et Archandropolin praeterveheris. (98.) *Anthylla*, quam modo nominavi, nobile oppidum, singulariter adtributa semper est uxori regis qui in Aegypto regnat, ex cuius redivitibus illa sibi comparet calceamenta: idque ita obtinet, ex quo sub Persarum imperio Aegyptus est. Alterum, quod dixi, oppidum videtur ab Archandro Phthio nomen accepisse, Achaei filio, Danaei genero; quare etiam *Archandri oppidum* nominatur. Fuerit quidem fortasse etiam alius Archander: at Aegyptium certe nomen non est.

(99.) Hactenus ea dixi, quae partim ipse vidi, partim quae equidem sentio, partim quae sciscitando cognovi. Accedo nunc ad exponendas *Aegyptiorum historias, resque gestas, quemadmodum nar-*

σται δὲ αὐτοῖσι τι καὶ τῆς ἐμῆς ὄψιος. Τὸν ΜῆΝΑ,
 τὸν πρῶτον βασιλεύσαντα Αἰγύπτου, οἱ ἱερεῖς ἔλεγον, 5
 τοῦτο μὲν, ἀπογεφυρῶσαι καὶ τὴν Μέμφιν. τὸν γὰρ
 ποταμὸν πάντα ῥέειν παρὰ τὸ ὄρος τὸ ψάμμινον πρὸς
 Λιβύης· τὸν δὲ Μῆνα ἀνωθεν, ὅσον τε ἑκατὸν σταδίους
 ἀπὸ Μέμφιος, τὸν πρὸς μεσαμβρίας ἀγκῶνα προσχώ-
 σαντα, τὸ μὲν ἀρχαῖον ῥέεθρον ἀποξηράναι, τὸν δὲ πο- 10
 ταμὸν ὀχετεῦσαι, τὸ μέσον τῶν οὐρέων ῥέειν. ἔτι δὲ
 καὶ νῦν ὑπὸ Περσέων ὁ ἀγκὼν οὗτος τοῦ Νείλου, ὃς
 ἀπερογμένος ῥέει, ἐν Φυλακῇσι μεγάλῃσι ἔχεται, Φρασ-
 σόμενος ἀνὰ πᾶν ἔτος. εἰ γὰρ ἐβλήσῃ ρήξας ὑπερβῆ-
 ναι ὁ ποταμὸς ταύτῃ, κίνδυνος πάσῃ Μέμφι κατα- 15
 κλυσθῆναί ἐστι. ὥς δὲ τῷ Μῆνι τούτῳ τῷ πρώτῳ γε-

ratas audiui; quibus tamen nonnulla etiam, quae
 ipse meis oculis vidi, adiciam. ΜΕΝΕΝ illum, qui
 primus in Aegypto regnavit, quum alia fecisse, aie-
 bant sacerdotes, tum hoc primum, quod Memphin
 factis aggeribus a Nili inundatione secluserit. Olim
 enim fluvium iuxta ipsum montem arena obsitum
 a parte Libyae fluxisse; Menen vero superne, cen-
 tum fere stadia a Memphi, Nili brachium illud, quod
 meridiem versus tendebat, humo adgesta complesse;
 atque ita, exsiccato prisco alveo, alium duxisse, qui
 inter montes medius interflueret. Atque etiam nunc
 Persae brachium illud, quod nunc fluit ab altero
 seclusum, magna cura observant, et quotannis eum
 (eo loco, ubi a vetere alveo deflexit) adgesta humo
 muniunt; quoniam, si eo loci perrumpens fluvius
 exundaret, timendum foret ne universa Memphis
 inundaretur. Deinde vero eundem Menen, primum

νομένα βασιλεῖ χέρσιν γεγονέναι τὸ ἀπέργμενον, τοῦτο
 μὲν, ἐν αὐτῷ πόλιν κτίσαι ταύτην, ἥτις νῦν Μέμφις
 καλεῖται· ἔστι γὰρ καὶ ἡ Μέμφις ἐν τῷ στενωπῷ τῆς
 20 Αἰγύπτου· ἔξωθεν δὲ αὐτῆς περιουρῶσαι λίμνην ἐκ τοῦ
 ποταμοῦ πρὸς βαρὲν τε καὶ πρὸς ἐσπέρην· τὸ γὰρ πρὸς
 τὴν ἡᾶ αὐτός ὁ Νεῖλος ἀπέργει. τοῦτο δὲ, τοῦ Ἡφαί-
 στου τὸ ἱερὸν ιδρύσασθαι ἐν αὐτῇ, ἐὼν μέγα τε καὶ
 ἀξιαπληγτότατον. Μετὰ δὲ τοῦτοκ, κατέλεγον οἱ ἱερεῖς 100
 ἐκ βύβλου ἄλλων βασιλῆων τριηκοσίων τε καὶ τριήκον-
 τα οὐνόματα. ἐν τοσαύτησι γενεῇσι ἀνθρώπων, ὅσων
 καὶ δέκα μὲν Αἰθίοπες ἦσαν, μὴ δὲ γυνὴ ἐπιχωρὶή· οἱ
 5 δὲ ἄλλοι, ἄνδρες Αἰγύπτιοι. τῇ δὲ γυναικὶ οὐνομα ἦν
 ἥτις ἐβασίλευσε, τόπερ τῇ Βαβυλωνίῃ, Νίτωκρις.
 τὴν ἔλεγον τιμαρῆουσαν ἀδελφεῶν, τὸν Αἰγύπτιοι βα-

Aegypti regem, aiunt, postquam regionem circa
 Memphin in sicco posuisset, in eadem regione ur-
 bem hanc, quae nunc *Memphis* vocatur, condidisse:
 (est enim Memphis etiam in angusta Aegypti par-
 te:) extra illam vero circumfodisse lacum ex fluvio
 versus septentrionem et versus occidentem, nam
 versus orientem ipse Nilus eam praestringit. Porro
 eundem in ipsa urbe Vulcani templum, quod ma-
 gnum ibi et memorabile est, statuisset. (100.) Post
 hunc ex libro recensuerunt mihi sacerdotes regum
 trecentorum et triginta nomina. In tot generationibus
 hominum octodecim Aethiopes erant, et una mulier
 indigena. Mulieri, quae in Aegypto regnavit, idem
 nomen fuit atque Babyloniae, *Nitocris*. Hanc me-
 morant ultam esse fratrem, quem Aegyptii, quum
 apud eos regnasset, occiderant, post eiusque cadem

σιλεύοντα σφέων ἀπέκτειναν· ἀποκτείναντες δὲ, οὕτως
 ἐκείνη ἀπέδωσαν τὴν βασιλείην· ταύτῃ τιμωρέουσαν, πολ-
 λούς Αἰγυπτίων διαφθεῖραι δόλω. ποιησαμένην γὰρ μιν 10
 οἶκημα περίμηκες, ὑπόγαιον, καινοῦν τῷ λόγῳ, νόσῳ
 δὲ ἄλλα μηχανᾶσθαι. καλέσασαν δὲ μιν Αἰγυπτίων,
 τοὺς μάλιστα μεταίτιους τοῦ Φόνου ἦδεε, πολλοὺς
 ἑστιάῃν· δαινυμένωσι δὲ ἐπῆναι τὸν ποταμὸν δι' αὐλῶ-
 νος κρυπτοῦ μεγάλου. ταύτης μὲν περὶ τοσαῦτα ἔλε- 15
 γον. πλὴν ὅτι αὐτὴν μιν, ὡς τοῦτο ἐξέργαστο, ρίψαι
 εἰς οἶκημα σποδοῦ πλέον, ὅπως ἀτιμώρητος γένηται.
 101 Τῶν δὲ ἄλλων βασιλέων, οὐ γὰρ ἔλεγον οὐδεμίαν ἔρ-
 γων ἀποδέξιν, κατ' οὐδὲν εἶναι λαμπρότητος, πλὴν ἐνὸς
 τοῦ ἐσχάτου αὐτῶν Μοίριος. τοῦτον δὲ ἀποδέξασθαι
 μνημόσυνα, τοῦ Ἡφαίστου τὰ πρὸς βορρῇν ἄνεμον τε-

regnum ipsi tradiderant: huius ulciscendi caussa mul-
 tos Aegyptios dolo interfecisse. Fecisse scilicet con-
 clave praelongum subterraneum, novum quiddam
 se moliri dicentem, animo autem aliud cogitantem.
 Tum Aegyptiorum magnum numerum, quos caedis
 maxime auctores fuisse noverat, ad coenam voca-
 tos, epulo ibidem excepisse; inter coenandum vero
 fluvium in conclave immisisse per occultum ingen-
 tem canalem. De hac igitur haec memorarunt, istud
 adiicientes, post id factum reginam se ipsam in
 conclave cineribus repletum coniecisse, quo vindi-
 ctam effugeret. (101.) Reliquorum regum nullum
 vel opus memorabile reliquisse dixerunt, vel re ulla
 insignem fuisse, praeter postremum eorum, *Μοε-
 ριν*. Hunc memorabilia edidisse opera, propylaea
 ad Vulcani templum, septentrionem spectantia; la-

5 τραμμένα προκύλαια· λίμνην τε ὀρύξαι, τῆς ἡ περίο-
δος ὅσων ἐστὶ σταδίων ὕστερον δηλώσω· πυραμίδας τε
ἐν αὐτῇ οἰκοδομῆσαι, τῶν τοῦ μεγάλους πέρι, ὁμοῦ αὐ-
τῇ τῇ λίμνῃ ἐπιμνήσομαι. τοῦτον μὲν τοσαῦτα ἀποδέ-
ξασθαι· τῶν δὲ οὐδένα ἄλλων οὐδέν.

Παραμειψάμενος ὦν τούτους, τοῦ ἐπὶ τούτοις γενο- 102
μένου βασιλέως, τῷ οὐνομα ἦν Σέσωστρις, τούτου
μνήμην ποιήσομαι. τὸν ἔλεγον οἱ ἱερεῖς πρῶτον μὲν πλοίοι-
σι μακροῖσι ὀρμηθέντα ἐκ τοῦ Ἀραβίου κόλπου, τοὺς
5 παρὰ τὴν Ἐρυθρὴν Θάλασσαν κατοικημένους καταστρέ-
φειν· ἐς ὃ πλεοντὰ μιν πρόσω, ἀπικέσθαι ἐς Θά-
λασσαν οὐκέτι πλωτὴν ὑπὸ βραχέων. ἐνθεῦτεν δὲ ὡς
ἐπίσω ἀπίκητο ἐς Αἴγυπτον, κατὰ τῶν ἱερέων τὴν Φά-
τιν, στρατιὴν πολλὴν λαβὼν ἤλαυνε διὰ τῆς ἡπείρου,
10 πᾶν ἔθνος τὸ ἐμποδῶν καταστρεφόμενος. ὁτέοις μὲν

cumque effodisse, cuius quantus sit circuitus, dein-
de exponam; pyramidesque in eo exstruxisse, qua-
rum de magnitudine simul cum ipso lacu faciam
mentionem. Hunc igitur ista edidisse opera; reliquo-
rum autem nullum quidquam.

(102.) Igitur hos omittens, alium memorabo, qui
post illos regnavit, cui nomen *Sesostris* fuit. Hunc
dixere sacerdotes primum navibus longis ex Arabico
sinu profectum, adcolas Erythraei maris subegisse;
donec, quum ulterius esset navigaturus, in mare per-
venisset quod propter brevia non amplius potuerit
navigari. Inde in Aegyptum reversus, ut narrant sa-
cerdotes, ingentem contractum exercitum per con-
tinentem duxit, omnesque quos adiit populos armis
subegit. Quod si quos offendisset fortes populos, et

νυν αὐτῶν ἀλλήμοισι ἐνετύγχανε, καὶ δεινῶς γλιχο-
 μένοισι περὶ τῆς ἐλευθερίας, τούτοις μὲν στήλας ἐνίστη
 ἐς τὰς χώρας, διὰ γραμμάτων λεγούσας τὸ τε ἑαυ-
 τοῦ ὄνομα καὶ τῆς πατρὸς, καὶ ὡς δυνάμι τῇ ἑαυτοῦ
 κατεστρέψατο σφεας. ὁτέων δὲ ἀμαχητὶ καὶ εὐπε- 15
 νέως παρέλαβε τὰς πόλεις, τούτοις δὲ ἐνέγραφε ἐν
 τῇσι στήλῃσι κατὰ ταῦτά καὶ τοῖσι ἀνδρηίοισι τῶν
 ἐθνῶν γενομένοις· καὶ δὴ καὶ αἰδοῖα γυναικὸς προ-
 ἐνέγραφε, δῆλα βουλόμενος πικρεῖν ὡς εἴσαν ἀνάλοι-
 103 δες. Ταῦτα δὲ ποιῶν, διεξῆγε τὴν ἡπειρόν· ἐς ὃ ἐκ
 τῆς Ἀσίας ἐς τὴν Εὐρώπην διαβάς, τοὺς τε Σκύθας
 κατεστρέψατο καὶ τοὺς Θρηίκας. ἐς τούτους δὲ μοι
 δοκεῖ καὶ προσώτατα ἀπικέσθαι ὁ Αἰγύπτιος στρα-
 τός· ἐν μὲν γὰρ τῇ τούτων χώρῃ φαίνονται σταθεῖσαι 5
 αἱ στήλαι· τὸ δὲ πρωτέρω τούτων, οὐκέτι. ἐνθεῦτεν
 δὲ ἐπιστρέψας ὀπίσω ἦε· καὶ ἐπεὶ τε ἐγένετο ἐπὶ Φά-

libertatis vehementer studiosos, in horum terris co-
 lumnas erigebat, quarum inscriptio declarabat quom
 regis nomen atque patriam, tum hos vi ab ipso es-
 se subactos. Quorum vero oppida citra pugnam et
 facile cepisset, in horum columnis eadem quidem,
 quae in fortium virorum columnis, inscribebatur; in-
 super vero pudenda insculpi iussit muliebria, mol-
 les eos esse atque ignavos significans. (103.) Haec
 igitur faciens continentem obiit, donec ex Asia in
 Europam transgressus, Scythas subegit et Thraces.
 Hi, ut mihi videtur, extremi fuerunt, ad quos per-
 venerit Aegyptius exercitus: nam in horum terrâ con-
 spiciuntur columnae ab illo erectae, non vero ulte-
 rius. Inde converso itinere domum repetiit: sed ubi

σι ποταμῷ, οὐκ ἔχω τὸ ἐνθεῦτεν ἀτρεκέως εἰπεῖν, εἴτε
 αὐτὸς ὁ βασιλεὺς Σέσωστρις ἀποδασάμενος τῆς ἐαυ-
 10 τοῦ στρατιῆς μόριον ὅσον δὴ, αὐτοῦ κατέλιπε τῆς χώ-
 ρης οἰκήτορας· εἴτε τῶν τινες στρατιωτῶν τῇ πλάνῃ αὐτοῦ
 ἀχθεσθέντες, περὶ Φάσιν ποταμὸν κατέμειναν. Φαί- 104
 νονται μὲν γὰρ ἔόντες οἱ Κόλχοι Αἰγύπτιοι νοήσας δὲ
 σπρότερον αὐτὸς, ἢ ἀκούσας ἄλλων, λέγων. ὥς δέ μοι
 ἐν Φροντίδι ἐγένετο, εἰρόμην ἀμφοτέρους· καὶ μᾶλλον
 5 οἱ Κόλχοι ἐμεμνέατο τῶν Αἰγυπτίων, ἢ οἱ Αἰγύπτιοι
 τῶν Κόλχων. νομίζειν δ' ἔφασαν Αἰγύπτιοι τῆς Σε-
 σώστριος στρατιῆς εἶναι τοὺς Κόλχους· αὐτὸς δὲ εἴκα-
 σα τῇδε, καὶ ὅτι μελαγχροὺς εἰσὶ καὶ οὐλότριχες. καὶ
 τοῦτο μὲν ἐς οὐδὲν ἀνήκει· εἰςὶ γὰρ καὶ ἕτεροι τοιοῦτοι.
 10 ἀλλὰ τοιοῦδε καὶ μᾶλλον, ὅτι μοῦνοι πάντων ἀνθρώ-
 πων Κόλχοι καὶ Αἰγύπτιοι καὶ Αἰθίοπες περιτάμνον-

ad Phasin fluvium fuit, haud satis certo adfirmare
 possum, ipse-ne rex Sesostris, designatam aliquam
 quantamcumque partem sui exercitus ibi reliquerit,
 an milites nonnulli, itinerum errores pertaesii, circa
 Phasin flumen remanserint. (104.) *Colchi* enim
 mihi videntur *Aegyptii* esse: idque dico, ut qui prius
 hoc ipsum mecum cogitaverim, quam ex aliis audivi.
 Quum vero curae mihi haec res esset, quaesivi ex
 utrisque: et magis *Colchi* recordabantur *Aegyptio-*
rum, quum *Aegyptii* *Colchorum*. Ego vero coniecta-
 veram partim ex hoc, quod nigro colore et crispis ca-
 pillis sint *Colchi*: quamquam hoc parum valet, quum
 et alii sint populi tales: hoc igitur potius argumen-
 to id collegeram, quod soli omnium hominum *Col-*
chi, praeter *Aegyptios* et *Aethiopes*, ab antiquissi-

ται ἀπ' ἀρχῆς τὰ αἰδοῖα. Φοίνικες δὲ καὶ Σύροι οἱ ἐν τῇ Παλαιστίνῃ, καὶ αὐτοὶ ὁμολογέουσι παρ' Αἰγυπτίων μεμαθηκέναι. Σύριοι δὲ οἱ περὶ Θερμώδοντα καὶ Παρθένιον ποταμὸν, καὶ Μάκρωνες οἱ τούτοις ἀστυ- 15 γείτονες ἔόντες, ἀπὸ Κόλχων φασὶ νεωστὶ μεμαθηκέναι. οὗτοι γάρ εἰσι οἱ περιταμνόμενοι ἀνθρώπων μῦνοι· καὶ οὗτοι Αἰγυπτίοις φαίνονται ποιεῦντες κατὰ τὰ αὐτά. αὐτῶν δὲ Αἰγυπτίων καὶ Αἰθιοπῶν οὐκ ἔχω εἰπεῖν ἐκότεροι παρὰ τῶν ἐτέρων ἐξέμαθον· ἀρχαῖον γὰρ δὴ 20 τι φαίνεται εἶναι. ὥς δ' ἐπιμισγόμενοι Αἰγύπτῳ ἐξέμαθον, μέγα μοι καὶ τόδε τεκμήριον γίνεται· Φοινίκων ἐκόσοι τῇ Ἑλλάδι ἐπιμίσγονται, οὐκέτι Αἰγυπτίους μίμνενται κατὰ τὰ αἰδοῖα, ἀλλὰ τῶν ἐπιγινομένων 105 οὐ περιτάμνουσι τὰ αἰδοῖα. Φέρε νυν καὶ ἄλλο εἶπω

mīs temporibus circumcidant pudenda. Nam Phoenices, et Syri Palaestinam incolentes, profitentur ipsi, ab Aegyptiis se hoc accepisse. Syrii vero, qui circa Thermodontem et Parthenium fluvium habitant, et Macrones, horum finitimi, a Colchis nuper se accepisse fatentur. Hi enim sunt soli ex omnibus hominibus circumcisi; et hi manifeste Aegyptios in hac re imitantur. Aegyptii vero utrum ab Aethiopibus, an hi ab illis acceperint, adfirmare non possum; perantiquum enim ritum esse adparet. Istos autem ex Aegyptiorum commercio hunc ritum adoptasse, magnum mihi etiam documentum videtur hoc esse: Phoenices, qui inter Graecos vivunt, in hoc ritu ad pudenda pertinente non amplius imitantur Aegyptios, et eorum qui post nascuntur non circumcidunt virilia. (105.) Age vero, etiam aliud de Col-

περὶ τῶν Κόλχων, ὡς Αἰγυπτίοισι προσφερέες εἰσὶ. λῆ-
ρον μούνοι οὗται τε καὶ Αἰγύπτιοι ἐργάζονται κατὰ τὰ
αὐτά. καὶ ἡ ζῶν πᾶσα καὶ ἡ γλῶσσα ἐμφερής ἐστι
5 ἀλλήλοισι. λῆρον δὲ τὸ μὲν Κολχικόν, ὑπὸ Ἑλλήνων Σαρ-
δονικὸν κέκληται· τὸ μέντοι ἀπ' Αἰγύπτου ἀπικνεύμε-
νον, καλέεται Αἰγύπτιον. Τὰς δὲ στήλας τὰς ἴστας 106
κατὰ τὰς χώρας ὁ Αἰγύπτου βασιλεὺς Σέσωστρις,
αἱ μὲν πλεῖνες οὐκέτι φαίνονται περιεοῦσαι· ἐν δὲ τῇ
Παλαιστίνῃ Συρίῃ αὐτὸς ὄρεον εἰούσας, καὶ τὰ γράμ-
5 ματα τὰ εἰρημένα ἐνεόντα, καὶ γυναικὸς αἰδοῖα. εἰσὶ
δὲ καὶ περὶ Ἰωνίην δύο τύποι ἐν πέτρῃσι ἐγκεκολαμμέ-
νοι τούτου τοῦ ἀνδρὸς, τῇ τε ἐκ τῆς Ἐφεσίους εἰς Φώκαιαν
ἐρχονται, καὶ τῇ ἐκ Σαρδίων εἰς Σμύρνην. ἐκατέρωθεν
δὲ ἀνὴρ ἐγγέγλυπται, μέγας πέλματος σπιθαμῆς,

CV. 3 seq. ἐργάζονται κατὰ τὰ αὐτά. καὶ ἡ ζῶν etc. Probaui
nonnulli codd. sic habent: ἐργάζονται. καὶ κατὰ ταῦτα καὶ
ἡ ζῶν etc.

chis commemorabo, in quo Aegyptiis similes sunt.
Linum soli hi et Aegyptii fabricantur eodem modo:
atque etiam tota vitae ratio et sermo utrorumque si-
milis est. *Linum* quidem *Colehium* a Graecis *Sar-*
donium vocatur; illud vero quod ex Aegypto adfer-
tur, *Aegyptium* nominatur. (106.) Columnarum
quas variis in regionibus posuit Aegyptius rex *Seso-*
stris, pleraeque non amplius supersunt: in Syria
vero Palaestina ipse superstites vidi, in quibus erat
praedicta inscriptio, et pudenda muliebria. Sunt
etiam in Ioniâ duae imagines huius viri saxi incul-
ptae, altera in viâ qua Epheso Phocaeam itur, al-
tera qua Sardibus Smyrnam. Utrobique vir excul-
ptus est, magnitudine quatuor cubitorum cum unâ

τῇ μὲν δεξιῇ χερὶ ἔχων αἰχμὴν, τῇ δὲ ἀριστερῇ τόξα, 10
καὶ τὴν ἄλλην σκευὴν ὡσαύτως· καὶ γὰρ Αἰγυπτίη
καὶ Αἰθιοπίδα ἔχει· ἐκ δὲ τοῦ ὤμου ἐς τὸν ἕτερον ὤμον
διὰ τῶν στηθέων γράμματα ἰσὰ Αἰγύπτια διήκει ἐγ-
κεκολαμμένα, λέγοντα τὰδε· ΕΓΩ ΤΗΝΔΕ ΤΗΝ
ΧΩΡΗΝ ὍΜΟΙΣΙ ΤΟΙΣΙ ἙΜΟΙΣΙ ἘΚΤΗΣΑ- 15
ΜΗΝ. ὅστις δὲ καὶ ὁκόθεν ἐστὶ, ἐνθαῦτα μὲν οὐ δηλοῖ,
ἐτέρωθεν δὲ δεδήλωκε. τὰ δὲ καὶ μετεξέτεροι τῶν θεη-
σαμένων, Μέμνονος εἰκόνα εἰκάζουσί μιν εἶναι, πολὺ
τῆς ἀληθείης ἀπολελειμμένοι.

- 107 Τοῦτον δὲ τὸν Αἰγύπτιον Σέσωστριν ἀναχωρέοντα,
καὶ ἀνάγοντα πολέας ἀνθρώπους τῶν ἐθνῶν τῶν τὰς χώ-
ρας κατεστρέψατο, ἔλεγον οἱ ἱερεῖς, ἐπεὶ τε ἐγένετο ἀνα-
κομιζόμενος ἐν Δάφνησι τῇσι Πηλουσίησι, τὸν ἀδελ-
φὸν ἑαυτοῦ τῷ ἐπέτρεψε Σέσωστρις τὴν Αἴγυπτον, τοῦ- 5

spithamâ, dextrâ manu hastam tenens, sinistrâ sagittas, et reliquo cultu simili; habet enim partim Aegyptiacum cultum, partim Aethiopicum: ab altero vero humero ad alterum per pectus pertinet insculpta inscriptio in hanc sententiam: *Ego hanc regionem meis humeris mihi adquisivi*. Quis vero, aut unde sit, ibi non declarat: alibi vero declaravit. Itaque istas nonnulli, qui viderunt, Memnonis coniciunt imagines esse, longe a vero aberrantes.

(107.) Hunc Aegyptium *Sesostrin*, dicebant sacerdotes, redeuntem, multosque homines ex gentibus subactis secum ducentem, eundem, postquam in reditu ad Daphnin Pelusiacam pervenisset, a fratre, cuius fidei Aegyptum commiserat, una cum fi-

τον ἐπὶ ξείνια αὐτὸν καλέσαντα, καὶ πρὸς αὐτῷ τοὺς
 παῖδας, περηνῆσαι ἔξωθεν τὴν οἰκίαν ὕλη· περηνῆσαντά
 δὲ, ὑποπρῆσαι. τὸν δὲ ὡς μαθεῖν τοῦτο, αὐτίκα συμ-
 10 βουλευέσθαι τῇ γυναικί· καὶ γὰρ δὴ καὶ τὴν γυναῖκα
 αὐτὸν ἅμα ἀγεσθαι. τὴν δὲ οἱ συμβουλευσαι, τῶν
 παίδων ἑόντων ἕξ, τοὺς δύο ἐπὶ τὴν πυρὴν ἐκτείναντα,
 γεφυρῶσαι τὸ καίόμενον, αὐτοὺς δ' ἐπ' ἐκείνων ἐπιβαί-
 νοντας ἐκσῶζεσθαι. ταῦτα ποιῆσαι τὸν Σέσωστριν· καὶ
 δύο μὲν τῶν παίδων κατακαῆναι τρόπῳ τοιούτῳ· τοὺς
 δὲ λοιποὺς ἀποσωθῆναι ἅμα τῷ πατρί. Νοστήσας δὲ 108
 ὁ Σέσωστρις εἶα τὴν Αἴγυπτον, καὶ τισάμενος τὸν ἀδελ-
 Φεὸν, τῷ μὲν ὁμίλῳ τὸν ἐπηγάγετο, τῶν τὰς χώρας
 κατεστρέψατο, τούτῳ μὲν τάδε ἐχρήσατο. τοὺς τέ οἱ
 5 λίθους, τοὺς ἐπὶ τούτου τοῦ βασιλέως κομισθέντας ἐς τοῦ
 Ἥφαιστου τὸ ἱερόν, ἑόντας μεγάλῃ περιμήκειας, οὗτοι
 ἦσαν οἱ ἐλκύσαντες· καὶ τὰς διώρυχας τὰς νῦν εἰού-

liis hospitio esse exceptum: at illum circa domum,
 in qua rex erat, materiam congeri, congestamque
 iussisse incendi. Qua re animadversâ, deliberasse re-
 gem cum uxore, quippe illam comitem secum ha-
 buisse. Hanc ei suasisse, quum sex essent filii, duo-
 bus ex his super pyram extensis pontem sic in ardente
 materia faceret, quem ipsi superantes effugerent. Id
 fecisse Sesostrin, et duos filios ita igne fuisse ab-
 sumptos, reliquos vero una cum patre fugâ servatos.
 (108.) Postquam in Aegyptum advenit, poenasque
 de fratre sumsit, tum vero multitudine hominum,
 quos e terris subactis adduxerat, in hunc modum usus
 est. Lapidēs eos, qui hoc regnante ad Vulcani tem-
 plum congesti sunt, immāni magnitudine, hi sunt

σας ἐν Αἰγύπτῳ πάσας οὗτοι ἀναγκαζόμενοι ὤρυσσον
 ἐποίησαν τε οὐκ ἐκόντες Αἴγυπτον, τὸ πρὶν εὐῖσαν ἵππα-
 σίμην καὶ ἀμαρτυρούμεν πᾶσαν, ἐνδεᾶ τούτων. ἀπὸ 10
 γὰρ τούτου τοῦ χρόνου Αἴγυπτος, εὐῖσα πεδιάς πᾶσα,
 ἀνικτος καὶ ἀναμάστευτος γέγονε· αἵτιαι δὲ τούτων αἱ
 διώρυχες γεγόνασι, εὐῖσαι πολλαὶ, καὶ παντοίους τρό-
 πους ἔχουσαι. κατέταμνε δὲ τοῦδε εἵνεκα τὴν χώραν ὁ
 βασιλεὺς· ὅσοι τῶν Αἰγυπτίων μὴ ἐπὶ τῷ ποταμῷ 15
 ἔκτηντο τὰς πόλεις, ἀλλ' ἀναμέσους, οὗτοι ὅπως τε
 ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, σπανίζοντες ὑδάτων, πλατυτέροις
 ἐχρέοντο τοῖσι πόμασι, ἐκ Φρεάτων χροόμενοι. τούτων
 109 μὲν δὴ εἵνεκα κατετμήθη ἡ Αἴγυπτος. Κατανεῖμαι δὲ
 τὴν χώραν Αἰγυπτίοισι ἅπασιν τοῦτον ἔλεγον τὸν βασι-
 λέα, κληρὸν ἴσον ἐκάστῳ τετράγωνον δίδόντα· καὶ ἀπὸ

qui traxerunt: iidemque canales cunctos, qui nunc
 in Aegypto sunt, coacti foderunt; atque ita inviti
 quidem fecerunt, ut Aegyptus, quae ante id tem-
 pus tota equis et plaustis opportuna fuerat, hoc
 commodo careret. Nam ab illo tempore Aegyptus,
 tota licet plana et campestris, equis et plaustis in-
 habilis facta est: cuius rei caussa est multitudo fos-
 sarum, variis modis omnes in partes ductarum. Re-
 gionem autem ita fossis discidit rex ille hac caussa.
 Quicumque ex Aegyptiis oppida habitabant quae
 non sunt ad fluvium sita, sed in media regione; hi,
 postquam recessit Nilus, aquae inopiā laborantes,
 salsiore potu usi erant, ex puteis hausto. Huius rei
 causâ discissa est Aegyptus. (109.) Porro hunc re-
 gem, aiebant, distribuisse regionem inter omnes
 Aegyptios, singulisque sortem aequalem dedisse
 quadratam; et ab hac sorte redditus sibi constituisse,

τούτου τὰς προσόδους ποιήσασθαι, ἐπιτάξαντα ἀποφε-
 ρὴν ἐπιτελεῖν κατ' ἐνιαυτόν. εἰ δέ τις τοῦ κλήρου ὁ
 ποταμός τι παρέλοιτο, εἰλθὼν ἂν πρὸς αὐτόν, ἐσήμαινε
 τὸ γεγενημένον· ὁ δέ, ἔπεμπε τοὺς ἐπισκεψομένους καὶ
 ἀναμετρήσοντας ὅσω ἐλάσσων ὁ χῶρος γέγονε, ὅπως
 τοῦ λοιποῦ κατὰ λόγον τῆς τεταγμένης ἀποφορῆς τε-
 10 λέει. δοκέει δέ μοι ἐνθεῦτεν γεωμετρίῃ εὐρεθεῖσα, ἐς τὴν
 Ἑλλάδα ἐπανελθεῖν. πόλον μὲν γάρ, καὶ γνάμονα,
 καὶ τὰ δωδέκα μέρη τῆς ἡμέρης, παρὰ Βαβυλωνίων
 ἔμαθον οἱ Ἕλληνες. Βασιλεὺς μὲν δὴ οὗτος μούνος Αἰ- 110
 γύπτιος Αἰθιοπίης ἦρξε. Μημόσυνα δὲ ἐλίπετο πρὸ τοῦ
 Ἡφαιστείου, ἀνδριάντας λιθίνους· δύο μὲν, τριήκοντα
 πηχέων, ἑαυτὸν τε καὶ τὴν γυναῖκα· τοὺς δὲ παῖδας
 5 ἑόντας τέσσαρας, εἴκοσι πηχέων ἕκαστον. τῶν δὴ ὁ

imperato tributo quotannis pendendo. Quod si de
 cuiuspiam sorte fluvius aliquid abstraxisset, is regem
 adiens indicabat factum; et rex, missis qui rem prae-
 sentem inspicerent, dimetirenturque quanto minor fa-
 ctus fuerit ager, in posterum tributi partem pro portio-
 ne remittebat. Videturque mihi ex hoc negotio inven-
 ta esse *geometria* apud Aegyptios, indeque ad Grae-
 cos transfuisse. Nam polum quidem et gnomonem et
 duodecim diei partes a Babyloniis Graeci acceperunt.
 (110.) Idem rex *Sesostris*, unus ex Aegypti regi-
 bus, Aethiopiae etiam regnum obtinuit. Monumenta
 autem sui reliquit statuas lapideas ante Vulcani tem-
 plum positas: quarum duae, triginta cubitorum quae-
 que, ipsius et uxoris referebant imagines; tum qua-
 tuor, viginti cubitorum quaeque, totidem numero
 filiorum. Ante has statuas quum multo post tempore

ἰρεὺς τοῦ Ἡφαίστου χρόνῳ μετέπειτα πολλῶ Δαρεῖον
 τὸν Πέρσῃ οὐ περιεῖδε ἰσάντα ἔμπροσθεν ἀνδριάντα,
 Φᾶς „οὐ οἱ πεποιῆσθαι ἔργα οἷά περ Σεσώστρι τῷ Αἰ-
 γυπτίῳ. Σέσωστριν μὲν γὰρ ἄλλα τε καταστρέψα-
 σθαι ἔθνεα οὐκ ἐλάσσω ἐκείνου, καὶ δὴ καὶ Σκύθας· 10
 Δαρεῖον δὲ οὐ δυνασθῆναι Σκύθας ἐλεῖν. οὐκὼν δίκαιον
 εἶναι ἰσάναι ἔμπροσθε τῶν ἐκείνου ἀναθημάτων, μὴ οὐκ
 ὑπερβαλλόμενον τοῖσι ἔργοισι.“ Δαρεῖον μὲν νυν λέ-
 γουσι πρὸς ταῦτα συγγνώμην ποιήσασθαι.

- 111 Σεσώστριος δὲ τελευτήσαντος, ἐκδέξασθαι ἔλεγον τὴν
 βασιληίην τὸν παῖδα αὐτοῦ Φερῶν· τὸν ἀποδέξασθαι
 μὲν οὐδεμίην στρατήην, συνενειχθῆναι δὲ οἱ τυφλὸν γε-
 νέσθαι, διὰ τοιούτου πρῆγμα. τοῦ ποταμοῦ κατελθόντος
 μέγιστα δὴ τότε ἐπ' ὀκτώκαιδεκα πῆχας, ὡς ὑπερέ- 5
 βαλε τὰς ἀρούρας, πνεύματος ἐμπεσόντος, κυματὶς δ'

Darius Persa sibi vellet statuam ponere, vetuit Vul-
 cani sacerdos, dicens *non edita ab illo esse facta
 qualia a Sesostri Aegyptio: Sesostrin enim quum
 alias gentes nihilo vel pauciores vel inferiores,
 quam ipse, tum vero et Scythas, subegisse, quos
 Darius subigere non potuisset. Quare non esse
 aequum, ut ante illius monumenta statuam ponat
 is qui illius facta non superarit.* Aiuntque Darium
 sacerdoti haec dicenti ignovisse.

(111.) Sesostri vitā functo, aiebant, regnum susce-
 pisse filium eius *Pherón*: eumque nullum militare
 facinus praeclarum edidisse; accidisse quippe ei ut
 caecus fieret, et quidem ob factum huiusmodi. Quum
 flumen eo tempore copiosissimum descendisset ad
 octodecim pedum altitudinem, camposque inundas-

ποταμὸς ἐγένετο· τὸν δὲ βασιλέα λέγουσι τοῦτον ἀτα-
σθαλίῃ χρησάμενον, λαβόντα αἰχμὴν, βαλέειν ἐς μέσας
τὰς δῖνας τοῦ ποταμοῦ· μετὰ δὲ, αὐτίκα καμόντα αὐ-
10 τὸν τοὺς ὀφθαλμοὺς, τυφλωθῆναι. δέκα μὲν δὴ ἔτεα
εἶναι μιν τυφλόν· ἐνδεκάτῳ δὲ ἔτει ἀπικέσθαι οἱ μαν-
τήϊον ἐκ Βουτοῦς πόλιος, ὥς „ἐξήκει τέ οἱ ὁ χρόνος τῆς
ζημίας, καὶ ἀναβλέψει, γυναικὸς οὐρῶν νιψάμενος τοὺς
ὀφθαλμοὺς, ἥτις παρὰ τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα μούνον πεφοί-
15 τηκε, ἄλλων ἀνδρῶν εὐῶσα ἄπειρος“· καὶ τὸν πρώτης
τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς πειραῖσθαι μετὰ δὲ, ὥς οὐκ ἀνέ-
βλεπε, ἐπέξῃς πασέων πειραῖσθαι. ἀναβλέψαντα δὲ,
συναγαγεῖν τὰς γυναῖκας τῶν ἐπειρήθη, πλὴν ἢ τῆς
τῷ οὐρῶν νιψάμενος ἀνέβλεψε, ἐς μὴν πόλιν, ἢ νῦν

set, ingruente vento ingentes fluctus ciere flumen
coepit. Ibi tunc regem hunc, improbâ vesaniâ cor-
reptum, sumsisse spiculum, et in medios fluminis
gurgites coniecisse: dein protinus oculis coepisse la-
borare, prorsusque usum oculorum amisisse. Post-
quam decem annis caecus fuisset, advenisse ei, un-
decimo anno, ex Buto oppido oraculi responsum,
exactum esse mulctae tempus; oculorum usum re-
cepturum eum esse, si oculos eluisset lotio mu-
lieris, quae non nisi cum suo marito coiisset, et
cum nullo alio viro habuisset consuetudinem. Il-
lum igitur ante omnia uxoris urinam esse expertum;
deinde vero, quum visum non recepisset, aliarum
omnium atque aliarum experimentum fecisse. Ad
extremum, postquam visum recepisset, mulieres cun-
ctas, quarum experimentum fecerat, exceptâ unâ
illâ cuius urinâ lotus visum recepit, in unum oppi-

καλείται Ἐρυθρὴ βῶλος· ἐς ταύτην συναλίσαντα, ὑπο- 20
 πρῆσαι πάσας σὺν αὐτῇ τῇ πόλι. τῆς δὲ νηφάμενος
 τῷ οὐρῷ ἀνέβλεψε, ταύτην δὲ εἶχε αὐτὸς γυναῖκα.
 Ἀναθήματα δὲ, ἀποφυγὼν τὴν πάθην τῶν ὀφθαλμῶν,
 ἄλλα τε ἀνὰ τὰ ἱερὰ πάντα τὰ λόγιμα ἀνέθηκε, καὶ
 τοῦ γε λόγον μάλιστα ἄξιόν ἐστι ἔχειν, ἐς τοῦ Ἥλιου 25
 τὸ ἱερὸν ἀξιοθέητα ἀνέθηκε ἔργα, ὀβελούς δύο λιθίνους,
 ἐξ ἑνὸς εἶντα ἐκάτερον λίθου, μῆκος μὲν ἐκάτερον πη-
 χέων ἑκατὸν, εὖρος δὲ ὀκτῶ πηχέων.

- 112 Τούτου δὲ ἐκδέξασθαι τὴν βασιληίην ἔλεγον ἄνδρα
 Μεμφίτην, τῷ κατὰ τὴν τῶν Ἑλλήνων γλῶσσαν ὄνο-
 μα Πρωτέα εἶναι· τοῦ νῦν κείμενός ἐστι ἐν Μέμφι
 κάρτα καλὸν τε καὶ εὖ ἐσκευασμένον, τοῦ Ἡφαιστήϊου

dum congregasse, cui nomen nunc Erythrobolus est,
 (quasi *Rubrum solum* diceret) atque ita congrega-
 tas, subiecto igne, simul cum oppido concremasse:
 illam vero, cuius urinâ lotus visum receperat, in
 matrimonium duxisse. Donaria autem, postquam
 oculorum calamitate est liberatus, quum alia in no-
 tabilioribus quibusque templis consecravit, tum,
 quod maxime memorari prae caeteris meretur, in
 Solis templo opera posuit spectatu digna, duo sa-
 xeos *obelos*, utrumque ex uno saxo, longitudine
 utrumque centum cubitorum, latitudine octo cubi-
 torum.

(112.) Huic in regnum successisse aiebant virum
 Memphiten, eum qui Graecorum sermone *Proteus*
 nominetur: cuius nunc delubrum est Memphi pul-
 erum admodum et eximie instructum, a Vulcani

5 πρὸς νότον ἄνεμον κείμενον. περιοικέουσιν δὲ τὸ τέμενος
 τοῦτο Φοίνικες Τύριοι· καλέεται δὲ ὁ χώρος οὗτος ὁ
 συνάπας, Τυρίων στρατόπεδον. ἔστι δὲ ἐν τῷ τεμένει τοῦ
 Πρωτέως ἱερὸν, τὸ καλέεται Ξείνης Ἀφροδίτης· συμβάλ-
 λομαι δὲ τοῦτο τὸ ἱερὸν εἶναι Ἑλένης τῆς Τυνδάρεω, καὶ
 10 τὸν λόγον ἀκηκοὺς ὡς διαιτῆθῃ Ἑλένη παρὰ Πρωτεί,
 καὶ δὴ καὶ ὅτι Ξείνης Ἀφροδίτης ἐπωνύμιόν ἐστι· ὅσα
 γὰρ ἄλλα Ἀφροδίτης ἱρά ἐστι, οὐδαμῶς Ξείνης ἐπι-
 καλέεται Ἑλεγον δέ μοι οἱ ἱερεῖς ἱστοροῦντι τὰ περὶ 113
 Ἑλένην, γενέσθαι ᾧδε· Ἀλέξανδρον ἀρπάσαντα Ἑλέ-
 νην ἐκ Σπάρτης, ἀποπλέειν εἰς τὴν ἐαυτοῦ. καὶ μιν, ὡς
 ἐγένετο ἐν τῷ Αἰγαίῳ, ἐξῶσται ἄνεμοι ἐκβάλλουσι εἰς
 5 τὸ Αἰγύπτιον πέλαγος· ἐνθεῦτεν δὲ (οὐ γὰρ ἀπεί τὰ
 πνεύματα) ἀπικνέεται εἰς Αἴγυπτον, καὶ Αἰγύπτου εἰς

templo austrum versus situm. Circa delubrum illud
 Phoenices Tyrii habitant; vocaturque totus ille lo-
 cus, *Tyriorum castra*. Intra Protei delubrum ae-
 des est, quae vocatur *Veneris Hospitae*: quam ego
 aedem Helenae Tyndari filiae sacratam fuisse conii-
 cio, tum quod memoratum audiui vixisse Helenam
 apud Proteum, tum nempe ob hoc ipsum cogno-
 men *Hospitae Veneris*: quotquot enim alia sunt
 Veneris templa, eorum nullum est quod tale cogno-
 men habeat. (113.) Dixerunt autem mihi sacerdo-
 tes, sciscitanti quae ad Helenam spectant, gestam
 rem esse hunc in modum. Alexandrum, postquam
 Helenam ex Sparta rapuisset, domum navigasse. Sed
 ubi in Aegaeum pervenit, violenti ex adverso venti
 in Aegyptium mare eum compulerunt: inde, quum
 non remitteret vis ventorum, Aegyptum tenuit; et

τὸ νῦν Κανωβικὸν καλούμενον στόμα τοῦ Νείλου, καὶ
 εἰς Ταριχείας. ἦν δὲ ἐπὶ τῆς ἡϊόνος, ὃ καὶ νῦν ἐστὶ,
 Ἡρακλέος ἱερόν· εἰς τὸ ἦν καταφυγὼν οἰκέτης ὅτεω ἀν-
 θρώπων ἐπὶβάλλεται στίγματα ἱερά, ἐωυτὸν δίδους τῷ 10
 θεῷ, οὐκ ἔξεστι τούτου ἄψασθαι. ὁ νόμος οὗτος διατε-
 λεῖ εἰς ὁμοίους μέχρι ἐμεῦ τῷ ἀπ' ἀρχῆς. τοῦ ὧν δὴ
 Ἀλεξάνδρου ἀπιστέαται θεράποντες, πυθόμενοι τὸν περὶ
 τὸ ἱερόν ἔχοντα νόμον· ἰκέται δὲ ἰζόμενοι τοῦ θεοῦ, κα-
 τηγόρεον τοῦ Ἀλεξάνδρου, βουλόμενοι βλάπτειν αὐτόν, 15
 πάντα λόγον ἐξηγούμενοι ὡς εἶχε περὶ τὴν Ἑλένην τε
 καὶ τὴν εἰς Μενέλεων ἀδικίην· κατηγόρεον δὲ ταῦτα πρὸς
 τε τοὺς ἱερεῖας καὶ τὸν τοῦ στόματος τούτου φύλακον, τῷ
 114 οὐνομα ἦν Θῶνις. Ἀκούσας δὲ τούτων ὁ Θῶνις, πέμ-
 πει τὴν ταχίστην εἰς Μέμφιν παρὰ Πρωτέα ἀγγελίην,

in illud quidem Nili ostium, quod Canobicum nunc
 vocatur, ad Taricheas pervenit. Erat autem in litore
 Herculis templum, quod etiam nunc est: in quod
 si quis cuiuscumque hominis servus profugerit, et
 deo se tradens, sacras sibi imponi notas curaverit,
 hunc nemini fas est tangere. Lex ista eadem, quae
 olim fuit, ad meam usque aetatem manet. Ab Alex-
 andro igitur famuli nonnulli, cognita lege quae in
 hoc templo obtinet, desciscunt: sedentesque deo sup-
 plices, nocituri Alexandro, accusarunt eum; om-
 nemque iniquitatem, qua adversus Helenam et Me-
 nelaum usus ille erat, aperuerunt: renunciarunt haec
 autem quum sacerdotibus templi, tum praefecto hulus
 ostii, cui *Thonis* nomen erat. (114.) Quibus cogni-
 tis Thonis celeriter Memphin ad *Proteum* nuncios.

λέγουσαν τάδε· „Ἦκει ξεῖνος, γένος μὲν Τευκρὸς, ἔρ-
 „γον δὲ ἀνόσιον ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐξεργασμένος· ξείνου
 5 „γὰρ τοῦ ἑαυτοῦ ἐξαπατήσας τὴν γυναῖκα, αὐτὴν τε
 „ταύτην ἄγων ἦκει, καὶ πολλὰ κάρτα χεῖματα, ὑπὸ
 „ἀνέμων ἐς γῆν τὴν σὴν ἀπενειχθεῖς. κότερα δῆτα τοῦ-
 „τον ἐῷμεν ἀσινέα ἐκπλέειν, ἢ ἀφελώμεθα τὰ ἔχων
 „ἥλθε;“ Ἀντιπέμπει πρὸς ταῦτα ὁ Πρωτεύς λέγοντα
 10 τάδε· „Ἄνδρα τοῦτον, ὅστις κοτὲ ἐστὶ ἀνόσια ἐργασ-
 „μένος ξεῖνον τὸν ἑαυτοῦ, συλλαβόντες, ἀπάγετε παρ'
 „ἐμέ, ἵνα εἰδῶ ὅτι κοτὲ καὶ λέξει.“ Ἀκούσας δὲ 115
 ταῦτα ὁ Θῶνις, συλλαμβάνει τὸν Ἀλέξανδρον, καὶ
 τὰς νέας αὐτοῦ κατίσχει· μετὰ δὲ, αὐτὸν τε τοῦτον
 ἀνήγαγε ἐς Μέμφιν, καὶ τὴν Ἑλένην τε καὶ τὰ χρῆ-
 5 ματα· πρὸς δὲ, καὶ τοὺς ἱκέτας. ἀνακομισθέντων δὲ
 πάντων, εἰρώτα τὸν Ἀλέξανδρον ὁ Πρωτεύς, τίς εἶη,

misit, qui haec ei dicerent: *Advenit huc peregrinus homo, natione Troianus, qui in Graecia improbum facinus commisit: quippe hospitis sui uxorem decepit, eamque et magnam simul rerum pretiosarum copiam secum vehens huc adpulit, ventorum vi tuam in terram compulsus. Hunc cinne ergo sinemus illaesum abire; an, quae secum advexit, ei eripiemus?* Ad haec Proteus remittit nuncium, qui diceret: *Hunc hominem, quisquis sit, qui hospitem tam nefariâ iniuriâ adfecit, prehendite, et ad me adducite, ut sciam quid tandem dicat.* (115.) His auditis Thonisprehendit Alexandrum, navisque eius retinet: dein et ipsum et Helenam et res pretiosas Memphin duxit, atque etiam fugitivos supplices. Qui ubi advenerunt, quacsivit ex

καὶ ὁκόθεν πλέοι. ὁ δὲ οἱ καὶ τὸ γένος κατέλεξε, καὶ τῆς πάτρης εἶπε τὸ οὐνομα· καὶ δὴ καὶ τὸν πλῆθον ἀπηγήσατο ὁκόθεν πλέοι. μετὰ δὲ, ὁ Πρωτεύς εἰρώτα αὐτὸν ὁκόθεν τὴν Ἑλένην λάβοι· πλανωμένου δὲ τοῦ Ἀλεξ- 10 ἀνδρου ἐν τῷ λόγῳ, καὶ οὐ λέγοντος τὴν ἀληθείην, ἤλεγχον οἱ γενομένοι ἰκέται, ἐξηγεύμενοι πάντα λόγον τοῦ ἀδικήματος. τέλος δὲ δὴ σφι λόγον τόνδε ἐκφαίνει ὁ Πρωτεύς, λέγων ὅτι „Ἐγὼ εἰ μὴ περὶ πολλοῦ „ἠγεύμην μηδένα ξείνων κτείνειν, ὅσοι ὑπ’ ἀνέμων ἤδη 15 „ἀπολαμφθέντες ἦλθον ἐς χώραν τὴν ἐμὴν, ἐγὼ ἂν σε „ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνος ἐτίσάμην· ὅς, ὦ κακίστε ἀνδρῶν, „ξείνιων τυχρῶν, ἔργον ἀνοσιώτατον ἐργάσαιο. παρὰ τοῦ „σεωυτοῦ ξείνου τὴν γυναῖκα ἦλθες· καὶ μάλα ταῦτά „τοι οὐκ ἤρεκεσε, ἀλλὰ ἀναπτερώσας αὐτὴν, οἴχεαι 20

Alexandro Proteus, quis esset, et unde cum navibus suis advenisset. Et ille suum genus commemoravit, et patriae dixit nomen; atque navigationis cursum, et unde advenerit, exposuit. Deinde vero interrogante Proteo, Helenam unde accepisset, titubantem in oratione, nec vera loquentem, coarguebant fugitivi supplices, et totam sceleris rationem regi aperuerunt. Ad extremum Proteus hanc sententiam pronuntiavit: *Nisi ego, inquit, maximi ducerem, nullum hominem peregrinum occidere, qui ventorum vi compulsus meam terram accessisset, a te pro Graeco illo poenas sumpturus eram, qui, ὁ hominum scelestissime, hospitio benigne exceptus, facinus improbissimum admisisti. Ad tui hospitis uxorem intrasti; et hoc flagitio non contentus, tuis fraudibus excitatam raptamque abduxisti.*

156, 16.

„ ἔχων ἐκκλείψας. καὶ οὐδὲ ταῦτά τοι μούνα ἤρκεσε,
 „ ἀλλὰ καὶ τὰ οἰκία τοῦ ξείνου κεραΐσας ἤκεις. νῦν ὦν,
 „ ἐπειδὴ περὶ πολλοῦ ἡγήμαι μὴ ξεινακτονέειν, γυναῖ-
 „ κα μὲν ταύτην καὶ τὰ χρήματα οὐ τοι προήσω ἀπά-
 25 „ γεσθαι, ἀλλὰ αὐτὰ ἐγὼ τῷ Ἑλλήνι ξείνῳ φυλάξω.
 „ ἐς ὃ ἂν αὐτὸς ἐλθὼν ἐκεῖνος ἀπαγαγέσθαι ἐβέλῃ· αὐ-
 „ τὸν δὲ σὲ καὶ τοὺς σοὺς συμπλόους τριῶν ἡμερέων
 „ προαγορεύω ἐκ τῆς ἐμῆς γῆς ἐς ἄλλην τινὰ μεταρμί-
 „ ζεσθαι· εἰ δὲ μὴ, ἄτε παλεμίους περιέψεσθαι. “

Ἑλένης μὲν ταύτην ἀπίξιν παρὰ Πρωτέα ἔλεγον οἱ 116
 ἰεῖες γενέσθαι. δοκεῖ δέ μοι καὶ Ὅμηρος τὸν λόγον
 τοῦτον πυθέσθαι· ἀλλ’ αὐτὰρ ὁμοίως ἐς τὴν ἐποποιήν
 εὐπρεπὴς ἦν τῷ ἐτέρῳ τῷ περ ἐχρήσατο· ἐς ὃ μετῆκε
 5 αὐτὸν, δηλώσας ὡς καὶ τοῦτον ἐπίσταίτο τὸν λόγον. δῆ-
 λον δὲ, κατὰ γὰρ ἐποίησε ἐν Ἰλιάδι (καὶ οὐδαμῇ ἄλ-

*Nec hoc tibi satis fuit, sed etiam domum tui ho-
 spitis exspoliasti, hisque cum spoliis huc venisti.
 Nunc, quoniam semper mihi curae fuit hospitem
 nullum occidere, mulierem quidem hanc atque
 opes non te sinam hinc abducere, sed haec ego
 Graeco illi servabo, donec ipse veniens recipere
 voluerit: tibi vero et navigationis sociis edico, ut
 intra triduum mea e terrâ in aliam navigetis: sin
 minus, pro hostibus vos habebo.*

(116.) Hunc fuisse *Helenaë apud Proteum adven-
 tum* dixere sacerdotes. Videtur autem mihi *Home-
 rus* eandem audivisse narrationem; sed, quoniam
 non similiter, atque altera narratio, adcommodata
 esset epico carmini, idcirco eam deseruisse, ita tamen
 ut significaret notam sibi eam fuisse. Adparet hoc

λη ἀνεπόδισε ἑαυτὸν) πλάνην τὴν Ἀλεξάνδρου, ὡς ἀπηνείχθη ἄγων Ἑλένην, τῇ τε δὴ ἄλλη πλαζόμενος, καὶ ὡς ἐς Σιδῶνα τῆς Φοινίκης ἀπίκητο. ἐπιμέμνηται δὲ αὐτοῦ ἐν Διομήδεος ἀριστείῃ, λέγει δὲ τὰ ἔπεια οὕτω 10

Ἐνθ' ἔσαν οἱ πέπλοι παμποίκιοι, ἔργα γυναικῶν
Σιδονίων, τὰς αὐτὸς Ἀλέξανδρος Θεοιδῆς
ἤγαγε Σιδονίηθεν, ἐπιπλῶς εὐρέα πόντον,
τὴν ὁδὸν ἣν Ἑλένην περ ἀνήγαγεν εὐπατέρειαν.

Ἐπιμέμνηται δὲ καὶ ἐν Ὀδυσσείῃ, ἐν τοῖσιδὲ τοῖσι ἔπεισι 15
Τοῖα Διὸς θυγάτηρ ἔχε Φάρμακα μητιόεντα,
ἑσθλὰ, τὰ οἱ Πολύδαμνα πόρεν, Θῶνος παράκοιτις
Αἰγυπτίῃ τῇ πλεῖστα φέρει ζείδωρος ἄρουρα
Φάρμακα, πολλὰ μὲν ἑσθλὰ μεμιγμένα πολλὰ
δὲ λυγρὰ. 20

enim ex itinerum ratione Alexandri, quam in Iliade proposuit, (nec vero usquam alibi retractavit) ubi ait, quum per alia loca eum errasse, Helenam secum ducentem, tum Sidonem in Phoenicia adpulisse. Meminit autem huius rei in *Diomedis fortibus factis*, ubi hos posuit versus:

*Picturata inerant ibi pallia, [pepla,] facta puellis
Sidoniis, quas ipse Paris formosus ab urbe
Sidoniâ duxit, sulcans freta lata carinis,
quum retulit magnis Helenam natalibus ortam.*
Meminit quoque in *Odysseâ*, his versibus:

*Haec habuit Iove nata perapte parata venena,
quæ Polydamna sibi Thonis donaverat uxor
Aegyptia, ubi terra ferax fert plurima mixtim
multa quidem proba, multa etiam damnosa venena.*

καὶ τὰδε ἕτερα πρὸς Τηλέμαχον Μενέλεως λέγει·

Αἰγύπτῳ μ' ἐτι δεῦρο θεοὶ μεμαῶτα νέεσθαι
ἔσχον, ἐπεὶ οὐ σφιν ἔριξα τελέσσας ἐκατόμβας.

Ἐν τούτοις τοῖσι ἔπεισι δηλοῖ, ὅτι ἠπίστατο τὴν εἰς Αἴ-
25 γύπτῳ Ἀλεξάνδρου πλάνην· ὁμοῦρεῖ γὰρ ἡ Συρίη Αἰ-
γύπτῳ· οἱ δὲ Φοίνικες, τῶν ἐστὶ ἡ Σιδῶν, ἐν τῇ Συρίῃ
οἰκέουσι. Κατὰ ταῦτα δὲ τὰ ἔπεα, καὶ τότε τὸ χω- 117
ρίον οὐκ ἤκιστα, ἀλλὰ μάλιστα, δῆλον ὅτι οὐκ Ὀμήρου
τὰ Κύπρια ἔπεα ἐστὶ, ἀλλ' ἄλλου τινός. ἐν μὲν γὰρ
τοῖσι Κυπρίοις εἴρηται, ὡς τριταῖος ἐκ Σπάρτης Ἀλέξ-
5 ἀνδρος ἀπῆκετο εἰς τὸ Ἴλιον ἄγων τὴν Ἑλένην, εὐαεῖ
τε πνεύματι χρησάμενος καὶ θαλάσῃ λείῃ· ἐν δὲ
Ἰλιάδι λέγει ὡς ἐπλάζετο ἄγων αὐτήν. Ὀμηρος μὲν
νυν, καὶ τὰ Κύπρια ἔπεα, χαιρέτω.

Tum etiam haec, eodem spectantia, Telemacho dicit Menalaus:

Huc etiam Aegypto dii me tenuere reverti

conantem, quibus haud tuleram solennia sacra.

Quibus versibus declarat poëta, cognitam sibi fuisse Alexandri, per maria errantis, adventum in Aegyptum: confinis enim est Syria Aegypto: Phoenices autem, quorum est Sidon, in Syria habitant. (117.) Ex hisce autem versibus, et ex isto maxime loco, [quem ex Iliade adposui,] clarum est, non esse Homerum *Cypriorum carminum* auctorem, sed alium quempiam. Nam in Cyprius memoratur, tertio die Spartâ Ilium cum Helenâ pervenisse Alexandrum, secundo vento usum, et mari tranquillo: in Iliade vero ait poëta, errasse illum quum Helenam domum duceret. Sed valeat Homerus, valeantque Cypria carmina.

- 118 Εἰρομένου δέ μευ τοὺς ἱρέας, εἰ μάταιον λόγον λέγουσι οἱ Ἕλληνες τὰ περὶ Ἴλιον γενέσθαι, ἢ οὐκ ἔφασαν πρὸς ταῦτα τὰδε, ἱστορίῃσι φάμενοι εἰδέναι παρ' αὐτοῦ Μενέλεω. Ἐλθεῖν μὲν γάρ, μετὰ τὴν Ἑλένης ἀρπαγὴν, ἐς τὴν Τευκρίδα γῆν Ἑλλήνων στρατιὴν πολλήν, βοηθεῦσαν Μενέλεω· ἐκβᾶσαν δὲ ἐς γῆν καὶ ἰδούθεισαν τὴν στρατιήν, πέμπειν ἐς τὸ Ἴλιον ἀγγέλους· σὺν δὲ σφί ἰέναι καὶ αὐτὸν Μενέλεω· τοὺς δ' ἐπεὶ τε ἐσελθεῖν ἐς τὸ τεῖχος, ἀπαιτέειν Ἑλένην τε καὶ τὰ χρήματα τὰ οἱ οἴχετο κλέψας Ἀλέξανδρος, τῶν τε αἰδίων 5 κημάτων δίκας αἰτέειν· τοὺς δὲ Τευκρούς τὸν αὐτὸν λόγον λέγειν τότε καὶ μετέπειτα, καὶ ὀμνύοντας καὶ ἀνωμοτοί, μὴ μὲν ἔχειν Ἑλένην, μηδὲ τὰ ἐπικαλούμενα χρήματα, ἀλλ' εἶναι αὐτὰ πάντα ἐν Αἰγύπτῳ· καὶ οὐκ ἂν δικαίως αὐτοὶ δίκας ὑπέχειν, ἃ Πρωτεύς ὁ Αἰ- 15

(118.) Interroganti vero mihi, utrum vanum fictumque sit, nec ne, quod Graeci *de bello ad Ilium gesto* narrant, responderunt mihi haecce, quae ex ipsius Menelai narratione sibi cognita esse adfirmarunt. Scilicet, venisse post Helenae raptum exercitum ingentem Graecorum in terram Troianam, Menelao opem laturum. Ab exercitu isto, excensione factâ, positisque castris, missos esse Ilium legatos, et in his ipsum Menelaum: qui postquam muros ingressi, repetiissent Helenam, et opes ab Alexandro subreptas, et satisfactionem iniuriarum postulassent; respondisse tunc Teucros id quod et deinde constanter adfirmaverint iurati et non iurati, non habere se Helenam, nec opes quae repeterentur, sed esse ista omnia in Aegypto; neque aequum esse, se earum rerum causâ

γύπτιος βασιλεὺς ἔχει. οἱ δὲ Ἕλληνες καταγελαῖσθαι
 δοκέοντες ὑπ' αὐτῶν, οὕτω δὲ ἐπολιόρκειον, εἰς ὃ ἐξῆλ-
 λον. ἐλοῦσι δὲ τὸ τεῖχος ὥς οὐκ ἐφαίνετο ἡ Ἑλένη,
 ἀλλὰ τὸν αὐτὸν λόγον τῷ προτέρῳ ἐπυνθάνοντο, οὕτω
 20 δὲ πιστεύσαντες τῷ λόγῳ τῷ πρώτῳ οἱ Ἕλληνες, αὐ-
 τὸν Μενέλεον ἀποστέλλουσι παρὰ Πρωτέα. Ἀπικέ- 119
 μενος δὲ ὁ Μενέλεως εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ ἀναπλώ-
 σας εἰς τὴν Μέμφιν, εἶπας τὴν ἀληθείην τῶν πραγμά-
 των, καὶ ξεινίων ἤτησε μεγάλων, καὶ Ἑλένην ἀπαθεία
 5 κακῶν ἀπέλαβε· πρὸς δὲ, καὶ τὰ ἑαυτοῦ χρήματα
 πάντα. Τυχὼν μὲνται τούτων, ἐγένετο Μενέλεως αὐτῇ
 ἄδικος εἰς Αἰγυπτίους. ἀποπλέειν γὰρ ὠρμημένον αὐτὸν
 ἰσχὸν ἄπλοιοι· ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἐπὶ παλλὸν τοιοῦτο ἦν,
 ἐπιτεχνᾶται πρῆγμα οὐκ ὅσιον· λαβὼν γὰρ δύο πα-

satisfactionem dare, quae essent in Protei manibus,
 regis Aegyptii. At Graeci, ab his se rideri existiman-
 tes, ea caussa obsedissee urbem, donec cepissent.
 Capta urbe, quum nusquam Helena reperiretur, et
 constanter eundem sermonem, quem antea, audirent
 Graeci; sic deinde fidem priori sermoni adhibentes,
 Menelaum ipsum ad Proteum miserunt. (119.) Me-
 nelaus ubi in Aegyptum pervenit, adverso fluvio
 Memphin navigavit, ibique exposita rei veritate, in-
 signibus donis hospitalibus exceptus est, et Helenam
 illaesam recepit, insuperque opes suas omnes. Ve-
 rumtamen Menelaus, quamquam haec omnia conse-
 cutus, inique cum Aegyptiis egit. Nam quum profi-
 cisci vellet, nec per ventos posset, longiore interpo-
 sita morâ, ad extremum rem adgressus est impiam
 et nefariam: duos puérulos sumsit hominum indige-

δια ἀνδρῶν ἐπιχωρίων, ἔντομά σφρα ἐποίησε. μετὰ δὲ, 10
 ὡς ἐπαϊστός ἐγένετο τοῦτο ἐργασμένος, μισηθεὶς τε καὶ
 διωκόμενος, οἶχετο Φεύγων τῇσι νηυσὶ ἐπὶ Λιβύης. τὸ
 ἐνθεῦτεν δὲ ὅκου ἐτράπετο, οὐκέτι εἶχον εἰπεῖν Αἰγύ-
 πτιοι· τούτων δὲ τὰ μὲν ἱστορήσι ἔφασαν ἐπίστασθαι,
 τὰ δὲ, παρ' ἐαυτοῖσι γινόμενα, ἀτρεκέως ἐπιστάμενοι 15
 120 λέγειν. Ταῦτα μὲν Αἰγυπτίων οἱ ἱερεῖς ἔλεγον· ἐγὼ
 δὲ τῷ λόγῳ τῷ περὶ Ἑλένης λεχθέντι καὶ αὐτὸς προσ-
 τίθεμαι, τὰδὲ ἐπιλεγόμενος· εἰ ἦν Ἑλὴν ἐν Ἰλίῳ,
 ἀποδοθῆναι αὐτὴν τοῖσι Ἑλλησι, ἥτοι ἐκόντος γε ἢ
 ἄκοντος Ἀλεξάνδρου. οὐ γὰρ δὴ οὕτω γε Φρενοβλαβὴς 5
 ἦν ὁ Πριάμος, οὐδὲ οἱ ἄλλοι προσήκοντες αὐτῷ, ὥστε
 τοῖσι σφετέροισι σώμασι καὶ τοῖσι τέκνοισι καὶ τῇ πόλι
 κινδυνεύειν ἐβούλοντο, ὅπως Ἀλέξανδρος Ἑλὴν συνοι-

narum, eosque placandis ventis immolavit. Deinde
 postquam evulgatum est facinus, invisus Aegyptiis,
 et ab eis exagitatus, profugit cum suis navibus, Li-
 byam versus iter intendens. Inde vero quonam per-
 venerit, non amplius dicere potuerunt Aegyptii: ista
 vero, quae dixi, partim sciscitando se cognovisse aie-
 bant, partim apud se gesta adcurate cognita habere.
 (120.) Haec mihi Aegyptiorum dixerunt sacerdo-
 tes: narrationi autem, quam *de Helena* fecerunt, ego
 etiam ipse adsentior, haecce mecum reputans: si in
 Ilio fuisset Helena, reddituros eam Graecis fuisse
 Troianos, sive volente Alexandro, sive nolente, Nam
 profecto non ita mente captus erat Priamus, neque
 cacteri illius propinqui, ut suis ipsorum capitibus et
 liberis et universa urbe voluissent periclitari, quo
 Alexander Helenam haberet uxorem. Quod si etiam

κῆ. εἰ δέ τοι καὶ ἐν τοῖσι πρῶτοισι χρόνοισι ταῦτα ἐγί-
 10 γασκον· ἐπεὶ πολλοὶ μὲν τῶν ἄλλων Τρώων, ὅκοτε συμ-
 μίσγοιεν τοῖσι Ἕλλησι, ἀπώλλυντο, αὐτοῦ δὲ Πριάμου
 οὐκ ἔστι ὅτε οὐ δύο ἢ τρεῖς ἢ καὶ ἔτι πλείους τῶν παί-
 δων, μάχης γινομένης, ἀπέθνησκον, εἰ χρεὶ τι τοῖσι
 ἐποποιοῖσι χρεώμενον λέγειν· τούτων δὲ τοιούτων συμ-
 15 βαινόντων, ἐγὼ μὲν ἔλπομαι, εἰ καὶ αὐτὸς Πριάμος
 συνοίκεε Ἑλένη, ἀποδοῦναι ἂν αὐτὴν τοῖσι Ἀχαιοῖσι,
 μέλλοντά γε δὴ τῶν παρεόντων κακῶν ἀπαλλαγῆσε-
 σθαι. οὐ μὲν οὐδὲ ἡ βασιληὴ ἐς Ἀλέξανδρον περιήϊε,
 ὥστε γέροντος Πριάμου ὄντος, ἐπ' ἐκείνῳ τὰ πρήγμα-
 20 τα εἶναι· ἀλλὰ Ἐκτωρ, καὶ πρεσβύτερος καὶ ἀνὴρ ἐκεί-
 νου μᾶλλον ἐὼν, ἔμελλε αὐτὴν Πριάμου ἀποθανόντος
 παραλάμψεσθαι· τὸν οὐ προσήκε ἀδικέοντι τῷ ἀδελφεῷ
 ἐπιτρέπειν, καὶ ταῦτα, μεγάλων κακῶν δι' αὐτὸν συμ-

initio ita secum statuissent, tamen deinde, postquam
 et aliorum Troianorum complures, quoties cum Graecis congressi sunt, perierunt, et ex ipsius Priami filiis quolibet in praelio (si quidem epicorum poetarum narrationi fides habenda) duo aut tres aut etiam plures occubuerunt; his ita comparatis, puto equidem, si vel ipse Priamus Helenam duxisset uxorem, redditurum eam fuisse Graecis hac conditione, ut praesentibus malis liberaretur. Porro ne regnum quidem ad Alexandrum erat redditurum, ut, quum senex esset Priamus, rerum summa penes illum fuerit: sed Hector, et aetate maior et longe illo vir fortior, in regnum mortuo Priamo erat successurus; quem non est consentaneum indulgere voluisse fratri iniuste agenti, quum praesertim illius causâ gravissima mala et pri-

βαιόντων, ἰδὴ τε καὶ αὐτῶ, καὶ τοῖσι ἄλλοισι πᾶσι
 Τρωσί. Ἄλλ' οὐ γὰρ εἶχον Ἑλένην ἀποδοῦναι, οὐδὲ 25
 λέγουσι αὐτοῖσι τὴν ἀληθινήν ἐπίστευον οἱ Ἕλληνες· ὥς
 μὲν ἐγὼ γνώμην ἀποφαίνομαι, τοῦ δαιμονίου παρα-
 σκευάζοντος, ὅπως πανθληβρή ἀπολόμενοι, καταφανές
 τοῦτο τοῖσι ἀνθρώποισι ποιήσωσι, ὥς τῶν μεγάλων ἀδι-
 κημάτων μεγάλαι εἰσὶ καὶ αἱ τιμωρίαι παρὰ τῶν θεῶν. 30
 καὶ ταῦτα μὲν, τῇ ἐμοὶ δοκεῖ, εἴρηται.

- 121 Πρωτεύς δὲ ἐκδέξασθαι τὴν βασιλὴν Πάριον
 τὸν ἔλεγον· ὃς μνημόσυνα ἐλίπετο τὰ προπύλαια τὰ
 πρὸς ἐσπέρην τετραμμένα τοῦ Ἡφαιστείου. ἀντίους δὲ
 τῶν προπυλαίων ἔστησε ἀνδριάντας δύο, ὄντας τὸ μέ-
 γαλος πέντε καὶ εἴκοσι πηχέων· τῶν Αἰγύπτιοι τὸν μὲν 5
 πρὸς βορέω ἐσπεῖον καλέουσι Θέρος· τὸν δὲ πρὸς νότον,
 χειμῶνα. καὶ τὸν μὲν καλέουσι Θέρος, τοῦτον μὲν προσ-

vatim ipsum, et publice Troianos omnes premerent.
 Sed enim non potuerant illi Helenam reddere, et vera
 dicentibus fidem non adhibuerant Graeci: idque (ut
 dicam quod sentio) factum est divino numine ita
 moderante, ut illi, internecone pereuntes, testatum
 facerent hominibus, graves iniurias gravibus etiam
 poenis vindicari a diis. Sed haec quidem pro mea dixi
 opinione.

(121.) Proteo in regno successisse memorarunt
Rampsinitum: qui monumenta sui reliquit pro-
 pylaea templi Vulcani, occidentem spectantia. Ex ad-
 verso vero propylaeorum duas posuit statuas, viginti
 quinque cubitorum magnitudine: quarum illam,
 quae stat a septentrione, *Aestate* adpellant Aegyptii;
 alteram, quae a meridie, *Hiemem*: et illam quidem,

159, 33.

κυνέουσί τε, καὶ εὖ ποιεύουσι· τὸν δὲ χειμῶνα καλεῖ-
 μενον, τὰ ἔμπαλιν· τούτων ἔρδουσι. Πλούτων δὲ τούτῳ, 121
 10 τῷ βασιλεῖ γενέσθαι ἀργύρου μέγαν, τὸν οὐδένα τῶν (1)
 ὑστερον ἐπιτραφέντων βασιλέων δύνασθαι ὑπερβαλέ-
 σθαι, οὐδ' ἐγγὺς εἰλθεῖν. βουλόμενον δὲ αὐτὸν ἐν ἀσφα-
 λήῃ τὰ χρήματα θησαυρίζειν, οἰκοδομέεσθαι οἶκημα
 λίθινον· τοῦ τῶν τοίχων ἓνα εἰς τὸ ἔξω μέρος τῆς οἰκίας
 15 ἔχειν. τὸν δὲ ἐργαζόμενον, ἐπιβουλευόντα, τὰδε μηχαν-
 ᾶσθαι τῶν λίθων παρασκευάσασθαι ἓνα ἑξαιρετὸν εἶναι
 ἐκ τοῦ τοίχου ῥηιδίως καὶ ὑπὸ δύο ἀνδρῶν καὶ ὑπ' ἑνός.
 ὥς δὲ ἐπετελέσθη τὸ οἶκημα, τὸν μὲν βασιλῆα θησαυ-
 ρίσαι τὰ χρήματα ἐν αὐτῷ. χρόνου δὲ περιιόντος, τὸν
 20 οἰκοδόμον, περὶ τελευταίην τοῦ βίδου ἔοντα, ἀνακαλέσα-
 σθαι τοὺς παῖδας. (εἶναι γὰρ αὐτῷ δύο·) τούτοις δὲ ἀπη-

quam *Aestatem* vocant, adorant et donis placant;
 adversus illam, quae *Hiems* nominatur, contrarium
 faciunt. (121. 1.) Hunc regem, dixerunt, tantas opes
 possedissee, tantamque vim argenti, ut posteriorum
 regum nullus, non dico superare eum opibus potue-
 rit, sed ne prope quidem accedere. Igitur in tuto repo-
 nere suas pecunias cupientem, conclave aedificandum
 curasse lapideam. Cuius aedificii quum unus paries ex-
 trorsum spectaret, eum cui mandatum opus erat, pe-
 cuniae insidiantem, hocce esse machinatum: ex lapidi-
 bus unum ita parasse, ut e muro facile eximi posset a
 duobus aut etiam ab uno homine. Absoluto aedificio,
 regem in illo divitias suas deposuisse. Interiecto autem
 tempore, quum is, qui conclavē illud aedificaverat,
 prope vitae finem esset, hunc advocatis ad se duo-
 bus, qui ei erant, filiis exposuisse, in aedificando regis

γῆσθαι, ὡς ἐκείνων προρέων ὅπως βίον ἄφθονον ἔχω-
 σι, τεχνάσαιτο οἰκοδομέων τὸν θησαυρὸν τοῦ βασιλῆος.
 σαφέως δὲ αὐτοῖσι πάντα ἐξηγησάμενον τὰ περὶ τὴν
 ἐξαίρεσιν τοῦ λίθου, δοῦναι τὰ μέτρα αὐτοῦ, λέγοντα 25
 ὡς ταῦτα διαφυλάσσοντες, ταμίαι τῶν βασιλῆος χρη-
 μάτων ἔσονται. καὶ τὸν μὲν τελευτῆσαι τὸν βίον, τοὺς
 δὲ παῖδας αὐτοῦ οὐκ ἐς μακρὴν ἔργου ἔχεσθαι· ἐπελ-
 θόντας δὲ ἐπὶ τὰ βασιλῆα νυκτὸς, καὶ τὸν λίθον ἐπὶ
 τῷ οἰκοδομῇματι ἀνευρόντας, ῥηϊδίως μεταχειρίσασθαι, 30
 121 καὶ τῶν χρημάτων πολλὰ ἐξενείκασθαι. Ὡς δὲ τυ-
 (2) χεῖν τὸν βασιλῆα ἀνοίξαντα τὸ οἶκημα, θωμάσαι,
 ἰδόντα τῶν χρημάτων καταδεᾶ τὰ ἀγγῆϊα· οὐκ ἔχειν
 δὲ ὄν τινα ἐπαιτιᾶται, τῶν τε σημαντῶν ἐόντων σώων,
 καὶ τοῦ οἰκήματος κεκλειμένου. ὡς δὲ αὐτῷ, καὶ δις καὶ 35
 τρεῖς ἀνοίξαντι, δεῖ ἐλάσσω φαινέσθαι τὰ χρήματα,

thesauro usum se esse artificio, quo prospexisset ut
 opulentam haberent rem familiarem. Perspicue igitur
 illos docuisse quo pacto eximi lapis posset, et
 mensuras illis tradidisse, quas si observassent, futu-
 ros eos aiebat esse regiarum opum dispensatores.
 Hoc igitur vitâ functo, filios haud multo post operi
 admovisse manus: noctu ad regiam accedentes, la-
 pidem in aedificio a se inventum facili operâ tractas-
 se, multumque pecuniae extulisse. (121. 2.) Quum
 forte dein conclave rex aperuisset, videretque dimi-
 nutas in vasis pecunias, miratum esse; nec vero quem
 culparet habuisse, quum sigilla ianuae salva fuissent,
 et aedificium clausum. Ubi autem iterum et tertio
 aperiens, constanter minui vidit pecunias, (nec enim

(τοὺς γὰρ κλέπτας οὐκ αἰνέειναι κεραΐζοντας,) ποιῆσαι
 μιν ταῦτε· πάγας προστάξαι ἐργάσασθαι, καὶ ταύτας
 περὶ τὰ ἀγγυῖα, ἐν τοῖσι τὰ χρήματα εἶναι, στήσαι.
 40 τῶν δὲ Φωρῶν, ὥσπερ ἐν τῷ πρῶτῳ χρόνῳ, ἐλθόντων,
 καὶ ἐνδύντος τοῦ ἑτέρου αὐτῶν, ἐπεὶ πρὸς τὸ ἀγγος
 προσῆλθε, ἰθέως τῇ πάγῃ ἐνέχεσθαι· ὥς δὲ γινῶναι αὐτὸν
 ἐν οἴῳ κακῷ ἦν, ἰθέως καλέειν τὸν ἀδελφεόν, καὶ δη-
 λοῦν αὐτῷ τὰ παρεόντα, καὶ κελεύειν τὴν ταχίστην
 45 ἐσθύντα, ἀποτάμνειν αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν· ὅπως μὴ αὐ-
 τὸς ὀφθεῖς, καὶ γνωρισθεῖς ὅς εἴη, προσαπολέσει καὶ
 ἐκείνον. τῷ δὲ δόξαι εὖ λέγειν, καὶ ποιῆσαι μιν πει-
 σθέντα ταῦτα· καὶ καταρμόσαντα τὸν λίθον, ἀπιέναι
 ἐκ οἴκου, φέροντα τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀδελφεοῦ. Ὡς 121
 50 δὲ ἡμέρῃ ἐγένετο, ἐσελθόντα τὸν βασιλῆα εἰς τὸ οἶκημα, (3)
 ἐκπεπλήχθαι, ὀρέοντα τὸ σῶμα τοῦ Φωρὸς ἐν τῇ πᾶ-

spoliare desiisse fures) hocce eum fecisse: laqueos
 confici iussisse, eosque circa vasa, in quibus inerant
 pecuniae, collocari. Ventitasse dein, ut antea, fures:
 quorum quum irrepsisset alter, et ad vas accessisset,
 continuo hunc laqueo esse captum. Eumdem vero,
 videntem quo in malo esset, protinus vocato fratri
 significasse quid accidisset, iussisseque eum ut conti-
 nuo ipse irreperet, sibique caput abscinderet; ne, sese
 conspecto, agnitoque quis esset, ille simul male esset
 periturus. Et illum, probato huius consilio, fecisse
 ut iusserat frater, adaptatoque iterum lapide domum
 abiisse, caput fratris asportantem. (121. 3.) Ut il-
 luxit, ingressum regem in conclave obstupuisse, con-
 specto corpore furis laqueo constricti, quum praeser-

γῇ ἀνευ τῆς κεφαλῆς εἶν· τὸ δὲ οἶκημα, ἀσινές, καὶ
 οὔτε ἔσοδον οὔτε ἔκδυσιν οὐδεμίην ἔχον. ἀπορεύμενον δὲ
 μιν, τὰδε ποιῆσαι· τοῦ Φωρὸς τὸν νέκυν κατὰ τοῦ τεί-
 χους κατακρεμάσαι· Φυλάκους δὲ αὐτοῦ καταστήσαν- 55
 τα, ἐντείλασθαί σφι, τὸν αὖ ἰδῶνται ἀποκλαύσαντα,
 ἢ κατοικτισάμενον, συλλαβόντας ἄγειν πρὸς ἑωυτόν.
 ἀνακρεμαμένου δὲ τοῦ νέκυος, τὴν μητέρα δεινῶς φέ-
 ρειν· λόγους δὲ πρὸς τὸν περιέοντα παῖδα ποιευμένην,
 προστάσσειν αὐτῷ, ὅτεω τρόπῳ δύναται, μηχανᾶσθαι 60
 ὅπως τὸ σῶμα τοῦ ἀδελφεοῦ καταλύσας κομιεῖ· εἰ δὲ
 τούτων ἀμελήσει, διαπειλέειν αὐτήν, ὡς ἐλθοῦσα πρὸς
 121 τὸν βασιλῆα, μηνύσει αὐτὸν ἔχοντα τὰ χρήματα. Ὡς
 (4) δὲ χαλεπῶς ἐλαμβάνετο ἡ μήτηρ τοῦ περιέοντος παι-
 δός, καὶ πολλὰ πρὸς αὐτὴν λέγων οὐκ ἔπειθε, ἔπιτε- 65
 χηῆσασθαι τοιαύδε μιν. ὄνους κατασκευασάμενον, καὶ

tim illaesum aedificium, nullumque vel introitum
 vel exitum, videret. Itaque haerentem animo, hocce
 fecisse: cadaver furis ex muro suspendisse, adposi-
 tisque custodibus imperasse, ut, si quem vidissent
 deplorantem aut lamentantem, hunc prehensum ad
 se adducerent. Interim suspenso furis cadavere vehe-
 menter dolentem matrem, collatis cum superstite
 filio sermonibus imperasse huic, ut, quoquo modo
 quibusve artibus posset, solvere cadaver fratris et
 sibi adferre conaretur; adiecisseque minas, eam rem
 si ille neglexisset, regem se adituram, ipsumque;
 ut qui illius pecunias habeat, delaturam. (121. 4.)
 Ita aspere a matre acceptum filium superstitem, post-
 quam nullo pacto illam potuisset commovere, dolum
 excogitasse huiusmodi. Instructis asinis utres impo-

ἀσκούς πλήσαντα οἴνου, ἐπιθεῖναι ἐπὶ τῶν ὄνων, καὶ
 ἔπειτα ἐλαύνειν αὐτούς· ὥς δὲ κατὰ τοὺς Φυλάσσον-
 τας ἦν τὸν κρεμᾶμενον νέκυν, ἐπισπᾶσαντα τῶν ἀσκῶν
 70 δύο ἢ τρεῖς ποδεῶνας αὐτὸν λύνειν ἀπαμμένους. ὥς δὲ
 ἔρρεε ὁ οἶνος, τὴν κεφαλὴν μιν κόπτεσθαι μεγάλα
 βοῶντα, ὥς οὐκ ἔχοντα πρὸς ὁκοῖον τῶν ὄνων πρῶτον
 τράπηται. τοὺς δὲ Φυλάκους, ὥς ἰδεῖν πολὺν ῥέοντα
 τὸν οἶνον, συντρέχειν εἰς τὴν ὁδὸν, ἀγγηῖα ἔχοντας, καὶ
 75 τὸν ἐκκεχυμένον οἶνον συγκομίζειν, ἐν κέρδει ποιευμέ-
 νους· τὸν δὲ διαλοιδορεῖσθαι πᾶσι, ὄργην προσποιούμε-
 νον. παραμυθευμένων δὲ αὐτὸν τῶν Φυλάκων, χρόνῳ
 πρηγνέσθαι προσποιέεσθαι, καὶ ὑπίσθαι τῆς ὀργῆς·
 τέλος δὲ, ἐξελάσαι αὐτὸν τοὺς ὄνους ἐκ τῆς ὁδοῦ, καὶ
 80 κατασκευάζειν. ὥς δὲ λόγους τε πλείους ἐγγίνεσθαι,
 καὶ τινα καὶ σκῶψαί μιν καὶ εἰς γέλωτα προαγαγέ-

suisse vino plenos, eosque per viam publicam agi-
 tasse: quumque prope locum fuisset ubi erant cada-
 veris suspensi custodes, attractos duorum aut trium
 utrium pendulos petiolos solvisse; tum, effluente
 vino, caput sibi pulsasse ingenti edito clamore, quasi
 incertum, ad quemnam ex asinis primum se conver-
 teret. Custodes, multum fluere vini videntes, in viam
 concurrisse, vasa tenentes, effluensque vinum, ut
 suum in lucrum cedens, colligentes; illum autem,
 vehementer se iratum simulantem, maledictis eos la-
 cerasse. Custodibus vero eum consolantibus, paula-
 tim mitigari simulantem, ab ira remisisse; denique
 a mediâ viâ exegisse asinos, eosque rursus instruxis-
 se. Ibi multis incidentibus sermonibus, quum unus
 ex custodibus facete cavillans etiam risum ei elicuis-

- σθαι, ἐπιδούναι αὐτοῖσι τῶν ἀσκάων ἕνα· τοὺς δὲ αὐτοῦ, ὥσπερ εἶχον, κατακλιθέντας πίνειν διανοέσθαι, καὶ ἐκεῖνον παραλαμβάνειν, καὶ κελεύειν μετ' ἐωυτῶν μέιναντα συμπίνειν· τὸν δὲ πεισθῆναί τε δὴ, καὶ κατα- 85
 μέναι. ὥς δέ μιν παρὰ τὴν πόσιν Φιλοφρόνως ἡσπάζοντο, ἐπιδούναι αὐτοῖσι καὶ ἄλλον τῶν ἀσκάων. δαΐφιλί δὲ τῷ ποτῷ χρησαμένους τοὺς Φυλάκους, ὑπερμεθυσθῆναι· καὶ κρατηθέντας ὑπὸ τοῦ ὕπνου, αὐτοῦ ἐνθάπερ ἔπινον κατακριμῆθῆναι. τὸν δὲ, ὡς πρόσω ἦν τῆς 90
 νυκτός, τό τε σῶμα τοῦ ἀδελφεοῦ καταλύσαι, καὶ τῶν Φυλάκων ἐπὶ λύμῃ πάντων ξυρῆσαι τὰς δεξιὰς παρηίδας· ἐπιθέντα δὲ τὸν νέκυν ἐπὶ τοὺς ὄνους, ἀπελαύνειν ἐκ οἴκου, ἐπιτελέσαντα τῇ μητρὶ τὰ προσταχθέντα.
 121 Τὸν δὲ βασιλέα, ὡς αὐτῷ ἀπηγγέλθη τοῦ Φωρὸς ὁ 95
 (5) νέκυσ ἐκκεκλεμμένος, δεινὰ ποιεῖν· πάντως δὲ βουλό-

set, dono eum illis dedisse unum ex utribus: et illos e vestigio discumbentes compotationi animum adplicuisse, ipsumque manu prehensum hortatos esse, ut secum maneret compotaretque: et illum, ut erat consentaneum, morem gessisse, apudque illos mansisse. Qui quum inter potandum comiter salutarent hominem, hunc etiam alio ex utribus illos donasse: et copioso potu utentes custodes, ita fuisse inebriatos, ut somno oppressi, eodem loco ubi potaverant, obdormierint. Tum vero, nocte iam multum progressâ, hunc fratris corpus solvisse, et custodum dexteras genas contumeliae caussa rasisse; denique cadavere asinis imposito, mandata matris exsecutum, domum cum asinis rediisse. (121. 5.) Regem, postquam ei renunciatum esset furto ablatum esse cadaver, aeger-

μενον εὐρεθῆναι ὅστις κοτὲ εἴη ὁ ταῦτα μηχανώμενος,
 ποιῆσαί μιν τάδε, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστά· τὴν δὲ θυγατέρα
 τὴν ἐωυτοῦ κατίσαι ἐπ' οἰκήματος, ἐντειλάμενον πάν-
 100 τας τε ὁμοίως προσδέκεσθαι, καὶ πρὶν συγγενέσθαι,
 ἀναγκάζειν λέγειν αὐτῇ ὅ τι δὴ ἐν τῷ βίῳ ἔργασται
 αὐτῷ σοφώτατον καὶ ἀνοσιώτατον· ὃς δ' ἂν ἀπηγήση-
 ται τὰ περὶ τὸν Φῶρα γεγενημένα, τοῦτον συλλαμ-
 βάνειν, καὶ μὴ ἀπιέναι ἔξω. ὡς δὲ τὴν παῖδα παιεῖν
 105 τὰ ἐκ τοῦ πατρὸς προσταχθέντα, τὸν Φῶρα πυθόμενον
 τῶν εἵνεκα ταῦτα ἐπρήσσετο, βουλευθέντα πολυτροπή
 τοῦ βασιλῆος περιγενέσθαι, ποιεῖν τάδε. νεκροῦ προσ-
 Φάτου ἀποταμόντα ἐν τῷ ὤμῳ τὴν χεῖρα, ἵεναι αὐτὸν
 ἔχοντα αὐτὴν ὑπὸ τῷ ἱματίῳ· ἐσελθόντα δὲ ἐς τοῦ βα-
 110 σιλῆος τὴν θυγατέρα, καὶ εἰρωτώμενον τάπερ καὶ οἱ
 ἄλλοι, ἀπηγήσασθαι ὡς ἀνοσιώτατον μὲν εἴη ἐργασ-

rime tulisse; cupientemque quoquomodo reperire
 quis esset qui ista fuisset machinatus, hocce fecisse
 aiunt, mihi non credibile. Filiam suam iussisse in
 lupanari sedere, cunctosque homines pariter admit-
 tere, sed, priusquam coirent, cogere ut dicat quisque
 quid sit quod et callidissimum, et quod improbissi-
 mum, in vita patruerit: quod si quis narrasset ea
 quae circa furem accidissent, hunc prehenderet, ne-
 que egredi pateretur. Iussis patris quum morem gere-
 ret puella, furem hunc, postquam cognosset cuius
 rei caussâ hacc fierent, cuperetque regem superâre
 versutiâ, haecce fecisse. Recens mortui hominis am-
 putasse in humero manum, eâque sub pallio abscon-
 ditâ ad regis filiam intrasse; tum ab eâ interrogatum
 sicuti alii, responsisse, *improbissimum se facinus pa-*

μένος, ὅτε τοῦ ἀδελφεοῦ ἐν τῷ θησαυρῷ τοῦ βασιλῆος
 ὑπὸ πάγης αἰλόντος ἀποτάμοι τὴν κεφαλὴν· σοφώτα-
 τον δὲ, ὅτι τοὺς φυλάκους καταμεθύσας, καταλύσεις
 τοῦ ἀδελφεοῦ κρεμάμενον τὸν νέκυν. τὴν δὲ, ὡς ἤκου-¹¹⁵
 σε, ἀπτεσθαι αὐτοῦ. τὸν δὲ Φῶρα ἐν τῷ σκότει προ-
 τεῖναι αὐτῇ τοῦ νεκροῦ τὴν χεῖρα· τὴν δὲ, ἐπιλαβομέ-
 νην ἔχειν, νομίζουσιν αὐτοῦ ἐκείνου τῆς χειρὸς ἀντέχε-
 σθαι· τὸν δὲ Φῶρα προέμενον αὐτῇ, οἴχεσθαι διὰ θυ-
¹²²ρέων Φεύγοντα. Ὡς δὲ καὶ ταῦτα εἰς τὸν βασιλέα¹²⁰
 (6) ἀνευῖχθαι, ἐκπεπλῆχθαι μὲν ἐπὶ τῇ πολυφροσύνῃ τε
 καὶ τόλμῃ τάνθρωπου. τέλος δὲ, διαπέμποντα εἰς πά-
 σας τὰς πόλεις, ἐπαγγέλλεσθαι ἄδειαν τε διδόντα, καὶ
 μεγάλα ὑποδεκόμενον ἐλθόντι εἰς ὅψιν τὴν ἑαυτοῦ. τὸν
 δὲ Φῶρα, πιστεύσαντα, ἐλθεῖν πρὸς αὐτόν· Παμφίνι-¹²⁵
 τον δὲ μεγάλως θωμάσαι, καὶ οἱ τὴν θυγατέρα ταύ-

trasse, quum suspensum fratris caput abscidisset, laqueo capti in regis thesauro; callidissimum vero, quod inebriatis custodibus cadaver fratris solvisset. Tum illam, his auditis,prehendisse hominem: at furem in tenebris manum mortui porrexisset; quam dum illa prehenderet, manum illius ipsius se tenere existimans, furem missam illi eam fecisse, et per ianuam egressum profugisse. (121. 6.) Postquam igitur et haec regi essent renunciata, attonitum fuisse illum et versutiâ et audaciâ hominis. Ad extremum, circummissis per oppida praeconibus, edixisse et impunitatem se concessurum, et magna etiam dona adiecturum homini, si in conspectum suum venisset. Et edicto fidem adhibentem furem, ad regem accessisse; Rampsini- tumque, magna hominis admiratione ductum, filiam

την συνοικίσαι, ὡς πλεῖστα ἐπισταμένῳ ἀνθρώπων· Αἰγυπτίους μὲν γὰρ τῶν ἄλλων προκεκρίσθαι, ἐκεῖνον δὲ Αἰγυπτίων.

Μετὰ δὲ ταῦτα, ἔλεγον, τοῦτον τὸν βασιλῆα ζῶν 122
καταβῆναι κάτω εἰς τὸν οἱ Ἕλληνες αἰδῆν νομίζουσι
εἶναι, καὶ κεῖθι συγκυβεύειν τῇ Δήμητρὶ· καὶ τὰ μὲν,
νικᾷν αὐτήν, τὰ δὲ, ἐσσοῦσθαι ὑπ' αὐτῆς· καί μιν πάλιν
5 ἄνω ἀπικέσθαι, δῶρον ἔχοντα παρ' αὐτῆς χειρόμακτρον χρύσειον. ἀπὸ δὲ τῆς Ῥαμψινίτου καταβάσιος,
ὡς πάλιν ἀπίκετο, ὁρτὴν δὴ ἀνάγειν Αἰγυπτίους ἔφασαν·
τὴν καὶ ἐγὼ οἶδα ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἐπιτελέοντας αὐτούς· οὐ μέντοι, εἴτε δι' ἄλλο τι, εἴτε διὰ ταῦτα
10 ὁρτάζουσι, ἔχω λέγειν. Φᾶρος δὲ αὐτημερὸν ἐξυφάναντες οἱ ἱερεῖς, κατ' ὧν ἔδησαν ἐνὸς αὐτῶν μίτρῃ τοὺς ὀφθαλμούς· ἀγαγόντες δὲ μιν ἔχοντα τὸ Φᾶρος εἰς ὁδὸν

ei hanc in matrimonium dedisse, ut hominum omnium scientissimo: Aegyptios enim omnibus aliis antecellere, ipsum vero Aegyptiis.

(122.) Post haec, eundem regem dixerunt vivum sub terram, quo loco Graeci inferos putant esse, descendisse, ibique cum Cerere aleâ luisse, et partim victorem, partim etiam ab illâ victum fuisse; denique rursus inde reversum, munus ab eadem retulisse mantile aureum. Ab hoc *Rampsiniti descensu ad inferos*, postquam reversus esset, festum aiebant agi ab Aegyptiis: quod festum ego quidem novi meâ etiam nunc aetate ab illis agi; utrum vero hac de causâ celebretur, an aliâ, adfirmare non possum. Unus e sacerdotibus pallium induit, eodem die ab illis contextum: huic reliqui mitrâ obligant oculos, eumque

Φέρουσιν ἐς ἱερὸν Δήμητρος, αὐτοὶ ἀπαλλάσσονται ὀπί-
 σω. τὸν δὲ ἱερέα τοῦτον καταδεδεμένον τοὺς ὀφθαλμούς,
 λέγουσι ὑπὸ δύο λύκων ἄγεσθαι ἐς τὸ ἱερὸν τῆς Δήμη- 15
 τρος, ἀπέχον τῆς πόλιος ἑξήκοντα σταδίους· καὶ αὐτὶς
 ὀπίσω ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἀπάγειν μιν τοὺς λύκους ἐς τὸ αὐτὸ
 123 χωρίον. Τοῖσι μὲν νυν ὑπ' Αἰγυπτίων λεγομένοισι χρά-
 σθαι ὅτεω τὰ τοιαῦτα πιθανά ἐστι· ἐμοὶ δὲ πᾶρα πάν-
 τα τὸν λόγον ὑπόκειται, ἔτι τὰ λεγόμενα ὑπὲρ ἐκά-
 στων ἀκοῇ γράφω. ἀρχηγετεύειν δὲ τῶν κάτω Αἰγύ-
 πτιοι λέγουσι Δήμητρα καὶ Διόνυσον. Πρῶτοι δὲ καὶ 5
 τόνδε τὸν λόγον Αἰγύπτιοι εἰσι οἱ εἰπόντες, ὡς ἀνθρώ-
 που ψυχὴ ἀθάνατος ἐστὶ· τοῦ σώματος δὲ καταφθίνον-
 τος, ἐς ἄλλο ζῶον αἰεὶ γινόμενον ἐσδύεται· ἔπειτα δὲ
 περιέλθῃ πάντα τὰ χερσαῖα καὶ τὰ θαλάσσια καὶ τὰ
 πετεινά, αὐτὶς ἐς ἀνθρώπου σῶμα γινόμενον ἐσδύνει· 10

in viam deducunt qua ad Cereris templum itur, tum ipsi retro discedunt. Hunc sacerdotem, cui obstricti oculi sunt, aiunt, a duobus lupis ad templum Cereris duci, quod abest ab urbe viginti stadia; rursusque eosdem lupos eum in eundem locum reducere. (123.) Iam utatur his, quae Aegyptii narrant, si cui probabilia fuerint visa: mihi per totam hanc Historiam propositum est, ut ea scribam quae de quaque re memorata audivi. Memorant autem Aegyptii, principatum apud inferos tenere Cererem et Bacchum. Primi etiam fuerunt Aegyptii, qui hoc praeceptum traderent, *esse animam hominis immortalem*; intereunte vero corpore in aliud animal, quod eo ipso tempore nascatur, intrare: quando vero circuitum absolvisset per omnia terrestria animalia et marina et volucra, tum rursus in hominis corpus, quod

τῇ περιήλυσιν δὲ αὐτῇ γίνεσθαι ἐν τρισχλίαισι ἔτεσι·
τούτῳ τῷ λόγῳ εἰσὶ οἱ Ἕλληνας ἐχρήσαντο, οἱ μὲν,
πρότερον, οἱ δὲ, ὕστερον, ὡς ἰδίᾳ ἑαυτῶν ἔοντι· τῶν ἐγὼ
εἰδὼς τὰ οὐνόματα, οὐ γράφω.

Μέχρι μὲν νυν Ῥαμφινίτου βασιλῆος εἶναι ἐν Αἰ- 124
γύπτῳ πᾶσαν εὐνομίην ἔλεγον, καὶ εὐθηνέειν Αἴγυπτον
μεγάλως. μετὰ δὲ τοῦτον, βασιλεύσαντά σφιν Χέο-
πα, ἐς πᾶσαν κακότητα ἐλάσαι. κατακληίσαντα γάρ
5 μιν πάντα τὰ ἱερᾶ, πρῶτα μὲν σφιν Δυσιέων ἀπέρ-
ξαι· μετὰ δὲ, ἐργάζεσθαι ἑαυτῷ κελεύειν πάντας Αἴ-
γυπτίους. τοῖσι μὲν δὴ ἀποδεδέχθαι, ἐκ τῶν λίθοτο-
μίῶν τῶν ἐν τῷ Ἀραβίᾳ οὐρεῖ, ἐκ τούτων ἔλκειν λί-
θους μέχρι τοῦ Νείλου· διαπεραιωθέντας δὲ τὸν ποτα-
10 μὸν πλοίοισι τοὺς λίθους ἑτέροις ἔταξε ἐκδέκεσθαι, καὶ

tunc nascatur, intrare: circuitum autem illum absol-
vi tribus annorum millibus. Hoc placito usi sunt
deindē nonnulli e Graecorum philosophis, alii prius,
alii posterius, tamquam suum esset inventum: quo-
rum ego nomina, mihi quidem cognita, edere nolo.

(124.) Usque ad Rampsinitum igitur valuisse, di-
xerunt, in Aegypto leges, et rebus omnibus egregie
floruisse Aegyptum. Post hunc vero, regnum apud
eos tenentem *Cheopem* omni nequitia esse grassa-
tum. Clausis enim templis omnibus, primum sacri-
ficiis prohibuisse Aegyptios; tum cunctos iussisse sibi
opus facere: aliis adsignatum fuisse, ut ex lapacidinis
in Arabio monte lapides traherent usque ad Nilum;
alii imperatum, ut navigiis eis flumen transvectos

πρὸς τὸ Λιβυκὸν καλεούμενον ὄρος, πρὸς τοῦτο ἔλκειν.
 ἐργάζοντο δὲ κατὰ δέκα μυριάδας ἀνθρώπων αἰεὶ τὴν
 τρίμηνον ἐκάστην. χρόνον δὲ ἐγένεσθαι τριβομένῳ τῷ
 λαῷ, δέκα μὲν ἔτεα τῆς ὁδοῦ κατὰ τὴν εἵλκον τοὺς λί-
 θους, τὴν ἔδειμαν ἔργον ἐὼν οὐ πολλῷ τῶν ἔλασσον 15
 τῆς πυραμίδος, ὡς ἐμοὶ δοκέειν· (τῆς γὰρ μῆκος μὲν
 εἰσι πέντε στάδιοι· εὖρος δὲ, δέκα ὀργυαί· ὕψος δὲ,
 τῇ ὑψηλοτάτῃ ἐστὶ αὐτῇ ἑωυτῆς, ὀκτῶ ὀργυαί· λίθου
 τε ξεστοῦ καὶ ζῶων ἐγγεγλυμμένων) ταύτης τε δὴ
 τὰ δέκα ἔτεα γενέσθαι, καὶ τῶν ἐπὶ τοῦ λόφου, ἐπ' οὗ 20
 ἑστᾶσι αἱ πυραμίδες, τῶν ὑπὸ γῆν οἰκημάτων, τὰς
 ἐποιέετο θήκας ἑωυτῶ ἐν νήσῳ, διώρυχα τοῦ Νεί-
 λου ἐσαγαγών. τῇ δὲ πυραμίδι αὐτῇ χρόνον γενέσθαι
 εἴκοσι ἔτεα ποιευμένη· τῆς ἐστὶ παντακῇ μέτωπον ἑκα-

lapides exciperent, et ad Libycum quem vocant tra-
 herent montem. Opus autem faciebant per vices, quo-
 libet trimestri, centena hominum millia. Tempus au-
 tem, quo ita vexatus fuerit populus, primum decem
 fuisse annos, intra quos munierint viam qua traxe-
 runt lapides; opus, ut mihi videtur, haud multo in-
 ferius ipsâ pyramide: (est enim longitudo viae quin-
 que stadiorum; latitudo cubitorum quadraginta; al-
 titudo, qua est maxima, duorum et triginta cubito-
 rum: estque ex politis lapidibus confecta, et insculp-
 tis ornata figuris:) huic igitur muniendae viae in-
 sumtos decem annos fuisse, simulque conficiendis
 in eo colle, in quo stant pyramides, cameris sub-
 terraneis, quas ille sibi pro sepulcro destinavit in in-
 sulâ, fossâ ex Nilo intro actâ. In ipsius autem pyra-
 midis constructionem viginti annos esse insumtos.

- 5 στον ὀκτῶ πλέθρα, εἰούσης τετραγώνου, καὶ ὕψος ἴσον
 λίθου δὲ ξεστοῦ τε καὶ ἀρμοσμένου τὰ μάλιστα· οὐδεὶς
 τῶν λίθων τριήκοντα ποδῶν ἐλάσσων. Ἐπομήθη δὲ ὧδε 125
 αὕτη ἡ πυραμὶς· ἀναβαθμῶν τρόπον, ταῖς μετεξέτεροι
 κρόσσας, οἱ δὲ βαμίδας ὀνομάζουσι. τοιαύτην τὸ πρῶ-
 τον ἐπεὶ τε ἐποίησαν αὐτήν, ἤφρον τοὺς ἐπιλοίπους λί-
 5 θους μηχανῇσι ξύλων βραχέων πεποιημένῃσι· χαμά-
 θεν μὲν ἐπὶ τὸν πρῶτον στοῖχον τῶν ἀναβαθμῶν αἰείρον-
 τες· ὅπως δὲ ἀνίοι ὁ λίθος ἐπ' αὐτὸν, εἰς ἑτέραν μηχανὴν
 ἐτίθετο, ἔστεῳσαν ἐπὶ τοῦ πρώτου στοίχου· ἀπὸ τούτου
 δὲ ἐπὶ τὸν δεύτερον ἔλκετο στοῖχον, ἐπ' ἄλλης μηχανῆς.
 10 ἔσοι γὰρ δὴ στοῖχοι ἦσαν τῶν ἀναβαθμῶν, τοσαῦται
 καὶ αἱ μηχαναὶ ἦσαν· εἴ τε καὶ τὴν αὐτὴν μηχανὴν
 εἰοῦσαν μὴν τε καὶ εὐβάστακτον, μετεφόρεον ἐπὶ στοῖ-

CXXV. 9. Post στοῖχον excidisse nonnihil videtur.

Quadrata illius forma est; latus quodque octingentos metitur pedes: altitudo eiusdem est mensurae: lapis politus et quam adcuratissime coagmentatus; nullus ex lapidibus minor triginta pedibus. (125.) Est autem sic constructa haec *pyramis*: statim in modum graduum quibus scalae adscenduntur, quos gradus alii *pinnae*, alii *arulas* vocant. Talem postquam primum eam fecerunt, in altum tollebant reliquos lapides machinis ex brevibus lignis confectis, ab humo statim in primum graduum ordinem eos tollentes: quo ubi pervenit lapis, alii machinae imponebatur, quae in primo graduum ordine stabat; et ab hoc ordine in secundum attrahebatur ordinem [rursusque ab hoc in tertium] super alia machina; nam quot erant graduum ordines, tot quoque machinae erant: sive etiam una eademque machina fuit portatu facilis, quam ex

χον ἑκάστην, ὅπως τὸν λίθον ἐξέλαιεν· λελέχθω γὰρ
 ἡμῖν ἐπ' ὁμοότερα, κατὰ περ λέγεται. Ἐξεποιήθη δ'
 ὡν τὰ ἀνώτατα αὐτῆς πρῶτα· μετὰ δὲ, τὰ ἐπόμενα 15
 τούτων ἐξεποιεῦν· τελευταῖα δὲ αὐτῆς τὰ ἐπίγαια καὶ
 τὰ κατωτάτω ἐξεποίησαν. Σεσήμανται δὲ διὰ γραμ-
 μάτων Αἰγυπτίων ἐν τῇ πυραμίδι, ὅσα ἔς τε συρμαίνην
 καὶ κρόμμυα καὶ σκόροδα ἀναισιμαῶς τοῖσι ἐργαζομέ-
 νοισι· καὶ, ὡς ἐμὲ εὖ μεμνήσθαι τὰ ὃ ἐρμηνεύς μοι, 20
 ἐπιλεγόμενος τὰ γράμματα, ἔφη, ἑξακόσια καὶ χί-
 λια τάλαντα ἀργυρίου τετελέσθαι. εἰ δ' ἔστι οὕτως
 ἔχοντα ταῦτα, κόσα εἰκὸς ἄλλα δαδapaνῆσθαι ἔστι ἔς
 τε σίδηρον τῷ ἐργάζοντο, καὶ σιτία, καὶ ἐσθῆτα τοῖσι
 ἐργαζομένοισι; ὅκοτε χρόνον μὲν οἰκοδόμεον τὰ ἔργα 25
 τὸν εἰρημένον· ἄλλον δὲ, ὡς ἐγὼ δοκέω, ἐν τῷ τοῦς

uno ordine in alterum promovebant, quoties lapi-
 dem in altum tollere vellent: nam in utramque par-
 tem, quemadmodum factum traditur, dictum a nobis
 esto. Perfici autem coeptum est opus a summo;
 dein inferiora paulatim absolverunt; et ad extre-
 mum imam partem et terrae proximam perfecerunt.
 Scripto autem in pyramide consignatum est literis
 Aegyptiis, quantum in raphanos, in cepas et in allia
 fuerit impensum, quibus usi sunt hi qui opus fece-
 runt: et recte memini quae mihi dixit interpretes, quum
 scriptum legeret, summam fuisse mille et sexcento-
 rum talentorum. Quod si ita est, quantum putabimus
 impensum fuisse in ferrum, quo usi sint ad opus fa-
 ciendum, tum in cibaria, et in vestimenta operario-
 rum? quandoquidem tantum temporis, quantum di-
 xi, faciendo operi insumserunt, nec minus multum

λίθους ἔταμνον, καὶ ἄγον, καὶ τὸ ὑπὸ γῆν ὄρυγμα ἐργάζοντο, οὐκ ὀλίγον χρόνον. Ἐς τοῦτο δὲ ἐλθεῖν Χέο 126
πα κακότητος, ὥστε χρημάτων δεόμενον, τὴν θυγατέρα τὴν ἑωυτοῦ κατίσαντα ἐπ' οἰκήματος, προστάξαι πρῆσσεσθαι ἀργύριον, ὁκόσον δὴ τι· οὐ γὰρ δὴ τοῦτό γε ἔλεγον, τὴν δὲ, τὰ τε ὑπὸ τοῦ πατρὸς ταχθέντα πρῆσσεσθαι, ἰδίῃ δὲ καὶ αὐτὴν διανοηθῆναι μνημῆϊον καταλιπέσθαι, καὶ τοῦ ἐσιόντος πρὸς αὐτὴν ἐκάστου δεῖσθαι, ὅπως ἂν αὐτῇ ἓνα λίθον ἐν τοῖσι ἔργοισι δωρέοντο. ἐκ τούτων δὲ τῶν λίθων ἔφασαν τὴν πυραμίδα οἰκοδομηθῆναι, τὴν ἐν μέσῳ τῶν τριῶν ἐστηκυῖαν, ἔμπροσθε τῆς μεγάλης πυραμίδος· τῆς ἐστὶ τὸ κῶλον ἕκαστον, ὅλου καὶ ἡμίσεος πλέθρου. Βασιλεῦσαι δὲ τὸν Χέο 127

temporis caedendis lapidibus, eisdemque promovendis, et fossae subterraneae conficiendae. (126.) Eo autem flagitii processisse *Cheopem* dixerunt, ut, quum pecuniis indigeret, filiam etiam suam in lupanari iusserit considerare, et pecuniae summam quantam posset maximam conficere. Quantum sit, quod illa hoc modo collegerit, non memoratur: sed hoc memorant, collegisse illam non modo pecuniam a patre imperatam; verum etiam, quum suo nomine privatim cuperet monumentum relinquere, ab unoquoque qui ad eam intrasset postulasse, ut unum lapidem, ad opus faciendum idoneum, sibi conferret: ex illisque lapidibus, dixerunt, exstructam esse pyramidem quae in medio stat trium, antè magnam pyramidem; cuius quodque latus est longitudine pedum centum et quinquaginta. (127.) *Cheopem* hunc dixere Aegyptii regnasse

πα τοῦτον Αἰγύπτιοι ἔλεγον πεντήκοντα ἔτεα· τελευτή-
 σαντος δὲ τούτου, ἐκδέξασθαι τὴν βασιλῆην τὸν ἀδελ-
 φεὸν αὐτοῦ Χεφρῆνα. καὶ τοῦτον δὲ τῷ αὐτῷ τρό-
 πῳ διαχραᾶσθαι τῷ ἐτέρῳ, τὰ τε ἄλλα, καὶ πυραμίδα 5
 ποιῆσαι, ἐς μὲν τὰ ἐκείνου μέτρα οὐκ ἀνήκουσαν· ταῦ-
 τα γὰρ ὧν καὶ ἡμεῖς ἐμετρήσαμεν. οὔτε γὰρ ὕπῃστι
 οἰκήματα ὑπὸ γῆν, οὔτε ἐκ τοῦ Νείλου διώρυξ ἡκεῖ ἐς
 αὐτήν, ὥσπερ ἐς τὴν ἐτέραν, ρέουσα· διὰ οἰκοδομημένου
 δὲ αὐλῶνος ἕσα νῆσον περιρρέει, ἐν τῇ αὐτὸν λέγουσι 10
 κεῖσθαι Χίοπα. ὑποδείμας δὲ τὸν πρῶτον δόμον λίθου
 Αἰθιοπικοῦ ποικίλου, τεσσεράκοντα πόδας ὑποβάς τῆς
 ἐτέρης τῶντὸ μέγαθος, ἐχομένην τῆς μεγάλης οἰκοδό-
 μησε. ἐστᾶσι δὲ ἐπὶ λόφου τοῦ αὐτοῦ ἀμφοτέραι, μά-
 λιστα ἐς ἑκατὸν πόδας ὑψηλοῦ. βασιλεῦσαι δὲ ἔλε- 15
 128 γον Χεφρῆνα ἐξ καὶ πεντήκοντα ἔτεα. Ταῦτα ἐξ τε

annos quinquaginta; eique defuncto successisse in
 regnum fratrem eius *Chephrenem*. Hunc quum
 in aliis rebus eodem instituto usum esse atque fra-
 trem, tum etiam pyramidem exstruxisse. Et haec
 quidem pyramis mensuram prioris illius non exae-
 quat; (nam mensuras etiam nos exegimus:) nec came-
 ras habet subterraneas, nec fossa ex Nilo derivata
 in hanc inferne influit, sicut in illam, in qua Nilus
 per canalem murario opere constructum insulam cir-
 cumluit, in qua sepultum Cheopem aiunt. Exstruxit
 autem hanc, magnae pyramidi proximam, quadragin-
 ta pedibus illā minorem: primus lapidum ordo Aethio-
 pico lapide variegato substructus. Ambae super eo-
 dem stant clivo, centum fere pedes in altitudinem
 eminente. Regnasse autem Chephrenem aiunt annos

καὶ ἑκατὸν λογίζονται ἔτεια, ἐν τοῖσι Αἰγυπτίωσί τε
 πᾶσαν εἶναι κακότητα, καὶ τὰ ἱερὰ χρόνου τοσούτου
 κατακλησθέντα οὐκ ἀνοιχθῆναι. τούτους ὑπὸ μίσους οὐ
 5 κάρτα θέλουσι Αἰγύπτιοι ὀνομάζειν, ἀλλὰ καὶ τὰς
 πυραμίδας καλέουσι ποιμένος Φιλιτίωνος, ὃς τοῦτον
 τὸν χρόνον ἔνεμε κτήνεα κατὰ ταῦτα τὰ χωρία.

Μετὰ δὲ τοῦτον, βασιλεῦσαι Αἰγύπτου Μυκερῖ- 129
 νον ἔλεγον, Χέοπος παῖδα· τῷ τὰ μὲν τοῦ πατρὸς
 ἔργα ἀπαδεῖν· τὸν δὲ τὰ τε ἱερὰ ἀνοῖξαι, καὶ τὸν λιῶν
 τετρυμένον ἐς τὸ ἔσχατον κακοῦ, ἀνέῃναι πρὸς ἔργα τε
 5 καὶ θυσίας· δίκας δὲ σφι πάντων βασιλῶν δικαιοτά-
 τας κρίνειν. κατὰ τοῦτο μὲν νυν τὸ ἔργον, ἀπάντων
 ὅσοι ἤδη βασιλῆες ἐγένοντο Αἰγυπτίων, αἰνέουσι μάλι-
 στα τοῦτον· τὰ τε ἄλλα γὰρ μιν κρίνειν εὖ, καὶ δὴ

CXXVIII. 6. Φιλιτίωνος. *Alii* Φιλίτιος.

sex et quinquaginta. (128.) Hos centum et sex an-
 nos numerant Aegyptii, quibus per Aegyptum omne
 genus malorum invaluerit, clausaque templa per tan-
 tum temporis spatium non fuerint aperta. Istorum-
 que regum odio ne nomen quidem memorare volunt;
 sed pyramides etiam illas vocant *pastoris Philitionis*,
 qui per id tempus in illis locis pecora sua pavit.

(129.) Post hunc regnasse in Aegypto dicebant
Mycerinum, Cheopis filium. Huic patris displi-
 cuisse facta: itaque et templa eum aperuisse, et po-
 pulo, extremis malis vexato, indulxisse, ut suis quis-
 que negotiis et sacris operam daret: iusque etiam il-
 lis aequissime regum omnium dixisse. Hac quidem ex
 parte summis eum laudibus supra omnes, quotquot
 Aegypti reges umquam fuere, extollunt: nam et alio-

καὶ τῷ ἐπιμεμφομένῳ ἐκ τῆς δίκης παρ' ἐαυτοῦ δίδόν-
 τα ἄλλα, ἀποπιμπλάναι αὐτοῦ τὸν θυμόν. Ἔοντι δὲ 10
 ἡπίῳ τῷ Μυκερῶνι κατὰ τοὺς πολίτας, καὶ ταῦτα
 ἐπιτηδεύοντι, πρῶτον κακῶν ἄρξαι τὴν θυγατέρα ἀπο-
 θανούσαν αὐτοῦ, τὴν μούνον οἱ εἶναι ἐν τοῖσι οἰκίοισι
 τέκνον. τὸν δὲ, ὑπεραλγῆσαντά τε τῷ περιπεπτάκει
 πρήγματι, καὶ βουλόμενον περισσώτερόν τι τῶν ἄλλων 15
 θάψαι τὴν θυγατέρα, ποιήσασθαι βούν ξυλίνην κό-
 λην. καὶ ἔπειτα καταχρυσώσαντά μιν ταύτην, ἔσω ἐν
 αὐτῇ θάψαι ταύτην δὴ τὴν ἀποθανοῦσαν θυγατέρα.
 130 Αὕτη ὦν ἡ βοῦς γῇ οὐκ ἐκρύφθη, ἀλλ' ἔτι καὶ ἐς ἐμὴν
 ἦν φανερὴ ἐν Σαί μὲν πόλει εἰσῶσα, κειμένη δὲ ἐν τοῖσι
 βασιλεῦσιν, ἐν οἰκίᾳ ἡσκημένῳ θυμῆματα δὲ
 παρ' αὐτῇ πάντα καταγίζουσι ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν·
 νύκτα δὲ ἐκάστην πάννυχος λύχνος παρακαίεται. ἀγ- 5

quin ex aequo iudicasse causas, et, si quis de sen-
 tentia ab illo lata esset conquestus, ei de suo donare
 solitum, quo iram illius mitigaret. Ita quum mitis
 adversus cives esset *Mycerinus*, talibusque uteretur
 institutis; primam ei calamitatem accidisse mortem
 filiae, quam unicam domi sobolem habebat. Qua ca-
 lamitate vehementer afflicto, quum vellet excellen-
 tiori quadam ratione sepelire filiam, conficiendam
 curasse bovem ligneam, intus cavam, extrinsecus
 inauratam, in eaque defunctam hanc filiam sepe-
 lisse. (130.) Bos ista non sub terrâ est recondita,
 sed meâ adhuc ætate in propatulo erat, in Sai oppi-
 do in regiâ posita, eleganti in conclavi: et quotidie
 apud illam suffimenta cuiusque generis adolentur, et
 singulis noctibus pernox ardet lucerna. Prope illam,

166, 91.

καὶ δὲ τῆς βοῆς ταύτης ἐν ἄλλῳ οἰκήματι εἰκόνες τῶν
 παλλακείων τῶν Μυκερίνου ἐστᾶσι, ὡς ἔλεγον οἱ ἐν
 Σαῖ πόλι ἱεῖς· ἐστᾶσι μὲν γὰρ ξύλινοι κολοσσοί,
 εἶδους ἀριθμὸν ὡς εἴκοσι μάλιστα καὶ, γυμναὶ ἐργασ-
 10 μέναι· αἵ τινες μέντοι εἰσὶ, οὐκ ἔχω εἰπεῖν, πλὴν ἢ τὰ
 λεγόμενα. Οἱ δὲ τινες λέγουσι περὶ τῆς βοῆς ταύτης, 131
 καὶ τῶν κολοσσῶν, τόνδε τὸν λόγον· ὡς Μυκερίνος ἐρά-
 σθη τῆς ἑαυτοῦ θυγατρὸς, καὶ ἔπειτα ἐμίγη οἱ αἰκού-
 σῃ. μετὰ δὲ, λέγουσι ὡς ἡ παῖς ἀπήγγελετο ὑπὸ ἄλλοις·
 5 ὁ δὲ μὲν ἔβαιβε ἐν τῇ βοῇ ταύτῃ· ἡ δὲ μήτηρ αὐτῆς τῶν
 ἀμφιπόλων τῶν προδουσίαν τὴν θυγατέρα τῷ πατρὶ
 ἀπέταμε τὰς χεῖρας· καὶ νῦν τὰς εἰκόνας αὐτέων εἶναι
 πεπονθυῖας τάπερ αἱ ζῶαι ἔπαθον. ταῦτα δὲ λέγουσι
 Φλυφράντες, ὡς ἐγὼ δοκέω, τὰ τε ἄλλα, καὶ δὴ καὶ
 10 τὰ περὶ τὰς χεῖρας τῶν κολοσσῶν· ταῦτα γὰρ ὦν καὶ
 ἡμεῖς ὠρέομεν, ὅτι ὑπὸ χρόνου τὰς χεῖρας ἀποβεβλή-

in alio conclavi, stant certe ibi lignae statuæ (co-
 lossos Herodotus dicit) formâ muliebri, numero fere
 viginti, nudis corporibus. Quænam autem illae sint,
 dicere non possum, nisi quae narrantur. (131.) Sunt
 autem qui de bove illa et de statu is istis haec narrant:
 Mycerinum amore filiae suae captum, vim ei intu-
 lisse; eoque facto puellam prae dolore vitam finisse
 suspendio, patrem vero in illa bove eam sepelisse;
 matrem autem famulis, quae patri filiam prodidis-
 sent, manus praecidisse, et nunc imaginibus illarum
 idem accidisse quod ipsae vivae passae essent. Haec
 vero, ut mihi videtur, dicunt nugantes, quum caetera,
 tum hoc de manibus statuarum: hoc enim nos etiam
 vidimus, vetustate temporis decidisse illis manus,

Herod. T. I. P. I.

D d

κασι, αἱ ἐν ποσὶ αὐτῶν φαίνοντο εἶδῃ καὶ ἐς
 132 ἐμὲ. Ἡ δὲ βοῦς τὰ μὲν ἄλλα κατακέκρυπται Φοι-
 νικίῳ εἵματι· τὸν αὐχένα δὲ καὶ τὴν κεφαλὴν φαίνει
 πεχρυσωμένα παχέϊ κάστα χρυσῷ· μεταξὺ δὲ τῶν κε-
 ραίων, ὃ τοῦ ἡλίου κύκλος μεριμνημένος ἔπεισι χρύσεος.
 ἔστι δὲ ἡ βοῦς οὐκ ὀρθή, ἀλλ' ἐν γούνασι κειμένη· μέ- 5
 γαθος δὲ, ὅση περ μεγάλη βοῦς ζωή. ἐκφέρεται δὲ ἐκ
 τοῦ οἰκήματος ἀνὰ πάντα τὰ ἔτεα. ἔπειαν τύπτωνται
 οἱ Αἰγύπτιοι τὸν οὐκ ὀνομαζόμενον θεὸν ὑπ' ἐμοῦ ἐπὶ
 τοιούτῳ πρῆγματι, τότε ὧν καὶ τὴν βοῦν ἐκφέρουσι ἐς
 τὸ Φῶς. Φασὶ γὰρ δὴ αὐτὴν δεηθῆναι τοῦ πατρὸς Μυ- 10
 κέρινου ἀποβήσκειν, ἐν τῷ ἐνιαυτῷ ἅπαξ μιν τὸν
 133 ἥλιον κατωθεῖν. Μετὰ δὲ τῆς θυγατρὸς τὸ πάθος,
 δεύτερα ταύτῃ τῷ βασιλεῖ τὰδε γενέσθαι· ἐλθεῖν οἱ
 μαντήϊον ἐκ Βουτοῦς πόλιος, ὡς „μέλλοι ἐξ ἔτεα μοῦ-

quae etiam nunc ad pedes imaginum iacentes con-
 spiciuntur. (132.) Bos autem corpus tectum habet
 purpureo pallio, sed collum et caput denso admo-
 dum auro inauratum: inter cornua eminet circuli so-
 lis aurea imago. Non stat recta bos, sed genubus in-
 cumbens: magnitudo quanta magnae bovis vivae.
 Quotannis semel extra conclave effertur. Quando
 plangunt Aegyptii deum illum, cuius nomen in
 tali re edere mihi nefas est, tum bovem hanc in lu-
 cem proferunt: dicunt enim, morientem filiam oras-
 se patrem Mycerinum, ut semel in anno solem ad-
 spicere sibi liceat. (133.) Post filiae mortem acci-
 disse, narrarunt, eidem regi alteram calamitatem
 hanc: oraculi effatum ex oppido Buto ei esse adla-
 tum, *nonnisi sex adhuc annos victurum illum,*

νον βιούς, τῷ ἐβδόμῳ τελευτήσῃν.“ τὸν δὲ, δεινὸν ποιη-
 5 σάμενον, πέμψαι εἰς τὸ μακτῆριον τῷ θεῷ ὀνειδισμα,
 ἀντιμεμόρμενον ὅτι „ὁ μὲν αὐτοῦ πατὴρ καὶ πάτριος,
 ἀποκληΐσαντες τὰ ἱερά, καὶ θεῶν οὐ μεμνημένοι, ἀλ-
 λά καὶ τοὺς ἀνθρώπους φθείροντες, ἐβίωσαν χρόνον ἐπὶ
 πολλόν· αὐτὸς δ' εὐσεβὴς εἶν, μέλλοι ταχέως οὕτω
 10 τελευτήσῃν.“ Ἐκ δὲ τοῦ χρηστηρίου αὐτῷ δεύτερα ἐλθεῖν
 λέγοντα „τούτων ἕνεκα καὶ συνταχύνειν αὐτῷ τὸν βίον.
 οὐ γὰρ ποιῆσαι μιν τὸ χρεὼν ἦν ποιέειν· δεῖν γὰρ Αἴ-
 γυπτον κακοῦσθαι ἐπ' ἔτεα πενήκοντά τε καὶ ἑκατόν·
 καὶ τοὺς μὲν δύο τοὺς πρὸ ἑκείνου γενομένους βασιλέας,
 15 μαθεῖν τοῦτο, κῆνον δὲ οὐ.“ Ταῦτα ἀκούσαντα τὸν
 Μυκαῖρον, ὡς κατακεκοιμένων ἤδη οἱ τούτων, λύχνα
 ποιησάμενον πολλὰ, ὅπως γίνοιτο νύξ, ἀνάψαντα αὐ-

septimo vitam finiturum. Tum illum, aegerrime hoc ferentem, misisse ad oraculum qui contumeliosis verbis deo exprobrarent, quod pater ipsius et patruus, qui templa clausissent, deosque non curassent, atque, etiam homines perdidissent, tamen seros in annos produxissent vitam; ipse autem, qui deos colat, tam cito vitam esset finiturus. Super haec alterum ei responsum ab oraculo esse editum: hac ipsâ causâ propere finiturum vitam, quod ea, quae in fatis fuissent, non fecisset. Debuisset enim Aegyptum malis vexari per annos centum et quinquaginta: et duo reges, qui ipsum antecesserint, hoc intellexisse, ipsum vero non intellexisse. His auditis Mycerinum, quum sententiam contra se iam pronunciatam cognovisset, multas parari iussisse lucernas, eisque quotidie ingruente nocte accensis potasse,

τὰ, πίνειν τε καὶ εὐπαθεῖν, οὔτε ἡμέρας οὔτε νυκτὸς ἀνιέντα, ἕς τε τὰ ἔλεα καὶ τὰ ἄλσέα πλανώμενον, καὶ ἵνα πυνθάνοιτο εἶναι γῆς ἐνηβητήρια ἐπιτηδεύαταται: 20 ταῦτα δὲ ἐμνηχανᾷτο, θέλων τὸ μαντήϊον ψευδόμενον ἀποδέξαι, ἵνα οἱ δυνάδεκα ἔτεα ἀντὶ ἐξ ἐτέων γένηται, αἱ νύκτες ἡμέραι ποισύμεναι.

- 134 Πυραμίδα δὲ καὶ οὗτος ἀπελίπετο, πολλὸν ἐλάσσω τοῦ πατρὸς, εἰκόσι ποδῶν καταδέουσιν κᾶλλον ἑκαστον τριῶν πλέθρων, εἰούσης τετραγώνου, λίθου δὲ ἐς τὸ ἥμισυ Αἰθιοπικοῦ· τὴν δὲ μετεξέτεροί Φασι Ἑλλήνων Ῥοδάπιος ἐταίρης γυναικὸς εἶναι, οὐκ ὀρθῶς λέγοντες. 5 οὐ δὲ ὦν οὐδὲ εἰδότες μοι φαίνονται λέγειν οὗτοι ἥτις ἦν ἡ Ῥοδῶπις· οὐ γὰρ ἂν οἱ πυραμίδα ἀνέθεσαν ποιήσασθαι τοιαύτην, ἐς τὴν ταλάντων χιλιάδες ἀναρίθμητοι,

voluptatibusque, nec die nec nocte ullâ intermissâ, indulsisse, per amoena inferioris Aegypti loca atque nemora vagantem, ubicumque cognosset voluptaria esse diverticula aptissima. Id eo consilio esse molitum, quo mendacii argueret oraculum, quum, loco sex annorum, duodecim sibi reliqui essent, noctibus in dies conversis.

(134.) Idem *Mycerinus* pyramidem etiam reliquit, multo quidem minorem eâ quam pater extruxerat, unoquoque quatuor laterum ducentos octoginta pedes metiente: usque ad dimidiam altitudinem Aethiopicus lapis est. Hanc pyramidem Graecorum nonnulli putant esse *Rhodopidis* meretricis; multum falsi sententiae. Satis enim adparet, ne novisse quidem hos quaenam mulier fuerit Rhodopis: alioqui ad illam non retulissent constructionem pyramidis, quae in-

ὡς λόγῳ εἰπεῖν, ἀναισίωνται· πρὸς δὲ, ὅτι κατὰ
 10 Ἀμασιν βασιλεύοντα ἦν ἀκμάζουσα Ῥοδῶπις, ἀλλ'
 οὐ κατὰ τοῦτον. ἔτεσι γὰρ κάρτα πολλοῖσι ὕστερον του-
 τέων τῶν βασιλῆων τῶν τὰς πυραμίδας ταύτας ἦν λι-
 πομένων Ῥοδῶπις· γενεὴν μὲν, ἀπὸ Θρηίκης· δούλη δὲ
 ἦν Ἰάδμονος τοῦ Ἡφαιστοπόλιος, ἀνδρὸς Σαμίου, σύν-
 15 δουλός δὲ Αἰσώπου τοῦ λογοποιοῦ. καὶ γὰρ οὗτος Ἰάδ-
 μονος ἐγένετο, ὡς διέδεξε τῇδε οὐκ ἥκιστα· ἐπεὶ τε γὰρ
 πολλάκις κηρυσσόντων Δελφῶν ἐκ θεοπροπίου „ὅς βού-
 λοιτο ποιινὴν τῆς Αἰσώπου ψυχῆς ἀνελέσθαι“ ἄλλος μὲν
 οὐδεὶς ἐφάνη, Ἰάδμονος δὲ παιδὸς παῖς, ἄλλος Ἰάδ-
 20 μων, ἀνείλετο· οὕτω καὶ Αἰσώπος Ἰάδμονος ἐγένετο.
 Ῥοδῶπις δὲ εἰς Αἴγυπτον ἀπῆκετο, Ξάνθω τοῦ Σαμίου 135
 κομίσαντός μιν· ἀπικομένη δὲ κατ' ἐργασίην, ἐλύθη χρη-

numeris (ut verbo dicam) talentorum millibus con-
 stiterat: ignorareque eosdem adparet, regnante Ama-
 si floruisse Rhodopin, non huius regis aetate. Permul-
 tis enim annis post reges hos, qui istas pyramidas
 monumenta sui reliquerunt, vixit *Rhodopis*; genere
 Thressa, ancilla Iadmonis Samii, Hephaestopolios
 filii, conserva Aesopi, fabularum scriptoris. Nam et
Aesopum Iadmoni serviisse, quum aliunde constat,
 tum hoc maxime, quod, postquam Delphenses ex
 oraculi effato saepius proclamassent, *si quis vellet*
poenam repetere caedis Aesopi, nemo alius, qui
 illam repeteret, inventus sit, nisi Iadmonis ex filio
 nepos, cui et ipsi Iadmon nomen erat. Itaque Iad-
 monis servus Aesopus fuerat. (135.) *Rhodopis* vero
 in Aegyptum venit, adducta a Xantho Samio: addu-
 cta vero ut quaestum corpore faceret, magno pretio

μιάτων μεγάλων ὑπὸ ἀνδρὸς Μιτυληναίου Χαραξίου,
 τοῦ Σκαμανδρωνίου παιδὸς, ἀδελφεοῦ δὲ Σαπφῶς
 τῆς μούσοποιου. οὕτω δὴ ἡ Ῥοδῶπις ἐλευθερώθη, καὶ 5
 κατέμεινέ τε ἐν Αἰγύπτῳ· καὶ κατὰ ἐπαφροδίτου γε-
 νομένη, μεγάλα ἐκτήσατο χρήματα, ὥς ἂν εἶναι Ῥο-
 δῶπιν, αἰτὰρ οὐκ ὥς γε ἐς πυραμίδα τοιαύτην ἐξικέσθαι.
 τῆς γὰρ τὴν δεκάτην τῶν χρημάτων ιδέσθαι ἐστὶ ἔτι καὶ
 ἐς τόδε παντὶ τῷ βουλομένῳ, οὐδὲν δὲ μεγάλα οἱ χρή- 10
 ματα ἀναθεῖναι. ἐπεθύμησε γὰρ Ῥοδῶπις μνημῆϊον ἐω-
 τῆς ἐν τῇ Ἑλλάδι καταλιπέσθαι, ποίημα ποιησαμένη
 τοῦτο, τὸ μὴ τυγχάνει ἄλλῳ ἐξευρημένον καὶ ἀνακεί-
 μενον ἐν ἱερῷ, τοῦτο ἀναθεῖναι ἐς Δελφοὺς μνημόσυνον
 ἐωτῆς. τῆς ὦν δεκάτης τῶν χρημάτων ποιησαμένη ὀβε- 15
 λοὺς βουπόρους πολλοὺς σιδηρέους, ὅσον ἐνεχώρει ἡ δε-
 κάτη οἱ, ἀπέπεμπε ἐς Δελφοὺς· οἱ καὶ νῦν ἔτι συννε-

redempta est a cive Mitylenaco *Charaxo* (Scamandro-
 nymi filio, fratre Sapphūs poëtriac. Ita igitur servi-
 tute liberata Rhodopis, mansit in Aegypto: quumque
 venusta admòdum esset, magnas comparavit sibi
 opes; ut quidem Rhodopis, nec vero ut quæ talem ex-
 struere pyramidem posset. Nam, cuius opum deci-
 mam partem ad hunc usque diem conspiciere licet
 cuicumque volenti, ei non adeo ingentes opes oportet
 tribuere. Cupiens enim Rhodopis monumentum
 sui in Graeciâ relinquare, tale opus faciendum cu-
 ravit, quale a nemine alio vel excogitatum vel in
 templo aliquo esset dedicatum, illudque Dêlphis in
 suî memoriam dedicavit. Ex decimâ opum suarum
 parte conficienda curavit complurâ; quot per deci-
 mam licuerat, ferrea verua assandis bobus idonea,

169, 78.

νάται, ὅπισθε μὲν τοῦ βωμοῦ τὸν Χίσι ἀνέβησαν, ἀν-
 τίον δὲ αὐτοῦ τοῦ νηῦ. Φιλέουσι δὲ κως ἐν τῇ Ναυ-
 20 κράτι ἐπαφρόδιται γίνεσθαι αἱ ἐταῖραι. τοῦτο μὲν γὰρ
 αὕτη, τῆς περὶ λέγεται ὅδε ὁ λόγος, οὕτω δὴ τι κλεινὴ
 ἐγένετο, ὡς καὶ πάντες οἱ Ἕλληνες Ῥοδώπιος τὸ οὐνό-
 μα ἐξέμαθον· τοῦτο δὲ, ὕστερον ταύτης, τῇ οὐνομα ἦν
 Ἀρχιδίκη, αἰοίδιμος ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα ἐγένετο, ἥσσαν δὲ
 25 τῆς ἐτέρας περιλεσχήμευτος. Χάραξος δὲ ὡς λυσάμενος
 Ῥοδῶπιν ἀπενόστησε εἰς Μιτυλήνην, ἐν μέλει Σαπ-
 φῶ πολλὰ κατεκερτόμησέ μιν. Ῥοδώπιος μὲν νυν περὶ
 πέπαιμαι.

Μετὰ δὲ Μυκαρῖνον γενέσθαι Αἰγύπτου βασιλεῖα ἔλ- 136
 γον οἱ ἱερεῖς Ἀσυχίν, τὸν τὰ πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα ποιῆ-
 σαι τῷ Ἑφαιστῷ προπύλαια, ἔοντα πολλῶν τε καλ-

[*sive*, ferreos obeliscos,] eaque Delphos misit: quae etiam nunc in unum fasciculum collecta conspiciuntur post aram quam Chii dedicarunt, ex adverso ipsius aedis sacrae. Solent autem Naucrati versari venustae meretrices: nam et haec, de qua hic sermo habetur, ita celebrata est, ut Graecis omnibus innotuerit Rhodopidis nomen: et post hanc alia, cui nomen Archidica, per Graeciam est nobilitata; minus tamen, quam ista, sermonibus hominum celebrata. Charaxum autem illum, qui Rhodopin servitute liberavit, Mitylengn reversum, multis conviciis *Sappho* in carminibus suis insectata est. Sed haec de Rhodopide haecenus.

(136.) Post Mycerinum, dixerunt sacerdotes, Aegypti regem fuisse *Asychin*, a quo constructa ad Vulcani templum propylaea, orientem solem spe-

λιστα καὶ πολλῶ μέγιστα. ἔχει μὲν γὰρ καὶ τὰ πᾶν-
 τα προπύλαια τύπους τε ἐγγεγλυμμένους, καὶ ἄλ- 5
 λην οἷσιν οἰκοδομημάτων μυρίην· ἐκείνα δὲ, καὶ μακρῶ
 μάλιστα. Ἐπὶ τούτου βασιλεύοντος, ἔλεγον, ἀμειψίης
 εὐσεύς πολλῆς χρημάτων, γενέσθαι νόμον Αἰγυπτίοισι,
 ἀποδεικνύντα ἐνέχυρον τοῦ πατρὸς τὸν νέκυν, οὕτω λαμ-
 βάνειν τὸ χρέος· προστεθῆναι δὲ ἐτι τούτῳ τῷ νέμῳ τόνδε, 10
 τὸν δίδοντα τὸ χρέος καὶ ἀπάσης κρατεῖν τῆς τοῦ λαμ-
 βάνοντος θήκης· τῷ δὲ ὑποτιθέντι τοῦτο τὸ ἐνέχυρον,
 τήνδε ἐπεῖναι ζήμιν, μὴ βουλομένῳ ἀποδοῦναι τὸ χρέος,
 μηδὲ αὐτῷ ἐκείνῳ τελευτήσαντι εἶναι ταφῆς κυρῆσαι
 μήτ' ἐν ἐκείνῳ τῷ πατρὶ καὶ ταφῇ, μήτ' ἐν ἄλλῳ μη- 15
 δένι, μήτε ἄλλον μηδένα τῶν ἐαυτοῦ ἀπογενόμενον θά-
 ψαι. Ὑπερβαλέσθαι δὲ βουλόμενον τοῦτον τὸν βασι-
 λέα τοὺς πρότερον ἐαυτοῦ βασιλέας γενομένους Αἰγύ-

ctantia; longe ea pulcerrima et longe maxima. Ha-
 bent enim omnia quidem propylaea et figuras in-
 sculptas, et infinitam aedificiorum varietatem; haec
 autem, omnium maxime. Hoc, aiebant, regnante,
 quum magna in commerciis esset inopia pecuniae,
 legem latam esse Aegyptiis, uti, qui patris cadaver
 pignori daret, ei aes alienum crederetur: adiectam-
 que ei legem esse hanc, ut, qui dedisset aes ali-
 enum, is totius etiam conditorii sepulcralis dominus
 esset illius qui accepisset: si quis vero, qui illud pig-
 nus dedisset, debitum solvere nollet, cum nec ipsum,
 quum vita functus esset, in paterno sepulcro aut in
 alio ullo sepeliri, nec ei licere quemquam suorum,
 qui defunctus esset, sepelire. Superare autem cupien-
 tem hunc regem eos qui ante ipsum in Aegypto reg-

πται, μνημόσυνον πυραμίδα λιπίσθαι, ἐκ πλίνθων ποιή-
 20 σατα' ἐν τῇ γράμματα ἐν λίθῳ ἐγκεκαλαμμένα τάδε
 λέγοντά' ἐστὶ ΜΗ ΜΕ ΚΑΤΟΝΟΣΘΗΙΣ ΠΡΟΣ
 ΤΑΣ ΔΙΘΙΝΑΣ ΠΥΡΑΜΙΔΑΣ. ΠΡΟΕΧΩ ΓΑΡ
 ΑΥΤΕΩΝ ΤΟΣΟΥΤΟΝ, ὅσον ὁ Ζεὺς τῶν
 ἄλλων θεῶν. ΚΟΝΤΩ ΓΑΡ ὕποτιπτον-
 25 ΤΕΣ ἔς ΔΙΜΝΗΝ, ὅτι προσσχοίτο τοῦ
 ΠΗΛΟΥ ΤΩ ΚΟΝΤΩ, ΤΟΥΤΟ ΣΥΛΛΕΓΟΝ-
 ΤΕΣ, ΠΛΙΝΘΟΥΣ Εἴρυσαν, καὶ με τρο-
 πῷ τοιοῦτῳ ἔξεποιήσαν. τοῦτον μὲν το-
 σαῦτα ἀποδέξασθαι.

Μετὰ δὲ τοῦτον, βασιλεύσαι ἄνδρα τυφλὸν ἐξ Ἀνύ- 137
 σιος πόλιος, τῷ ὀνόματι Ἄνυσιν εἶναι. ἐπὶ τούτου βα-
 σιλεύοντος ἐλάσαι ἐπ' Αἴγυπτον χειρὶ πολλῇ Αἰθίοπας
 τε καὶ Σαβακῶν τὸν Αἰθίοπων βασιλέα. τὸν μὲν
 5 δὲ τυφλὸν τοῦτον οἴχεσθαι φεύγοντα εἰς τὰ ἔλαα τὸν δὲ
 Αἰθίοπα βασιλεύειν Αἰγύπτου ἐπ' ἔτεα πενήκοντα ἐν

nassent, monumentum sui reliquisse pyramidem e
 lateribus confectam, in qua est inscriptio lapidi in-
 sculpta, in hanc sententiam: *Ne me conferens cum*
lapideis pyramidibus contemnas: tanto enim illas
antecello, quanto reliquos deos Iupiter. Nam con-
to in paludis fundum subacto, quidquid luti con-
to adhaesit colligentes, inde lateres finxerunt: at-
que hoc modo me perfecerunt. Haec ab illo gesta.

(137.) Post hunc vero regnasse virum caecum ex
 Anysi oppido, cui nomen *Anysis*. Hoc regnante,
 ingenti hominum manu Aegyptum invasisse Aethio-
 pes et *Sabakon*, regem Aethiopum. Caecum igitur
 hunc fugā se in paludes recepisse, Aethiopemque in

τοῖσι αὐτὸν τάδε ἀποδίδασθαι. ὅπως τῶν τις Αἰγυπτίων
αἱμάριοι τι, κτείνων μὲν αὐτῶν οὐδένα ἐθέλειν· τὸν δὲ,
κατὰ μέγαθος τοῦ ἀδικήματος ἐκάστῳ δικάζειν, ἐπι-
τάσσοντα χώματα χαὺν πρὸς τῇ ἐαυτῶν πόλει, ὅθεν 10
ἐκαστος ἦν τῶν ἀδικούντων. καὶ οὕτω ἔτι αἱ πόλεις
ἐγένοντο ὑψηλότεραι· τὸ μὲν γὰρ πρῶτον, ἐχώσθησαν
ὑπὸ τῶν τὰς διώρυχας ἐρυζάντων, ἐπὶ Σεσωστρίῳ βα-
σιλέως· δεύτερα δὲ, ἐπὶ τοῦ Αἰθίοπος καὶ κάρτα ὑψη-
λαὶ ἐγένοντο. Ὑψηλέων δὲ καὶ ἐτέρων τασσάμενων ἐν 15
τῇ Αἰγύπτῳ πολίων, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, μάλιστα μὲν Βου-
βάστι πόλι ἐξεχώσθη, ἐν τῇ καὶ ἱόν ἐστι Βουβάστιος
ἀξιαπηγιότατον. μέζω μὲν γὰρ ἄλλα, καὶ πολυδα-
πανώτερά ἐστι· ἱρά· ἡδονῇ δὲ ἰδέσθαι οὐδὲν τούτου μάλ-
λον. ἡ δὲ Βουβάστις, κατὰ Ἑλλάδα γλῶσσαν, ἐστὶ 20

Aegyptio regnasse annos quinquaginta; intra quos
annos gesta ab eo esse haecce. Quoties aliquis Aegyptio-
rum quidpiam deliquisset, nullum eorum voluisse
capite plectere; sed pro ratione delicti sententiam
pronunciasset, imperantem ut quisque delinquentium
aggerem adgereret ad oppidum unde esset. Atque
ita oppida facta sunt sublimiora: etenim primo ad-
gesta fuerat terra ab his, qui regnante Sesostri fossas
effoderant; dein iterum sub Aethiope admodum sunt
exaltata. Prae caeteris autem oppidis, quorum om-
nium exaltatum est solum, maxime adgesta terra est
ad Bubastin urbem; in qua est etiam templum Buba-
stidis, memoratu dignissimum. Sunt enim et alia qui-
dem templa ampliora et sumtuosiora; sed ad aspectu
nullum hoc iucundius. Est autem *Bubastis*, Graeco-
rum sermone, *Diana*. (138.) Cuius templum ita

Ἄρτεμις. Τὸ δὲ ἱὸν αὐτῆς ὧδε ἔχει. πλὴν τῆς ἐσῆ- 138

δου, τὸ ἄλλο νῆσός ἐστι· ἐκ γὰρ τοῦ Νείλου διαρρυχθε
ἐσέχουσι, οὐ συμμίσγουσαι ἀλλήλησι, ἀλλ' ἄχρι τῆς
ἐσόδου τοῦ ἱοῦ ἐκατέρῃ ἐσέχει· ἡ μὲν, τῇ περιέρρουσα,
5 ἡ δὲ, τῇ εὖρος ἐοῦσα ἐκατέρῃ ἐκατὸν ποδῶν, δένδρεσι
κατάσκιος. τὰ δὲ προπύλαια, ὕψος μὲν δέκα ὀργυιέων
ἐστὶ, τύποισι δὲ ἐξαπῆχεσι ἐσκευάδαται ἀξίοισι λόγου.
ἐὼν δ' ἐν μέσῃ τῇ πόλει τὸ ἱὸν, κατοραῖται πάντοθεν πε-
ριόντι· ἄτε γὰρ τῆς πόλιος μὲν ἐκκεχωσμένης ὕψου,
10 τοῦ δ' ἱοῦ οὐ κεινημένου, ὡς ἀρχῇθεν ἐποιήθη, ἐσο-
πτόν ἐστι. περιβέει δ' αὐτὸ αἶμασίῃ ἐγγεγλυμμένη τύ-
ποισι. ἐστὶ δὲ ἔσωθεν ἄλσος δενδρέων μεγίστων, πεφυ-
τευμένον περὶ νηὸν μέγαν, ἐν τῷ δὴ τῷγαλμα ἐνι. εὖρος
δὲ καὶ μῆκος τοῦ ἱοῦ, πάντῃ σταδίου ἐστὶ. κατὰ μὲν

comparatum est. Praeter introitum, reliquum totum
insula est : fossae enim ex Nilo circum ductae non
miscentur altera alteri, sed utraque usque ad introi-
tum pertinet templi; altera ab uno latere, altera ab
altero circumfluens : utraque centum pedes patens in
latitudinem, arboribus inumbrata. Propylaea ad qua-
draginta cubitorum altitudinem surgunt, figuris sex-
cubitalibus memoratu dignis ornata. Quum sit tem-
plum in media urbe, undique conspicitur ex toto
circuitu : nam quum oppidi solum aggere adgesto
sit exaltatum, templum autem, ex quo primum ex-
structum, non mutatum fuerit, undique conspectui
patet. Circumductus est templo murus, figuris in-
sculptis : est autem intus altissimarum arborum locus,
circa aedem magnam plantatus, in qua inest deae
simulacrum. Latitudo et longitudo templi omni ex

δὴ τὴν ἴσодον, ἐστρωμένη ἐστὶ ὁδὸς λίθου ἐπὶ σταδίου 15
 πρὸς μάλιστα κη, διὰ τῆς ἀγορῆς Φέρουσα ἐς τὸ πρὸς
 ἡῶ· εὐρεῖς δὲ, ὡς τεσσάρων πλέθρων· τῇ δὲ καὶ τῇ τῆς
 ὁδοῦ, δένδρεα οὐρανομήκεα πέφυκε· Φέρει δ' ἐς Ἑρμῆα
 139 ἱόν. τὸ μὲν δὴ ἱερὸν τοῦτο οὕτω ἔχει. Τέλος δὲ τῆς
 ἀπαλλαγῆς τοῦ Αἰθίοπος ὧδε ἔλεγον γενέσθαι. ὅψιν
 ἐν τῷ ὑπνῷ τειχίδε ἰδόντα αὐτὸν, οἴχεσθαι Φεύγοντα·
 ἰδοὺ οἱ ἄνδρα ἐπιστάντα συμβουλεύειν, τοὺς ἱεῖρας τοὺς
 ἐν Αἰγύπτῳ συλλέξαντα πάντας, μέσους διαταμείν· 5
 ἰδόντα δὲ τὴν ὅψιν ταύτην λέγειν αὐτὸν, ὡς πρόφασιν οἱ
 δοκοῖσι ταύτην τοὺς θεοὺς προδικινύειν, ἵνα ἀσεβήσας
 περὶ τὰ ἱερά, κακὸν τι πρὸς θεῶν ἢ πρὸς ἀνθρώπων
 λάβοι· οὐκ οὐκ ποιήσειν ταῦτα· ἀλλὰ γὰρ οἱ ἐξεληλυ-
 θέναι τὸν χρόνον, ὅσον κεχεῖσθαι ἄρξαντα Αἰγύπτου 10

parte stadium metitur. In introitu strata lapide via
 est trium fere stadiorum longitudine, per forum fe-
 rens orientem versus: quadringentos pedes patens in
 latitudinem, utrimque arboribus consita ad coelum
 porrectis; fert autem ad Mercurii templum. Haec est
 templi huius ratio. (139.) Ad extremum vero Ae-
 gypto excessisse aiebant Aethiopem hac occasione.
 Viso nocturno territum, fugâ se recepit: visus quip-
 pe sibi erat adstantem videre hominem, qui ei sua-
 deret, ut sacerdotes omnes, qui in Aegypto essent,
 congregaret, et medios discinderet. Hac conspectâ
 visione dixisse eum, videri sibi Deos hanc ostendere
 voluisse occasionem, qua, piaculo in sacra admisso,
 aut a diis ipsis aut ab hominibus magno malo mul-
 ctaretur; se vero hoc facinus non admissurum: sed
 exiisse tempus, quo exacto, postquam interim in Ae-

ἐκχωρήσειν. ἐν γὰρ τῇ Αἰθιοπίῃ ἔοντι αὐτῷ τὰ μαντήια,
 τοῖσι χρέωνται Αἰθίοπες, ἀνέιλε, ὡς δεῖ αὐτὸν Αἰγύ-
 πτου βασιλεῦσαι ἔτι πεντήκοντα. ὡς ὦν ὁ χρόνος αὐ-
 τος ἐξῆι, καὶ αὐτὸν ἡ ὄψις τοῦ ἐνυπνίου ἐπιτάρασσε,
 15 ἐκὼν ἀπαλλάσσεται ἐκ τῆς Αἰγύπτου ὁ Σαβακῶς.
 Ὡς δ' ἄρα οἴχεσθαι τὸν Αἰθίοπα ἐξ Αἰγύπτου, αὐτὶς 140
 τὸν τυφλὸν ἄρχων, ἐκ τῶν ἐλέων ἀπικόμενον· ἔνθα πεν-
 τήκοντα ἔτι, νῆσον χῶσας σποδῶ τε καὶ γῇ, οἶκει·
 ὅπως γὰρ οἱ Φοιτᾶν σῖπον ἄγοντας Αἰγυπτίων ὡς ἐκά-
 5 στοισι προστετάχθαι σιγῇ τοῦ Αἰθίοπες, ἐς τὴν δαρεὴν
 κελεύειν σφέας καὶ σποδὸν κομίζειν. ταύτην τὴν νῆσον
 οὐδεὶς πρότερον ἐδυνάσθη Ἀμυρταίου ἐξευρεῖν· ἀλλὰ ἔτι
 ἐπὶ πλέω ἢ ἑπτακόσια οὐκ οἶοί τε ἦσαν αὐτὴν ἀνυρεῖν.

CXL. 8. ἑπτακόσια. *Corrigunt alii τριηκόσια, CCC. alii πεν-
 τακόσια, quingentos annos.*

gypto regnasset, discedendum sibi esset. Etenim,
 quum in Aethiopiâ etiam tum fuisset, oracula, qui-
 bus utuntur Aethiopes, edixerant, *regnare eum in
 Aegypto debere quinquaginta annos*. Itaque finito
 hoc tempore, territus etiam nocturno viso, sponte
 ex Aegypto discessit Sabacos. (140.) Post cuius dis-
 cessum regnasse iterum dixerunt caecum illum, re-
 deuntem e paludibus, ubi quinquaginta annos insu-
 lam habitaverat, quam aggere ex cinere et terra adgesto
 circumdederat. Quoties enim advenissent Aegyptii,
 prout quibusque imperatum fuisset, inscio Aethiope
 frumentum ei adferentes, iussisse eum hos ut eum
 reliquo dono etiam cinerem sibi adferrent. Hanc in-
 sulam nemo ante Amyrtaeum potuit invenire: sed per
 septingentos annos et amplius anquisiverant eam su-

οἱ πρότεροι γινόμενοι βασιλεῖς Ἀμυρταίου· ὄνομα δὲ ταύτῃ τῇ νήσῳ Ἐλβώ· μέγας δ' ἐστὶ πάντῃ δέκα 10 σταδίων.

141. Μετὰ δὲ τοῦτον, βασιλεῦσαι τὸν ἱεῖα τοῦ Ἡφαίστου, τῷ ὀνόματι εἶναι Σεθών· τὸν ἐν ἀλογίῃσι ἔχειν παραχρησάμενον τῶν μαχίμων Αἰγυπτίων, ὡς οὐδὲν 5 δεησόμενον αὐτῶν· ἄλλα τε δὴ ἄτιμα ποιῦντα ἐς αὐτοὺς, καὶ σφίας ἀπελεύσθαι τὰς ἀρούρας, τοῖσι ἐπὶ τῶν 5 πρῶτον βασιλείων δεδόσθαι ἐξαρέτους ἐκάστῳ δωδεκά ἀρούρας. μετὰ δὲ, ἐπ' Αἴγυπτον ἐλαύνει στρατὸν μέγαν Σαναχάριβον βασιλέα Ἀραβίων τε καὶ Ἀσσυρίων. οὐκ ἔβηλεν τοὺς μαχίμους τῶν Αἰγυπτίων βοηθεῖν· τὸν δὲ ἱεῖα ἐς ἀπορίην ἀπειλημένον, ἐσελθόν 10 τα ἐς τὸ μέγαρον, πρὸς τῷ γαλμα ἀποδύρεσθαι οἷα κινδυνεύει παθεῖν. ὀλοφυρόμενον δ' ἄρα μιν ἐπελθεῖν ὕπνον.

periores Amyrtaeo reges, nec reperire potuerant. Est autem nomen insulae Elbo: magnitudo decem stadiorum quaquaversum.

(141.) Post istum regnasse sacerdotem Vulcani, cui nomen *Setkon*. Hunc neglexisse, nec ullo loco habuisse bellatorum ordinem, quasi nihil his indigeret: et quum aliis rebus ignominiose eos tractasse, tum ademisse eis iugera, quae sub prioribus regibus eximia cuique duodecim fuerant adtributa. Deinde vero, quum adversus Aegyptum ingentem exercitum duceret *Sanacharibus*, Arabum et Assyriorum rex, noluisse pugnatum exire bellatores Aegyptiorum. Et sacerdotem, ad consilii inopiam redactum, aedem dei ingressum, apud simulacrum esse lamentatum, quantae calamitatis periculum adiret. Lamentanti ob-

172, 93.

καὶ οἱ δόξαι ἐν τῇ ὄψι, ἐπιστάντα τὸν θεὸν θαρσύνειν,
 ὡς οὐδὲν πείσεται ἄχαρι ἀντιάων τὸν Ἀραβίων στρα-
 15 τὸν· αὐτὸς γάρ οἱ πέμψειν τιμωροὺς. τούτοις δὲ μὲν
 πύσυνον τοῖσι ἐνυπνίοισι, παραλαβόντα Αἰγυπτίων τοὺς
 βουλομένους οἱ ἔπεισαι, στρατοπεδεύσασθαι ἐν Πηλου-
 σίῳ· ταύτῃ γὰρ εἰσι αἱ ἐσβελαί· ἔπεισαι δὲ οἱ τῶν
 μαχίμων μὲν οὐδένα ἀνδρῶν, καπήλους δὲ, καὶ χι-
 20 ρῶνακτας, καὶ ἀγοραίους ἀνθρώπους. ἐνθαῦτα ἀπικο-
 μένους, τοῖσι ἐναντίοις αὐτοῖς ἐπιχρῶντας νυκτὸς μὲν
 αἰρουραίους, κατὰ μὲν Φαγίην τοὺς Φαρετραῖους αὐ-
 τίων, κατὰ δὲ τὰ τόξα· πρὸς δὲ, τῶν ἀσπίδων τὰ ὄχη-
 να, ὥστε τῇ ὑστεραίᾳ Φεγγόντων σφίον, γυμναῖν ὄπλων,
 25 πείσυν πολλοὺς. καὶ νῦν οὗτος ὁ βασιλεὺς ἴσθις ἐν
 τῷ ἱερῷ τοῦ Ἡφαίστου λίθινος, ἔχων ἐπὶ τῆς χιμῆς

repsisse somnum, et per quietem visum ei case, ad-
 stantem deum iussisse eum confidere, quippe nihil
 incommodi passurum, si Arabico exercitui obviam
 isset: ipsum enim deum auxiliares ei copias missurum.
 Hoc insomnio fretum, adsumtis quicumque ex Ae-
 gyptiis sequi cum voluissent, castra Pelusii posuisset,
 ubi est in Aegyptum introitus: ex bellatorum vero
 ordine neminem signa eius esse secutum: nonnisi
 institores et operarios et ex foro homines secum ha-
 buisset. Eo postquam venissent, noctu sola hostium
 castra invasisse effusam murium agrestium multitu-
 dinem, qui illorum pharetras et arcus et scutorum
 ansas corrosissent; unde factum, ut postridie, quum
 armis nudati profugerent hostes, magna eorum mul-
 tudo concideretur. Atque etiam nunc Vulcani in
 templo stat regis huius statua lapidea, murem manu

μῦν, λέγων διὰ γραμμάτων τάδε· ἘΣ ἘΜΕ ΤΙΣ
 ὍΡΕΩΝ, ΕὔΣΕΒΗΣ ἜΣΤΩ.

- 142 ἘΣ ΜΕΝ τὸνδε τοῦ λόγου Αἰγυπτίῳ τε καὶ οἱ
 ἱερεῖς ἔλεγον, ἀποδεικνύντες, ἀπὸ τοῦ πρώτου βασιλέως,
 εἰς τοῦ Ἡφαίστου τὸν ἱεῖα τοῦτον τὸν τελευταῖον βα-
 σιλεύσαντα, μῆν τε καὶ τεσσεράκοντα καὶ τριηκοσίας
 ἀνθρώπων γενεὰς γενομένας, καὶ ἐν ταύτησι ἀρχιρέας 5
 καὶ βασιλέας ἑκατέρους τοσούτους γενομένους. καὶ τοι
 τριηκοσῖαι μὲν ἀνδρῶν γενεαὶ δυνάταται μύρια ἕτεα· γε-
 νεαὶ γὰρ τρεῖς ἀνδρῶν, ἑκατὸν ἕτεα ἔστι. μῆς δὲ καὶ
 τεσσεράκοντα ἔτι τῶν ἐπιλοίπων γενεῶν, αἱ ἐπῆσαν
 τῇσι τριηκοσίῃσι, ἔστι τεσσεράκοντα καὶ τριηκοσῖα καὶ 10
 χίλια ἕτεα. οὕτω ἐν μυρίοισι τε ἔτεσι καὶ χιλίοισι,
 καὶ πρὸς, τριηκοσίῃσι τε καὶ τεσσεράκοντα, ἔλεγον
 θεὸν ἀνθρωποειδέα οὐδένα γενέσθαι· οὐ μὲν τοι οὐδὲ

tenentis, cum inscriptione in hanc sententiam: *Me
 intuens, deos colere disce!*

(142.) ADHUC ea exposui, quae ab Aegyptiis et
 praesertim a sacerdotibus eorum narrantur; qui a
 primo rege usque ad hunc postremo regnantem Vul-
 cani sacerdotem adfirmant generationes hominum fuis-
 se trecentas quadraginta et unam, intraque eas toti-
 dem sacerdotes totidemque reges fuisse. Atqui tre-
 centae hominum generationes efficiunt decem anno-
 rum millia, quandoquidem tres hominum aetates cen-
 tum annos conficiunt. Una autem et quadraginta re-
 liquae aetates, quae supra trecentas erant, colligunt
 annos mille trecentos et quadraginta. Itaque intra
 undecies mille trecentos et quadraginta annos dixe-
 runt deum nullum sub hominis formâ exstitisse: at-

πρότερον, οὐδὲ ὕστερον ἐν τοῖσι ὑπολοίποισι Αἰγύπτου
 15 βασιλεῦσι γενομένοισι, ἔλεγον τοιοῦτον οὐδέν. Ἐν τού-
 νη τούτῳ τῷ χρόνῳ τετράκις ἔλεγον ἐξ ἡθέων τὸν ἥλιον
 ἀνατεῖλαι· ἔνθα τε νῦν καταδύσται, ἐνθεῦτεν δις ἐπαν-
 τεῖλαι· καὶ ἔνθεν νῦν ἀνατέλλει, ἐνθαῦτα δις καταδυ-
 ναι· καὶ οὐδὲν τῶν κατ' Αἴγυπτον ὑπὸ ταῦτα ἑτεροιω-
 20 θῆναι, οὔτε τὰ ἐκ τῆς γῆς, οὔτε τὰ ἐκ τοῦ ποταμοῦ
 σφίς γινόμενα, οὔτε τὰ ἀμφὶ νομούς, οὔτε τὰ κατὰ
 τοὺς θανάτους. Πρότερον δὲ Ἑκαταίῳ τῷ λογοποιῷ 143
 ἐν Θήβησι γενεολογήσαντί τε ἑαυτὸν, καὶ ἀναδήσαντι
 τὴν πατριὴν εἰς ἑκαιδέκατον θεόν, ἐποίησαν οἱ ἱερεῖς τοῦ
 Διὸς, οἷόν τι καὶ ἐμοὶ οὐ γενεολογήσαντι ἑμαυτὸν.
 5 ἐσαγαγόντες ἐς τὸ μέγαρον ἔσω, εἰὼν μέγα, ἐξηρίθμεον
 δεικνύντες κολοσσούς ξυλίνους τοσούτους ὅσους περ εἶπον·

que etiam nec antea, nec postea, in reliquis Aegypti
 regibus, tale quidquam fuisse. Intra vero illud tem-
 poris spatium, dixerunt, solem quater extra suam se-
 dem ortum esse; et, ubi nunc occidit, inde bis esse
 ortum; unde nunc oritur, ibi bis occidisce: et in-
 ter haec tamen nihil eorum, quae in Aegypto esse
 consuerunt, fuisse mutatum; neque quod ad terrae
 proventus adtinet, nec quod ad ea quae fluvius ipsis
 largitur, nec quod ad morbos, nec quod ad mortali-
 tatem. (143.) Atque ante me *Hecataeo*, historiarum
 scriptori, Thebis originem generis sui recensenti,
 illamque ad deum tamquam decimum sextum proge-
 nitorem referenti, idem fecerunt sacerdotes Iovis,
 quod mihi, genus meum non recensenti. In aedem
 amplam me introducentes, monstrabant numerabant-
 que statuas ligneas tot quot dixerant. Ibi namque
Herod. T. I. P. I. E c

ἀρχιεὺς γὰρ ἕκαστος αὐτοῖσι ἴσταται ἐπὶ τῆς ἑωυτοῦ
ζῆς εἰκόνα ἑωυτοῦ. ἀριθμέοντες ὦν, καὶ δεικνύντες οἱ
ἱερεῖς ἑμοί, ἀπεδείκνυσαν παῖδα πατρὸς ἑωυτῶν ἕκαστον
ῥόντα, ἐκ τοῦ ἀγχιιστα ἀποθανόντος τῆς εἰκόνος διεξιόν- 10
τες διὰ πασέων, ἕως οὗ ἀπέδεξαν ἀπάσας αὐτάς.
Ἑκαταίῳ δὲ γεννηλογήσαντι ἑωυτόν, καὶ ἀναδήσαντι
ἔς ἑκκαίδεκατον θεόν, ἀντεγεννηλόγησαν ἐπὶ τῇ ἀριθ-
μήσει, οὐ δεκόμενοι παρ' αὐτοῦ, ἀπὸ θεοῦ γενέσθαι
ἄνθρωπον. ἀντεγεννηλόγησαν δὲ ὧδε, Φάμενοι ἕκαστον 15
τῶν κολοσσῶν Πίρωμιν ἐκ Πιρώμιος γεγόνέναι· ἔς ὃ
τούς πέντε καὶ τεσσαράκοντα καὶ τριηκοσίους ἀπέδεξαν
κολοσσούς, Πίρωμιν ἐκ Πιρώμιος γεγόμενον, καὶ οὔτε
ἔς θεόν, οὔτε ἔς ἥρωα ἀνέδησαν αὐτούς. Πίρωμις δέ
ἐστι κατ' Ἑλλάδα γλῶσσαν καλὸς καὶ γαθός. 20
144 Ἡδὲ ὦν, τῶν αἱ εἰκόνες ἦσαν, τοιούτους ἀπεδείκνυσάν

quisque summus sacerdos, dum vivit, imaginem suam
ponit. Numerantes igitur monstrantesque mihi hasce
imagines, incipiendo ab eo qui proxime mortuus erat,
confirmarunt mihi, unumquemque esse filium alterius,
patrique successisse; atque ita omnes recensuerunt
imagines, donec mihi cunctas demonstrassent. Heca-
taeo vero genus suum recensenti, originemque suam
a sexto decimo deo progenitore repetenti, horum ge-
nealogiam, postquam omnes enumeraverant, oppo-
suerunt; non admittentes quod ille adfirmabat, ex deo
generari hominem: opposuerunt autem ita, ut dice-
rent, unumquemque horum esse *piromin*, ex *piromi*
natum; neque a deo aliquo, aut a semideo, genus illo-
rum repetentes. *Piromis* autem graeco sermone sig-
nificat *virum probum honestumque*. (144.) Igitur

σφας πάντας ἔοντας, θεῶν δὲ πολλὸν ἀπαλλαγμέ-
 νους. τὸ δὲ πρότερον τῶν ἀνδρῶν τούτων, θεοὺς εἶναι
 τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ ἄρχοντας, οἰκόντας ἅμα ταῖσι ἀν-
 5 θρώποισι· καὶ τούτων αἰεὶ ἓνα τὸν κρατέοντα εἶναι·
 ὕστατον δὲ αὐτῆς βασιλεῦσαι Ὡρον τὸν Ὀσίριος παῖ-
 δα, τὸν Ἀπόλλωνα Ἕλληνες ὀνομάζουσι· τοῦτον κατα-
 παύσαντα Τυφῶνα, βασιλεῦσαι ὕστατον Αἰγύπτου.
 Ὀσίρις δὲ ἐστὶ Διόνυσος κατὰ Ἑλλάδα γλῶσσαν.

Ἐν Ἑλλήσι μὲν νυν νεώτατοι τῶν θεῶν νομίζονται 145
 εἶναι Ἡρακλῆς τε καὶ Διόνυσος καὶ Πάν· παρ' Αἰγυ-
 πτίοισι δὲ, Πάν μὲν, ἀρχαιότατος, καὶ τῶν ὀκτὼ τῶν
 πρώτων λεγομένων θεῶν· Ἡρακλῆς δὲ, τῶν δευτέρων, τῶν
 6 δυώδεκα λεγομένων εἶναι· Διόνυσος δὲ, τῶν τρίτων, ᾧ

hos, quorum illae sunt imagines, fuisse tales adseve-
 rarunt, multumque a diis diversos. Ante homines au-
 tem istos, dixerunt, deos fuisse qui in Aegypto reg-
 nassent, simulque cum hominibus illam habitassent;
 et ex his semper unum fuisse, qui summum impe-
 rium teneret. Postremum horum in Aegypto regnasse
Orum, Osiridis filium, quem *Apollinem* Graeci no-
 minant: hunc finem fecisse *Typhonis* potentiae, po-
 stremumque ex deorum numero regem fuisse Aegypti.
Osiris autem, Graecorum sermone *Dionysos* (sive
Bacchus) est.

(145.) Iam apud Graecos quidem novissimi deo-
 rum censentur esse *Hercules* et *Bacchus* et *Pan*.
 Apud Aegyptios vero *Pan* antiquissimus: est enim
 ex octo *primorum*, qui dicuntur, *deorum* numero;
Hercules vero ex numero duodecim illorum, qui
secundi nominantur. *Bacchus* vero ex *tertiorum* nu-

ἐκ τῶν δωδέκα θεῶν ἐγένοντο. Ἡρακλεῖ μὲν δὴ ὅσα αὐτοὶ Αἰγύπτιοί Φασι εἶναι ἔτεα ἐς Ἀμασιν βασιλέα, διδήλωταί μοι πρόσθε· Πανὶ δὲ ἔτι τούτων πλέονα λέγεται εἶναι, Διονύσῳ δ' ἐλάχιστα τούτων· καὶ τούτῳ πεντακισχίλια καὶ μύρια λογίζονται εἶναι ἐς Ἀμασιν 10 βασιλέα. καὶ ταῦτα Αἰγύπτιοι ἀτρεκέως Φασὶ ἐπίστασθαι, αἰεὶ τε λογιζόμενοι, καὶ αἰεὶ ἀπογραφόμενοι τὰ ἔτεα. Διονύσῳ μὲν νυν τῷ ἐκ Σεμέλης τῆς Κάδμου λεγομένῳ γενέσθαι, κατὰ ἑξακόσια ἔτεα καὶ χίλια μάλιστα ἔστι ἐς ἐμέ· Ἡρακλεῖ δὲ τῷ Ἀλκμήνης, 15 κατὰ εἰνακόσια ἔτεα· Πανὶ δὲ τῷ ἐκ Πηνελόπης, (ἐκ ταύτης γὰρ καὶ Ἑρμῆω λέγεται γενέσθαι ὑπὸ Ἑλλήνων ὁ Πάν) ἐλάσσῳ ἔτεα ἔστι τῶν Τρωϊκῶν, κατὰ 246 τὰ ὀκτακόσια μάλιστα ἐς ἐμέ. Τούτων ὧν ἀμφοτέ-

CXLV. 14. ἑξακόσια. ἐξήκοντα corrigunt viri doctissimi.

mero, qui a duodecim diis generati sunt. Quot annos effluxisse dicant Aegyptiī ab Hercule usque ad Amasin regem, supra memoravi: a Pane vero ad Amasin plures etiam numerantur anni; a Baccho vero minimus annorum numerus: atqui ab hoc, usque ad Amasin regem, numerantur quindecim annorum milia. Et haec se adcurate nosse contendunt Aegyptiī, quippe constanter numerum iniisse, et scripto consignasse annos. Atqui a Baccho, qui Semele natus perhibetur, Cadmi filiā, ad meam aetatem, circiter mille et sexcenti admodum anni sunt; ab Hercule vero, Alcmenae filio, nongenti plus minus; a Pane vero, Penelopae filio, (ex hac enim et Mercurio prognatus Pan perhibetur a Graecis:) minor etiam annorum numerus quam a bello Troiano, anni circiter non-

ρων πάρεστι χρᾶσθαι τοῖσι τις πείσεται λεγομένοις
 μᾶλλον ἐμοὶ δ' ὧν ἡ περὶ αὐτέων γνώμη ἀποδέδεκται.
 εἰ μὲν γὰρ Φανεροὶ τε ἐγένοντο καὶ κατεγήρασαν καὶ
 5 οὗτοι ἐν τῇ Ἑλλάδι, κατὰπερ Ἡρακλῆς ὁ ἐξ Ἀμφι-
 τρύωνος γενόμενος, καὶ δὴ καὶ Διόνυσος ὁ ἐκ Σεμέλης,
 καὶ Πάν ὁ ἐκ Πηνελόπης γενόμενος, ἔφη ἂν τις, καὶ
 τούτους ἄλλους, ἀνδρας γενόμενους, ἔχειν τὰ ἐκείνων
 οὐνόματα τῶν προσγεγονότων θεῶν. νῦν δὲ Διόνυσόν τε
 10 λέγουσι οἱ Ἕλληνες, ὡς αὐτίκα γενόμενον ἐς τὸν μηρὸν
 ἐνεργάψατο Ζεὺς, καὶ ἤνεικε ἐς Νύσαν τὴν ὑπὲρ Αἰγύ-
 πτου εὐῶσαν ἐν τῇ Αἰθιοπίῃ καὶ Πανὸς γε πέρι οὐκ
 ἔχουσι εἰπεῖν ὅκη ἐτράπετο γενόμενος. δῆλόν μοι ὧν γέ-
 γονε, ὅτι ὕστερον ἐπύθοντο οἱ Ἕλληνες τούτων τὰ οὐνό-

genti admodum, ad meam usque aetatem. (146.)
 Ex duabus igitur, quas dixi, rationibus utatur quisque
 eâ, quae probabilior quam altera ipsi visa fuerit:
 equidem, quae mea de his sententia sit, declaravi.
 Quod si enim et isti olim in Graecia conspicui fuis-
 sent, ibique consenuissent, quemadmodum Hercu-
 les Amphitryone genitus, et Bacchus Semeles filius,
 et Pan ex Penelope natus; dicere quispiam etiam pos-
 set, hosce alios, [hosce posteriores, illorum cognomines,]
 quum homines fuissent, nomina gessisse pris-
 corum istorum deorum. Nunc vero, quod ad Bacchum
 adtinet, dicunt Graeci, simulatque natus fuisset, ab
 Iove insutum esse femori, et Nysam deportatum,
 quae supra Aegyptum est in Aethiopiâ; de Pane vero,
 quoniam delatus sit a partu, ne habent quidem quod
 dicant. Ex quo mihi manifestum factum est, Grae-
 cos deorum horum nomina posterius, quam reliquo-

ματα, ἢ τὰ τῶν ἄλλων θεῶν. ἀπ' οὗ δὲ ἐπύθοντο 15
 χρόνου, ἀπὸ τούτου γενεηλογέουσι αὐτέων τὴν γένεσιν.

Ταῦτα μὲν νυν αὐτοὶ Αἰγύπτιοι λέγουσι.

- 147 ὍΣΑ ΔΕ οἱ τε ἄλλοι ἄνθρωποι καὶ Αἰγύπτιοι λέ-
 γουσι, ὁμολογέοντες τοῖσι ἄλλοις, κατὰ ταύτην τὴν
 χώραν γενέσθαι, ταῦτ' ἤδη Φράσω· προσέσται δέ τι
 αὐτοῖσι καὶ τῆς ἐμῆς ὀψίος. Ἐλευθερωθέντες Αἰγύπτιοι
 μετὰ τὸν ἱεῖα τοῦ Ἡφαίστου βασιλεύσαντα, (οὐδένα 5
 γὰρ χρόνον αἰοί τε ἦσαν ἄνευ βασιλῆος διαιτᾶσθαι,)
 ἐστήσαντο *δυώδεκα βασιλέας*, *δυώδεκα μοίρας*
δασάμενοι Αἴγυπτον πᾶσαν. οὗτοι ἐπιγαμίας ποιησά-
 μενοι, ἐβασίλευον, νόμοις τοιοῖδε χρεώμενοι, μήτε κα-
 ταιρέειν ἀλλήλους, μήτε πλέον τι δίζησθαι ἔχειν τὸν 10
 ἕτερον τοῦ ἑτέρου, εἶναί τε φίλους τὰ μάλιστα. τῶνδε
 δὲ εἵνεκα τοὺς νόμους τούτους ἐποιεῦντο, ἰσχυρῶς περι-

rum deorum, cognovisse; ab illo autem tempore,
 quo eos primum cognoverunt, genus eorum et nati-
 vitatem repetiisse. Atque ista quidem dicunt soli Ae-
 gyptii.

(147.) Nunc vero, quae et alii homines, et Aegyptii
 ipsi, illis consentientes, memōrant gesta in Aegypto
 esse, ea exponere adgredior: Inerunt autem his etiam
 nonnulla quae ego ipse vidi. Post sacerdotis Vulcani
 regnum libertatem adepti Aegyptii, quum nullo tem-
 pore sine regibus vivere possent, *duodecim Reges*
constituerunt, universā Aegypto in duodecim partes
 distributā. Hi, contractis inter se adfinitatibus, his-
 que constitutis legibus regnabant, ut nullus alterum
 opprimeret, nec plus alter altero cuperet habere,
 essentque artissimā amicitia inter se iuncti. Leges

στέλλοντες· ἐκέχρηστέ σφι κατ' ἀρχὰς αὐτίκα ἐνιστα-
 μένοισι ἐς τὰς τυραννίδας „τὸν χαλκὴν Φιάλη σπείσαν-
 15 τα αὐτέων ἐν τῷ ἱρῷ τοῦ Ἡφαίστου, τοῦτον ἀπάσης
 βασιλεύσειν Αἰγύπτου.“ ἐς γὰρ δὴ τὰ πάντα ἱρὰ συνε-
 λέγοντο. Καὶ δὴ σφι μνημόσυνα ἔδοξε λιπέσθαι κοι- 148
 νῇ· δόξαν δέ σφι, ἐποίησαντο λαβυρίνθου, ὀλίγον ὑπὲρ
 τῆς λίμνης τῆς Μοίριος, κατὰ κροκοδείλων καλεομένην
 πόλιν μάλιστα κη κείμενον· τὸν ἐγὼ ἤδη ἶδον λόγου μέ-
 5 ζω. εἰ γὰρ τις τὰ ἐξ Ἑλλήνων τείχεά τε καὶ ἔργων
 ἀπόδεξιν συλλογίσαιτο, ἐλάσσονος πόνου τε αἶψα καὶ δα-
 πάνης Φανείῃ ἔοντα τοῦ λαβυρίνθου τούτου· καὶ τοῖς
 ἀξιόλογός γε καὶ ὁ ἐν Ἐφέσῳ ἐστὶ ἱεὺς, καὶ ὁ ἐν
 Σάμῳ ἦσαν μὲν νυν καὶ αἱ πυραμίδες λόγου μέζο-
 10 νες, καὶ πολλῶν ἐκάστη αὐτέων Ἑλληνικῶν ἔργων καὶ

autem istas et initio constituerant et magno studio
 tuebantur hac causâ, quod in ipso statim initio,
 quum regna adgrederentur, edixerat illis oraculum:
*qui ex illorum numero aeneâ phialâ libaverit in
 Vulcani templo, eum totius Aegypti regna potiti-
 turum.* Namque in omnibus templis conveniebant.
 (148.) Monumentum etiam commune relinquere de-
 creverunt; ex eorumque decreto aedificatus est *La-
 byrinthus*, paulo supra Moeridis lacum, ex adverso
 oppidi quod a Crocodilis nomen habet: quem ego
 vidi famâ etiam maiorem. Si quis enim aedificia om-
 nia atque opera a Graecis perfecta animo comprehen-
 derit, reperientur illa et labore et sumptu inferiora
 labyrintho; quamvis memorabilis utique sit Ephesi
 templum, itemque illud quod Sami est. Et erant qui-
 dem etiam pyramides opera famam superantia, et ea-

μεγάλων ἀνταξίῃ· ὁ δὲ δὴ λαβύρινθος καὶ τὰς πυρα-
μίδας ὑπερβάλλει. τοῦ γὰρ δώδεκα μὲν εἰσι αἰλαὶ
κατάστεγοι, ἀντίπυλοι ἀλλήλοισι· ἐξ μὲν πρὸς βορέα,
ἐξ δὲ πρὸς νότον τετραμμένοι συνεχεῖς· τοῖχος δὲ ἔξω-
θεν ὁ αὐτὸς σφικτὸς περιέργει. οἰκήματα δ' ἐνεστί δι- 15
πλά, τὰ μὲν, ὑπόγαια, τὰ δὲ, μετέωρα ἐπ' ἐκείνοι-
σι, τρισχίλια ἀριθμὸν, πεντακοσίων καὶ χιλίων ἐκά-
τερα. τὰ μὲν νυν μετέωρα τῶν οἰκημάτων αὐτοὶ τε ὄρε-
μεν διεξιόντες, καὶ αὐτοὶ θεσπόμενοι λέγομεν· τὰ δὲ
αὐτέων ὑπόγαια λόγοισι ἐπυνθανόμεθα. οἱ γὰρ ἐπε- 20
στεῶτες τῶν Αἰγυπτίων δεικνύναι αὐτὰ οὐδαμῶς ἤθε-
λον, φάμενοι θῆκας αὐτόθι εἶναι τῶν τε ἀρχὴν τοῦ
λαβύρινθου τοῦτον οἰκοδομησαμένων βασιλέων, καὶ τῶν
ἰσθῶν κροκοδείλων. οὕτω τῶν μὲν κάτω περὶ οἰκημάτων

rum quaelibet multis eisque magnis Graecorum ope-
ribus simul sumtis aequiparanda: sed labyrinthus
nimirum pyramides etiam superat. Habet enim duo-
decim aulas aedificiis cinctas, portis sibi mutuo ob-
versis, sex ad septentrionem, sex ad meridiem spe-
ctantes, omnes inter se contiguas: unus autem mu-
rus cunctas extrinsecus includit. Conclavia sunt du-
plicia, alia subterranea, alia super his in sublimi,
numero ter mille; cuiusque generis mille et quin-
genta. Quae supra terram sunt conclavia, ipsi vidi-
mus et transiimus, et oculati testes de his loquimur.
Quae vero sub terrâ sunt, auditu cognovimus: nam
Aegyptii, his praepositi, nullo pacto monstrare ea
nobis voluerunt, dicentes esse ibi sepulcra regum,
qui labyrinthum aedificarunt, et sacrorum crocodi-
lorum. Igitur de his subterraneis non nisi audita re-

25 ἀποῶ παραλαβόντες λέγομεν· τὰ δὲ ἄνω, μέζονα ἀν-
δραπήϊων ἔργων, αὐτοὶ ὀρέομεν. αἱ τε γὰρ ἔξοδοι διὰ
τῶν στεγέων, καὶ οἱ ἐλγμοὶ διὰ τῶν αὐλέων ὄντες
ποικιλώτατοι, θάυμα μυρίον παρέχοντο ἐξ αὐλῆς τε ἐς
τὰ οἰκήματα διέξιῦσι, καὶ ἐκ τῶν οἰκημάτων ἐς πα-
30 σταδας, ἐς στέγας τε ἄλλας ἐκ τῶν παστάδων, καὶ
ἐς αὐλὰς ἄλλας ἐκ τῶν οἰκημάτων. ὁροφὴ δὲ πάντων
ταύτων, λιθίνη, καθάπερ οἱ τοῖχοι· οἱ δὲ τοῖχοι, τύπων
ἐγγεγλυμμένων πλῆοι. αὐλὴ δὲ ἐκάστη, περίστυλος,
λίθου λευκοῦ ἀρμοσμένου τὰ μάλιστα. τῆς δὲ γωνίης
35 τελευτῶντος τοῦ λαβυρίνθου ἔχεται πυραμὶς τεσσα-
κοντόργυιος, ἐν τῇ ζῶα μεγάλα ἐγγέγλυπται· ὁδὸς δ'
ἐς αὐτὴν ὑπὸ γῆν πεποιήται.

Τοῦ δὲ λαβυρίνθου ταύτου ὄντος τοιούτου, θάυμα 149
ἔτι μέζον παρέχεται ἡ Μοίριος καλεομένη λίμνη, παρ'

ferimus: superiora vero ipsi vidimus, humanis ope-
ribus maiora. Nam transitus per conclavia, et anfra-
ctus per aulas, incredibili varietate infinitam nobis
admirationem exprimebant, ex unâ aulâ in conclav-
ia transeuntibus, et ex conclavibus in atria, rursus-
que in alia aedificia ex atriis, et in alias aulas e con-
clavibus. Lacunar conclavium omnium lapideum,
perinde ac parietes: parietes vero insculptis figuris ple-
ni. Aula quaelibet peristylia circumdata, lapide albo
artissime iuncto. Proxime angulum, in quo desinit
labyrinthus, stat pyramis ducentorum quadraginta
pedum, cui grandes insculptae figurae: introitus in
illam sub terra constructus.

(149.) Talis quum sit labyrinthus, maiore etiam
in admiratione esse debet *Moeridis lacus*, iuxta

ἣν ὁ λαβύρινθος οὗτος οἰκοδόμηται. τῆς τὸ περίμετρον τῆς
 περιόδου εἰςὶ στάδιοι ἑξακόσιοι καὶ τρισχίλιοι, σχοίωνων
 ἑξήκοντα ἔοντων ἴσοι καὶ αὐτῆς Αἰγύπτου τὸ παρὰ θά- 5
 λασσαν. κέεται δὲ μακρὴ ἡ λίμνη πρὸς βορρῇν τε καὶ
 νότον, εὐῶσα βάθος, τῇ βαθυτάτῃ αὐτῇ ἑωυτῆς, πεν-
 τηκοντόργυιος. ὅτι δὲ χειροποίητός ἐστι καὶ ὀρυκτὴ, αὐ-
 τῇ δηλοῖ. ἐν γὰρ μέσῃ τῇ λίμνῃ μάλιστα κη ἐστᾶσι
 δύο πυραμίδες, τοῦ ὕδατος ὑπερέχουσai πεντήκοντα ὀρ- 10
 γυιάς ἑκατέρῃ, καὶ τὸ κατ' ὕδατος οἰκοδόμηται ἕτερον
 τοσοῦτο· καὶ ἐπ' ἀμφοτέρῃσι ἔπεστι κολοσσὸς λίθινος,
 κατήμενος ἐν θρόνῳ. οὕτω αἱ μὲν πυραμίδες εἰςὶ ἑκατὸν
 ὀργυιέων. αἱ δ' ἑκατὸν ὀργυιαὶ δίκαιαί εἰσι στάδιον ἑξά-
 πλεθρον. ἑξαπέδου μὲν τῆς ὀργυιῆς μετρεομένης, καὶ τε- 15
 τραπήχειος· τῶν ποδῶν μὲν τετραπαλαίστων ἔοντων.

CXLX. 5. ἴσοι. ἴσον corrigunt viri docti.

quem constructus est labyrinthus. Circuitus huius
 lacus ter mille sexcenta stadia metitur; sunt enim
 sexaginta schoeni: mensura aequalis ei quam colli-
 git universa Aegypti ora secundum mare porrecta.
 Lacus a parte boreali et australi oblongus est: alti-
 tudo, ubi maxima, quinquaginta ulnarum, quas
orgyias Graeci vocant. Esse autem manu factum ef-
 fossumque, ipse ostendit. Stant enim in medio fere
 lacu duae pyramides, quinquaginta orgyias utraque
 eminens ex aqua, et tantumdem sub aqua constructum
 est: super utraque collocatus est colossus lapideus,
 in sella residens. Ita sunt pyramides hac orgyiarum
 centum: centum autem orgyiae adcurate efficiunt sta-
 dium, sex plethris (sive iugeris) constans; quum
 orgyia metiatur sex pedes, sive quatuor cubitos; pes

τοῦ δὲ πῆχους, ἑξαπαλαιότου. Τὸ δὲ ὕδωρ τὸ ἐν τῇ
 λίμνῃ, αὐθιγενὲς μὲν οὐκ ἔστι· ἄνδρος γὰρ δὴ θεινῶς
 ἐστὶ ταύτῃ· ἐκ τοῦ Νείλου δὲ κατὰ διώρυχα ἐσθῆται,
 20 καὶ ἕξ μὲν μῆνας ἔσω ῥεῖ εἰς τὴν λίμνην, ἕξ δὲ μῆνας
 ἔξω εἰς τὸν Νεῖλον αὐτίς. καὶ ἑπεὶ μὲν ἐκρέη ἔξω, ἡ
 δὲ τότε τοὺς ἕξ μῆνας εἰς τὸ βασιλῆϊον καταβάλλει
 ἐπ' ἡμέρην ἑκάστην τάλαντον ἀργυρίου ἐκ τῶν ἰχθύων·
 ἑπεὶ δὲ ἐσθῆ τὸ ὕδωρ εἰς αὐτὴν, εἴκοσι μῆνας. Ἐλε- 150
 γον δὲ οἱ ἐπιχώριοι καὶ ὡς εἰς τὴν Σύρτιν τὴν ἐν Λι-
 βύῃ ἐκδοῖ ἡ λίμνη αὕτη ὑπὸ γῆν, τετραμμένη τὸ
 πρὸς ἐσπέρην εἰς τὴν μεσόγαιαν παρὰ τὸ ὄρος τὸ ὑπὲρ
 5 Μέρμηρος. Ἐπεὶ τε δὲ τοῦ ὀρύγματος τούτου οὐκ ὥρεον
 τὸν χοῦν αὐδαμοῦ ἔοντα, ἐπιμελὲς γὰρ δὴ μοι ἦν, ἐι-
 ρόμην τοὺς ἀγχίστα οἰκόντας τῆς λίμνης, ὅκου εἴη ὁ
 χοῦς ὁ ἐξορυχθεὶς. οἱ δὲ ἔΦθασάν μοι ἕνα ἐξεφορήθη,

autem quatuor constet palmis, cubitus sex palmis.
 Aqua autem huius lacus nativa non est: est enim
 prorsus arida illa regio: sed e Nilo per canalem de-
 rivata est aqua; et per sex quidem menses influit in
 lacum, tum sex mensibus rursus effluit in Nilum.
 Quo tempore effluit, per illos sex menses quotidie
 talentum argenti ex piscibus redit in regis aerarium;
 quum vero influit aqua in lacum, viginti minae.
 (150.) Dicunt horum locorum incolae, exitum sub
 terrâ in Syrtin, quae in Lybia est, habere hunc la-
 cum, qua parte versus occidentem in mediterranea
 Libyae spectat iuxta montem qui supra Memphim
 est. Quum vero terram ex amplâ hac fossâ egestam,
 curiose quidem circumspiciens, nusquam viderim;
 quâesivi ex his qui proxime lacum adcolunt, ubi

καὶ εὐπετέως ἔπειθον· ἦδεα γὰρ λόγῳ καὶ ἐν Νίνῳ τῇ
 Ἀσσυρίων πόλει γενόμενον ἕτερον τοιοῦτο. τὰ γὰρ Σαρ- 10
 δαναπάλλου τοῦ Νίνου βασιλῆος χρήματα, ἔοντα με-
 γάλα, καὶ Φυλασσόμενα ἐν θησαυροῖσι καταγαίοισι,
 ἐπενόησαν κλῶπες ἐκφορῆσαι. ἐκ δὲ ὧν τῶν σφετέρων
 οἰκίων ἀρξάμενοι οἱ κλῶπες, ὑπὸ γῆν σταθμεώμενοι
 εἰς τὰ βασιλῆα οἰκία ὄρουσσαν. τὸν δὲ χεῖν τὸν ἐκφο- 15
 ρεόμενον ἐκ τοῦ ὀρύγματος, ὅπως γένοιτο νύξ, εἰς τὸν
 Τίγριν ποταμὸν, παραρρέοντα τὴν Νίνον, ἐξεφόρεον· εἰς
 ὃ κατεργάσαντο ὅ τι ἐβούλοντο. τοιοῦτον ἕτερον ἤκουσα
 καὶ τὸ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ λίμνης ὀρυγμα γενέσθαι· πλὴν
 οὐ νυκτός, ἀλλὰ μετ' ἡμέρην ποιούμενον· ὄρουσοντας 20
 γὰρ τὸν χεῖν τοὺς Αἰγυπτίους, εἰς τὸν Νεῖλον φορέειν·
 ὃ δὲ, ὑπολαμβάνων, ἐμελλε διαχέειν. ἡ μὲν νυν λίμνη
 αὕτη οὕτω λέγεται ὀρυχθῆναι.

esset humus effossa. Et illi mihi dixerunt quo delata
 fuerit, facileque persuaserunt; quum auditu cogni-
 tum haberem simile quiddam Nini, Assyriac urbe,
 factum. Nam Sardanapalli, Assyriac regis, opes in-
 gentes, thesauris subterraneis conditas, quum furto
 auferre constituissent nonnulli; ex suis aedibus fo-
 diendi initio facto, sub terrâ progressi sunt, fossam
 versus regiam dirigentes: humum vero effossam quo-
 tidie sub noctem in Tigrin amnem, qui Ninum prae-
 terfluit, egresserunt, donec perfecissent quod insti-
 tuerant. Idem prorsus in fodiendâ hac in Aegypto
 fossâ factum esse audiui; nisi quod non noctu, sed
 interdiu sit factum: terram enim effossam in Nilum
 egressisse Aegyptios; quam fluuius, exceptam, diffu-
 surus erat. Hac igitur ratione effossum hunc lacum
 narrant.

Τῶν δὲ δώδεκα βασιλῶν δικαιοσύνη χρεωμένων, 151
 ἀνὰ χρόνον ὡς ἔβυσαν ἐν τῷ ἱρῷ τοῦ Ἡφαίστου, τῇ
 ὑστάτῃ τῆς ὁρτῆς μελλόντων κατασπείσειν, ὁ ἀρχιεὺς
 ἐξένεικέ σφι Φιάλας χρυσέας, τῇσί περ ἑώθεσαν σπέν-
 5 δειν, αἱμαρτῶν τοῦ ἀριθμοῦ, ἑνδεκά, δώδεκα εὐῷσι.
 ἐνθαῦτα ὡς οὐκ εἶχε Φιάλην ὁ ἔσχατος ἐστεῶς αὐτέων
 Ψαμμίτιχος, περιελόμενος τὴν κυνέην, εὐῷσαν χαλ-
 κήν, ὑπέσχε τε καὶ ἔσπενδε. κυνέας δὲ καὶ οἱ ἄλλοι
 ἅπαντες ἐφόρεόν τε βασιλῆες, καὶ ἐτύγχανον τότε
 10 ἔχοντες. Ψαμμίτιχος μὲν νυν οὐδενὶ δολερῷ νόῳ χρεώ-
 μενος, ὑπέσχε τὴν κυνέην. οἱ δὲ, ἐν Φρενὶ λαβόντες τό-
 τε ποιηθέν ἐκ Ψαμμίτιχου, καὶ τὸ χρηστήριον ὅ τι ἐκέ-
 χρηστό σφι, τὸν χαλκὴν σπείσαντα αὐτῶν Φιάλη,
 τοῦτον βασιλῆα ἔσεσθαι μοῦνον Αἰγύπτου· ἀναμνησθέν-

(151.) *Duodecim quos dixi Reges dum regnant iustitiam colentes, accidit interiecto tempore, ut, quum sacrificium solenne in Vulcani templo peragerent, festorum dierum postremo libaturis phialas aureas exhibens summus sacerdos, e quibus libarent, aberrans numero, undecim exhiberet phialas, quum essent ipsi duodecim. Ibi tum Psammitichus, stans postremus omnium, quum phialam non haberet, galeam de capite detractam porrexit, ex eaque libavit. Galeas autem etiam reliqui reges omnes, quum alioqui, tum eo ipso tempore, gestabant. Psammitichus igitur nullo quidem dolo malo usus, galeam porrexerat. Sed reliqui undecim animum ad hoc Psammitichi factum advertentes, cogitantesque oraculum, quod ipsis editum fuisset, qui ex aeneâ phialâ libasset, eum solum regem futurum totius Aegypti;*

τες τοῦ χρησμοῦ, κτεῖναι μὲν οὐκ ἰδικαίωσαν Ψαμ- 15
 μίτιχον, ὡς ἀνέυρισκον βασανίζοντες ἐξ οὐδεμιῆς προ-
 γοῆς αὐτὸν ποιήσαντα· ἐς δὲ τὰ ἔλεα ἔδοξε σφι διώ-
 ξαι, ψιλώσαντας τὰ πλεῖστα τῆς δυνάμιος· ἐκ δὲ τῶν
 ἐλέων ὀρμεώμενον μὴ ἐπιμίσγεσθαι τῇ ἄλλῃ Αἰγύπτῳ.
 152 Τὸν δὲ Ψαμμίτιχον τοῦτον, πρότερον Φεύγοντα τὸν Αἰ-
 θίοπα Σαβακῶν, ὅς οἱ τὸν πατέρα Νεκῶν ἀπέκτεινε,
 τοῦτον Φεύγοντα τότε ἐς Συρίην, ὡς ἀπαλλάχθῃ ἐκ
 τῆς ὄψιος τοῦ ὀνείρου ὁ Αἰθίοψ, κατήγαγον Αἰγυπτίων
 αὗτοι οἱ ἐκ νομοῦ Σαίτεώ εἰσι. μετὰ δὲ, βασιλεύον- 5
 τα, τὸ δεύτερον πρὸς τῶν ἑνδεκα βασιλέων καταλαμ-
 βάνει μιν διὰ τὴν κυνέην Φεύγειν ἐς τὰ ἔλεα. Ἐπιστά-
 μενος ὧν ὡς περιυβρισμένος εἴη πρὸς αὐτῶν, ἐπενέεε
 τίσασθαι τοὺς διώξαντας. πέμψαντι δὲ οἱ ἐς Βουτοῦν

huius oraculi memores, quum institutâ perquisitione
 reperissent non deliberato id a Psammiticho esse fa-
 ctum, æquum quidem non censebant ut morte plecte-
 retur; sed placuit eum in paludes relegari, maiori
 potestatis parte exutum, neque ei licere paludibus
 excedere et reliquis Aegypti rebus sese immiscere.
 (152.) Idem *Psammitichus* ante id tempus, Saba-
 conem Aethiopem metuens, qui patrem ipsius Necon
 occiderat, in Syriam profugerat: sed, postquam Ae-
 thiops nocturno viso territus Aegypto excessisset, ab
 Aegyptiis Saiten praefecturam incolentibus in pa-
 triam erat reductus. Nunc igitur iterum, postquam
 regnavit, ab undecim regibus in exsilium missus
 est in paludes propter galeam. Ratus autem iniuste
 secum esse actum, vindictam capere de persecutoribus
 cogitavit: quumque eâ caussâ in Buto oppidum ad-

- 10 πόλιν εἰς τὸ χρηστήριον τῆς Λητοῦς, ἔνθα δὴ Αἰγυπτίοι-
 σί ἐστι μαντήϊον ἀψευδέστατον, ἧλθε χρησμός, ὡς τίσις
 ἦξει ἀπὸ θαλάσσης χαλκίων ἀνδρῶν ἐπιφανέντων. καὶ
 τῷ μὲν δὴ ἀπιστίῃ μεγάλη ὑπέκχυτο, χαλκίους οἱ
 ἀνδρας ἦξει ἐπικούρους. χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ διελθόν-
 15 τος, ἀναγκαίῃ κατέλαβε Ἰωνάς τε καὶ Κᾶρας ἀνδρας,
 κατὰ λήην ἐκπλώσαντας, ἀπενειχθῆναι εἰς Αἴγυπτον·
 ἐκβάντας δὲ εἰς γῆν, καὶ ὀπλισθέντας χαλκῷ, ἀγγέλ-
 λει τῶν τις Αἰγυπτίων εἰς τὰ ἔλεα ἀπικόμενος τῷ Ψαμ-
 μιτίχῳ, (ὡς οὐκ ἰδὼν πρότερον χαλκῷ ἀνδρας ὀπλι-
 20 σθέντας,) ὡς χάλκεοι ἀνδρες ἀπιγμένοι ἀπὸ θαλάσ-
 σης λεηλατεῦσι τὸ πεδίον. ὁ δὲ, μαθὼν τὸ χρηστήριον
 ἐπιτελεύμενον, Φίλα τε τοῖσι Ἰῶσι καὶ Καρσί ποιεέ-
 ται· καὶ σφεας, μεγάλα ὑπισχνεύμενος, πείθει μετ'
 ἑαυτοῦ γενέσθαι. ὡς δὲ ἔπεισε, οὕτω ἅμα τοῖσι μετ'

Latonae oraculum misisset, quod veracissimum Aegyptii habent, adlatum est ei responsum, *venturam vindictam a mari, quando aenei viri sint adparituri*. Cui responso quum ille fidem vix ullam adhiberet, venturos aeneos viros opem sibi laturos; accidit haud multo interiecto tempore, ut Iones Caresque homines, praedatum navibus profecti, ad Aegyptum deferrentur, tempestatibus compulsi: qui quum aere armati in terram exscendissent, Aegyptiorum aliquis, ut qui numquam antea viros aere armatos vidisset, nunciatum ivit Psammiticho, *aeneos viros advenisse a mari, qui praedam ex terrâ agerent*. Tum ille, impletum esse intelligens oraculum, benigne Ionas Caresque excepit, magnisque promissis persuadere illis, ut secum manerent, conatus est. Quibus ut id

ἑαυτοῦ βουλομένοισι Αἰγυπτίοισι, καὶ τοῖσι ἐπικούροισι, 25
καταίρει τοὺς βασιλέας.

- 153 Κρατήσας δὲ Αἰγύπτου πάσης ὁ Ψαμμίτιχος, ἐποίη-
σε τῷ Ἡφαίστῳ προπύλαια ἐν Μέμφι, τὰ πρὸς νότον
ἄνεμον τετραμμένα· αὐλὴν τε τῷ Ἄπι, ἐν τῇ τρέφεται
ἐπεὰν Φανῇ ὁ Ἄπις, οἰκοδόμησε, ἐναντίον τῶν προπυ-
λαίων, πᾶσάν τε περίστυλον εἶδον, καὶ τύπων πλήν 5
ἀντὶ δὲ κίωνων, ὑπεστᾶσι κολοσσοὶ δωδεκαπῆχες τῇ
αὐλῇ. ὁ δὲ Ἄπις, κατὰ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσάν ἐστι
154 Ἐπαφος. Τοῖσι δὲ Ἰωσι καὶ τοῖσι συγκατεργασα-
μένοισι αὐτῷ, ὁ Ψαμμίτιχος δίδωσι χώρους ἐνοικῆσαι
ἀντίους ἀλλήλων, τοῦ Νείλου τὸ μέσον ἔχοντας· τοῖσι
ὀνόματα ἐτέθη Στρατόπεδα. τούτους τε δὴ σφι τοὺς
χώρους δίδωσι, καὶ τᾶλλα τὰ ὑπέσχετο πάντα ἀπέ- 6

persuasit, simul cum Aegyptiis, qui cum ipso sentie-
bant, et cum his auxiliaribus, reliquos reges op-
pressit.

(153.) Ita totius Aegypti regno potitus *Psammitichus*, construxit Memphi propylaea Vulcani ad meridiem spectantia: et aulam aedificavit Apidi, in qua aleretur apis sicubi adparuisset. Ea aula ex adverso propylaeorum est, tota peristyllo circumdata, et figuris omni ex parte exornata: pro columnis suppositi sunt colossi duodenum cubitorum. *Apis* autem, Graecorum sermone *Eraphus* est. (154.) Ionibus vero et Caribus, quorum operâ usus erat, agros habitandos Psammitichus concessit, sibi mutuo obversos, interfluente Nilo: qui agri *Castra Ionum Carumque* nominabantur. Postquam has sedes eis concessit, reliquaue promissa exsolvit; pueros eisdem

δωκε· καὶ δὴ καὶ παῖδας παρέβαλε αὐτοῖσι Αἰγυπτίους, τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν ἐκδιδάσκειν. ἀπὸ δὲ τούτων ἐκμαθόντων τὴν γλῶσσαν, οἱ νῦν ἐρμηνέες ἐν Αἰγύπτῳ γεγόνασι. οἱ δὲ Ἰωνές τε καὶ οἱ Κᾶρες τούτους
 10 τοὺς χώρους οἰκήσαν χρόνον ἐπὶ πολλόν· εἰσὶ δὲ οὗτοι οἱ χῶροι πρὸς θαλάσσης, ὀλίγον ἔνερθε Βουβάστιος πόλιος, ἐπὶ τῷ Πηλουσίῳ καλευμένῳ στόματι τοῦ Νείλου. τούτους μὲν δὴ χρόνῳ ὕστερον βασιλεὺς Ἀμασις ἐξαναστήσας, ἐνθεῦτεν κατοίκησε ἐς Μέμφιν, Φυλα-
 15 κὴν ἑαυτοῦ ποιούμενος πρὸς Αἰγυπτίων. Τούτων δὲ οἰκισθέντων ἐν Αἰγύπτῳ, οἱ Ἕλληνες οὕτω ἐπιμισγόμενοι τούτοις, τὰ περὶ Αἴγυπτον γινόμενα, ἀπὸ Ψαμμιτίχου βασιλῆος ἀρξάμενοι, πάντα καὶ τὰ ὕστερον ἐπιστάμεθα ἀτρεκέως. πρῶτοι γὰρ οὗτοι ἐν Αἰγύπτῳ ἀλ-
 20 λόγλωστοι κατοικίσθησαν. ἐξ ἧν δὲ ἐξανέστησαν χῶρον, ἐν τούτοις δὴ οἱ τε ὅλοι τῶν νεῶν καὶ τὰ ἐρεί-

Aegyptios tradidit, qui ab illis Graecum ediscerent sermonem: et ex his pueris, sermonem edoctis, nati sunt qui nunc *Interpretes* sunt in Aegypto. Agros istos longo tempore Iones Caresque habitarunt, situs versus mare paulo infra Bubastin oppidum, ad Pelusium, quod vocatur Nili ostium. Sed insequente tempore Amasis rex, sedibus illis excitos, Memphin habitatum concedere iussit, ut essent sibi custodes corporis adversus Aegyptios. Iam ex quo hi Aegyptum habitare coeperunt, nos Graeci, cum his commercia habentes, res in Aegypto gestas, inde a Psammiticho rege, et quae deinde gestae sunt, adcurate cunctas novimus. Hi enim primi, aliâ linguâ loquentes, Aegyptum incoluerunt. In eis autem locis, e quibus ab Amasi exciti

πια τῶν οἰκημάτων τὸ μέχρι ἐμεῦ ἦσαν. Ψαμμίτιχος
 μὲν νυν οὕτως ἔσχε τὴν Αἴγυπτον.

- 155 Τοῦ δὲ χρηστήριου τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ πολλὰ ἐπεμνή-
 σθην ἤδη· καὶ δὴ λόγον περὶ αὐτοῦ ὡς ἀξίου εἶντος ποιή-
 σομαι. τὸ γὰρ χρηστήριον τοῦτο τὸ ἐν Αἰγύπτῳ, ἔστι μὲν
 Λητοῦς ἱερόν, ἐν πόλει δὲ μεγάλη ἰδρυμένον, κατὰ τὸ
 Σεβεννυτικὸν καλεόμενον στόμα τοῦ Νείλου, ἀναπλέον- 5
 τι ἀπὸ θαλάσσης ἄνω. οὐνομα δὲ τῇ πόλει ταύτῃ ὅκου
 τὸ χρηστήριόν ἐστι, Βουτῶ, ὡς καὶ πρότερον οὐνόμασται
 μοι. ἱερόν δὲ ἐστι ἐν τῇ Βουτοῖ ταύτῃ Ἀπόλλωνος καὶ
 Ἀρτέμιδος. καὶ ὁ γε νηὸς τῆς Λητοῦς, ἐν τῷ δὴ τὸ χρη-
 στήριον ἐνι, αὐτὸς τε τυγχάνει εἶναι μέγας, καὶ τὰ προ- 10
 πύλαια ἔχει ἐς ὕψος δέκα ὀργυιέων. τὸ δέ μοι τῶν Φα-
 νερῶν θῶμα μέγιστον παρεχόμενον, φράσω. ἔστι ἐν

sunt, vestigia navalium, quibus usi erant, et aedifi-
 ciorum rudera ad meam adhuc aetatem superfuerunt.
 Isto igitur modo *Psammitichus* Aegypto potitus est.

(155.) Oraculi, quod in Aegypto est, iam saepius
 feci mentionem; et de eodem, quippe memoratu dig-
 no, copiosius etiam exponam. Est autem hoc *oracu-
 lum*, *Latoniae* templum, in magno oppido situm, ad
 Sebenniticum quod vocatur Nili ostium, adverso flu-
 mine ex mari navigantibus. Nomen oppidi *Buto* est,
 ut iam ante demonstravi. Est autem in eadem urbe
 etiam Apollinis templum, et templum Dianae. *Lato-
 nae* vero templum, in quo est oraculum, quum ipsum
 magnum est, tum propylaea habet quadraginta cubi-
 torum altitudine. Quod vero ex his, quae ibi conspi-
 ciuntur, maximâ me admiratione adfecit, hoc dicam.
 Est in eodem loco sacro *aedes* *Latoniae* ex uno lapide

τῷ τεμένει τούτῳ Λητοῦς νηὸς ἐξ ἐνὸς λίθου πεποιημέ-
 νος, ἐς τε ὕψος, καὶ ἐς μῆκος· καὶ τοῖχος ἕκαστος τού-
 15 τοισι ἴσος· τεσσαράκοντα πηχέων τούτων ἕκαστόν ἐστι.
 τὸ δὲ καταστέγασμα τῆς ὀροφῆς, ἄλλος ἐπικέεται λί-
 θος, ἔχων τὴν παρωροφίδα τετράπηχυν. Οὕτω μὲν 156
 νυν ὁ νηὸς τῶν Φανερώων μοι τῶν περὶ τοῦτο τὸ ἱερόν ἐστι
 θαυμαστότατον· τῶν δὲ δευτέρων, νῆσος ἡ Χέμμις κατ-
 λευμένη, ἐστὶ μὲν ἐν λίμνῃ βαθῇ καὶ πλατῇ κειμένη
 5 παρὰ τὸ ἐν Βουτοῖ ἱερόν· λέγεται δὲ ὑπ' Αἰγυπτίων
 εἶναι αὕτη ἡ νῆσος πλατὴ. αὐτὸς μὲν ἔγωγε οὔτε
 πλέουσιν, οὔτε κινηθεῖσαν εἶδον· τέθηπα δὲ ἀκούων, εἰ
 νῆσος ἀληθέως ἐστὶ πλατὴ. ἐν δὲ ὧν ταύτῃ νηὸς τε
 Ἀπόλλωνος μέγας ἐνι, καὶ βωμοὶ τριφάσιν ἐνιδρύα-
 10 ται. ἐμπεφύκασιν δ' ἐν αὐτῇ Φοίνικες συχοὶ, καὶ ἄλ-
 λα δένδρεα, καὶ καρποφόρα καὶ ἄφορα, πολλά. λό-

confecta, quum in altitudinem, tum in longitudinem;
 quilibet paries aequali est longitudine et altitudine,
 et quidem quadragenorum cubitorum: pro tecto alius
 impositus est lapis, qui ad quatuor cubitos praeter
 reliquam aedem prominet. (156.) Eorum igitur qui
 circa hoc templum conspiciuntur, maximae mihi
 admirationi fuit aedes illa: secundo autem loco, in-
 sula quae *Chemmis* nominatur. Sita haec est in lacu
 alto amploque iuxta templum quod in Buto est: di-
 cuntque Aegyptii, esse eam natantem. Et ego qui-
 dem eam nec nantem vidi, nec motam: sed istud au-
 diens obstupui, insulam ullam vere esse nantem. In
 hac vero insulâ est Apollinis templum amplum, in
 quo tres arae erectae. Nascuntur in eâdem palmae
 magno numero, aliaeque arbores multae, tam frugi-

γον δὲ τόνδε ἐπιλέγοντες οἱ Αἰγύπτιοι, Φασὶ εἶναι αὐ-
 τὴν πλωτὴν. ὥς ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ οὐκ εὔση πρότερον
 πλωτῇ, Λητῷ, εὔση τῶν ὀκτῶ θεῶν τῶν πρώτων γε-
 νομένων, οἰκέουσα δὲ ἐν Βουτοῖ πόλι, ἵνα δὴ οἱ τὸ χρη- 15
 στῆριον τοῦτό ἐστι, Ἀπόλλωνα παρὰ Ἴσιος παρακατα-
 θέκην δεξαμένη, διέσωσε κατακρύψασα ἐν τῇ νῦν πλω-
 τῇ λεγομένη νήσῳ· ὅτε δὴ τὸ πᾶν διζήμενος ὁ Τυφὼν
 ἐπῆλθε, θέλων ἐξευρεῖν τοῦ Ὀσίριος τὸν παῖδα. (Ἀπόλ-
 λωνα δὲ, καὶ Ἀρτεμιν, Διόνυσου καὶ Ἴσιος λέγουσι 20
 εἶναι παῖδας· Λητοῦν δὲ, τροφὸν αὐτοῖσι καὶ σώτει-
 ραν γενέσθαι. Αἰγυπτιστὶ δὲ Ἀπόλλων μὲν, Ὄρος·
 Δημήτηρ δὲ, Ἴσις· Ἀρτεμις δὲ, Βούβαστις. ἐκ τούτου
 δὲ τοῦ λόγου καὶ οὐδενὸς ἄλλου, Αἰσχύλος ὁ Εὐφορίω-
 νος ἤρπασε τὸ ἐγὼ Φράσω, μούνος δὴ ποιητέων τῶν προ- 25
 νομένων. ἐποίησε γὰρ Ἀρτεμιν εἶναι θυγατέρα Δι-

ferae, quam steriles. Aegyptii autem, nantem esse hanc insulam dicentes, narrationem hanc adiiciunt: Latonam, unam ex octo diis qui ante reliquos existissent, quum urbem Buto habitaret, in qua nunc oraculum illud est, Apollinem, ab Iside sibi creditum, in hac insulâ, quae olim non fuisset natans, abscondisse et saluum conservasse, quum omnia perquirens Typhon venisset, invenire cupiens Osiridis filium. (Apollinem enim et Dianam dicunt Dionysio et Iside natos: Latonam vero fuisse nutricem horum et servatricem. Aegyptiaco autem sermone Apollo, *Orus* vocatur; Ceres, *Isis*; Diana, *Bubastis*. Et ex hac Aegyptiorum traditione, nec aliunde, unus ex omnibus superioribus poëtis *Aeschylus*, Euphorionis filius, subripuit id quod ego dicam; nempe quod

μητρος.) τὴν δὲ νῆσον διὰ τοῦτο γενέσθαι πλωτὴν. ταῦτα μὲν οὕτω λέγουσι.

Ψαμμίτιχος δὲ ἐβασίλευσε Αἰγύπτου τέσσερα καὶ 157
πεντήκοντα ἔτα· τῶν τὰ ἐνὸς δέοντα τριήκοντα, Ἄζω-
τον, τῆς Συρίας μεγάλην πόλιν, προσκατήμενος ἐπο-
λιόρκειε, ἐς τὸ ἐξεῖλε. αὕτη δὲ ἡ Ἄζωτος ἀπασέων πο-
5 λίων ἐπὶ πλεῖστον χρόνον πολιορκευμένη ἀντέσχε, τῶν
ἡμεῖς ἴδμεν. Ψαμμίτιχου δὲ Νεκὼς παῖς ἐγένετο, 158
καὶ ἐβασίλευσε Αἰγύπτου· ὃς τῇ διώρυγῃ ἐπεχείρησε
πρῶτος τῇ ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν φερούσῃ, τὴν Δα-
ρεῖος ὁ Πέρσης δεύτερα διώρυξε· τῆς μῆκος μὲν ἐστὶ
5 πλόος ἡμέραι τέσσερες, εὖρος δὲ ἀρύχθη ὥστε τριήρας
δύο πλέειν ὁμοῦ ἐλαστρευμένας. ἤκται δὲ ἀπὸ τοῦ Νεί-
λου τὸ ὕδωρ ἐς αὐτὴν· ἤκται δὲ κατόπερθε ἀλίγον Βου-
βάστιος πόλιος, παρὰ Πάτουμου τὴν Ἀραβίην πόλιν.

Dianam dixerit Cereris filiam.) Eā igitur caussā
insulam illam, aiunt, nantem factam esse.

(157.) *Psammitichus* in Aegypto regnavit annos
quatuor et quinquaginta: quorum per undetriginta
Azotum circumsidens oppugnavit, magnum Syriae
oppidum, donec tandem vi cepit. Atque haec Azotus
omnium, quae novimus, oppidorum longissime resti-
tit obsidentibus hostibus. (158.) *Psammiticho* vero
in Aegypti regnum successit filius *Necos*. Hic primus
fossam adgressus est ducere in *Erythraeum mare*
ferentem, quam deinde Darius Persa iterum effodit:
cuius longitudo est quatuor dierum navigatio: lati-
tudo autem tanta, ut duae naves remis agitatae simul
navigare possint. Aqua ex Nilo derivata; derivata
autem paullo supra Bubastin urbem, iuxta Patumon

ἔσχει δὲ ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν. ὥρυκται δὲ πρῶτον μὲν τοῦ πεδίου τοῦ Αἰγυπτίου τὰ πρὸς Ἀραβίην 10 ἔχοντα· ἔχεται δὲ κατύπερθε τοῦ πεδίου τὸ κατὰ Μέμφιν τείνον ὄρος, ἐν τῷ αἰ λυβοτομιαί ἐνεῖσι. τοῦ ὧν δὴ οὖρεος τούτου παρὰ τὴν ὑπώρεην ἤκται ἡ διώρυξ ἀπ' ἐσπέρας μακρὴ πρὸς τὴν ἡῶ· καὶ ἔπειτα τείνει ἐς διασφάγας, φέρουσα ἀπὸ τοῦ οὖρεος πρὸς μεσαμβρίην 15 τε καὶ νότον ἄνεμον, ἐς τὸν κόλπον τὸν Ἀράβιον. τῇ δὲ ἐλάχιστόν ἐστι καὶ συντομώτατον, ἐκ τῆς βορείης θαλάσσης ὑπερβῆναι ἐν τὴν νοτίην καὶ Ἐρυθρὴν τὴν αὐτὴν ταύτην καλεσμένην, ἀπὸ τοῦ Κασίου οὖρεος, τοῦ οὐρίζοντος Αἰγυπτὸν τε καὶ Συρίην, ἀπὸ τούτου εἰσὶ 20 στάδιοι χίλιοι ἀπαρτὶ ἐς τὸν Ἀράβιον κόλπον. τοῦτο μὲν τὸ συντομώτατον· ἡ δὲ διώρυξ πολλῶ μακροτέρη, ὅσῳ σκολιωτέρη ἐστί. τὴν ἐπὶ Νεκῶ βασιλῆος ἐρύσσοντες

oppidum Arabiae: influit autem in Erythracum mare. Fodiendi initium factum est ab ea parte planitiei Aegyptiacae quae ad Arabiam pertinet, ubi planitiei superne contiguus est mons qui ex adverso Memphidis protenditur, in quo lapicidinae insunt. Ad pedem igitur huius montis acta est fossa in longum ab occidente versus orientem; deinde per fauces montis progreditur, pergitque a monte versus meridiem et austrum in sinum Arabicum. Quā est autem brevissimus et compendarius maxime a boreali mari in australe et hoc Rubrum, quod vocatur, transitus, a Casio monte, qui Aegyptum a Syria disternat, ad Arabicum sinum, sunt exacte mille stadia. Haec est brevissima via: sed fossa multo est longior, quanto maiores habet anfractus: in qua sub Neco fodienda perie-

Αἰγυπτίαν ἀπώλοντο δυώδεκα μυριάδες. Νεκῶς μὲν
 25 νυν μεταξὺ ὀρύσσων ἐπαύσατο, μαντηίου ἐμποδίου γε-
 νομένου τοιοῦδε· „τῷ βαρβάρῳ αὐτὸν προεργάζεσθαι.“
 βαρβάρους δὲ πάντας οἱ Αἰγύπτιοι καλέουσι τοὺς μὴ
 σφι ὁμογλώσσους. Πausάμενος δὲ τῆς διώρυχος ὁ 159
 Νεκῶς, ἐτράπετο πρὸς στρατηγίας· καὶ τριήρεις, αἱ μὲν,
 ἐπὶ τῇ βορρῇ θαλάσῃ ἐποιήθησαν, αἱ δ' ἐν τῷ Ἀρα-
 βίῳ κόλπῳ ἐπὶ τῇ Ἐρυθρῇ θαλάσῃ· τῶν ἔτι οἱ ὀλκοὶ
 5 ἐπίδηλοι. καὶ ταύτησί τε ἐχρᾶτο ἐν τῷ δέοντι· καὶ Σύ-
 ροισι περὶ ὁ Νεκῶς συμβαλὼν ἐν Μαγδόλῳ ἐνίκησε·
 μετὰ δὲ τὴν μάχην, Κάδυτιν πόλιν τῆς Συρίας εἰσάγει
 μεγάλην εἴλε. ἐν τῇ δὲ ἐσθῆτι ἔτυχε ταῦτα καταργα-
 σάμενος, ἀνέθηκε τῷ Ἀπόλλωνι, πέμψας ἐς Βραγχί-
 10 δας τὰς Μιλησίων. μετὰ δὲ, ἑκαίδεκα ἔτια τὰ πάν-

runt Aegyptiorum centum et viginta millia. In medio
 vero labore substitit Necon, pergere prohibitus ora-
 culi effato, *illud opus eum pro barbaro facere*. Vo-
 cant autem Aegyptii *barbaros*, omnes qui non ipso-
 rum lingua utuntur. (159.) A fodiendâ fossâ post-
 quam destitit *Necos*, ad militares expeditiones susci-
 piendas se convertit: triremesque aedificari iussit,
 alias in boreali mari, alias in Arabico sinu ad Ru-
 brum mare; ubi vestigia adhuc navalium conspiciun-
 tur. Ac his quidem navibus usus est ubi opus erat:
 Syros vero pedestri exercitu adgressus, collatâ acie
 vicit ad *Magdolum*; post illamque pugnam *Cadytis*
 cepit, magnam Syriae urbem. Qua veste indutus has
 res gessit, eam deinde Apollini dedicavit, missam ad
 Branchidas Milesiorum. His rebus gestis *Necos*, post-

τα ἄρξας, τελευτᾷ, τῷ παιδὶ Ψάμμι παραδούς τὴν ἀρχήν.

160 Ἐπὶ τοῦτον δὴ τὸν Ψάμμιν βασιλεύοντα Αἰγύπτου ἀπίκοντο Ἠλείων ἄνδρες ἄγγελοι, αὐχέοντες δικαιοτάτα καὶ κάλλιστα τιθέναι τὸν ἐν Ὀλυμπίῃ ἀγῶνα πάντων ἀνθρώπων. καὶ δοκέοντες παρὰ ταῦτα οὐδ' αὖ τοὺς σοφωτάτους ἀνθρώπων Αἰγυπτίους οὐδὲν ἐπέξευ- 5
ρεῖν. ὡς δὲ ἀπικόμενοι ἐς τὴν Αἴγυπτον οἱ Ἠλεῖοι ἔλεγον τῶν εἵνεκα ἀπίκοντο, ἐνθαῦτα ὁ βασιλεὺς οὗτος συγκαλέεται Αἰγυπτίων τοὺς λεγομένους εἶναι σοφωτάτους. συνελθόντες δὲ οἱ Αἰγύπτιοι, ἐπυνθάνοντο τῶν Ἠλείων λεγόντων ἅπαντα τὰ κατῆκει σφέας ποιεῖν 10
περὶ τὸν ἀγῶνα· ἀπηγησάμενοι δὲ τὰ πάντα, ἔφασαν ἥκειν ἐπιμαθησόμενοι „εἴ τι ἔχοιεν Αἰγύπτιοι τούτων δικαιοτέρον ἐπέξευρεῖν.“ οἱ δὲ, βουλευσάμενοι, ἐπειρώτων

quam sedecim omnino annos regnavit, vita functus est, et filio *Psammi* regnum reliquit.

(160.) Hoc regnante *Psammi*, venerunt in Aegyptum *legati Eleorum*, iactantes aequissime et praeclarissime omnium hominum a se Olympiae publica certamina administrari; existimantesque ne Aegyptios quidem, hominum sapientissimos, aliquid quod supra esset, posse reperire. Postquam igitur significarunt Elei, quo consilio in Aegyptum venissent; convocavit rex hic eos ex Aegyptiis, qui dicebantur esse sapientissimi. Qui ubi convenere, audire Eleos omnia exponentes quae ipsorum officii essent in administrando certamine; quibus expositis, dicebant se venisse sciscitatu-
ros, an Aegyptii aliquid, quod his aequius esset, possent reperire? Tum illi, collato

τοὺς Ἠλείους εἰ σφί οἱ πολὺται ἐναγωνίζονται. οἱ δὲ
15 ἔφασαν, καὶ σφέων καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ὁμοίως
τῷ βουλομένῳ ἐξεῖναι ἀγωνίζεσθαι. οἱ δὲ Αἰγύπτιοι
ἔφασαν „σφέας, οὕτω τίβοντας, παντὸς τοῦ δικαίου
ἡμαρτηκέναι· οὐδεμίην γὰρ εἶναι μηχανήν, ὅπως οὐ τῷ
ἀστῷ ἀγωνιζομένῳ προσθήσονται, ἀδικέοντες τὸν ξεῖνον.
20 ἀλλ' εἰ δὴ βούλονται δικαίως τίβεναι, καὶ τούτου εἴνε-
κα ἀπικυόατο εἰς Αἴγυπτον, ξείνοισι ἀγωνιστῆσι ἐκά-
λευον τὸν ἀγῶνα τίβεναι, Ἠλείων δὲ μῆδεν εἶναι ἀγω-
νίζεσθαι.“ Ταῦτα μὲν Αἰγύπτιοι Ἠλείοισι ὑπεθήκαντο.

Ψάμμιος δὲ ἐξ ἔτεα μούνον βασιλεύσαντος Αἰγύ- 161
πτου, καὶ στρατευσαμένου εἰς Αἰθιοπίνην, καὶ μεταυτί-
κα τελευτήσαντος, ἐξεδέξατο Ἀπρίης ὁ Ψάμμιος.
ὃς μετὰ Ψαμμίτιχον τὸν ἐωυτοῦ προπαύτορα ἐγένετο εὐ-

inter se consilio, quaesiverunt ex Eleis, an cives ip-
sorum ad certamen admittantur? Et Elei, tam
suorum, aiebant, quam aliorum Graecorum qui-
cumque vellet, ei licitum esse in certamen prodire.
Responderunt Aegyptii, si ita rem administrarent,
multum eos ab aequitate aberrare: fieri enim nullo
modo posse, quin certanti civi faveant, iniuriam-
que faciant peregrino. Quod si ergo cum aequita-
te vellent certamina administrare, et huius rei
caussâ in Aegyptum venissent; peregrinis tantum
certatoribus ponerent certamen, Eleorum autem
neminem admitterent. Haec Aegyptii Eleos monue-
runt.

(161.) *Psammis* postquam sex tantum annos reg-
nasset, expeditionemque suscepisset in Aethiopiam,
continuo deinde vitam finivit; cui in regnum filius
successit *Apries*. Hic post *Psammitichum*, proavum

δαιμονέστατος τῶν πρότερον βασιλῶν, ἐπ' ἕτεα πέντε 5
καὶ εἴκοσι ἄρξας ἐν τοῖσι ἐπὶ τε Σιδῶνα στρατὸν ἤλα-
σε, καὶ ἐναυμάχησε τῷ Τυρίῳ. Ἐπεὶ δὲ οἱ ἔδεε κακῶς
γενέσθαι, ἐγένετο ἀπὸ προφάσις τὴν ἐγὼ μεζόνως μὲν
ἐν τοῖσι Λιβυκοῖσι λόγοις ἐπηγήσομαι, μετρίως δ' ἐν
τῷ παρεόντι. ἀποπέμψας γὰρ στρατεύμα ὃ Ἀπρίης 10
ἐπὶ Κυρηναίους, μεγαλωστὶ προσέπταισε. Αἰγύπτιοι
δὲ ταῦτα ἐπιμεμφόμενοι, ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ, δο-
κέοντες τὸν Ἀπρίην ἐκ προνοίης αὐτοὺς ἀποπέμψαι εἰς
Φαινόμενον κακόν, ἵνα δὴ σφέων Φορὴ γένηται, αὐ-
τὸς δὲ τῶν λοιπῶν Αἰγυπτίων ἀσφαλέστερον ἄρχοι. 15
ταῦτα δὲ θανά ποιούμενοι οὗτοί τε οἱ ἀπονοστήσαντες,
καὶ οἱ τῶν ἀπολομένων φίλοι, ἀπέστησαν ἐκ τῆς
162 ἰθείης. Πυθόμενος δὲ Ἀπρίης ταῦτα, πέμπει ἐπ' αὐτοὺς

suum, felicissimus superiorum omnium regum fuit
per quinque et viginti quos regnavit annos; quibus
et adversus Sidonem duxit exercitum, et navali pugna
cum Tyri rege conflixit. Ubi vero adfuit tempus, quo
in fatis erat ut malis premeretur, accidit calamitas
ex occasione quam ego quidem fusius in *Libycarum
rerum historia* exponam, paucis in praesenti con-
tentus. Scilicet, exercitu adversus Cyrenaicam misso,
ingentem cladem *Apries* acceperat. Quam calamita-
tem ipsi regi imputantes Aegyptii, ab eo defecerunt;
quum existimarent, deliberato consilio Apriem hos
in manifestum misisse exitium, ut, postquam illi
periissent, ipse reliquis Aegyptiis tutius imperaret.
Eo vehementer indignati, tum hi qui e clade redie-
runt, tum eorum qui perierant amici, e vestigio de-

Ἀμασιν, καταπαύοντα λόγους. ὁ δὲ ἐπεὶ τε ἀπικόμενος κατελάμβανε τοὺς Αἰγυπτίους, ταῦτα μὴ ποιεῖν λέγοντος αὐτοῦ, τῶν τις Αἰγυπτίων ὅπισθε
 5 ὄστας, περιέθηκε οἱ κυνέην· καὶ περιτίθεις, ἔφη „ἐπὶ βασιλῇᾳ περιτίθεναι.“ καὶ τῷ αὐτῷ πως ἀκούσιος ἐγένετο τὸ ποιούμενον, ὡς διεδείκνυε. ἐπεὶ τε γὰρ ἐστήσαντό μιν βασιλείᾳ τῶν Αἰγυπτίων οἱ ἀπιοτιῶτες, παροικου-
 10 ἄζετο ὡς ἐλὼν ἐπὶ τὸν Ἀπρίην. Πυθόμενος δὲ ταῦτα ὁ Ἀπρίης, ἔπεμπε ἐπ’ Ἀμασιν ἄνδρα δόκιμον τῶν περὶ ἑαυτὸν Αἰγυπτίων, τῷ ὄνομα ἦν Πατάρβημις· ἐν-
 τελάμενος αὐτῷ, ζῶντα Ἀμασιν ἀγαγεῖν παρ’ ἑαυ-
 τόν. ὡς δὲ ἀπικόμενος τὸν Ἀμασιν ἐκάλεσε ὁ Πατάρβημις, ὁ Ἀμασις (ἐτυχὲ γὰρ ἐπ’ ἑαυτοῦ κατήμενος)
 15 ἐπάρας, ἀπειματαΐσει· καὶ τοῦτό μιν ἐκάλεσε Ἀπρίην

sciverunt. (162.) Qua re cognita, *Apries* ad eos verbis coercendos *Amasin* misit. Et hic, ubi ad Aegyptios pervenit, inhibere illos conatus est, hortarique ut coepto desisterent: sed, dum loquitur, Aegyptiorum aliquis, pone stans, galeam capiti eius imponit, simul dicens, *regni caussâ se ei illam imponere*. Nec vero id illi invito admodum accidit, ut quidem mox ostendit. Nam postquam [communi consensu] Aegyptii hi, qui defecerant, regem illum nominarunt, ducere eos adversus Aprien paravit. Quo cognito Apries, spectatum inter Aegyptios qui circa ipsum erant virum, cui nomen Patarbemis, ad Amasin misit cum mandato, ut vivum illum ad se adduceret. Patarbemis ut advenit, Amasinque vocavit; equo tunc forte insidens Amasis, sublato crure, flatum ventris emisit, atque hoc eum iussit Apriae

ἀπάγειν. ὅμως δὲ αὐτὸν ἀξιοῦν τὸν Πατάρβημιν, βασιλέος μεταπεμπομένου, ἰέναι πρὸς αὐτόν· τὸν δὲ αὐτῷ ὑποκρίνεσθαι, ὥς „ταῦτα πάσαι παρεσκευάζετο ποιεῖν, καὶ αὐτῷ οὐ μέμψασθαι Ἀπρίην· παρέσεσθαι γὰρ καὶ αὐτός, καὶ ἄλλους ἄξιν.“ τὸν δὲ Πατάρβημιν ἐκ τε τῶν λεγομένων οὐκ ἀγνοεῖν τὴν διένοιαν, καὶ παρασκευαζόμενον ὀρέοντα, σπουδῇ ἀπιέναι, βουλόμενον τὴν ταχίστην βασιλεῖ δηλῶσαι τὰ πηρυσόμενα. ὥς δὲ ἀπικέσθαι αὐτὸν πρὸς τὸν Ἀπρίην, οὐκ ἄγοντα τὸν Ἀμασιν, οὐδένα λόγον αὐτῷ δόντα, ἀλλὰ περιθύμως ἔχοντα, περιταμεῖν προστάξαι αὐτοῦ τά τε ὦτα καὶ τὴν ῥίνα. ἰδόμενοι δ' οἱ λοιποὶ τῶν Αἰγυπτίων, οἱ ἔτι τὰ ἐκείνου ἐφρόνον, ἄνδρα τὸν δοκιμώτατον ἐαυτῶν οὕτω αἰσχρῶς λύμῃ διακείμενον, οὐδένα δὴ χρόνον ἐπισχόντες, ἀπιστέατο πρὸς τοὺς ἐτέρους, καὶ εἰδόσαν σφέας 30

reportare. Nihilominus ab eo postulasse, aiunt, Patarbemin, ut ad regem, qui eum arcesseret, abiret. Cui respondisse Amasin, iam pridem hoc ipsum se parare, nec de se eâ causâ conquesturum esse Aprien: adfuturum enim et ipsum, et alios secum ducturum. Quorum verborum sententiam non ignorantem Patarbemin, quum paratum illum videret, maturasse reditum, ut quam primum regi, quid ageretur, renunciaret. Aprien vero, quum ille rediens Amasin non adduxisset, ira accensum, nullâ secum ratione initâ, aures naresque praecidi ei iussisse. Quod ubi viderunt reliqui Aegyptii, qui adhuc cum rege fecerant, virum e suis spectatissimum ita contumeliose mutilari, nullam moram facientes, desciverunt et ipsi ad reliquos, et Amasi se tradiderunt.

κυτόους Ἀμάσι. Πυθόμενος δὲ καὶ ταῦτα ὁ Ἀπρίης, 163
ἠπλίζε τοὺς ἐπικούρους, καὶ ἤλαυνε ἐπὶ τοὺς Αἰγυ-
πτίους· εἶχε δὲ περὶ ἑαυτὸν Κᾶράς τε καὶ Ἴωνας, ἀνδρας
ἐπικούρους τρισμυρίους· ἦν δὲ οἱ τὰ βασιλῆϊα ἐν Σαί
5 πόλι, μεγάλα ἔοντα καὶ ἀξιοθέητα. καὶ οἱ τε περὶ
τὸν Ἀπρίην, ἐπὶ τοὺς Αἰγυπτίους ἦσαν, καὶ οἱ περὶ
τὸν Ἀμασιν, ἐπὶ τοὺς ξείνους. ἐν τε δὴ Μωμέμφι πόλι
ἐγένοντο ἀμφοτέροι, καὶ πειρήσεσθαι ἔμελλον ἀλλήλων.

Ἔστι δὲ Αἰγυπτίων ἑπτὰ γένεα· καὶ τούτων οἱ μὲν, 164
ἱερεῖς, οἱ δὲ, μάχιμοι κεκλέαται· οἱ δὲ, βουκόλοι· οἱ
δὲ, συβᾶται· οἱ δὲ, κάπηλοι· οἱ δὲ, ἐρμηνέες· οἱ δὲ,
κυβερῆται. γένεα μὲν Αἰγυπτίων τοσαῦτά ἐστι· οὐνό-
5 ματα δὲ σφι κέεται ἀπὸ τῶν τεχνέων. οἱ δὲ μάχιμοι
αὐτέων καλέονται μὲν Καλασίριές τε καὶ Ἑρμοτύβιες·

(163.) Quo cognito Apries, armavit auxiliares, et adversus Aegyptios duxit: habuit autem secum Carum et Ionum auxilium triginta millia: regia autem et sedes erat in urbe Sai, amplum et spectatum dignum aedificium. Apries igitur cum suis profectus est adversus Aegyptios; et Amasis cum Aegyptiis adversus regis auxiliares: quumque ambo circa Momemphim oppidum essent, in eo erant ut pugnae discrimen experirentur.

(164.) Sunt in Aegypto septem hominum genera. Horum alii sacerdotes, alii bellatores nominantur, alii bubulci, alii subulci, institores alii, alii interpretes, alii navium gubernatores. Tot sunt Aegyptiorum genera, sive classes: quibus nomina imposita sunt ab artibus quas exercent. Bellatorum rursus alii Calasiries nominantur, alii Hermotybies: qui ex hisce sunt

- ἐκ νομῶν δὲ τῶνδε εἰσί. (κατὰ γὰρ δὴ νομοὺς Αἴγυ-
 165 γυπτες ἀπαντα διαβαίρηται.) Ἑρμοτυβίων μὲν οἶδε
 εἰσί νομοὶ Βουσιρίτης, Σαίτης, Χεμμίτης, Παπρη-
 μίτης, νῆσος ἡ Προσωπίτις καλεομένη, Ναθὰ τὸ ἡμι-
 συ. ἐκ μὲν τούτων τῶν νομῶν Ἑρμοτύβιες εἰσί· γενό-
 μενοι, ὅτε ἐπὶ πλείστους γενέατο, ἑκκαίδεκα μυριά- 5
 δες. καὶ τούτων βαναυσίης οὐδεὶς δεδάηκε οὐδὲν, ἀλλ'
 166 ἀνέονται ἐς τὸ μάχμον. Καλασιρίων δὲ οἶδε ἄλλοι
 νομοὶ εἰσί· Θηβαῖος, Βουβαστίτης, Ἀφθίτης, Τανί-
 της, Μενδήσιος, Σεβεννύτης, Ἀθριβίτης, Φαρβαιδί-
 της, Θμουίτης, Ὀνουφίτης, Ἀνύσιος, Μυεκφορίτης·
 οὗτος ὁ νομὸς ἐν νήσῳ οἰκέει, ἀντίον Βουβάστιος πόλιος. 5
 αὗτοι δὲ οἱ νομοὶ Καλασιρίων εἰσί· γενόμενοι, ὅτε ἐπὶ
 πλείστους ἐγενέατο, πέντε καὶ εἴκοσι μυριάδες ἀνδρῶν.
 οὐδὲ τούτοις ἐξεστὶ τέχνην ἐπασκῆσαι οὐδεμίην, ἀλλὰ

praefecturis. (Nam in praefecturos [nomos Gracci
 vocant] tota distributa Aegyptus est.) (165.) Her-
 motybium nomi sunt: Busirites, Saïtes, Chemmites,
 Papremites, insula cui nomen Prosopitis, Natho ex
 dimidiâ parte. Hisce ex praefecturis sunt Hermoty-
 bles; numero (quando maximus eorum numerus)
 centum et sexaginta millia. Et horum nullus artem
 ullam sellulariam aut opificium didicit: rei mili-
 tari unice vacant. (166.) Calasyrium nomi hi:
 Thebanus, Bubastites, Aphthites, Tanites, Mende-
 sius, Sebennytes, Athribytes, Pharbaethites, Thmuit-
 es, Onuphites, Anysius, Myecphorites, qui nomus
 in insula est, ex adverso Bubastis oppidi. Hi sunt
 nomi Calasyrium; quorum numerus, quando maxi-
 mus, ducentorum quinquaginta millium virorum est.

τὰ ἐς πόλεμον ἐπασκέουσι μούνα, παῖς παρὰ πατρός
ἐκδεκόμενος. Εἰ μὲν νυν καὶ τοῦτο παρ' Αἰγυπτίων 167
μεμαθήκασι οἱ Ἕλληνες, οὐκ ἔχω ἀτρεκέως κρῖναι
ὁρέων καὶ Θηήκας καὶ Σκύθας καὶ Πέρσας καὶ Λυ-
δοὺς, καὶ σχεδὸν πάντας τοὺς βαρβάρους, ἀποτιμοτέ-
5 ρους τῶν ἄλλων ἡγημένους πολιτῶν τοὺς τὰς τέχνας
μανθάνοντας, καὶ τοὺς ἐκγόρους τούτων· τοὺς δὲ ἀπαλ-
λαγμένους τῶν χειρωναξίῶν, γενναίους νομιζομένους
εἶναι, καὶ μάλιστα τοὺς ἐς τὸν πόλεμον ἀνειμένους. με-
μαθήκασι δ' ὧν τοῦτο πάντες οἱ Ἕλληνες, καὶ μάλι-
10 στα Λακεδαιμόνιοι. ἥκιστα δὲ Κορίνθιοι ὄνονται τοὺς
χειροτέχνας. Γέρεα δὲ σφι ἦν τὰδε ἐξαιρημένα μού- 168
νοισι Αἰγυπτίων, παρέξ τῶν ἰρέων ἄρουραι ἐξαίρετοι
δωδέκα ἐκάστῳ ἀτελεές. ἡ δὲ ἄρουρα ἐκατὸν πηχέων

Neque hisce licet opificium ullum artemve exercere, solam rem militarem exercent, puer a patre institutus. (167.) An igitur etiam hoc ab Aegyptiis Graeci acceperint, non possum liquido iudicare; quum et Thracas et Scythas et Persas et Lydos et omnes fere barbaros populos videam minore in honore, quam alios cives, habere hos qui artes et opificia discunt, horumque posteros; eos vero, qui opificium nullum exercent, generosos et nobiles existimare, ac praesertim hos qui rei militari unice vacant. Receptum quidem hoc est apud Graecos etiam omnes, sed maxime apud Lacedaemonios. Minime vero Corinthii eos contemnunt qui manibus artes exercent. (168.) Praemium autem bellatoribus hoc eximium tribuitur, iuxta cum sacerdotibus, prae ceteris omnibus Aegyptiis: duodecim cuique arva praecipua, rectigalis immunita. Habet au-

ἐστὶ Αἰγυπτίων πάντη. ὁ δὲ Αἰγύπτιος πήχυς τυγχάνει ἴσος ἐὼν τῷ Σαμίῳ. ταῦτα μὲν δὴ τοῖσι ἅπασιν ἦν 5
ἐξαραισμένα. τὰδὲ δὲ ἐν περιτροπῇ ἐκαρποῦντο, καὶ οὐδαμᾶ αὐτοί. Καλασιρίων χίλιοι, καὶ Ἑρμοτυβίων ἄλλοι, ἐδоруΦόρεον ἐνιαυτὸν ἕκαστοι τὸν βασιλέα· τοῖσι δ' ὧν τὰδὲ παρέξ τῶν ἀρουρέων ἄλλα ἐδίδδοτο ἐπ' ἡμέρῃ ἕκαστῃ, ὅπτοῦ σίτου σταθμὸς πέντε μνέαι ἐκά- 10
στω, κρεῶν βοέων δύο μνέαι, οἴνου τέσσερες ἀρυστῆρες. ταῦτα τοῖσι αἰεὶ δоруΦορέουσι ἐδίδδοτο.

- 169 Ἐπεὶ τε δὲ συνιόντες, ὁ τε Ἀπρίης ἄγων τοὺς ἐπικούρους, καὶ ὁ Ἀμασις πάντας τοὺς Αἰγυπτίους, ἀπίκοντο ἐς Μάμεμφιν πόλιν, συνέβαλον· καὶ ἐμαχέσαντο μὲν εὖ οἱ ξεῖνοι, πλήθει δὲ πολλῷ ἐλάσσονες ἐόντες, κατὰ τοῦτο ἐσσώθησαν. Ἀπρίεω δὲ λέγεται εἶναι 5

tem *arvum* centum cubitos Aegyptios quaquaversum: estque Aegyptius cubitus Samio aequalis. Ista igitur omnes atque singuli praecipua habebant: praeterea vero per vices, neque utique cuncti simul, hisce fruebantur commodis. Milleni Calasirii, totidemque Hermotybii, quotannis corporis custodes erant regis. His igitur, praeter arva illa, in singulos dies haecce tribuebantur: cocti cibi farinacei definitum pondus, quinque librae cuique; carnis bubulae librae duae, vini cyathi quatuor. Haec tribuebantur corporis custodibus.

(169.) Postquam igitur obviam sibi mutuo profecti, *Apries* auxiliares copias ducens, *Amasis* vero Aegyptios omnes, ad Momemphin oppidum pervenire, armis congressi sunt. Et fortiter quidem pugnant peregrini; sed, quum numero longe essent inferiores, eo victi profligatique sunt. Dicunt autem, *Apriae*

186, 84.

ἥδε ἡ διάνοια, μηδ' ἂν θεόν μιν μηδένα δύνασθαι παῦ-
σαι τῆς βασιλείης· οὕτω ἀσφαλές ἐαυτῷ ἰδρῦσθαι
εἰδόκει. καὶ δὴ τότε συμβαλὼν ἐσώθη· καὶ ζωγρηθεὶς,
ἀπήχθη εἰς Σαῖν πόλιν, εἰς τὰ ἐαυτοῦ οἰκία πρότερον
10 ὄντα, τότε δὲ Ἀμάσιος ἤδη βασιλεῖα. ἐνθαῦτα δὲ τέως
μὲν ἐτρέφετο ἐν τοῖσι βασιλῆίοισι, καὶ μιν Ἀμασις εὖ
περιεῖπε. τέλος δὲ, μεμφομένων Αἰγυπτίων ὡς οὐ ποιοῖ
δίκαια, τρέφων τὸν σφίσι τε καὶ ἐαυτῷ ἔχριστον, οὐ-
τω δὲ παραδιδῶν τὸν Ἀπρίην τοῖσι Αἰγυπτίοισι. οἱ δὲ
15 μιν ἀπέπνιξαν, καὶ ἔπειτα ἔβαιψαν ἐν τῇσι πατρώεσι
ταφῆσι. αἱ δὲ εἰσι ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἀθηναίης, ἀγχατά-
τω τοῦ μεγάρου, ἐσιόντι ἀριστερῆς χειρός. ἔβαιψαν δὲ
Σαῖται πάντας τοὺς ἐκ νομοῦ τούτου γενομένους βα-
σιλέας ἔσω ἐν τῷ ἱερῷ. καὶ γὰρ τὸ τοῦ Ἀμάσιος σῆ-
20 μα, ἑκατέρω μὲν ἐστὶ τοῦ μεγάρου ἢ τὸ τοῦ Ἀπρίου·

hanc stetit sententiam, ne Deum quidem ullum
regno exuere se posse; ita firmiter illud sibi stabili-
tum putabat. At tunc, quod dixi, collata acie devictus
est: et, quum vivus in hostium pervenisset potestatem,
Sain abductus est in pristinam suam domum, quae
nunc Amasidis regia erat. Ibi aliquamdiu in regia
nutritus est, et bene eum habuit Amasis: ad extre-
mum vero, quum exprobrarent Aegyptii non recte
eum facere quod alat virum et ipsis et sibi inimicis-
simum, tradidit Aprien Aegyptiis; qui eum strangu-
larunt, ac deinde in patrio sepulcro sepeliverunt. Sep-
ulcrum illud in Minervae templo est, proxime aedem
sacram, intrantibus a laeva manu. Saitae enim cunctos
ex hoc nomo oriundos reges intra templum hoc se-
peliunt. Nam Amasidis etiam monumentum aliquan-

- καὶ τῶν τούτου προπατόρων· ἔστι μάντοι καὶ τοῦτο ἐν
 τῇ αὐλῇ τοῦ ἱεροῦ, παστάς λιθὴν μεγάλην, καὶ ἡσκη-
 μένη στύλοισι τε Φοίνικας τὰ δένδρεα μεμιμημένοισι,
 καὶ τῇ ἄλλῃ δαπάνῃ. ἔσω δὲ ἐν τῇ παστάδι διὰ θυ-
 ρώματα ἔστηκε· ἐν δὲ τοῖσι θυρώμασι ἡ θήκη ἐστί. 25
- 170 Εἰσὶ δὲ καὶ αἱ ταφαὶ τοῦ οὐκ ὅσιον ποιεῦμαι ἐπὶ τοιού-
 τῳ πηγήματι ἐξαγορεύειν τὸν νομα, ἐν Σαῖ, ἐν τῷ ἱερῷ
 τῆς Ἀθηναίης, ὅπισθε τοῦ νηοῦ, παντὸς τοῦ τῆς Ἀθη-
 ναίης ἐχόμεναι τοίχου. καὶ ἐν τῷ τεμένει ὀβελοὶ ἐστᾶ-
 σι μεγάλοι λίθινοι· λίμνη τέ ἐστι ἐχόμενη, λιθὴν κρη- 5
 πῖδι κεκοσμημένη, καὶ ἐργασμένη εὖ κύκλῳ, καὶ μέ-
 γαθος, ὥς ἐμοὶ ἐδόκεε, ὅση περ ἡ ἐν Δήλῳ, ἡ τροχοει-
 171 δῆς καλεομένη. Ἐν δὲ τῇ λίμνῃ ταύτῃ τὰ δεικῆλα τῶν
 παθόντων αὐτοῦ νυκτὸς ποιεῦσι, τὰ καλέουσι μυστήρια

10 quidem longius ab aede sacra abest quam Apriae
 et eius progenitorum; at est tamen etiam hoc in aula
 templi, thalamus lapideus ingens, columnis ornatus
 palmas arbores imitantibus alioque sumtu. Intra tha-
 lamum, repositorium est binis foribus clausum, at-
 qui inibi est regis sepulcrum. (170.) Est vero etiam
 sepulcrum eius, cuius nomen tali occasione edere
 mihi nefas, in eodem Minervae templo Saitano, post
 aedem sacram, toti postico parieti aedis Minervae
 contiguum. Et in area templi stant obelisci ingentes
 lapidei: iuxtaque eos lacus est, lapidea crepidine or-
 natus et circumcirca pulcre elaboratus, eadem (ut
 mihi videtur) magnitudine qua est lacus Deli, qui
 orbiculatus nominatur. (171.) In hoc lacu exhibent
 noctu speciem imaginemque casuum, qui illi. [deo]
 acciderunt, quae *mysteria* vocant Aegyptii: de quib-

Αἰγύπτιοι. περὶ μὲν νυν τούτων, εἰδοῖτέ μοι ἐπὶ πλέον
ὥς ἕκαστα αὐτέων ἔχει, εὐστομα κείσθω. καὶ τῆς Δῆ-
5 μητρος τελετῆς περὶ, τὴν οἱ Ἕλληνες Θεσμοφόρια κα-
λέουσι, καὶ ταύτης εἰδοῖτέ μοι περὶ εὐστομα κείσθω,
πλὴν ὅσον αὐτῆς ὁσὶν ἐστὶ λέγειν. αἱ Δαναοῦ θυγατέ-
ρες ἦσαν αἱ τὴν τελετὴν ταύτην ἐξ Αἰγύπτου ἐξαγαγοῦ-
σαι, καὶ διδάξασαι τὰς Πελασγιάτιδας γυναῖκας.
10 μετὰ δὲ, ἐξανάστασιν πάσης Πελοποννήσου ὑπὸ Δω-
ριέων, ἐξαπώλετο ἡ τελετή· οἱ δὲ ὑπολειφθέντες Πε-
λοποννησίων καὶ οὐκ ἐξαναστάντες Ἀρκάδες, διέσωζον
αὐτὴν μῦθοι.

Ἀπρίεω δὲ ὧδε καταραιομένην, ἐβασίλευσε Ἀμα- 172
σις, νομοῦ μὲν Σαίτew ἐών· ἐκ τῆς δὲ ἦν πόλις,
ὄνομα οἱ ἐστὶ Σιούφ. τὰ μὲν δὴ πρῶτα κατένοντο
τὸν Ἀμασιν Αἰγύπτιοι, καὶ ἐν οὐδεμίᾳ μοίρῃ μεγάλη
6 ἦγον, ἅτε δὴ δημότην τὸ πρὶν εἶντα, καὶ οἰκίης οὐκ

bus equidem, quamquam satis singula quo pacto se
habeant norim, silentium agere debeo. Etiamque de
Cereris sacris, quae Thesmophoria Graeci vocant,
silentium mihi agendum; nisi quatenus de his verba
facere fas est. Danaï filiae sacra haec ex Aegypto ad-
tulerant, et Pelasgicas mulieres ea docuerant. Deinde,
postquam tota Peloponnesus a Doribus eversa est et
sedibus suis excita, perierunt haec sacra; solique Ar-
cades, qui in Peloponneso manserunt, neque inde
migrare coacti sunt, illa conservarunt.

(172.) Aprie ita sublato, *Amasis*, in Aegypto
regnavit, ex Saitanā praefecturā oriundus, et quidem
ex oppido cui nomen Siuph. Et primo quidem spre-
verunt Aegyptiī Amasin, nec ullo magnopere loco

ἐπιφανέος· μετὰ δὲ, σοφίῃ αὐτοὺς ὁ Ἄμασις, οὐκ ἀγνωμοσύνη προσηγάγετο. ἦν οἱ ἄλλα τε ἀγαθὰ μυρία, ἐν δὲ καὶ ποδανιπτῆρ χρύσεος, ἐν τῷ αὐτὸς τε ὁ Ἄμασις καὶ οἱ δαιτυμόνες οἱ πάντες τοὺς πόδας ἐκάστοτε ἐναπονίζεατο. τοῦτον κατ' ὧν κόψας, 10 ἀγάλμα δαίμονος ἐξ αὐτοῦ ἐποιήσατο, καὶ ἰδρυσε τῆς πόλιος ὅκου ἦν ἐπιτηδεύατον· οἱ δὲ Αἰγύπτιοι Φοιτέοντες πρὸς τὸ γάλμα, ἐσέβοντο μέγας. μαθὼν δὲ ὁ Ἄμασις τὸ ἐκ τῶν ἀστῶν ποιούμενον, συγκαλέσας Αἰγυπτίους, ἐξέφηνα Φας „ἐκ τοῦ ποδανιπτῆρος τῷ 15 γάλμα γεγονέναι, ἐς τὸν πρότερον μὲν τοὺς Αἰγυπτίους ἐνεμεῖν τε καὶ ἐνουρέειν, καὶ πόδας ἐναπονίζεσθαι, τότε δὲ μέγας σέβεσθαι. ἤδη ὧν, ἔφη λέγων, ὁμοίως αὐτὸς πῶ ποδανιπτῆρι πεπρηγέται· εἰ γὰρ πρότερον

habuere, ut qui de plebe olim fuisset, et ex domo minime illustri. Deinde vero callido quodam invento, non asperitate, ad officium eos redegit. Erant ei quum aliae res pretiosae permultae, tum pelluvium aureum, in quo et Amasis ipse et convivae omnes lavare pedes consueverant: hoc pelluvium confringi, ex eoque confici dei simulacrum iussit, quod in loco urbis opportunissimo erexit. Et Aegyptii frequentes ad simulacrum conveniebant, illudque magnâ religione colebant. Id ubi a civibus fieri intellexit Amasis, convocatis Aegyptiis, quod res erat, declaravit; dicens, *factum esse simulacrum illud ex pelluvio, in quod paullo ante et evomuisent Aegyptii et imminxissent, et pedes in eo abluissent, qui nunc illud magna religione colant. Iam igitur (sic loqui pergebat) suam sortem simillimam huic pelluvio*

- 20 εἶναι δημότης, ἀλλ' ἐν τῷ παρόντι εἶναι αὐτέων βασιλεύς. καὶ τιμᾶν τε καὶ προμηθεύσθαι ἑαυτοῦ ἐκέλευε. τοιοῦτῳ μὲν τρόπῳ προσηγάγετο τοὺς Αἰγυπτίους, ὥστε δικαιοῦν δουλεύειν. Ἐχρᾶτο δὲ καταστάσει πρὸς 173 γμάτων τοιῇδε. τὸ μὲν ὄρθριον, μέχρι ἔτου πληθύνει ἀγορῆς, προθύμως ἐπρῆσσε τὰ προσφερόμενα πρήγματα· τὸ δὲ ἀπὸ τούτου ἐπινέ τε καὶ κατέσκαπτε τοὺς
- 5 συμπότας, καὶ ἦν μάταιός τε καὶ παιγνιήμων. ἀχθεσθέντες δὲ τούτοις οἱ Φίλοι αὐτοῦ, ἐνουθέτηον αὐτὸν, τοιαύδε λέγοντες· „ὦ βασιλεῦ, οὐκ ὀρθῶς σεαυτοῦ „προστήκας, ἐς τὸ ἄγαν Φαῦλον προάγων σεαυτόν. „σὲ γὰρ χρῆν ἐν θρόνῳ σεμνῷ σεμνὸν θωκέοντα, δι' 10 „ἡμέρης πρῆσσειν τὰ πρήγματα· καὶ οὕτω Αἰγύπτια „τ' ἂν ἐπιστέατο ὡς ὑπ' ἀνδρὸς μεγάλου ἄρχονται,

esse: etsi enim prius fuisset plebeius, at in praesentiā esse illorum regem, itaque illorum esse officium, sese honorare suique respectum habere. Tali modo Aegyptios eo adduxit, ut illi serviri aequum censerent. (173.) Idem in rebus agendis hoc usus est instituto: primo mane, usque ad id tempus quo celebrari forum hominibus solet, studiose peragebat negotia quaecumque obferebantur: ab illa vero tempore ad potandum et ad cavillandum cum compotoribus se dabat, iocisque et rebus ludicris indulgebat. Quibus rebus offensi amici, admonuerunt eum, dicentes: *Non e dignitate tua, Rex, te ipse moderas; et nimis te humiliter demittis. Debebas tu, venerando in throno venerabilis sedens, per totum diem administrationi rerum vacare. Ita scituri erant Aegyptii, a magno viro se regi, tu-*

„καὶ ἄμενον σὺ ἂν ἤκουες. νῦν δὲ ποιέεις οὐδαμῶς βα-
 „σιλικά.“ Ὁ δ' ἀμείβετο τοισίδε αὐτοῦς „Τὰ τόξα
 „οἱ κεκτημένοι, ἐπεὰν μὲν δέωνται χρᾶσθαι, ἔνταν-
 „νύουσι· ἐπεὰν δὲ χρήσωνται, ἐκλύουσι. εἰ γὰρ δὴ τὸν 15
 „πάντα χρόνον ἐντεταμένον εἴη, ἐκραγεῖν ἂν ὥστε ἐς
 „τὸ δέον οὐκ ἂν ἔχοιεν αὐτοῖσι χρῆσθαι. οὕτω δὴ καὶ
 „ἀνθρώπου κατάστασις· εἰ ἐθέλοι κατεσπουδάσθαι αἰεὶ,
 „μηδὲ ἐς παιγνίην τὸ μέρος ἑαυτὸν ἀνιέναι, λάβοι ἂν
 „ἤτοι μανείς, ἢ ὅγε ἀπόπληκτος γενόμενος. τὰ ἐγὼ 20
 „ἐπιστάμενος, μέρος ἑκατέρῳ νέμω.“ Ταῦτα μὲν τοὺς
 174 Φίλους ἀμείψατο. Λέγεται δὲ ὁ Ἄμασις, καὶ ὅτε
 ἦν ἰδιώτης, ὡς Φιλοπότης ἐὼν καὶ Φιλοσκώμμων, καὶ
 οὐδαμῶς κατεσπουδασμένος ἀνὴρ· ὅπως δὲ μιν ἐπιλεί-
 πτοι πίνοντά τε καὶ εὐπαθέοντα τὰ ἐπιτήδεια, κλέπτε-

*que melius audires. Nunc quae tu agis, minime
 decent regem. Quibus ille his verbis respondit: Qui
 arcu utuntur, hi eum, quando fert usus, tendunt:
 postquam usi sunt, remittunt. Si enim perpetuo
 intentus esset, rumperetur; ut illo, ubi opus foret,
 non amplius possent uti. Eadem nempe est homi-
 nis conditio. Quod si quis semper vellet seriis re-
 bus esse intentus, nec vicissim ad iocum se remit-
 tere; imprudenti huic accideret, ut vel furiosus
 fieret vel stupidus. Hoc ego intelligens, utrique
 rei suam partem tribuo. Hoc ille amicis responsum
 dedit. (174.) Aiunt autem eundem Amasin, quum
 privatus fuisset, etiam tunc computationes cavilla-
 tionesque amasse, nec ullo modo seriis rebus fuisse
 intentum; et, quando potantem voluptatibusque in-
 dulgentem defecissent necessaria, circumivisse et*

5 σκε αὖ περιῖαν. οἱ δ' αὖ μιν φάμενοι ἔχειν τὰ σφέτε-
ρα χρήματα, ἀρνεύμενον ἄγεσκον ἐπὶ μαντήϊον ὅκου
ἐκάστοισι εἴη· πολλὰ μὲν δὴ καὶ αἰλίσκετο ὑπὸ τῶν
μαντήϊων, πολλὰ δὲ καὶ ἀποφύγεσκε. ἐπεὶ τε δὲ καὶ
ἐβασίλευσε, ἐποίεε τοιάδε· ὅσοι μὲν αὐτὸν τῶν θεῶν
10 ἀπέλυσαν μὴ Φῶρα εἶναι, τούτων μὲν τῶν ἱρῶν οὔτε
ἐπεμέλετο, οὔτε ἐς ἐπισκευὴν ἐδίδου οὐδέν· οὐδὲ Φοι-
τέων ἔθυε, ὥς οὐδενὸς εὐοῦσι ἀξίοισι, ψεύδεά τε μαντήϊα
κεκτημένοισι. ὅσοι δὲ μιν κατέδησαν Φῶρα εἶναι, τού-
των δὲ ὥς ἀληθέως θεῶν ἐόντων καὶ ἀψευδέα μαντήϊα
15 παρεχομένων, τὰ μάλιστα ἐπεμέλετο.

Καὶ τοῦτο μὲν, ἐν Σαίῃ τῇ Ἀθηναίῃ προπύλαια θου- 175
μάσια οἱ ἐξεποίησε, πολλὸν πάντας ὑπερβαλλόμενος
τῷ τε ὕψει καὶ τῷ μεγάλῃ, ὅσων τε τὸ μέγαθος λί-

furto abstulisse aliena. Iam qui adfirmabant habere eum suam pecuniam, hi eum, quum negaret, ad oraculum ducebant quo quique utebantur: et a multis passim oraculis furti convincebatur, ab aliis absolvebatur. Postquam autem regno potitus est, hoc fecit: quicumque dii eum furti crimine absolverant, horum templa negligebat, neque ad illa reficienda quidquam dabat, neque sacra illis diis faciebat, ut qui nullius essent momenti, nec veracia haberent oracula. Qui vero furti eum arguerant, horum precipuam curam agebat, ut qui vere dii essent, et oracula non mendacia exhiberent.

(175.) Et primo quidem in Sai urbe ad Minervæ templum propylaea extruxit mirabilia, superiores omnes, [qui talia extruxerant,] altitudine superans, et amplitudine, et ipsorum lapidum tum magnitudi-

θων ἐστὶ, καὶ ὁκοίων τέων· τοῦτο δὲ, κολοσσούς με-
 γάλους καὶ ἀνδρόσφιγγας περιμήκειας ἀνέθηκε, λίθους 5
 τε ἄλλους ἐς ἐπισκευὴν ὑπερφυέας τὸ μέγαθος ἐκόμι-
 σε. ἡγάγετο δὲ· τούτων τοὺς μὲν, ἐκ τῶν κατὰ Μέμ-
 Φιν ἐουσέων λιθοτομιέων· τοὺς δὲ ὑπερμεγάδας, ἐξ
 Ἐλεφαντίνης πόλιος, πλῆσιν καὶ εἴκοσι ἡμερέων ἀπε-
 χούσης ἀπὸ Σαΐος. τὸ δὲ οὐκ ἥκιστα αὐτέων, ἀλλὰ 10
 μάλιστα θωυμάζω, ἐστὶ τόδε· οἶκημα μονόλιθον ἐκό-
 μισε ἐξ Ἐλεφαντίνης πόλιος· καὶ τοῦτο ἐκόμιζον μὲν
 ἐπ' ἑτα τρία, δισχίλιοι δὲ οἱ προστετάχατο ἄνδρες
 ἀγωγέες, καὶ οὗτοι ἅπαντες ἦσαν κυβερνήται. τῆς δὲ
 στέγης ταύτης τὸ μὲν μῆκος ἔξωθεν, ἐστὶ εἰς τε καὶ 15
 εἴκοσι πῆχεις· εὖρος δὲ, τεσσαρεσκαίδεκα· ὕψος δὲ,
 ὀκτώ. ταῦτα μὲν τὰ μέτρα ἔξωθεν τῆς στέγης τῆς μου-
 νολίθου ἐστὶ. ἀτὰρ ἔσωθεν τὸ μῆκος, ὀκτακαίδεκα πη-

ne tum qualitate. Statuas item magnas et ingenti mole
 androsphinges dedicavit, lapidesque alios immanis
 magnitudinis ad reficienda aedificia adgerendos cura-
 vit. Horum alii ex lapicidina, quae adversus Mem-
 phin est, adgerebantur: ii vero qui immani erant
 magnitudine, ex Elephantine urbe, quae dierum non
 minus viginti navigatione abest a Sai. Quod vero ex
 his non minime miror, sed maxime omnium, *aedes*
 est *ex uno lapide*, quam ex Elephantine urbe trans-
 portandam curavit: qua in transportanda per tres
 annos occupati erant duo millia hominum, cui ea
 cura commissa erat, hique omnes erant navium gu-
 bernatores. Huius aedis longitudo extrinsecus est
 unius et viginti cubitorum; latitudo vero, quatuor-
 decim; altitudo, octo cubitorum: hae sunt mensurae

189, 99.

χείων, καὶ πυγόνος· τὸ δὲ εὖρος, δωδέκα πηχέων· το
 20 δὲ ὕψος, πέντε πηχέων ἐστί. αὕτη τοῦ ἱεροῦ κέεται πα-
 ρὰ τὴν ἔσοδον. ἔσω γὰρ μιν εἰς τὸ ἱερόν Φασι τῶνδ' εἶνε-
 κα οὐκ ἐσελεύσασαι· τὸν ἀρχιτέκτονα αὐτῆς, ἐλκομένης
 τῆς στέγης, ἀναστενάξαι, οἷά τε χρόνου ἐκγεγονότος
 πολλοῦ, καταχθόμενον τῷ ἔργῳ· τὸν δὲ Ἀμασιν, ἐν-
 25 θυμιστὸν ποιησάμενον, οὐκ εἰάν ἐτι προσωτέρω ἐλκυ-
 σαι. ἤδη δὲ τινες λέγουσι, ὡς ἄνθρωπος διεφθάρη ὑπ'
 αὐτῆς τῶν τις αὐτὴν μοχλευόντων, καὶ ἀπὸ τούτου οὐκ
 ἐσελκυσθῆναι. Ἀνέθηκε δὲ καὶ ἐν τοῖσι ἄλλοις ἱεροῖς 176
 ὁ Ἀμασις πᾶσι τοῖσι ἐλλογίμοις ἔργα τὸ μέγαθος
 ἀξιοθέητα· ἐν δὲ, καὶ ἐν Μέμφι, τὸν ὑπτίον καίμενον κο-
 λοσσόν, τοῦ Ἡφαιστείου ἔμπροσθε· τοῦ πόδες πέντε
 5 καὶ ἐβδομήκοντά· εἰς τὸ μῆκος. ἐπὶ δὲ τῷ αὐτῷ βά-

aedis huius *monolithae* extrinsecus. Intrinsecus lon-
 gitudinis est octodecim cubitorum et viginti digitorum;
 latitudo, duodecim cubitorum; altitudo, quinque cu-
 bitorum. Posita haec est ad introitum templi: nam
 intra templum aiunt hac causâ non fuisse pertra-
 ctam: architectum, quum aegre promoveretur aedes,
 multumque temporis esset insumtum, vehementer do-
 lentem operis molestiam, ingemuisse; idque animad-
 vertentem *Amasin* non permisisse ut ulterius prom-
 veretur aedes. Alii vero aiunt, quemdam ex his qui
 vectibus promoveri aedem conabantur, fuisse ab illa
 oppressum, et ea causâ non intus fuisse promotam.
 (176.) Sed et in aliis omnibus nobilioribus templis
 dedicavit *Amasis* opera ob magnitudinem spectatu
 digna: in his *Memphi colossus* illum resupinum
 ante Vulcani templum, cuius longitudo septuaginta

θρῶ ἑστᾶσι, Αἰθιοπικοῦ ἑόντος λίθου, δύο κολοσσοί, ἑκαοσι ποδῶν τὸ μέγας, ἑὼν ἑκάτερος· ὁ μὲν ἔνθεν, ὁ δ' ἔνθεν τοῦ μεγάρου. ἔστι δὲ λίθινος ἕτερος τοσοῦτος καὶ ἐν Σαί, κείμενος κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τῷ ἐν Μέμφι. τῇ Ἰσι τε τὸ ἐν Μέμφι ἱερὸν Ἀμασίς ἔστι ὁ ἐξοικοδο- 10 μήσας, ἑὼν μέγα τε καὶ ἀξιοθεητότατον.

- 177 Ἐπ' Ἀμασίος δὲ βασιλῆος λέγεται Αἴγυπτος μάλιστα δὴ τότε εὐδαιμονῆσαι, καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τῇ χώρῃ γινόμενα, καὶ τὰ ἀπὸ τῆς χώρας τοῖσι ἀνθρώποισι. καὶ πόλις ἐν αὐτῇ γενέσθαι τὰς ἀπάσας τότε δισμυρίας τὰς οἰκομένας. νόμον δὲ Αἰγυπτίοισι 5 τόνδε Ἀμασίς ἔστι ὁ καταστήσας· ἀποδεικνύει ἕτερος ἑκάστου τῷ νομάρχῃ πάντα τινὰ Αἰγυπτίων, ὅθεν βιοῦ-

CLXXVI. 8. μεγάρου. μεγάλου, magni, ed. Schaeß. cum Valla.

quinque pedum est: et super eadem basi duae stant statuæ, utraque vicienûm pedum magnitudine, altera ab unâ aedis sacrae parte, altera ab alterâ: [*sive, quarum altera hinc, altera illinc adstat maiori.*] omnia haec ex Aethiopico lapide perfecta. Est autem etiam in Sai urbe similis *colossus* lapideus, eodem habitu positus quo ille Memphi. Etiam Isidi templum illud, quod Memphi est, Amasis exstruxit, magnum et spectatu dignissimum.

(177.) Regnante *Amasi* dicunt Aegyptum prosperitate maxime floruisse, tum quod ad commoda spectat quae fluvius regioni largitur, tum ad ea quae e terra homines percipiunt: et oppida habitata in eâ tunc fuisse vicies mille. Amasis etiam est, qui legem illam Aegyptiis constituit, ut *Aegyptiorum quisque quotannis apud nomi sui praefectum profiteretur,*

ται· μὴ δὲ ποιῶντα ταῦτα, μηδὲ ἀποφαίνοντα δικαίην
ζῆσιν, ἰθύνεσθαι θανάτῳ. Σόλων δὲ ὁ Ἀθηναῖος λαβὼν
10 ἐξ Αἰγύπτου τοῦτον τὸν νόμον, Ἀθηναίοισι ἔθετο· τῷ ἐκεί-
νοι ἐς αἰεὶ χρέωνται, εἶντι ἀμώμῳ νόμῳ. Φιλέλλην 178
δὲ γενόμενος ὁ Ἀμασις, ἄλλα τε ἐς Ἑλλήνων μετε-
ξετέρους ἀπεδέξατο, καὶ δὴ καὶ τοῖσι ἀπικνευμένοισι ἐς
Αἴγυπτον ἔδωκε Ναύκρατιν πόλιν ἐνοικῆσαι· τοῖσι δὲ
5 μὴ βουλομένοισι αὐτέων οἰκέειν, αὐτοῦ δὲ ναυτιλλομέ-
νοισι, ἔδωκε χώρους ἐνδρῦσασθαι βωμούς καὶ τεμένεα
θεοῖσι. τὸ μὲν νυν μέγιστον αὐτέων τέμενος, καὶ σύνο-
μαστότατον ἐὼν καὶ χρησιμώτατον, καλούμενον δὲ Ἑλ-
λήνιον, αἶδε πόλιν εἰς αἱ ἰδρυμέναι κοινῇ, Ἴωνων μὲν,
10 Χίος, καὶ Τέως, καὶ Φώκαια, καὶ Κλαζομεναί· Δω-
ρίων δὲ, Ρόδος, καὶ Κνίδος, καὶ Ἀλικαρνησσοί, καὶ

*unde vitam sustentet: qui hoc non faceret, aut le-
gitimum victum non declararet, is morte plecteretur.* Quam legem laudabilem Solon, ab Aegyptiis
acceptam, Atheniensibus tulit, qui perpetuo eā utun-
tur. (178.) *Graecorum amicus* quum esset *Amasis*,
et alia in Graecorum nonnullos beneficia contulit, et
eis, qui in Aegyptum venirent, *Naucratin* urbem ha-
bitandam concessit: qui vero sedes in Aegypto figere
nollent, tantum mercandi causa in eam navigarent,
his areas adsignavit ubi aras et templa diis erigerent.
Maximum igitur illorum templum et celeberrimum,
maximeque frequentatum, quod *Hellenium* nomina-
tur, communi consilio sumtuque statuerunt hae civi-
tates: ex Ionibus, Chius, Teos, Phocaea, et Glazome-
nae; ex Doribus, Rhodus, Cnidus, Halicarnassus,
et Phaselis; ex Acolibus, sola Mitylenaeorum civi-

Φάσηλιν· Αἰολέων δὲ, ἡ Μιτυληναίων μούνη. τούτων
 μὲν ἐστὶ τοῦτο τὸ τέμενος, καὶ προστάτας τοῦ ἐμπο-
 ρίου αὗται αἱ πόλεις εἰσὶ αἱ παρέχουσαι. ὅσαι δὲ ἄλ-
 λαι πόλεις μεταποιεῦνται, οὐδέν σφι μετεὸν μεταποιεῦν- 15
 ται. χωρὶς δὲ, Αἰγινῆται ἐπ' ἐωυτῶν ἰδρύσαντο τέμενος
 Διός· καὶ ἄλλο Σάμιοι, Ἑρῆς· καὶ Μιλήσιοι, Ἀπόλ-
 179 λωνος. Ἦν δὲ τὸ παλαιὸν μούνη ἡ Ναύκρατις ἐμπο-
 ριον, καὶ ἄλλο οὐδὲν Αἰγύπτου. εἰ δέ τις ἐς τῶν τι ἄλλο
 στομάτων τοῦ Νείλου ἀπίκοιτο, χρῆν ὁμόσαι „μὴ μὲν
 ἐκέντα ἐλθεῖν“ ἀπομόσαντα δὲ, τῇ νηὶ αὐτῇ πλέειν ἐς
 τὸ Κανωβικόν· ἢ εἰ μὴ γε οἶά τε εἴη πρὸς ἀνέμους ἀν- 5
 τίους πλέειν, τὰ Φορτία ἔδεε περιάγειν ἐν βαρίσι περὶ
 τὸ Δέλτα, μέχρι οὗ ἀπίκοιτο ἐς Ναύκρατιν. οὕτω μὲν
 180 δὴ Ναύκρατις ἐτετίμητο. Ἀμφικτυόνων δὲ μισθωσάν-

tas. Horum est hoc templum, haeque civitates con-
 stituunt praesides emporii. Quod si quae aliae par-
 tem illius sibi vindicant, rem sibi vindicant nihil ad
 se pertinentem. Praeter istud vero templum, seor-
 sim Aeginetae statuerunt Iovis fanum; et Samii aliud
 Iunonis; tum Milesii, Apollinis. (179.) Fuitque
 olim solum in Aegypto emporium *Naucratis*, nec
 aliud ullum. Quod si quis in aliorum Nili ostiorum
 aliquod intrasset, iurare eum oportebat, *invitum eo*
se venisse; tum, hoc praestito iure iurando, cum
 navi sua in Canobicum ostium tenebatur navigare,
 aut, si per contrarios ventos hoc ei non licuisset,
 oportebat merces navigiis Aegyptiis circum Delta
 circumvehere, donec Naucratin pervenisset. Ita Nau-
 cratis in honore erat. (180.) Quum Amphictyones,
 postquam superius templum Delphicum fortuito casu

191, 57.

των τὸν ἐν Δελφοῖσι νῦν ἔοντα μὲν τριηκοσίων τάλαν-
των ἐξεργάσασθαι· ὁ γὰρ πρότερον ἐὰν αὐτόθι, αὐτομά-
τως κατεκὰ· τοὺς Δελφούς δὲ ἐπέβαλλε τετρασημό-
5 ριον τοῦ μισθώματος παρασχεῖν. πλανώμενοι δὲ οἱ Δελ-
φοὶ περὶ τὰς πόλεις, ἐδωτίναζον· ποιεῦντες δὲ τοῦτο,
οὐκ ἐλάχιστον ἐξ Αἰγύπτου εἰείκοντο. Ἀμασις μὲν γάρ
σφι ἔδωκε χίλια στυπτηρίας τάλαντα· οἱ δὲ ἐν Αἰγύ-
πτῳ οἰκόντες Ἕλληνες, εἴκοσι μνέας.

Κυρηναίοισι δὲ Ἀμασις Φιλότητά τε καὶ συμ- 181
μαχίην συνεθήκατο. ἐδικαίωσε δὲ καὶ γῆμαι αὐτόθεν,
εἴτ' ἐπιθυμήσας Ἑλληνίδος γυναικὸς, εἴτε καὶ ἄλλως
Φιλότητος Κυρηναίων εἵνεκα. γαμέει δ' αὖν, οἱ μὲν λέ-
5 γουσι Βάττειω, οἱ δ' Ἀρκεσίλειω θυγατέρα, οἱ δὲ, Κρι-
τοβούλου, ἀνδρὸς τῶν ἀστῶν δοκίμου· τῇ οὐνομα ἦν

conflagraverat, illud quod nunc est trecentis talen-
tis elocassent aedificandum, cuius summae quartam
partem Delphenses pro sua portione tenebantur con-
ferre; circumeuntes hi per civitates, atque dona cor-
rogantes, haud parum ex Aegypto retulerunt. Ama-
sis enim mille eis dedit talenta aluminis; Graeci
vero, in Aegypto habitantes, viginti libras.

(181.) Idem *Amasis* cum *Cyrenaeis* mutuam ami-
citiam societatemque contraxit. Constituitque etiam
uxorem ex eorum regione ducere, sive quod Grae-
cam habere uxorem desideraret, sive omnino amici-
tiae caussâ, quam cum *Cyrenaeis* colebat. Duxit igitur
spectati inter populares suos viri (quem Battum,
alii, alii Arcesilam, rursusque alii Critobulum di-
cunt) filiam, nomine *Ladice*. Cum qua quoties

Λαδίκη. τῇ ἐπεὶ τε συγκλίνοιτο ὁ Ἀμασις, μίσγεσθαι οὐκ οἷός τε ἐγένετο· τῇσι δὲ ἄλλῃσι γυναῖξι ἐχρᾶτο. ἐπεὶ τε δὲ πολλὸν τοῦτο ἐγένετο, εἶπε ὁ Ἀμασις πρὸς τὴν Λαδίκην ταύτην καλεομένην· „ὦ γυναῖ, κα- 10
 „τά μὲ ἐφάρμαξας, καὶ ἔστι τοι οὐδεμὴν μηχανὴ μὴ
 „οὐκ ἀπολωλέναι κάκιστα γυναικῶν πασέων.“ Ἡ δὲ
 Λαδίκη, ἐπεὶ τέ οἱ ἀρνευμένη οὐδὲν ἐγένετο πρῆντερος ὁ
 Ἀμασις, εὐχεται ἐν τῷ νόῳ τῇ Ἀφροδίτῃ, ἣν οἱ ὑπ’
 ἐκείνην τὴν νύκτα μιχθῇ ὁ Ἀμασις, τοῦτο γὰρ οἱ κα- 15
 κοῦ εἶναι μῆχος, ἄγαλμά οἱ ἀποπέμψειν εἰς Κυρήνην.
 μετὰ δὲ τὴν εὐχὴν αὐτίκα οἱ ἐμίχθη ὁ Ἀμασις· καὶ
 τὸ ἐνβέβυεν ἤδη ὁκότε ἔλθοι πρὸς αὐτήν, ἐμίσγετο· καὶ
 κάρτα μιν ἔστερξε μετὰ τοῦτο. ἡ δὲ Λαδίκη ἀπέδωκε
 τὴν εὐχὴν τῇ θεῷ. ποιησαμένη γὰρ ἄγαλμα, ἀπέ- 20
 πέμψε εἰς Κυρήνην, τὸ ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἦν σόον, ἔξω

CLXXXI. 14. νόῳ. *Alii* ἐν τῷ νηΐ, in templo.

concupisceret Amasis, coire non poterat, quum tamen aliis mulieribus uteretur. Id ubi saepius ei accidit, dixit ad hanc Ladice Amasis: *Veneficiis, o mulier, adversus me usa es: quare effugere nullo pacto potes, quo minus pessime pereas, mulierum pessima.* Tum Ladice, postquam negando nihilo placatorem reddere illum potuit, intra animum suum Veneri votum fecit, si ea nocte coisset cum ipsa Amasis, (id enim unum esse calamitatis effugium) statuat se ei Cyrenen missuram. Et post hoc conceptum votum continuo cum ea coivit Amasis; et, quoties deinde cupido eum incessit, coibat; vehementerque eam ab illo tempore diligebat. Et illa faciendam curavit imaginem, Cyrenenque misit; quae adhuc

τετραμμένον τοῦ Κυρηναίων ἄσπετος. ταύτην τὴν Λαδί-
κην, ὡς ἐπεκράτησε Καμβύσης Αἰγύπτου, καὶ ἐπύ-
θετο αὐτῆς ἢ τις εἴη, ἀπέπεμψε ἀσπίδα εἰς Κυρήνην.
Ἀνέθηκε δὲ καὶ ἀναθήματα ὁ Ἀμασις εἰς τὴν Ἑλλάδα 182
τοῦτο μὲν, εἰς Κυρήνην ἀγάλμα ἐπίχρυσον Ἀθη-
ναίης, καὶ εἰκόνα ἑωυτοῦ γραφῇ εἰκασμένη· τοῦτο δὲ,
τῇ ἐν Λίνδῳ Ἀθηναίῃ δύο τε ἀγάλματα λίθινα, καὶ
5 θώρηκα λίνεον ἀξιοθέητον· τοῦτο δ', εἰς Σάμον τῇ Ἥρῃ
εἰκόνας ἑωυτοῦ διφασίας ξυλίνας, αἱ ἐν τῷ νηῷ τῷ με-
γάλῳ ἰδρύατο ἔτι καὶ τὸ μέχρ' ἐμεῦ, ὅπισθε τῶν Θυ-
ρέων. εἰς μὲν νυν Σάμον ἀνέθηκε κατὰ ξεινίην τὴν ἑωυ-
τοῦ τε καὶ Πολυκράτεος τοῦ Αἰάκεος· εἰς δὲ Λίνδον,
10 ξεινίης μὲν οὐδεμιῆς εἶνεκεν, ὅτι δὲ τὸ ἱερὸν τὸ ἐν Λίνδῳ
τὸ τῆς Ἀθηναίης λέγεται τὰς τοῦ Δαναοῦ θυγατέρας

mea aetate superfuit, extra Cyrenaeorum urbem spe-
tans. Eamdem Ladicen Cambyzes, Aegypto potitus,
postquam ex ea, quanam esset, cognosset, illaesam
Cyrenen remisit. (182.) Dedicavit *Amasis* dona
etiam in Graeciam: et primum quidem Cyrenen Mi-
nervae statuam misit inauratam, et sui imaginem pi-
cturâ adsimulatam: tum Minervae quae Lindi colitur,
duas statuas lapideas, et thoracem lineum spectatu
dignum; denique Iunoni Samiae binas sui imagines
ex ligno sculptas, quae in magno templo ad meam
usque aetatem steterunt post fores. Et Samum qui-
dem dona haec miserat hospitii caussâ, quod ei cum
Polycrate Aeacis filio intercesserat: Lindum vero,
nullius quidem hospitii caussâ, sed quoniam Miner-
vae templum Lindi exstructum esse perhibetur a
Danai filiabus, quae ad illam oram adpulissent, quum

480 HERODOTI HISTOR. II.

ιδρῦσθαι προσσχούσας, ὅτε ἀπεδίδεσκον τοὺς Αἰγύπτου παῖδας. ταῦτα μὲν ἀνέθηκε ὁ Ἀμασις. Εἶλε δὲ Κύπρον πρῶτος ἀνθρώπων, καὶ κατεστρέψατο εἰς Φόρου ἀπαγωγὴν.

15

ἹΣΤΟΡΙΩΝ ἩΡΟΔΟΤΟΥ Β'.

fugerent Aegypti filios. Haec sunt donaria, quae Amasis dedicavit. Idem vero etiam Cyprium, a nemine ante illum subactam, cepit, tributariamque sibi fecit.

FINIS LIBRI SECUNDI.

ARGUMENTUM LIBRI PRIMI.

Auctoris consilium in scribendis his Historiis. (*Prooem.* coll. cap. 5.) Inimicitiarum inter Graecos et Asiae populos prima origo, mutui raptus mulierum, *Iûs*, *Europae*, *Medeae*, *Helenae*. (Cap. 1-5.) Primus e barbaris *Croesus*, Lydiae rex, Graecos Asiam incolentes tributarios fecit. (6.) Lydorum primi reges, ab *Atye* oriundi: dein *Heraclidae*, quorum primus *Agron*, postremus *Candaules*; (7.) qui insano uxoris amore captus, stolidum consilium init. (8-10.) Reginae iussu *Gyges* Candaulem interficit, et imperium ad *Mermnadas* transfert: (11-13.) donaria Delphos mittit, Mileto et Smyrnae arma infert, Colophonem capit. (14.) *Ardys*, Gygis filius: quo regnante *Cimmerii* Sardes capiunt. (15.) *Sadyattes* bellum undecim annorum inchoat cum Milesiis, continuatum ab eius filio *Alyatte*; qui Cimmericos ex Asia eiicit, et cum *Thrasymbulo*, Milesiorum tyranno, pacem componit. (16-22.) Thrasymbuli amicus Periander Corinthius, cuius aetate *Aridn*, dithyrambi auctor, delphino per mare vectus, Corinthum salvus evasit. (23. 24.) *Glaucus*, inventor artis ferruminandi. (25.)

Croesus, Alyattae filius, postquam Graecos Asiam incolentes tributarios fecit, insulanos adgressurus, callido monito deterretur a Biante sive a Pittaco. (26. 27.) *Solon* Sardes venit, et cum *Croeso* de fortuna humana disputans, primo *Tellum*, dein *Cleobin* et *Bitonem* hominum beatissimos praedicat. (29-33.) *Croesi* somnium de filio. (34.) *Adrastus*, supplex receptus a *Croeso*, (35.) aprum in Olympo Mysiae feriturus, *Croesi* filium invitus occidit. (36-45.) *Medis* a *Cyro* devictis, *Croesus* de Persarum potentia sollicitus, *Oracula* consulturus, primum veracitatem illorum tentat: (46. 47.) probat maxime *Delphicum*, tum et *Amphiarai* oraculum: (48. 49.) magnifica

Herod. T. I. P. I. H h

dona ex auro et argento Delphos mittit; (50. 51.) et alia Thebas ad Amphiarum. (52.) Oraculorum anceps responsum de bello Persis inferendo. (53. 54.) Denuo consulit Croesus de imperii sui diuturnitate. (55.)

Graecorum populum potentissimum *Croesus* socium sibi conciliaturus, reperit prae caeteris excellere *Lacedaemonios* et *Athenienses*; illos *Hellenicae* stirpis, principes generis *Dorici*; hos, *Pelagicae* stirpis, *Ionici* generis principes. (56.) *Hellenicae* gentis migrationes variae. (*ibid*) *Pelasgi* barbara lingua usu. *Attica* gens ex Pelagis ad Hellenas transiit, linguamque mutavit. (57.) Quare plurimum creverint *Hellenes*; *Pelasgi* minus. (58.) *Pisistratus*, Croesi aetate tyrannidem occupaverat *Atheniensium*, in tres factiones scissorum: (59.) bis eiectus, bis denuo imperium recuperavit: (60-63.) Naxum insulam armis subegit; Delum expiavit. (64.) *Lacedaemonii*, florentes legibus a *Lycurgo* datis, (65.) bello cum *Tegeatis* parum prospere gesto, ad extremum, reperiunt *Orestis* ossibus, superiores discesserant. (66-68.) Foedus cum *Lacedaemoniis* init *Croesus*. (69.) Crater ab his Croeso missus, intercipitur a Samiis. (70.)

Sapiens vir *Lydus* *Croeso* frustra dissuadet bellum adversus *Persas*. (71.) *Cappadoces*, a Graecis *Syrii* dicti, prius *Medis*, nunc *Cyro* parebant: inter eos et *Lydiam* *Halys* fluvius terminus erat. (72.) *Cappadociam* *Cyro* eripere cogitat *Croesus*, et ulcisci *Astyagem* Medum, adfinem suum, cui *Cyrus* regnum ademerat. Adfinitas illa contracta fuerat pace inter utriusque patrem, *Alyatten* et *Cyaxarem*, composita post bellum ob *Scythas* transfugas gestum: quo bello inciderat solis defectus, a *Thalete* praedictus. (*cf. cap.* 103.) Pacem conciliaverat *Labynetus*, rex *Babyloniae*. (73. 74.) Traiecto *Haly* praelium in agro *Pterio* inter *Croesum* et *Cyrum* aequo Marte committitur. (75. 76.) Sardes redit *Croesus*, proximo vere bellum redintegraturus. (77.) De portento, quod Sardibus incidit, consuluntur *Telmisenses* aruspices. (78.)

Harpago carnes filii comedendas adponit. (119.) Cyaxares, deliberatione cum Magis instituta, impletum somnii fatum credens, salvum puerum ad parentes in Persiam dimittit. (120. 121.) Fama sparsa de nutrice illius cane. (122. coll. c. 110.)

Harpagus, regis odio, exstimulat *Cyrum* adversus avum, literis missis corpori leporis exenterati insutis. (123. 124.) *Persarum diversi populi*, quos callido invento *Cyrus* ad defectionem a Medis impellit. (125. 126.) *Medi* praelio fusi a *Persis*. (127.) Altero praelio *Astyages* vivus capitur a *Cyro*. (128. 129.) Ita *CYRUS* et *Persae superiori Asia potiti sunt*, cui per 128 annos *Medi* imperaverant. (130.)

Persarum instituta. Dii et sacrificia. (131. 132.) *Mores*: diem natalem festum agunt: quo victu vivant: vino indulgent: eorum verecundia: compotantes deliberant. (133.) Osculatio et adoratio salutantium: observantiae cultus inter vicinos: quam de se ipsi habeant opinionem. (134.) Externos mores facillime adsciscunt. (135.) Numerosa soboles patribus laudi et honori: liberorum educatio. (136.) Immunitas a poena capitali ob unum solum delictum. Parricidium non credunt fieri posse. (137.) Mendacium et aes alienum res omnium turpissimas ducunt: lepra adfectis aut vitilagine quid faciant, Fluminum cultus. (138.) *Nomina* omnia desinere in literam S. (139.) Sepultura. *Magi* Persarum et sacerdotes Aegyptiorum qua in re differant. (140.)

Ionum et Aeolensium legatis, Sardes missis, *Cyrus* fabulam narrat de tibicine et piscibus: quo metu illi territi (praeter *Milesios*, quibuscum foedus fecerat) oppida muniunt, et Spartam legatos mittunt. (141.) *Ionicae civitates duodecim*, communi *Ionum* nomine (quod respuunt alii populi eiusdem stirpis) gaudent, et communi in loco sacro, cui *Panionium* nomen, conveniunt, communeque festum *Panionia* celebrant. (142. 143. coll. c. 148.) Similiter *quinque Dorienses civitates* (olim sex, priusquam excluderetur *Halicarnassus*) ad templum *Triopici Apollinis* commune sacrum ludosque celebrant. (144.)

Iidem *Iones* olim in Peloponneso (sicut dein *Achaei*) duodecim civitates tenuerant. (145.) Ionibus Asiam incolentibus immixtae sunt aliae familiae Graecae, quae non sunt ex Ionica stirpe. Qui *Iones Athenis* in Asiam migrarunt, hi *Caricas* duxere uxores, quarum occiderant parentes. (146.) *Apaturia* festum, et *Panionia*. (147. 148.) *Aeolicae* civitates, in continente. (149.) *Smyrna* ex his amissa. (150.) *Aeolicae* civitates in *Ida*, cum his non coniunctae: reliquae, in insulis. *Aeolenses* ob *Cyri* metum Ionibus se adiungunt. (151.)

Lacedaemonii *Ionibus* auxilium negant; sed tamen *Cyro*, ne *Graecos* vexet, denunciant. (152.) *Cyrus* contemtum respondit: *Sardibus* redit, *Croesum* secum ducens; *Babyloniis* bellum ipse, *Ionibus* per legatos, facturus. (153.)

Lydi, *Pactya* duce, rebellant: quibus *Cyrus*, intercedente *Croeso*, veniam dat hac lege, ut arma tradant, et virilem vitae rationem cum muliebri permittent. (154-156.) *Pactyas* *Cumas* effugit; de quo *Persis* tradendo *Cumani* oraculum *Branchidarum* consulentes, mirum referunt responsum. (157-159.) *Chii* *Pactyam*, a *Cumanis* ad ipsos dimissum, *Persis* tradunt, pretium pacti *Atarnensem* agrum. (160.) *Mazares*, dux *Persarum*, bello persequitur eos qui cum *Pactya* rebellaverant. (161.) Cuius successor *Harpagus*, iactis aggeribus urbes *Ionicas* oppugnans, primum *Phocaeam* adgressus est. (162.)

Phocaeenses olim longinquas exercuerant navigationes; et *Arganthonium*, *Tartessi* regem, habuerant amicum: (163.) nunc, urbe relicta, *Corsicam* habitatum abierunt; unde, post praelium navale cum *Carthaginiensibus* et *Tyrrhenis* parum prospere commissum, *Rhégium* petentes, *Hyelam* sive *Veliam* oppidum condiderunt. *Agyllaeorum* ager, caedibus pollutus, quo pacto expiatus. *Cyrnus* heros. (164-167.) *Teii*, *Harpago* moenibus potito, *Thraciam* petentes, *Abderam* condiderunt. (168.) Caeteri *Iones*, continentem habitantes, servitutem subierunt. (169.) *Bianthis* olim consilium *Ionibus* datum; item aliud *Thaletis*. (170.)

Croesum in *Lydiam* sequitur *Cyrus*, et praeliò prospere pugnato, in quo camelos equitatui hostium opposuit, *Sardes* obsidet. (79-81.) *Lacedaemonii*, auxilio vocati a *Croeso*, cum *Argivis* de *Thyrea* contendebant: selecti utrimque trecenti iuvenes se mutuo trucidarunt; unus *Laco* victor discessit: in luctu *Argivi* comam tondere, *Lacedaemonii* alere comam, tunc primum instituerunt. (82.) His *Croeso* opem laturis nunciatur, captum illum esse a *Cyro*. (83.)

Meles olim rex *Lydiae* *leonem*, e pellice natum, circa *Sardium* murum portari iusserat: capta arx est ex ea muri parte, quae insuperabilis visa erat. (84.) *Croesi* filius mutus, Persâ in patrem irruente, subito loqui coepit. (85.) *Croesus*, compedibus vinctus, et rogo impositus, *Solonis* recordatus est. (86.) Quum in eo esset ut igni cremaretur, partim *Cyri* poenitentia, partim miraculoso imbre, incolumis servatus est. (87.) Colitur *Croesus* a *Cyro*, eique bonum dat consilium. (88. 89.) *Apollini* *Delphico* per legatos mala sua exprobrat; qui vicissim illi vaticiniorum suorum (in his illius, quo *mulum* dixerat *Cyrum*) reddit rationem. (90. 91.) Memorantur alia donaria diversis in templis a *Croeso* consecrata; et supplicium de homine sumtum, qui fratri *Croesi* contra ipsum faverat. (92.)

Memorabilia *Lydiae*: ingens *Alyattae* sepulcrum: *Lydiae* puellae, meretrices; *Gygaea* palus. (93.) *Lydi* primi aurum et argentum signarunt; cauponas instituerunt; fame pressi, ludos varios invenerunt: *Thyrrheno* duce, *Atyis* filio, coloniam in *Umbriam* miserunt. (94.)

Exponere nunc adgreditur Scriptor, *CYRUS* hic quisnam fuerit, qui *Croesum* regno exuit; et quo pacto *Asiae* imperio potiti sint *PERSAE* illi, quorum successores, quum universam subigere *Graeciam* conati essent, ipsi compluribus nobilissimis praeliis superati a *Graecis*, turpi fuga salutem in *Asia* coacti sunt repetere. (95.)

Superioris *Asiae* imperium postquam per 520 annos tenuissent *Assyrii*, ab his primi defecerunt *Medi*,

et in libertatem se vindicarunt, dein alii populi. (*Ibid.*) Apud Medos *Deioces*, regnum adfectans, iuri dicundo primum operam navavit, dein callido usus consilio, ad extremum rex nominatus, *Ecbatana* condidit: (96-98.) tum, rerum administrandarum ordine constituto, severe ius dixit. (99. 100.) Varii *Medorum populi*. (101.) *Deioci*, postquam annos 53 regnasset, successit filius *Phraortes*; qui, *Persis* et aliis Asiae gentibus imperio suo subiectis, *Assyrios* adgressus periit, anno regni vicesimo secundo. (102.) Hunc secutus *Cyaxares*, militum genera distinxit, et per ordines partitus est: idem qui *Lydis* bellum fecit. (103. coll. c. 74.)

Cyaxari, *Ninum* obsidenti, *Assyriorum* caput, superveniunt *Scythae*, ex Europa in Asiam erumpentes. (*Eod. cap.* 103. coll. I. 15. et IV. 10 seq.) *Scythae*, subactis Medis, omni Asia potiuntur. (104.) Eisdem in Aegyptum pergentibus occurrit *Psammitichus* rex, eisque ut redeant persuadet. Horum nonnulli *Veneris Uraniae* templum Ascalone spoliant, indeque morbo muliebri adficiuntur. (105. cf. IV. 67.) Post annos 28 *Scythae* Asia eiiciuntur; regnum recipiunt *Medi*, et *Nino* captâ *Assyriam* sibi subiiciunt. (106.)

Cyaxari, quadragesimo ex quo regnare coeperat anno, successit filius *Astyages*; qui *Mandanen* filiam, ob somnium sibi oblatum, homini *Persae*, cui *Cambysi* nomen, dedit in matrimonium. (107.) Alio somnio territus *Astyages*, puerum quem *Mandana* peperit (eundem qui dein *Cyrus* nominatus est) *Harpago* tradit necandum. (108.) *Harpagus* puerum bubulco regis tradit exponendum in montium iugis: (109. 110.) sed ille suum puerum mortuum exponit, illumque pro suo educat. (111-113.)

Cyrus, puer decennis, a collusoribus rex nominatus, severum imperium exercet, eoque nomine apud *Astyagen* accusatur. (114.) Interroganti regi animo constanti respondens, agnoscitur ab eo; et bubulcus verum fatetur. (115. 116.) *Harpagus* factum excusat; et *Astyages* dissimulat iram: (117. 118.) sed idem mox

eius fructum nunc minimo labore percipiunt Aegyptii. (14.)

Refelluntur Iones, solum *Delta Aegyptum* esse dicentes. (15. 16.) *Asiae et Africae terminus Nilus*: eius cursus, et septem ostia. (17.) Oraculi responsum, *quousque pateat Aegyptus*. (18.) *Nili singularis natura*. (19.) De *caussa incrementi annui Nili sententiae* tres, Herodoto improbatæ: (20-23.) Herodoti sententia: (24. 25.) inversis coeli regionibus, *Danubio* idem eventurum. (26.) Auras cur non exspiret Nilus. (27.) De *Nili fontibus* fabula. (28.) Nili cursus ultra Elephantinen; *Tachompsa* insula; oppidum *Meroë*. (29.) *Automoli*, praesidiarii olim Aegyptiorum, qui ad *Aethiopes* transfugerunt. (30.) Ab occidente ibi fluit Nilus. (31.) *Nasamones* iuvenes interiora *Africae* peragrarunt, donec ad fluvium pervenerunt, quem esse *Nilum* existimat Herodotus cum *Etearcho*, rege Ammoniorum. (32-34.)

Aegyptiorum mores, ab aliis populis prorsus diversi: (35-37.) duplex *scripturae* genus. (37.) *Ritus religiosi*. Boum sacrificandorum exploratio et immolatio. (38-40.) Boves feminae *Isidi* consecratae. Graecos aversantur Aegyptii. (41.) Non eosdem Deos colunt omnes Aegyptii, nisi *Isidem* et *Osiridem*. Iupiter *Ammon* cur arietina facie. (42.) *Hercules*, antiquus apud Aegyptios deus. (43.) *Hercules Tyrius*, et *Thasius*. Graecorum *Hercules*, alius *Olympius*, alius heros. (44.) Absurda Graecorum de *Hercule* fabula. (45.) *Pan* apud Mendesios, in antiquissimorum octo deorum numero. (46.) *Sues* non immolant Aegyptii, nisi semel quotannis *Lunae* et *Baccho*. (47. 48.) *Melampus* Bacchi sacra, a Cadmo accepta, Graecos docuit. (49.)

Deos suos *Graeci* partim ab Aegyptiis, partim a Pelasgis acceperunt; unum *Neptunum* ab Afiris. (50.) *Mercurii* imagines erectis pudendis. *Pelasgi* Samothraciam incolentes. *Cabirorum* sacra. (51.) Deos olim Pelasgi nullis nominibus propriis insignitos coluerant. (52.) *Homeri* et *Hesiodi* theogoniae. (53.) Origo duorum *Iovis oraculorum*, Ammonii et Do-

donaei. (54-57.) *Pomphae* sacrae, diversis diis diversas in urbes ductae ab Aegyptiis. (58, 59.) *Dianae* festum Bubasti celebratum. (60.) *Isidis* festum, in urbe Busiri. (61.) *Minervae* festum nocturnum, *lucernis* per totam Aegyptum *accensis*. (62.) *Solis* festum Heliopoli; *Latonae*, in Buto urbe; *Martis* festum Papremi, quo fustibus se mutuo caedebant. (63. 64.) Aegyptiorum et Graecorum in templis adeundis castitas. (64.)

Bestiarum cultus. (65.) *Felium* singularis instinctus: luctus in morte felis, et canis. (66.) Bestiarum mortuarum sepultura. (67.) *Crocodili* natura et mores: (68.) nomen graecum est: Aegyptiis *champsas* vocatur. (69.) Captura crocodilorum. (70.) *Hippopotamus*. (71.) Lutra, lepidotus piscis, vulpanser. (72.) *Phoenix*, avis fabulosa. (73.) Sacri serpentes Thebis. (74.) Ex Arabia advolantes *serpentes alatos* conficiunt *ibides* aves, quae idcirco sacrae habentur. (75. 76.)

Aegyptii, omnium hominum doctissimi. Eorum cura corporis; cibus et potus. (77.) In comessatione meminerunt mortis. (78.) Carmen patrium *Maneros*, qui Graecis *Linus*. (79.) Honor maiorum natu. Salutatio mutua. (80.) Vestis lineae; item laneae, sed hac indutos templum ingredi nefas. Consentiunt *Orphica* et *Bacchica* instituta, eademque *Aegyptia* et *Pythagorica*. (81.) Ex diei natalis et ex prodigiorum adcurata observatione praedicunt futura. (82.) Divinationem solis diis tribuunt. (83.) *Latonae* oraculum. (*ibid.* coll. c. 155.) Morborum aliorum alii medici. (84.) Luctus in morte propinquorum. (85.) Triplex *condiendorum cadaverum* ratio. (86-88.) Nobilis mulier non continuo post mortem conditur. (89.) A crocodilo raptus, aut fluviò mersus, sacrum funus. (90.) In urbe Chemmi templum *Persei*. (91.)

Aegyptiorum loca palustria incolentium victus e *loto*, et *byblo*. (92.) *Pisces gregales* in mare enantant, redeuntque ad parienda ova. (93.) Oleum ex *hiki* s. *sillicyprio*. (94.) Remedium adversus *culices*. (95.) *Navium* structura et cursus. (96.) Aegypti a

Cares, olim insulani, Minoi paruerant, *Leleges* dicti. Eorum tria utilia inventa. *Iupiter Carius*. Tres fratres, *Mysus*, *Lydus*, *Car.* (171.) *Cauniorum* origo et mores. (172.) *Lycii*, olim *Termilae* dicti, ex Creta Sarpedone duce in Asiam migraverant: horum quisque genus suum a matribus, non a patribus, derivat. (173.) *Caria* ab Harpago subacta. *Cnidii* frustra conantur isthmum perfodere. (174.) *Pedasensium* virtus: Minervae sacerdos in adversis eorum barbata. (175.) *Xantho* et *Cauno* oppidis non prius potitus est Harpagus, quam armati omnes pugnando, reliqui incolae igne ab eisdem succenso, periissent. (176.)

Cyrus superiorem omnem Asiam (*Assyriam* et *Babyloniā*) subigit. (177.) *Babylonis* urbis magnitudo, pulcritudo, fossae, murus, fluvius interfluens, templa. (178-183.) Regina olim *Semiramis* per campum, inundari ab Euphrate solitum, aggeres duxerat. (184.) *Nitocris* cursum Euphratis flexuosum reddidit, et lacunam ingenti ambitu effodit: (185.) fluminis labra intra urbem opere lateritio munivit, et ponte iunxit. (186.) Sepulcrum sibi exstruxit cum dolosa inscriptione, qua dein delusus *Darius* est. (187.)

Adversus *Labyntum*, *Babyloniae* regem, profisciscitur *Cyrus*. (188.) Aqua ex *Choaspe* fluvio. (*ibid.*) *Gyndem* amnem in 360 rivos scindi *Cyrus* iubet. (189.) *Babylonios*, praelio victos et in urbem compulsos, frustra obsidet. (190.) *Euphrate* in lacunam derivato, intrans per alveum, incautos opprimit *Babylonios*. (191.)

Babylonicae regionis potentia. Equorum foetura. Canes Indici. (192.) Ager quomodo irrigetur, fertilissimus frugum, arborum sterilis: oleum ex sesamo: ex palma panis et vinum et mel. (193.) Navium ex Armenia *Babylonem* venientium structura et ratio. (194.) Corporum cultus apud *Babylonios*. (195.) Laudabilis ratio qua puellae olim in matrimonium vendebantur. (196.) Aegroti exponuntur in foro. (197.) Sepultura, luctus, alia. (198.) Lex turpissima de cultu *Myliitae*, Veneris *Assyriae*. (199.) Tres *Babyloniorum* tribus nonnisi piscibus vivunt. (200.)

Adversus *Massagetas* expeditionem parat *Cy-*

rus. (201.) *Araxes* fluvius: eius insulae; insulani odore fructus cuiusdam in ignem coniecti inebriari gaudent. (202.) *Mare Caspium. Mons Caucasus*, et incolarum vitae ratio. (203.) *Massagetarum* situs: cur eos bello petierit *Cyrus*. (204.) *Tomyri* reginâ dolo frustra tentatâ, *Araxem* traicere *Cyrus* parat. (205.) Optionem *Tomyris* *Cyro* proponit. (206.) *Croesi* consilio usus *Cyrus*, *Araxem* traicit; filium vero suum *Cambysen* cum *Croeso* in Persiam remittit. (207.) Somnium *Cyri* de *Dario*, *Hystaspis* filio. (208-210.) *Massagetarum* pars tertia per dolum caesa; *Tomyridis* filius captus. (211.) Mater filium repetens, minatur *Cyro*. (212.) Iuvenis vitam sibi adimit. (215.) Praelium acerrimum: victrix *Tomyris* saevit in *Cyri* cadaver. (214.) *Massagetarum* cultus: auro et aere abundant, argenti et ferri egent. (215.) Uxores habent communes: aetate provectos mactant et epulantur: Soli equos immolant. (216.)

ARGUMENTUM LIBRI SECUNDI.

(*CAMBYSES*, *Cyri* filius, *expeditionem in Aegyptum* suscipit. (*Cap. 1.*) *Antiquitatem gentis Aegyptiae* mira ratione exploravit *Psammitichus*. (2.) Quibus auctoribus vetustas res *Aegyptiorum* exponat *Herodotus*; de Diis caute verba facturus. (3.) Primi *Aegyptii annum* invenerunt, et in XII. partes distribuerunt. (4.) Regnante *Mese*, tota *Aegyptus*, exceptâ *Thebaide*, palus fuerat. (5.) Mensurae terrarum: orgya, stadia, parasangae, schoeni. (6.) *Aegyptus* a mari usque *Heliopolin* in latitudinem patet; (7.) inde angusta, montibus utrimque cincta. (8.) Iter *Heliopoli* *Thebas*, et *Thebis* *Elephantinen*, (9.) Terra inter montem *Arabicum* et *Libycum*, olim sinus maris, similis *Arabico* sinui. (10. 11.) Solum *Aegypti* a vicinarum terrarum solo diversum. (12.) Quanta fuerit *Nili altitudo*, quum *Aegyptum* irrigaret regnante *Mene*; quanta, *Herodoti* aetate. Famis periculum metuendum *Graecis*, ni pluat; (13.) *Aegyptiis*, quando *Nilus* non poterit inundare terram,

Nilo inundatae facies et navigatio ultro citroque. (97.)
Anthylla urbs, et *Archandropolis*. (98.)

Antiqua *Aegypti historia*. Primus rex *Menes*, Memphin condidit, in eaque Vulcani templum. (99.) Post Menem reges cccxxx: in his Aethiopes xviii. Regina *Nitocris*, caedem fratris ulta. (100.) *Moeris* rex. (101.) *Sesostris* Asiam et Europam, Thraciam usque, subigit. (102. 103.) *Colchi*, ab Aegyptiis oriundi. (104. 105.) Cippi a Sesostri positi. (106.) Reditus in Aegyptum. (107 - 110.) *Geometriae* origo. (109.) *Colossi* a Sesostre positi. (110.) *Phero* rex, caecus factus, recuperato visu saevit in mulieres. (111.) *Proteus* rex: *Veneris hospitae* templum. (112.) *Parin*, cum *Helena* in Aegyptum delatum, eiecit Proteus; Helenam et opes marito servavit. (113-115.) Eam famam non ignoravit *Homerus*. (116.) *Cypria carmina* non sunt Homeri. (117.) Aegyptiorum narratio de *Troia* expugnata. (118.) *Menelaus* Aegyptiis pro beneficio iniuriam reddidit. (119.) *Helenam* Troiae non fuisse probat Herodotus. (120.)

Rhampsinitus rex: duo collossos posuit, Aestatem et Hicmem. Regium thesaurum exspoliantes duo fratres, alter laqueo captus; alter capite fratris amputato elapsus, callidissimâ audaciâ cadaver fratris publice suspensum aufert, et ad extremum gener fit regis. (121.) Idem rex *vivus ad inferos* descendisse fertur, et cum *Cerere* aleâ lusisse. (122.) *Metempsychosin* statuunt Aegyptii. (123.) *Cheops* rex, impius et durus, maximam *pyramidem* struxit. (124. 125.) Eiusdem filia ex corporis quaestu aliam pyramidem posuit. (126.) *Chephren* rex, tertiam *pyramidem* struxit. (127.) Illas pyramides Aegyptii vocant *pastoris Phikitionis*. (128.) *Mycerinus* rex, mortuam filiam unicam excavatae *bovi lignae* inclusit, splendide ornatae. (129-132.) Idem dein, noctes diesque luxuriando, reliquum vitae spatium duplicare instituit. (133.) Pyramidem reliquit, quae falso Rhodopidis esse creditur. (134.) *Rhodopis* metrix, *Aesopi* olim conserva, tum in Aegyptum ab-

ducta, denique a Charaxo *Sapphus* fratre liberata. (134. 135.) *Asychis* rex: lex de mutuo: pyramis latericia. (136.)

Anysis rex caecus regno exiit: *Sabaco* Aethiops per 50 annos in Aegypto regnat. (137.) *Bubastis* dea, Graecis *Diana*: cuius magnificum templum in Bubasti urbe. (138.) *Sabaco*, somnio territus, in Aethiopiam redit; *Anysis* rex, ex *Elbo* insula redit, ubi latuerat, regnum recipit. (139. 140.) *Sethon* rex, Vulcani sacerdos, spernit ordinem militarem. *Sannacheribus*, rex Assyriae, Aegyptum adgressus, ingenti clade divinitus adficitur. (141.)

A primo rege *Mene* ad *Sethonem*, intra 11340 annos, nullus deus inter homines adparuit. Bis *sol*, ubi nunc occidit, ortus est; et, ubi nunc oritur, occidit. Tres *generationes* conficiunt centum annos. (142.) *Hecataeum*, genus suum a deo repetentem, rident sacerdotes Thebani. Colossi CCCXLV, totidem sacerdotum imagines; *piromis* ex *piromide* genitus. (143.) Ante homines, in Aegypto *dii* regnaverant; quorum postremus *Orus*, *Osiridis* filius, qui *Typhonem* oppressit. Orus, Graecis *Apollo*: *Osiris*, *Bacchus*. (144.) Apud Aegyptios *Pan* est in antiquissimorum deorum numero; mediae aetatis, *Hercules*; postremae, *Bacchus*: omnes quidem longe antiquiores Graecorum diis. Nempe Graeci, quo tempore prima dei alicuius notitia ad eos pervenit, eo natum illum deum perhibent. (145. 146.)

Post *Sethonem XII reges* creati, Aegyptum in totidem partes distributam tenuerunt. (147.) Horum mirabile opus, *Labyrinthus*: (148.) et opus adhuc mirabilius, *Moeridis lacus*. (149. 150.) *Psammitichus*, aeneorum virorum ope adiutus, regnum solus occupat. (151. 153.) *Apidi*, qui Graecis *Ephaphus*, aulam exstruit. (153.) Agrum *Ionibus* et *Caribus* tribuit: quorum lingua instituti pueri Aegyptii, *interpretum* munere deinde functi sunt. Ab hinc *Aegypti historia certior*. (154.) *Latonae oraculum* in urbe Buto, ubi *aedes ex uno lapide caesa*, et lacus in quo *Chemmis* insula natans. (155. 156.)

Azotam, Syriae urbem, post 28 annorum obsidionem capit Psammitichus. (157.) Huius filius *Necos* fossam e Nilo in sinum Arabicum ducere instituit: classes ad utrumque mare aedificat: Syros ad *Magdolum* devincit, *Cadytin* magnam Syriae urbem capit. (158. 159.) *Psammis* rex: ad quem *Elei* legatos mittunt. (160.) *Apries*, bellum cum Phoenicibus prospere gesserat. Accepta a *Cyrenaeis* clade, exercitus ab eo deficit, et *Amasin* regem nominat, contra quem *Ionas* et *Caras* armat rex. (161. - 165.) Aegyptiorum VII genera vel ordines. *Calusyries* et *Hermotybies*, ordinis militaris. Utrorumque nomi et numerus. (164. - 166.) Ordinis militaris apud omnes gentes maior dignitas quam opificum. (167.) Stipendium et commoda militum Aegyptiorum. (168.) *Apries* praelio victus et captus. Sepultura regum *Sai*, in Minervae templo. (169.) Ibidem sepultura alicuius dei, et mysteria. Cereris sacra a *Danai* filiabus in Peloponnesum adlata. (170. 171.)

Amasis rex, generis obscuritatem callido invento a contemptu vindicavit: (172.) mane negotia peragebat, per reliquum diei tempus otio et genio indulgebat; (173.) olim privatus, iocorum et potus amans, ne a furtis quidem abstinuerat. (174.) *Aedem monolitham* (cf. c. 155.) Elephantine Sain ad Minervae templum transportari curavit. (175.) Alia templa exornavit, novaque extruxit. (176.) Eius aetate vices mille urbes et oppida in Aegypto florebant: lege cavit, ut quotannis quisque, unde vivat, profiteretur. (177.) *Graecis* Naucratin habitandam concessit, aliisque in locis templa et aras statuere permisit. (178.) Sola *Naucratis* olim Aegypti emporium. (179.) Templo Delphico deflagrato, Delphenses magnifice donavit rex. (180.) Uxor eius *Ladice*, Cyrenaea, Veneri votum factum exsolvit. (181.) Ad plura Graecorum templa, in his ad Minervae quod *Lindi* est, donaria misit Amasis. Idem primus *Cyprum* subegit, tributariamque fecit. (182.)

